

Ndagano mp'ya kwa wanth'u wose

Nguu New Testament

This Bible is copyrighted by Pioneer Bible Translators (pbt.org) and is produced at cost by the Digital Bible Society (dbs.org). This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

This Bible, and many others, are available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATAYO	4
Maliko.....	35
LUKA	55
Yohana	87
IMITENDELE.....	110
LOMA.....	140
1Wakolinso	153
WAKOLINSO.....	165
Wagalatia	173
WAEFESO.....	178
WAFILUPI.....	183
WAKOLOSAI	187
1Wasesalonike	191
2 Wasesalonike	194
2 TIMOSEO.....	196
2 TIMOSEO.....	200
TITO	203
FILEMONI.....	205
WAIBULANIA	207
YAKOBO.....	217
2 Petulo	221
2 Petulo	225
1 Yohana	228
2 Yohana	232
3 Yohana	233
YUDA.....	234
UGUBULO	236

MATAYO

ULONGOELO

Mbuli Yedi iwandikwe ni Matayo ni kitabu kimwenga mwe vitabu vine ve Ndagano Im'pya vikulonga wikazi wa Yesu Kilisito. Vitabu ivo ivine nivo vikwitangwa Injili, nuko kugamba Mbuli Yedi, vawandikagwa ni Matayo na Maliko na Luka na Yohana, aho Yesu eze ande kabanika. Wamanyi hawamanyize kugamba ni ini aho chawandikagwa ikitabu iki, mna yadahika chawandikagwa mwo mwaka wa milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe. Naho hant'hu kiwandikilwe ikitabu iki hahakumanyika, mna want'hu wengi wahuwila kugamba chawandikagwa ukwo Palesitina, naho mafa mwo mzi wa Yelusalamu.

Awandike kitabu iki ni Matayo uyo andaga mtoza kodi aho andaga akei kwitangwa ni Yesu ande mwanamp'hina ywakwe, iviyaiviya amanyikaga kwa zina dya Lawi. Matayo andaga yumwenga mwa wegala ulosi mlongo na waidi naho akiwandikaga vileke kisomigwe ni Wayahudi. Ino yalagisa pwilili ivo avuzagize enga malavo milongo mtandatu mwe mawandiko ya kale. Nakataila kulagisa kugamba Yesu ni Masiha asagulwe ni Mnungu, niye Mkombozi alotelagwa, uyo asagulwe ni Mnungu. Iviyaiviya matayo kawandika vitendese mwe mbuli yo Useuta wa Mnungu, Wayahudi wakawilaga kugamba Masiha naande seuta ywa mwe isi. Matayo akaulisaga kwa wengele mbuli iyo umwo akatambalisa Useuta wa Mnungu we kimuye.

Mbuli Yedi iwandikwe ni Matayo ni kitabu chedi cho kukongela mwe Ndagano Imp'ya kwaivo kivuzagize kwe Ndagano ya Kale, chalunganya Zindagano zimbili. Naho wamanyi wagamba Matayo kageza kutimila vitabu wa Musa ivo vili. Viya vitabu vishano va nk'hongo ve Ndagano ya kale. Mabilikizi ya Yesu kwo mnima, Matayo 5-7 yadaha kuliganyizwa na hadya Mnungu akumwink'ha Musa miko. Kitabu cho kukumbukila Miko 19:3-23:33.

Yemndani

Matayo akonga Mbuli Yedi kwa kusimuila ukwelekwa kwa Yesu no kukonga indima yakwe. 1-4.

Matayo alonga ndima ya Yesu na mahinizo yakwe mengi 5-25.

Mwo uheelo we kitabu cha Matayo, asimula lunenengwa lwe ndima ya Yesu ne file yakwe no kuuyuka kwakwe 26-28.

Lukolo Iwa Yesu Kilisito

1 Ulu nulo ludongo lwo lukolo lwa Zumbe Yesu Kilisito, mwelekwa ywa Daudi andaga mlukolo ywa Ibulahimu.

² Ibulahimu amwelekaga Isaka, Isaka amwelekaga Yakobo, Yakobo amwelekaga Yuda na wanduguze, ³ Yuda amwelekaga Pelesi na Zela, mamiyawe andaga ni Tamali, Pelesi amwelekaga Heziloni, na Heziloni amwelekaga Alamu, ⁴ Alamu amwelekaga Aminadabu, Aminadabu amwelekaga Nahashoni, Nahashoni amwelekaga Salimoni, ⁵ Salimoni amwelekaga Boazi, Boazi etangagwa Lahabu. Boazi amwelekaga Obedi, nine etangagwa Luti, Obedi amwelekaga Yese, ⁶ Yese naye niye amwelekaga zumbe Daudi. Daudi amwelekaga Sulemani, nine andaga mkaza Yulia. ⁷ Sulemani amwelekaga Lehoboamu, Lehoboamu amwelekaga Abia, Abia

amwelekaga Asa. ⁸ Asa amwelekaga Yehoshafati, Yehoshafati amwelekaga Yolamu, Yolamu amwelekaga Uzia, ⁹ Uzia amwelekaga Yosamu, Yosamu amwelekaga Ahazi, Ahazi amwelekaga Hezekia. ¹⁰ Hezekia amwelekaga Manase, Manase amwelekaga Amoni, Amoni amwelekaga Yosia, ¹¹ Yosia amwelekaga Yekonia na wanduguze umwo want'hu wa Izilaeli wegalagwa kwo utumwa uko Babeli

¹² Ulu nulo ludongo lwo lukolo, kukongela aho want'hu wa Izilaeli wegalagwa kwo utumwa uko Babeli. Yekonia amwelekaga Shealiteli, Zelubabeli amwelekaga ¹³ Zelubabeli amwelekaga Abihudi na Abihudi amwelekaga Eliakimu na Eliakimu amwelekaga Azoli, ¹⁴ Azoli amwelekaga Zadoki, Zadoki amwelekaga Akimu, Akimu amwelekaga Eliudi, ¹⁵ Eliudi amwelekaga Eliazali na Eliazali amwelekaga Matani, Matani amwelekaga Yakobo, ¹⁶ Yakobo amwelekaga Yusufu, mnumewe dya Maliamu uyo nine dya Yesu akwitangwa Kilisito Mkombozi.

¹⁷ Ivo vatenda, kulawa Ibulahimu kubula kwa Daudi vyeleko mlongo navine, kulawa Daudi kubula hadya want'hu wa Izilaeli waguahagwa utumwa uko Babiloni,

vyeleko mlongo na vine, naho kulawa aho kubula mwo kwelekwa kwa Zumbe Yesu Kilisito, vyeleko mlongo na vine.

Kwelekwa kwa Yesu Kilisito

¹⁸ Kwelekwa kwa Zumbe Yesu kwandaga ivi. Maliamu uyo nine dya Yesu Kilisito, atumizagwa ni Yusufu. Umwo wandaga akei kulozigwa, Maliamu aonekaga kunda mbovu kwa udahi wa Muye ywa Mnungu.

¹⁹ Kwaviya Yusufu andaga mnt'hu akumwelela Mnungu, haungile kumgela soni mwa want'hu, ivo aungaga amwase Maliamu kwa kinyele. ²⁰ Umwo andaga akafanyanya ivo, mtumigwa ywa Zumbe niyo amlaila mwe zisozi akamgamba, "Yusufu weye mwelekwa ywa Daudi, usekogoha kumguha Maliamu kunda mkaziyo kwaviya ubovu ananao ni kwa udahi wa Muye ywa Mnungu. ²¹ Neeleke mwana kilume, naho noumwitange zina dyakwe niye Yesu, kwaviya niye akuunga awayokole want'hu wakwe walawe mwo uwavu wawe."

²² Aya yose yalailaga vileke kia kindedi cha Zumbe alongaga kombokela kwa mlotezi ywakwe kikelavilize,

²³ "Mwali na mazanga neenule ubovu, naho kwakwe naavumbuke mwana kilume, zina dyakwe neetangwe Imanueli" nuko kugamba, "Mnungu ehamwenga na suwe."

²⁴ Ivo Yusufu eze enuke mwe zint'hongo, amlomba Maliamu enga viya agambilwe ni mtumigwa ywa kwe mbingu. ²⁵ Mna hawagendaga enga mnt'hu na mkaziwe mpaka hadya Maliamu amwelekaga mwanawe ywa kilume, niyo Yusufu amwink'ha zina niye Yesu.

Wamanyi we zint'hondo kulawa ulawilo wa zuwa

2 Aho Yesu eze elekwe mwo mzi wa Betelehemu uko Uyahudi, umwo Helode andaga seuta, wamanyi we zint'hondo wezaga Yelusalemu kulawa ulawilo wa zuwa, ² wakauza kugamba "Ekuhi mwana elekwe akuunga ande Seuta ywa Wayahudi? Kwaviya nekiona nt'hondo yakwe kwo ulawilo wa zuwa, ivo kiza kimvike."

³ Helode hamwenga na want'hu wose wa Yelusalemu weze weve ivo, wengilaga kinyulu mwe mioyo yawe. ⁴ Niyo awetanga wakulu wa walava nt'hambiko wose hamwenga na wahinzi we Miko ya Musa, akawauza, "Kilisito Mkombozi neeleke hi?"

⁵ Niyo wamhitula, "Neeleke mwo mzi wa Betelehemu yo Uyahudi." Kwaviya nivo vawandikagwa ni walotezi kugamba,

⁶ Weye Betelehemu, mwe isi ya Uyahudi hwi mdodo mwe mizi ya Uyahudi, kwaviya kilongozi naalawe kwako akuunga awalongoze want'hu wangu wa Izilaeli.

⁷ Ivo Helode niyo awetanga kwe njama wadya want'hu wezile kulawa ulawilo wa zuwa, niyo wamgambila ikindedi che int'hondo idya kukongela aho yakongaga kulaila. ⁸ Niyo awagamba, "Iteni Betelehemu mkapelembe kwa wengele izimbuli zo

mwana. Mkajika kumuwona, mwize mnigambile vileke name hamvike."

⁹ Zumbe Helode eze abinde kuwagambila, niyo wahalawa. Umwo mwe sila niyo waiona idya int'hondo waione ulailo wa zuwa. ¹⁰ Weze waione idya int'hondo, niyo welelwa kwa kinyemi kikulu. ¹¹ Wengilaga mwe nyumba niyo kumuwona umwana hamwenga na nine Maliamu. Niyo wamfikila madi na kumvika. Wamwink'haga umwana mageleko ya zahabu na mavumba na mavuta ya mhemp'he.

¹² Mnungu eze wawakanye mwe zisozi kugamba wase kumwombokela Helode, wauyaga kwawe wakombokela sila nt'huhu.

Kunyilikila Misili

¹³ Woho weze wahalawe, mtumigwa ywa kwe mbingu ywa Zumbe amlailaga Yusufu mwe zisozi akamgamba, "Helode amzungula mwana vileke amkome. Haluse inuka umguhe mwana hamwenga na nine mnyilikile Misili mkekale ukwo kubula aho nenize nimitangeni."

¹⁴ Yusufu enukaga niyo akumguha mwana hamwenga na nine iicho ikilo, niyo waita Misili. ¹⁵ Wekalaga ukwo Misili kubula aho Helode eze abanike. Ino yalailaga vileke kiya alongaga Zumbe kwombokela mlotezi ywakwe kugamba, "Nehimwitanga mwanangu kulawa Misili."

Kukomwa kwa wana kilume

¹⁶ Helode eze abunk'hule kugamba kadant'hilizwa ni wadya wamanyi we zint'hondo kulawa ulailo wa zuwa, engilaga maya niyo asigiila wana kilume wose wabuile myaka miidi kwiza hasi, ukwo Betelehemu hamwenga na kaya zose zi mgihhi na aaho, wakomigwe. Ino nayo yadamanyikaga viligane no lupisi lukukongela aho evilaga kulawa kwa wadya wamanyi we zint'hondo kulawa ulawilo wa zuwa.

¹⁷ Niho ulotezi wa Yelemia mlotezi ywa Mnungu wakelavilizaga. Udyo ukugamba,

¹⁸ "Izwi dyevikaga ukwo Lama, izwi dya ndilo nk'hulu, Laheli akawaiila wanawe, alemelaga kutondoazwa, kwaviya haawaone naho."

Kuuya kulawa Misili

¹⁹ Helode eze abanike, mtumigwa ywa kwe mbingu ywa Zumbe amlailaga Yusufu mwe zisozi ukwo Misili, ²⁰ akamgamba, "Mguhe mwana na nine muuye kwe isi ya Izilaeli kwaviya wadya nawakaunga wamkome mwana wabanika." ²¹ Ivo Yusufu enukaga no kumguha mwana hamwenga na nine, niyo wauya kwe isi ya Izilaeli.

²² Mna Yusufu eze eve kugamba, Alikelao niye akulongoza ukwo Uyahudi hant'hu ha Helode uyo ise, ogohaga kuita ukwo. Enk'hagwa malavo matuhu mwe zisozi, naivo ahingaga nt'hendelo za Galilaya. ²³ Niyo

agenda kwikala mwo mzi ukwitangwa Nazaleti, vileke ulotezi wa walotezi ywa Mnungu yalaile, yadya yakugamba, "Neetangwe Mnazaleti."

Mabilikizi ya Yohana Mbatizi

Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28

3 Mwa mazuwa yadya, Yohana Mbatizi alailaga mwe dijangwa dya Uyahudi akabilikiza, ² akagam-ba "Lekeni wavu wenyu," "kwaviya Useuta wa kwe mbingu uhaguhi!" ³ Yohana niye alotelagwa ni mlotezi ywa Mnungu Isaya kugamba,

"Izwi dya mnt'hu akubongeela mwe nyika, 'Ikeni lumwe sila ya Zumbe, chumizeni lwombokelo lwake!'"

⁴ Yohana avalaga suke idamanywe kwa mazoya ya ngamia. Mwe kigudi avalaga mkoa wa nk'hingo, nk'hande yakwe yandaga sige no uki. ⁵ Want'hu kulawa Yelusalemu hamwenga na Uyahudi na mwe si zose hagihi ne Yolodani wamwizilaga. ⁶ Wakweilaga wavu wawe, niyo Yohana awabatiza mwo mto Yolodani.

⁷ Yohana eze awaone Mafalisayo hamwenga na Masadukayo wambasa awabatize, niyo awagamba, "Nyuwe cheleko che nyoka, niani awagambileni kugamba mwadaha kunyilika maya ya Mnungu yakwiza?" ⁸ Lagiseni kwa udamanyi kugamba muuleka uwavu wenyu. ⁹ Naho msekugamba mwadaha kukehonya na maya ya Mnungu kwa kugamba mnanaye tati yenyu akwitangwa Ibulahimu. Nawagambilani, Mnungu adaha kuguha maiwe aya niyo amdamanyila Ibulahimu welekwa mwa maiwe aya. ¹⁰ Hoya diikilwa lumwe he nk'holo yo mti. Mti wowose howiina cheleko chedi nousengwe no kokigwa mwo moto. ¹¹ Ikindedi, miye nawabatizani kwa mazi kulagisa kugamba mkweiiila wavu wenyu. Mna eza mto udahi kunijink'ha niye. Naho hikuwagilwa kwintula vilatu vakwe. Yehe naawamibatizeni kwa Muye ywa Mnungu na kwa moto wa usengelo. ¹² Naho lungu lwakwe ananalo mwe mikono vileke ahete vedi ngano. Naadihagile vedi digulu dyakwe niyo aigela umwo, mna mahofya naayagele mwo moto houkuzima."

Yesu abatizwa

Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22

¹³ Mwa mazuwa yadya, Yesu abulaga Yolodani akalawa Galilaya, vileke abatizwe ni Yohana. ¹⁴ Mna Yohana aungaga amlemele, akagamba, "Miye naungwa nibatizwe ni weye, weye nawe weza kwangu hubatize!"

¹⁵ Yesu niyo amgamba, "Zumila ivi haluse, kwaviya kwa kudamany aya, nekinde kikint'hiza yadya yose akuunga Mnungu." Ivo Yohana niyo azumila kumbatiza.

¹⁶ Aho Yesu eze ajike kubatizwa, afosaga mwa mazi. Mbingu niyo zagubuka, naho aonaga Muye ywa Mnungu akaseela kulawa kwe mbingu enga suwa, niyo amkima. ¹⁷ Izwi kulawa kwe mbingu dyevikaga

dikagamba, "Uyu niye Mwanangu nimuungise, hyelevelwa naye."

Yesu agezigwa

Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13

4 Muye ywa Mnungu niyo amwigalaga Yesu kwe dijangwa vileke akagezigwe nu Mwavu. ² Eze ekale mazuwa milongo mine kilo na msi haheina kudya chochose, akeivaga sala. ³ Niyo Mgezi amwiizila niyo amgamba, "Uneva kindedi weye ywi Mwana Mnungu, yagambe maiwe aya yande nk'hande."

⁴ Mna Yesu niyo amgamba, "Iwandikwa kugamba, 'Mnt'hu haaikwe ni kudya nk'hande du, mna naaikwe ni kiya akulonga Mnungu.'"

⁵ Naho Mwavu niyo amwigala Yesu uko Yelusalemu, mzi ukukile, niyo amkweza kwo lunenengwa lwe Nyumba ya Mnungu, ⁶ Niyo amgamba, "Uneva ywi Mwana Mnungu, keduule hasi, kwaviya iwandikwa kugamba,

'Mnungu naawagambe watumigwa wa kwe mbingu wakupoele mwe mikono yawe, vileke use kukakobadisa ikiga chako mwe diiwe.'"

⁷ Yesu niyo amgamba, "Iwandikwa kugamba, 'Use kumgeza Zumbe Mnungu ywako.'"

⁸ Mwavu niyo amwigala Yesu kwo mnima mtali, no kumlagisa useuta wose umwe isi hamwenga no uwedi wakwe utendedse. ⁹ Mwavu niyo amgamba, "No-hwink'he ivi vose," "uneva unanifikila madi na kunivika."

¹⁰ Yesu niyo amgamba, "Halawe aha, weye Mwavu! Iwandikwa kugamba, 'Umfikile madi Zumbe Mnungu ekedu, naho umdamanyile ndima yehe du!'"

¹¹ Niyo Mwavu amleka Yesu, watumigwa wa kwe mbingu wamwizilaga Yesu, niyo wamwambiza.

Yesu akonga ndima yakwe uko Galilaya

Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Yesu eze eve Yohana kavugailwa kwe divugailo, aitaga Galilaya. ¹³ Hekalaga Nazaleti, ivo agendaga kwikala Kapelinaumu, mzi umnk'hande ye diziwa dya Galilaya, mwe mihaka ye wilaya ya Zabuloni na Nafutali. ¹⁴ Idi dyadamanyika vileke yadya alongaga mlotezi ywa Mnungu Isaya yakint'he kugamba,

¹⁵ "Si za Zabuloni na si za Nafutali, sila ya mwe bahali kujink'hanya ng'ambu yo mto Yolodani,

Galilaya, isi ya want'hu hi Wayahudi!

¹⁶ Want'hu wakwikala mwo lwiza, wauwona unga'zi mkulu.

Na wose wakwikala mwe isi yo lwiza lwe file, unga'zi uwang'azila."

¹⁷ Kukongela aho, Yesu andaga akabilikiza akagam-ba, "Lekeni wavu wenyu, kwaviya Useuta wa Mnungu uhagihi!"

Yesu etanga walowa samaki wane

¹⁸ Yesu andaga akagenda mwe mp'wani ye diziwa dya Galilaya, aonaga wandugu waidi wandaga wakalowa samaki, Simoni etangagwa Petulo, na nduguye Anduleya wandaga wakaika lumwe zinyavu zawe kwaviya wandaga ni walowa samaki. ¹⁹ Yesu niyo awagamba, "Nitimileni, name neni watendeni walowa want'hu." ²⁰ Aaho, wazilekaga zinyavu zawe, niyo wamtimila.

²¹ Agendeelaga halongole, niyo aona wandugu watuhu waidi, Yakobo na Yohana, wana Zebedayo hamwenga na Zebedayo tati yawe, wandaga mwe ngalawa wakaika lumwe zinyavu zawe. Yesu niyo awe-tanga. ²² Aaho niyo waileka ingalawa na tati yawe niyo wamtimila Yesu.

Yesu ahiniza no kuhonya wakulumwa.

²³ Yesu agendaga mwe isi yose ya Galilaya akahiniza mwe zinyumba zo kumvika Mnungu, akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta naho ahonyaga wakulumwa wengi no kuwahonya wose wandaga na maine. ²⁴ Zimbuli zakwe niyo zenela mwe isi yose ya Silia, vitendile want'hu wamwigaiile want'hu wose wandile wakahuma nawadya nawakakunt'hizwa ni maine yose na hewe kakedaha, wata mp'hepo, wata vifafa, na wadya waholole. Yesu awahonyaga wose. ²⁵ Fyo kulu dya want'hu kulawa Galilaya na Mizi mlongo dyamtimilaga Yesu. Isi ina mizi mlongo, kulawa Yelusalemu, Uyahu-di, ne gundi dituhu dya Yolodani.

Mahinizo ya Yesu kwo mnima

5 Yesu eze auone mdugano mkulu wa want'hu, akwelaga kwo mnima niyo ekala hasi. Wadya wanamp'hina nao wambasaga niyo wamzunguluka, ² niyo akonga kuwahiniza akagamba,

Kinyemi che kindedi

Luka 6:20-23

³ "Wavikilwa wadya wose wakumhuwila Mnungu, kwaviya Useuta wa kwe mbingu ni wawe!
⁴ Wavikilwa wadya wose wakuhongeza, Mnungu naawatondowaze!
⁵ Wavikilwa wata ujalamu, kwaviya nawande wakipe we isi!
⁶ Wavikilwa wadya wose wata nk'hilu na sala ya kudamanya yadya yakumwelela Mnungu, Mnungu naawenk'he va kumema!
⁷ Wavikilwa wadya wata mbazi na weyawe, kwaviya Mnungu naande na mbazi nawo!
⁸ Wavikilwa wadya wata mioyo yedi, kwaviya nawamuwone Mnungu!
⁹ Wavikilwa wadya wakuwalunganya want'hu, kwaviya nawetangwe wana Mnungu!
¹⁰ Wavikilwa wadya wose nawadamanyilwe wihi kwa kudamanya yadya yakumwelela Mnungu, kwaviya Useuta wa kwe mbingu, wawe!

¹¹ "Nomvikilwe umwo want'hu wakawakalalizani no kuwasulumiza, no kuwalonga vihile kwajili ya miye.
¹² Indeni na kinyemi na kwanga, kwaviya maliho yenyu ni makulu uko kwe mbingu. Ivi nivo watendelagwa awalotezi awo wandaga uuko nk'hongo aho nyuwe mwandaga hamnati mwize.

Munyu no ung'azi

Maliko 9:50; Luka 14:34-35

¹³ "Nyuwe mwi munyu we isi. Mna uneva munyu unabanika, hahana cho kuutenda uuiye ukimunya wakwe. Hiwo wedi naho, waduulwa kuse niyo wajatwa ni want'hu.

¹⁴ "Nyuwe mwi ung'azi we isi. Mzi una zengwa henukile haukudaha kukefisa. ¹⁵ Naho hahali mnt'hu akukweleza lumuli, niyo alwiika kwe divungu. Mna nolwiikwe hant'hu henukile vileke want'hu wose wauone ung'azi mwe nyumba. ¹⁶ Viligane na ivo, ung'azi wenyu nanywe ung'ale mwa want'hu, vileke wakaule ayedi mkudamanya, wamtogole Tati yenyu ywa kwe mbingu.

Mahinizo ye Miko

¹⁷ "Mnase kugamba hiza kuiusa Miko ya Musa hegu mbuli za walotezi. Hizile kutenda ivo, mna hiza kuyakint'hiza. ¹⁸ Namigambilani kindedi, mbingu ne isi nevomboke mna hakihali nekihunguke mwe Miko, kubula kwo uheelo we vint'hu vose. ¹⁹ Mnt'hu yeyose akuunga abanange Mwiko umwenga mwe Miko ino imidodo mwa yose, no kuwahiniza want'hu enga ivo yehe akudamanya, naande mdodo kwo Useuta wa kwe mbingu. Nuko kugamba yeyose akuzumila Miko na kuhiniza watuhu kudamanya ayo, naande mkulu kwo Useuta wa kwe mbingu. ²⁰ Naivo nawagambani kugamba, nomwingile ko Useuta wa kwe mbingu uneva kumwelela Mnungu kwenyu kunajink'ha kudya kwa wahinizi we Miko hamwenga na Mafalisayo.

Mahinizo mwe mbuli yo ukomi

²¹ "Mwiva kugamba aho kale neigambigwa, 'Use kukoma, naho mnt'hu akukoma, naasengelwe.' ²² Naho nawagambani nyuwe, yeyose akuunga amwihiye miyawe naasengelwe, naho yeyose akuunga ambele nduguye, neegalwe kwe kitala. Naho akuunga amgambe nduguye kugamba, 'Weye wi hezi!' Naageligwe mwo moto houkuzima wa ulo na ulo.
²³ Elo, uneva waunga ukalave malavo kwe kilingo cho kumlavila Mnungu, niyo wakumbukila kugamba eyuko nduguyo mwikailane vihile, ²⁴ inda uyaleke malavo ayo he kilingo cho kulavila malavo, wiite kwa uyo nduguyo mwikalane vihile, mkaivane niho wiite ukalave malavo yako.
²⁵ "Sunguza kuivana na yudya akulongeleze mkei kubula kwe kitala. Unagoja mbule he kitala naakwink'hize kwo mkulu we kitala, mkulu ywe kitala naye naakwink'hize kwa mtowani, mtowani naye akugela

kwe divugailo. ²⁶ Nawagambilani ikindedi, homfose uko mpaka mbinde kuliha ditundu dyo uheelo.

Mahinizo mwe mbuli yo Uhabwasi

²⁷ "Mwiva igambigwa, 'Usekugenda na mvele ywa mnt'hu.' ²⁸ Mna miye Nawagambani, akuunga amkaule mvele no kumunk'hilwa naye, kagendanaye kale mwo moyo wakwe. ²⁹ Uneva ziso dyako dyo kulume dyakugela mwo uwavu, ding'ole udiduule, nevindilise vedi una swesa kilungo kimwenga mwo mwili kujink'ha kunda no mwili wose, mna uduulwe kwo moto houkuzima wa ulo na ulo. ³⁰ Mkono wako wo kulume unakugela mwo wavu ukant'he uduule. Nivedi uuswese kujink'ha kunda no mwili wose mna uduulwe kwo moto houkuzima wa ulo na ulo.

Mahinizo mwe mbuli yo kwasana

Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18

³¹ "Naho igambigwa, 'Mnt'hu akumwasa mkaziwe amuwandikile talaka.' ³² Mna miye nawagambani mnt'hu akuunga amwase mkaziwe haheina lema, mafa kwa kugenda na mgosi ywa kuse, amtenda kunda mhabwasi, naho akuunga amlombe akehabwasa hamwenga naye.

Kwelisila vint'hu

³³ "Naho mwiva kugamba, aho kale want'hu nawagambigwa, 'Mse kuusa kilapi, mna, damanyeni viya mwikile kilapi kwa Zumbe.' ³⁴ Mna miye nawagambani, msekugeza kukelisa hata kwe mbingu, kwa mbingu niyo ukalo wa Mnungu, ³⁵ naho mse kukelisisa isi kwaviya umwo numwo Mnungu akuikila viga vakwe, naho msekukelisisa Yelusalemu kwaviya nuwo mzi wa Seuta mkulu. ³⁶ Naho use kwelisila umtwi wako kwaviya houdahe kudamanya hata luvili lumwenga mwo mtwi lunde lung'aile, hegu lutitu. ³⁷ Yose mkuunga myalonge gambeni 'heiy'e' hegu du 'bule.' Hadihali dikujink'ha aho, idyo dyalawa kwa Mwavu.

Mahinizo yo kulihiza

Luka 6:29-30

³⁸ "Naho mwiva kugamba, 'Ziso kwa ziso naho zino kwa zino.' ³⁹ Mna miye nawagambani, mse kumliha mwiihi. Uneva mnt'hu anakutowa mwe funda ya kumoso, mhituile ya kulume nayo. ⁴⁰ Uneva mnt'hu anakwigala kwe kitala vileke akuhoke ishata yako, mwink'he ne dikoti. ⁴¹ Naho uneva mnt'hu anakugenda kwa udahi wakwe maili imwenga, weye genda naye maili maidi. ⁴² Mnt'hu akukulombeza kint'hu, mwink'he. Use kumlemela akuunga kukukopa.

Kuwaunga wank'hondo

Luka 6:27-28,32-36

⁴³ "Mwiva ivo ilingigwe kugamba, 'Muunge uywako, mna muihiye mnk'hondo ywako.' ⁴⁴ Mna miye nawagambani, waungeni awank'hondo wenyu naho muwalombezele wose wakuwatendelani wiihi, ⁴⁵ ivo

nomnde wana Tati yenyu ekulanga kwaviya, yehe awang'azila ung'azi we dizuwa, waihile, na awedi hamwenga, naho awenk'ha fula wose hamwenga, wakumwelela na hewe kumwelela. ⁴⁶ Elo Mnungu naawaliheni mbwai uneva mnawaunga wakukwelela du? Elo wakugwila kodi, wose nagamba wadamanya enga ayo? ⁴⁷ Naho mnawalamsa wandugu zenyu du mdamanya dihi kujink'ha awatuhu? Kwaviya hata wadya hewe mmanyize Mnungu, watenda enga ayo. ⁴⁸ Elo, kint'heni, enga viya Tati yenyu ywa kwe mbingu ivo eli akint'hile.

Mahinizo mwo ukise

6 "Msinyise msekudamanya yakwelela hameso ya want'hu vileke wawatogoleni, kwa kudamanya ivo, homhokele nt'hunyo yoyose kulawa kwa Tati yenyu ywa kwe mbingu.

² "Elo, mkawenk'ha wakiwa vint'hu usekutoa lungong'ondo enga watondwe ivo wakutenda mwe zinyumba zo kuvikila na mwe zisila, vileke wakaulwe no kutogolwa ni want'hu. Nawagambilani ikindedi, wahokela kale amaliho yawe yose. ³ Mna nyuwe mkawambiza wakiwa, damanyeni kwa kinyele kugamba hata ehagihhi na weye asekumanya. ⁴ Malavo yako udamanye kwa kinyele, Mnungu akukaula kwe kinyele niye naawatunyeni.

Kulombeza Mnungu

Luka 11:2-4

⁵ "Ukalombeza use kulombeza enga want'hu watondwe, waungisa kuvika mwe zinyumba zo kuvikila, na mwe zisila mp'handu, vileke wakaulwe ni want'hu. Nawagambilani ikindedi, wahokela kale maliho yawe. ⁶ Mna nyuwe mkalombeza, ingileni kwe nyumba kundani niyo mwavugala lwivi. Mlombezani Mnungu heekuoneka, akusinya kwo moyo naawa tunyeni.

⁷ "Naho mkalombeza, msekulalata kwa mbuli nyingi enga hewe mmanyize Mnungu, wakagamba nawevigwe kwo wingi we zimbuli mwo kulombeza kwawe.

⁸ Mnase kunda enga woho, kwaviya Tati yenyu kamanya kale kiya mkuunga, mkei kulonga naye. ⁹ Elo mkamlombeza Mnungu, gambeni ivi,

'Tati yetu ywa kwe mbingu.

Zina dyako ditogolwe,

¹⁰ Useuta wako wize,

vinde viya ukuunga weye

aha he isi enga ukwo kwe mbingu.

¹¹ Ukink'he dielo nk'hande ya mazuwa yose.

¹² Ukusile wavu wetu kitendile,

enga naswe viya kikuwasila wadya wakukitendela wavu.

¹³ Usekukigela mwa magezo,

mna ukikombole kulawa mwo Mwavu.'

Kwaviya Useuta ni wako, no udahi no uwedi utendese, ulo na ulo. Taile.

¹⁴ "Mnawausila wavu wadya wakuwatendelani, Tati yenyu ywa kwe mbingu naye naawa usileni nyuwe wavu wenyu. ¹⁵ Mna hamna wasile mbazi wadya

wawatendeleni wavu, Tati yenyu ywa kwe mbingu naye haawa usileni wavu wenyu mtendile.

Mahinizo yo ukufunga

¹⁶ “Naho mkafunga, msekunda want’hu wana kinyulu mwe zinyuso, enga viya watondwe wakutenda. Woho wabilinga zinyuso zawe vileke want’hu wamanye kugamba wafunga. Nawagambilani kugamba awo wahokela kale amaliho yawe. ¹⁷ Mna nyuwe mkafunga, hakeni mavuta mwe mitwi yenyu naho mhake mazi mwe zinyuso zenyu, ¹⁸ vileke watuhu wasekumanya kugamba mfunga, amanye Tati yenyu du e kulanga heekuoneka. Yehe akudaha kukaula yadya ya kwe kinyele naawa tunyeni.

Kindolo cha kulanga

Luka 12:33-34

¹⁹ “Mse kukeikila vindolo aha he isi, aha vikubananga wa ni vimungu ne kanga, naho wahoki nawamole no kubawa. ²⁰ Keikeni ugoli kulanga ukwo vimungu ne kanga hevikudaha kubananga naho wahoki hawa kudaha kumola no kubawa. ²¹ Kwaviya mioyo yenyu neikekale kudya wili vindolo venyu.

Ung'azi wo mwili

²² “Ziso nulo lumuli lwo mwili, uneva ziso dyako dinanda gima mwili wako woseni nounde no ung'azi. ²³ Mna uneva ziso dyako hidyo gima, mwili wako wose nounde mwe diziza titu tilili. Mna uneva udyu ung'azi umwako ni lwiza, ulo nolunde lwiza lwa kutisa!

Useuta wa Mnungu

Luka 16:13, 12:22-31

²⁴ “Hahali mnt’hu akudaha kunda mtumwa ywa mazumbe waidi, naamuungise yumwenga no kumbela mtuhu, naamwase yumwenga no kunda no mtuhu. Hukudaha kudamanyila ndima Mnungu no ugoli.

²⁵ “Ivi nivo vikuleka nawagambilani kugamba, msekunda na kiyangayanga ne nk’hande mkagamba nekidyeyi nekinywei, naho nekivalei. Togoleni ugima haujink’hile nk’hande, mwili nao houjink’hile zisuke? ²⁶ Kauleni madege, hayadahile kuhanda na kuvuna, na kugela kwedigulu. Hamwenga naayo, Tatiyenyu eku-langa ayenk’ha nk’hande. Togoleni, nyuwe hamyajink’hile yoho mwo uwagilwa? ²⁷ Niani mwa nyuwe, kwa kunda na kiyangayanga naake ongezele utali hata mkono umwenga?

²⁸ “Naho nii mwayafanyanyisa izisuke? Hake kauleni mabwali ivo yakukula, hayana ndima yoyose. ²⁹ Mna nawagambilani, hata Sulemani mwo uwedi wakwe utendese wose, akei kuhambwa enga ve mihambilwe ya mabwali aya. ³⁰ Uneva Mnungu adaha kuyavala vedi mani ya kwe mbago yakunda aaho dielo na luvi yadulwa kwo moto, haadahise kuwavalani nyuwe?, Nyuwe mhungukilwe ni mhuwi!

³¹ “Elo, mse kunda na kiyangayanga mkagamba, ‘Nekidyeyi, ne kivalei, hegu nekinywei? ³² Want’hu hewemmanyize Mnungu nawo wafanyanya enga ivo, na Tati yenyu ekwe mbingu kamanya kugamba, mwayaunga ayo yose, naho na awenk’heni ayo. ³³ Nai-vo elo, indeni kuuzungula nk’hongo Useuta wa Mnungu na yadya yakumwelela, niho nomongezelwe aya yose. ³⁴ Elo, mse kuyafanyanya ya luvi, kwaviya luvi ina makunt’ho yakwe yenye. Makunt’ho ye dizuwa dimwenga naya mkint’heni.

Kuwasengela watuhu.

Luka 6:37-38,41-42

7 “Msekuwasengela weenyu, sema nanywe mna sengelwe, ² enga viya mkuwasengela weenyu nanywe nomsengelwe iivo, ne kihimo kiya mkuwahimila weenyu, nicho nomhimilwe nanywe. ³ Mna nii wakaulisa kabasi ke kwe diziso dya nduguyo, haheina kukaula kasoso kekwe diziso dyako we mwenye? ⁴ Vivihi umgambe nduguyo ‘Hake goja hulave kabasi ke mwe diziso dyako,’ mna we mwenye ziso ditungwa ni soso? ⁵ Weye mtondwe, hake yanda kulava kasoso ke mwediziso dyako, niho unaone vedi akabasi kemwe diziso dya nduguyo.

⁶ “Msekwink’ha makuli kint’hu kikukile, naho mse kuduula vint’hu va ugoli hana nguluwe, kwaviya, sema zinavijatangize no kuwahitukilani niyo zawasabant’hulani.

Kulombeza na kuzungula na kugamba kuno

Luka 11:9-13

⁷ “Lombezeni nomwink’higwe, zunguleni no mbunk’hule, toweni hodi mkomwoelwe. ⁸ Kwaviya, akulombeza, neenk’higwe, naho akuzungula, naabunk’hule, na wose nawatowe hodi nawakomoelwe. ⁹ Hegu eyuko mwa nyuwe watate, akuunga amwink’he palamba mwanawe hant’hu hakumwink’ha nk’hade iyo alombeze? ¹⁰ Hegu wadaha kumwink’ha nyoka hant’hu ha kumwink’ha samaki iyo alombeze? ¹¹ Uneva nyuwe want’hu mwihile, mwadaha kwink’ha wana wenyu vint’hu vedi, Tati yenyu e kulanga, haasump’hule kuwenk’ha vint’hu vedi wose wakulombeza kwakwe?

¹² “Wadamanyileni want’hu viya nyuwe mkuunga kudamanyilwa kwaviya ino niyo miko ya Musa, hamwenga na mahinizo ya walotezi.

Lwivi lufinyu

¹³ “Yombokeleni mwo lwivi lufinyu, kwaviya lwivi luzangalamuka, sila nayo ikuita kwo kubanika izangalamu naho mp’hufu, wakombokela isila iyo wengi. ¹⁴ Mna sila ikuita kwo ugima finyu naho ifint’wa, naho wakuiona wageke.

Mti wamanyika kwa cheleko chakwe

¹⁵ “Indeni na wengele mwa walotezi wo udant’hi, want’hu wakuunga waweziileni wakanda enga ngoto,

mna kundani ni mauzi yaihile. ¹⁶ Nomuwabunk'huile mwe zimbuli zawe wakudamanya. Zabibu hazikwahigwa mwe miwambangoma. Naho matunduja hayahigwe mwe zimbigili. ¹⁷ Ziti dyodyose dyedi, dyeleka matunda yedi, diihile nadyo dyeleka matunda yaihile. ¹⁸ Ziti dyedi hedidahe kweleka matunda yaihile. Ziti diihile nadyo hedyeleke matunda yedi. ¹⁹ Ziti dyodyose, hediikweleka matunda yedi, idyo dya sengwa no kugeligwa moto. ²⁰ Elo nomuwamanye mwe zimbuli zawe ziya wakudamanya.

Hiwamanyizeni

²¹ "Hiwo wose wakunitanga, Zumbe, wakuunga wengile mwo Useuta wa kwe mbingu, mna niwadya du wakuunga wadamanye yadya yakumwelela Tate ywa kwe mbingu. ²² Want'hu wengi mwe dizuwa dyo usengelo nawanigambe, 'Zumbe, suwe hachadamanye ulotezi kwa zina dyako, naho kwe dizina dyako chalavaga mp'hepo, no kudamanya vihungi!" ²³ Niho neni wagambe, 'Hiwamanyizeni. Halaweni aha hangu, nyuwe mkudamanya uwavu!"

Wazesi waidi

²⁴ "Elo mnt'hu yeyose akuunga anitegeleze mbuli zangu, niyo adamanya enga ivo, uyo aliganyizwa no mnt'hu azengile nyumba yakwe mnanga mwo luwe. ²⁵ Fula ize inye, mazi niyo yamema, nk'hung'unto niyo yaikungudisa inyumba, mna haiyukile hasi, kwaviya neizengelwa mwo luwe.

²⁶ "Naho mnt'hu yeyose akuunga anayeve aya hulonga, niyo ase kutenda enga ivo, naaliganywe na mnt'hu mhezi, azengile nyumba yakwe mwo msanga. ²⁷ Fula niyo yanya mito niyo yamema na kumwaguka, nk'hung'unto niyo yaitowa inyumba niyo yagwa, naho cheleka chakwe ni kikulu!"

Udahi wa Yesu

²⁸ Aho Yesu eze abinde milosi iyo, want'hu nawehelwa vidala mwaivo naakahiniza. ²⁹ Ahinizaga enga viya mnt'hu mta udahi naho hiyo enga wahinzi we Miko.

Yesu amhonya mnt'hu mta matana.

8 Yesu eze auye kulawa kwo mnima, atimilagwa ni mafyo makulu ya want'hu. ² Mnt'hu yumwenga mta matana amwiziilaga Yesu akamfikila madi akamgamba, "Zumbe, uneva ukaunga, wadaha kunitenda nisunt'hike." ³ Niyo Yesu achulula mikono yakwe, niyo amkwafa uku aka mhitula kugamba, "Naunga." "Sunt'hika!" Aaho, niyo yudya mta matana ahona. ⁴ Niyo Yesu amgamba, "Kaula usekugambila mnt'hu yeyose. Mna wiite kwa mlava nt'hambiko mkulu ukakelagise kwakwe, unde uwona kwa want'hu wose kugamba kuhona, naho ukalave malavo enga viya Musa asigiilaga."

Yesu amhonya mtumwa ywo mkulu we Kilumi

⁵ Aho Yesu engilaga Kapelinaumu, mkulu yumwenga ywe Kilumi amwiziilaga akalombeza kwambizwa.

⁶ Akagamba, "Zumbe kaya, eyuko mtumwa ywangu mwo lusazi, alumwa unyonge wa kuholomp'hala, alumiswa."

⁷ Yesu niyo amgamba, "Neniite hamhonye." ⁸ Yudya mkulu niyo amgamba, "Zumbe, miye hina wedi ukint'hile, vikuunga vileke weye ubule kwe nyumba yangu. Weye longa mbuli du, mndima ywangu naahone. ⁹ Kwaviya miye name ni mnt'hu mkulu, naho nna watowani we mwe udahi wangu. Nnamgamba yumwenga, 'Ita!' Aita, hegu nnamgamba mtuhu 'So!' Eza, naho nnamgamba mtumwa ywangu, 'Tenda ivi!' Atenda."

¹⁰ Yesu eze eve ivo, eheelwagwa, niyo awagamba wadya want'hu wamtimilaga kugamba, "Nawagambilani ikindedi, hinati kuwona mhuwi mkulu enga uno kwa mnt'hu yeyose aha he Izilaeli." ¹¹ Naho nawagambilani, mafyo ya want'hu kulawa ulailo wa zuwa no usweelo we dizuwa, niyo wekala hamwenga na Ibu-lahimu, na Isaka, na Yakobo mwo Useuta wa kulanga.

¹² Mna wadya wakuungwa kunda mwo Useuta nawaduulwe kuse ko lwiza, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula meno. ¹³ Yesu niyo amgamba yudya mkulu, "Kweitile kaya, nevinde enga viya ukuhuwila."

Aaho, yudya mtumwa ywo mkulu niyo anda kahona.

Yesu ahonya mafyo ya want'hu.

¹⁴ Yesu aitaga kwe kaya kwa Petulo. Uuko ambwiilaga nine mdodo, emwo lusazi, alumwa. ¹⁵ Yesu amtozaga mkono, niyo aaho enuka ahonile, niyo akonga kuwa sank'honila.

¹⁶ Ize ibule mwalagulo, want'hu wamwigailaga wata mp'hepo, hamwenga na wose wandile heweekukedaha, Yesu niyo awahonya kwa ulosi wakwe. ¹⁷ Aya yose yandaga ni kukint'hiza yadya yalogagwa ni mlotezi Isaya, akagamba,

"Yehe mwenye kakihokela usokezi wetu, kakihokela maine yetu."

Wawagilwe kunda na Yesu

¹⁸ Yesu eze aone idifyo dya want'hu dyamzunguluka, awagambaga wanamp'hina wakwe wajink'hanye nt'hendelo ya kaidi ye diziwa. ¹⁹ Mhinizi yumwenga ywe Miko amwizilaga, niyo amgamba, "Mhinizi," "Miye nohutimile hohose nouite."

²⁰ Yesu niyo amgamba, "Mabwasiko yana ugono ywawe kwezimp'hanga, madege nayo yana vyaila vawe, mna Mwana Mnt'hu kaswesa ho kuika umtwi wakwe."

²¹ Yumwenga mwa wanamp'hina wakwe niyo amgamba, "Zumbe, goja hande kummosa tate."

²² Yesu niyo amhitula kugamba, "Waleke wazimu wakaika wawamose msanga wazimu weyawe."

Yesu aunyamaza umjubwaniso.

Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Yesu eze engile mwe ngalawa, wanamp'hina wakwe nao niyo wamtimila. ²⁴ Kwandaga mjubwaniso mkulu mwe bahali, naho ingalawa yandaga aka didimila, mna Yesu andaga kagona. ²⁵ Wanamp'hina niyo wamwinula, niyo wamgamba, "Zumbe kiyokole!" "Kihagihi no kubanika!"

²⁶ Yesu niyo awagamba, "Mwogohai nyuwe mhungukilwe nu mhuwi?" Niyo enuka no kukonga kuditivila idya ink'hung'unt'ho, niyo mjubwaniso wanyamala, niyo kwa tondowala.

²⁷ Want'hu wose niyo weehelwa, wakagamba, "Uyu ni mnt'hu ywa vivihi akwivigwa hata ni nk'hung'unt'ho ne mijubwaniso ye bahali!"

Wata mp'hepo waidi wahonywa ni Yesu

Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Yesu eze abule ng'ambu mwe isi ya Wagelasi, aduganaga na want'hu waidi wandaga na mp'hepo wandaga wakalawa kwe vikuta. Wandaga wakali vidala, naho hakwandaga na mnt'hu yeyose adahaga kombokela mwe sila iyo. ²⁹ Niyo wagutiila wakagamba, "Kikubanangai weye mwana Mnungu? Weye kwiza kukisulumiza hekiinati kubula mwo lupisi lwetu lwo kusulumizwa?"

³⁰ Handaga na fyo dya nguluwe dyandaga dikadya luhalehale. ³¹ Ziya zimp'hepo zamlombeza Yesu kugamba, "Uneva wakilava mwa want'hu awa, kigambe kikengile mwe zinguluwe."

³² Yesu niyo azigamba, "Iteni." Niyo zafosa mwa want'hu no kwingila mwe zinguluwe. Idifyo dyose dye zinguluwe niyo dyatula nguluko, niyo dyose dyadidimila mwe diziwa dya mazi.

³³ Wadya wadimi we zinguluwe, niyo waguluka kwo mzi niyo wawagambila want'hu mbuli zose, hamwenga na yadya yawalaile wadya wandile ne zimp'hepo.

³⁴ Niyo mzi wose wagenda kumsingila Yesu. Weze wamuwone, niyo wamlombeza kugamba, amlawe mwe isi yawe.

Yesu ahonya mnt'hu aholomp'hale.

Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26

⁹ Yesu engilaga mwe ngalawa niyo ajink'hanya mwe digundi ye diziwa, no kwingila mwo mzi wa kwawe. ² Want'hu wamwigailaga mnt'hu aholomp'hale alambalikagwa mwo lusazi. Yesu eze aone uwedi utendese wo mhuwi wawe, niyo amgamba yudya aholomp'hale, "Mwanangu, keink'he moyo, kuusilwa wavu wako."

³ Niyo wahinzi wamwenga we miko, walosanyaga wakagamba, "Mnt'hu uyu amhomola Mnungu!"

⁴ Yesu abunk'hulaga zifanyanyi zawe niyo awagamba, "Nii mwafanyanya wiihi mwe mioyo yenyu?" ⁵ Ni kiji kihufu vitendese, kugamba, 'Kuusilwa wavu wako,' hegu kugamba, 'Inuka ugende?' ⁶ Viya naunga niwalagiseni kugamba, Mwana Mnt'hu haswesile udahi

mwe isi wo kuwasila want'hu wavu ywawe." Ivo amgamba yudya aholomp'hale, "Inuka, inula lusazi lwako ukeitile kaya!" ⁷ Yudya mnt'hu aholomp'hale aki-maalaga na kuita kaya. ⁸ Want'hu weze wayaone ayo, weehelagwa na kogoha, niyo wamtogola Mnungu kwa kuwenk'ha want'hu udahi enga uwo.

Yesu amwitanga Matayo

Maliko 2:13-17, Maliko 5:27-32

⁹ Yesu eze ahalawe hadya agendeelaga kulongole, niyo amuona mnt'hu akwitangwa Matayo andaga kekala he nyumba yawe yo uduganyi we kodi. Niyo amgamba, "Nitimile." Matayo niyo enuka no kumtimila.

¹⁰ Yesu Umwo andaga akadya nk'hande kwe nyumba kwa Matayo, watoza kodi watuhu wabindile ingi, hamwenga na wata wavu watuhu wezaga kwikala hamwenga na wanamp'hina wa Yesu ho ludyo.

¹¹ Mafalisayo wamwenga weze wayaone ayo, wawauzaga wanamp'hina wakwe kugamba, "Mhinizi ywenyu nii adya na watoza kodi hamwenga na wata wavu?"

¹² Yesu awevaga, niyo awahitula, "Mnt'hu heiina maine hakuunga ulaguzi, wanamaine nao akuunga ulaguzi. ¹³ Kehinizeni mwa mawandiko ivo Mnungu ukulonga. 'Miye naunga mbazi hikuunga malavo.' Miye hizile kuwetanga want'hu wedi, mna wata wavu."

Swali mwo kufunga

Maliko 2:18-22, Luka 5:33-39

¹⁴ Wanamp'hina wa Yohana Mbatizi wamwiziilaga Yesu, niyo wamuuzza kugamba, "Suwe na Mafalisayo chafunga. Nii wanamp'hina wako hawakufunga?"

¹⁵ Yesu niyo awahitula kugamba, "Havikudahika walalikwe kwe ndoza kufunga wakanda wamwenga no mlombi. Mna aho mlombi akeza kuhalawa mwawe, aho niho nawaungwe kufunga.

¹⁶ "Hahana mnt'hu akugela kilaka mwe suke isakale, cheivo kiya kilaka ikihya nekiivutumule kulawa mwe suke iyo isakale, niyo yatenda langa kulu mwe suke iyo. ¹⁷ Naho hahali mnt'hu akugela lude mwe vizeembe visakale, cheivo nevitulike niyo ulude ulo lwetika, vizeembe ivo navo nevinde vibanika, vituhu vakwe, want'hu wagela lude mhya mwe vizeembe vihya, niyo vizeembe no uki vanda viikwa vedi."

Mwana kike ywa zombe na mvele mnyonge

Maliko 5:21-43, Luka 8:40-56

¹⁸ Umwo Yesu andaga akalonga ivi, mkulu yumwenga ywa Kiyahudi amwiizilaga na kumfikila madi akamgamba, "Mwanangu ywa kivele kabanika haluse ivi, elo so uka mwiikile mikono, naande mgima."

¹⁹ Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe enukaga niyo waitanya naye. ²⁰ Aaho, niyo alaila mvele yumwenga andaga akahuma unyonge wakulawa sakame ibuile myaka mlongo na miidi, amtimilaga Yesu niyo adosa imp'hindilo ye suke ya Yesu. ²¹ Alonga-

ga kimoyomoyo kugamba, “Nnadosa du isuke yakwe, nenihone.”

²² Yesu ahitukaga, niyo amuona yudya mvele, niyo amgamba, “Keink’he moyo mwanangu. Mhuwi wako ukuhonya.” Aaho yudya mvele niyo ahona.

²³ Yesu engilaga mwe nyumba ya yudya mkulu. Awabwiilaga want’hu wakuhongeza ndilo ²⁴ niyo awagamba, “Foseni kuse wose! Mwana uyu habanike, kagona du!” Niyo wose wamseka. ²⁵ Mna aaho want’hu weze wafose kuse, Yesu engilaga kwe nyumba kudya andaga yudya mndele abanike, amtozaga mkono niyo mndele enuka. ²⁶ Imbuli idya yenelaga mwe nt’hendelozose ze isi idya.

Yesu ahonya mant’hunt’hu waidi

²⁷ Yesu eze ahalawe hadya, no kugendeela kulongole, mant’hunt’hu waidi, wamwiizilaga wakalonga kwa izwi kulu wakagamba, “Mwana Daudi kionele mbalazi!”

²⁸ Yesu eze engile, wadya mant’hunt’hu waidi wantimilaga, niyo awauza kugamba, “Togoleni, mwahuwila kugamba nadaha kuwahonyani?” Niyo wagamba, “Heiye Zumbe, wadaha.”

²⁹ Yesu niyo ayatoza meso yawe na kuwagamba, “Nevinde enga viya mhuwile!” ³⁰ Meso yawe niyo yaona naho. Yesu niyo awafingiza akawagamba, “Msekumgambila mnt’hu yeyose imbuli ino!”

³¹ Mna woho weze waite niyo wagendeza zimbuli za Yesu mwe isi idya yose.

Yesu ahonya mnt’hu kimumu

³² Umwo want’hu wandaga wakahalawa, want’hu watuhu wamwigailaga Yesu mnt’hu kimumu kwaviya andaga ana mp’hepo. ³³ Mna zimp’hepo izo zize zimfose aaho, mnt’hu yudya niyo akonga kulonga, want’hu wose niyo wehelwa wakagamba, “Hakinati kuviona vint’hu enga ivi mwe Izilaeli!”

³⁴ Mna Mafalisayo niyo wagamba, “Alava mp’hepo kwa udahi wa mkulu we zimp’hepo!”

Yesu awaonela mbazi want’hu

³⁵ Yesu azungulukaga mizi yose ne zikaya. Ahinizaga mwe zinyumba zo kuvikila akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta wa Mnungu, naho ahonyaga kila maine na kila manyonge na wose heweekudaha. ³⁶ Yesu eze ayaone mafyo ya want’hu, awaonelaga mbazi momoyo wakwe kwaviya nawanda wahwele no kuswesa wambizi enga ngoto heziina wadimi. ³⁷ Ivo niyo awagamba wanamp’hina wakwe, “Ulozo ulozoka, mna wandima wo kuulozola wageke. ³⁸ Mlombezani Zumbe wo ulozo, vileke egale wavuni wo ulozo wakwewagilwa wakwe.”

Wana mp’hina mlongo na waidi

Maliko 3:13-19; Luka 6:12-16

10 Yesu awetangaga wanamp’hina wakwe mlongo na waidi hamwenga, awenk’ha udahi wa kugulusa mp’hepo no kuhonya want’hu maine yawe, na

wose heweekudaha. ²Yano nayo amazina ya wegala ulosi mlongo na waidi wa Yesu nk’hongo ni Simoni akwitangwa Petulo, na Anduleya nduguye na Yakobo mwanawe Zebedayo na Yohana nduguye, ³ Filipino na Batolomayo, Tomasi na Matayo andaga mkusanya kodi. Yakobo mwana Alufayo na Tadayo, ⁴ Simoni mkaya mtoanila isi na Yuda Isikaliyote, yudya amsezengaga Yesu.

Yesu awasigila wadya wasigilwa mlongo na waidi

Maliko 6:7; Luka 9:1-6

⁵ Yesu niyo awasigila wadya wasigilwa mlongo na waidi, niyo awagamba, “Msekuita kwa want’hu hi Wayahudi, naho msekwingila mwo mzi wowose wa Kisamalia. ⁶ Ivedi vakwe, mziitile zingoto zagile za want’hu wa Izilaeli ⁷ Iteni mkabilikize kugamba, ‘Useuta wa Mnungu wihagihi.’ ⁸ Honyeni wanyonge, uyuleni want’hu, wasunt’heni wata matana, laveni mp’hepo mwa want’hu. Mwink’higwa haheina maliho laveni haheina maliho. ⁹ Msekwinula zahabu, hela, hegu shaba mwemifuko yenyu. ¹⁰ Msekwinula mifuko ya kulombezela vint’hu mwe nt’hambo, naho mse kuguha suke ya kusakanya, hegu vilatu, hegu ngoda. Wandima wawagilwa kwinkwa kiya wakuunga.

¹¹ “Umwo mkaita mwe zikaya na mwe mizi, ingileni mkaule yeyose akuunga amitendeleni kise. Ikaleni kwakwe mpaka aho mkuunga mhalawe. ¹² Mkengila mwe nyumba, wagambeni, ‘Utondowazi nounde mwa nyuwe.’ ¹³ Uneva want’hu we nyumba iyo wana waten-delani kise, ndamsa iyo yo utondowazi, neisigale nawo, hawana tendile ivo, ndamsa yenyu nemiuiyeni. ¹⁴ Naho want’hu wanaleka kuwatendela kise mwo mzi hegu mwe kaya yoyose, halaweni aho, naho mkahalawa, kungunt’heni no luvumbi lumwe viga yenyu. ¹⁵ Nawagambilani ikindedi, mwe dizuwa dyo usengelo, mzi uwo noupate masulumizo makulu kujink’ha masulumizo yawapataga want’hu we mizi ya Sodoma na Gomola.

Masulumizo yakwiza

Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17

¹⁶ “Kauliseni, miye nawasigiilani uko kuse enga ngoto mwe nyika ya mauzi. Mwaungwa mnde wabala enga nyoka, naho mnde wajalamu enga suwa. ¹⁷ Indeni na wengele, kwaviya nawa wavugaileni, niyo ywawegala kwe vitala vawe, nomtoigwe ngoda mnenge nyumba zawe zo kuvikila. ¹⁸ Nomwagalwe kwe vitala va wakulu we isi na mazumbe kwa ajili yangu, enga ulonga uwona kwa woho na want’hu wose hi Wayahudi. ¹⁹ Umwo wakawegalani kwe vitala, msekufanyanya fanyanya ivo mkuunga mlonge. Nomwink’higwe yo kulonga Umwo mkaungwa ukulonga. ²⁰ Kwaviya yadya mkunga mlonge hiyo ya kwenyu nyuwe, mna nayalawe kwa Muye ywa Mnungu akuunga alonge kombokela kwa nyuwe.

²¹ “Want’hu nawawazunguile wandugu zawe kukomwa, iviya iviya welesi wakigosi nawawazunguile wana ywawe kukomwa. Wana nao nawawahitukize

welesi ywawe, na kuwakoma. ²² Want'hu wose na wawa ihiyeni kwaviya mwanitimila, mna akuunga afinyilize no kubula kwo uheelo, niye akuunga ahone.

²³ "Wakakusunk'ha sunk'ha mwo mzi umwenga sumkila hatuhu. Nawagambilani ikindedi kugamba hombinde mizi yose ya Izilaeli kubula aho mwana mt'hu akei abule

²⁴ "Mwanamp'hina hakudaha kunda mkulu kumjink'ha mhinizi ywakwe, mtumwa naye hakudaha kunda mkulu kujink'ha zumbe ywakwe. ²⁵ Vakint'ha mwanamp'hina aligane na mhinizi ywakwe, na mtumwa naye kuligana na zumbe dyakwe. Uneva mkulu we nyumba ketangwa Belizebuli, wana we inyumba iyo nawenk'higwe mazina yaihise?

Niani wo kogoha?

²⁶ "Ivo mse kuwogoha want'hu kwaviya chochose kikefisile nektivumbuke, na kiya kimwe kinyele nekilawile kuse. ²⁷ Diya huunga niwa gambileni mwo lwiza, nyuwe mwaungwa mdilonge kungaila, na diya mkuunga mgambilwe kwe nyumba, nyuwe dilongeleni kwe hant'hu henuke hakumvikila Mnungu. ²⁸ Use kwogoha wakuukoma umwili niyo wadunduga kuukoma umuye. Nivedi mna mogoha akukoma umwili, akajika naho akoma no umuye mwo moto houkuzima wa ulo na ulo. ²⁹ Togoleni, mbuyuwayu imwenga haikutagwa kwa hela imwenga? Naho haikudaha kugwa imwenga haheina mzungu wa Tati yenyu ³⁰ Mna nyuwe, zifili zenyu ze mitwi yenyu ziwazigwa zose. ³¹ Elo nyuwe msekogoha, nyuwe mwafaha kujink'ha zimbuyu wayu zinyingi.

Kuzumila no kumlemela Kilisito

Luka 12:8-9

³² "Kwaviya wakuunga wanizumile miye mwe kiyeti cha want'hu kugamba miye niywawe, miye name neni-watendele iivo mwa ameso ya Tate ekulanga. ³³ Mna akuunga ananilemele mwe kieti, name neni mlemele mwa ameso ya Tate e kulanga

Higala nk'hondo higale muivano

Luka 12:51-53; 14:26-27

³⁴ "Mnase mgambe hiza kwigala mwivano mwe isi. Bule. Hizile kwigala utondowazi, higala nk'hondo.

³⁵ Hiza kuwachakulani wanakilume na wa Tati zawe, wanakivele na wamami zawe, mwana kike na nine vyala. ³⁶ Naho wank'hondo wa mnt'hu nawalawe mwe mp'huga yakwe.

³⁷ "Wose wawaungise wamamazawe na watatizawe kujink'ha kuniunga miye, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu. Na wadya wakuwaungisa wana wawe, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu.

³⁸ Heweekudaha kwintula viwambilo vawe, niyo wanitimila mnenge sila zangu, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu. ³⁹ Wakuunga wageze kongezela ugima ywawe, nawawaze, mna wakuunga kuwaza ugi-mawawe kwa kuni zungula miye, nawongezelwe.

Mageleko

Maliko 9:41

⁴⁰ "Akuwahokelani nyuwe, anihokela miye, naho aku-nihokela miye amhokela yehe anitumile. ⁴¹ Akuunga amhokele mlotezi we mbuli ya Mnungu, naahokele iviya viwagilwe ulotezi ywakwe, naho akumhokela mnt'hu ywedi, mwo uwagilwa wakwe naahokele vi-wagile uwedi wa uyo kwe. ⁴² Naho namigambilani ikindedi, mnt'hu yeyose akuunga amwink'he yumwenga mwa awa wakunitimila kiyamp'ha cha mazi yahoile kwaviya ni mwanamp'hina ywangu, naahokele mageleko."

Wegazi wo ulosi wa Yohana Mbatizi kwa Yesu

Luka 7:18-35

11 Aho Yesu eze ajinke kuwenk'ha mwiko wanamp'hina wakwe wadya mlongo na waidi, ahalawaga hadya niyo agenda kubilikiza kwe mizi ihagihi na hadya.

² Yohana Mbatizi uko kwe divugailo, evaga zimbuli izo Kilisito naakadamanya, niyo awatuma wamwenga mwa wanamp'hina wakwe kwa Yesu. ³ Niyo wamgamba, "Kigambile, weye niweye chagambilwe ni Yohana Mbatizi kugamba weza, hegu kikawiile mtuhu?"

⁴ Yesu awahitulaga kugamba, "Uyeni mkamgambile Yohana aya mkuyaona na kuyeva, ⁵ Mant'hunt'hu waona, viwete vagenda, wata matana wakukizwa, viziwi weva, wabanike wauyulwa, naho Mbuli Yedi ya Mnungu, yabilikizwa kwa want'hu wakiwa. ⁶ Nawande na kinyemi kwa wadya wose wakuunga waika mhuwi kwangu!"

⁷ Umwo wanamp'hina wa Yohana wandaga wakauya, Yesu akongaga kulonga no mdugano akawauza kugamba, "Viya kudya kwenyika mwaitaga, mwa-gendaga kukaulai? Mwakawilaga kuonai? Lunyazi lukuvesulwa ni Muye? ⁸ Mwa-gendaga kukaulai? Mnt'hu availe suke za kiseuta? Mnt'hu akuvala enga ivo ahumula mwe zinyumba ze kiseuta! ⁹ Nigambileni, nomgenda kukaulai? Mlotezi? Kindedi, naho kujink'ha mlotezi. ¹⁰ Kwaviya Yohana niye alongagwa mwe mawandiko kugamba, 'Nenigale mwigala mbuli aku-unga akulongoele, akuunga akomole isila yako.'

¹¹ Nawagambilani ikindedi kugamba, Yohana Mbatizi ni mkulu kujink'ha wose walailaga. Mna yeyose emdo-do mwo useuta wa kulanga, ni mkulu kumjika Yohana. ¹² Kukongela aho Yohana Mbatizi andaga akabilikiza mpaka mwa mazuwa aya ya dielo, Useuta wa kwe mbingu wapatikana kwa ludole, naho wata ludole nawa wakuutaha. ¹³ Kwaviya mahinizo yose ya walotezi ne miko ya Musa, yalotelaga mpaka mwa Yohana.

¹⁴ Naho uveva mwadaha kuzumila, uyu Yohana niye yudya Eliya aungigwe eze. ¹⁵ Mta magutwi, neeve!

¹⁶ "Haluse, want'hu wa dielo niwaliganyize na mbwai? Wekala enga wana wakwikala hedigwilo, kawetanga weyawe, ¹⁷ Kimtoelani ngoma mna hamuungile kuvina, naho kimkemelani mila ya kuhongeza mna hamuungile kuhongeza! ¹⁸ Umwo Yohana ezaga,

hadyaga naho hanywele mp'hombe, niyo wamgamba, 'Ana mp'hepo!' ¹⁹ Umwo Mwana Mnt'hu eze eze, adyaga no kunywa mazi ye zabibu, niyo wamgamba mhank'hu naho mkozi, ana uhamwenga na want'hu wakutoza ushusulu mwa want'hu na want'hu watuhu wavu, kwavovose, mzungu wa Mnungu nouoneka kunda kindedi, vilawane ne zindima zakwe."

Mizi heiikuhwila

Luka 10:13-15

²⁰ Want'hu we mizi idya Yesu adamanyisaga vihungi, hawaungaga kuleka wavu wawe, vatendaga Yesu awativile.

²¹ "Hangi we mwenye, Kolazini! Hangi we mwenye, Betisaida! Yandile vihungi vidamanywe kwenyu vadamanywe Tilo na Sidoni, want'hu wakwe hegu nawakweila kale, wakavala magunia, kulagisa kugamba, waleka wavu wawe. ²² Nawagambilani ikindedi, mwe dizuwa dyo usengelo, nyuwe nomsulumiziswe kujink'ha weenyu wa Tilo na Sidoni. ²³ Weye nawe Kapelinaumu, waunga ukekweze we mwenye kulanga! Nouselezwe mpaka kwe isi ya want'hu wabanike. Uneva vihungi vidamanywe kwenyu vadamanywe Sodoma, mzi uwo hegu nounda aaho hata ivi dielo. ²⁴ Manyiseni kugamba, mwe dizuwa dyo usengelo Mnungu naauonele mbalazi Sodoma, kujink'ha nyuwe."

Nitimileni miye, niwahumuzeni.

Luka 10:21-22

²⁵ Aho Yesu niyo agamba, "Nakutogola Tate, Zumbe ywa Kulanga ne isi. Nakutogola kwaviya mbuli izi kuwafisa wata umanyi na mizungu niyo wawagubuilwa want'hu wakembe. ²⁶ Heiye Tate ivi nivo uungile vinde.

²⁷ "Hink'higwa vose ni Tate. Hahali ammanyize Umwana, hegu Tate, naho hahali ammanyize Tate ila Mwana na yeyose yudya Mwana aungile kumlavanyila.

²⁸ "Soni kwangu nyose mzamilwe ni nt'wika zenyu, miye neni wahumuzeni. ²⁹ Kekakeni kifungo changu, naho hineni kwangu kwaviya miye ni mjalamu naho hikeseleza, nanywe nomnde na kinyemi mwe mioyo yenyu. ³⁰ Kwaviya, mbuli huunga niwenk'heni nyuwe mpufu, ne nt'wika huunga niwatwikeni, ihuha."

Zuwa dyo Kuhumula ni kint'hu chani?

Maliko 2:23-28, Luka 6:1-5

12 Mwe mazuwa yadya, Yesu andaga akagenda kombokela mwe nk'honde imwenga ya ngano mwe zuwa dya Kuhumula. Wanamp'hina wakwe niyo wakeiva sala, niyo wakonga kukwanyula magola ye ngano na kukonga kuyadya. ² Mafalisayo weze wayaone ayo, niyo wamgamba Yesu, "Kaula ivo waku-tenda wanamp'hina wako, wabananga Miko. Hivo vedi kutenda ivo mwe dizuwa dyo Kuhumula."

³ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe hamsomile ivo Daudi atendaga viya yehe hamwenga na wadya want'hu viya andaga na sala? ⁴ Wengilaga kwe nyumba ya Mnungu, yehe na weyawe, niyo wadya imikate ilavigwe kwe

mbuli ya Mnungu, hamwenga na kugamba hachandaga kint'hu chedi kwa woho kuidya, kwaviya wawagilwe kuidya na walava nt'hambiko aawo du. ⁵ Hegu naho nyuwe hamsomile mwe miko ya Musa kugamba kila zuwa dye Kuhumula walava nt'hambiko mwe nyumba ya Mnungu, wabanangaga miko imwenga, naho hawa kuwazilwa wavu? ⁶ Nawagambilani ikindedi, kiyaha kikulu kikujink'ha Inyumba ya Mnungu. ⁷ Iwandikwa, 'Naungisa mbazi, hikuungisa nt'hambiko.' Wandile mwaumanyize ulosi uno vedi, hegu homka wasengela want'hu heweina masa. ⁸ Kwaviya, Mwana Mnt'hu niye Zumbe we zuwa dyo Kuhumula."

Mnt'hu aholomp'hale mkono

Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11

⁹ Yesu ahalawaga hadya, niyo aita kwe nyumba ya kuvikila. ¹⁰ Uko kwandaga na mnt'hu yumwenga aholomp'halaga mkono. Naho handaga na want'hu waungaga wamgele Yesu mwa masa. Niyo wamuza, "Hivo vedi mwe Miko yetu kumhonya mnt'hu mwe dizuwa dye Kuhumula?"

¹¹ Yesu niyo awahitula kugamba, "Togoleni, niani mwa nyuwe mta ngoto ingile mwe digenge heekuda-ha kuilava mwe dizuwa dye Kuhumula? ¹² Naho mnt'hu ni ugoli utendedese kujink'ha ngoto. Naivo elo, mwe Zimiko hazikukifingiza kudamanya yedi mwe dizuwa dyo Kuhumula." ¹³ Niyo amgamba yudya aholomp'hale mkono, "Chulula mkono wako."

Niyo auchululaga mkono wakwe, niyo wanda mgima enga udyo umtuhu. ¹⁴ Mafalisayo wamlekaga, niyo wagenda kuluka mizungu yo kumkoma Yesu.

Mndima asagulwe ni Mnungu

¹⁵ Yesu eze eve mizungu yo kumkoma, niyo ahalawa hadya, mna fyo kulu dya want'hu dya mtimilaga. Awahonyaga wose wandaga wakalumwa, ¹⁶ naho awasigilaga kugamba, wasekugambila want'hu watuhu zimbuli zakwe. ¹⁷ Atendaga ivi vileke yadya alongaga Mnungu kombokela kwa mlotezi Isaya yakint'he.

¹⁸ "Niye mtumwa ywangu nimsagule, niye nimuungise naho hyelelwa naye. Nenimgele Muye ywangu mwakwe. Mbuli yo usengelo wangu naaigendeze kwa want'hu wose.

¹⁹ Haande mnk'hani naho haagutile, naho haale kwa izwi kulu mwe zibalabala.

²⁰ Haavune mnuli ugolome, naho lumuli lukufunk'ha mosi haaluzime Naande aaho mpaka aulete usengelo wo uwagilwa inde na uhumi,

²¹ naho mwa yehe, want'hu wose nawande na kawilo."

Yesu no mkulu we mp'hepo

²² Naho kwandaga na want'hu yumwenga andaga mant'hunt'hu wamwigalaga kwa Yesu. Naho hakuda-ha kulonga kwaviya andaga na mp'hepo. Yesu amho-

nyaga mnt'hu yudya niyo anda mgima niyo adaha kulonga na kukaula. ²³ Mafyo ya want'hu weehelwagwa kwa yadya adamanya Yesu. Niyo wakeuzauza kugamba, "Ivi uyu hiyo Mwana Daudi?"

²⁴ Mafalisayo weze ivo, niyo wahitula kugamba, "Uyu alava mp'hepo kwaviya Belizebuli amwink'ha udahi wa kudamanya ivo."

²⁵ Yesu ayamanyaga yose yadya nawakadamanya, niyo awahitula kugamba, "Useuta wowose ukukepanga vivulujungu, vikutoana venye kwa venye, haik-wikalisa. Naho uneva mzi, hegu lukolo lolose lukukepanganiza mwe vivulujungu, vikutoana venye kwa venye, lukolo ulo nolugwe ²⁶ Ivo uneva mwo useuta wa Mwavu, kila kafyo katoana na keyawe, nuko kugamba, uzumbe uwo ukepanga, naho nousunguze ukugwa! ²⁷ Nyuwe mwagamba miye nalava mp'hepo kwaviya Belizebuli anink'ha udahi wo kudamanya ivo. Vedi, haluse niani akuwenk'ha wanamp'hina wenyu udahi wo kulava mp'hepo? Kiya wakudamanya wanamp'hina wenyu, nichokikuwasengelani kugamba mwi wavu! ²⁸ Bule! Hiyo mkulu ywa mp'hepo, mna Muye ywa Mnungu niye akunink'ha udahi wa kuzilava mp'hepo. Naivo kulavanya kugamba, Useuta wa Mnungu uweziilani kale.

²⁹ "Hahali yeyose akudaha kumola nyumba ya mta udahi, niyo aguha vint'hu vakwe, mpaka ande kumkakakiliza mta umdahi uyo, niho adahe kuitaha inyumba iyo.

³⁰ "Mnt'hu yeyose hehamwenga na miye uyo anitowa nk'hodo, naho heekuduganya na miye, uyo amwaganisa. ³¹ Naivo nawagambilani, want'hu nawausilwe wavu wowose na wiihi wowose wakunga wamlongele Mnungu. Mna mnt'hu akuunga amlongele yaihile Muye ywa Mnungu, haausilwe. ³² Naho mnt'hu yeyose akuunga alonge dyodyose diihile kwa mwana mnt'hu, adaha kuusilwa wiihi uwo, mna akuunga ayalonge yaihile kwa Muye ywa Mnungu, haausilwe wavu uwo kukongela ivi haluse, na mazuwa yakwiza.

Kila mti ne cheleko chakwe.

³³ "Mti wedi neweleke matunda yedi, mti wiihile nawo neweleke matunda yaihile. Naho kila mti nemanayike mwe cheleko chakwe. ³⁴ Nyuwe cheleko cha mazoka! Mwadaha vihihi kulonga mbuli zedi mna nyuwe enye mwiha? Kwaviya mnomo walonga kiya kimemeze umoyo. ³⁵ Mnt'hu ywedi alava mbuli zedi kulawa mwe kindolo che vint'hu vedi, aihile naye alava vint'hu viihile kulawa mwe kindolo che vint'hu viihile.

³⁶ "Mwikale mkamanya kugamba, mwedizuwa dyo usengelo, kila yumwenga naaungwe kulava ikindedi cha kila ulosi wiihile aulongile. ³⁷ Kwaivo kwe milosi yako nousengelwe kulumizwa, naho kwe milosi yako nousengelwe kuhozwa."

Waunga kuwona vilagiso

³⁸ Niyo wahinzi wamwenga we zimiko hamwenga na Mafalisayo niyo wamgamba, "Mhinizi, chaunga uki-

lagise vilagiso." ³⁹ Yesu niyo ahita akagamba, "Cheleko cha uhabwasi kiihile chazungula vilagiso, du hekind'igwe vilagiso, ila vilagiso va mlotezi Yona.

⁴⁰ Enga viya Yona ekalaga mazuwa matatu mwe diifu dye nyangumi, Mwana Mnt'hu nivo neekale mwo moyo we isi mazuwa matatu kilo na msi. ⁴¹ Mwe dizuwa dyo usengelo, want'hu wa Ninawi nawakimale hamwenga ne cheleko iki, naho nawakisegele kunda na wiihi. Kwaviya wamtegelazaga Yona niyo waleka wavu wawe. Nawagambilani ikindedi kugamba, kiyaho kikulu kumjink'ha Yona. ⁴² Mwe dizuwa dyo usengelo, mke zumbe ywa kumosi naakimale na kuwagela mwo usengelo wo wiihi wenyu, kwaviya agendaga kulawa hale kwiza kwiva ubala wa Sulemani. Naho aha eyaho mkulu kumjink'ha Sulemani!

Kuuiwa ni mp'hepo

⁴³ "Mp'hepo ikamfosa mnt'hu, yombokela mwe isi inyaile ikazungula ho kwikala. Uneva ina swesa, ⁴⁴ yagamba, 'Neniuye kwe nyumba yangu.' Naivo yauya, niyo inabwiila inyumba idya haina chochose, ihagilwa naho ihambwa. ⁴⁵ Naivo yaita kuse niyo yawaguha weyawe watuhu mfungate waihile kujink'ha yoho yenye, niyo zeza kwikala mwo mt'hu uyo. Umwo zikekala mwo mnt'hu uyo, uyo mnt'hu anda na hali iihise kujink'ha idya ya nk'hogo. Naivo nivo vikuunga vilaile, mwa awant'hu awa awavu wa mazuwa aya."

Nine na wanduguze dya Yesu.

⁴⁶ Umwo nine na wanduguze wamwizilaga, Yesu andaga akagendeela kulonga na want'hu. Woho waki-maalaga kuse kwaviya waungaga walonge naye. ⁴⁷ Ivo mwanamp'hina ywakwe yumwenga niyo amgamba, "Nyokwe na wanduguzo wakimala kuse, waunga walonge na weye."

⁴⁸ Yesu niyo awahitula kugamba, "Wandugu zangu ni wahi? Naho mnala niani?"

⁴⁹ Niyo aloloteza kwa wanamp'hina wakwe niyo agamba, "Kauleni awa nao wandugu zangu, naho nao wamnala. ⁵⁰ Mnt'hu yeyose akutenda yakumu wagila Tate ywa kwe mbingu, uyo niye lumbu dyangu naho niye ndugu yangu naho niye mnala."

Umliganyizo wo mhandi

Maliko 4:1-9, Luka 8:4-8

13 Mwe dizuwa idia, Yesu ahalawaga hadya he nyumba, niyo aita nt'hendelo ya kwe diziwa. Uko ekalaga hasi niyo akonga kuhiniza. ² Mafyo maku-lu ya want'hu yamzungulukaga, valekaga akengila mwe ngalawa niyo ekala uumo, mna ayo amafyo yandaga mnk'handi mwe diziwa. ³ Ahinizaga mbuli zibindile ingi kwa miliganyizo.

"Kwandaga na mnt'hu agendaga kumyaga mbeyu.

⁴ Umwo andaga akamyaga zimbeyu zimwenga zatomokaga mwe sila, niyo zadondolwa ni videge.

⁵ Zimwenga zatomokaga mwo luwe mwandaga na msanga mgeke. Mbeyu zia niyo zanyuluka, kwaviya

msanga nounda mgeke. ⁶ Mna zuwa dize dyalike, niyo dyazoka zimbeyu zihotile, naho kwaviya maizi yakwe hayengilisaga hasi, mbeyu ziya zihotile niyo zanyuluka. ⁷ Mbeyu zimwenga zatomokelaga mwe miwamba ngo-ma yakulisaga, niyo yazivigaviga zimbeyu izo zihotile. ⁸ Mna mbeyu zimwenga nezitomokela mwo ulongo wedi, niyo zimwenga zeleka mp'huluzi gana, zimwenga milongo mtandatu, imwenga milongo mitatu kujink'ha viya zahandagwa."

⁹ Yesu niyo awagamba, "Mta magutwi yo kwivila neeve!"

Vimtendile Yesu akahiniza kwa miliganyizo

Maliko 4:10-12, Luka 8:9-10

¹⁰ Wanamp'hina wakwe wezaga wakamuza, "Nii wahiniza kwa miliganyizo umwo ukalonga na want'hu?"

¹¹ Yesu awahitulaga akawagamba, "Nyuwe mwink'higwa kumanya kinyele cho umanyi we vint'hu vo Useuta wa Mnungu, mna hiyo woho." ¹² Kwaviya kila mta kint'hu neenk'higwe vituhu no kongezelwa, vileke ande navo vikumkint'ha. Mna heina kint'hu, naahokigwe hata kiya ikidodo ana nacho. ¹³ Vikuleka hahiniza kwa miliganyizo umwo halonga nao, ni kwaviya, wakaula mna hawakuona, wategeleza mna hawa kwiva, naho hawa kukombaganya. ¹⁴ Ivo yadya alongile mlotezi Isaya yakint'ha kwawe kugamba, kutegeleza nomtegeleze mna homkombaganye. Kukaula nomkaule mna homuwone.

¹⁵ Kwaviya mioyo yawe midala, naho wayasita magutwi yawe, na meso yawe wafinya.

Hegu nawakaula,
naho hegu naweva,
hegu nawakombaganya mwo ubala wawe,
no kunihitukila,
name hegu nehiwahonya.

¹⁶ "Mna kwa nyuwe mna kinyemi kwaviya meso yenyu yaona magutwi yenyu nayo yeva. ¹⁷ Nawagam-bilani kindedi, walotezi na want'hu wengi wedi nawaungisa kuyaona ayo nyuwe mkuyaona, mna wadundugaga, nokwiva aya nyuwe mkwiva, mna hawadahaga.

Yesu atambalisa mliganyizo wo mhandi

¹⁸ "Tegelezeni naho mhine mliganyizo wo mhandi ivo ukulonga. ¹⁹ Wose wadya wakuitegeleza mbuli yo useuta wa Mnungu, mna niyo hawakuukombaganya, awa wekala enga ziya zimbeyu zatomokaga mwe sila. Mwavu niyo eza no kuzingola ziya zimyagigwe mwawe. ²⁰ Ziya zimbeyu zitomokele mwo luwe, ni enga wadya wakuhokela mbuli ya Mnungu kwa kinyemi, aaho wakeza kuiva du. ²¹ Mna haikwingilisa mwe mioyo yawe, naho haikwikalisa, naivo wabwiilana na masulumizo na magezo yakaweziila kwe mbuli idya wahokele, wauya kunyuma. ²² Zimbeyu ziya zigweele mwe miwambangoma, zakeiga na wadya wose wakui-va mbuli ya Mnungu, wogofi wo wikazi mwe isi,

hamwenga nokuungisa ugoli, wazinganiza imbuli niyo waswesa kweleka. ²³ Naho mbeyu ziya zitomokele mwo ulongo wedi zakimala hant'hu ha wadya wakuiva imbuli ya Mnungu no kuikombaganya, naivo ukweleka mp'huluzi, imwenga kwa gana, imwenga milongo mtandatu, nt'huhu milongo mitatu."

Mliganyizo wa mani

²⁴ Niyo Yesu awagambila mliganyizo mtuhu. "Useuta wa Mnungu wikala enga ivi. Mnt'hu ahandaga mbeyu yedi mwo mgunda. ²⁵ Mna zuwa dimwenga nekilo want'hu wagonile, mwiihi ezaga niyo ahanda mani matuhu mwe nk'honde idya ihandigwe ingano niyo ahalawa. ²⁶ Mbeyu izo zize zikule no kukonga kugela magola, mani nayo niyo yakelaviliza. ²⁷ Niho wandima wakwe wamwiizila no kumgamba, 'Zumbe, hwa hand-ile mbeyu zedi mwe nk'honde yako? Mani matuhu yalawa nahi?' ²⁸ Zumbe niyo ahitula, 'Mwiihi niye adamanye ivi,' wandima niyo wamuza, 'Waunga kikayangole mani yadya?' ²⁹ Yudya zumbe niyo awahit-ula, 'Bule, mnase mng'ole hamwenga ne ingano, kwaviya vi hamwenga. ³⁰ Lekenzi zikulanye, vibule mwokuvunwa, aho niho neniwagambe wavuni, yandeni kung'ola mani matuhu, niyo mwayalunja hamwenga mwe vichanga yokwe moto. Mkajika, ingano igeleni kwe digulu dyangu.' "

Mliganyizo we mbeyu ye haladali

³¹ Yesu niyo awagambila mliganyizo mtuhu. "Useuta wa Mnungu, wikala enga ivi. Mnt'hu akuguha kabeyu kadodo vitendese niyo aihanda mwo mgunda wakwe. ³² Ni kabeyu kadodo kujink'ha mbeyu zose, mna kanakula, dyanda ziti kulu kujink'ha miti yose. Dyanda ziti dikutenda madege yeze no kuzenga vyaila vawe mwa matambi yakwe."

Mliganyizo wo ugwadu

³³ Yesu awagambila mliganyizo mtuhu. "Useuta wa kulanga wikala enga viya mvele akuguha ugwadu no kuugela mwe mpishi nt'hatu za unga, niyo wagwaduka wose."

Yesu agela miliganyizo

Maliko 4:33-34

³⁴ Yesu niyo awagambilaga want'hu zimbuli zose kwa miliganyizo. Halongaga dyodyose kwa want'hu ha-heina miliganyizo. ³⁵ Atendaga ivi kutenda yadya alongaga mlotezi yakint'he, "Neniloge kwa miliganyizo Umwo halonga na woho, neniwagamBILE mbuli heziimanyike kukongela aho ho kuumbigwa isi."

Yesu atambalisa mliganyizo wo mani

³⁶ Yesu eze awalage awant'hu no kwingila kwe nyumba, wanamp'hina wakwe nawamuitila no kumgamba, "Kigambile, mliganyizo wa mani mo mgunda, nivo wagaaze?"

³⁷ Yesu niyo awahitula, “Mhandi we mbeyu izedi ni Mwana ywa Mnungu, ³⁸ mgunda ni isi, mbeyu izedi ni want’hu wo Useuta, mani ni wadya want’hu wa Mwavu. ³⁹ Mwavu ahandile zimbeyu ziihile ni Mwavu, uvuni nounde mwo kusila kwe isi, wavuni ni mtumigwa ywa kwe Mbingu. ⁴⁰ Enga viya va mani matuhu yakulunganywa no kokigwa mwo moto, kint’hu enga icho nekilaile kwe dizuwa dyo kusila isi. ⁴¹ Mwana Mnt’hu naawegale mtumigwa ywakwe no kuwaduganya wose wekuse yo Useuta wakwe, na wose wawatendile want’hu wadamanye wavu, na wose wakudamanya mbuli ziihile. ⁴² Mtumigwa ywa kwe mbingu wa Mnungu nawawaduule mwo moto. Uko nawaile no kugwagwajula meno. ⁴³ Naho wadya want’hu wedi nawang’ale enga zuwa ko Useuta wa Tati yawe. Mta magutwi ya kwivila neeve!

Mliganyizo we kindolo kikefisile.

⁴⁴ “Useuta wa kulanga ukeiga na mnt’hu akuzungula kindolo kifisigwe mwo mgunda. Eze akione, kwa kinyemi niyo agenda kutaga vint’hu vose andile navo niyo eza kuugula umgunda udyo.

Mliganyizo wa kint’hu cha ugoli

⁴⁵ “Naho useuta wa kulanga ukeiga na mnt’hu akuzungula kint’hu cha ugoli, ⁴⁶ naho eze avumbuze iyedi heina ya kuligana nayo, agendaga kutaga vose viya andaga navo, niyo aigula.

Mliganyizo wo ulwavu

⁴⁷ “Naho Useuta wa kulanga ukeiga na lwavu wa samaki waduulaga lwavu lwawe mwe diziwa niyo wagwila zisamaki zi hengi. ⁴⁸ Lwavu lwize lumeme, nawaluvuta kuse ye bahali, wazisagule zi samaki zia izedi wazigela mwe zint’hangulu, na zia ziihile waziduula. ⁴⁹ Ivi nivo nevinde mwe dizuwa dyo kusila isi mtumigwa ywa kwe Mbingu nawawaduganye want’hu awavu kulawa mwa awant’hu awedi, ⁵⁰ naho nawaduulwe mwe nunda ina moto. Uko nokunde ndilo na kugwegwejula meno.”

Ikindedi ikihya ne kiya cha kale

⁵¹ Yesu niyo awauza, “Togoleni mwayakombaganya aya?”

Niyo wamhitula, “Heiye,”

⁵² Ivo niyo awahitula, “Uku nukugamba, kila mhinizi wa Miko ukunda mwanamp’hina mwo Useuta wa kulanga, naande enga yudya mta nyumba aguile ivint’hu ivihya na kuviusa viya va kale mwe nyumba yakwe.”

Want’hu wa Nazaleti wamlemela Yesu

Maliko 6:1-6, Luka 4:16-30

⁵³ Yesu eze abinde kuwagambila imiliganyizo iyo, ahalawaga hadya ⁵⁴ nokuuya kwawe kaya. Ahinizaga mwe nyumba ya Mnungu, naho wose wadya wamwivile weheelagwa. Wauzaga, “Uyu kaulavahi umanyi enga uno? Na udamanyi wa udahi enga uno?”

⁵⁵ Uyu hiye mwana ywa selemala? Nine hi Maliamu, naho wanduguze hi awa wakina Yakobo, na Yusufu, na Simoni, na Yuda? ⁵⁶ Walumbuze wose hawa kwikala aaha? Yano yose kayapata hi?” ⁵⁷ Elo niyo wamlemela.

Mna Yesu niyo awagamba, “Mlotezi naahokelwe hohose ila hiyo kwawe kaya, na mwe nyumba yawe.” ⁵⁸ Kwaviya hawana mhuwi, hakudaha kudamanya vihungi vingi aho.

File ya Yohana Mbatizi

Maliko 6:14-29, Luka 9:7-9

14 Helode zumbeye ywa Galilaya azivaga zimbuli za Yesu, ² niyo awagamba wandima wakwe, “Uyo ni Yohana Mbatizi auyuke! Nivo vikuleka ana udahi wa kudamanya vihungi.”

³ Kwaviya helode asiigilaga kugamba Yohana agwilwe niyo akakilizwe mp’hingu na kuvugailwa kwedi-vugailwe, adamanyaga ivo kwe mbuli ya Helodiya mkaziwe dya mkuluwe Filipino. ⁴ Kwaviya zuwa dimwenga, Yohana Mbatizi amgambaga Helode, “Hivo vedi kwa weye kumlomba Helodia.” ⁵ Helode aungaga amkome mna andaga akawogoha Wayahudi Kwaviya wammanyaga kugamba andaga mlotezi.

⁶ Mwe dizuwa dyo wila wokukumbukila ukwelekwa kwakwe Helode, mwanawe we kivele etangwe Helodiya avinaga mwe kieti cha want’hu wose. Helode elelwaga vidala uvini wo mwanawe ⁷ vilekile akamgamba, “nilombeze chochose name nohwink’he!” ⁸ Kwa kusongelezwa ni nine, amgambaga ise, “Nink’he haluse ivi umtwi wa Yohana Mbatizi mwo lwigu.”

⁹ Zumba azimilagwa, mna kwa kuwogoha wadya wandaga aho wevaga akalonga no mwanawe, niyo asigiila kugamba yudya mwana kike enk’higwe viya aungile. ¹⁰ Yohana niyo akant’wa umtwi kudya kwe divugailo. ¹¹ Umtwi niyo wageligwa mwe kaziga niyo enk’higwa yudya mwana kike, naye niyo amwigaila nine. ¹² Wanamp’hina wa Yohana wezaga kuuguha umwili wa Yohana no kuumosa msanga, niyo wagenda kumgambila Yesu.

Yesu awenk’ha nk’hande difyo dya want’hu

Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14

¹³ Yesu eze eve zimbuli za Yohana ahalawaga hadya mwe ingalawa niyo aita hant’hu hakiikeike, want’hu wamwivaga, niyo wamtimila kulawa kwe kaya lwaviga.

¹⁴ Yesu niyo afosa mwe ngalawa, naho eze auone mdugano mkulu, nakawaonela mbazi awant’hu, awahonyaga wose wandaga wakalumwa.

¹⁵ Mwalagulo ludyu wanamp’hina wakwe wamwizilaga niyo wamgamba, “Zuwa diswa na uku ki kwe nyika. Walage awant’hu waite wakakezunguile nk’hande.”

¹⁶ Yesu niyo awagamba, “Hevidahike want’hu awa wahalawe, wenk’heni nyuwe cho kudya.”

¹⁷ Niyo wamhitula, “Aha suwe kina visamaki vishano du na vebesu viidi va mikate.”

¹⁸ Yesu niyo awagamba, “Hake vinink’heni.”

¹⁹ Awagambaga want’hu wekale hasi mwa mani, niyo

aguha mikate idya imishano ne visamaki viidi. Niyo akaula kulanga, niyo amtogola Mnungu, aibendulaga migate idya, niyo awenk'ha wanamp'hina, wanamp'hina nawo niyo wawapasila awant'hu. ²⁰ Kila yumwenga adyaga, niyo eguta. Wana mp'hina wakwe waduganyaga nt'hangulu mlongo na mbili zimemile vibesu visigale. ²¹ Want'hu wadyaga ludyo ulo wandaga gana milongo mishano wagosi awo du, kuleka wavele, na wana.

Yesu agenda mnanga mwa mazi

Maliko 6:45-52, Yohana 6:15-21

²² Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wengile mwe ngalawa, naho walongole kuita gundi ye dziwira Umwo yehe andaga akawalaga awant'hu. ²³ Eze abinde kuwalaga, aitaga komnima ekedu kugenda kumlombeza Mnungu. Kwize kunde mwalagulo Yesu andaga ekedu. ²⁴ Naho mwo lupisi ulo ngalawa yandaga hale mwediziwa, ikajubwaniswa kwaviya kwandaga na nk'hung'unto yandaga ikaihingamila ingalawa.

²⁵ Ize ibuze kilo cha gati ya saa kane na saa mtandatu, Yesu awabasaga wanamp'hina wakwe akagenda mwa amazi. ²⁶ Weze amuone akagenda mwa amazi, niyo wogoha wakagamba, "Iki kizuli!" Niyo waguta kwa kogoha.

²⁷ Mna aho Yesu niyo awagamba, "Keink'heni moyo, ni miye. Msekogoha!"

²⁸ Petulo niyo amgamba, "Zumbe uneva ni weye nigambe nize uko nigende mwa mazi." ²⁹ Yesu niyo amgamba, "So." Petulo niyo aseela mwe ngalawa no kugenda mwa amazi akambasa Yesu. ³⁰ Mna eze aone nk'hun'gunto, niyo ogoha no kukonga kudubwila mwa mazi niyo aguta, "Zumbe niyokole!"

³¹ Aho niyo Yesu amtoza no umkono wakwe na kumgamba, "Weye uhungukilwe mhuwi, nii kunda muoga?" ³² Naho Umwo weze wengile mwe ingalawa, nk'hung'unto niyo wanyamala. ³³ Niyo wose wandaga mwe ingalawa niyo wamvika wakagamba, "Kindedi weye niwe mwana Mnungu."

Yesu amhonya mnyonge mwe Genezaleti

Maliko 6:53-56

³⁴ Weze womboke idiziwa, niyo wabula mwe isi ya Genezaleti, ³⁵ want'hu wa hadya weze wabunk'hule kugamba niyehe, niyo wagambilana wose, hamwenga na wanyonge wawegalaga kwa Yesu. ³⁶ Niyo wamlombeza kugamba wadose du zimp'hindo ze isuke yakwe, naho wose watendaga ivo wahonaga kindedi.

Mahinizo ya wakale

Maliko 7:1-13

15 Naho mafalisayo wamwenga na wahinizo we zisigiizi wezaga kulawa Yelusalemu wakamuuzwa Yesu kugamba, ² "Nii wanamp'hina wako hawakutumila mahinizo ya wakale wetu? Hawa kuhaka mazi mwe mikono enga viya vikuungwa wakaunga wadye!"

³ Yesu niyo awahitula, "Nii nanywe hakutumila miko ya Mnungu mna mwatimila mahinizo yenyu nyuwe wenye?" ⁴ Kwaviya Mnungu agambaga, 'Wogoheni watati zenyu na wamami zenyu,' naho 'Akuunga amhomole nine hegu ise naakomigwe.' ⁵ Mna nyuwe mwahiniziza kugamba uneva mnt'hu ananacho cha kumwambiza ise hegu nine mna agamba, 'Iki kint'hu ni cha Mnungu,' ⁶ havikuungwa amogohe ise. Kwa ivi hamtimila miko ya Mnungu, vileke mtimile mahinizo yenyu enye. ⁷ Watondwe nyuwe! Isaya awalotelaga vediti aho akagamba,

⁸ 'Want'hu awa wanivika kimnomo, mna mioyo yawe ihale na miye.

⁹ Wanivika bule, kwaviya wahiniziza mahinizo ya want'hu, enga kugamba ni miko yangu!"

Vint'hu vikumgela mnt'hu usavu

¹⁰ Yesu niyo awitanga umdugano, niyo awagamba "Tegelezani naho mkombaganye. ¹¹ Hiyo kiya kikumwingila mnt'hu kwo mnomo kimtende ande msavu, mna kukifosa mo mnomo uwo nicho kikumtenda ande msavu."

¹² Wanamp'hina wakwe niyo wamwizila wakamgamba, "Kuvimanya kugamba Mafalisayo wank'hondo wa kwe milosi yako?"

¹³ Niyo yehe ahitula kugamba, "Ziti dyodyose hedi-handigwe ni Tate e kulanga nedi ng'oligwe na maizi.

¹⁴ Msekuwogoha Kwaviya awo ni vilongozi mant'hunt'hu, uneva kilongozi mant'hunt'hu amlongoza mant'hunt'hu miyawe wose waidi nawahubugile mwedibome."

¹⁵ Petulo niyo amgamba, "Kigambile vedi umliganyizo uno."

¹⁶ Yesu niyo awauza, "Nanywe mkei kunda wabala du?" ¹⁷ Hamkukombaganya kugamba, kikwingila kwo mnomo chaite kwezinda, niyo chafosela kuse. ¹⁸ Mna kikulawa mwo mnomo chalawa ko moyo naho iki chamgela mnt'hu usavu. ¹⁹ Kwaviya kwo moyo kwalawa fanyanyi ziihile, zikwigala ukomi, uhabwasi, na mbuli nt'huhu za mwo mwili, finju, udant'hi, na kuhomola. ²⁰ Yano yose nayo yakumgela mnt'hu usavu, mna hiyo kudya haheina kuhaka mikono kukumtenda mnt'hu ande msavu."

Mvele mta mhuwi

Maliko 7:24-30

²¹ Yesu ahalawaga hadya niyo aita kwe isi hagihi ne mizi ya Tilo na Sidoni. ²² Mvele yumwenga wa Kanani amwizilaga akamgamba, "Yesu mwana Daudi! Niyonele mbazi Zumbe! Mwanangu wa kike ana mp'hepo, naho yangela kiyangayanga yanga."

²³ Mna Yesu hamhitulaga dyodyose. Wanamp'hina wakwe wamwizilaga, niyo wamgamba, "Mgambe ahalawe kwaviya akitimilatimila naho akiyegezela."

²⁴ Yesu niyo ahitula kugamba, "Hitumigwa kwezingoto zagigile za want'hu wa Izilaeli aawo du."

²⁵ Aaho yudya mvele niyo amfikila madi akamgamba, "Zumbe nambize."

²⁶ Yesu niyo ahitula, "Hivo vedi kuguha nk'hande ya awana na kwink'ha makuli."

²⁷ Yudya mvele niyo agamba, "Ni kindedi Zumbe, mna hata makuli nayo yalogotaga visiga vikutomoka mwe meza ya zumbe ywawe."

²⁸ Yesu niyo amhitula kugamba, "Mnala, mhuwi wako ni mkulu, nevinde viya ukuunga." Aaho yudya mwana kike niyo ahona.

Yesu ahonya want'hu wengi

²⁹ Yesu ahalawaga no kuita mnk'hande mwe diziwa dya Galilaya, akwela ko mnima niyo ahumula.

³⁰ Mdugano mkulu wa mwiizilaga wakamwigaila want'hu waholomp'hale, want'hunt'hu, viwete, vimumu na want'hu wabindile ingi, niyo wawatambalika heviga vakwe niyo awahonya. ³¹ Want'hu wehelagwa weze waone vimumu valonga, viwete vagenda, waholomp'hale wahona mant'hunt'hu nawo wasinya, niyo wantogolesa Mnungu wa Izilaeli.

Yesu awenk'ha nk'hande want'hu milongo mine

Maliko 8:1-10

³² Yesu niyo awetanga wanamp'hina wakwe, niyo awagamba, "Naona mbazi nawo mdugano uno mkulu Kwaviya nekindanya mwa mazuwa amatatu yose, mna waswesa chokudya, name hikuzumila kuwalaga haheina kuwenk'ha chokudya, Kwaviya na wagwe mteho mwe sila wakauya kwe kaya."

³³ Wanamp'hina wakwe niyo wamgamba, "Chapatahi nk'hande kikint'he mdugano uno wose?"

³⁴ Yesu niyo auza, "Mnanayo mikate mingahi?"

Wana mp'hina wakwe niyo wamhitula, "Mfungate na visamaki vigeke."

³⁵ Ivo Yesu niyo awagamba want'hu wekale hasi ho ulwazo. ³⁶ Niyo aguha idya migate mfungate na visamaki, niyo amtogola Mnungu, niyo abendula no kuwenk'ha wanamp'hina, wanamp'hina nao niyo wawapasila awant'hu. ³⁷ Wose wadyaga, niyo weguta. Niyo wanamp'hina waduganya nt'hangulu mfungate zimemile vibesu ve visigale ve mikate.

³⁸ Want'hu waidyaga wabulaga alufu kane, wagosi aawo du, haheina kuwawaza wana hamwenga na wavele.

³⁹ Naho niyo Yesu awalaga want'hu, no kwingila mwe ngalawa niyo aita kwe isi ya Magadani.

Waunga vilagiso

Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56

16 Niyo Mafalisayo na Masadukayo wamwizila Yesu wakamwinika kwa kumgamba adamanye vilagiso kulawa kulanga vikuga vilagise kugamba kalawa kwa Mnungu. ² Mna Yesu awahitulaga kugamba, "Zuwa dikaswa mwagamba kwaunga kunde kwedi, Kwaviya ulanga wink'hundu. ³ Kukanda mtondo wedi mwagamba kwa unga kunde vula kulu Kwaviya ulanga

wi nk'hundu naho utitihala. Mwadaha kumanya umsi-mo, mkausinya ulanga mna mdunduga kumanya vilagiso va amazuwa aya. ⁴ Cheleko kiihiye naho cha wahabwasi nicho cha awant'hu wa amazuwa aya! Mwani-unga niwenk'heni vilagiso? Bule! No mwink'higwe kilagiso kimwenga cha Yona."

Niyo awaleka no kukeitila akeitila.

Ugwadu wa Mafalisayo na Masadukayo

⁵ Umwo wanamp'hina wandaga wakajink'hanya ng'ambu ye diziwa, wajalaga kuguha mkate wowose udy. ⁶ Yesu niyo awagamba, "Mnde na wengele, naho mkedime no ugwadu ya Mafalisayo na Masadukayo!"

⁷ Niyo wakonga kulosanya wenye kwa weye kugamba, "Kalonga ivi kwaviya hakiguhile mkate wowose."

⁸ Mna Yesu ayamanyaga ayo wandaga wakalonga. Niyo awauza, "Nyuwe mhungukilwe ni mhuwi! Nii mwatalaula mwe mbuli yokuswesa mikate? ⁹ Mkei kukomboganya hata haluse? Mjala ivo nabendulaga mikate idya mishano niyo wadya want'hu milongo magana mashano? Mwamemezana nt'hangulu nyingahi? ¹⁰ Naho togoleni mikate mfungate wadyaga want'hu milongo magana mane? Mwamemeza nt'hangulu nyingahi? ¹¹ Vivihi hamkukombaganya viya nehilonga imbuli ye mikate? Kedimeni no ugwadu wa Mafalisayo na Masadukayo!"

¹² Aho wanamp'hina wakwe niho wakombaganyaga kugamba hawafundaga wakedime no ugwadu we mikate, ila wakedime na mahinizo ya mafalisayo hamwenga na Masadukayo.

Petulo amkombaganya Yesu

Maliko 8:27, Luka 9:18-21

¹³ Yesu aitaga mwe isi ya Kaisalia Filipi, awauzaga wanamp'hina, "Want'hu wagamba miye ni miye yuhi?"

¹⁴ Wamhitulaga kugamba, "Wamwenga wagamba ni weye Yohana Mbatizi, wamwenga wagamba Eliya, naho wamwenga wagamba Yelemia hegu u yumwenga mwa walotezi wa Mnungu."

¹⁵ Niyo awauza, "Nyuwe mwagamba ni miye yuhi?"

¹⁶ Simoni Petulo niyo ahitula, "Weye nuyo Kilisito, Mwana ywa Mnungu e mgima."

¹⁷ Yesu niyo amhitila, "Una kinyemi weye Simoni mwana Yohana. Kwaviya ikindedi iki hwink'higwe ni mnt'hu yeyose, mna kwinkwa ni Tate e kulanga. ¹⁸ Nairo nakugambila, weye Petulo u luwe, naho mo luwe ulu neni dizenge fyo dya wahuwila wa Kilisito, naho file yoyose heidahe kudihuma. ¹⁹ Nohwink'he vikomoe-lo vo Useuta wa kwe mbingu, na yadya ukuunga ulemeze mwe isi nekinde kilemezwa kulanga, na kiya ukuunga ukizumile mwe isi nekinde kizumilwa kulanga."

²⁰ Niyo Yesu awafingiza wanamp'hina wakwe wase kumgambila mnt'hu yeyose kugamba yehe niye Kilisito, Mkombozi.

Yesu alonga imbuli ya masulumizo ne file yakwe

Maliko 8:31-9:1, Luka 9:22-27

²¹ Kukongela aho Yesu akongaga kuwagambila awanamp'hina wakwe haheina kufisa, kugamba aungwa aite Yelusalemu, na uko na apate masulumizo mengi kulawa kwa wakale na wakulu wa walava nt'hambiko na awahinzi we miko ya Musa enk'higwe Mnungu. Naho naakomigwe na mna zuwa dya katatu naauyuke.

²² Petulo niyo amguha hank'handu, no kumtivila akamgamba, "Heidahike Zumbe mbuli enga iyo ikubwiile!" ²³ Yesu niyo amhitukila no amgamba Petulo, "Halawe mwa meso yangu, weye Mwavu! Wanikindila kulongole mwe sila yangu, Kwaviya ufanyanyi uwo unanao hakulawa kwa Mnungu, uwo wa kimnt'humnt'hu."

²⁴ Niyo Yesu awagamba wanamp'hina wakwe, "Uneva yeyose aunga kunitimila akelave kindedi, aketwike msalaba wakwe wa masulumizo, niyo anitimila."

²⁵ Yeyose akuunga kuuhonya ugima wakwe naazaganye, mna akuwazaganya zumila wakwe kwa ajili ya miye na uone. ²⁶ Uneva mnt'hu anenk'wa isi yose, mna awaza ugima wakwe, naakeongezelei? Hegu mnt'hu aunga ausakanye ugima wakwe na kint'hu chani?

²⁷ Kwaviya Mwana Mnt'hu neeze mwo uwedi utendese wa Ise hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu, niyo awaliha want'hu kwa kila yumwenga viligane na viya adamanye. ²⁸ Nawagambilani ikindedi kugamba weyaho mwa woho wakimale aha, hawadugane ne file hweenati kumuwona Mwana Mnt'hu akeza mo Useuta wakwe.

Uhituko wa Yesu

Maliko 9:2-13, Luka 9:28-36

17 Yeze yomboke mazuwa mtandatu Yesu awaguhaga. Petulo, Yakobo, hamwenga na Yohana nduguye dya Yakobo aawo du, niyo awalongoza mpaka kulanga mwo mnima. ² Ahadya wamuonaga akahituka ifuta yakwe, ifuta yakwe yangalaga enga zuwa, suke zakwe nao zandaga enga ung'azi. ³ Aaho niyo walailwa ni Musa, hamwenga na Eliya, wakasimuila hamwenga na Yesu. ⁴ Petulo niyo amgamba Yesu, "Zumbe viwagila suwe kunda aha, uneva ukaunga neni zenge viheha vitatu, kamwenga kako, kamwenga kakwe Musa, katuhu nako kakwe Eliya."

⁵ Umwo andile akagendela kulanga ivo, vunde ding'aile, niyo dyawagubika, izwi kulawa kulanga dyagambaga, "Uyu niye Mwanangu nimuungise, hyelelwa naye. Mtegelezeni yehe." ⁶ Wanamp'hina weze weve diizwi, niyo wenamiza zinyuso zawe hasi kwa kogohesa. ⁷ Mna Yesu niyo eza kuwa dosa niyo awagamba, "Inukileni, msekogoha." ⁸ Niyo wenula meso, mna hawaone mnt'hu ila Yesu eke du.

⁹ Uno wandaga wakaseela kulawa kwo omnima, Yesu awafingizaga wase kugambila yoyose kwa yadya wayaone, mpaka mwana Mnt'hu eze auyuke.

¹⁰ Wanamp'hina niyo wamuuzwa, "Vivihi wakuhiniza sigilizi? Wagamba Eliya naande kwiza?"

¹¹ Yesu niyo ahitula, "Ikindedi Eliya naande kwiza, naho naayadamanye yose. ¹² Mna nawagambilani kugamba, Eliya keza kale, mna woho wadunduga kumanya, mna namdamanyila kale yose yadya waungile kumdamanyila, enga ivi Mwana Mnt'hu naye akusulumizwa mwe mikono yawe." ¹³ Niyo wanamp'hina wakwe wakombaganya kugamba, naaka wasimulizila mbuli ya Yohana Mbatizi.

Yesu amhonya mbwanga mta mpep'ho

Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43a

¹⁴ Aho weze wauye ko mdugano, mnt'hu yumwenga amwizilaga akamfikila madi akamgamba, ¹⁵ Zumbe mfile mbazi mwanangu, ana kifutu naho alumiziswa, adulagwa momoto na mwamazi. ¹⁶ Nawegailaga wanamp'hina wako mna wadunduga kumhonya.

¹⁷ Yesu niyo ahitula akagamba, "Nyuwe cheleko kiswesile mhuwi! Nenikale na nyuwe mpaka ini? Nigaileni aha uyo ndugu ywetu." ¹⁸ Yesu aitivilaga idya mp'hepo, niyo yamlawa yudya mbwanga, aaho yudya mbwanga niyo ahona.

¹⁹ Wanamp'hina wakwe niyo wamwizila Yesu kinyele no kumuuzwa, "Zumbe, suwe nii kidunduga kuilava mp'hepo?"

²⁰ Yesu niyo awahitula, "Kwaviya mswesa kunda na mhuwi ukint'hile. Nawagambilani ikindedi, mwandile no mhuwi ukuligana na kabeyu ko mvumo, mwadaha kuugamba mnima uno, 'Halawe aha uite hadya,' naho niyo waita. Hakihali kikuunga kinde kidala kwa nyuwe." ²¹ Mna naho, aya yadaha kulavigwa kwa kufunga na kulombeza Mnungu.

Yesu alonga kaidi ivo want'hu wakuunga wamkome

Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Wana mp'hina wakwe weze weze wose Galilaya, Yesu awagambaga, "Mwana Mnt'hu naagelwe mwe mikono ya want'hu waihile. ²³ Nawamkome, mna mwe dizuwa dya katatu naauyuke."

Wana mp'hina wakwe niyo waihiwa mwo ulosi uwo.

Maliho ye Nyumba ya Mnungu

²⁴ Yesu na wanamp'hina wakwe weze wabule Kapelinaumu, watoza wa kodi wamwizilaga Petulo, niyo wamuuzwa kugamba, "Togola, Mhinizi ywenyu akulihaga kodi ye Nyumba ya Mnungu?"

²⁵ Petulo niyo amhitula kugamba, "Alihaga."

Petulo eze engile kwe nyumba, Yesu niyo akonga kumuuzwa, "Simoni Petulo, wayafanyanya vihi? Mazumbe we isi waduganyaga maliho kulawa kwaani? Kulawa mwa wanawe wenye, hegu kulawa kwa wata kwiza?"

²⁶ Petulo niyo ahitula, "Kulawa kwa wata kwiza."

Yesu niyo amgamba Petulo, "Nivedi. Uneva ni ivo wakaya hawakuliha. ²⁷ Mna vileke kinase kukiguha hant'hu, ita kwe diziwa, kaduule induwano yako, guha samaki ya nk'hongo ukuunga unaigwile. Igubule

mnomo wakwe, nouone shilingi mlongo na mbili, ziguhe, niyo unilihile kodi miye hamwenga na weye mwenye.”

Mkulu mwa wose niani?

Maliko 9:33-37, Luka 9:46-48

18 Ukati udyā awanamp'hina wakwe wamwizilaga Yesu wakamuza, “Niani umkulu mo Useuta wa kulanga?”

² Yesu etangaga kazana kadodo, niyo akakimalisa mgati mwawe, ³ niyo agamba, “Nawagambilani kindedi, homdahe kwingila ko Useuta wa kulanga uneva hamnahituke no kunda enga akazana aka kadodo. ⁴ Elo mnt'hu yeyose akuunga anakeseleze niyo anda enga aka kazana kadodo, uyo niye mkulu kujink'ha wose ko Useuta wa kulanga. ⁵ Naho mnt'hu yeyose akuunga akatendele kise kazana enga aka kwa zina dyangu, mnt'hu uyo anitendela miye.

Kugezigwa kwa Yesu

Maliko 9:42-48, Luka 17:1-2

⁶ “Mna mnt'hu yeyose akuunga analeke yumwenga mwa wadodo awa asekunihwila miye atende wavu, viwagilwa uyo akakigwe iwe kulu dya kusagila, mwe singo yakwe, niyo adubwikwa mwo mnyongomela we bahali.⁷ Hangi yenye isi kwaviya umwo mbuli zikuwatenda want'hu waze mhuwi wawe, mbuli enga izo hazikukindilika kulaila, mna hangi yemwenye mnt'hu akuunga aleke zilaila.

⁸ “Uneva mkono hegu kiga chako vakutenda udamanye wavu, ukant'he niyo waudula hale, ni vedi kwa weye kwingila ko ugima hwiina mkono, hegu kiga, kujink'ha kunda ne mikono yose miidi, hegu viga vose viidi niyo waduulwa kwo moto wa ulo na ulo.

⁹ Naho sizo dyako dinakutenda unde Mwavu, ding'ole, niyo wadiduula. Ni vedi kwa weye kwingila kwo ugima na ziso dimwenga, kujink'ha kunda na meso yose mai-di niyo wadulwa kwo moto houkuzima wa ulo na ulo.

Mliganyizo we ngoto yagile

Luka 15:3-7

¹⁰ “Msinyise mse kumbela yeyose mwa wadodo awa, kwaviya nawagambilani, watumigwa wawe uko kulanga we hameso ya Tate uko kulanga. ¹¹ Kwaviya Mwana Mnt'hu keza kukombola kiya chagile.

¹² “Mwafanyanya vihi, uneva mnt'hu mta magoto gana, niyo dimwenga mwa ayo dyaga naatende vivihi? Naayaleke yadya mlongo kanda na kanda mwo lugulu, no kugenda kudizungula diya digoto dimwenga dyagile. ¹³ Naho anadiona nawagambilani ikindedi, na ande na kinyemi kikulu kujink'ha yadya milongo kanda na kanda heyagile. ¹⁴ Enga iivo Tati yenyu ekulanga, haku-unga yumwenga mwa wadodo awa age.

Nuyo ana kutendela wavu

¹⁵ “Mnt'hu akuunga anakutendele wiihi, mwiitile niyo wakumlagisa uwavu wakwe. Mna utende ivo kwa

kinyele, nyuweenye waidi du, anakwiva nivedi, kumpata umiao. ¹⁶ Mna hanakwivile kaguhe mnt'hu mtuhu yumwenga hegu waidi, vileke dia dikuunga dinalongwe mwakwe dimanyike kwa want'hu waidi hegu watatu. ¹⁷ Uneva anawalemela ao nao mwitangile kwe fyo dya wahuwila wa Kilisito, analemela kwe fyo dya wahuwila wa Kilisito kose, uyo umtende enga mnt'hu he manyize Mnungu hegu du uone enga mgwila kodi.

Kufingiza na kuzumila

¹⁸ “Nawagambilani kindedi, dyodyose mkuunga mdi-vugale he isi nedinde divugalwa kwe mbingu, diya mkuunga mdikomole he isi nedinde dikomwolwa kwe mbingu. ¹⁹ Naho nawagambilani uneva waidi wenyu wanaivana mwe isi, kwa mbuli yoyose wakuunga wanalombeze neniidamanye kwe dizina dya Tate eku-langa. ²⁰ Kwaviya aho wakudugana waidi hegu watatu mwedizina dyangu, name nihamwenga nawo.”

²¹ Petulo niyo amwitila Zumbe, niyo amuza, “Mnt'hu anitendele wavu kengahi name nimlekele? Anitendele malavo mfunge?”

Mliganyizo wa mindima heena moyo wo kulekela

²² Yesu niyo amhitula kugamba, “Hiyo malavo mfu-gate du, mna malavo milongo mfugate malavo mfun-gate. ²³ Kwaviya Useuta wa kulanga ukeiga na mnt'hu yumwenga aungaga kumanya ivo wadamanye awa-tumwa wakwe. ²⁴ Aho wakakonga kugambilana, egalagwa mnt'hu yumwanga andaga akadaiwa ni yudya zumbe zabolaga talant'ha milongo magana mlongo. ²⁵ Kwa mtumwa aswesaga cho kuliha, zumbe aungaga mtumwa atagigwe, yehe mwenye, mkaziwe awanawe, na vose viya wandaga navo vileke alihe di-deni. ²⁶ Yudya mtumwa niyo amgweela akamfikila ma-di akagamba, ‘Nionele mbazi ludodo, no hulihe kila kint'hu!’ ²⁷ Yudya zumbe ywo mtumwa niyo aona mbazi, niyo amuusila dideni dyakwe no amleka aite.

²⁸ “Mna umwo yudya mtumwa akaita kuse, niyo amuona mtumwa miyawe naakamdai dinali gana, niyo amgwila akamgamba, ‘Nilihe kila kiya hwink'hile!’

²⁹ Yudya mtumwa miyawe niyo amfikila madi, akamwi-ila mbazi, ‘Niyonele mbazi, nohulihe dideni dyako!’

³⁰ Mna yehe niyo alemela, niyo amgwila no kumdula kwedivugailo, mpaka ande kuliha idideni. ³¹ Awa-tumwa watuhu weze wayaone yose yadya yalaila nawaona usungu, niyo waita kwa zumbe nokumgam-bila yose yalaila. ³² Niyo zumbe amwitanga yudya mindima kwe nyumba nokumgamba, ‘Weye mindima wiihile, nokunilombeza name niyo nakulekela yose yadya nehakutigiza, uguhile kwangu, ³³ We nawe hu-dahile kumwonela mbazi mindima miyao enga viya miye huonele mbazi?’ ³⁴ Kwa maya zumbe dyakwe naye niyo amhitukila nakumgela kwedivugailo alu-mizwe haheina kulekelwa, vikungwa alihe vose viya akudaiwa.”

³⁵ “Ivi nivo Tate ekulanga, akuunga amtende yeyose mwa nyuwe hakudaha kuwasila madeni wanduguze kwa mbazi kulawa momoyo wakwe.”

Yesu ahiniza mwe mbuli ye talaka

Maliko 10:1-12

19 Yesu eze abinde kuyalanga ayo, ahalawaga Galilaya niyo aita mwe isi ya Uyahudi ng'ambu yo mto Yolodani. ² Fyo kulu dya want'hu dya mtimilaga niyo awahonya uko.

³ Mafalisayo wamwenga wamwiizilaga na ugeza kumgwila kwa kumuuzwa, “Togola haviihile kwa mnt'hu kumwasa mkaziwe kwa lema dyodyose?”

⁴ Yesu awahitulaga akawagamba, “Hamsomile mawandiko msunt'hilwa kugamba, aho nk'hongo Muumbi aumbaga mgosi na mvele? ⁵ Naho Mnungu agambaga, ‘Kwa aya mgosi na awase ise na nine, niyo anda na mkaziwe, naho awa waidi nawande hiyo waidi naho, ila nawande mwili umwenga.’ ⁶ Hawande waidi naho, woho wanda mwili umwenga. Kwa ivo walunganywe ni Mnungu, mnt'hu ase kuwa panga.”

⁷ Mafalisayo wamuuzwa Yesu, “Nii Musa akisigiilaga kugamba mnt'hu adaha kumwink'ha mkaziwe talaka niyo amwasa?”

⁸ Yesu niyo awahitula, “Musa awalekagani muwase wavele wenyu kwaviya mna nk'hani. Mna havandaga enga ivo kukongela kwo kuumbigwa kwe isi. ⁹ Naivo wagambilani nyuwe, yeyose akuunga amwase mkaziwe hi kwa mbuli ya uhabwasi, niyo alomba mvele mtuhu, naande mhabwasi. Na akuunga alombe yudya mvele naye, atenda uhabwasi.”

¹⁰ Wanamp'hina wakwe niyo wamgamba Yesu, “Uneva nivo vili kwa mgosi na mkaziwe, ni vedi mnt'hu asekulomba.”

¹¹ Yesu niyo awahitula, “Hiyo wose kuihokela imbuli ino ni kwa wadya du wasagulwe ni Mnungu kunda ivo.

¹² Kwaviya ziuko mbuli heezikuligana zikuleka mnt'hu asekulomba. Wamwenga nivo welekwe, wamwenga watakutendigwa ni want'hu kunda ivo, wamwenga nao hawakulomba kwa kuuzugula Useuta wa Mnungu. Yeyose akuidaha imbuli ino naaihokele.”

Yesu awavikila wana wadodo

Maliko 10:13-16, Luka 18:15-17

¹³ Naho niyo egailwa wana wadodo awageleke mikono yakwe awavikile. Mna wanamp'hina wakwe niyo wawativila wadya wawegale. ¹⁴ Yesu niyo agamba, “Walekeni wana wadodo waniizile, msekuwafingiza, kwaviya Useuta wa kulanga ni wa want'hu enga awana awa.”

¹⁵ Agelekaga mikono yakwe mwa awo wana, niyo ahalawa.

Mbwanga mta ugoli

Maliko 10:17-31, Luka 18:18-30

¹⁶ Mnt'hu yumwenga mgoli amwizilaga Yesu akamgamba, “Mhinizi, naungwa nidamanye mbuli yani yedi vileke nihokele ugima wa ulu na ulo?”

¹⁷ Yesu niyo amhitula, “Nii waniuza uwedi? Hahali mnt'hu ywedi, ywedi ni Mnungu ekedu. Mna uneva waunga wingile kwo ugima wa mazuwa hasila, damanya mwiko viya zikulonga.”

¹⁸ Yudya mnt'hu niyo amuzwa Yesu, “Ni zihi?”

Yesu niyo amhitula, “Usekukoma, usekunda mgenda na wavele hi wako, usekubawa, usekumlongelezela mnt'hu mbuli hi za kindedi, ¹⁹ uweve iso na nyokwe, naho uwaunge weyao enga viya ukukeunga weye mwenye.”

²⁰ Yudya mnt'hu niyo ahitula, “Yose ayo hiyatoza, hisigazai naho?”

²¹ Yesu niyo amgamba, “Ukaunga unde kukint'ha mo uwedi, katage viya unanavo niyo wawapangila wakiwa, ivo naunde na kindolo uko kulanga. Ukajika nitimile.”

²² Yudya mnt'hu eze eve ivo, ahalawaga ahiwe, Kwaviya andaga mgoli mkulu.

²³ Niyo Yesu alonga na wanamp'hina wakwe kugamba, “Nawagambilani ikindedi, ni vidala vitendese kwa mgoli kwingila ko Useuta wa kulanga. ²⁴ Navuzagiza ni vihufu ngamia komboka mwa kalanga ke singano, mna hi mgoli kwingila ko Useuta wa Mnungu.”

²⁵ Wanamp'hina wakwe weze weve ivo, naweeheswa, niyo wauza, “Uneva ni ivo, niani naadahe kuhona?”

²⁶ Yesu niyo awasinya kwa udahi no kuwagamba, “kwa want'hu hevidahike, mna kwa Mnungu yose ni mahufu.”

²⁷ Petulo niyo amhitula, “kaula,” Suwe kileka kila kint'hu niyo chakutimila. “Nekink'higwei?”

²⁸ Yesu niyo awahitula akawagamba, “Nawagambilani ikindedi, nyuwe, umwo Mwana Mnt'hu akekala mwe difumbi dyakwe dyo uwedi utendese, niho nyuwe nanywe mkunitimila nomwikale mwe viti mlongo na viidi mkayasengela makabila mlongo na maidi ya Waizilaeli. ²⁹ Naho yeyose alekile nyumba yakwe, hegu wandugu wa kigosi na walumbuse na ise na nine, hegu wanawe ne zink'honde zakwe, kwa kunizungula miye naahokele malavo gana ya viya avilekile, naho neenk'higwe ugima wa ulu na ulu. ³⁰ Mna wengi wa nk'hongo nawaziigile, wadya nao waziigiile nawande wa nk'hongo.”

Wandima mwe nk'honde ye mizabibu

20 “Kwaviya Useuta wa kwe mbingu ukeiga enga ivi. Mnt'hu mta nk'honde yakwe, akelailaga kilo kilo akawapangile want'hu ndima mwe nk'honde yakwe ye mizabibu. ² Naho weze wazumilane kuwaliha maliho ya zuwa dimwenga, niyo awasindikiza kwe nk'honde ye mizabibu. ³ Ize inde saa nt'hatu, niyo afosa naho kuse yo mgunda ambwilaga watuhu wakimale hedigwilo, heweina chokudamanya, ⁴ niyo awagamba, ‘Nanywe iteni kwe nk'honde yangu ye mizabibu mkadamanye ndima neniwaliheni viya muwagilwe kulihwa.’ ⁵ Niyo waita. Eze afose naho, ize ibule sa ya mtandatu na sa kanda, adamanyaga enga viya va bosu. ⁶ Afosaga naho ize ibule sa ya mlongo na imwen-

ga aonaga watuhu wakimale hagihi, niyo awauza, 'Nyuwe nii mkimala aha msi mgima mswesa ndima?'⁷ Niyo wamhitula, 'Kwaviya hahali akink'hile ndima,' niyo awagamba, 'Nivedi, nanywe iteni mkadamanye ndima kwe nk'honde yangu ye mizabibu.'

⁸ "Kisingi kize kibule, zombe wo mgunda niyo amgamba umnyamp'hala, 'Wetange wandima wose uwalihe amaliho yawe, akakonga yudya azigiile, kubula kwa uyu wa bosu.'⁹ Wadya want'hu wakongile indima sa mlongo na imwenga, nawalihigwa shilingi kila yumwenga.¹⁰ Ivo weze weze wadya wose wakongaga bosu, nawakamanya kugamba nawalihigwe na maholokela, mna woho nawo nawalihigwa maliho ya zuwa dimwenga kila yumwenga.¹¹ Nawasinya yadya maliho niyo wakonga kumkalaliza mta mgunda,¹² wakamgamba, 'Awa wazigiile wadamanya ndima sa dimwenga du,' 'suwe kiikigwa mwe dizuwa msi mgima, mna wawaliha vikuligana na suwe!' "

¹³ Mta mgunda niyo amhitula yumwenga ywawe akamgamba, " 'Mbuyangu,' 'Hikuhujile. Hamwenga na ayo kiivana mlihe maliho ya zuwa dimwenga kwa wose.¹⁴ Elo guha matundu yako ukeitile. Naunga nimlihe yudya azigiile engu viya hulihile weye.¹⁵ Hiwagilwe kuyadamanyila ndima matundu yangu engu ivo huunga? Hegu kwingila finju kwaviya miye ni ywedi?' "

¹⁶ Yesu niyo akomeleza kugamba, "Akuziigila ivi haluse, naande ywa nk'hongo, ywa nk'hongo naye naazigile."

Yesu asimuilu katatu mbuli ye file yakwe

Maliko 10:32-34; Luka 18:31-34

¹⁷ Umwo Yesu andaga akaita Yelusalemu, awaguha-ga wanamp'hina wakwe kwe nyumba, niyo alonga nao haheina want'hu akawagamba.¹⁸ "Kauleni," "chaita Yelusalemu, na Mwana Mnt'hu naagelwe mwe mikono ya wakulu wa walava nt'hambiko na wahinzi wa Miko, naho nawamsengele kukomwa,¹⁹ naho na wamvuze kwa want'hu hi Wayahudi, nawamzesezigile na kumtoa mikotyia niyo wamuwamba mwo msalaba, mna mwe dizuwa dya katatu kukongela dizuwa dye file yakwe, naande kauyuka."

Maliko 10:35-45

Maombi ya mvele

²⁰ Niyo mkaza Zebedayo hamwenga na wanawe waidi wambasa Yesu niyo wamfikila madi akalombeza kint'hu.

²¹ Yesu niyo amgamba, "Waungani?"

Yudya mvele niyo agamba, "Sigiila kugamba wanangu awa, yumwenga ekale kulume kwako, na yumwenga naye kumoso uko ko Useuta wako."

²² Yesu niyo amgamba, "Hamkimanyize kia mku-lombeza. Ivi mwadaha kukinyweela kiamp'ha changu cha masulumizo kia hunyweela miye?"

Niyo wamhitula, "Chadaha."

²³ Yesu niyo awagamba, "Yadahika mkadaha kukinyweela ikikombe changu, mna ukwikala kulume hegu

kumoso, miye hina ulamuzi. Kulume na kumoso kuikil-wa wadya waikilwe lumwe ni Tate."

²⁴ Naho wadya mlongo weze weve zimbuli za wadya wandugu niyo waihiwa.²⁵ Mna Yesu niyo awetanga akawagamba, "Mmánya kugamba wakulu wa want'hu hi Wayahudi wawalongoza want'hu kikwank'walu, wakulu wawe nawo wawombosela udahi wawe mwa-wo.²⁶ Mna hevinde ivo kwenyu. Akuunga kunda mkulu umwenyu, vamuunga ande mtumwa ywenyu,²⁷ naho mnt'hu akuunga ande ywa nk'hongo, akonge kunda mtumwa ywenyu,²⁸ kwaviya Mwana Mnt'hu hezile adamanyilwe ndima ni want'hu mna keza kuwadamanyila ndima want'hu, no kuulava ugima wakwe vileke want'hu wengi wakombolwe."

Yesu ahonya Mant'hunt'hu Waidi

Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Umwo Yesu na wanamp'hina wakwe wakalawa Yeliko, fyo kulu dya want'hu dyamtimilaga.³⁰ Want'hu waidi mant'hunt'hu wekalaga hank'handu he sila. Naho weze weve Yesu omboka, niyo wabongeela wak-agamba, "Zombe Mwana Daudi kionele mbazi."

³¹ Want'hu niyo wawativila no kuwagamba wanya-male, mna woho niyo wagendeela kukweza izwi, "Zombe Mwana Daudi kionele mbazi."

³² Yesu niyo akimala no kuwetanga, niyo awauza, "Mwaunga niwadamanyileni mbwai?"

³³ Niyo wamhitula, "Zombe chaunga kidahe kuwona."

³⁴ Yesu niyo awaonela mbazi, niyo awadosa meso yawe, aaho niyo wadaha kuwona, no kumtimila.

Yesu engila Yelusalemu kwa kinyemi

Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19

21 Aho Yesu na wanamp'hina wakwe weze wabule hagihi na Yelusalemu no kubula Betifage mo

Mnima we Mizeituni, aho Yesu nakawatuma wanamp'hina wakwe waidi,² akawagamba, "Iteni he kaya iyo ihalongole, nomkabwiile mp'hunda ikakigwe hamwenga na mwanawe. Zidoholeni mnigaile.

³ Mnt'hu yeyose akuunga awauzeni dyodyose, mgambileni kugamba, 'Zombe aziunga,' naho naazivuze." Nae naawa zumileni.

⁴ Idi dilaille vileke yadya alongaga mlotezi yakint'he.

⁵ "Ugambileni mzi wa Sayuni, kaula Zombe ywako akwizila, mjalamu wa moyo, emwe mp'hunda, na mwana mp'hunda."

⁶ Wanamp'hina waitaga, niyo wadamanya engu viya Yesu Awasililaga.⁷ Wamwigaila mp'hunda no mwana mp'hunda, watandikaga zisuke zawe mnanga niyo Yesu ekala mnanga mwe mp'hunda.⁸ Mafyo ya want'hu wabindile ingi watandikaga zisuke zawe mwe sila, wamwenga nawo nawasenga mahuto no kuy-atandika mwe sila.⁹ Idifyo dya want'hu diya dimlonegoele na diya dikumtimila, wandaga wakanga kwa izwi kulu wakagamba, "Ntogola kwa Mwana Daudi! Mnungu naamvikile yudya akwiza kwa zina dya Zombe. Naatogolwe Mnungu uko kulanga."

¹⁰ Yesu eze engile Yelusalemu, mzi wose no wituka, wakauza, "Uyu ni ani?"

¹¹ Diya idifyo niyo dyawahitula, "Uyu ni Yesu, Mlotezi kulawa Nazaleti ya Galilaya."

Yesu engila kwe Nyumba ya Mnungu
Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22

¹² Yesu engilaga mwe Nyumba ya Mnungu, niyo awakump'husa kuse wadya wose wandaga wakataga no kugula mdya mwe Nyumba ya Mnungu. Azikindulaga zimeza za wadya nawaka sakanya matundu, ne viti va wataga suwa, ¹³ akawagamba, "Iwandikwa mwe mawandiko kugamba, 'Nyumba yangu neitangwe nyumba ya kuvika Mnungu.' Mna nyuwe mwaitenda mp'hanga ya wabavi!"

¹⁴ Want'hu viwete na mant'hunt'hu wamwizilaga kudya kwe Nyumba ya Mnungu niyo awahonya.

¹⁵ Mna wakulu wa Walava nt'hambiko na wahiniza we zi sigilizi, waihiwagwa weze waone yadya ya kweheela akudamanya Yesu, no ukwanga kwa wana wadodo mwe Nyumba idya ya Mnungu wakagamba, "Naatogolwe Mwana Daudi!" ¹⁶ Niyo wamgamba, "Weva ivo wana awa wakulonga?" Yesu niyo awagamba, "Heiye, neva." "Hamsomile mwa Mawandiko? 'Muhahiniza wana ne vizana, kulava nt'hogola zikinth'ile.' "

¹⁷ Niyo Yesu awalekaga no kuita kuse yo umzi, aitaga Besania, uko agonaga.

Yesu Auligita Mtini
Maliko 11:12-14,20-24

¹⁸ Mtootondo Umwo andaga akeza naho kwo mzi, akeivaga sala. ¹⁹ Eze auone mtini hagihi ne sila, aubasaga, mna haonaga matunda ila na mani du, niyo augamba, "Howize weleke matunda naho ulo na ulo." Aaho umti udyo niyo wanyuluka.

²⁰ Wanamp'hina wadya weze wayaone yadya niyo wehelwa wakagamba, "Kwa vihihi mti udyo ukanyuluka ludole?" ²¹ Yesu niyo ahitula, "Nawagambilani ikindedi, mnanda namhuwi, naho msekung'asang'asa, nomdahe kudamanya hiyo enga idi du dyo didamanyike dyo mtini, nomdahe hata kuugamba mni-ma uno, 'Ita kaakedule kwe bahali,' naho niyo vanda. ²² Nawagambilani ikindedi mnanda na mhuwila nom mhokele kia ukulombeza."

Udahi wa Yesu

²³ Yesu eze engile mwe Nyumba ya Mnungu, Umwo andaga akahiniza, wakulu wa Walava nt'hambiko ne wadala a vilongozi va want'hu wambasaga waka-muza. "Wayadamanya aya kwa udahi waani? Naho niani akwink'hile udahi uwo?"

²⁴ Yesu niyo awahitula, "Neniwauzeni nanywe mbuli imwenga, mna nihitula name neniwa gambileni, kugamba nadamanya aya kwa udahi waani. ²⁵ Nigambileni, Ubatizi wa Yohana walawaga nahi? Walawaga kwa Mnungu, hegu walawaga kwa want'hu?"

Watalaulaga woho kwa woho kugamba, "Nekigeeze? Uneva kinagamba, 'Ulawa kwa Mnungu,' naakiuze kugamba, 'Nii hamumhuwile mhuwile Yohana?' ²⁶ Mna naho kinagamba, 'Ulawa mwa want'hu,' chogoha want'hu Kwaviya wose nawamanya kugamba Yohana andaga mlotezi ywa Mnungu." ²⁷ Ivo niyo wamhitula kugamba, "Hakimanyize" Naye Yesu niyo awagamba, "Name heniwagambileni kugamba nayadamanya aya kwa udahi waani."

Mliganyizo wa awana waidi

²⁸ "Mwafanyanya vihi mwe mbuli ino? Kwandaga na mnt'hu andaga na wanawe waidi wa kilume, niyo ambasa wa nk'hongo na kumgamba, 'Mwanangu, uite ukadamanye ndima kwe nk'honde ye mizabibu dielo.' ²⁹ Yudya mwana niyo ahitula kugamba, 'Hikuunga,' mna akajika niyo afanyanya vint'hu niyo aita. ³⁰ Niyo Tati ya mnt'hu ambasa yudya mtuhu niyo amlonga engi iviya alongile kwa ywa nk'hongo. Yudya mwana niyo agamba, 'Tate neniite,' mna niyo haitile. ³¹ Mwa waidi awa, niani adamanye yadya aungile tati yawe?"

Niyo wahitula, "Ni yudya ywa kaidi." Yesu niyo awagamba, "Nawagambilani ikindedi, wagwila kodi na mapamp'he nawawalongoleni kwo Useuta wa Mnungu, ³² kwaviya Yohana awezilagani niyo awalagisani zisila ze kindedi mna hamwamtegelezaga, mna wagwila kodi na mapamp'he nawamwiva niyo wamhuwila. Mna nyuwe hamwenga no ukuyaona aya hamuungile kweila no kumhuwila."

Mliganyizo wo waikizilwa mwe nk'honde ye mizabibu

³³ Yesu niyo agamba, "Tegelezeni mliganyizo mtuhu." "Kwandaga na mnt'hu mta nk'honde yakwe, ahandaga mizabibu, niyo aizengela gomela, niyo asimba bome dyo kuhondela no kuzenga hant'hu henuke hakumvikila Mnungu cho wamizi, niyo awiikiza kwa walimi wamwenga, niyo yehe atamba. ³⁴ Msimo wo kuvuna uze ubuze, atumaga wandima wakwe kwa wadya waikizilwe, wakamguhile amaliho yakwe. ³⁵ Wadya walimi niyo wawagwila wandima wadya yumwenga wamtoa, yumwenga wamkoma, yudya ywa katatu niyo wamtowa na maiwe. ³⁶ Mna niyo egala wandima watuhu kwao, wasumpule uwingi kujink'ha wadya wa bosi. Mna naho wadya walimi niyo wawatendela viihile enga wadya wa nk'hongo. ³⁷ Kwo mzigilizo amwigalaga mwanawe mwenye kwawo akagamba, 'Mafani wadaha kumwogoha.' ³⁸ Mna wadya walimi weze wamuwone umwana, niyo wagambilina kugamba, 'Mlisi keza, nekimkomeni kiguhe ikipe chakwe.' ³⁹ Ivo niyo wamgwila no kumduula kuse ye nk'honde ye mizabibu, niyo wamkoma."

⁴⁰ Yesu niyo wauza, "Haluse zumbwe wo mgunda we mizabibu akeza naawatende vihihi walimi ao?"

⁴¹ Niyo wahitula, "Naawakome nao wadya wahi, niyo umgunda wakwe we mizabibu nawaikizile walimi watuhu."

⁴² Yesu niyo awauza, Togoleni hamnati msome ivo vi-wandikwe mwa mawandiko?

Iwe diya wazesi wadilemele,
dinda iwe dikuungiswa.

Zumbe niye adamanye ivo,
nahi ni mbuli ya kwehela mwa meso yetu.

⁴³ Yesu niyo agendeela kulonga, "Naivo nawagambilani," "nomhokigwe Useuta wa Mnungu niyo wenk'hwa want'hu wakudamanya ayedi."

⁴⁴ Akuunga agwe mwe diiwe idyo naavunike vunike, uyo nedimngwele nedimtigint'he ande luvumbi.

⁴⁵ Wakulu wa walava nt'hambiko na Mafalisayo weze weve miliganyizo ya Yesu, niyo wabunk'hula kugamba nakawalonga woho, ⁴⁶ wazungulaga ubala wakumgwila, mna wandaga wakogoha umdugano, Kwaviya want'hu wamanyaga kugamba Yesu ni mlotezi ywa Mnungu.

Mliganyizo we ndoza

Luka 14:15-24

22 Yesu nakawenk'ha mliganyizo mtuhu akawagamba, ² "Useuta wa kulanga wakeiga ivi. Kwandaga na zumbe yumwenga amfunganyilaga mwanawe kilume wila wa ndoza. ³ Atumaga wandima kwa wose wadya walalikagwa kwe ndoza wakawetange, mna wadya walalikwe walemelaga. ⁴ Niyo naho atuma wandima watuhu no kuwagamba, Wagambileni wose wadya walalikwe kugamba, 'Hikeika lumwe fugo yangu, naho hifunganya kila kigimbale na nk'hande zangu, hifunganya kila kint'hu. Soni kwe fugo!' ⁵ Mna wadya walalikwe hawaone kugamba ni kint'hu, niyo wakeagala, yumwenga kwe nk'honde, yumwenga naye kwo uchuzi wakwe, ⁶ wamwenga niyo wawagwila wadya wandima watumigwe, niyo wawatenda vihile no kuwakoma. ⁷ Yudya zumbe ahigagwa, niyo egala wank'hondo wakwe, niyo wakuwakoma wakomi wadya no kuutimp'ha moto umzi wawe. ⁸ Niyo awagamba wandima wakwe, 'Fugo ye ndoza ibula, mna wadya walalikwe hawaungile ukwiza. ⁹ Iteni kwezi sila mp'handu, walalikeni wose mkuunga muwabwiile, weze kwe ndoza.' ¹⁰ Wandima wadya niyo waita kwe zisila zink'hulu, niyo wawaduganya want'hu wose wawaone, awavu na awedi, ndoza niyo yamema want'hu.

¹¹ "Mna zumbe eze engile, kuwaula wageni, niyo kwanda na yumwenga hevaile suke yo kuitila kwe ndoza? Mna uyo mnt'hu hahitule dyodyose. ¹² Niyo amuuza, 'Mbuyangu kwingila vihihi aha hwiina suke ya kuvaligwa mwe ndoza?' ¹³ Yudya zumbe niyo awagamba wandima wakwe, 'Mkakeni viga ne mikono mkamduule kuse ko lwiza. Uko nokunde na ndilo no kugwegwejula meno.'"

¹⁴ Yesu niyo abindiliza akagamba, "Kwaviya wetangwe wabinda ingi, mna wasagulwe wageke."

Kuliha kodi kwa kaisali

Maliko 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Mafalisayo waitaga kuse wakaika mizungu na kumtegela Yesu vileke wamgwile mwe milosi yakwe.

¹⁶ Niyo wawatuma wanamp'hina wawe na hamwenga na kafyo kakwe Mahelode kwa Yesu, niyo wamgamba, "Mhinizi," "kimanya kugamba weye u mnt'hu ywedi, naho wahiniza mbuli ya Mnungu mwe ikindedi, naho hukogoha ukulu wo mnt'hu. ¹⁷ Elo ukigambile weye, waona vihi, ni vedi kumliha kodi uyu Seuta ywe Kilumi hegu vihi?"

¹⁸ Mna Yesu niyo abunk'hulaga fanyanyi zawe ziihile niyo awagamba, "Nyuwe watondwe! Nii mwanigeza?"

¹⁹ Nilagiseni ihela ikulihila ikodi"

Niyo wamwink'ha, ²⁰ Niyo awauza, "Ifuta imwe ihela yaani? Zina idi dyaani?"

²¹ Niyo wamhitula kugamba, "Va Seuta ywa Kilumi."

Niyo awagamba, "Mwink'heni Seuta ywa Kilumi viya vimuwagile, viya viwagile Mnungu navo mwink'heni Mnungu."

²² Weze weve uhituzi wakwe, weheelagwa, niyo wahalawa.

Mbuli yo kuuyuka

Maliko 12:18-27, Luka 20:27-40

²³ Dizuwa idia Masadukayo wadya wakugamba hokunde no kuuyuka, wezaga kwa Yesu niyo wamuza. ²⁴ Wakagamba, "Mhinizi, Musa agambaga, uneva mnt'hu anabanika heina mwana kwa mkaziwe, nduguye amlombe mvele uyo vileke amwelekele wana. ²⁵ Haluse wandaga uko wandugu mfungate wekalaga aha, ywa nk'hongo alombaga, mna niyo abanika, mna kwaviya helekaga, mkaziwe aguhagwa ni nduguye. ²⁶ Vandaga kwa ywa kaidi na wakatatu, viita ivo vibuile mwa ywa mfungate. ²⁷ Ko mzigilizo, yudya mvele naye niyo abanika. ²⁸ Haluse kigambe mwe dizuwa dyo kuuyuka, mvele yudya naande ywaani, Kwaviya nakalombigwa ni wagosi mfungate?"

²⁹ Yesu niyo awahitula, "Mna malema, kwaviya hamuyamanyize mawandiko yakukile, no udahi wa Mnungu. ³⁰ Kwaviya, umwo want'hu wabanike wakauyuka, hokunde na kulomba hegu kulombigwa, kwaviya want'hu nawande enga watumigwa wa kwe mbingu. ³¹ Mna imbuli yo kuuyuka, hamsomile ivo Mnungu awagambileni, ³² 'Miye ni Mnungu ywa Ibulahimu, Mnungu ywa Isaka, Mnungu ywa Yakobo.' Ni Mnungu ywa wagima, hiye Mnungu ywa wabanike."

³³ Idifyo dya awant'hu dize dive viya, niyo dyeehelwa ukuhiniza kwakwe.

Sigilizi ink'hulu

Maliko 12:28-34, Luka 10:25-28

³⁴ Mafalisayo weze weve kugamba Masadukayo waswesa dyo kumuza Yesu, Mafalisayo niyo wekala hamwenga, ³⁵ yumwenga mwa woho mhinizi we sigilizi, niyo amuuza Yesu akamgeza, ³⁶ "Mhinizi," "Mwiko mkulu ni uhi?"

³⁷ Yesu niyo ahitula, “Umuunge Zumbe Mnungu ywako kwo moyo wako wose, no kwo unt'hu wako wose, no kwo ubala wako wose.” ³⁸ Ino niyo umwiko mkulu nayo niyo ya nk'hongo. ³⁹ Nayo iyuko miko kaidi, ikugamba, ‘Umuunge miyao enga viya ukukeunga we mwenye.’ ⁴⁰ Zisigilizi izi zimbuli ziduganya miko yose na mahinizo ya walotezi.”

Mbuli ya Kilisito

⁴¹ Aho Mafalisayo weze wadugane, Yesu niyo awauza, ⁴² “Mwaona vihi mwe mbuli ya Kilisito? Ni mwana ani?”

Niyo wamgamba, “Mwana Daudi.”

⁴³ Niyo naho awauza, “Vinda vivihi elo mwa Muye ywa Mnungu, Daudi akamwitanga ‘Zumbe?’ Kwaviya agambaga,

⁴⁴ ‘Zumbe nakamgamba Zumbe ywangu, wikale kulume kwangu mpaka aho neniwaike wank'hondo wako hasi ye iviga vako.’

⁴⁵ Elo haluse Daudi akamwitanga ‘Zumbe’ vanda vivihi naho Kilisito Mkombozi ande Mwanawe?”

⁴⁶ Hahandile na yeyose, ahitulaga mbuli hegu mnt'hu yeyose kugeza kumuza mbuli yoyose kukongela zuwa diya.

Yesu akanya mwe mbuli ya wahinizi we zimwikona Mafalisayo

Maliko 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46

23 Niho Yesu alongaga na want'hu na wanamp'hina, ² Awagamba, “Wahinyi we Zimiko hamwenga na Mafalisayo wana udahi wa kuhiniza mahinizo ya Musa. ³ Ivo elo vaunga muyatoze no kuyadamanya yose yadya wakuwagambilani, mna mse kutimila mwa yadya wakudamanya, Kwaviya hawakudamanya enga viya wakubilikiza. ⁴ Woho wakaka madondolo makulu niyo wayahasikiza mwa maega ya want'hu, mna woho wenye hawakuunga hata kuikwafa ne nividole vawe kuwambiza. ⁵ Yose wakuyadamanya waungisa wato-golwe ni want'hu, wagalamula mapingu yawe no kugenyeza mnengesuke zawe zint'hali. ⁶ Waungisa kwikala mwo fumbi wa kulongole, mwe midugano yo ludyo, na mwe zinyumba za kulombezela Mnungu. ⁷ Mwaungisisa kulamswa mwa magwilo no kwitangwa Mhinizi. ⁸ Mna nyuwe msekwitangwa ‘Mhinizi,’ Kwaviya Mhinizi ywenyu ni yumwenga nanywe mwi wandugu. ⁹ Naho msekwitangwa yoyose aha he isi ‘Tate’ Kwaviya Tati yenyu ni yumwenga ekulanga. ¹⁰ Naho msekwitangwa vilongozi, Kwaviya akuwalongoelani nyuwe ni yumwenga akwitangwa Kilisito Mkombozi. ¹¹ Umkulu umwenyu aungwa ande mndima ywenyu. ¹² Kwaviya yeyose akukekweza, nakulumulwe, yudya nae akuke kulumula, naakwezigwe ni Mnungu.

Yesu auligita utondwe wawe

Maliko 12:40; Luka 11:39-42,44,52; 20:47

¹³ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we miko na Mafalisayo! Watondwe nyuwe! Mkuwavugaila want'hu Useuta wa kwe mbingu, mna nyuwe enye hamkwingila, hamkuwenk'ha sila wakuunga kwingila.

¹⁴ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we zi miko na Mafalisayo! Mkudya nyumba za wadya wabanikilwe ni walume zawe, naho kwa utondwe, mwaketenda kulonga mabuli mengi na mengi mo kumvika Mnungu! Kwaivo nomsulumizwe masulumizo makulu.

¹⁵ “Hangi nyuwe wenye nyuwe wahinizi we Miko na Mafalisayo! Nyuwe watondwe! Mkuzunguluka mwe isi na mwe ibahali no kumtenda mnt'hu yumwenga kunda enga ivo nyuwe mkuhwila, naho mkajika mwamtenda kunda mwana wa mo moto houkuzima wa ulo na ulo kuwajink'ha nyuwe wenye ivo mwili!

¹⁶ “Hangi nyuwe wenye vilongozi mant'hunt'hu! Mwahiniziza kugamba, ‘Uneva mnt'hu anakwelisila mwe Nyumba ya Mnungu, hicho kint'hu, mna mnt'hu anakwelisila kwe izahabu ye inyumba ya Mnungu, naande kakegwila mwenye.’ ¹⁷ Mant'hunt'hu wahezi nyuwe! Ni ihi ink'hulu, izahabu hegu Inyumba ya Mnungu ikugela kilingo kinde kikukizwe? ¹⁸ Iviya iviya, mwagamba, ‘Uneva mnt'hu akwelisila hekilingo cha kulavila nt'hambiko hi kint'hu, mna akwelisila kint'hu kilavigwe mnanga mwe kilingo cho kulavila nt'hambiko naande kakegwila mwenye.’ ¹⁹ Nyuwe want'hu mant'hunt'hu! Ni ihi ink'hulu, ni malavo hegu kilingo cha kumvikila Mnungu kikukukiza malavo? ²⁰ Ivo elo akwelisila hekilingo hakumvikila Mnungu cha Mnungu, akelisa mwe icho na malavo yose yemwe hant'hu henuke hakumvikila Mnungu. ²¹ Naho akwelisila Nyumba ya Mnungu, akelisa kwe iyo hamwenga na Mnungu wenye akwikala uumo. ²² Naho akukelisila kulanga, akelisa ukalo wa Mnungu no umwenye akwikala uumo.

²³ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we Miko na Mafalisayo! Watondwe! Mwalava zaka ze zimboga za mani na bizali, ne jila, mna mleka kutimila zimbuli zink'hulu zisiigilwe, zo utondowazi na mbazi no uhuwilwa. Zimbuli izi zink'hulu mwaungwa mzi damanye, haheina kuyajala ayo matuhu. ²⁴ Vilongozi mant'hunt'hu! Mwatuja mbu mna mwamela mp'hunda!

²⁵ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we Miko na Mafalisayo! Nyuwe watondwe! Mwasunt'ha viyamp'ha ne vihungu kwa kuse, mna kundani kumema yadya myalavile kwo kuwahoka want'hu no ugila. ²⁶ Nyuwe Mafalisayo mant'hunt'hu! Indeni kusunt'ha kundani ye viyamp'ha ne vihungu, niho kuse nako kunde kusunt'hika!

²⁷ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we zimiko na Mafalisayo! Mkeiga vikuta vikakigwe, ukavikaula kwa kuse kunda viwakigwa, mna kwa kundani vimema want'hu wabanike, mavuha na nt'hagant'ha zose. ²⁸ Enga ivo kwa kuse mwa kaulwa kunda want'hu wedi, mna kwa kundani mmema utondwe no wavu.

Yesu awatambuila masulumizo yawe

Luka 11:47-51

²⁹ “Hangi nyuwe wenye wahiniza vilongozi we miko na mafalisayo watondwe! Mwazenga vikuta va walotezi wa Mnungu no kutuluma vikuta va wawagile Mnungu. ³⁰ Naho mwagamba vandile chandaga uuko, aho watati zetu, hegu hamwandile hamwenga mwo kuwakoma walotezi wa Mnungu. ³¹ Ivo elo mwalonga uwona nyuwe wenye kugamba ni nyuwe mwelekwe kwa wadya wose wawakomaga walotezi wa Mnungu! ³² Gendeeleni elo, vileke mkomeleze kiya wakongaga watati zenyu! ³³ Mazoka nyuwe naho cheleko cha mazoka! Msekugamba nomkehonye no usengelo wo kugeligwa ko moto houkuzima wa ulo na ulo. ³⁴ Haluse nawegailani naho walotezi wa Mnungu, want'hu wano umanyi wa Mnungu, na wahiniza Miko. Naho wawenga nomuwakome, wamwenga nao nomuwagele mwe viwambilo, wamwenga nomuwabunt'he mwe nyumba zenyu zo kuvikila, wamwenga nomuwaguluse kulawa mzi umwenga kuita mzi mtuhu. ³⁵ Naho niyo isakame ya wose wawagilwe ni Mnungu idya itike, neinde umwenyu, kukongela ya Habili mpaka ya Zakalia mwana Balaki, Zakalia mwamkomaga hagati ye Nyumba ya Mnungu na hekilingo hokumvikila Mnungu malavo. ³⁶ Nawagambilani kindedi, maliho yo ukomi uno wose nayande mwa want'hu wa mazuwa aya.

Yesu awaiila want'hu wa Yelusalemu

Luka 13:34-35

³⁷ “Ho! Yelusalemu, Yelusalemu! Weye ukuwakoma walotezi wa Mnungu na kuwatoa maiwe wadya watumigwe kwako ni Mnungu! Kengahi niungile kuwaduganya hamwenga awanao, enga viya nguku ikuwaduganya wakinda wakwe mwa amawawa yakwe mna haviungile! ³⁸ Kaula elo nyumba yako neilekigwe hame. ³⁹ Nakugambilani, kukongela ivi haluse na kugendeela, hounione miye naho mpaka hadya nomgambe, ‘Kavikilwa yehe akwiza kwe dizina dya Zumbe.’”

Yesu alomnga kumoligwa kwe Nyumba ya Mnungu

Maliko 13:1-2; Luka 21:5-6

24 Umwo Yesu andaga akahalawa he Nyumba idya ya Mnungu, wanamp'hina wakwe wamwitanga-ga vileke akaule mzenzo we Nyumba ya Mnungu. ² Niyo awagamba, “Kindedi aya yose myakaule vedi. Nawagambilani kindedi, hedisigale iwe mnanga mwo miyawe, yose nayamogoelwe hasi.”

Makunt'ho na masulumizo

Maliko 13:3-13; Luka 21:7-19

³ Umwo Yesu andaga ahumule ko lugulu lwe Mizeituni, wanamp'hina wakwe wamwiizilaga kinyele wakamgamba, “Kigambile, aya ulongile nayalaile ini naho ni kilagiso chani kugamba weye weza, noku-bindilikila kwe isi?”

⁴ Yesu niyo ahitula, “Msinyise, yeyose ase kuwadant'hiliza. ⁵ Kwaviya naweze wabindile ingi kwa zina dyangu, wakagamba kila yumwenga niye Kilisito! Naho nawawadant'hilize want'hu wengi. ⁶ Nomwive nk'hondo na nt'hegelezi za nk'hondo. Mkaulise, msek-wituka kwaviya ayo hayaleke kulaila, mna hokunde nuko kubindilikila kwe isi. ⁷ Isi na isi nezitoane, useuta nao kutoana na uzumbe mtuhu, nokunde na magumbo, na visingisa kila hant'hu. ⁸ Yose aya nayande enga nk'hongelo ya kulumwa usungu wa mvele kwingila nyumba.

⁹ “Nanywe nawawagwileni no kuwasezenga mtendelwe yaihile, na kuwakoma, naho want'hu we isi zose nawawa ihieni, kwaviya mwanitimila miye. ¹⁰ Aho naho want'hu wengi nawahituke, naho nawa sezengane, naho nawaihiyane. ¹¹ Naho walotezi wengi wo udant'hi na walaile nokudant'hiliza want'hu wengi. ¹² Naho Kwaviya wavu nougenyele, lukunde kunde lwa want'hu no luhole. ¹³ Mna yudya mnt'hu akuunga afinyilize niyo abinda int'hambo niye akuunga ayokolwe. ¹⁴ Naho Mbuli Yedi ya useuta wa Mnungu nebilikizwe enga ulonga uwona kwa isi zose niho kubindilikila kwe isi nokwize.

Ubanangi we Nyumba ya Mnungu

Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24

¹⁵ “Aho nomuwone Dikuihiza dikubananga dikimala hakukile ha Mnungu, idyo alongaga mlotezi Danieli.” Wakusoma nawa kombaganye. ¹⁶ “Niho wose we mwe isi ya Yuda, wanyilikile kwe vigulu. ¹⁷ Mnt'hu ekwe digulu dye nyumba yakwe asekeela aguhe vint'hu vimwe nyumba. ¹⁸ Naho mnt'hu ekwe nk'honde, asekuuya na nyuma kuguha suke yakwe. ¹⁹ Makunt'ho makulu ni kwa wadya awabovu na wadya wakonk'heza mwa mazuwa ayo. ²⁰ Lombezeni Mnungu kugamba nguluko zenyu zisekunda mwe dizuwa dya mp'heho, naho disekunda mwe dizuwa dya kuumula. ²¹ Kwaviya nokunde na makunt'ho makulu heyenati kulaila kukongela kwo kuumbwa isi, kubula ivi haluse, naho heyenze yalaile vituhu. ²² Naho vandile Mnungu hahungule mazuwa ayo, hegu hakwahonile mnt'hu yeyose, mna kwaviya weyuko wasagulwe, Mnungu naayahungule mazuwa ayo.”

²³ “Naho aho mnt'hu akakugamba, ‘Kaula, Kilisito eyuku!’ Hegu wakagamba, ‘Ehadya!’ Msekuhuwila. ²⁴ Kwaviya nawalaile wakina Kilisito wo udant'hi na walotezi wa udant'hi, naho nawadamanye vihungi vikulu na mbuli za kwehela, vileke wawazaganye want'hu, vika dahika ni hamwenga na wadya wasagulwe ni Mnungu. ²⁵ Elo msinyise! Hiwagambilani kale yakwiza kulungole.

²⁶ “Hegu, yeyose akuwagambani, ‘Kauleni ekwe nyika!’ Msekuita, hegu du akuwagambani, ‘Kauleni e yuku kwe nyumba!’ Mse kumhuwila. ²⁷ Saviya lumwemwe lukudaha kulaila ulailo wa zuwa, niyo lwaonwa usweelo wa zuwa, nivo vikuunga vinde ukwiza kwa Mwana Mnt'hu.

²⁸ “Kwaviya hohose hakuunga hande ne kimba, ndege nyika naho nezidugane.

Imiziile ya Mwana Mnt'hu

Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28

²⁹ “Aaho mazuwa ya makunt'ho yakeza kwomboka, zuwa nedigelwe lwiza naho umnenge nao houg'ale, nt'hondo nazo nezigwe kulawa kulanga, naho udahi wa kwe mbingu nousingisike. ³⁰ Niho nokuonekele vilagiso va Mwana Mnt'hu akalaila mo ulanga, naho want'hu wose weisi nawahongeze no kuila aho wakeza kumuwona Mwana Mnt'hu akeza mwa mavunde ya kwe mbingu na udahi no uwedi utendese. ³¹ Naawatumume watumigwa wakwe hamwenga na izwi kulu dye digunda, naho waduganywe wasagulwa wakwe kulawa nt'hendelo izine ze isi, kukongela uheelo umwenga we isi, kuhinga uheelo mtuhu.

Chokuhina hina kulawa mwo mti wo mtini

Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33

³² “Elo kwe diziti dikwitagwa mtini, kehinizeni mliganyizo. Aho mkaona amatambi yakwe yadakila no kulava mani mahya, manyeni kugamba uvuni uhagih. ³³ Enga iivo, mneza kuyaona aya yose, manyeni kugamba Mwana Mnt'hu ehagih kwiza. ³⁴ Nawagambilani ikindedi, cheleko iki hekidahe komboka, mpaka vint'hu ivi vose vilaile. ³⁵ Ulanga ne isi nevomboke, mna milosi yangu heyomboke.

Hahali amanyize dizuwa hegu sa

Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30,34-36

³⁶ “Hahali mnt'hu yoyose amanyize zuwa hegu sa, hi mtumigwa ywa kwe mbingu, hegu Mwana mwenye. Haheina yeyose, Tate ekedu niye amanyize. ³⁷ Enga viya vandaga mwe dizuwa dya Nuhu, nivo nevinde ukwiza kwa Mwana Mt'hu. ³⁸ Kwaviya mwa mazuwa yalongoele ugubiko wa mazi, want'hu wandaga wakanywa no kudya, kulombigwa no kulomba, kubula mwe dizuwa diya Nuhu engile mwe ngalawa, ³⁹ naho hawamanyaga kint'hu chochose chadahaga kulaila, mpaka hadya wezile kukebwiila wose wagubikwa pele na mazi. Ivi nivo vikuunga vinde imiziile ya Mwana Mnt'hu. ⁴⁰ Want'hu waidi nawande henk'honde, yumwenga na aguhigwe yumwenga naasigwe. ⁴¹ Wavele waidi nawande wakasigint'ha, yumwenga na aguhigwe yumwenga naasigwe.

⁴² “Ivo mnde meso kwaviya hammanyize aho neezile Zumbe ywenyu. ⁴³ Mna mmanyi kugamba, yandile mta nyumba amanyize kilo kihi mbavi neezile, hegu nakekala meso no kuyamila inyumba yakwe isekumoligwa. ⁴⁴ Naivo elo, weye nawe wikale meso, Kwaviya Mwana Mnt'hu naakwizile hadya hwi kawiile.

Wandima wahuwilwa na hi mhuwilwa

⁴⁵ “Niani elo mtumwa ywedi mhuwilwa akuzumilwa ni Zumbe ywakwe, vikutenda aikwe kunda mkulu mwa wandima watuhu, naho awenk'he nk'hande wandima

weyawe kwa hadya hakuungwa?” ⁴⁶ Nevinde vedi ko mtumwa engu uyo akuunga abwiilwe ni Zumbe dyakwe akadamanya ivo Umwo akauya. ⁴⁷ Nawagambilani ikindedi, naa muike kunda mkulu wo ugoli wakwe wose. ⁴⁸ Mna mtumwa yudya aihile, alonga momoyo wakwe mwenye kugamba, Zumbe hokusunguza kwiza, ⁴⁹ naho niyo akonga kuwatoa wandima weyawe na kudya no kunywa hamwenga na wakozi. ⁵⁰ Niho Zumbe ywakwe umtumwa uyo naaue zuwa dimwenga hewe kawiile wandima awo. ⁵¹ Na amsulumize vitendese na kumwiika hamwenga na watondwe, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula ameno.

Mliganyizo wa awali mlongo

25 “Naho, Useuta wa kulanga nounde engu ivi. Wali mlongo waguha vimuli vawe niyo wagenda kumhokela mlombi. ² Washano mwa ao wandaga wahezi, washano watuhu wandaga wabala. ³ Wadya wahezi waguha vimuli vawe, mna hawaguhile hamwenga na mavuta ya kongezela. ⁴ Mna wadya wabala vandaga wakeikila mavuta mnenge shupa zawe yo kugela mwe vimuli vawe. ⁵ Mlombi uyo hasunguzaga kwiza, vilekile wose wakupile niyo wagona nt'hongo.

⁶ “Mna ize ibuze kilo cha gati want'hu niyo wakonga kwanga, ‘Mlombi keza! Mwinuke mumhokele!’ ⁷ Wadya wali niyo wenuka woseni no kuvidamanya vimuli vawe. ⁸ Wadya wahezi niyo wawagamba wadya wabala, ‘Kink'hageni mavuta ludodo, vimuli vetu vazima.’ ⁹ Wadya wabala niyo vawagamba, ‘Bule! Haya kikint'he choseni nyuwe na suwe. Iteni kwe duka mkakeguile.’ ¹⁰ Mna Umwo wandaga wakaita kokugula mavuta, mlombi niyo engila, wadya wali wakeikilaga lumwe niyo wengilanya no mlombi kwe ndoza, ulwivi niyo lwavugalwa.

¹¹ “Halongole, wadya watuhu nawo niyo weza wakagamba, ‘Zumbe! Zumbe! Kikomoele!’ ¹² Zumbe niyo awahitula, ‘Nawagambilani ikindedi, hiwamanyizeni.’”

¹³ Yesu niyo abindiliza kwa kugamba, “Elo indeni meso kwaviya hammanyize kwizilwa kwenyu nokunde ni ini!”

Mliganyizo wa wandima watatu

¹⁴ “Naho Useuta wa kulanga noukeige na mnt'hu akuita utafi awetange wandima wakwe niyo awatenda wakaulizi mwo ugoli wakwe wose. ¹⁵ Awenk'haga kila yumwenga engu viya adahile. Yumwenga kaikizilwa matundu mashano, yumwenga kaikizilwa matundu maidi, nt'huhu kaikizilwa dimwenga, kila yumwenga viligane no ludole lwakwe. Niyo yehe akeitila kwo utafi wakwe. ¹⁶ Yudya enk'higwe matunt'hu amashano, niyo akuyadamanyila ndima, niyo elesa mashano matuhu. ¹⁷ Yudya ahokele amatundu maidi, yehe naye niyo elesa matundu maidi matuhu. ¹⁸ Mna yudya ahokele tundu dimwenga, aitaganiyo adisimbila hasi no kudifisa hasi ditundu dyo mkulu ywakwe.

¹⁹ “Yeze yomboke mazuwa mengi, zumbe wa wandi-ma wadya wose auyaga, niyo wekala wakatalaula hamwenga na wandima wakwe yadya awasile.

²⁰ Mndima yudya ahokele matundu mashano, kegala matuhu mashano, akamgamba mkulu wakwe, ‘Mkulu waikizaga kwangu, matundu mashano.’ ²¹ ‘Kaula! Hon-geleza mashano matuhu.’ ²¹ Mkulu wakwe niyo amhit-ula, ‘Kutenda vedi mtumwa ywedi, kunda mhuwilwa mwe vint’hu vigeke, nohuike kunda mkulu mwe vint’hu vingi. Naho nou unde hamwenga no mkulu ywako mwe kinyemi chakwe.’

²² “Yudya ahokele matundu maidi naye niyo eza akamgamba mkulu ywakwe, ‘Waniikizilaga matundu maidi, kaula higenyeza matuhu maidi.’ ²³ Yudya mkulu niyo amhitula, ‘Kutenda vedi mndima ywedi naho mhuwilwa!’ ‘Kunda mhuwilwa kwe vint’hu vigeke, no-hutende mkulu mwe vint’hu vingi. So kinde hamwen-ga mwe kinyemi changu!’

²⁴ “Niyo azigiila yudya ahokelega ditundu dimwenga, naye niyo amgamba mkulu ywakwe, ‘Himanya kugam-ba umnt’hu mdala, wavuna hadya hwitile mbeyu, na-ho waduganya hadya hwi myagile mbeyu. ²⁵ Ivo ne-hyogoha niyo nagenda kudifisa ditundu dyako mwe sanga, kaula diaha diya idyako.’

²⁶ “Mkulu ywakwe niyo amhitula, ‘Weye undima wi-ihile naho umsokezi wa ndima! Ivo nivo umanyize kugamba navuna hadya hii handile, naho naduganya hadya hitile mbeyu?’ ²⁷ Mna vedi hegu waikize ditundu dyangu kwe kindolo kikuliha mtendese, kugamba mokuuya kwangu hegu nehohokela hamwenga nom-tendese. ²⁸ Mhokeni ditundu, mmwink’he yudya mta mlongo. ²⁹ Kwaviya yeyose mtanacho naogenyezelwe no mtendese niyo vagenyela, mna yudya heiina, hata kiya kidodo ananacho naahokwe. ³⁰ Naho mduuleni mtumwa mkiwa uyo kwo lwiza, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula ameno.’

Usengelo kwe dizuwa dyo uheelo

³¹ “Aho Mwana Mnt’hu akeza kwiza mwo wedi wakwe utendese, hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu wose, neekale mwe difumbi dyo uwedi wakwe uten-dese. ³² Want’hu wose mwe isi zose, nawaduganywe hamwenga, naho naawapagule enga viya mdimi aku-pagula zingoto mwe difyo dye zimbuzi. ³³ Ngoto naayapaguile kulume kwakwe, zimbuzi naazipaguile kumoso kwakwe. ³⁴ Seuta naawagambe wadya wose wekulume, ‘Soni nyuwe mvikilwe ni Tate, guheni kipe chenyu, useuta mwaikilagwa lumwe kukongela aho nk’hongo ho kuumbigwa isi. ³⁵ Kwaviya nakeivaga sala niyo wanink’ha chokudya, nakeivaga nk’hilu, niyo mwanink’ha chokunywa, nandaga mgeni, niyo mwani-tendela ukise. ³⁶ Nandaga hisakaza niyo mwanink’ha suke, nandaga mnyonge niyo mweza kunikaula, nandaga mvugailwa kwe divugailo, niyo mweza kuni-talamkila.’

³⁷ “Niyo awedi hameso yo Mnungu wamhitula kugamba, ‘Zumbe, niini kikuone una sala niyo chak-wink’ha nk’hande? Hegu naho kikuona ini una nk’hilu

niyo chakwink’ha chokunywa?’ ³⁸ Naho nekikuona ini kugamba weye wi mgeni niyo chakuhokela? Hegu kikuona hi usakaze niyo chakwink’ha suke?

³⁹ Chakuonaga hii umnyonge, hegu du ukwedivugailo niyo cheza kukutalamkila?’ ⁴⁰ Zumbe niyo ahitula kugamba, ‘Nawagambilani ikindedi, vovose viya mum-damanyile yumwenga mwa wadodo awa wandugu zangu, mnidamanyila miye.’

⁴¹ “Naho nawagambe wadya wekumoso kwakwe, ‘Halaweni aha hangu nyuwe mligitwe ni Mnungu, iteni mkengile ko moto wa ulo na ulo uikilwe lumwe Mwavu na watumigwa wakwe!’ ⁴² Nehinda na sala, hamnink’hile chokudya, nehinda na nk’hilu, hamnink’hile mazi ninywe, ⁴³ Nandaga mgeni, ham-nidamanyile ukise kwenyu, hisakaza, hamnink’hile suke, halumwa, naho nandaga hivugailwa kwe divu-gailo, hamwizile kunikaula.

⁴⁴ “Niho nawo nawahitule, ‘Zumbe, niini kikuone weye una sala, nk’hilu, hegu niini ukiizile niyo chaswe-sa kukutendela ukise, naho kikuone usakaze, undile mnyonge, no kuvugailwa kwe divugailo, niyo kiswesa kukudamanyila uwedi?’ ⁴⁵ Niho Zumbe naawahitule, ‘Nawagambilani ikindedi, uneva hamuwambize yumwenga mwa awa wabeligwe, mlemela kunambiza miye.’ ⁴⁶ Niho nawaite kokulumizwa hokukusila, mna wazumilwe kunda wedi kwa Mnungu nawaite kwo ugi-ma wa ulo na ulo.”

Mnyanyiko wa kumgwila Yesu

Maliko 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53

26 Yesu eze ajinke kuyalonga yose ayo, niyo awagamba awanamp’hina wakwe, ² “Enga viya mmanyize kugamba, yasigala mazuwa maidi kulon-gole neinde kinyemi che Pasaka, naho Mwana Mnt’hu naagwiligwe naho na awambigwe mwo msalaba.”

³ Naho wakulu wa walava nt’hambiko na wadala wa want’hu nawakint’hana kwe nyumba ya Mlava nt’ham-biko mkulu, etangagwa Kayafa, ⁴ naho waikaga mzung-gu wa hamwenga wa kumgwila kwa kinyele Yesu no kumkoma. ⁵ Niyo wagamba, “Isekunda mwedizuwa dya kinyemi, neinegale nk’humbizi mwa want’hu.”

Yesu ahakwa mavuta uko Besania

⁶ Umwo Yesu andaga Besania mwe nyumba ya mnt’hu yumwenga etangagwa Simoni, mnt’hu aho nk’hongo andaga akalumwa unyonge wa ukoma. ⁷ Ezaga mvele yumwenga andaga na kijaluba kimemile mavuta yana mhemp’he ya utana utendese, niyo am-sogeela Yesu Umwo wandaga ho ludyo, no kumgidila mwo mtwi. ⁸ Wanamp’hina wakwe weze wayaone ayo niyo waihiwa, wakalonga mwe mioyo yawe kugamba, “Kwaza uku kwa mbwai?” ⁹ Mavuta aya yo mhemp’he hegu yatagigwe kwa utana utendese niyo amatundu wenk’hwa awakiwa.

¹⁰ Yesu eze ayamanye ayo, niyo awagamba, “Nii mwamsunk’ha sumka mvele uyu? Nakanidamanyila kint’hu chedi miye. ¹¹ Awakiwa mnanao mazuwa yose aha, mna miye nekinda wose mazuwa yose. ¹² Uku-

nigela mavuta aya yo mhemp'he mwo mwili wangu, andaga aniiikila lumwe kwa amazisi yangu.

¹³ Nawagambilani ikindedi, hohose Imbuli Yedi ya Mnungu neibilikizwe mwe isi yose, iki atendile ne kita- mbulwe kwa kumkumbukila."

Yuda azumila kumsezenga Yesu

Maliko 14:10-11, Luka 22:3-6

¹⁴ Yumwenga mwa wadya mlongo na waidi etangag- wa Yuda Isikaliyote aitaga kwa wakulu wa walava nt'hambiko, ¹⁵ niyo awauza kugamba, "Nomnink'hei miye nna msezenga Yesu kwenyu?" Wamuwazilaga no kumwink'ha matunt'hu milongo mitatu. ¹⁶ Kukongela aho Yuda naakazungula luneka lwa kumsezengela Yesu kwawo.

Yesu adya ludyo lwe Pasaka hamwenga na wanamp'hina wakwe

Maliko 14:12-21, Luka 22:7-13, Yohana 13:21-30

¹⁷ Mwedizuwa dyank'hongo dye Mikate heigeligwe Ugwadu, wanamp'hina wezaga kwa Yesu na kumuza, "Ni hii ukuunga kikaika lumwe kokudiila ludyo lwe Pasaka?"

¹⁸ Niyo awahitula, "Iteni kwa mnt'hu yumwenga, niyo mwamgamba Mhinizi agamba, 'Dizuwa dyangu dibula, naunga hadye Pasaka na wanamp'hina wangu mwe nyumba yako.' "

¹⁹ Wanamp'hina niyo watenda enga viya Yesu awasigiile, niyo waiikila lumwe uludyo lwe Pasaka.

²⁰ Ize inde mwalagulo, Yesu nakekala yehe hamwen- ga na wanamp'hina wakwe mlongo na waidi ho ludyo. ²¹ Aho wandaga wakadya, agambaga, "Nawagambilani ikindedi, yumwenga mwa nyuwe naanisezenge."

²² Niyo wose wahuza kwa meso, niyo wakonga ku- losanya wenye kwa wenye, kila mnt'hu no miyawo, "Zumbe ni miye hegu?"

²³ Yesu niyo ahitula, "Yeyose yudya akuunga anatweeze hamwenga na miye mwe kihungu naani sezenge. ²⁴ Mwana Mnt'hu naungwe ayombokele yadya yose awandikilwe mo Mawandiko Akukile, mna naaligitwe yudya mnt'hu akuunga ana msengeze Mwana Mnt'hu! Hegu nevinda vedi mnt'hu enga uyo andile helekwe!"

²⁵ Niyo Yuda, yudya akuunga anamsengeze agamba, "Mhinizi ni miye hegu?"

Yesu niyo amhitula, "Heiye weye kulonga."

Ludyo lwa Zumbe

Maliko 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Wakolinso 11:23-25

²⁶ Aho wandile wakadya Yesu na kaguha mkate, niyo atogola Mnungu, niyo aubendula no kuwenk'ha wanamp'hina wakwe akagamba, "Guheni mdye. Uno nuwo umwili wangu."

²⁷ Naho niyo aguha kiamp'ha niyo alava nt'hogola no kuwenk'ha akagamba, "Nyweni nyose. ²⁸ Ino niyo isakame yangu ye ndagano ikwitika kwa ajili ya want'hu wengi kwo kuusilwa wavu wawe.

²⁹ Nawagambilani, heninywe naho mwe cheleko che

zabibu, kukongela ivi haluse kubula mwe dizuwa um- wo neninywe imp'yahamu hamwenga na nyuwe ko Useuta wa Tate."

³⁰ Weze wabinde kukema wila niyo wafosa kuita kwo Lugulu lwe Mizeituni.

Yesu alotela kulemelwa ni Petulo

Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38

³¹ Niho Yesu akawagamba, "Kilo cha dielo nomwiihi- we kwajili miye, Kwaviya nivo yawandikagwa, Mnungu kagamba, 'Nenimtowe mdimi, niyo zingoto ze difyo dyakwe nezikepange.' ³² Mna hezakwinuka kulawa mwe kikuta, neniwalongoleni kuita Galilaya." ³³ Petulo niyo agamba, "Wose uneva nawa kunyilika mna miye hikuvitenda ivo."

³⁴ Yesu niyo amgamba, "Nakugambila ikindedi, Ikilo iki zogolo dikei kuila, nounde kunilemela nk'hana nt'hatu."

³⁵ Petulo niyo agamba, "Uneva ni kukomwa hamwen- ga na weye nevinde iivo, mna hohuleke."

Niyo wanamp'hina wose walonga iivo.

Yesu alombeza na wanamp'hina wakwe uko Getise- mani.

Maliko 14:32-42; Luka 22:39-49

³⁶ Niyo Yesu aita hamwenga na wanamp'hina wakwe, hant'hu hakwitangwa Getisemani, niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Hake ikaleni aha, miye niite ha- longole ludogo hamlombeze Mnungu." ³⁷ Niyo awaguha Petulo na watuhu waidi wana Zebedayo hamwenga na Yehe, niyo akonga kwingilwa ni kinyulu na kiyangayanga. ³⁸ Niyo awagamba, "Moyo wangu wingila kinyulu kwa usungu, hagihi no kubanika. Ikaleni aaha mnde meso hamwenga na miye." ³⁹ Niyo aita halongole ludodo no kufunamiza uso hasi, niyo alombeza. "Tate, uneva vadahika ndima ino indala iku- nizila niusile, mna hiyo viya miye huunga, nevinde en- ga viya uukungu weye."

⁴⁰ Naho niyo auyaga kwa wanamp'hina wakwe, awabwiilaga wagona, niyo amuuza Petulo, "Nyuwe mdunduga kunda na miye hata kwa saa dimwenga du? ⁴¹ Indeni meso, naho mlombeze Mnungu mnase kwingila mo kugezigwa. Moyo wa mnt'hu waungisa kudamanya vedi mna umwili uhwa."

⁴² Yesu afosaga kaidi kulombeza Mnungu akagamba, "Tate, ivi havikudahika imbuli ino inombokele kunk'handu mpaka inibwiile? Mna nevinde enga viya uungile weye." ⁴³ Eze awaiye vituhu, awabwiilaga wagona, kwaviya meso yawe nayanda yazama.

⁴⁴ Awasaga niyo aita naho katatu komlombeza Mnungu akavuzagiza ulosi uudya. ⁴⁵ Niyo auya kwa wanamp'hina wakwe awagamba "Mkei gonile? Kauleni, sa ibula yo Mwana Mnt'hu kugeliga mwe mikono ya want'hu wavu. ⁴⁶ Inukeni, kiteni kwaviya yudya akunisezenge keza!"

Kugwiligwa kwa Yesu

Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12

⁴⁷ Umwo andile akagendeela kulonga, Yuda, yudya yumwenga wawadya mlongo na waidi ezaga hamwenga na fyo dya want'hu wavaile kink'hondo wenule mijungo, hamwenga na malungu. Nawatumigwa wa kwe mbingu ni wakulu wa walava nt'hambiko na wadala vilongozi wa want'hu. ⁴⁸ Naho yudya umsezengi nakawenk'ha kilagiso akawagamba, "Mnt'hu uyo huungu nimnamse kwa lukunde, nuuyo, mgwileni."

⁴⁹ Niyo aita ludole kwa Yesu, niyo amlamsa "Mhinizi, ndamsa!" Niyo amnonela.

⁵⁰ Yesu niyo amgamba, "Mbuyangu damanya idya ikutendile wize."

Niyo wamkumpukila Yesu, niyo wamgwila.

⁵¹ Yumwenga mwa wanamp'hina wa Yesu andaga na gola dyakwe mwe yala, niyo adisomola nokumtoa niyo amsenga digutwi mtumwa wo Mkulu ywa walava nt'hambiko. ⁵² Yesu niyo amgamba mwanamp'hina ywakwe, "Vuza digola mwe yala yakwe, kwaviya kila akukoma kwa gola naakomwe kwa digola. ⁵³ Hamanyize kugamba miye nadaha kumloeza Tate, niyo anigaila mafyo yakujink'ha mlongo na maidi ya mtumigwa ywa nk'hondo haluse ivi? ⁵⁴ Mna Mawandiko Akukile udyu ukugamba, vaungwa aya yose kulaila, noukint'he vivihini?"

⁵⁵ Aho Yesu awauzaga wadya wezile kumgwila, "Nyuwe mwiza na magola na malungu vileke mnigwile, mazuwa yose nehinda mwe nyumba ya Mnungu hahiniza, mna hamwanigwilaga du! ⁵⁶ Mna aya yose yalaila vileke yadya yawandikwa na walotezi wa Mnungu yakint'he."

Niho wanamp'hina wakwe wanyilika no kunyilika.

Yesu he kitala cha Wayahudi

Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24

⁵⁷ Wadya wamgwilaga Yesu wamwigalaga kwe nyumba ya Kayafa uyo Mkulu ywa walava nt'hambiko, aho andaga hamwenga na wahinizi we miko na wadala vilongozi wa want'hu. ⁵⁸ Petulo naakamtimila luhalehale kubula ko uwa we nyumba yo Mkulu ywa walava nt'hambiko, engilaga uko kundani, niyo ekala akakaula ya kumlaila Yesu. ⁵⁹ Ivo Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na want'hu we kitala, wandaga wakazungula mizungu ya udant'hi, vileke Yesu akomigwe, ⁶⁰ mna wadundugaga hamwenga na kugamba, wezaga want'hu wengi wakamziga. Uuko uko walailaga want'hu waidi, ⁶¹ na kugamba, "Mnt'hu uyu agambaga hambwe adaha kuimola Inyumba ino ya Mnungu niyo aizenga naho mwa mazuwa matatu."

⁶² Mkulu wa walava nt'hambiko akimaalaga na kumgamba Yesu, "Hukuhitula kint'hu mwa aya wakuku longeleza?" ⁶³ Mna Yesu handile no uhituzi wowose. Mkulu wa walava nt'hambiko niyo amgamba, "Nakulapiza mwe dizina dya Mnungu emgima, kigambibile hegu kindedi weye niwe Kilisito Mkombozi Mwana ywa Mnungu." ⁶⁴ Niyo Yesu ahitula, "Heiye ayo ukulon-

ga naayo. Mna nawagambilani nyuwe nyose, mazuwa na yeze aho nommuwone Mwana Mnt'hu akekala kulume kwa Mnungu mta Udahi, akeza mwa mavunde ya kwe mbingu."

⁶⁵ Aho niyo Mkulu wa walava nt'hambiko atatula isuke yakwe yo ukulu akagamba, "kamlonga vihile, chaungai naho kulawa kwa waona? Mwiva ivo alongile vihile! ⁶⁶ Haluse mwagaaze?"

Niyo wahitula, "Anamasa, kawagilwa kukomwa."

⁶⁷ Niyo wamtweela mate mwo uso, no kumtoa, akajika wadya wamtoile, ⁶⁸ wamgamba, "Kilisito, lotela, ni-ani akutoile!"

Petulo amkana Yesu

Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18

⁶⁹ Petulo ekalaga kuse ye kitala, aho eziilagwa ni mvele yumwenga mtumwa wa Mkulu akamgamba, "Weye nawe nokunda hamwenga na Yesu wa Galilaya."

⁷⁰ Mna aulemelaga ulosi uwo mwa meso yawe wose akagamba, "Hikukimanya kia mkulonga," ⁷¹ Niyo Petulo afosa kuse yo nk'hili ye nyumba ye kitala. Mtumwa mtuhu mvele nakamuona niyo awagamba wadya wandile hadya, "Mnt'hu uyu nawandanya na Yesu wa Nazaleti."

⁷² Petulo niyo akana kaidi kwa kukelisa akagamba, "Nawagambilani ikindedi himmanyize mnt'hu uyu!"

⁷³ Lupisi ludodo wadya wakimalaga hadya hagihi na Petulo wamgambaga, "Ikindedi, Petulo nawe uyumwenga mwa woho, kwaviya hata milosi yako yakilagisa."

⁷⁴ Petulo niyo agamba, "Mnungu kamanya kagamba nalonga kindedi, neniligitwe uveva nadant'ha, himmanyize mnt'hu uyu!"

Aaho zogolo niyo dyaila. ⁷⁵ Naho niyo Petulo akumbukila yadya Yesu amgambilaga kugamba, "Zogolo nedinde hadinati kuila weye nounde kunilemela nk'hanana nt'hatu, kugamba hunimanyize." Aitaga kuse niyo aila kwa usungu mkulu.

Yesu egalwa kwa Pilato

Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32

27 Mtongo tondo, wakulu wa walava nt'hambiko wose hamwenga ne wadala vilongozi va want'hu wadamanyaga mzungu wawe wamgele Yesu mokumkoma. ² Niyo wamkakiliza mp'hingu no kumlongoza kumwigala kwa Pilato, mkulu wo mkowa asagulwe ni mkulu we Kilumi.

Ifile ya Yuda

Imitendele 1:18-19

³ Aho Yuda msezengi eze aone kugamba Yesu kasengelwa kukomwa, nakakeiva usungu momoyo wakwe, niyo awavuzila yadya matundu milongo katatu, kwa wakulu wa walava nt'hambiko ne wadala vilongozi wa want'hu. ⁴ Niyo Yuda umsezengi agamba, "Hindamanya wavu kwaviya hisezenga mnt'hu heedamanye lema dyodyose."

Niyo woho wamhitula kugamba, "Iyo haimwetu suwe, noumanyeye weye mwenye!"

⁵ Yuda ayaduulaga amatundu kwe nyumba idya ya Mnungu, niyo ahalawa, no kugenda kukenyulika yehe mwenye.

⁶ Wakulu wa walava nt'hambiko wayalogotaga amatundu wakagamba, "Hivo vedi kuyagela amatundu aya mwe kindolo cho kumlavila Mnungu malavo, kwaviya matundu aya ni ya sakame." ⁷ Weze wazumilane kwa idyo, matundu yadya wayaguilaga nk'honde ya kilongo hande hant'hu ha kuwamosa msanga want'hu wageni. ⁸ Naho nivo vikuleka hant'hu aho hetangwa "Mgunda ya Sakame" hata diyelo.

⁹ Niho yadya alongaga mlotezi Yelemia kunda kinde-di kugamba, "Nawaguha matundu milongo mitatu, nicho kihimo cha want'hu wa Izilaeli wazumilaga kumliha. ¹⁰ Naho matundu waziguilaga hant'hu hana ulongo wa kilongo enga viya Zumbe anisigiilaga miye."

Pilato amuuza Yesu

¹¹ Yesu akimaalaga ha Pilato mkulu wo Mkoa aho amuuzaga, "Weye ni weye Seuta ywe Kiyahudi?"

Yesu niyo amhitula, "Ivo ukulonga ni iivo."

¹² Mna hahitulaga dyodyose aho akalongelezwa ni Wakulu wa walava nt'hambiko ne wadala vilongozi wa want'hu.

¹³ Pilato niyo amgamba, "Aya yose wakukulongelezela wayeva?"

¹⁴ Mna Yesu alemelaga kulonga mbuli yoyose, imtendile Pilato mkulu wo Mkowa kwehelwa.

Yesu asengelwa kukomwa

¹⁵ Handaga ni kihendo kugamba, want'hu wakabula mwe dizuwa dye Pasaka, mkulu wo Mkoa alekelaga mvugailwa yumwenga wakumuunga. ¹⁶ Elo kwandaga na mvugailwa yumwenga amanyikisaga, etangagwa Balaba. ¹⁷ Ivo want'hu weze waduganyike, Pilato awauzaga, "Mwaunga miye niwakomoeleni ani mwa wafungwa awa, Balaba hegu Yesu akwitangwa Kilisito mkombozi?" ¹⁸ Awamanyaga vedi kugamba Wayahudi wandaga wakamlongeleza Yesu haheina lema.

¹⁹ Umwo Pilato andaga kekala he nyumba yo kukantila masa, mkaziwe amwigailaga ulosi kugamba, "Usekunda na mbuli naye mnt'hu uyo uywedi, kwaviya hionesa makulu mwe sozi, ikilo chomboke mwa yehe."

²⁰ Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wadala vilongozi wa want'hu, wawatendaga want'hu kumgamba Pilato amlekele Balaba mna Yesu akantilwe kukomwa. ²¹ Mna Pilato awauzaga want'hu kugamba, "Niani mkuunga nimlekele?"

Niyo wagamba, "Balaba!" ²² Pilato awauzaga naho, "Uyu Yesu akwitangwa Kilisito nimtende vivihini?"

Niyo wahitula, "Muwambe mo mti wa masulmizo."

²³ Pilato niyo auza vituhu, "Kabanangai?"

Niyo wakonga kutoa lwasu kwa kukweza maizwi, "Muwambe mo mti wa masulmizo."

²⁴ Pilato eze aone kugamba hakuzumilwa kwa dyodyose, mna henuka nk'humbizi, aguhaga mazi, niyo ahaka mikono yakwe wakamsinya wose, niyo awagamba, "Kukomwa kwo umnt'hu uyu hakwi mwangu, nomkaule nyuwe wenye." ²⁵ Want'hu wose niyo wamhitula, "Sakame yakwe ileke inde mwetu hamwenga na wana wetu."

²⁶ Pilato niyo amlekelala Balaba, eze Yesu eze atoigwe mikoty, niyo awenk'ha Yesu vileke wakamuwamba mo mti wa masulmizo.

Wank'hondo we Kilumi wamsezigila Yesu

Maliko 15:16-20; Yohana 19:2-3

²⁷ Wank'hondo wa Pilato niyo wamgela Yesu he nyumba yo mkulu wo Mkowa, niyo wose wamzugulukila. ²⁸ Niyo wamhambula zisuke zakwe, no kumvala suke ya kiseuta. ²⁹ Naho niyo wadamanya taji ya miwa, niyo wamtungizila mo mtwi enga taji, niyo wamwink'ha ngoda ya kiseuta momkono wakwe wo kulume, akajika wamfikila madi, niyo wajumbwizila wakagamba, "Ndamsa we Zumbe we Kiyahudi."

³⁰ Wamtweelaga mate mwa meso, niyo wamtoa ngoda mwo mtwi. ³¹ Weze wabinde kumtendela ujumbwizi, wamhambulaga idya isuke ye kiseuta, no kumvala zia izakwe. Aho niyo wamlongoza kuse kwo kumuwamba mwo mti msalaba.

Yesu awambigwe mwo msalaba mo mti wa masulmizo

Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27

³² Umwo wandaga wakaita, wabwiilaga mnt'hu kulawa Kilene etangagwa Simoni, niyo wadya wank'hondo wamtigizaga kukinula msalaba cha Yesu. ³³ Wabulaga hamwenga hakwitangwa Goligota, "Hant'hu ha kibela cha Mtwi." ³⁴ Niho wamwink'hilaga, mazi ya gwaduke, mna eze alume niyo ayalemela.

³⁵ Nawamuwamba mo mti wa masulmizo niyo wakepangila izisuke zakwe kwa kuzitoela kula. ³⁶ Niyo wekala aaho wakamwamila. ³⁷ Halanga homtwi wakwe wawandikaga ivo viwandikwe yalekile wakamgela mwa masa, ya kugamba, "Uyu niye Yesu, Zumbe ywa Wayahudi." ³⁸ Naho nawawambigwa mwe viwambilo watuhu waidi wandaga wahoki, yumwenga kulume mtuhu kumoso.

³⁹ Want'hu wandaga wakomboka, wamhomolaga, uku wakasingisa imitwi yawe, na kugamba, ⁴⁰ "Weye hiwe wagambaga wadaha kuimola Inyumba ino ya Mnungu niyo izenga naho kwa mazuwa matatu! Uneva niwe Mwana ywa Mnungu keyokole kulawa kwo msalaba."

⁴¹ Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinzi we zi Sigilizi na wadya wadala vilongozi, wamgelaga mabelo wakagamba, ⁴² "Ayokolaga weyawe, hakudaha kukeyokola ye mwenye! Yehe hi zumbe wa Waizilaeli? Naakeseleze elo kulawa mwe kiwambilo, naswe nekimhuwile!" ⁴³ Kamhuwila Mnungu no kuke gamba yehe Mwana ywa Mnungu. Vedi, goja kikaule ueva Mnungu amuunga kindedi naa myokole!"

⁴⁴ Wadya awahoki wawambigwe hamwenga na yehe nao niyo wamkalaliza.

Yesu awambigwa mo mti wa masulmizo

Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30

⁴⁵ Kukongela sa mtandatu, mpaka sa kanda kisingi handaga na ziza mwe isi yose. ⁴⁶ Ize ibuze mwe sa kanda Yesu alavaga diizwi akagamba, "Eloi, Eloi, lama sabakitani?" Nuko kugamba, "Mnungu, Mnungu wanasa vivihi?"

⁴⁷ Want'hu wamwenga mwa wadya wandaga aaho weze weve, nawagamba, "Uyu amwitanga Eliya." ⁴⁸ Aaho niyo yumwenga aguluka no kuguha nk'hata imemile mazi yagwduke niyo iisomeka mwo lukombosha nokugeza kumnywesa.

⁴⁹ Wadya wamwenga niyo wagamba, "Mnekeni kikaule uneva Eliya neeze amhonye."

⁵⁰ Yesu niyo akweza diizwi kwa kuila, niyo aseleza umoyo.

⁵¹ Niyo dipazia dyandile mwe Nyumba ya Mnungu dyatatuka hagati, kulawa kulanga mpaka hasi. Isi niyo yasingisika nyuwe niyo zatulika. ⁵² Vikuta vagubukaga, want'hu wafaga, wasuntilwa wa Mnungu niyo wafosa mwe vikuta. ⁵³ Weze wafose mwe vikuta, naho Yesu eze ande kauyuka, waitaga kwo mzi Akukile Yelusalemu, uko waonagwa, ni want'hu wengi.

⁵⁴ Yudya mkulu wa wank'hondo, hamwenga na wank'hondo wadya wandanye wakamwamila Yesu weze waone idisingisa hamwenga ne zimbuli zilaile hadya, wogohesaga, niyo wagamba, "Ikindedi uyu andaga Mwana ywa Mnungu."

⁵⁵ Kwandaga na wavele wengi, wandaga wakasinya kwa luhale. Woho nawo wamtimilaga Yesu kulawa Galilaya, naho wandaga wakaika mwambiza. ⁵⁶ Mwa awoho wandaga aaho maliamu Magedalena, Maliamu nine dya Yakobo na Yusufu, na mkaza Zebedayo.

Kumoswa msanga kwa Yesu

Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42

⁵⁷ Ize inde mwalagulo, mgoli yumwenga kulawa Alimatayo, akwitangwa Yusufu yehe naye andaga mwanamp'hina ywa Yesu. ⁵⁸ Amwiitilaga Pilato no kuu-lombeza umwili wa Yesu. Pilato asiigilaga kugamba Yusufu enk'higwe umwili wa Yesu. ⁵⁹ Yusufu niyo au-guha umwili wa Yesu no kuuvala sanda yedi, ⁶⁰ niyo akuwiika kwe kikuta chakwe mwenye akedamanyilaga, kwa kuupuka mwo luwe lutogile, niyo atongolosa iwe kulu, no kugubika ho mwingiilo we kikuta icho, niyo ahalawa. ⁶¹ Maliamu Magedalena na yudya Maliamu umtuhu, wekalaga hadya wakaika kukaula ikikuta.

Kikuta chamilwa

⁶² Zuwa ditimile dyandaga zuwa dya Kuhumula. Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na Mafalisayo wabwilanaga kwa Pilato ⁶³ niyo wamgamba, "Zumbe, kikumbukila kugamba yudya mdant'hi aho andaga mgima agambaga, 'Mwe dizuwa dya katatu

neninde hiuyuka.' ⁶⁴ Sigiila kugamba hadya he kikuta hamilwe kindedi ndedi mwa mazuwa aya matatu, vileke wanamp'hina wakwe wasekudaha kuita, niyo waubawa umwili udyu, niyo wawagamba want'hu kugamba, kauyuka. Lulimi ulu lwa kaidi nolunde lwi-ihisa kujink'ha ludyu lwa nk'hongo."

⁶⁵ Pilato niyo awagamba, "Yamileni," "Iteni niyo mwamila kikuta kwa udahi wenyu wose"

⁶⁶ Ivo wahalawaga niyo wakuika wamizi kwe kikuta, kwa kukanda kikuta, no kuika want'hu wakwamila.

Kuuyuka kwa Yesu

Maliko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10

28 Dize dyomboke dizuwa dyo kuhumula, aho kwandaga kukatandazuka, Maliamu Magedalena na yudya Maliamu mtuhu, wagentaga kukaula ikikuta. ² Aaho niyo alaila kisingisa, Kwaviya mtumigwa ywa kwe mbingu aseelaga kulawa kulanga niyo eza hadya he kikuta, no kuditongolosa diya diiwe, no kwikala mnanga mwakwe. ³ Ifuta yakwe yandaga ikamweka enga lumwemwe, sukwe zakwe nazo zang'alaga mbee. ⁴ Wadya awamizi wogohesaga weze wamuwone uyo mtumwa ywa Mnungu, niyo wengila lukengent'ha naho nawanda enga want'hu wabanike.

⁵ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo awagamba wadya wavele, "Msekogoha, himanya mwiza kumkaula Yesu, yudya awambagwa mwo msalaba. ⁶ Hahali aha! Kauyuka enga viya alongaga, soni mkaule hadya wamwikaga. ⁷ Iteni ludole, naho mkawagambile wanamp'hina wakwe kugamba, 'Kauyuka, naho kawa-longoela kuita Galilaya, nuko nomkamuwone!' Kum-bukileni ayo niwagambileni."

⁸ Niyo wadya wavele wahalawa nguzu uku wakogoha. Mna nawanda na kinyemi, wagulukaga kugenda kuwagambila wanamp'hina wakwe.

⁹ Aho niyo Yesu awalaila naho niyo awalamsa akawagamba, "Ndamsa." Niyo wambasa no kumtoza mwe viga, niyo wamwinamila kwa kumvika. ¹⁰ Yesu niyo awagamba, "Msekogoha, iteni mkawagambile wandugu zangu, waite Galilaya, nuko nawakanione."

Simulizi ya wank'hondo wamizi

¹¹ Umwo wadya wavele wandaga wakaita, wamizi wamwenga waitaga kwo mzi kuwagambila wakulu wa walava nt'hambiko no kuwagambila kila kint'hu kilaile.

¹² Elo nawadugana hamwenga na wadala vilongozi na kuivana kuwenk'ha wadya watowani matundu mengi, ¹³ na kuwagamba, "Mgambe kugamba, wanamp'hina wakwe naweza nekilo kigonile niyo waubawa umwili wakwe. ¹⁴ Naho imbuli ino inevika kwo mkulu we isi, suwe nekilonge naye, msekunda na kituletule."

¹⁵ Ivo wamizi niyo waguha matundu nokutenda enga viya wasigiilwe. Naho mbuli iyo yagendezwaga mwe isi yose ya Wayahudi hata mwa mazuwa aya yadielo.

Yesu akelaviliza kwa wanamp'hina wakwe

Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Imitendele 1:6-8

¹⁶ Wadya wanamp'hina mlongo na yumwenga waitaga kwo lugulu lwa Galilaya, kudya Yesu awasigiilaga kuita. ¹⁷ Weze wamuwone Yesu, niyo wamvika mna wamwenga mwawe nawanda wang'asa ng'asa. ¹⁸ Yesu awasogeelaga niyo awagamba, "Hink'higwa udahi

wose, kulanga na mwe isi. ¹⁹ Waitileni want'hu wose mwe isi zose, muwatende kunda wanamp'hina wangu, mkawabatiza kwa zina dya Tate, na dyo Mwana, na dya Muye ywa Mnungu. ²⁰ Naho wahinizeni kuyatimila yadya yose niwasigiileni nyuwe. Naho mmanyeye kugamba miye ni hamwenga na nyuwe mazuwa yose, mpaka kwo uheelo we zimbuli zose."

Maliko

Ulongoelo

Mbuli Yedi iwandikwe ni Maliko ni kitabu kimwenga mwe vitabu vine ve Ndagano Im'pya vikulonga wikazi wa Yesu Kilisito. Vitabu ivo ivine nivo vikwitangwa Mbuli Yedi, vawandikagwa ni Matayo na Maliko na Luka na Yohana, aho Yesu eze ande kabanika. Mbuli Yedi iwandikwe ni Maliko nicho kitabu kigihhi mwe vitabu vose ve Mbuli Yedi. Iviyaiviya chahuwilwa kugamba nicho kitabu cha nk'hongo kuwandikwa mwe vitabu vose ve Mbuli Yedi. Naho nekiwandikwa mwo mwaka milongo mtandatu na mishano kubula milongo mfungate kulawa aho eze elekwe Yesu Kilisito. Wamanyi wengi wahuwila kugamba chawandikagwa ukwo Loma kwa mbuli yo kuwagela moyo want'hu wamhuwile Kilisito wa ukwo Loma.

Iviyaiviya Maliko amanyikaga kwa zina dya Yohana Maliko. Wadamanyaga ndima hamwenga na mwigala ulosi Paulo na Balinaba. Mna nt'hogola yakwe yabanikaga ludodo aho awalekaga weyawe mwe nt'hambo yo kubilikiza Mbuli Yedi Imitendele 13:13 Naho akajika, Maliko atambaga na Balinaba Imitendele 15:37-39. Iviyaiviya Maliko andaga mbwiyaye mkulu ywa Petulo 1 Petulo 5:13. Hamwenga na kugamba Maliko hauone wikazi wa Yesu, wamanyi wahuwila kugamba Maliko awandikaga vitendese kulawa kwo uwona ulavigwe ni Petulo, na uwo niyo ink'hongelo ye Mbuli Yedi iwandikwe ni Maliko. Mwe kitabu iki Maliko ataila kwa wanamp'hina na mahinizo ya Yesu kwa mazuwa aya yo uheelo.

Yemndani

Maliko atambalisa ikitabu 1:1-13.

Naho Maliko atambalisa ndima ya Yesu umwo andaga Galilaya 1:14-8:21.

Naho atambalisa int'hambo ya Yesu kuita Yelusalemu 8:22-10:52.

Maliko abindiliza kuwandika mwe mbuli ya Yesu ivo andaga Yelusalemu hamwenga ne file no kuuyuka kwa Yesu 11:1-16:8

Mabilikizi ya Yohana Mbatizi

Matayo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28

¹ Ino niyo Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito, Mwana Mnungu. ² Ikukonga engu ivo iwandikwe ni mlotezi ywa Mnungu Isaya.

"Mnungu agambaga, 'Nenimsigiile mwigala Ulosi ywangu akulongoele, akuunga akudamanyile sila yako.'

³ Izwi dya mnt'hu akubongeela kwe nyika, 'Ikeni lumwe sila ya Zumbe, chululeni lwombokelo lwakwe!'"

⁴ Ivo Yohana Mbatizi alailaga mwe dijangwa, akabilikiza na kubatiza want'hu, akawagamba, "Kweileni mbatizwe, Mnungu awausileni wavu wenyu." ⁵ Niyo want'hu wose we isi ya Uyahudi na mzi wa Yelusalemu wambasa wamtegeleze Yohana, wakakweila wavu wawe, niyo wabatiziwa mo mto Yolodani.

⁶ Yohana avalaga valo didamanywe kwa mazoya ya ngamia, na mkoa wa nk'hingo mwe kigudi. Nk'hande yakwe yandaga sige na uki. ⁷ Andaga akabilikiza kugamba, "Eyuko akwiza uyo miye nimlongoele, naho ana udahi kujink'ha miye. Miye hiwagilwe kufunama no kuhambula sigi ze vilatu vakwe. ⁸ Miye nawabati-

zani kwa mazi, mna uyo akwiza naawabatizeni kwa Muye ywa Mnungu."

Kubatizwa na kugezigwa kwa Yesu

Matayo 3:13-4:11; Luka 3:21-22, 4:1-13

⁹ Mwa mazuwa yadya, Yesu niyo eza kulawa Nazaleti mzi wa Galilaya, niyo abatizwa ni Yohana mwo mto Yolodani. ¹⁰ Aaho eze alawe mwa mazi, aonaga mbingu zikagubuka, Muye ywa Mnungu niyo amwizila engu suwa niyo amkima. ¹¹ Naho izwi kulawa kwe mbingu dyevikaga dikagamba, "Weye ni weye Mwanangu niku-ungise, hyelelwa na weye."

¹² Aaho Muye ywa Mnungu amlongozaga kuita kwe dijangwa. ¹³ Ekalaga uuko mazuwa milongo mine akagezigwa nu Mwavu. Ekalaga na makala ya kwe mba-go, mna watumigwa wa kwe mbingu wezaga kumwambiza.

Yesu asagula wanamp'hina wa nk'hongo

¹⁴ Yohana eze avugailwe kwe divugailo, Yesu aitaga kwe isi ya Galilaya. Uko naakabilikiza Mbuli Yedi ya Mnungu kugamba, ¹⁵ "Lupisi lubula, Useuta wa Mnun-

gu wi hagihi. Kweileni wavu wenyu, ihuwileni Mbuli Yedi!"

¹⁶ Umwo andaga akomboka mnk'handa mwe bahali ya Galilaya. Niyo awaona Simoni na nduguye Anduleya, wadula wavu mwe bahali, kwaviya wandaga walowa samaki.¹⁷ Yesu niyo awagamba, "Nitimileni, name neniwatendeni mnde walowa wa want'hu."

¹⁸ Aaho, wazilekaga zinyavu zawe niyo wamtimila.

¹⁹ Eze agendegende awabwiilaga Yakobo hamwenga na nduguye Yohana, wana wa Zebedayo. Woho nawo wandaga mwe ngalawa yawe wakaziika lumwe zinyavu zawe.²⁰ Aaho Yesu eze awaone, niyo awetanga. Niyo wamleka Zebedayo tati yawe mwe ngalawa akanda hamwenga na wandima wa maliho, woho niyo wamtimila Yesu.

Yesu amhonya mta mp'hepo

Luka 4:31-37

²¹ Yesu na wanamp'hina wakwe waitaga mwo mzi ukwitangwa Kapelinaumu. Mwe Sabato, nuko kugamba ni zuwa dya kuhumula, Yesu engilaga mwe nyumba ya Mnungu, niyo akonga kuwahiniza want'hu.²² Want'hu wose wamtegelazaga niyo wehelwa ivo andile akahiniza, kwaviya handile akahiniza enga wahiniza wawe we miko, mna ni enga mnt'hu mta udahi.

²³ Moya mwe nyumba ya Mnungu mwandaga na mta mp'hepo, ahadya niyo agutila,²⁴ "Kina mbwai na weye Yesu wa Nazaleti? Haluse kwiza ukikome? Hikumanya weye ni weye Akukile ywa Mnungu!"

²⁵ Yesu niyo aitivila idya mp'hepo, "Nyamala! Naho umfose mnt'hu uyo!"²⁶ Idya imp'hepo niyo yamgela judya mnt'hu kifafa niyo yailisa, akajika niyo yamfosa.²⁷ Want'hu wose weheelagwa wakauzana, "Ino mbwai? Mahinizo aya mahya? Kwaviya kwa udahi mnt'hu uyu alava mp'hepo, nazo zamwiva!"

²⁸ Ivo mbuli zakwe Yesu niyo zagendesa mwe ziisi zose zimnk'handa ye Galilaya.

Yesu awahonya want'hu wengi

Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41

²⁹ Ahadya weze wafose mwe nyumba ya Mnungu, Yesu aitaga na Yakobo na Yohana, mwe nyumba ya Simoni na Anduleya.³⁰ Nine dya mkaziwe Simoni andaga mo lusazi hakudaha. Ahadya weze wabule, niyo wamgambila Yesu mbuli idya.³¹ Yesu niyo asogela hagihi ha judya mnyonge. Amtozaga mkono no kumwinula. Uduya unyonge niyo wamlekela, naye niyo akonga kuwakont'hela.

³² Kisingi, zuwa dize diswe, want'hu wamletelaga wanyonge na wata mp'hepo.³³ Want'hu wabindile ingi nawamema ho lwazo lwe nyumba.³⁴ Yesu niyo awahonya want'hu wengi wandaga na maine ye hengi. Naho niyo awalava want'hu mp'hepo nyingi, mnaalo halekele mp'hepo kulonga kwaviya zammanyaga.

Yesu abilikiza mwo mzi wa Galilaya

Luka 4:42-44

³⁵ Kilo kilo, Yesu niyo afosa hakaya, aitaga kunt'hu hekwiina want'hu, uko niyo akonga kulombeza Mnungu.³⁶ Simoni na weyawe niyo wamzungula.³⁷ Weze wamuwone, niyo wamgamba, "Want'hu wose wakuzungula weye."

³⁸ Mna yehe niyo awagamba, "Kiteni mwe kaya zihagihi habilikize mbuli ya Mnungu uko nako. Kwaviya mbuli iyo niyo ilekile miye nize."³⁹ Niyo agenda mwe isi yose ya Galilaya, abilikiza mwe zinyumba zo kumvika Mnungu no kuzilava mp'hepo mwa want'hu.

Yesu amhonya mta matana

Matayo 8:1-4; Luka 5:12-16

⁴⁰ Mnt'hu mta matana niyo aita kwa Yesu, amhembeleza akata kufika madi niyo amgamba, "Ukaunga, wadaha kunikukiza."

⁴¹ Yesu niyo amwonela mbazi niyo achulula mkono wakwe, niyo amtoza. Niyo amgamba, "Naunga kukwambiza, ukuke!"⁴² Ahadya niyo matana yakuka mwo mnt'hu judya, niyo anda mgima.

⁴³ Yesu amgambaga aite, akamkanya akamgamba,⁴⁴ "Kaulisa, use kumgambila mnt'hu yeyose mbuli ino. Mna ita kakelagise kwa mlava nt'hambiko, naho kwa kukukizwa kwako ukalave malavo enga ivo Musa alongile, inde uwona kwawe."

⁴⁵ Mna judya mnt'hu niyo afosa no kukonga kubilikiza mbuli idya hant'hu hose, vilekile Yesu adunduge kwingila mwo mzi asekuoneka. Niyo anda hant'hu haheina want'hu. Mna niyo want'hu wambasa kulawa kila hant'hu.

Yesu amhonya mnt'hu aholole

Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26

2 Yeze yomboke mazuwa mageke, niyo Yesu engila Kapelinaumu vituhu, want'hu niyo weva kugamba emwe nyumba.² Niyo want'hu wengi wamema hata hakwasigale chumba, mpaka mo lwazo. Yehe niyo awabilikiza ulosi wakwe kwawe.³ Niyo weza want'hu wamwigaille Yesu mnyonge wawe aholole enulwe ni want'hu wane.⁴ Kwaviya want'hu nawamemesa, hawadahile kumbwila Yesu. Niyo waponk'hola langa kulanga kwe nyumba idya, hadya andile Yesu. Niyo waseleza lusazi lwa judya mnyonge.

⁵ Yesu eze aone mhuwi wawe, niyo amgamba judya mnyonge aholole, "Mwanangu, kuusilwa wavu wako."

⁶ Wahinizi watuhu we Miko wandile mdya mwe nyumba niyo wakonga kufanyanya mwe mioyo yawe,⁷ "Nii uyu alonga ivi? Amhomola Mnungu! ni ani akudaha kuusa wavu uneva hi Mnungu ekedu!"

⁸ Ahadya Yesu niyo amanya moyo wakwe yadya nawakayafanyanya mwe mioyo yawe. Niyo awauza, "Nii mwafanyanya ivo mwe mioyo yenyu?"⁹ Mbuli mp'hufu ni ihi, kumgamba mta kuholola, 'Kuusilwa wavu wako', hegu kumgamba, 'Inuka guha lusazi lwako wiite?'¹⁰ Mna, vileke mmanyega kugamba, Mwana

Mnt'hu ana udahi wa kuwausila want'hu wawu wawe mwe isi." Amgamba du yudya mnt'hu aholomp'hale, ¹¹ "Nakugamba, kimala, guha lusazi lwako wiite kaya." ¹² Ahadya yudya mnt'hu niyo akimaala no kuketwika lusazi lwakwe, niyo ahalawa want'hu wose wakamkaula. Want'hu wose weze waone viya, niyo wehelwa na kumtologa Mnungu wakagamba, "Hakinati kione mbuli enga ino!"

Yesu amwitanga Lawi

Imitendele 9:9-13; Luka 5:27-32

¹³ Yesu afosaga no kuita kunk'handa kwe bahali ya Galilaya. Want'hu wose niyo wambasa, yehe naye niyo awahiniza. ¹⁴ Umwo andaga akomboka, niyo amuona mnt'hu akwitangwa Lawi mwana Alifayo kekala mwe nyumba ya kutozela kodi. Niyo Yesu amgamba, "Nitimile." Lawi niyo enuka no kumtimila.

¹⁵ Umwo Yesu andile akadya nk'hande mwe nyumba ya Lawi, fyo dya watoza kodi na wadya nawakagambigwa wata wawu nawakadya naye, hamwenga na wanamp'hina wakwe, kwaviya want'hu wengi nawakamtimila.

¹⁶ Wahinzi wamwenga we Miko wa Mafalisayo weze waone adya hamwenga na wata wawu na wakutoza kodi, niyo wawauza wanamp'hina wakwe, "Nii adya na want'hu enga awo?"

¹⁷ Yesu eze aweve, niyo awahitula, "Want'hu wagima hawakumuunga mlaguzi, mna wanyonge wamuunga. Hizile kuwetanga want'hu hewena wawu, mna wata wawu."

Mbuli yo kufunga

Imitendele 9:14-17; Luka 5:33-39

¹⁸ Wanamp'hina wa Yohana Mbatizi hamwenga na wa Mafalisayo nawanda wakafunga. Want'hu wamwenga wezaga kwa Yesu kumuuzi, "Wanamp'hina wa Yohana na wa Mafalisayo woho wafunga, nii weye wanamp'hina wako hawakufunga?"

¹⁹ Yesu niyo awahitula, "Want'hu wakwita kwe ndoza wehamwenga no mlombi nawadahe ivihi kufunga? Hawakudaha kufunga kwaviya wehamwenga no mlombi. ²⁰ Mna mlombi aneza kuuswa, aho niho nawafunge."

²¹ "Hahali mnt'hu akugela kilaka kihya mwe suke isakale. Uneva atenda ivo, kiya kilaka nektivutumule idya isuke isakale niyo yatenda langa kulu. ²² Naho hahali mnt'hu akugela divai mp'hya mwe vizeembe visakale. Uneva anatenda ivo, idya divai mp'hya neibalange viya vizeembe, niyo yetika. Divai mp'hya yaungigwa kugeligwa mwe vizeembe vihya!"

Mbuli ye dizuwa dya kuhumula

Imitendele 12:1-8; Luka 6:1-5

²³ Zuwa dimwenga dyo Kuhumula, Yesu na wanamp'hina wakwe nawanda wakomboka mwo nk'honde yo uhamba. Wanamp'hina wakwe nawanda wakavuna magola ye uhamba mteke mwe idya migunda. ²⁴ Mafalisayo weze waone viya, niyo wamuuzi

Yesu, "Nii wanamp'hina wako wadamanya mbuli zilemezwe mwe dizuwa dyo Kuhumula?"

²⁵ Yesu niyo awahitula, "Hamnati msome ivo adamanyaga Daudi hamwenga na weyawe hadya wandile na sala nokuswesa kint'hu cho kudya? ²⁶ Mwa mazuwa yadya ya mkulu ywa walava nt'hambiko etangagwa Abiazali, Daudi niyo engila mwe Nyumba ya Mnungu, adyaga mikate hevikaungwa idigwe ni yeyose. Mikate iyo neikadigwa ni walava nt'hambiko du. Mna Daudi nakadya na kuwasangila weyawe."

²⁷ Yesu niyo awagamba, "Zuwa dya Kuhumula nedinda kwa mbuli ya want'hu, hiyo want'hu kwa mbuli ya Zuwa dya Kuhumula. ²⁸ Ivo elo Mwana Mnt'hu yehe niye Zumbe ywe dizuwa dyo Kuhumula."

Yesu amhonya mta mkono uholomp'hale

Imitendele 12:9-14; Luka 6:6-11

3 Niyo Yesu engila naho mwe nyumba ya Mnungu. Uko Nokunda na mnt'hu mta mkono uholole.

² Mafalisayo watuhu nawakazungula mbuli ya kumlongeleza. Niyo wakaula vileke waone uneva naamhonye mnt'hu yudya mwe dizuwa dya Kuhumula. ³ Niyo Yesu amgamba yudya mnt'hu aholole, "So aha hagati."

⁴ Niyo awauza, "Sigilizi zaunga kidamanye kihi mwe dizuwa dya Kuhumula, kudamanya mbuli yedi hegu iihile? Kuhonya ugima wa mnt'hu hegu kuukoma?"

Mna niyo wanyamala twi! ⁵ Yesu niyo ahituka nt'hendelo zose akawang'oela meso kwa maya. Niyo awaonela mbazi kwo udala we mioyo yawe. Akajika amgamba yudya mnt'hu, "Kusula mkono wako." Naye niyo aukusula, ahadya mkono wakwe niyo wanda mgi-ma. ⁶ Wadya Mafalisayo niyo wafosa mwe nyumba idya ya Mnungu. Aaho, niyo wadugana na want'hu wa Mahelode, niyo waika mzungu vileke wamkome Yesu.

Fyo dya want'hu dyamtimila Yesu

⁷ Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe wakepagulaga niyo waita kunk'handa kwe bahali. Fyo dya want'hu niyo dyamtimila kulawa mwe ziisi za Galilaya na Uyahudi, ⁸ na Yelusalemu, na Idumeya ne ng'ambu ya Yolodani, na nt'hendelo za mizi ya Tilo na Sidoni. Want'hu woseni awo wezaga kwa Yesu weze weve mbuli ziya Yesu adamanye. ⁹ Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wamwigaille ngalawa vileke akwele kwaviya want'hu wandilisaga wengi, vileke wase kudaha kumvigaviga, ¹⁰ kwaviya nakahonya want'hu wengi, wadya wose wandile wanyonge nawakavigana vigana vileke wamdose. ¹¹ Na kila wata mp'hopo weze wamwone, mp'hopo niyo zagwa hameso hakwe zikaila naho zikamgamba, "Weye niwe Mwana Mnungu!"

¹² Mna Yesu niyo azitivila zimp'hopo zise kumtenda amanyiike kwa want'hu.

Yesu awasagula Wegala Ulosi mlongo na waidi

Imitendele 10:1-4; Luka 6:12-16

¹³ Yesu niyo akwela ko mnima, uko niyo awetanga wadya awaungile mwenye, woho nao niyo wambasa.

¹⁴ Niyo awasagula mlongo na waidi awetanga wegala ulosi. Niyo awagamba, "Hiwasagulani mnde hamwenga na miye." "Naho neniwasigileni mkabilikize, ¹⁵ nany-we nomnde na udahi wa kulava mp'hepo mwa want'hu."

¹⁶ Wano nawo awasagulaga, Simoni niyo amwink'ha zina dya Petulo, ¹⁷ Yakobo na nduguye Yohana, wana Zebedayo niyo awenk'ha zina dya Boanege, nuko kugamba, "Want'hu wa Kiludoleludole", ¹⁸ Anduleya, Filipino, Batolomayo, Matayo, Tomasi, Yakobo mwana Alufayo, Tadayo, Simoni Mkaya mtoanila isi ya Izilaeli, ¹⁹ na Yuda Isikaliyote, mta kumsezenga Yesu.

Chotoko cho udahi wa Yesu

Matayo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10

²⁰ Yesu niyo engila kwe nyumba. Fyo kulu dya want'hu niyo dyadugana, vilekile Yesu na wanamp'hina wakwe wadunduge ukudya. ²¹ Wanduguze weze weve idyo, niyo wagenda kumgwila kwaviya want'hu nawakagamba, "Kalaluka!"

²² Wahiniza watuhu we Sigilizi za Musa wezile kulawa Yelusalemu niyo wagamba, "Ana Belizebuli, awalava want'hu mp'hepo kwa udahi wa mkulu wa mp'hepo."

²³ Yesu niyo awetanga, akawagambila kwa mliganyizo, "Ivi Mwavu adaha kumgulusa Mwavu miyawe?"

²⁴ Uneva useuta unaketoa nk'hondo woho wenye, useuta uwo haukudaha kukimala. ²⁵ Uneva nyumba inaketoa nk'hondo yoho yenye, inyumba iyo haikudaha kukimala. ²⁶ Ivo uneva useuta wa Mwavu unaketoa nk'hondo woho wenye, niyo wagwa na haukudaha kugendeela.

²⁷ "Mnt'hu hakudaha kwingila mwe nyumba ya mta udahi na kuvitaha vint'hu vakwe hanandile kumkakiliza yudya mta udahi. Aho niho naadahe kuitaha inyumba vakwe.

²⁸ "Nawagambilani kindedi, want'hu wadaha kuusilwa wavu wao wose hamwenga na kulonga vihile.

²⁹ Mna mnt'hu akuunga amhomole Muye ywa Mnungu, hakudaha kuusilwa wavu wakwe, kwaviya katenda wavu wa ulo na ulo."

³⁰ Yesu nivo alongile kwaviya wan'thu watuhu nawagamba, "Ana mp'hepo."

Nine na wanduguze Yesu

Matayo 12:46-50; Luka 8:19-21

³¹ Nine na wanduguze Yesu wezaga niyo wakimala kuse, niyo wamtuma mnt'hu vileke akamwitange Yesu.

³² Na fyo dya want'hu nedikala kumzunguluka. Niyo dyamgamba, "Kaula, nyokwe hamwenga na wanduguze wokuse wakuzungula."

³³ Yesu niyo awahitula, "Mnala na wandugu zangu ni wahi?"

³⁴ Niyo ahituka akawakaula wadya wekale wamzunguluke niyo agamba "Kauleni! Awa nawo mnala na ndugu zangu! ³⁵ Mnt'hu yeyose akudamanya yadya akuunga Mnungu niye lumbu dyangu na ndugu yangu naho niye mnala."

Mliganyizo wo mhandi

Imitendele 13:1; Luka 8:4-8

4 Yesu niyo akonga kuhiniza vituhu kunk'handanda mwe bahali ya Galilaya. Want'hu wabindile ingi niyo wammemela, yehe niyo akwela mwe ngalawa na kwikala uumo. Want'hu woseni niyo wasigala hank'handanda he bahali. ² Niyo awahiniza kwa mliganyizo mbuli zibindile ingi. Mwe mahinizo yakwe niyo awagamba.

³ "Tegelezeni, Handaga na mhanda mbeyu aitaga kumyaga mbeyu. ⁴ Umwo akamyaga, mbeyu nt'huhu nazigwela kunk'handanda kwe sila, niyo wadege weza na kuzidya. ⁵ Nt'huhu nezigwela mo luwe. Mbeyu niyo zatunga nguvu kwaviya nahenda hana msanga mgeke. ⁶ Mnaalo zuwa dize difose, mbeyu zidya niyo zahomp'hala kwaviya nazinda hazina maizi. ⁷ Mbeyu nt'huhu nazigwela mwe miwa, niyo zakula, mnaalo miwa niyo yazifint'ha vilekile mbeyu ziya zadunduga ukweleka. ⁸ Mna mbeyu zimwenga nazigwela mwo ulongo wedi. Niyo zakula na kweleka vedi, imwenga malavo milongo mitatu, zimwenga malavo milongo mtandatu, na zimwenga nazo malavo gana."

⁹ Yesu niyo awagamba, "Mta magutwi, neeve."

Kikuhinizwa mwe imiliganyizo

Matayo 13:10-17; Luka 8:9-10

¹⁰ Yesu eze asigale yehe mwenye, wanamp'hina wakwe mlongo na waidi hamwenga na want'hu niyo wamwitila na kumgamba awatambalise idya imiliganyizo. ¹¹ Niyo awagamba, "Nyuwe mgubuilwa kinyele cho Useuta wa Mnungu. Mna wadya we kuse wagambilwa mbuli zose kwa miliganyizo, ¹² vileke,

'Wakaule no kukaula, mna wase kuwona, wategeleze na kutegeleza mna wase kukombaganya. Kwaviya wanamanya nawadahe kumuuiya Mnungu, naye niyo awausila wavu wawe."

Yesu atambalisa mliganyizo wo mhandi

Matayo 13:18-23; Luka 8:11-15

¹³ Yesu niyo awauza, hamuukombaganye mliganyizo uno? Nomuimanye vihihi mituhu? ¹⁴ Mbeyu imyagigwe nu mhandi ni mbuli ya Mnungu. ¹⁵ Want'hu wamwenga ni enga viya vilaille mwe zimbeyu zigwele mwe sila. Waiva imbuli ya Mnungu, ahadya Mwavu eza kuiguha idya imbuli ihandigwe mwe mioyo yawe. ¹⁶ Want'hu wamwenga ni enga viya vilaille mwe zimbeyu zigwele mwo luwe. Wanaiiva imbuli ahadya, waihokela kwa kinyemi. ¹⁷ Mna kwaviya hawana maizi mwe mioyo yawe, wafinyiliza ludodo. Niyo hanalaila makunt'ho hegu masulumizo yoyose kwe idya mbuli, ahadya wauya kunyuma. ¹⁸ Want'hu wamwenga nao wakeiga enga viya vilaille mwe zimbeyu zigwele mwe miwa. Wano ni wadya wakutegeleza imbuli, ¹⁹ mna wogofi wo ugima uno na kuunga ugoli na kumunk'hwa-munk'hwa kwi hengi mwe mioyo yawe, zaifint'ha idya

imbuli, niyo wadunduga kweleka. ²⁰ Want'hu wamwenga nao wakeiga enga viya vilaile mwe zimbeyu zigwele mo ulongo wedi. Weva imbuli, na kweleka, wamwenga malavo milongo mitatu, wamwenga malavo milongo mtandatu na wamwenga malavo gana dimwenga.

Lumuli lugubikwe

Luka 8:16-18

²¹ Yesu niyo awauza, "Togoleni, lumuli lunawashigwa lwingizwa na kuikwa halanga hang'aile hegu yaikigwa hasi? Hikugamba yaikigwa halanga? ²² Kwaviya kint'hu chochose kifisigwe nekilondoke na chochose kigubikwe nekigubulwe. ²³ Mta magutwi, neeve!"

²⁴ Niyo awagamba, "Mwinde na wengele kwa yadya mkuyeva, kiya kihimo mkuhima nyuwe, nanywe namhimilwe iicho. Naho nyuwe namwongezelwe. ²⁵ Kwaviya mta kint'hu noongezelwe, mna yudya heina kint'hu, hata kiya kidodo ananacho naahokigwe."

Mliganyizo wa mbeyu ikukula

²⁶ Yesu niyo agamba, "Useuta wa Mnungu ukeiga enga mnt'hu ahandile mbeyu mwe isi. ²⁷ Niyo enda viya akagona na kufosa ne zindima zakwe. Kilo na msi mbeyu idya niyo yagendeela kukula haheina yehe mwenye kumanya ivo ikukula. ²⁸ Kwaviya isi yeleka yoho yenye, ikukongela mwe mani, niyo dyeza gola, ho uheelo ngano itogile. ²⁹ Umwo yakanyala, mnt'hu uyo niyo aita ne hengo kwaviya uvuni ubula."

Mliganyizo wa kabeyu kadodo kujink'ha zose

Matayo 13:31-32,34; Luka 13:18-19

³⁰ Niyo Yesu agamba, "Kiuliganye na Useuta wa Mnungu? Hegu kiusimuile kwa kuliganya naho?

³¹ Ukeiga na kabeyu katendese udodo kakwe haladali, kabeyu aka ni kadodo kujink'ha mbeyu zose zikuhandwa mwe isi. ³² Mna kanahandwa, kakulisa niyo dyanda ziti kulu kujink'ha maziti yose ya kwe mbago. Dyanda na matambi makulu, hata wadege wa mwo ulanga niyo wadaha kuzenga vyaila mwa matambi yakwe."

³³ Yesu nakawabilikiza want'hu mbuli yakwe kwa mliganyizo mingi enga ino, naakalonga nao viligane na ivo nawakadaha kumtegeleza. ³⁴ Halongaga nawo mbuli yoyose haheina miliganyizo. Mna Umwo andaga na wanamp'hina wakwe weke du, nakawagambila mbuli zose.

Yesu ativila mjubwaniso

Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25

³⁵ Nekisingi mwe dizuwa idiya, niyo Yesu awagamba wanamp'hina wakwe, "Kijink'hanye kudya ng'ambu ye diziwa." ³⁶ Niyo wauleka udyo mdugano wa want'hu, wanamp'hina niyo wakwela mwe ngalawa mudya andile Yesu. Iviya iviya nokunda na ngalawa nt'huhu. ³⁷ Niyo halaila nk'hung'unt'ho nk'hulu, mjubwaniso wa mazi niyo yaitowa idya ngalawa, ingalawa nayo niyo yakonga kumema mazi. ³⁸ Yesu andaga kagonela mwo mto kunyuma mwe ngalawa. Niyo wanamp'hina wak-

we wamwinula, wakamgamba, "Mhinizi, hukuona changamila?"

³⁹ Niyo Yesu enuka, akonga kuditivila diya diheho dikulu na kuugamba mjubwaniso, "Nyamala twii!" Diya diheho niyo dyanyamala, niyo kwenda mp'heho ton-dolo. ⁴⁰ Niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Nii mwogoha? Mkeyi kunda na mhuwi?"

⁴¹ Niyo wogohesa wakakegamba, "Uyu mnt'hu ywa vivihini? Akwivigwa hata ni nk'hung'unt'ho ne mijubwaniso ye bahali!"

Yesu amhonya mta mp'hopo

Imitendele 8:28-34; Luka 8:26-39

5 Yesu na wanamp'hina wakwe niyo wabula ng'ambu ye diziwa dya Galilaya mwe isi ya Wagelasi.

² Aho Yesu eze asele mwe ngalawa, niyo adugana na mnt'hu mta mp'hopo akulawa kwe vikuta. ³ Mnt'hu yudya andaga akekala ukudya kwe vikuta, naho ahandile na mnt'hu adahile kumtoza na kumkaka minyololo. ⁴ Nk'hanana nyingi nakakakigwa mwe viga vakwe na mikono yakwe, mna andaga akaikant'ha mp'hingu na minyololo ikakigwe mwe viga vakwe. Handaga hahana mnth'u adahile kumgwila. ⁵ Mazuwa yose msi na kilo andaga akekala kwe vikuta na kwe vigulu, akagutila na kukesenga na maiwe.

⁶ Eze amuone Yesu kwa hale, amgululukilaga. Eze ambwiile, amfikilaga madi. ⁷ Niyo aila kwa izwi kulu akagamba, "Yesu Mwana Mnungu e Kulanga, waungai kwangu? Kelise kwa zina dya Mnungu kugamba hounisulimize!" ⁸ Nakalonga ivo kwaviya Yesu nakamgamba, "Weye mp'hopo, mlawe mnt'hu uyu!"

⁹ Niyo Yesu amuuza, "Zina dyako niwe ani?"

Naye niyo amhitula, "Netangwa fyo, kwaviya ki wengi." ¹⁰ Niyo amwilisa asekyegala mp'hopo kuse ya idya isi.

¹¹ Kudya ko vigulu Nokunda na fyo dya nguluwe dyandile dikadya. ¹² Niyo ziya zimp'hopo zamwiila Yesu kugamba, "Kigale kikengile mwe zinguluwe." ¹³ Niyo Yesu azumila, ziya zimp'hopo niyo zafosa mwe yudya mnt'hu no kwingila mwe ziya zinguluwe. Fyo gima dya nguluwe milongo magana dyanyaga nguluko kugenda kwingila kwe diziwa no kudidimila mwa mazi.

¹⁴ Wadya nawakadima zinguluwe, niyo wanyilika na kugendeza kose imbuli idya mwe mizi na mwe migunda. Want'hu niyo waita vileke wakakaule diya dilaila.

¹⁵ Weze wabule kwa Yesu, wambwilaga yudya andaga na fyo dye zimp'hopo kekala, naho kavala suke yakwe na ubala wakwe umuuiya. Want'hu wose niyo wogoha.

¹⁶ Wadya waone mbuli idya, niyo wawasimuila want'hu kiya kimlaile mnt'hu yudya endile ne zimp'hopo, hamwenga na mbuli ya ziya zinguluwe.

¹⁷ Want'hu niyo wamwiila Yesu afose mwe isi yawe.

¹⁸ Yesu eze ande akwela mwe ngalawa, mnt'hu yudya andaga ne zimp'hopo niyo aunga waitanye.

¹⁹ Mna Yesu hamzumilaga, niyo amgamba, "Keitile kaya ukawagambile ivo Zumbe akutendele na ivo akuonele mbazi."

²⁰ Yudya mnt'hu niyo akeitila no kukonga kubilikiza ivo Yesu amtendele uko kwo mzi ukwitangwa Mizi Mlongo Naho want'hu wose wevile niyo wehelwa.

Mwana Yailo na mvele akwafile suke ya Yesu.

Imitendele 9:18-26; Luka 8:40-56

²¹ Yesu eze omboke naho kwa ngalawa ng'ambu ye diziwa, want'hu wengi niyo wadugana hameso hakwe mk'handa mwe diziwa. ²² Niyo eza mnt'hu yumwenga akwitangwa Yailo, yumwenga wa wakulu we nyumba ya Mnungu. Eze amwone Yesu, niyo amgweela mwe viga vakwe, ²³ niyo amwiila vidala, amgamba, "Mwanangu wa kivele alumiswa. Nakuiila wize kaya vileke umuikile mikono yako ahone na kunda mgima."

²⁴ Yesu niyo aita hamwenga naye. Fyo kulu dya want'hu nadikamtimila Yesu na kumvigaviga.

²⁵ Mwa wadya want'hu, nomnda na mvele yumwenga andile na unyonge wa kulawa sakame kwa myaka mlongo na miidi. ²⁶ Yudya mvele nakasulumila vidala kwa wagangana wabindile ingi mna hahonile. Kafos-eza vint'hu vakwe vose, mna unyonge wakwe nounda hunati kuhona. ²⁷ Yudya mvele eze eve mbuli za Yesu, niyo awajink'ha want'hu mwo mdugano, no kumbasa Yesu kwa kunyuma. Eze ambwiile, niyo adosa suke yakwe, ²⁸ kwaviya nakalonga mwo moyo wakwe, "Uneva nna dosa suke yakwe du, nenihone."

²⁹ Eze adose du idya suke, aaho isakame niyo yaleka kumlawa, aaho mwenye niyo abunk'hula mwo mwili kugamba kahona. ³⁰ Aaho Yesu niyo amanya kugamba ludole lumfosa. Niyo awahitukila want'hu mwo udyu mdugano na kuwauza, "Ni ani adosile suke yangu?"

³¹ Wanamp'hina wakwe niyo wamuuzi, "Weye waona want'hu ivo wakukuvigaviga, mna wauza ni ani akuku-dosa?"

³² Mna Yesu niyo agendeela kuhituka mp'hande zose vileke akaule yudya adamanye mbuli idya. ³³ Yudya mvele niyo kamanya diya dimlaile. Niyo amwitila uku akazingiza kwa kogoha, niyo amgweela mwe viga vakwe na kumgambila ikindedi chose. ³⁴ Yesu niyo amgamba, "Mwanangu, mhuwi wako ukuhonya. Keitile mp'heho yedi, naho unde mgima."

³⁵ Yesu umwo andile akalonga ivo, niyo weza want'hu kulawa kwe nyumba ya Yailo, yudya mkulu we nyumba yakuvikila Mnungu. Niyo wamgamba Yailo, "Mwanao kabanika kale. Kwa ajili yani wagendeela kumkunt'ha Mhinizi?"

³⁶ Mna Yesu eze eve wadya want'hu viya wakulonga, abela, niyo amgamba Yailo, "Usekogoha, weye huwila du." ³⁷ Yesu haungile kuita na mnt'hu yeyose, mna nakatimilana na Petulo, Yakobo hamwenga na Yohana mvunawe dya Yakobo. ³⁸ Weze wabule mwe nyumba ya Yailo, Yesu nakaona vugo, na kwiva ndilo na kuhongeza. ³⁹ Yesu niyo engila kwe nyumba, niyo awagamba, "Kwa ajili yani mwatenda vugo naho uku mwaila? Mwana habanike, kagona du!"

⁴⁰ Mna want'hu niyo wamseka. Ivo niyo awalava want'hu wose kuse, niyo amguha ise na nine dya yudya mwana na wadya wanamp'hina watatu, niyo

wengila mwe chumba kiya andile yudya mwana.

⁴¹ Niyo amtoza yudya mwana mkono na kumgamba, "Talita kumi!" Nuko kugamba "Mndele, nakugamba inuka!"

⁴² Ahadya yudya mndele niyo enuka na kukonga kugenda. Mndele yudya andaga na myaka mlongo na miidi. Dize dilaile idyo, want'hu niyo weheleswa.

⁴³ Yesu niyo awafunda wasekuwagambila want'hu mbuli idya. Niyo awagamba wamwink'he nk'hande mndele yudya.

Yesu alemelwa uko Nazaleti

Matayo 13:53-58; Luka 4:16-30

6 Yesu niyo ahalawa hadya, aita kwo mzi wakwe na wanamp'hina wakwe niyo wamtimila. ² Ize ibuze dizuwa dya Kuhumula, niyo Yesu akonga kuhiniza mwe nyumba ya Mnungu. Want'hu wengi wamwivile niyo wehelwa, naho niyo wauzana, "Kayalavahi aya? Naho upapala wa vivihi uno enk'higwe? Naho vivihi vihungi ivi vikulu akudamanya?" ³ Uyu hi yudya msongoli, mwana Maliamu, naho ndugu yawe dya Yakobo na Yose na Yuda hamwenga na Simoni? Naho walumbuze hikugamba kinanao aaha hetu kaya?" Want'hu niyo wamlemela.

⁴ Yesu niyo awagamba, "Mlotezi atunywa kila hant'hu, mna hiyo mwe isi yakwe na mwe kaya yakwe."

⁵ Naho hadahaga kudamaya kihungi chochose, mna agelekaga mikono mwa wanyonge wageke, niyo awahonya. ⁶ Niyo Yesu ehelwa vidala kwaviya want'hu nawaswesa kunda na mhuwi.

Yesu awasigila wanamp'hina mlongo na waidi

Matayo 10:5-15; Luka 9:1-6

Yesu niyo azungulukila mwe vijiji vi mgihi akahiniza want'hu. ⁷ Niyo awetanga wadya wanamp'hina mlongo na waidi, awasigila waidiidi. Niyo awenk'ha udahi mwe mp'hopo. ⁸ Nakawagamba, "Msekuguha kint'hu chochose mwe nt'hambo mna ngoda du. Msekuguha nk'hande na mkoa na matundu. ⁹ Valeni vilatu, mna msekuguha nk'hazu mbili. ¹⁰ Nyumba yoyose nomwingile, ikaleni aho mpaka mkeza kuhalawa mo uwo mzi. ¹¹ Na hant'hu hohose hawana wahokeleni hegu kuwategelezani, halaweni hant'hu aho kungunt'heni mavumbi ya mwe viga venu inde uwona kuwakanya."

¹² Niyo waita na wakawabilikiza want'hu waleke uwavu wawe. ¹³ Niyo wawalava want'hu mp'hopo nyin-gi, naho niyo wawahaka mavuta wanyonge wengi na kuwahonya.

File ya Yohana Mbatizi

Matayo 14:1-12; Luka 9:7-9

¹⁴ Seuta Helode niyo eva mbuli izo kwaviya dizina dyakwe Yesu nedigendezwa kila hant'hu. Want'hu watuhu nawakagamba, "Yohana Mbatizi kauyuka. Nivo vikuleka ana udahi wa kudamanya vihungi."

¹⁵ Watuhu niyo wagamba, "Uyu ni Eliya."

Na watuhu nao niyo wagamba, "Uyu mlotezi enga wadya walotezi wa kale."

¹⁶ Mna Helode eze eve, niyo agamba, "Uyu ni Yohana Mbatizi nimkant'hile mtwi kauyuka!" ¹⁷ Kwaviya Helode mwenye nakasigila want'hu vileke Yohana agwiligwe na kwuikwa mwe divugailo. Helode nakadamanya ivo kwa mbuli ya Helodiya andile mkaza Filipo, nduguye dya Helode. Helode nakamlomba Helodia. ¹⁸ Yohana Mbatizi naakamgambila Helode hiyo vedi, "Sigilizi zagamba, havikuungwa weye kumlomba mkaza nduguyo."

¹⁹ Helodiya niyo amwiihia Yohana, naakaunga amkome. Mna hadahile kwa ajili ya Helode. ²⁰ Helode naakamwogoha Yohana kwaviya Yohana na kanda mnt'hu wedi naho akukile, ivo elo na kanda mo kumwamila. Naakaungisa kumtegeleza kwa kinyemi, ikanda eze amtegeleze naakalugumila.

²¹ Helodia ketukila kupata luneka mwe dizuwa dya wila wa kukumbukila ukwelekwa kwake Helode. Helode nakawadamanyila wila wakulu wakwe wose na wakulu wa wank'hondo hamwenga na vilongozi wose wa Galilaya. ²² Niyo mndele wakwe Helodiya engila na kuvina vedi. Helode na wose wandile mo udyu wila niyo weleleswa. Seuta Helode niyo amgamba yudya mndele, "Lombeza kint'hu chochose kiya ukuunga, name nohwink'he." ²³ Helode niyo akelisa akagamba, "Dyodyose ukuunga nohwink'he, hata unaunga hant'hu ho useuta wangu!"

²⁴ Yudya mndele niyo afosa akumuuza nine, "Nilombeze kint'hu chani?"

Nine niyo amgamba, "Lombeza mtwi wa Yohana Mbatizi."

²⁵ Yudya mndele niyo atenda nguzu kubula kwa seuta na kugamba, "Naunga iivi haluse unink'he mwe kihungu mtwi wa Yohana Mbatizi!"

²⁶ Seuta niyo engilwa ni usungu mkulu, mna kwaviya alavile ikilapi kwa wadya wandile hadya he wila, hadahile kulemela. ²⁷ Ahadya niyo seuta asigiila mtowani egale mtwi wakwe Yohana Mbatizi. Mtowani niyo aita kwe divugailo na kumkant'ha Yohana mtwi. ²⁸ Niyo eza nao udyu mtwi mwe kihungu na kumwink'ha yudya mndele. Yudya mndele naye niyo amwigaila nine. ²⁹ Wanamp'hina wakwe Yohana weze weve, niyo wagenda kuguha ikimba chakwe Yohana niyo akimosela msanga.

Yesu awenk'ha nk'hande want'hu wajink'hile magana milongo mishano

Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14

³⁰ Wegala ulosi niyo wadugana kwa Yesu na kumgambila yadya yose wadamanye na kuhiniza.

³¹ Yesu niyo awagamba, "Kiteni hant'hu haheina want'hu vileke muhumule ludodo." Yesu nakalonga ivo kwaviya na handa na want'hu wengi, watuhu weza, watuhu wauya vilekile Yesu na wanamp'hina wakwe waswese luneka lwa kudya. ³² Woho wenye niyo wakwela mwe ngalawa na kuita hant'hu haheina want'hu.

³³ Umwo wandile wakaita, niyo want'hu wengi wawaona no kuwamanya. Niyo waguluka kulawa mizi yose, naho niyo wakonga woho kubula. ³⁴ Yesu eze asele mwe ngalawa, niyo aona want'hu wabindile ingi. Yesu niyo awaonela mbazi kwaviya na wanda enga ngoto heziina mdimi. Niyo akonga kuwahuniza mbuli nyingi. ³⁵ Ize ibuze nekisingi, wanamp'hina wakwe niyo wamuitila na kumgamba, "Hant'hu aha ni he nyika, ne dizuwa nadyo dyaswa. ³⁶ Walage want'hu awa vileke waite mwe migunda hamwenga na zikaya zihagahi wakageguile nk'hande."

³⁷ Mna Yesu niyo awahitula, "Wenk'heni nyuwe nk'hande."

Niyo wamuuza, "Haluse kikawaguile mikate ya dinali magana maldi weze wadye?"

³⁸ Niyo awauza, "Mnanayo mikate mingahi? Iteni mkaikaule."

Weze wamanye, niyo wamhitula, "Kuna mikate mishano hamwenga na samaki mbili."

³⁹ Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wawagambile want'hu wekale hasi mwa mani wakepange mwe vibunga. ⁴⁰ Niyo wekala mwe vibunga va want'hu maganagana, aha milongo mishano shano. ⁴¹ Niyo Yesu aguha idya mikate mishano ne ziya zisamaki zimbuli, niyo akaula kulanga kwe mbingu, na kumtologa Mnungu. Niyo abendula idya mikate na kuwenk'ha wanamp'hina wakwe wawapangile want'hu. Naho niyo awapangila want'hu wose ne ziya zisamaki zimbuli. ⁴² Want'hu wose niyo wadya no kwiguta. ⁴³ Wanamp'hina wakwe walogotaga vibesu visigale na samaki na kumemeza nt'hangulu mlongo na mbili. ⁴⁴ Wagosi du nao wawazigwe, naho na wanda magana milongo mishano.

Yesu agenda mlanga mwa mazi

⁴⁵ Aaho Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wakwele mwe ngalawa wakonge kuita Betisaida, ng'ambu ye diziwa. Umwo yehe andile akawalaga want'hu wahalawe. ⁴⁶ Eze ajike kuwalaga want'hu, niyo aita mwo mnima kumlombeza Mnungu. ⁴⁷ Ize ibuze nekisingi, ngalawa ne inda hagati mwe diziwa, na Yesu andaga ekedu mnk'hande mwe diziwa. ⁴⁸ Niyo awaona wanamp'hina wakwe viya wandile wakapayapaya mwe ngalawa kwaviya nawakahigana na heho. Hagihi na mazogolo kwila, niyo awatimila akagenda mnanga mwe mazi. Na kaunga kuwomboka, ⁴⁹ mna woho weze wamuwone akagenda mwe mazi, nawakagamba ni mzimu. Niyo waguta nk'hunga ⁵⁰ kwaviya wose nawogoha.

Yesu niyo awagamba, "Msekogoha! Ni miye. Keink'heni moyo!" ⁵¹ Niyo akwela mwe ngalawa mdyu weli, heho niyo dyaleka. Wana mp'hina wakwe niyo weheleswa ⁵² kwaviya nawanda hawamanyize imbuli idya ya kuwenk'ha nk'hande wadya want'hu wengi, mioyo yawe ne inda midala.

Yesu ahonya wanyonge mwe isi ya Genezaleti

Matayo 14:34-36

⁵³ Weze wabule nt'hendelo ya kaidi ya diziwa, wabula mwe isi ya Genezaleti, niyo waika nt'hulwe. ⁵⁴ Weze wasele mwe ngalawa, ahadya want'hu niyo wammanya Yesu. ⁵⁵ Niyo wagulukila mwe isi yose, hohose hadya wevile Yesu andile. Wawenula mwe zisazi wose wandile wanyonge, niyo wamwigaila. ⁵⁶ Kokose kudya Yesu aitile mwe zikaya hegu mwe mizi hegu mwe migunda want'hu nawawaika wanyonge mwe magwilo. Niyo wamlombeza wadose du suke yakwe. Wose wadya wadosile, nawahona.

Mahinizo ya wakale yakulagisa usavu wa mnt'hu

Matayo 15:1-9

7 Mafalisayo wamwenga na Wahinizi wa Sigilizi wamwenga walaile Yelusalemu, waduganaga kwa Yesu. ² Niyo waona wanamp'hina wakwe wamwenga wadya nk'hande na mikono "misavu," mna hawahakile mikono vedi enga viya ikuungwa.

³ Mafalisayo hamwenga na Wayahudi hawakudya nk'hande uneva hawahakile mikono yawe enga viya ikuungwa. Nawakatenda ivo kutimila mahinizo ya wakale wawe. ⁴ Naho hawakudaha kudya kint'hu chochose kikulawa kwe digwilo hakinandile kusuntigwa. Iviya iviya yeyuko mahinizo mengi nawakayatimila wayahokelaga, enga viya kusunt'ha viyamp'ha, nyungu na nyiga.

⁵ Niyo wadya Mafalisayo hamwenga na wahinizi wa Sigilizi wamuuzwa Yesu, "Nii wanamp'hina wako hawakuyatimila mahinizo ya wakale? Nii wadya nk'hande na mikono misavu?"

⁶ Yesu niyo awagamba, "Isaya nakalotela vedi kwenyu nyuwe watondwe, enga viya iwandikwe.

'Want'hu awa wanitogola mwe milomo yawe, mna imioyo yawe ihale na miye,

⁷ Naho woho wanivikila bule,

wakahiniza miko ya want'hu,

wakazitenda enga miko ya Mnungu!

⁸ "Nyuwe mwiileka miko ya Mnungu, mwatimila mahinizo ya want'hu."

⁹ Yesu niyo agendeela kuwagamba, "Mwagamba mtenda vedi mna mwalemela miko ya Mnungu vileke mtimile mahinizo yenyu. ¹⁰ Musa nakasigila, 'Wategelezeni watati zenyu na wamami zenyu.' Naho nakasigila, 'Mnt'hu akuunga amligite ise hegu nine yaungigwa akomigwe.' ¹¹ Mna nyuwe mwahiniziza kugamba, mnt'hu ananda na kint'hu cha kuwaambiza ise hegu nine, mna anagamba kint'hu iki ni 'Kolibani' nuko kugamba ni geleko dya kumwink'ha Mnungu, ¹² niyo mwagamba mnt'hu uyo, Alekelwa kumwambiza ise hegu nine. ¹³ Kwa ivo mahinizo yenyu mkuhinizana yausa imbuli ya Mnungu. Naho viyuko vint'hu vituhu vingi mkuvidamanya vikuligana na ivi."

Vint'hu vikumtenda mn'thu ende msavu

Matayo 15:10-20

¹⁴ Yesu niyo aditanga idifyo dya want'hu naho kaidi no kuwagamba, "Nitegelezeni nyose, naho mkombaganye. ¹⁵ Hekihali kint'hu chochose kikuse yo mwili wa mnt'hu kikumwingila niyo chamgela usavu. Mna kiya kikufosa mndani mwo mnt'hu nicho kikudaha kumgela usavu." ¹⁶ Mta kwiva, neeve!

¹⁷ Yesu eze adileke fyo dya want'hu, niyo engila kwe nyumba. Wanamp'hina wakwe niyo wamgamba mli-ganyizo wa mbuli idya. ¹⁸ Niyo awagamba, "Ivi nanywe mswesa ubala ujink'hile watuhu? Hammanyize kugamba kint'hu chochose ki kuse ya mnt'hu, kinamwingila hakikudaha kumtenda ande msavu? ¹⁹ Kwaviya hakikumwingila mwo moyo mna mwe inda, niyo chafosa mwo mwili." Mwo kulonga ivo, Yesu kalagisa kugamba nk'hande zose ziwagilwa kudigwa.

²⁰ Niyo agendeela kulonga, "Kint'hu kikufosa mndani mo mnt'hu niicho kikumgela usavu. ²¹ Kwaviya mwo moyo wo mnt'hu numwo mkulawa fanyanyi ziihile, uhabwasi na kukoma, ²² uhabwasi na ugubaguba na wihi na udant'hii na finju na kulonga viihile na kuke-duvya na ubwalasi. ²³ Vint'hu ivi nivo vikulawa mndani mwo mnt'hu na kumtenda ende msavu."

Mhuwi wa mvele

²⁴ Yesu niyo afosa na kwita mwe isi i mgiji no mzi wa Tilo. Engilaga mwe nyumba, naho haungile mnt'hu yeyose kumanya kugamba andaga ahadya. Mnaalo havidahike kukefisa. ²⁵ Mvele yumwenga andile na mwana kike mta mp'hepo evaga mbuli za Yesu. Ahadya niyo amwitila na kumgweela mwe viga vakwe.

²⁶ Mvele yudya andaga Mgiliki, elekwe mwo mzi wa Silofoinike mwe isi ya Siliya. Niyo amwiila Yesu amlave mwanawe zimp'hepo. ²⁷ Yesu niyo amgamba, "Hake goja wana wande kwiguta. Hiyo vedi kuguha nk'hande ya wana na kuyaduila makuli."

²⁸ Yudya mvele niyo amhitula, "Heiye Zombe, mna hata makuli nayo yadaha kulogota visigazwe na wana hasi ye meza."

²⁹ Yesu niyo amgamba, "Kwa ulosi uwo, keuiye kaya. Uko naukabwile zimp'hepo zimlawa kale mwanawo."

³⁰ Niyo yudya mvele auya kaya. Eze abule, ambwiila yudya mwana kagona mo lusazi, na diya mp'hepo dimlawa kale.

Yesu amhonya heekwiva na kimumu

³¹ Yesu niyo ahalawa mwe mihaka ya Tilo, akom-bokela hagati ya Sidoni, akaita kwe diziwa Galilaya na kubula mwe isi ikwitangwa Mizi Mlongo. ³² Niyo wamwigaila mnt'hu heekwiva naho mta kigugumo. Niyo wamwiila Yesu amwikile mikono. ³³ Yesu niyo amguha no kuita nae kunk'hande hekwiina want'hu. Niyo agela madole mwe magutwi ya yudya mnt'hu. Naho atwa mate na kumdosa mwo lulimi. ³⁴ Yesu niyo

enula meso kulanga, atoa nkwiilo, niyo amgamba yudya mnt'hu, "Efata!" Nuko kugamba, "Lohoka!"

³⁵ Ahadya magutwi ya mnt'hu yudya niyo yakomoka no lulimi lwake nalwo lwalegela. Niyo akonga kulonga vedi vitendese. ³⁶ Niyo Yesu awafingiza wasekumgambila mnt'hu yeyose mbuli izo. Mna kila ivo naakawafingiza, woho nivo nawakatendesa kubilikiza kose mbuli izo. ³⁷ Wadya wose wevile naweheleswa. Wakagamba, "Katenda kila kint'hu vedi! Kawatenda wata magutwi hayeekwiva weve, ne vimumu walonge!"

Yesu awenk'ha nk'hande want'hu wabwiile magana milongo mine
Matayo 15:32-39

8 Mwe mazuwa yadya, fyo tuhu dya want'hu dyadugana naho hamwenga. Wadya want'hu weze waswese cho ukudya, Yesu niyo awetanga wanamp'hina wakwe, awagamba, ² "Nawonela mbazi wano want'hu, na wanda na miye mazuwa yose aya matatu, naho ivi haluse waswesa kint'hu cho ukudya. ³ Uneva nnawagamba wauye kaya haheina kuwek'ha nk'hande, wadaha wakagwa mteho mwe sila, kwaviya watuhu weza kulawa hale."

⁴ Wanamp'hina wakwe niyo wamuuzi, "Haluse ni kuhi aha he nyika kikudaha kupata nk'hande ya kuwenk'ha want'hu woseni awa?"

⁵ Yesu niyo awauza, "Togoleni, mnanayo mikate mingahi?"

Niyo wamhitula, "Mfungate."

⁶ Yesu niyo awagamba want'hu wekale hasi. Niyo aiguha idya mikate mfungate na kuivikila. Abendula bendula, awenk'ha wanamp'hina wakwe na kuwasigila wawapangile want'hu. Woho nao niyo wadamanya engu viya wasigilwe. ⁷ Naho nawanda na wasamaki wageke. Yesu niyo awavikila na kuwenk'ha wanamp'hina wakwe wawapangile want'hu. ⁸ Want'hu wose wadyaga na kwiguta. Niyo wanamp'hina wakwe wakasinya masigazi ye vibesu ve nk'hande vikumema nt'hangulu mfungate. ⁹ Hadya nahanda na want'hu wajink'hile magana milongo mine. Yesu niyo awalaga, ¹⁰ niyo yehe hamwenga na wanamp'hina wakwe wakwela mwe ngalawa na kwita mwe mzi wa Dalumanuta.

Mafalisayo waunga vilagiso
Matayo 12:38-42; 16:1-4

¹¹ Mafalisayo wamwenga niyo wamwizila Yesu, wakonga kuhigana naye. Nawakaunga wamtegele, ivo niyo wamgamba adamanye kilagiso cha kihungi kulawa kwe mbingu. ¹² Mna Yesu niyo alugumila mwo moyo wakwe, niyo agamba, "Nii want'hu we cheleko iki waunga vilagiso va vihungi? Namigambilani ikinde-di, hekihali kilagiso chochose wakunga wenk'higwe."

¹³ Yesu niyo awasa na kwingila mwe ngalawa, akonga kuita ng'ambu ye dziwa.

Hamila ye Mafalisayo na ya Helode
Matayo 16:5-12

¹⁴ Wana mp'hina wakwe wajalaga kuguha mikate ya kuwakint'ha, nawanda na mkate umwenga du mwe ngalawa. ¹⁵ Yesu niyo awafunda kugamba, "Hangi nyuwe wenye, indeni na wengele ne ihamila ya Mafalisayo na ya Helode!"

¹⁶ Niyo wakonga kuuzana, "Kalonga ivi kwaviya hakina mikate."

¹⁷ Yesu nakamanya viya nawakalonga, niyo awauza, "Nii mwauzana imbuli yo kuswesa mikate? Nyuwe mkei kumanya hegu kukombaganya? Imioyo yenyu ikei midala? ¹⁸ Mnanayo meso mna hamkuona? Mnanayo magutwi mna hamkutegeleza? Hamkukumbukila? ¹⁹ Viya nabendulaga idya mikate mishano na kuwenk'ha want'hu magana milongo mishano wadye? Vino nomlogota nt'hangulu nyingahi zimemile awabesu wasigale?"

Niyo wamhitula, "Nakilogota nt'hangulu mfungate na mbili."

²⁰ Niyo Yesu awauza, "Na hadya nabendulaga idya mikate mfungate na kuwenk'ha want'hu magana milongo mine wadye, nomkisanya nt'hangulu nyingahi zimemile masigazi?"

Niyo wamhitula, "Nekisinya nt'hangulu mfungate."

²¹ Niyo awauza, "Mkei kukombaganya?"

Yesu amhonya mnt'hu mant'hunt'hu uko Betisaida

²² Niyo wabula ko mzi ukwitangwa Betisaida, niyo want'hu wamwigaila Yesu mnt'hu andile nt'hunt'hu. Wakamwiila amdose. ²³ Yesu niyo amguha yudya nt'hunt'hu, aita naye kuse yo mzi. Niyo amtweela mate mwa meso, amwiikila mikono na kumuuzi, "Wadaha kuwona kint'hu chochose?"

²⁴ Yudya mnt'hu niyo akaula na kugamba, "Heiye! Naona want'hu wakugenda, wekale engu miti."

²⁵ Yesu niyo aika mikono yakwe naho mwa meso ya yudya mnt'hu. Nt'hambo ino, meso yakwe niyo yagubuka, anda aona kila kint'hu vedi vitendese.

²⁶ Yesu niyo amgamba auye kaya, mna kamfingiza asekombokela kwo mzi uduya.

Petulo kamzumila Yesu kunda ni Kilisito, Mkombozi
Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21

²⁷ Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe niyo wafosa no kuita mwe zikaya zi hagihi na Kaisalia Filipi. Viya wandile mwe sila, niyo Yesu awauza, "Nigambileni, want'hu wanitanga ni miye ani?"

²⁸ Niyo wamhitula, "Wamwenga wagamba ni Yohana Mbatizi, watuhu ni Eliya, naho kuna watuhu wakugamba ni yumwenga wa walotezi."

²⁹ Niyo awauza woho, "Togoleni, nyuwe mwanitanga ni miye ani?"

Petulo niyo amhitula, "Weye niwe Kilisito Myokozi."

³⁰ Yesu niyo awafunda wasekumgambila mnt'hu yeyose mbuli idya.

Yesu alonga mbuli ye masulumizo ne file yakwe

Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27

³¹ Niyo Yesu akonga kuwahiniza wanamp'hina wakwe. "Mwana wa Mnt'hu aungigwa kusulumizwa vidala hamwenga na kulemelwa na wadala vilongozi na wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinizi we Miko. Naho naakomigwe, mna mwa mazuwa matatu yakwiza naauyuke." ³² Yesu nakayalonga aya haheha kuyafisa kwa woho. Petulo niyo amguha hank'handu, akonga kumtivila. ³³ Mna Yesu niyo awahitukila nakuwakaula wanamp'hina wakwe, niyo amfank'hila Petulo, "Halawe aha Mwavu! Hwiku-fanyanya mbuli za Mnungu, mna wafanyanya mbuli za kimnt'hu."

³⁴ Niyo etanga fyo dya want'hu hamwenga na wanamp'hina wakwe no kuwagamba, "Uneva mnt'hu yeyose aunga kunitimila, akelemele mwenye, aguhe umsalaba chakwe atimile." ³⁵ Mnt'hu akuunga aukombole ugima wakwe, nawazaganye, mna mnt'hu akuunga auzaganye ugima wakwe kwa ajili ya Miye na kwa ajili ya Mbuli Yedi ya Mnungu, naayokolwe. ³⁶ Ivi mnt'hu naapatise mbwai anapata isi yose mna anawazaganye ugima wakwe? ³⁷ Hakihali k'hint'hu chochose akudaha kulava, avuzilwe naho ugima wakwe. ³⁸ Mnt'hu akunionela soni miye hamwenga na mahinizo yangu mwe cheleko iki cho wavu hekimanyize Mnungu, Mwana wa Mnt'hu namuwonele soni akeza kwiza mwo uwedi utendese wa Ise hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu wakukile."

9 Niyo agendeela kuwagamba, "Kindedi nawagambilani kindedi, weaho want'hu wamwenga aha hawabanike mpaka hadya nawauone Useuta wa Mnungu ukeza kwa udahi."

Yesu ahitukila Umwili

Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36

² Zeze yomboke mazuwa mtandatu, Yesu niyo awaguha Petulo na Yakobo hamwenga na Yohana no kukwela nawo ko mnima wekedu. Uko Yesu niyo ahituka umwili wa Yesu niyo wahitukila mwa meso yawe.

³ Suke zakwe niyo zamwekamweka, ukumweka kwakwe hahali mnt'hu yeyose mwe isi akudaha kunyukula zimweke enga ivo. ⁴ Niyo wadya wanamp'hina wakwe watatu wawaona Eliya hamwenga na Musa wakasimuila na Yesu. ⁵ Petulo niyo amgamba Yesu, "Mhinizi, ni vedi vitendese suwe kinde aha. Nekizenge waheha watatu, kamwenga kako na katuhu kakwe Eliya na kakwe katatu kakwe Musa." ⁶ Petulo na weyawe nawogohesa vilekile aswese dyokulonga.

⁷ Naho niyo halaila vunde dyawagubika. Mwe divunde diya izwi niyo dyevika, dikagamba, "Uyu niye Mwanangu himuungise, mtegelezeni yehe!" ⁸ Ahadya weze wabagaze, hawaone mnt'hu mtuhu mna Yesu ekedu hamwenga na woho.

⁹ Viya wandile wakasela kulawa ko mnima, Yesu niyo awagamba, "Msekumgambila mnt'hu yeyose mbuli

ziya muwone mpaka Mwana wa Mnt'hu eze auyuke kulawa mwe file."

¹⁰ Niyo wazumila kiya awagambile, mna wakonga kuhitulana woho kwa woho wakagamba, "Kuuyuka kulawa mwe file niyo mbwai?" ¹¹ Niyo wamuza Yesu, "Nii wahinizi wa miko wagamba Eliya aungigwa ande kwi-iza?"

¹² Yehe niyo awahitula, "Ni kindedi Eliya naande kwiza vileke aikile lumwe vint'hu vose. Hamwenga na ayo, nii Mawandiko Yakukile yagamba Mwana wa Mnt'hu naasulumizwe na kulemelwa?" ¹³ Mna nawagambilani, Eliya nakeza kale niyo want'hu wamtendela viya waungile, enga viya awandikilwe mwo Mawandiko."

Yesu amhonya ndugu ywetu mta mp'hepo

Matayo 17:14-21; Luka 9:37-43

¹⁴ Weze wahangane na wadya wanamp'hina watuhu, waonaga fyo kulu dya want'hu diwazunguluke, na wamwenga wa wahinizi wa miko wakahituilana nawo milosi. ¹⁵ Want'hu wose weze wamuwone Yesu, niyo weheleswa, niyo wamgulukila kumlamsa. ¹⁶ Yesu niyo awauza wanamp'hina wakwe, "Mwahituilana milosi yani na woho?"

¹⁷ Mnt'hu yumwenga mwe difyo diya niyo amhitula Yesu, "Mhinizi, nehikwigaila mwanangu kwaviya ana mp'hepo ikumtenda ande kimumu. ¹⁸ Naho mp'hepo iyo inamwingila, humgwesa hasi, na kulawa fulo mo mnomo, meno nayo yagwegwejula naho anda katoga. Nehilonga na wanamp'hina wako uleke wailave imp'hepo iyo, mna niyo wadunduga."

¹⁹ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe cheleko mzungu mhuwi! Nenikale na nyuwe mpaka ini? Neniguhilane na nyuwe mpaka ini? Nileteleni uyo ndugu ywetu!"

²⁰ Niyo wamwigala ndugu ywetu yudya kwa Yesu.

Ahadya imp'hepo idya ize imuwone Yesu, niyo yangela kifutu yudya ndugu ywetu, yamkingya hasi, naye kakonga kusamp'ha na kulawa fulo. ²¹ Yesu niyo amuza ise. "Kanda ivi kukongela ini?"

Ise niyo amhitula, "Kukongela udodo wakwe."

²² "Nk'hanana nyingi mp'hepo iyo yagezaga kumkoma ikamduula mwo moto na mwa mazi. Kionele mbazi, uchambize uneva ukadaha!"

²³ Yesu niyo agamba, "Nii wagamba, uneva ukadaha! Mbuli yoyose yadahika kwa yudya mta mhuwi."

²⁴ Ahadya ise dya yudya ndugu ywetu niyo alonga kwa izwi kulu, "Nna mhuwi, mna haukukit'ha. Nambize ninde na mhuwi ukint'hile!"

²⁵ Yesu eze aone difyo dya want'hu dyawasogeela, niyo aitivila idya imp'hepo, "Weye mp'hepo yo umumu no unt'hunt'hu, nakugamba, mlawe mbwanga uyu, naho usekumuuiya naho!"

²⁶ Mp'hepo idya iihile niyo yaila na kumgwisisa kifutu yudya ndugu ywetu na kumlawa. Yudya mbwanga niyo anda enga abanike, want'hu niyo wagamba, "Kabanika!" ²⁷ Mna Yesu niyo amtoza mkono yudya ndugu ywetu, niyo amwambiza ukwinuka, naye niyo aki-maala.

²⁸ Yesu eze engile kwe nyumba, wanamp'hina wakwe wamuuzaga kwa kinyele, "Kwajili yani suwe kidunduga kuilava imp'hepo idya iihile?"

²⁹ Yesu niyo awahitula, "Hahana sila nt'huhu ikudaha kuilava mp'hepo enga iyo, mna kwa kulombeza Mnungu du."

Yesu alonga naho imbuli ya file yakwe

Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45

³⁰ Yesu na wanamp'hina wakwe wahalawaga hadya, niyo waita wakombokela mwo mzi we Galilaya. Yesu haungile mnt'hu yeyose amanye hadya endaga, ³¹ kwaviya andaga akawahiniza wanamp'hina wakwe. Niyo awagamba, "Mwana ywa Mnt'hu naaik'hizwe mwa want'hu wakuunga wamkome. Mna mwe dizuwa dya katatu naande kauyuka."

³² Wanamp'hina wakwe hawayakombaganye mahinizo yadya, mna nawakogoha kumuuzaga.

Mkulu ni ani?

Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48

³³ Niyo wabula Kapelinaumu. Umwo wandaga mwe nyumba, Yesu awauzaga wanamp'hina wakwe, "Nomkaagaze mwe sila?"

³⁴ Niyo wanyamala kwaviya mwe sila nawakauzana milosi kugamba ni ani mkulu mgati mwawe.

³⁵ Yesu niyo ekala hasi no kuwetanga wanamp'hina wakwe mlongo na waidi, niyo awagamba, "Mnt'hu akuunga kunda ywa nk'hongo yaungwa aketende mwenye kunda wakuzigiila mwa wose, naho ande mndima ywa wose." ³⁶ Niyo amguha mwana mdodo no kumkimalisa hameso yawe, niyo amkumbatila na kuwagamba, ³⁷ "Mnt'hu yeyose naamhokele mwana enga uyu kwe dizina dyangu anihokela miye. Naho mnt'hu ananihokela miye, hakunihokela miye du, amhokela hata yudya anisigiile miye."

Mnt'hu akukizumila e hamwenga na suwe

Luka 9:49-50

³⁸ Yohana niyo amgamba Yesu, "Mhinizi, nekimuwona mnt'hu akulava mp'hepo kwa dizina dyako. Niyo chamfingiza kwaviya hiyo miyetu."

³⁹ Yesu niyo awagamba, "Msekumfingiza," kwaviya hahana mnt'hu akudaha kudamanya vihungi kwa zina dyangu, naho akajika anilongele mbuli ziihie.

⁴⁰ Kwaviya mnt'hu yeyose heekukihiga suwe, uyo ni miyetu. ⁴¹ Nawagambilani kindedi, mnt'hu yeyose akuunga awenk'he nyuwe mazi yo kunywa kwaviya nyuwe mwi want'hu wa Kilisito, naahokele nt'hunyo.

Magezo yakumtenda mnt'hu adamanye wavu

Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2

⁴² "Naho mnt'hu yeyose akuunga amtende yumwenga mwa awa wadodo kuhuwiwa atende wavu, nevinde vedi kwa mnt'hu uyo akakigwe iwe kulu mwe singo yakwe, no kuduulwa mwe bahali. ⁴³ Uneva mkono wako wakutenda udamanye wavu ukant'he. Ni vedi wingile ko ugima wa ulu na ulu na kagunk'ho, ku-

jink'ha kwingila kwo moto houkuzima wa ulu na ulu na mikono miidi. ⁴⁴ Mafuza ya ukwo hayakubanika, naho moto wakwe haukuzima. ⁴⁵ Uneva kiga chako kinakutenda udamanye wavu kikant'he. Ni vedi wingile kwo ugima wa ulu na ulu na kiga kimwenga, kujink'ha kunda ne viga vose viidi niyo waduulwa kwo moto houkuzima wa ulu na ulu. ⁴⁶ 'Madudu ya ukwo yakuwadya hayakubanika, no moto wa ukwo ukuwoka haukuzima' ⁴⁷ iviya iviya ziso dyako dinakutenda udamanye wavu, ding'ole. Neinde vedi wingile ko Useuta wa Mnungu na ziso dimwenga, kujink'ha kunda na meso maidi niyo waduulwa kwo moto houkuzima wa ulu na ulu. ⁴⁸ 'Madudu ya uko yakuwadya hayakubanika, naho moto wa uko haukuzima.'

⁴⁹ "Kwaviya kila yumwenga naagelwe munyu kwa moto.

⁵⁰ "Munyu ni wedi, mna munyu unabanika no utendigwe viihi unde munyu wedi?"

"Indeni na munyu wa uhamwenga mgati mwenyu, naho mwikale kwa utondowazi kila yumwenga na miyawe."

Yesu ahiniza mbuli ya kulombana na kwasana

Matayo 19:1-12; Luka 16:18

10 Yesu ahalawaga ahadya niyo aita Uyahudi akombokela Yolodani. Fyo dya want'hu dyamwizilaga, niyo yehe awahiniza enga viya azoele.

² Mafalisayo watuhu wamwizilaga, niyo wamuuzaga kwa kumgeza wakamgamba, "Ni vedi mgosi kumwasa mkaziwe?"

³ Yesu niyo awahitula kwa kuwauza, "Musa awasigilagai?"

⁴ Woho niyo wamhitula, "Musa nakazumila mgosi amwink'he talaka na kumwasa mkaziwe."

⁵ Yesu niyo awagamba, "Musa awawandikilagani miko iyo, kwaviya mioyo yenyu ni midala mwo kuhinizwa. ⁶ Viligane na ivo wiwandikwe mwa Mawandiko, 'Kukongela nk'hongo mwe kuumbigwa isi, Mnungu nakamuumba mgosi na mvele.' ⁷ 'Kwa ivo, mgosi naamwase ise na nine, niyo alungana hamwenga na mkaziwe, ⁸ naho awaidi awa nawande mwili umwenga. Ivo hawande waidi naho, mna mnt'hu yumwenga. ⁹ Kwa ivo kilunganywe ni Mnungu, mnt'hu yeyose ase kukipanga."

¹⁰ Umwo wandaga kwe nyumba, wanamp'hina wakwe niyo wamuuzaga Yesu idya imbuli. ¹¹ Yesu niyo awagamba, "Mnt'hu yeyose anamwasa mkaziwe niyo alomba mvele mtuhu, naande mhabwasi. ¹² Mvele naye anamwasa mgosiwe niyo alombigwa ni mgosi mtuhu, yehe naye naande mhabwasi."

Yesu awavikila wana wadodo

Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17

¹³ Niyo want'hu wamletela Yesu wana wadodo vileke awageleke mikono. Mna wanamp'hina wakwe niyo wawativila wadya want'hu. ¹⁴ Yesu eze aone, niyo ahiwa no kuwagamba wanamp'hina wakwe, "Walekeni wana wadodo weze kwangu, msekuwafingiza, kwaviya

Useuta wa Mnungu umwe want'hu enga awa wana wadodo. ¹⁵ Nawagambila kindedi, mnt'hu yeyose hana uzumile Useuta wa Mnungu enga mwana mdodo, heengile mbwitu." ¹⁶ Niyo awakumbatila no kuwagelekela mikono na kuwavikila.

Mnt'hu mgoli

Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30

¹⁷ Umwo Yesu andaga akakonga naho int'hambo yakwe, mnt'hu yumwenga niyo amgulukila, niyo amfikila madi na kumuza, "Mhinizi wedi, nitende viyivi vileke ninde mkipe ywo ugima wa ulu na ulu?"

¹⁸ Yesu niyo amuuza, "Nii wanitanga ywedi? Hahali mnt'hu ywedi mna Mnungu ekedu. ¹⁹ Miko kuimanya, 'Usekukoma, usekunda mhabwasi, usekubawa, usekunda mdant'hi naho weive welesi wako.'"

²⁰ Yudya mnt'hu niyo amgamba, "Mhinizi, hizitoza sigilizi izo kukongela udodo wangu."

²¹ Yesu kwa kumuungisa, niyo amkaula na kugamba, "Kuhungukilwa kint'hu kimwenga. Ita ukatage vint'hu vose unanavo, uwenk'he matundu wakiwa, nawe no unde na kindolo kwe mbingu kwa Mnungu. Ukajika wize unibase." ²² Yudya mnt'hu eze eve ivo, niyo aihwa, niyo ahalawa kwa usungu kwaviya andaga mgoli.

²³ Yesu niyo abagaza na kuwagamba wanamp'hina wakwe, "Nevindilise vidala kwa want'hu wagoli kwingila ko Useuta wa Mnungu!"

²⁴ Wanamp'hina wakwe niyo wehelwa kwa mbuli ziya alongile Yesu. Mna Yesu niyo agendeela kulonga, "Wanangu, ni vidala kwingila mwo useuta wa Mnungu! ²⁵ Nainde vidala kwa mgoli kwingila mwo Useuta wa Mnungu kujink'ha ngamiya kombokela mwe nt'hundu ye singano."

²⁶ Woho niyo weheleseswa, wakauzana, "Haluse ni ani akuunga ayokolwe?"

²⁷ Yesu niyo awakaula na kuwagamba, "Kwa want'hu haikudahika, mna kwa Mnungu hiyo ivo, naho kwa Mnungu mbuli zose zadahika."

²⁸ Petulo niyo amgamba, "Kaula, suwe kileka kila kint'hu kikutongele weye!"

²⁹ Yesu niyo awagamba, "Heiye, namigambilani ikindedi, mnt'hu yeyose asile kaya na wanduguze we kigosi na walumbuze na nine na ise na wanawe na migunda kwa ajili ya miye hamwenga na Mbuli Yedi, ³⁰ naahokele vitendese mwe mazuwa aya, naho nahokele malavo gana, zinyumba na wandugu we kigosi na walumbu na wa mami na wana na migunda, hamwenga na masulumizo. Na mwe isi ikwiza naahokele ugima wa ulu na ulu. ³¹ Mna want'hu wengi wakutogolwa na wande wa kubelwa na wadya wa kubelwa na wande wakutogolwa."

Yesu asimwila file yakwe malavo ya katatu

Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34

³² Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe nawanda mwe sila wakakwela kuita Yelusalemu. Yesu nakawalongoela wanamp'hina, niyo wanamp'hina wehelwa, na want'hu nawakamtimila wenda wogoha. Yesu

awaguha wadya wanamp'hina mlongo na waidi kunk'handu na kukonga kuwagambila mbuli zikuunga zimlaile. ³³ Niyo awagamba, "Tegelezeni, chakwela kuita Yelusalemu. Uko Mwana wa Mnt'hu naalavigwe kwa Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinzi we miko. Woho nawamsengele kubanika na kumlava kwa want'hu hiyo Wayahudi. ³⁴ Woho nawambeke hamwenga na kumtweela mate, nawamtoe ngoda na kumkoma. Mna yanomboka mazuwa matatu, naauyuke."

Lombezo dya Yakobo na Yohana

Matayo 20:20-28

³⁵ Yakobo hamwenga na Yohana, wana wakwe Zebedayo niyo wambasa na kumgamba, "Mhinizi, kuna kint'hu kikuunga ukidamanyile."

³⁶ Yesu niyo awauza, "Kint'hu chani icho?"

³⁷ Niyo wamhitula, "Unekala mwe difumbi dyako dye kiseuta na mwo uwedi wako utendese, chaunga ukitende suwe kikanye na weye, yumwenga kulume kwako na mtuhu kumoso kwako."

³⁸ Yesu niyo awagamba, "Hammanyize icho mku-lombeza. Haluse mwadaha kunyweela mwe kikombe che masulumizo hunga ninywele miye? Hegu kubatizwa viya huunga nibatizigwe miye?"

³⁹ Woho niyo wahitula, "Chadaha."

Yesu niyo awagamba, "Kikombe huunga nikinywele nomnywele kindedi, naho mwadaha kubatizwa enga viya nibatizwe miye. ⁴⁰ Mna hikudaha kusagula yudya akuunga ekale kulume kwangu hegu kumoso kwangu. Ni Mnungu akuunga awek'he ukalo uwo wadya awasagule."

⁴¹ Niyo wadya wanamp'hina watuhu mlongo weze weve kiya Yakobo na Yohana walombeze, niyo wawafila maya. ⁴² Yesu niyo awetanga wose na kuwagamba, "Wadya wakugambigwa vilongozi wakulu wa want'hu hiyo wayahudi wawalongoza want'hu kwa ludole, naho wana udahi mkulu kwa want'hu. ⁴³ Mna kwa nyuwe hiyo ivo. Mnt'hu yeyose akuunga kunda mkulu kwenyu aungigwa ende mndima wenyu, ⁴⁴ naho mnt'hu yeyose mgati mwenyu akuunga ende wa nk'hongo yaungigwa ende mtumwa wa wose.

⁴⁵ Kwaviya Mwana wa Mnt'hu hezile kudamanyilwa ndima, mna keza kunda wandima wa want'hu, na kulava ugima wakwe vileke awakombole want'hu wengi."

Yesu amhonya Batimayo nt'hunt'hu

Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43

⁴⁶ Niyo wabula Yeliko. Yesu na wanamp'hina wakwe hamwenga na fyo kulu dya want'hu weze wende wahalawa, nt'hunt'hu yumwenga endile aketangwa Batimayo mwana wakwe Timayo nakekala hank'handu he sila akalombeza want'hu. ⁴⁷ Eze eve ni Yesu wa Nazaleti andile akomboka, niyo akonga kubongelela, "Yesu! Mwana wa Daudi! Niyonele mbazi!"

⁴⁸ Want'hu wengi niyo wamtivila vileke anyamale. Mna yehe niyo agendeela kubongeelesa, "Mwana wa Daudi, nionele mbazi!"

⁴⁹ Yesu akimalaga niyo agamba, "Mwitangeni." Wamwitanga yudya mnt'hu niyo wamgamba, "Keink'he moyo. Inuka, akwitanga."

⁵⁰ Yehe naye aduulaga suke yakwe, niyo apilika na kuita kwa Yesu.

⁵¹ Yesu niyo amuuza, "Waunga hudamanyilei!"

Yudya t'hut'hu niyo amhitula, "Naunga nione vituhu."

⁵² Yesu niyo amgamba, "Keitile, mhuwi wako ukuhonya."

Meso yakwe yagubukaga ahadya, naho aonaga kaidi, niyo amtimila Yesu mwe sila.

Yesu engila Yelusalemu kwa kinyemi

Matayo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19

11 Weze wande hagihi na Yelusalemu, kwe mizi ya Betifage hamwenga na Besania, wabulaga mwo mnima we Mizeituni. Niyo Yesu awatuma wanamp'hina wakwe waidi wawalongoele. ² Niyo awagamba, "Iteni mwe kaya ikulongole yenyu. Mnabula, nambwile mwana mp'hunda ageligwe luzigi, naho akei kwina mnt'hu. Mfunguleni niyo mwaniletela. ³ Uneva mnt'hu anawauzani, 'Nii mwadamanya ivo?' Mgambeni, 'Zumbe amuunga, nenisunguze kumvuza.'"

⁴ Waitaga niyo wambwila mwana mp'hunda kakagigwa hank'handha he sila ho lwivi lwe nyumba. Weze wakonge kumfungula, ⁵ want'hu wandile haguhi niyo wawauza, "Nii mwamfungula uyo mwana mp'hunda?"

⁶ Wanamp'hina wadya niyo wawahitula enga viya wasigilwe ni Yesu. Wadya want'hu niyo wawaleka waite naye. ⁷ Niyo wamwigaila Yesu yudya mwana punda, niyo watandika zisuke zawe mnanga mwa yudya mwana mp'hunda, Yesu niyo ekala mnanga mwake. ⁸ Want'hu wengi niyo watandika zisuke zawe mwe sila, watuhu nawo niyo wanjaza matambi ye miti wayakat'hile mwe migunda wakamsingila. ⁹ Want'hu wadya walongole na wadya wakitimila kunyuma niyo wabongela wakagamba, "Zumbe atogolwe! Kavikilwa yudya akwiza kwa dizina dya Zumbe! ¹⁰ Uvikilwa useuta ukwiza wa tati yetu Daudi, atogolwe Mnungu ekwe mbingu!"

¹¹ Yesu niyo engila mo mzi we Yelusalemu, aita kwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu niyo akaula kila kint'hu. Mna kwaviya yandaga mwalagulo, aitaga hamwenga na wanap'hina wakwe mlongo na waidi ko mzi wa Besania.

Yesu auligita mtini

Matayo 21:18-19

¹² Zuwa dya kaidi weze wande walawa Besania, Yesu andaga na sala. ¹³ Aonaga kwa hale mtini umemile mani. Niyo aubasaga vileke akakaule uneva naapate tini. Eze abule, abwiila mani ayo du kwaviya yandaga hiyo msimo wakwe wo kweleka. ¹⁴ Yesu niyo augamba mtini, "Kukongela dielo na ulo na ulo hahali mnt'hu naadye matunda kulawa kwako nahi."

Wanamp'hina wakwe niyo wamwiva viya alongaga.

Yesu engila mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu

¹⁵ Aho weze wabule Yelusalemu, Yesu niyo engila mwe Nyumba ink'hulu ya Mnungu niyo akonga kuwagulusa want'hu wandile wakachuuza hamwenga na kugula vint'hu. Niyo akindula zimeza za wadya wandile wakasakanya matundu, hamwenga na mafumbi ya wadya wandile wakachuuza suwa. ¹⁶ Naho hamlekele mnt'hu yeyose kufosa na kint'hu chochose mwe nk'hili ye nyumba nk'hulu ya Mnungu. ¹⁷ Niyo awahiniza kugamba, "Iwandikwa mwa Mawandiko Yakukile, 'Nyumba yangu neitangwe nyumba ya kuvikila kwa want'hu wose.' Mna nyuwe mwihitula kunda mp'hanga ya wabavi."

¹⁸ Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinizi we Miko wevaga zimbuli izi niyo wakonga kuzungula sila vileke wamkome Yesu. Mna niyo wogoha kwaviya fyo dya want'hu nawakehelwa mwa yadya andile akahiniza.

¹⁹ Ize inde mwalagulo, Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe niyo wahalawa ho mzi udyo.

Hinizo dyo mtini uligitwe ni Yesu

²⁰ Mtondotondo Zuwa dya kaidi tondotondo, umwo wandile wakomboka, wauwonaga udyo mtini uligitwe ni Yesu unyala kukongela kwa maizi. ²¹ Petulo niyo akumbukila yadya yalaile, niyo amgamba Yesu, "Mhinizi, hake kaula! Udyo mtini uuligite unyala!"

²² Yesu niyo awahitula, "Mhuwileni Mnungu.

²³ Nawagambilani ikindedi, mnt'hu yeyose anaugamba mnima uno, genda kakeduule mwe bahali, handile na kiyangayanga mwo moyo wakwe, mna anahuwila kugamba mbuli zose akuzilonga zadhika, naadamanyilwe ayo. ²⁴ Kwa ivo namigambilani, mnanda mwo kuvika na kulombeza kint'hu chochose, mhuwile kugamba mhokela, nanywe nomwikwe kiya mkulombeza. ²⁵ Nanywe mnanda mkavika, wausileni want'hu wavy wawe vileke Tati yenyu ekwe mbingu naye amiusileni uwavy wenyu. ²⁶ Mna uneva nyuwe hamkuwasila uwavy watuhu, Tati yenyu ekwe mbingu naye haamiusileni uwavy wenyu."

Udahi wa Yesu

²⁷ Niyo wabula naho Yelusalemu, Yesu umwo eze ande mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu, Wakulu wa walava nt'hambiko na wahinizi wa Sigilizi hamwenga na wadala vilongozi wamwiitilaga ²⁸ niyo wamuuzi, "Weye wadamanya zimbuli izi kwa udahi wa ani? Naho ni ani akwink'hile udahi wa kudamanya aya?"

²⁹ Mna Yesu niyo awahitula, "Name neniwauzeni mbuli imwenga, umwo mnanihitula, neniwagambileni nadamanya aya kwa udahi wa ani. ³⁰ Nigambileni, ubatizo wa Yohana walawaga kwa ani? Walawaga kwa Mnungu eli kwe mbingu hegu kwa want'hu?"

³¹ Niyo wakonga kukeuza woho wenye, "Nekigeeze? Kinamhitula, 'Walawaga kwa Mnungu eli kwe mbingu,'"

naakiuze, 'Nii hamwamhuwile?'³² Naho hakikudaha kugamba, 'Walawaga kwa want'hu.' "Nawakawogoha want'hu kwaviya want'hu wose nawamanya kugamba Yohana andaga mlotezi we kindedi.³³ Ivo niyo wamhitula, "Hakimanyize."

Yesu naye niyo awagamba, "Miye name hikumigambilani kugamba nadamanya mbuli izi kwa udahi wa ani."

Mliganyizo wa wandima mwe migunda ye mizabibu

Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19

12 Niyo akonga kulonga nawo kwa miliganyizo. "Handaga na mnt'hu yumwenga ahandile zabibu mwe mgunda wakwe. Niyo azungulusila nk'hindilo, asimba bome dya kukamuila zizabibu, hamwenga na kuzenga kinala. Eze ajike, niyo aika wandima mwenye, niyo aita nt'hambo.² Lupisi wize lubule wa kwaha zizabibu, niyo amsigila mtumwa kwa wadya wandima vileke wamwink'he hant'hu hakwe mwa kiya kipatikane.³ Wadya wandima niyo wamgwila, wamtoa, na kumgamba auye haheina kumwink'ha kint'hu chochose.⁴ Mta mgunda niyo amsigila mtumwa mtuhu. Yudya naye niyo wamgela nkwenge za mwo mtwi hamwenga na kumdamanyizila soni.⁵ Niyo amsigila mtuhu, uyo niyo wamkoma. Naho niyo awasigila watumwa watuhu wengi, mna wadya wandima niyo wawatoa watuhu hamwenga na kuwakoma watuhu.⁶ Asigale wo kumsigila andaga mwanawe we kilume amuungise. Niyo amsigila kwa wadya wandima kwaviya nakagamba, 'Uyu nawamwive kwaviya ni mwanangu!' ⁷ Mna wadya wandima niyo wagambilana, 'Uyu niye mwana mkipe wa mta mgunda. Kimkome vileke mgunda uno winde wetu.' ⁸ Ivi niyo wamgwila yudya mwana na kumkoma. Niyo kudula kimba chakwe kuse ko mgunda wa mizabibu."

⁹ Yesu niyo awauza, "Haluse na atende ivivih yudya zumbe mta mgunda we mizabibu? Naeze na kuwakoma wadya want'hu, naho mgunda udyo we mizabibu naawenk'he want'hu watuhu.¹⁰ Hamnati kusoma Mawandiko yakulonga.

'Diiwe diya dyalemelagwa ni wazesi, dinda iwe kulu kujink'ha yose.

¹¹ Vint'hu ivi navitendwa ni Zumbe, navo vihungi mwa meso yetu?"

¹² Niyo wageza kumgwila Yesu kwaviya nawabunk'hula kugamba umliganyizo udyo nauwalonga woho. Mna nawakaogoha fyo dya want'hu, niyo wamleka waita zawe.

Mbuli ya kuliha kodi

Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26

¹³ Mafalisayo watuhu hamwenga na want'hu wamwenga we dibunga dya zumbe Helode nawasigilwa kwa Yesu wakamgeze vileke wamgwile mwe milosi yakwe.¹⁴ Niyo wamwiziila wamgamba, "Mhinizi, kimanya weye umta ikindedi, naho hukogoha ukulu wa mnt'hu, mna wahiniza ikindedi cha Mnungu kwa

want'hu. Kigambile, ni vedi suwe kuliha kodi kwa Seuta ywa Kilumi? Haluse kilihe hegu kisekuliha?"

¹⁵ Mna Yesu niyo amanya udyo utondwe wawe. Niyo awahitula, "Kwa mbwai mwanigeza miye? Nink'heni ditundu vileke nidikaule."

¹⁶ Niyo wamlagisa. Yesu niyo awauza, "Futa ne dizina idi va ani?"

Niyo wamhitula, "Ni va Seuta ywa Kilumi."

¹⁷ Yesu niyo agamba, "Vedi, mwink'heni Seuta ywa Kilumi ayo ayakwe, yadya ya Mnungu nayo mwink'heni Mnungu."

Niyo wamwehelwa Yesu.

Kuuyuka kwa want'hu

Matayo 22:23-33; Luka 20:27-40

¹⁸ Niyo want'hu wamwenga mwe dibunga dya Masadukayo, wadya want'hu wakugamba hakuhali kuuyuka kulawa mwe file, wamwizilaga Yesu na kumgamba,¹⁹ "Mhinizi, Musa nakakiwandikila miko kugamba, 'Uneva mnt'hu anabanika niyo asa mvele heena mwana, nduguye adaha kumguha yudya mvele uleke amwelekele mwana nduguye yudya abanike.'

²⁰ Nahenda na ndugu mfungate. Yudya wa nk'hongo nakalomba mvele, niyo abanika mna hasile mwana,²¹ wa kaidi naye niyo amguha yudya mvele, yehe naye niyo abanika haheina kwasa mwana. Niyo yalaila enga ivo kwa ndugu wa katatu.²² Niyo woseni wadya wasigale wampala yudya mvele, mna wabanika haweina mwana weleke. Niho elo yudya mvele naye abanika.²³ Haluse mwe dizuwa dya kuuyuka kulawa mwe file, yudya mvele naande wa ani mwe wadya wose? Kwaviya woseni mfungate nawamlomba yudya."

²⁴ Yesu niyo awahitula, "Mwaga! Mmaniya nii? Kwaviya hamuumanyize Mawandiko hamwenga no udahi wa Mnungu.²⁵ Kwaviya waneza kuuyuka, hawalombe mna kulombigwa. Nawende engu mtumigwa ywa kwe mbingu.²⁶ Kwe mbuli yo kuuyuka kwa want'hu wabanike, ivi hamsomile mwe kitabu cha Musa mbuli ya kaziti kakukweela? Hadya iwandikwe kugamba, Mnungu nakamgamba Musa, 'Miye ni Mnungu wa Ibulahimu na Mnungu wa Isaka na Mnungu wa Yakobo.'²⁷ Yehe ni Mnungu wa wagima, hiyo Mnungu wa wadya wabanike. Ivo nyuwe mwagilisa!"

Sigilizi ink'hulu

Matayo 22:34-40; Luka 10:25-28

²⁸ Mhinizi yumwenga wa Miko andaga hadya naho nakeva milosi. Eze aone Yesu nakamhitula vedi yudya Sadukayo, niyo amwizila Yesu na kumuuzo, "Mwe Sigilizi zose, Sigilizi ink'hulu ni ihi?"

²⁹ Yesu niyo amhitula, "Sigilizi ink'hulu ni ino. 'Tegeleza weye Izilaeli! Zumbe Mnungu ywetu ni Zumbe yumwenga ekedu.³⁰ Muungise Zumbe Mnungu ywako kwo umoyo wako wose naho kwa moyo wako wose no kwa ubala wako yose no ludole lwako lwose.'³¹ Na mwiko wa kaidi ink'hulu, 'Muunge miyao enga viya ukukeunga weye mwenye.' Haihali sigilizi nt'huhu ikujink'ha izi zimbuli."

³² Yudya mhinizi we Miko niyo amgamba Yesu, “Mhinizi, kulonga kindedi! kugamba Mnungu ni yumwenga naho hahali Mnungu mtuhu mna yehe. ³³ No kumuunga Zumbe Mnungu ywako kwo moyo wako wose na kwa ubala wako wose na kwa ludole lwako lwose, no kumuunga miyao enga viya ukukeunga weye mwenye ni vedi kujink'ha kumlavila Mnungu nt'hambiko na malavo yo kokigwa.”

³⁴ Yesu naye eze aone yudya mnt'hu kamhitula vedi, niyo amgamba, “Weye hwihale no Useuta wa Mnungu.”

Kukongela hadya hahandile mnt'hu yeyose amuzile mbuli yoyose.

Kilisito ni yuhi?

Matayo 22:41-46; Luka 20:41-44

³⁵ Yesu eze ande ahiniza mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu, niyo awauza, “Wahinizi we Miko wadaha vihihi kugamba Kilisito naalawe mwo welekwa wa Daudi? ³⁶ Daudi mwenye nakalonga kwa udahi wa Muye ywa Mnungu.

‘Zumbe nakamgamba, Zumbe dyangu, Wikale kulume kwangu, mpaka aho huunga niwaike wank'hondo wako hasi he viga vako.’

³⁷ Daudi mwenye nakamgamba ni ‘Zumbe.’ Yanda vihihi Kilisito ande ywo welekwa wa Daudi?”

Yesu awafunda want'hu wande na wengele na wahinizi we Miko.

Matayo 23:1-36; Luka 20:45-47

Idifyo dya want'hu wandile hadya nawakamtegeleza Yesu kwa kinyemi. ³⁸ Niyo awagambila mwe mahinizo yakwe, “Indeni na wengele na wahinizi we Miko. Wakuungisa kugenda wavaile nk'hanzu na kulamswa kwa kutunywa mwa magwilo, ³⁹ naho waungisa kwikala mwo ukalo wa kulongole mwe nyumba ya Mnungu na mwe zifugo. ⁴⁰ Wawahujila wabanikilwe ni wagosi zawe, uku wakaketenda kumlombeza Mnungu kwa milosi mingi. Mwe dizuwa dyo usengelo nawasengelwe masulumizo makulu”

Malavo ya mjane

Luka 21:1-4

⁴¹ Yesu ekalaga hagihi ne kindolo akawakaula kaula want'hu ivo wakugela malavo yawe mwe kindolo. Wagoli wengi wagelaga matundu mengi. ⁴² Niyo eza mvele yumwenga mkiwa abanikilwe ni mgosiwe, niyo alava watundu wakwe waidi wadodo wa matundu. ⁴³ Yesu niyo awetanga wanamp'hina wakwe na kuwagamba, “Nawagambilani ikindedi, uyu mvele mkiwa abanikilwe ni mgosiwe kagelesa kujink'ha wose wakugela matundu mwe kindolo. ⁴⁴ Kwaviya wose nawakagela visumpuule mo ugoli wawe, mna uyu mvele mo ukiwa wakwe, kagela vose viya endile navo.”

Yesu alonga kumoligwa kwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu

Matayo 24:1-2; Luka 21:5-6

13 Yesu viya endile naakalawa mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu, yumwenga mwe wadya wanamp'hina wakwe niyo amgamba, “Mhinizi, hake kaula ivo yeli yedi aya maiwe na mazengo!”

² Yesu niyo amhitula, “Wayona aya amazengo makulu? Hadihali iwe dikuunga disigale mnanga mwa miyawe, nayamoligwe yose.”

Makunt'ho na masulumizo

Matayo 24:3-14; Luka 21:7-19

³ Yesu ekalaga mwo mnima we Mizeituni akakaula kwe Nyumba ya Mnungu, umwo Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya wamwizilaga kwa kinyele. ⁴ Niyo wamuza, “Hake kigambile, mbuli izi nezilaile ini? Naho vilagiso vakwe ni vihi kugamba mbuli izi zi hagihi kulaila?”

⁵ Yesu niyo akonga kuwagambila, “Hangi nyuwe wenye, mnt'hu asekuwadant'hilizani. ⁶ Want'hu wengi wakadidamanyila ndima dizina dyangu kila yumwenga akagamba, ‘ni miye Kilisito!’ Ivo nawawadant'hilize wengi. ⁷ Msekogoha umwo mkeva nk'hunga za nk'hondo na seselo za nk'hondo. Yose ayo yangwa kulaila, mnaalo udyu uheelo ukei. ⁸ Isi na itoane na isi, na useuta nawo nautoane na useuta mtuhu. Naho kila hant'hu na hande na visingisa va isi, naho na kwinde na gumbo. Mbuli izi nezinde enga viya ukukonga kwa usungu wa mvele akuunga ukweleka.

⁹ “Nyuwe nanywe kauliseni! Namgwiligwe na kwigalwa mwo kusengeelwa. Namtoigwe mwe nyumba ya Mnungu. Namguhigwe hameso ye vilongozi na maseuta kwajili yangu vileke muwone uwona wangu hameso yawe. ¹⁰ Uheelo ukei kubula, Mbuli Yedi ya Mnungu yangigwa kubilikizwa kwa want'hu wa isi zose. ¹¹ Naho wanawagwila na kuwegala mwe vitala, msekogoha mkafanyanya yadya mkunga mlonge. Dyodyose mkunga mwink'higwe mwo lupisi udyu longeni idyo. Kwaviya hiyo nyuwe mkulonga, mna ni Muye ywa Mnungu. ¹² Want'hu nawawalongele udant'hi ndugu zawe vileke wakomigwe, na tate nawadamanye enga ivo kwa wana wawe. Wana nawawahituke welesi uleke wakomigwe. ¹³ Want'hu wose nawamwiihieni kwa ajili yangu. Mna yudya akuunga afinyilize na kubula ko uheelo, niye akuunga ayokolwe.

Kiku ihiza dya ubanangi

Matayo 24:15-28; Luka 21:20-24

¹⁴ “Aho mkeza kuwona kiku ihiza naho kikubananga kiink'hana Hant'hu hiyo hakwe, mnt'hu akusoma akombaganye, niho wadya wandile Uyahudi wanyilikile kwe vigulu. ¹⁵ Yudya endile kulanga ye nyumba asekuweela hasi naho asekwingila mwe nyumba yakwe kuguha kint'hu. ¹⁶ Mnt'hu endile ko mgunda asekuuya kaya kuguha suke yakwe. ¹⁷ Mnaalo wata nda na wadya wakonk'heza niyo wakunga waonese mwe

mazuwa ayo! ¹⁸ Mlombezese ni Mnungu mazuwa ayo yanase yalaile mwe nt'hondo. ¹⁹ Kwaviya mazuwa ayo nayande na masulumizo, kukongela aho Mnungu aumbile isi mpaka dyelo, naho haaize ilaile vituhu! ²⁰ Naho uneva Zumbe hanayakant'hize mazuwa ayo, hahali hata mnt'hu yuwenga akuunga ayokolwe. Mnaalo kwajili ya wadya want'hu wakwe awasagule, kayatenda mazuwa ayo yende mageke.

²¹ "Mwe mazuwa ayo, uneva mnt'hu anawagambani, 'Kauleni, Kilisito eyuku!' Hegu, 'Ekudya!' Msekumhuwila." ²² Kwaviya nawalaile wakilisito wo udat'hi hamwenga na walotezi wo udant'hi. Nawadamanye vilagiso hamwenga na vihungi vileke wawadant'he hata wadya wasagulwe ni Mnungu, vinadahika. ²³ Ivo nyuwe kauliseni! Kwaviya himigambilani kale yadya yakuunga yalaile.

Kwiza kwa Mwana wa Mnt'hu

Matayo 24:29-31; Luka 21:25-28

²⁴ "Mwe mazuwa yadya makunt'ho yakaheza, zuwa nadigeligwe lwiza. Mnenge nawo haulave umwanga wakwe, ²⁵ nt'hondo nazo nezigwe kulawa kwe mbingu, ludole lwa kwe mbingu nolu singisike. ²⁶ Aho Mwana wa Mnt'hu naalaile akeza mwa mavunde kwa udahi mkulu no uwedi utendese. ²⁷ Naye naasigile mtumigwa ywa kwe mbingu nt'endelo zose za isi vileke wawaduganye want'hu wose wasagulwe ni Mnungu, kulawa nt'hendelo imwenga ya isi mpaka nt'hendelo ya mbingu.

Hinizo dyo mtini

Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33

²⁸ "Hineni hinizo idi dya mliganyizo kulawa ko mtini. Ditambi dyakwe dinanda teke na kusuka mani, mwananya fula zi hagihi. ²⁹ Nyuwe nanywe iviya, mnazona zimbuli izi zikalaila, mmanye Mwana wa Mnt'hu e hagihi ko lwivi kwiza. ³⁰ Naho manyeni cheleko iki hechomboke, mpaka ayo yose yakint'he. ³¹ Mbingu ne isi nazomboke, mna ulosi wangu hawomboke.

Hahali mnt'hu amanyize dizuwa hegu isa

Matayo 24:36-44

³² "Hahali mnt'hu yeyose adimanyize dizuwa hegu isa, hi mtumigwa ywa kwe Mbingu hegu Mwana waku-manyana, mna ni Tate mwenye du amanyize. ³³ Indeni meso, mwikale lumwe kwaviya hammanyize isa iyo neizile. ³⁴ Neinde enga mnt'hu akuhalawa kaya, awasile wandima awo awenk'hile udahi wa kudamanya. Niyo amsiigila mwamizi ande na wengele. ³⁵ Indeni meso, kwaviya hammanyize aho akwizila zumbe mta inyumba, yadaha ikanda nekisingi hegu kila gati hegu mazilizili hegu kilokilo. ³⁶ Anasekwiza luholuho niyo awabwiilani mgona. ³⁷ Idi huwagambilani nyuwe nawagambila na want'hu watuhu, indeni meso!"

Mizungu ya kumkoma Yesu

Matayo 2:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53

14 Nayasigala mazuwa maidi kubula mwe zuwa dya kinyemi dye Pasaka na zuwa dya kinyemi dye mikate heigeligwe ugwadu. Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinzi wa Sigilizi niyo wazungula sila uleke wamgwile Yesu kwa upapala uleke wamkome. ² Nawalonga, "Kisekumgwila mwe wila we Pasaka inase kulaila want'hu wakatenda nk'humbizi."

Yesu agelwa mavuta yedi kudya Besania

Matayo 26:6-13; Yohana 12:1-8

³ Viya Yesu endile Besania mwe nyumba ya Simoni ahumaga matana, naho andaga akadya, niyo eza mvele yumwenga na kashupa kena mavuta yedi, naho yakuguligwa na matundu mengi. Niyo akagubula kadya kashupa na kuyetila yadya mavuta mo mtwi wa Yesu. ⁴ Want'hu wandile hadya nawaihiwa na mbuli idya, niyo wauzana, "Ni mbwai mavuta aya matana yasambazika? ⁵ Kwaviya nayakadahika kutagwa kwa utana utendese niyo amatundu ayo wenk'higwa wakiwa." Niyo wamtivilisa yudya mvele.

⁶ Yesu niyo alonga, "Mlekeni! Kwa mbwai kumvigaviga? Mbuli adamanye kwangu ni mbuli yedi vidala. ⁷ Kwaviya mazuwa yose mnanao wakiwa, naho mwadaha kuwambiza lupisi wowose viya mkuunga. Mna miye hakihamwenga mazuwa yose. ⁸ Mvele uyu kadamanya viya adahile. Kalongola kuugela mavuta yedi umwili wangu kwa ajili ye kumoswa msanga. ⁹ Ikindedi nawagambilani, hohose hadya hakubilikizwa Mbuli Yedi mwe isi yose, ivi adamanye uyu nevilongigwe kwa kumkumbuka."

Yuda azumila kumsezenga Yesu

¹⁰ Yuda Isikaliyote, yumwenga ya wadya wanamp'hina mlongo na waidi niyo waita kwa Wakulu wa walava nt'hambiko vileke amsezenge Yesu. ¹¹ Walava nt'hambiko wakulu weze weve, niyo welelwa, waika ndagano kumwink'ha matundu. Niyo Yuda azungula sila ye kumsezenga Yesu.

Yesu adya nk'hande ya Pasaka na wanamp'hina wakwe

¹² Mwe zuwa dya nk'hongo dye migate heigeligwe ugwadu, zuwa dya kuchinja Mwanangoto wa Pasaka, awanamp'hina wakwe niyo wamuuza, "Ni kuhi ukuunga kiite kikaike lumwe uleke uidye nk'hande ya Pasaka?"

¹³ Niyo awasigila waidi mwe wanamp'hina wakwe, awagamba, "Iteni ko mzi, nambwilane na mgosi enule dibiga dya mazi. Mtongeleni, ¹⁴ na hadya akuunga engile, mgambileni mta inyumba, Mhinizi auza, 'Kikuhi ichumba che wageni uleke niidye nk'hande ye Pasaka hamwenga na wanamp'hina wangu?' ¹⁵ Yehe mwenye

naawalagise chumba kikulu kimnanga kiikigwe lumwe, aho tengeni."

¹⁶ Wanamp'hina niyo waita ko mzi, niyo wabwila iviya Yesu awagambile. Niyo waikila lumwe ink'hande ya Pasaka.

¹⁷ Ize ibuze nekisingi, Yesu niyo abula hamwenga na wanamp'hina wakwe mlongo na waidi. ¹⁸ Weze wende mo ukudya, Yesu niyo alonga, "Ikindedi nawagam-bileni, yumwenga wenyu, naho adya hamwenga name, naanisezenge."

¹⁹ Niyo wengilwa ni kinyulu, no kukonga kumuuzwa Yesu yumwe yumwe, "Haluse ni miye?"

²⁰ Yesu niyo awagamba, "Ni yumwenga mwe nyuwe mlongo na waidi, naho yehe akuunga achank'hize hamwenga name mwe kikombe. ²¹ Mwana wa Mnt'hu aita enga viya awandikilwe. Mna nk'hondo yakwe mnt'hu yudya akumsezenga. Neviwagilwa mnt'hu yudya helekigwa!"

Nk'hande ya Zumbe

²² Viya wandile wakadya, niyo Yesu aguha mgate, auvikila, niyo aubendula na kawenk'ha wanamp'hina wakwe, niyo awagamba, "Guheni, uno nuwo umwili wangu."

²³ Akajika niyo aguha ikikombe cha divai, amtogola Mungu na kuwenk'ha, wose niyo wakinyweela.

²⁴ Niyo awagamba, "Ino niyo isakame yangu ye ndagano ikwitika kwa want'hu wengi. ²⁵ Nawagambilani ikindedi, miye heninywele naho icheleko cho mزابibu mpaka zuwa diya huunga nize ninywe wedi vitendese mwe Useuta wa Mnungu."

²⁶ Viya weze wajike ukukema wila, niyo waita kwe lugulu lwe Mizeituni.

Yesu alotela viya Petulo akuunga amlemele

²⁷ Yesu niyo awagambila, "Kilo cha dyelo, nyose namninyilike, enga viya iwandikwe, 'Nanimtoe mdimi,

na zingoto nazaganyike.' ²⁸ Mnaalo ninauyuka, neni-nawalongoele kwiita Galilaya."

²⁹ Petulo niyo amgamba, "Woseni wananyilika, mna hiyo miye!"

³⁰ Mnaalo Yesu niyo amgambila, "Ikindedi nakugambila weye, kilo cha dyelo, viya zogolo dikei kwila kaidi, naunilemele malavo nt'hatu."

³¹ Mnaalo Petulo niyo agendeela ukulonga, "Hata naungigwe kubanika hamwenga na weye, hehulemele!"

Niyo wanamp'hina wose walonga iivo.

Yesu alombeza uko Getisemani

³² Niyo waita mpaka hant'hu hakwitangwa Getisemani. Yesu niyo awagambila wanamp'hina wakwe, "Ikaleni aha kidogo uleke nilombeze." ³³ Niyo awaguha Petulo na Yakobo hamwenga na Yohana, na akonga kwingila kinyulu na usungu mo umoyo. ³⁴ Niyo

awagambila, "Usungu nnanawo mwo moyo, ukula vitendese, vikudaha kunikoma. Ikaleni aha mcheleze."

³⁵ Niyo agendeela ludodo, agwa kifudifudi na kulombeza uneva inadahika asekwingila mwe isa idya ya masulumizo. ³⁶ Niyo alombeza, "Tate, Aba! Mbuli zose kwako zadahika. Nihausile ikikombe iki cha masulumizo, mna hiyo enga viya huunga miye, mna viya ukuunga weye." ³⁷ Aze eze, niyo awabwiila wadya wanamp'hina wakwe watatu wagona nt'hongo. Amgambila Petulo, "Simoni, haluse kugona? Hudahile kucheleza sa dimwenga du?" ³⁸ Niyo awagamba wanamp'hina wose, "Lombezeni msekwingila mwo kugezigwa. Muye yaunga, mna umwili uhwa."

³⁹ Niyo aita vituhu kulombeza, na akalonga iviya.

⁴⁰ Niyo eza vituhu na kuwabwila wagona kwaviya meso yawe nayanda yazama. Naho nawanda hawamanyize dya kumgambila.

⁴¹ Niyo eza malavo ya katatu na kuwagamba, "Haluseelo goneni muhumule. Yakint'ha! Isa ibula, kaula Mwana wa Mnt'hu agelwa mwe mikono ya wata wavu. ⁴² Kimaleni! Kiteni! Kauleni yudya akuunga anisezenge e hagihi."

Yesu agwiligwa

⁴³ Viya endile mo kulonga, Yuda, yumwenga ya wadya wanamp'hina mlongo na waidi niyo abula. Hamwenga na yehe, andaga na fyo dya want'hu wenule mabamba na malungu. Nawasigilwa ni Wakulu wa walava nt'hambiko na wahinzi wa Sigilizi hamwenga na wadala vilongozi. ⁴⁴ Yuda nakawenk'ha kilagiso kugamba, "Yudya huunga ni mlamse kwa kumbusu ni yehe mkumunga, mgwileni na kumwigala kwa kumwamila anase anyilike."

⁴⁵ Ahadya Yuda eze abule, niyo aita kwa Yesu na kugamba, "Mhinizi!" Niyo amlamsa kwa kilagiso cha lukunde ⁴⁶ Wadya want'hu niyo wamgwila na kumkaka. ⁴⁷ Yumwenga mwe wadya wakimale hadya niyo aguha dibamba dyake, amtowa nadyo mtumwa ywo Mkulu wa walava nt'hambiko na kumsenga digutwi dyakwe. ⁴⁸ Yesu niyo awagamba, "Haluse kwa mbwai kwiza na mabamba na malungu kunigwila miye enga mbavi? ⁴⁹ Mazuwa yose nahinda na nyuwe hawahiniza mwe Nyumba ya Mnungu, mna hamnigwiile. Mna aya yalaila vileke Mawandiko Yakukile yakint'he."

⁵⁰ Niyo wanamp'hina wakwe wose wamleka na kunyilika.

⁵¹ Mbwanga yumwenga akegubike mgolole andaga akamtimila Yesu. Viya wandile wakaunga kumgwila, ⁵² niyo auleka udyo mgolole wakwe, aguluka kimbwigili.

Yesu mwe Kitala Kikulu che Wayahudi

⁵³ Niyo wamwigala Yesu kwe inyumba ya Mkulu wa walava nt'hambiko, uko walava nt'hambiko wakulu, wahinzi wa Sigilizi hamwenga na wadala vilongozi wose niyo waduganyika. ⁵⁴ Petulo nae niyo amtimila Yesu kwa luhalehale, niyo engila ko uwa we nyumba

ya Mkulu wa walava nt'hambiko niyo ekala hamwenga na wamizi, akotela moto. ⁵⁵ Niyo Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na want'hu wose we Kitala che Wayahudi dya wayahudi wazungula uwona uleke wamkome Yesu, mnaalo hawaone. ⁵⁶ Want'hu wengi nawamlongela Yesu mbuli zo udant'hi, mnaalo uwona wawe hauligane.

⁵⁷ Mna want'hu watuhu niyo wakimala wakamlongela mbuli zo udant'hi kugamba, ⁵⁸ "Suwe nakimwiva akalanga, 'Miye neniimole ino Nyumba nk'hulu ya Mnungu idamanywe kwe mikono ya want'hu, naho mwe mazuwa matatu, nenizenge nyumba nt'huhu heizengigwe kwe mikono ya want'hu.'" ⁵⁹ Mna hata ivo uwona uwo haupatikane.

⁶⁰ Niyo Mkulu wa walava nt'hambiko, akimaala hagate na kumuza Yesu, "Haukuhitula kint'hu chochose mwa ayo wakukulongeleza?" ⁶¹ Mna yehe niyo anyamala, hawahitule kint'hu chochose. Mkulu wa walava nt'hambiko niyo amuuza vituhu, "Weye nie Kilisito, Mwana wakwe Mnungu Mtogolwa?"

⁶² Yesu niyo agamba, "Heye, miye ni yehe! Nanywe nyose nomumuwone Mwana wa Mnt'hu kekala kulume kwa Mnungu Mta Udahi, naho nomumuwone akeza mwa mavunde ya kwe mbingu."

⁶³ Mkulu wa walava nt'hambiko niyo atatula suke yakwe na kugamba, "Hakikuunga naho uwona wowose! ⁶⁴ Mwiva ivo akumlonga vihile Mnungu. Haluse mwagaaze mwa yehe?"

Wose wamsengela akomwe.

⁶⁵ Want'hu watuhu niyo wakonga kumtweela mate, naho nawamsint'ha kwa meso na kumtoa na kumgamba, "Lotela ni ani akutoile?" Niyo wank'hondo wamguha na kumtoa mikotyia.

Petulo amlemela Yesu

⁶⁶ Umwo Petulo endaga akei hadya ho uwa, mvele yumwenga andaga mtumwa ywa Mkulu wa walava nt'hambiko amwizilaga. ⁶⁷ Eze amwone Petulo akotela moto, niyo amkaulisa na kumgamba, "Weye nawe nokunda hamwenga na Yesu Mnazaleti."

⁶⁸ Mna Petulo niyo alemela na kugamba, "Himmanyize naho hikukombaganya kiya ukulonga." Niyo afosa hadya he nk'hili, na ahadya dizogolo niyo dyaila.

⁶⁹ Yudya mindima eze amuone hadya andile, akongaga kuuiya kulonga kwa wadya wakimale hadya akagamba, "Uyu naye ni yumwenga mwa woho." ⁷⁰ Petulo niyo alemela naho.

Ludodo ahadya naho, niyo wadya wakimale hagihi na Petulo wamgamba, "Hukudaha kulemela kugamba weye hwi yumwenga mwa woho, kwaviya weye nawe wi Mgalilaya."

⁷¹ Petulo niyo akelisa kugamba, "Namigambilani ikindedi, Mnungu naanik'he diihiye uneva hikulonga kindedi! Himmanyize uyo mkulonga zimbuli zakwe!"

⁷² Ahadya niyo zogolo dyaila kaidi, niyo Petulo akumbukila viya Yesu amgambilaga, "Kilo cha diyelo, viya zogolo dikei kwila kaidi, naunilemele malavo nt'hatu." Petulo eze akumbukile ailisaga.

Yesu mwe kitala cha Pilato

Matayo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38

15 Mtondotondo, Wakulu wa walava nt'hambiko, wadala vilongozi, wahinzi wa Sigilizi hamwenga na wat'hu wose wa kitala nawaika waikaga mzungu. Weze wajike niyo want'hu wamgela sigi Yesu na kumwigala kwa Pilato. ² Pilato niyo amuuza Yesu, "Weye niye zumbe we Wayahudi?"

Yesu niyo amhitula, "Heiye, enga ivo ukulonga weye."

³ Wakulu wa walava nt'hambiko niyo wamziga Yesu kwa kumlongela mbuli nyingi. ⁴ Pilato niyo amuuza Yesu vituhu, "Hukuunga kuhitula mbuli! Hukuona weyao ivo wakukulongeleza kwa mbuli nyingi?"

⁵ Yesu niyo agendeela kunyamala, Pilato niyo ehelwa.

Yesu asengelwa kubanika

⁶ Pilato azoelaga kumlekela mvugailwa yumwenga want'hu wakumuunga mwe kila zuwa dya kinyemi dye Pasaka. ⁷ Mwe lupisi icho, nahenda na mnt'hu yumwenga endile mwe divugailo akwitangwa Balaba. Yehe hamwenga na wat'hu watuhu nawasaguka hamwenga na kukoma wat'hu. ⁸ Want'hu niyo wamwizila Pilato na kumlombeza vileke awakomwoele mtumwa yumwanga enga viya akutendaga. ⁹ Pilato niyo awauza wadya want'hu, "Haluse mwaunga miye nimkomoele zumbe we Wayahudi?" ¹⁰ Nakalonga ivo kwaviya nakamanya wakulu wa walava nt'hambiko nawamlava Yesu kwa kumuwonela finju.

¹¹ Mna wakulu wa walava nt'hambiko wawatigiza want'hu wamgambile Pilato awakomoele Balaba.

¹² Niyo Pilato awauza vituhu, "Haluse mwaunga miye nidamanye mbwai na uyu mkumwitanga zumbe we Wayahudi?"

¹³ Niyo watoa lwasu, "Muwambe mo mti wa masulmizo!"

¹⁴ Pilato niyo awauza naho vituhu, "Viya ni wiihi wani uwo adamanye?"

Mna niyo wose kwa hamwenga watoa lwasu kugamba, "Awambigwe mo msalaba!"

¹⁵ Pilato nakaunga awabwedeze wadya want'hu, niyo amkomoela Balaba. Niyo amlava Yesu atoigwe mikotyia, akajika awambigwe mo mti wa masulmizo.

Wank'hondo wambela Yesu

Matayo 27:27-31; Yohana 19:2-3

¹⁶ Wank'hondo niyo wamguha Yesu na kumwigala kwe nk'hili ya nyumba ya Pilato, mkulu we isi. Niyo want'hu wose we kitala wadugana hamwenga. ¹⁷ Niyo wamvala suke ya langi ye zambalau, niyo wadamanya taji ya miwa, no kumvala Yesu mwo mtwi. ¹⁸ Naho wakongaga kumlamsa kwa kumbela, "Ndamsa, Zumbe ywa Wayahudi!" ¹⁹ Niyo wamtoa na ngoda mo mtwi, wamtweela mate, no wamfikila madi na kumfunamila. ²⁰ Weze wajike kumbela, niyo wamhambula idya suke ye zambalau, niyo wamvala zisuke zakwe ye

mwenye na kumguha kuse vileke wamuwambe mo mti wa masulmizo.

Yesu awambigwa mo mti wa masulmizo

²¹ Mwe sila, niyo wadugana na mnt'hu yumwenga akwitangwa Simoni, mnt'hu ywa isi ya Kilene, tati yawe Alekizanda na Lufo. Mnt'hu uyo naakalawa kwe nk'honde naakaita mo mzi. Niyo wamkakalisa enule msalaba wa Yesu. ²² Niyo wamwigala Yesu mpaka hant'hu hakwitangwa Goligota, nuko kugamba "Hant'hu ha Kibela." ²³ Niyo wamwink'ha divai ihangaywe na mti wa kunywa ukwitangwa manemane, mna Yesu kalemela kuinywa. ²⁴ Niyo wamuwamba no kuzitoela kula zisuke zakwe kwa kupilisa tundu kugamba yuhi enk'higwe ihi. ²⁵ Naho nainda yabula saa nt'hatu mtondo hadya wamuwambile mo mti wa masulmizo. ²⁶ Halanga ho msalaba hawandikagwa mbuli zikumlongezeza. "Seuta ywa Wayahudi." ²⁷ Hamwenga na yehe, nahanda na wabavi waidi wawambigwe mwe viwambilo, yumwenga mkono wake wa kulume na mtuhu mkono wakwe wa kumoso. ²⁸ Ivo, Mawandiko yakint'ha yadya yakugamba, "Nakawambigwa hamwenga na wata uwavu."

²⁹ Want'hu wandile wakomboka mwe sila, nawakamhomola wakasingisingisa mitwi yawe wakagamba, "Ha! Weye ukudaha kuimola Nyumba nk'hulu ya Mnungu na kuizenga mwe mazuwa matatu! ³⁰ Kehonye we mwenye, usele aho he msalaba!"

³¹ Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinzi wa Sigilizi niyo wambela Yesu wakalanga woho kwa woho, "Nakahonya watuhu, mna hakudaha kukehonya yehe mwenye! ³² Leka kimuwone Kilisito, zumbwa Waizilaeli asele kulawa mwo msalaba mo mti wa masulmizo, naswe nekimhuwile!"

Wadya want'hu waidi wawambigwe mwe viwambilo hamwenga na Yesu nawo niyo wamliga.

File ya Yesu

Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30

³³ Ize ibuze saa mtandatu nomsi, niyo handa na lwiza mwe isi yose, naho mpaka saa kanda nomsi. ³⁴ Saa kanda nomsi, Yesu niyo alonga kwa izwi kulu kugamba, "Eloi, Eloi, lama sabakitani?" Nuko kugamba, "Mnungu wangu, Mnungu wangu, nii kunasa?"

³⁵ Want'hu watuhu wandile hadya niyo wagamba, "Tegelezeni, amwitanga Eliya!" ³⁶ Mnt'hu yumwenga niyo aguluka na kumemeza divai igwaduke mwe disambu, niyo adigela kulanga kwe mwanzi na kumywesa Yesu, niyo agamba, "Lekeni kikaule uneva Eliya neze kumseleza mo mti wa masulmizo!"

³⁷ Yesu niyo alava izwi kulu, niyo aseleza umoyo.

³⁸ Dipazia dye Nyumba nk'hulu ya Mnungu niyo dyatatuka vipande viidi kulawa kulanga mpaka hasi.

³⁹ Mkulu yumwenga wa wank'hondo akimale hadya eze aone viya Yesu akaseleza umoyo, niyo agamba, "Ikindedi, mnt'hu uyu andaga Mwana wa Mnungu!"

⁴⁰ Nahanda na wavele wakimale kwa hale wakakaula. Wavele awo nawanda ni Maliamu Magedalena, Malia-

mu mami yawe dya Yakobo mdodo na Yose hamwenga na Salome. ⁴¹ Wano niyo watimilane naye viya andile Galilaya na kumtuma. Wavele watuhu wengi wezile naye kulawa Yelusalemu nawanda ahadya.

Kumoswa msanga ya Yesu

Matayo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42

⁴² Neinda kisingi cha Zuwa dya kwika lumwe kwe dizuwa dya Kuhumula. ⁴³ Yusufu akulawa ko mzi wa Alimatayo, mnt'hu we kitala che Wayahudi akutegelezeswa niyo abula. Mnt'hu uyo naakagoja kwiza ko Useuta wa Mnungu. Niyo ambasa Pilato haheina kogoha na kumlombeza amwink'he umwili wa Yesu. ⁴⁴ Pilato niyo ehelwa kwiva Yesu kabanika kale. Niyo amwitanga mkulu wa wank'hondo na kumuza uneva Yesu kabanika kale. ⁴⁵ Naye eze agambilwe ni yudya mnk'hondo kugamba kindedi Yesu kabanika kale, niyo amgamba Yusufu akauguhe umwili wa Yesu. ⁴⁶ Yusufu niyo agula isanda, auseleza umwili wa Yesu hadya halanga na kuuwika sanda. Niyo auwika mwe kikuta kisongolwe mwe diiwe dikulu. Akajika, atongolosa iwe kulu na kudiika mo umnango wa kiya kikuta. ⁴⁷ Maliamu Magedalena hamwenga na Maliamu nine dya Yose wa haona hant'hu hadya uikigwe umwili wa Yesu.

Kuuyuka kwa Yesu kulawa mwe file

Matayo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10

16 Dizuwa dya Kuhumula dize dyomboke, Maliamu Magedalena na Maliamu nine dya Yakobo hamwenga na Salome niyo wagula mavuta yedi uleke wakahake mavuta umwili wa Yesu. ² Mazilizili mwe dizuwa dya nk'hongo, idyo nidyo Jumapili na waita kwe kikuta. ³ Umwo wandile mwe sila, nawakeuza woho wenye, "Ni ani akuunga akakitongolosele diiwe diya mo mnango we kikuta?"

⁴ Mna weze wakaule, niyo waona diiwe diya dikulu dyandile hadya ho mnango wa kikuta ditongoloswa kale. ⁵ Niyo wengila mwe kikuta no kumbwiila ndugu ywetu availe zisuke zing'alise.

⁶ Niyo awagamba, "Msekwehelwa, himanya mwamzungula Yesu Mnazaleti andile kawambigwa. Hahali aha, kauyuka! Kauleni hant'hu wamwikile.

⁷ Haluse iteni mkawagambile wanamp'hina wakwe hamwenga na Petulo kugamba, 'Yesu kawalongoela kwiita Galilaya, kudya nomkamuwone enga viya awagambilagani.' "

⁸ Niyo wafosa kuse ye kikuta, niyo waguluka uku wakazingiza na kwehelwa. Hawamgambilga mnt'hu yeyose mbuli idya kwaviya nawakogoha.

Yesu amlaila Maliamu Magidalena

Matayo 28:9-10; Yohana 20:11-18

⁹ Yesu eze auyuke kulawa mwe file, mtootondo mwe dizuwa dya pili, niyo amlaila Maliamu Magedalena, yudya amlavaga mp'hepo mfunigate. ¹⁰ Yudya mvele nae niyo aita na kuwagambila weyawe, wadya andile

wakagendeela kuila na kuhongeza. ¹¹ Weze weve viya akulonga Yesu kauyuka naho kamlaila, hawahuwile.

Yesu awalaila wanamp'hina wakwe waidi

¹² Niho elo Yesu awalaila wanamp'hina wakwe waidi mwe futa nt'huhu viya wandile mwe sila wakaita kwe kaya. ¹³ Niyo wauya na kuwagambila wadya watuhu wamtimile Yesu, mna woho hawahuwile.

Yesu awalaila wanamp'hina mlongo na yumwe

¹⁴ Niho elo Yesu awalaila wanamp'hina mlongo na yumwenga Umwo wandile wakadya. Niyo awativila kwaviya waswesile mhuwi, naho nawanda wadala kuwahuwilai wadya wamuwone. ¹⁵ Niyo awagamba, "Iteni mwe isi yose mkabilikize Mbuli Yedi kwa want'hu wose. ¹⁶ Mnt'hu yeyose naahuwile na kubatizwa,

naayokolwe, mna mnt'hu yeyose heekuhwila naasengelwe. ¹⁷ Wadya wakuhwila naweenk'higwe udahi wo kudamanya vilagiso, kwa zina dyangu, nawalave mp'hepo, na nawalonge kwa milosi mihya. ¹⁸ Wana-toza nyoka hamwenga na kunywa kint'hu chochose cha kukoma, hawakudaha kubanangwa. Nawageleke mikono mwa wanyonge, na wanyonge nao nawahone."

Yesu enulwa kwiita kwa Mnungu

¹⁹ Ivo Zumbe Yesu eze ajink'he kulonga na woho, niyo enulwa kulanga kwe mbingu no kwikala kulume kwa Mnungu. ²⁰ Wana mp'hina niyo waita na kubilikiza Mbuli Yedi kila hant'hu. Naho Zumbe nakadamanya ndima na wa woho, na kalagisa kugamba e hamwenga na woho kwe vilagiso nevitimilane ne milosi yawe.

LUKA

ULONGOLELO

Mbuli Yedi iwandikwe ni Luka ni kitabu kimwenga mwe vitabu vine ve Ndagano Im'pya vikulonga wikazi wa Yesu Kilisito. Vitabu ivo ivine nivo vikwitangwa Injili, nuko kugamba Mbuli Yedi, vawandikagwa ni Matayo na Maliko na Luka na Yohana, aho Yesu eze ande kabanika. Luka hawandikaga mbuli za wikazi wa Yesu du, mna iviyaiviya awandikaga mbuli wadamanyaga wanamp'hina wa Yesu aho eze ande kabanika no kuuyuka. Ayo yose wadamanye ye mwe kitabu kikwitangwa Imitendele ya wegala Ulosi. Hahali amanyize ikindedi kugamba Mbuli Yedi iwandikwe ni Luka yawandikagwa ini na kuhi, mna wamanyi wengi wazumilana kugamba vadahika yawandikagwa mwo mwaka wa milongo mfungate kulawa aho Yesu eze elekwe.

Luka niye awandike kitabu iki, uyo andaga mganga. Imiwandikile yakwe no ulosi wakwe yalagisa kugamba andaga mnt'hu mta umanyi. Luka aungaga kuwandika haheina kwazaganya mwo kutambalisa wikazi wa Yesu uku akatambalisa vedi ivo valailaga vileke want'hu watuhu wapate wambizi umwo wakasoma kitabu iki Luka 1:1-3. Luka handaga Myahudi. Wakolosai 4:10-14 naho awandikaga aya vileke want'hu hi Wayahudi wadahe kukombaganya, ino yalagiswa pwilli ivo adahaga kutambalisa vihendo va Wayahudi Luka 1:8.

Mbuli Yedi ivo iwandikwe ni Luka yaligana na vitabu va Matayo na Maliko kwaviya vatambalisa mbuli zikuligana naho kwa sila zikuligana. Luka atambalisa vedi vitendese mwo kwelekwa kwa Yohana Mbatizi, naho atigiza mwe mbuli yo kulekela malema, Luka 3:3; 11:4; 17:3-4; 23:34; 24:47 na mbuli ya kumlombeza Mnungu, Luka 3:21; 5:16; 6:12; 11:1-12; 22:32.

Yemndani

Luka akonga kwa kutambalisa kilekile akwandika 1:1-4.

Akajika atambalisa ukwelekwa kwa Yesu na ivo akeikile lumwe kuidamanya indima yakwe. 1:5-4:13.

Kukulu kusigale mwe kitabu icho, Luka atambalisa indima aidamanye Yesu vitendese vilagiso adamanye ne zimbuli ahinize. 4:14-21:38.

Kwo uheelo Luka atambalisa kubanika kwa Yesu na Kumoswa msanga yakwe na kuuyuka kwakwe 22-24.

1 Mkulu Teofilo

Want'hu wengi wagezaga vedi kwaviya wadabile kuwandika izimbuli ze vint'hu vilaile mgati mwetu.

² Wawandikaga vint'hu viya kisimuilwe ni wadya waonaga vint'hu ivo kukongela nk'hongo, na wadya wabilikizaga Imbuli Yedi. ³ Kwa ivo mkulu Teofilo, kwaviya name hizungula ukindedi we zimbuli izi kukongela nk'hongo, hiona vedi niwawandikile kwa uwedi vint'hu ivo vose vilaile. ⁴ Hitenda ivi vileke weye nawe umanye kindedi che vint'hu vose uhinizwe.

Kwelekwa kwa Yohana Mbatizi kwalotelwa

⁵ Umwo Helode andaga seuta ywa Uyahudi, handaga na mlava nt'hambiko zina dyakwe Zakalia. Uyo andaga yumwenga mwe difyo dya walava nt'hambiko dya Abiya. Mkaziwe etangagwa Elizabeti, naye andaga ni ywa lukolo lwa mlava nt'hambiko etangwe Haluni.

⁶ Wose waidi wandaga wazumilwa kunda wedi ha meso ha Mnungu, naho waitozaga kwa kindedi Imiko yose ya Zumbe. ⁷ Wandaga hawana mwana kwaviya

Elizabeti andaga hana cheleko, naho wose waidi wadalahalisa.

⁸ Zuwa dimwenga Zakalia andaga mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu akadamanya ndima yakwe yo ulava nt'hambiko, enga viya akudamanyaga mwo luzo lwakwe. ⁹ Enga viya chandile kihendo cha walava nt'hambiko, usaguzi umgweela Zakalia kwingila mwe Nyumba nk'hulu ya Zumbe kufunk'hiza ubani. ¹⁰ Fyo dya want'hu dyandaga dikuse dimlombeza Mnungu umo ubani wandaga ukafunk'hizwa.

¹¹ Niyo mtumigwa ywa Zumbe amlaila no kukimala hakulume he kilingo cho kufunk'hizila ubani. ¹² Zakalia eze amuone, niyo etuka na kwingilwa ni wogofi.

¹³ Mna yudya mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo amgamba Zakalia, "Usekogoha! Mnungu keva kulombeza kwako. Mkazio Elizabeti naakwelekele mwana kilume, nawe noumwitange Yohana. ¹⁴ Weye nawe nounde na kinyemi na kusekeela, naho want'hu wose nawande na kinyemi kwa kwelekwa kwakwe.

¹⁵ Naande mkulu ha meso ha Zumbe, naho haanywe divai hegu mp'hombe. Naamemezwe Muye ywa Mnungu kukongela dizuwa dyo kwelekwa kwakwe.

¹⁶ Naawavuze want'hu wengi wa Izilaeli kwa Zumbe Mnungu ywawe. ¹⁷ Naye naamlongoele Zumbe kwa Muye wa Eliya no ludole lwakwe vileke ahitule mioyo ya welesi waivane na wana wawe no kuwagela want'hu wasaguke ubala wa want'hu watendigwe kunda wedi hameso ha Mnungu no kumwiikila Mnungu want'hu waikilwe lumwe."

¹⁸ Zakalia niyo amgamba mtumigwa ywa kwe Mbingu, "Nenimanye vihihi zimbuli izi? Miye hidalahala, naho hata mkazangu naye kadalaha."

¹⁹ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo amgamba, "Ni miye Gabilieli hukimala hameso ha Mnungu anitumile nize nilonge na weye na kukugambila mbuli ino iyedi. ²⁰ Mna kwaviya huhuwile ulosi wangu, houdahe kulonga kubula mwe dizuwa idyo, aho zimbuli izo nezilaile."

²¹ Want'hu wandile kuse wakamgoja Zakalia, niyo weheelwa kwaviya ekalise kufosa kwe Nyumba ink'hulu ya Mnungu. ²² Eze afosele kuse, niyo anda hakudaha kulonga nawo. Woho nawo niyo wabunk'hula kugamba nakaona maona mwe Nyumba nk'hulu ya Mnungu. Kwaviya hadahile kulonga, naakalonga nawo kwa vilagiso.

²³ Zakalia eze abinde indima yakwe niyo auya kaya. ²⁴ Yeze yomboke mazuwa mageke, Elizabeti uyo mkaziwe niyo enula nda, niyo yanda hahalaile he nyumba yakwe kwa miezi mishano. ²⁵ Niyo agamba, "Zumbe kanidamanyila mbuli ino! Haluse kanionela mbazi, naho kaniusila soni zangu mwa want'hu."

Kwelekwa kwa Yesu kwalotelwa

²⁶ Mwo mwezi wa mtandatu wo ubovu wa Elizabeti, Mnungu amtumaga mtumigwa ywa kwe Mbingu etangwe Gabilieli kwe isi ye Galilaya, mwo mzi ukwi-tangwa Nazaleti. ²⁷ Nakanda na ulosi kwa mwali na mazanga akwitangwa Maliamu. Mndele uyu andaga katumizwa ni mgosi yumwenga etangagwa Yusufu, andaga ywo lukolo lwa zumbe Daudi. ²⁸ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo amwizila mwali uyo niyo amgamba, "Ndamsa! Zumbe e hamwenga na weye, naho kakuvikila vitendese."

²⁹ Maliamu niyo engilwa ni kinyulu kwa udya ulosi wa mtumigwa ywa kwe mbingu, naho niyo ehelwa mbuli idya nivo yagaaze. ³⁰ Mna mtumigwa ywa kwe mbingu niyo amgamba, "Maliamu, usekogoha! Mnungu kakulagisa uwedi wakwe. ³¹ Kaula, nowinule nda, naho noweleke mwana kilume, zina dyakwe noumwitange Yesu. ³² Naande mkulu naho neetangwe Mwana ywa Mnungu e Kulanga. Zumbe Mnungu naamwink'he difumbi dyo useuta enga viya andaga mkale ywakwe Daudi. ³³ Naande Seuta we cheleko cha Yakobo mazuwa yose, naho uzumbe wakwe wa ulo na ulo!" ³⁴ Maliamu niyo amgamba yudya mtumigwa ywa kwe mbingu, "Miye ni mwali na mazanga. Elo neinde vihi mbuli ino?"

³⁵ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo amhitula, "Muye ywa Mnungu naakwizile, naho ludole lwa Mnungu ekulanga nelukugubike. Kwaivo mwana akuunga elekwe neetangwe, akukile Mwana Mnungu. ³⁶ Naho,

kaula nduguyo Elizabeti kenula ubovu wa mwana kilume mwo udala wakwe naho uno ni mwezi wa mtandatu. Naakalongwa hakudaha kweleka, mna ivi haluse mbovu ywa miezi mtandatu iivo adalaha. ³⁷ Kwaviya hadihali Mnungu heekudaha kudi-damanya!"

³⁸ Maliamu niyo amgamba, "Miye ni mndima ywa Zumbe, nevinde kwangu enga ivo ukulonga." Mtu-migwa ywa kwe mbingu niyo ahalawa no kuita.

Maliamu amtalamkila Elizabeti

³⁹ Akajika aho, Maliamu niyo akeika lumwe na kutenda ludole kwita ko mzi umwe vigulu va isi ya Uyahudi. ⁴⁰ Niyo engila kwe nyumba ye Zakalia niyo kumlamsa Elizabeti. ⁴¹ Elizabeti eze eve Maliamu akamlamsa, kazana niyo katugusa mwe inda mwakwe. Elizabeti nakamemezwa Muye ywa Mnungu, ⁴² niyo alonga kwa izwi kulu, "Weye kuvikilwa kujink'ha wavele wose, na mwana ukuunga umweleke kavikilwa! ⁴³ Nii mbuli ino ink'hulu ikanilaila miye, nine dya Zumbe ywangu kwiza kunitalamkila? ⁴⁴ Nize nive du indamsa yako, kazana kwe zinda zangu niyo katugusa kwa kinyemi. ⁴⁵ Kaula kinyemi unanacho weye uhuwile mbuli ya Zumbe, kwaviya neinde kindedi kwako."

Wila wa uwedi utendese wa Maliamu

⁴⁶ Maliamu niyo agamba, "Moyo wangu wamtogola Zumbe, ⁴⁷ no muye wangu welelwa kwa mbuli ya Mnungu, Mlokozi ywangu, ⁴⁸ kwaviya anikumbukile, mndima ywakwe mkiwa! Kukongela dielo na kugendeela, want'hu wose nawanitange mvikilwa, ⁴⁹ kwe zimbuli zakwe zink'hulu Mnungu wo Udahi anidamanyile.

Zina dya Mnungu dikuka. ⁵⁰ Kukongela cheleko iki na kugendeela kalagisa mbazi kwa wadya wakumhuwila. ⁵¹ Kadamanya vint'hu vikulu kwa mkono wakwe. Kawatenda wasambale wadya wakukefenya mwe mioyo yawe. ⁵² Kawakinya maseuta kulawa mwe difumbi dyo useuta,

na kuwenula want'hu waoneke kunda wasokezi.

⁵³ Kawegusa wata sala kwa vint'hu vedi, naho kawagulusa wagoli heweena kint'hu.

⁵⁴ Kamwambiza mtumwa ywakwe Izilaeli, naho hajaile kulagisa zimbazi zakwe

⁵⁵ kwa tati yetu Ibulahimu, hamwenga na cheleko chakwe ulo na ulo!"

⁵⁶ Maliamu nakekala na Elizabeti miezi mitatu, niyo auya kaya kwakwe.

Kwelekwa kwa Yohana Mbatizaji

⁵⁷ Lupisi lwa Elizabeti wa kweleka uze ubule, niyo eleka mwana kilume. ⁵⁸ Want'hu we haguhi naye hamwenga na wanduguze weze weve ivo Zumbe ka-

muwonela mbazi, niyo wanda na kinyemi hamwenga naye.

⁵⁹ Umwana eze abule mazuwa mnane, niyo want'hu wagenda kumvina. Waungaga wamwink'he zina niye Zakalia, idizina dya ise. ⁶⁰ Mna nine niyo alemela no kuwagamba, "Bule! Dizina dyakwe neetangwe Yohana."

⁶¹ Niyo wamgamba, "Mna hahali mnt'hu mwe lukolo lwenyu mta dizina idyo?" ⁶² Niyo wamuuzisa ise kwa vilagiso vileke awagambile kugamba umwana etangwe ani.

⁶³ Zakalia niyo alombeza kabao kakwe kwo kuwandikila, niyo awandika mwe kabao kadya, "Zina dyakwe ni Yohana." Want'hu wose niyo weheleswa! ⁶⁴ Ahadya Zakalia niyo apata udahi wa kulonga naho, naho niyo akonga kumtologa Mnungu. ⁶⁵ Want'hu we haguhi naye niyo wengilwa ni wogofi, niyo imbuli idya yagendezwa mwe vigulu ve isi ya Uyahudi. ⁶⁶ Na wose wevile zimbali izo niyo nawakeuza mwe mioyo yawe, "Mwana uyu na ande mwana ywa vivihi? Kwaviya ludole lwa Zumbe lwihamwenga na yehe."

Ulotezi wa Zakalia

⁶⁷ Zakalia, ise dya Yohana niyo amemezwa Muye ywa Mnungu, niyo akonga kulotela.

⁶⁸ "Atogolwe Zumbe, Mnungu ywa Izilaeli! Kwaviya keza kuwambiza want'hu wakwe no kuwakombola.

⁶⁹ Kakikimalisila uyokozi una ludole, mwe nyumba ya Daudi mndima ywakwe.

⁷⁰ Enga viya alongaga kwa milomo ya walotezi wakwe wakukile

kukongela uko kale

⁷¹ kugamba naakiyokole kulawa mwa wank'hondo wetu,

na kulawa mwo ludole lwa wadya wose wakukiihiya.

⁷² Nakagamba nawaonele mbazi wakale wetu, naho naakumbukile ndagano yakwe ikukile.

⁷³ Nakamlapila Ibulahimu mkale ywetu

⁷⁴ kugamba naakikombole suwe

kulawa mwe mikono ya waihi wetu.

Naho naakitende kidahe kumdamanyila ndima haheina wogofi,

⁷⁵ kwa kukuka na kuzumilwa kunda wedi hameso hakwe,

mwa mazuwa yose yo ugima wetu.

⁷⁶ Nawe mwanangu, nowitangwe mlotezi ywa Mnungu ekulanga vitendese.

Kwaviya noumlongoele Zumbe, umdamanyile isila,

⁷⁷ kuwagambila want'hu wakwe kugamba nawayokolwe,

kwa kuusilwa wavu wawe.

⁷⁸ Mnungu ywetu ana mbazi na moyo wedi.

Naakimulikele ung'azi wa ukombola kulawa kulanga,

⁷⁹ kuwamulikila want'hu wose wakwikala kwe kizuli che file,

na kuzilongoza nk'hacho zetu mwe sila ya utondowazi."

⁸⁰ Yudya mwana niyo akula akongozekela umwili hamwenga no muye. Niyo ekala kwe nyika mpaka mwe dizuwa diya awalailaga want'hu wa Izilaeli.

Kwelekwa kwa Yesu

Matayo 1:18-25

2 Mazuwa yadya, Agosto, seuta ywa Kilumi asigiilaga kugamba luwandikwe ludongo lwa mazina ya want'hu wose mwe isi zose. ² Ludongo ulu nulo lwandaga lwa nk'hongo want'hu kuwazigwa, aho Kolinelio andaga mkulu wa isi ya Silia. ³ Ivo want'hu wose niyo wagenda kuwazigwa kwawe kila yumwenga.

⁴ Yusufu naye ahalawaga kwo mzi wa Nazaleti mwo mkowa wa Galilaya, niyo akwela kuita Uyahudi mwo mzi wa Betelehemu, hant'hu elekagwa zumbe Daudi. Nakaita ukwo kwaviya yehe andaga mwo lukolo lwa Daudi ⁵ vileke awandikwe hamwenga na Maliamu, uyo amposaga, mna andaga mbovu. ⁶ Umwo wandaga uukwo, mazuwa ya Maliamu yo kwingila nyumba yabulaga. ⁷ Niyo amweleka mwana kilume wa nk'hongo, no kumvika suke za kititi, niyo amtambalika mwo luhondo lwo kudiila ng'ombe kwaviya hahandaga na hant'hu mwe nyumba ya wageni.

Wadimi na Watumigwa wa kwe mbingu

⁸ Naho mwe isi idya kwandaga na wadimi wakwikala mwe zink'honde wakudima ngoto zawe kwa luzo neki-lo. ⁹ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu awalaila, uwedi wa zumbe utendese wa Zumbe niyo wawang'aila nt'hendelo zose, niyo wengilwa ni wogofi mkulu.

¹⁰ Yudya mtumigwa ywa kwe mbingu niyo awagamba, "Msekogoha! Nawegailani mbuli yedi ya kinyemi kikulu kwa want'hu wose. ¹¹ Kwaviya dielo mwo mzi wa Daudi kelekwa Myokozi ywenyu, nuyo Zumbe Kilisito. ¹² Na iki nicho kilagiso kwenyu. Namumbwile mwana, kavikigwa suke za mwana, naho katambalikwa mwo luhondo lwo kudiila ng'ombe."

¹³ Ahadya fyo kulu dya watumigwa wa kwe mbingu kulawa kulanga dyadugana na yudya mtumigwa yumwenga, niyo wakonga kumtologa Mnungu wakagamba,

¹⁴ "Uwedi utendese ni wa Mnungu ywa kwe mbingu, na utondowazi kwa want'hu elelwe nawo mwe isi!"

¹⁵ Watumigwa wadya weze wauye Kulanga, wadya wadimi niyo wagambana, "Haya kiteni mpaka Betelehemu kikakaule idyo dilaile, kigambilwe ni Zumbe."

¹⁶ Niyo wasunguza kuita, wawabwila Maliamu hamwenga na Yusufu na yudya mwana katiti katambalikwa mwo luhondo lwo kudiila ng'ombe. ¹⁷ Wadimi awo weze wakaone katiti niyo wasimuila viya mtumigwa ywa kwe mbingu awagambile mwe mbuli ya yudya mwana katiti. ¹⁸ Wose wevile niyo wehelwa kwa ayo wagambilwe ni wadimi. ¹⁹ Mna Maliamu niyo awi-ika ulosi uwo wose akaufanyanya mwo moyo wakwe. ²⁰ Wadya wadimi niyo wauya kwe nyika, wakamwink'ha uwedi utendese na kumtologa Mnun-

gu kwa mbuli zose wevile na kuwona enga ivo mtumigwa ywa kwe mbingu awagambilaga.

Mwana enk'higwa zina

²¹ Yeze yabule mazuwa mnane, zuwa dyo kumvina mwana dize dibule, niyo wamwink'ha zina niye Yesu. Dizina idyo nakenk'higwa ni mtumigwa ywa kwe Mbingu kukongela aho andaga akei kwelekwa.

Yesu kwe Nyumba Nk'hulu ya Mnungu.

²² Lupisi lwabulaga lwa Yusufu hamwenga na Maliamu kudamanya kihendo cho kukukizwa enga viya miko ya Musa ivo ikulonga. Niyo wamguha umwana na kumwigala kwo mzi wa Yelusalemu kumwigala kwa Zumbe ²³ enga viya iwandikwe mwe miko ya Zumbe kugamba, "Kila mwana kilume kifungula nda aungwa kwigalwa hameso ya Zumbe." ²⁴ Niyo wagenda kulava malavo enga viya ikuungwa mwe miko ya Zumbe. "Suwa mbili hegu makinda maida ya mp'hugi."

²⁵ Mwo lupisi kiya, hadya Yelusalemu handaga na mnt'hu yumwenga zina dyakwe Simioni. Mnt'hu uyo andaga ywedi, akumwogoha Mnungu. Naakagoja kwiza kwo kusangalazwa kwa wa Izilaeli, na Muye ywa Mnungu andaga na yehe. ²⁶ Naye nakagambilwa ni Muye ywa Mnungu kugamba haabanike uneva akei kumuwona Kilisito ywa Zumbe. ²⁷ Welesi wa Yesu weze wamwigale umwana kwe Nyumba Ink'hulu ya Mnungu vileke wamdanyile enga ivo miko ya Musa ikuwaunga, niyo Muye ywa Mnungu amlongoza Simoni kwingila kwe nyumba iyo Ink'hulu ya Mnungu.

²⁸ Simoni niyo amhokela umwana mwe mikono yakwe, niyo amtogola Mnungu akagamba,

²⁹ "Haluse Zumbe mlekele mtumwa ywako aite mp'heho, enga ivo ulongile.

³⁰ Kwaviya kwa meso yangu hiuona ukombola wako,

³¹ uutendile uoneke kwa want'hu wose.

³² Ung'azi wa kulagisa viya ukuunga weye kwa want'hu hi Wayahudi,

no kunda uwedi utendese wako kwa want'hu wako wa Izilaeli."

³³ Ise na nine ywa Yesu niyo wehelwa kwa yadya yandile yakalongwa ni Simoni. ³⁴ Simioni niyo awavikila, akamgamba Maliamu nine dya Yesu, "Kaula, mwana uyu kasagulwa ni Mnungu kwa kugwa na kwinka kwa want'hu wengi mwe Izilaeli. Naande kilagiso kulawa kwa Mnungu, na want'hu wengi nawamnemele. ³⁵ We mwenye nawe dibamba nadikwingile mo umoyo wako vileke zigubulwe fanyanyi za mioyo mingi."

³⁶ Nahanda na mlotezi yumwenga we kivele, dizina dyakwe Ana mwana wa Fanueli we kabila dya Asheli. Mvele uyu nakekala na mgosi kwa myaka mfungate kukongela ukulombigwa kwakwe. ³⁷ Niyo andaga abanikilwe ni mgosiwe, na lupisi icho andaga na myaka milongo mnane na mine. Lupisi chose icho andaga hakulawa mwe nyumba ya Mnungu, andaga Umwo kila na msi akavika kwa kufunga ukudya na kulombeza.

³⁸ Isa iidya, mvele uyo alaila na kumtogola Mnungu no kulonga mbuli za yudya mwana kwa want'hu wose wandile wakaugoja ukombola wa Yelusalemu.

Kuuya Nazaleti

³⁹ Yusufu na Maliamu weze wajike kuyadamanya yose enga viya yasigilwe mwe miko ya Zumbe, niyo wauya Galilaya mpaka ko mzi wawe wa Nazaleti.

⁴⁰ Yudya mwana niyo akula, ongezeke ludole, amema zihikima na uwedi wa Mnungu neziinda na yehe.

Mbwanga Yesu mwe nyumba ya Mnungu

⁴¹ Welesi wakwe Yesu nawenda na kihendo cha kwiita Yelusalemu kila mwaka mwa mazuwa ya zuwa dya kinyemi ye Pasaka. ⁴² Mbwanga Yesu eze abule myaka mlongo na miidi, niyo waita Yelusalemu enga viya kihendo kikuwaunga. ⁴³ Weze wabinde zuwa dya kinyemi, niyo wakonga kuuya kaya. Yesu niyo asigala Yelusalemu haheina welesi wakwe kumanya. ⁴⁴ Woho nawakafanyanya kugamba e hamwenga na fyoo dya want'hu mo utafi, niyo wagenda msi mgima. Niyo wakonga kumzungula kwa ndugu zawe hamwenga na wambuya zawe. ⁴⁵ Weze wamswese, niyo wauya Yelusalemu wakamzungula.

⁴⁶ Mwe dizuwa dya katatu, niyo wambwila mwe nyumba ya Mnungu kekala hamwenga na wahinzi we Kiyahudi, nakawategeleza na kuwauza mbuli.

⁴⁷ Woseni wamtegeleze niyo wahelwa kwa yadya mahituzi yakwe viya yendile ya ubala. ⁴⁸ Welesi wakwe weze wamuwone, niyo weheleswa. Nine niyo amgamba, "Mwanangu, ni mbwai ukakitenda ivi? Kaula, miye na tati yako nekinda kikakuzungula kwa kwangadika."

⁴⁹ Yesu niyo awahitula, "Kwa mbwai kunizungula? Hammanyize kugamba hiungigwa ninde mwe nyumba ya Tate?" ⁵⁰ Mna woho hawakombaganye ulosi uwo awagambile. ⁵¹ Niyo auya nawo Nazaleti, naye andaga akawategeleza. Nine niyo ayaika ayo yose mo umoyo wakwe. ⁵² Yesu niyo ongezekela kukula na kunda na mizungu, akamwelela Mnungu hamwenga na want'hu.

Mabilikizi ya Yohana Mbatizi

Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yohana 1:19-28

3 Mwaka wa mlongo na mishano wo useuta wakwe seuta ywa Kilumi etangwe Tibeliyo, Pontio Pilato andaga mkulu we isi ya Uyahudi na Helode naye andaga mkulu wa Galilaya na Filipo nduguye andaga mkulu wa Ituleya ne isi ya Tilakoniti, Lisania andaga mkulu we Abilene. ² Anasi na Kayafa wandaga wakulu wa walava nt'hambiko. Lupisi ulo Mbuli ya Mnungu yamwizilaga Yohana mwana Zakalia ukwo kwe nyika. ³ Niyo aita kila hant'hu mwe isi yose yo mto Yolodani akawabilikiza want'hu, "Lekeneni uwavu wenyu mkabatizwe, Mnungu naawausileni uwavu wenyu." ⁴ Enga viya iwandikwe mwe kitabu cho mlotezi ywa Mnungu Isaya.

"Mnt'hu akubongeela kwe nyika,

'Ikeni lumwe sila ya Zumbe,
chululeni lwombokelo lwakwe.

⁵ Kila kolongo dyaungwa kusilizwa,
na kila lugulu na kagulu vaungwa kuselezwa.
Sila zigonjile zaungwa kugololwa,
sila za makolongo zaungwa kusalahazwa.

⁶ Naho want'hu wose nawauone ukombola wa Mnungu!

⁷ Niyo Yohana awagamba want'hu wambasile vileke wabatizwe, "Nyuwe cheleko che nyoka! Ni ani awagambileni kugamba mwadaha kunyilika maya ya Mnungu yakwiza?" ⁸ Lagiseni kwa udamanyi kugamba muuleka uwavu wenyu. Naho msekukegamba, 'Ibulahimu ni tati yetu!' Nawagambilani, Mnungu adaha kuguha maiwe aya niyo amdamanyila Ibulahimu welekwa mwa maiwe aya! ⁹ Na ivo haluse hoyu diikigwa kale mwe zink'holo ze miti, mti wowose howiina cheleko chedi nousunge no koki gwa mwo moto."

¹⁰ Want'hu niyo wamuuzwa, "Haluse kitende vihihi?"

¹¹ Niyo awahitula, "Mta nk'hazu mbili naamwink'he heena nk'hazu, naho mta nk'hande atende iivo."

¹² Wakuduganya kodi nao niyo weza wakaunga kubatizwa. Niyo wamuuzwa, "Mhinizi, suwe naswe kitende vihihi?"

¹³ Niyo awahitula, "Msekuguha vint'hu kujink'ha viya mkuungwa kuguha."

¹⁴ Watowani watuhu nao niyo wamuuzwa, "Suwe naswe kidamanyei?" Niyo awahitula, "Msekuguha matundu kwa mnt'hu yeyose haheina mwivano, naho mzumilane na maliho yenyu."

¹⁵ Kwaviya want'hu nawanda wakagoja kwiza kwa Kilisito, ivo niyo wakonga kukeuza mwe mioyo yawe, mwe mbuli ya Yohana "Hangi uyu niye Kilisito?"

¹⁶ Yohana niyo awahitula, "Miye nawabatizani na mazi, mna eza mta ludole kunijink'ha miye. Miye hina wedi hata kunda mtumwa ywakwe. Yehe naawamibatizeni kwa Muye ywa Mnungu na kwa moto wa usengelo.

¹⁷ Uyo ana lungu mwo mkono wakwe, ahetele ngano yakwe na kuiika mwe digulu dyakwe, mna mahofya naayo mwo moto houkuzima."

¹⁸ Naho kwa milosi mituhu mingi Yohana nakawabilikiza want'hu Mbuli Yedi. ¹⁹ Mna Yohana nakamtivila zumbe Helode, mkulu wa Galilaya kwaviya nakamlomba Helodiya, mkaza mvunawe, na kwa vint'hu vituhu vingi viihile ivo Helode adamanye. ²⁰ Niyo Helode adamanya wihi utendese kwa kumgela Yohana mwe divugailo.

Yesu abatizwa

²¹ Want'hu wose weze wajike kubatizwa, niyo Yesu naye abatizwa. Umwo andile akalombeza Mnungu, mbingu niyo zagubuka, ²² Muye ywa Mnungu niyo aseela no kumkima mnanga mwakwe enga wa suwa. Naho izwi dyevikaga kulawa kwe mbingu dikagamba, "Weye niwe mwanangu, hukuungisa. Weye kunelela."

Lukolo Iwa Yesu

Matayo 1:1-17

²³ Yesu akongaga ndima yakwe umwo akanda na myaka milongo mitatu. Want'hu wandaga wakagamba andaga mwana Yusufu, mwana Eli. ²⁴ Eli andaga mwana wa Matati, andile mwana Lawi, mwana Meliki, mwana Yana, mwana Yusufu, ²⁵ andile mwanawe Matatiya, mwana Amosi, mwana Nahumu, mwana Esili, mwana Nagai, ²⁶ andile mwana Maati, mwana Matatiya, mwana Semeyi, mwana Yoseki, mwana Yuda, ²⁷ andile mwana Yoana, mwana Lesa, mwana Zelubabeli, mwana Shealiteli, mwana Neli, ²⁸ mwana Meliki, mwana Adi, mwana Kosamu, mwana Eli-madamu, mwana Eli, ²⁹ andile mwana Yoshua, mwana Eliezeli, mwana Yolimu, mwana Matati, mwana Lawi, ³⁰ andile mwana Simioni, mwana Yuda, mwana Yusufu, mwana Yonamu, mwana Eliakimu, ³¹ andile mwana Meleya, mwana Mena, mwana Matasa, mwana Natani, mwana Daudi, ³² andile mwana Yese, mwana Obedi, mwana Boazi, mwana Salimoni, mwana Nahashoni, ³³ andile mwana wa Aminadabu, mwana Alamu, mwana Heziloni, mwana Pelesi, mwana Yuda, ³⁴ andile mwana Yakobo, mwana Isaka, mwana Ibulahimu, mwana Tela, mwana Naholi, ³⁵ andile mwana Selugi, mwana Lagau, mwana wa Pelegi, mwana Ebeli, mwana Sala, ³⁶ andile mwana Kenani, mwana Alifakisadi, mwana Shemu, mwana Nuhu, mwana Lameki, ³⁷ andile mwana Metusela, mwana Henoko, mwana Yaledi, mwana Mahalaleli, mwana wa Kenani. ³⁸ Andile mwana Enoshi, mwana Seti, mwana Adamu, mwana Mnungu.

Kugezigwa kwa Yesu

Matayo 4:1-11; Maliko 1:12-13

4 Yesu eze afose mwo mto Yolodani, andaga na udahi mkulu wa Muye ywa Mnungu. Niyo uyo Muye amlongoza kuita mpaka kwe dijangwa. ² Uko agezagwa nu Mwavu kwa mazuwa milongo mine. Mazuwa ayo yose, andaga hakudya kint'hu, niyo akeiva sala.

³ Mwavu niyo amgamba, "Uneva weye niwe Mwana wa Mnungu, digambe diiwe idi dinde mkate."

⁴ Yesu niyo amhitula, "Iwandikwa, 'Mnt'hu haande mgima kwa ludyu du.'"

⁵ Mwavu niyo akweza Yesu kwo lunenengwa no kumlagisa useuta wose we isi yose kwa lupisi lugihi.

⁶ Mwavu niyo amgamba, "Nohwink'he weye useuta wose na uwedi wakwe utendese kwaviya vose vimwe mikono yangu, name namwink'ha yoyose enga ivo हु-unga. ⁷ Ivo vose nevinde vako weye neva unanivika."

⁸ Yesu niyo amhitula, "Iwandikwa, 'Mvike Zumbe, Mnungu ywako du, naho umdamanyile ndima yehe du!'"

⁹ Naho Mwavu niyo amwigala Yesu aite Yelusalemu no kumkweza kwo lunenengwa lwe nyumba nk'hulu ya Mnungu. Niyo amgamba, "Uneva weye niwe Mwana Mnungu, keduule hasi ¹⁰ kwaviya iwandikwa,

'Mnungu naawagambe watumigwa vileke wakwamile, 11 wakupoele mwe mikono yawe vileke usekukobadisa ikiga chako mwe diiwe.' "

12 Mna Yesu niyo ahitula, "Iwandikwa, 'Usekumgeza Zumbe Mnungu ywako.' "

13 Aho Mwavu eze abinde kumgeza kwa kila sila, amnekaga kwa lupisi.

Yesu akonga indima yakwe uko Galilaya

14 Yesu niyo auya mwe isi ya Galilaya, kamema ludole lwa Muye ywa Mnungu. Niyo mbuli zakwe zagendezwa Galilaya na mwe si zose zi mgihi. 15 Naye andaga akahiniza mwe nyumba za Mnungu, naho andaga akatogolwa ni want'hu wose.

Yesu alemelwa uko Nazaleti

Matayo 13:53-58; Maliko 6:1-6

16 Niyo Yesu aita Nazaleti, hant'hu alekelwe. E enga ivo kili kihendo chakwe Yesu, mwe dizuwa dyo kuhumula engila mwe nyumba ya Mnungu niyo akimaala vileke asome Mawandiko Yakukile. 17 Niyo enk'higwa kitabu cha mlotezi Isaya. Akigubulaga, niyo asoma hant'hu hawandikwe kugamba,

18 "Muye wa Zumbe wimnanga mwangu, kwaviya kanisagula miye niwabilikize wakiwa mbuli yedi.

Naho kanisigiila hawagambile wavugailwa kulekelwa kwawe,

na mant'hunt'hu kuwona vituhu, naho kuwakombola wanamakunt'ho.

19 Hamwenga na kubilikiza kose kugamba lupisi lubula

lwa Zumbe kuwakombola want'hu wakwe."

20 Niyo Yesu akigubika ikitabu no kumwink'ha mndima, niyo ekala. Want'hu wose wandile mwe nyumba ya Mnungu wamn'goelaga meso.

21 Akongaga kuwagamba, "Mawandiko aya diyelo yakint'ha enga ivo mwivile."

22 Want'hu wose wamzumilaga wakehelwa kwa milosi yo uwedi ayo alongaga. Wakagamba, "Ivi uyu hiyo mwana Yusufu?"

23 Yesu niyo awagamba, "Himanya nomnigambile mliganyizo uno kugamba, 'Mlaguzi kelagule mwenye! Mbuli zose kivile uzidamanye uko Kapelinaumu, zidamanye aha naho he isi yako mwenye.' " 24 Niyo agendeela kuwagamba, "Mlotezi hakuzumilwa mwe isi yakwe mwenye.

25 "Mna nawagambilani ikindedi handaga na wavele wengi wafiilagwa ni wagosi zawe mwe isi ya Izilaeli mwo lupisi ulo Eliya andaga aho. Lupisi ludya fula hainyele kwa myaka mitatu na miezi mtandatu niyo kwanda na gumbo kulu mwe isi yose. 26 Mna Eliya niyo hatumigwe kwa mnt'hu yeyose mwe isi ya Izilaeli ila kwa abanikilwe ni mgosiwe andile akekala Salefati mwe isi ya Sidoni. 27 Naho mwo lupisi lwa mlotezi El-isha, nahanda na want'hu wengi wata matana mwe isi ya Izilaeli. Mna hahali mnt'hu yoyose akukizwe mna ni Naamani du, mnt'hu wa isi ya Siliya."

28 Want'hu wose wandile mwe idya nyumba ya Mnungu weze weve zimbuli izo, niyo wengila maya.

29 Niyo walundumka, no kumfoseza Yesu kuse kwo mzi no kumkweza ho lunenengwa vileke wamdule hasi.

30 Mna yeye niyo omboka mgati mwawe niyo akeitila.

Mnt'hu mta mp'hopo

Maliko 1:21-28

31 Niyo aita mpaka Kapelinaumu, mzi wi Galilaya. Ukwow ahinizaga mwe dizuwa dyo Kuhumula. 32 Niyo we-heeleswa kwa mahinizo yakwe kwaviya andaga akahiniza kwa udahi. 33 Moya mwe idya nyumba ya Mnungu, mwandaga na mnt'hu mta mp'hopo aihile. Niyo agutila akagamba, 34 "Uuwi! Yesu wa Nazaleti, waunga ukitendei? Kwiza ukikome? Hikumanya kugamba weye niwe ani. Weye wi Akukile ywa Mnungu!"

35 Yesu niyo aitivila idya imp'hopo iihile, "Nyamala, naho umlawe mnt'hu uyo!" Niyo mp'hopo idya yamkinya hasi uyo mnt'hu mgati mwawe no kumfosa haheina kumlumiza.

36 Want'hu wose niyo wehelwa no kukonga kuuzana kugamba, "Ino mbuli yani? Mnt'hu uyu ana udahi na ludole lwa kuwativila mp'hopo waihile, nawo niyo wafosa!" 37 Ivo mbuli za Yesu niyo zagendezwa kila hant'hu mwe isi idya.

Yesu awahonya want'hu wengi

38 Yesu afosaga nyumba ya Mnungu, niyo aita kwe inyumba ya Simoni. Nine dya mkaziwe Simoni andaga mwo lusazi hakudaha, niyo wamlombeza Yesu vileke amhonye. 39 Yesu niyo akimala hagihi na yudya mvele, aufank'hila udyo unyonge niyo wamlekela. Ahadya niyo mvele yudya enuka no kuwadamanyila ndima.

40 Zuwa dize diswe, want'hu wose niyo wamwigaila Yesu want'hu wata maine ye hengi, niyo aika mikono yakwe mnanga mwa kila yumwenga no kuwahonya wose. 41 Mp'hopo nawo niyo wawalawa want'hu wengi wakagutila wakagamba, "Weye wi Mwana Mnungu!"

Yesu niyo awafank'hila, naho hawalekele walonge kwaviya nawammanya kugamba nuyo Kilisito.

Yesu abilikiza mwe nyumba ya Mnungu

42 Kwize kuche, Yesu niyo afosaga niuyo aita hant'hu haheina want'hu. Want'hu niyo wakonga kumzungula, weze wamuwone waunga wamlemeze asekuhalawa kwawe. 43 Mna niyo awagamba, "Naungwa habilikize Mbuli Yedi ya Useuta wa Mnungu mwe mizi mituhu, kwaviya iki niicho Mnungu anisiigile kudamanya."

44 Niyo abilikiza mwe zinyumba zo kumvika Mnungu mwe isi ya Uyahudi.

Yesu awetanga wanamp'hina wa nk'hongo

Matayo 4:18-22; Maliko 1:16-20

5 Zuwa dimwenga Yesu andaga kakimala hant'handanda he diziwa dya Genezaleti. Want'hu wengi nawammemela no kukefint'hafint'ha

wakategeleza Mbuli ya Mnungu. ² Niyo aona ngalawa mbili zandile mnk'handa mwe diziwa zilekigwe ni walowa wandile wakasunt'ha zinyavu zawe. ³ Yesu niyo engila mwe ngalawa imwenga, naho neinda yakwe Simoni, niyo amuunga aigale hale ludodo kulawa mnk'handa mwe diziwa. Yesu ekalaga mnanga mwe ngalawa no kukonga kuhiniza.

⁴ Eze abinde kulonga, niyo amgamba, "Simoni igale, ingalawa kwa mazi matali vileke mkalowe zisamaki."

⁵ Simoni niyo amhitula, "Zumbe," "kidamanya ndima kilo kigima haheina kupata kint'hu chochose. Mna kwaviya weye kulonga, nakidule ziwavu!" ⁶ Weze wadule zinyavu, niyo wavula samaki nyingi vitendile zinyavu zawe zaunga kukant'hika. ⁷ Niyo wawahungila mikono weyawe wandile mwe ngalawa nt'huhu weze wawambize. Niyo weza no kumemeza samaki mwe ngalawa zose mbili, nazo zaungaga kudidimila mwe mazi. ⁸ Simoni Petulo eze aone diya dilaille, niyo amfikila madi Yesu, agamba, "Zumbe, halawe hangu! Miye ni mta wavu!"

⁹ Simoni hamwenga na weyawe niyo wehelwa kwa zisamaki zinyingyi wapatile. ¹⁰ Naho weyawe wa Simoni, Yakobo na Yohana wana wa Zebedayo nawo wehelwa. Yesu niyo amgamba Simoni, "Usekogoha, kukongela ivi haluse nounde walowa want'hu." ¹¹ Niyo zingalawa zawe wazigamiza mp'wani, walekaga kila kint'hu niyo wamtimila Yesu.

Yesu amhonya mta matana

¹² Yesu eze atende emwe mzi umwenga, nahenda na mnt'hu mta matana. Naye eze amwone Yesu, niyo amfikila madi no kumnombeza, niyo agamba, "Zumbe, ukaunga, wadaha kunisunt'ha!"

¹³ Yesu naye niyo akusula umkono wakwe, amdosa na kumgamba, "Naunga, sunt'hika!" Ahadya matana niyo yamlawa mnt'hu yudya. ¹⁴ Yesu niyo amgamba, "Usekumgambila mnt'hu yoyose imbuli ino. Mna ita ukakilagise kwa mlava nt'hambiko, ukalave malavo kwa mbuli ya kusunt'hika kwako enga viya Musa alagize uleke want'hu wose wamanye kugamba kuhona."

¹⁵ Mna izimbuli za Yesu niyo zatendesha kugendezwa kila hant'hu. Want'hu wengi niyo weza wakamtegeleza na kuhonyigwa maine yawe. ¹⁶ Mna Yesu niyo aita hant'hu haheina want'hu, niyo amlombeza Mnungu.

Yesu amhonya mnt'hu aholole

¹⁷ Zuwa dimwenga Yesu andaga akahiniza. Mafalisayo wamwenga hamwenga na wahinizi wa Sigilizi walaile mwe kila mzi wa Galilaya na Yudeya na Yelusalemu nawanda aho. Na udahi wa Zumbe nawinda aho uleke ahonye. ¹⁸ Niyo weza want'hu wenule mwo lusazi mnt'hu aholomp'hale. Nawakaunga wamwigale kundani hameso ha Yesu. ¹⁹ Mna kwaviya want'hu nawamema, niyo wadunduga kumwigala kundani. Ivo wamkwezaga kulanga kwe nyumba, niyo waponk'hola langa no kumseleza mwo lusazi lwakwe na kumwika hagati he difyo dya want'hu, hameso ha

Yesu. ²⁰ Yesu eze aone mhuwi wawe, niyo amgamba yudya mnyoge, "Mbuyangu, kuusilwa wavu wako."

²¹ Niyo wahinizi we zimiko hamwenga na Mafalisayo wakongaga kulafya wakagamba, "Uyu ni ani akumlonga vihile Mnungu? Ni ani akudaha kuusila uwavu? Mnungu ekedu niye akudaha kuusila uwavu!"

²² Yesu nakamanya viya wakubanikanyanya, niyo awagamba, "Nii mwafanyanya mbuli izo mwe mioyo yenyu? ²³ Dihuhile ni dihi, kugamba, 'Kuusilwa uwavu wako,' hegu kugamba, 'Inuka uite?' ²⁴ Mna naunga mmanyeye kugamba, Mwana wa Mnt'hu ananao udahi wo kuwasila want'hu uwavu wawe." Niyo amgamba yudya mnt'hu aholomp'hale, "Nakugamba, kimala, inula lusazi lwako wite kaya kwako!"

²⁵ Ahadya mnt'hu yudya niyo akimaala hameso yawe, niyo aketwika lusazi lwakwe, niyo aita kaya kwake uku akamtogola Mnungu. ²⁶ Want'hu wose niyo weheleswa na kwingilwa ni wogofi, niyo wamtogola Mnungu wakagamba, "Dyelo kiona mbuli za kwehela!"

Yesu amwitanga Lawi

²⁷ Akajika, Yesu niyo afosa kuse. Amuonaga mnt'hu andile akakisanya kodi akwitangwa Lawi kekala he nyumba ya kukisanyila kodi. Yesu niyo amgamba, "Nitimile." ²⁸ Lawi niyo enuka, niyo aleka kila kint'hu no kumtimila Yesu.

²⁹ Akajika Lawi niyo amdanyila Yesu wila mkulu mwe nyumba yakwe. Fyo kulu dya watoza kodi hamwenga na want'hu watuhu wandaga aho. ³⁰ Niyo Mafalisayo wamwenga hamwenga na wahinizi wamwenga we miko walaile mwe difyo dyawe wakongaga kuwakalaliza wanamp'hina wa Yesu wakagamba, "Nii mwadya no kunywa hamwenga na wakutoza kodi na wata uwavu?"

³¹ Yesu niyo awahitula, "Want'hu wagima hawaku-muunga mlaguzi, mna wanyonge nayo wakumuunga mlaguzi. ³² Hizile kuwetanga want'hu wedi ila wata wavu wakweile wavu wawe, ila wata wavu."

Yesu auzwa mbuli yo kufunga ukudya

³³ Niyo want'hu wamwenga wamgambaga Yesu, "Nkanana nyingi wahamp'hina wa Yohana hamwenga na wa Mafalisayo wafunga na kumlombeza Mnungu, mna wanamp'hina wako wadya no ukunywa!"

³⁴ Mna Yesu niyo awagamba, "Ivi want'hu walalikwe kwe ndoza wadaha vivihi kufunga wakanda hamwenga no mlombi? Haikudahika! ³⁵ Mna mazuwa nayeze hadya mlombi akuunga ahauswe. Mna nedize zuwa aho mlombi neze auswe kwawe, aho niho nawa-funge."

³⁶ Niyo Yesu awagambila mliganyizo, "Hahali mnt'hu akusenga kilaka kulawa mwe suke mp'hya na kukigela mwe suke isakale. Uneva anadamanya ivo, naatatule idya suke mp'hya, naho kiya kilaka che idya suke mp'hya hakiligane ne suke ibunt'hike. ³⁷ Naho hahali mnt'hu akugela divai mp'hya mwe vizeembe visakale. Uneva anatenda ivo, idya idivai imp'ya nevitule viya

vizembe, naho neitike, vizembe navo nevibanike.

³⁸ Mna divai mp'hya yaungigwa kugeligwa mwe vizembe vihya. ³⁹ Naho hahali mnt'hu akuunga kunywa idivai mp'hya ananywa idya ya kale. Kwaviya naagambe, 'Divai ya kale niyo iyedi.' "

Dizuwa dyo Kulumula

6 Mwe dizuwa dimwenga dyo Kuhumula, Yesu na wanamp'hina wakwe wandaga wakaita kom-bokela mwe migunda ya uhemba. Niyo awanamp'hina wakwe wakonga kukwanyula vikole vo uhemba, naho nawakauhugusa no kuvidya. ² Mafalisayo wamwenga niyo wauza, "Nii nyuwe mwadamanya kint'hu kilemezwe kudamanywa mwe dizuwa dyo Kuhumula?" ³ Yesu niyo awahitula, "Ivi hamsomile kiya adamanyaga Daudi na weyawe umwo andaga na sala?" ⁴ Yehe engilaga mwe nyumba ya Mnungu, niyo aguha mikate alavilwe Mnungu, kaidya no kuwenk'ha weyawe. Naho Sigilizi zawafingiza want'hu watuhu kuidya imikate iyo, mna ni walava nt'hambiko du." ⁵ Niyo Yesu awagamba, "Mwana Mnt'hu niye Zembe we dizuwa dyo Kuhumula."

Mnt'hu mta mkono uholomp'hale

Matayo 12:9-14; Maliko 3:1-6

⁶ Mwe dizuwa dituhu dyo Kuhumula, Yesu agendaga kuhiniza kwe nyumba ya Mnungu. Mna mwe idya nyumba mwandaga na mnt'hu aholole mkono wa kulumu. ⁷ Wahinzi we miko hamwenga na Mafalisayo watuhu nawanda wazungula mzungu wo kumgwiila Yesu. Niyo wakaula uneva naamhonye yudya mnyonge mwe dizuwa dyo Kuhumula. ⁸ Mna Yesu niyo abunk'hula ivo wakufanyanya, niyo amgamba yudya mta mkono uholole, "Inuka ukimale hagati." Yudya mnt'hu niyo enuka na kukimala hagati. ⁹ Niyo Yesu awagamba, "Nawauzani nyuwe, ivi miko yetu yakigamba suwe kidamanyei mwe dizuwa dyo Kuhumula? Kudamanyanya mbuli zedi hegu mbuli ziihiye? Kuhonya ugi-ma wa mnt'hu hegu kuukoma?" ¹⁰ Ahitukaga nt'hendelo zose akawakaula, niyo amgamba yudya mnt'hu mta mkono uholole, "Chulula mkono wako." Yudya mnt'hu niyo atenda enga ivo agambilwe, mkono wakwe niyo wanda mgima naho. ¹¹ Wose niyo wafa maya, naku-fanyanya woho kwa woho kugamba wamtendei Yesu.

Yesu awasagula Wegala ulosi mlongo na waidi

Matayo 10:1-4; Maliko 3:13-19

¹² Mwa mazuwa yadya, Yesu niyo ahalawa no kuita kwo lugulu, uko amlombeza Mnungu kilo kigima. ¹³ Mtondo mwe dizuwa ditimile, Yesu ewetangaga wanamp'hina wakwe. Niyo asagula mlongo na waidi mwa awo no kuwetanga wegala ulosi ¹⁴ Simoni uyo enk'higwe zina dya Petulo ni Yesu na Anduleya nduguye na Yakobo na Yohana hamwenga na Filipino na Batolomayo, ¹⁵ Matayo na Tomasi na Yakobo mwana Alufayo na Simoni akwitangwa Zelote, ¹⁶ Yuda mwana wa Yakobo na Yuda Isikalijote, uyo amsezenge Yesu.

Yesu ahiniza no kuwahonya want'hu

¹⁷ Yesu eze aseele kulawa kwo mnima na wegala ulosi wakwe, akimalaga hant'hu hatindimale. Fyo kulu dya wanamp'hina wakwe dyandaga aaho. Naho handaga na want'hu wengi kulawa Uyahudi na Yelusalemu ne mizi ya mp'wani ya Tilo na Sidoni.

¹⁸ Want'hu awo wezaga kumtegeleza Yesu hamwenga na kuhonywa maine yawe. Hata wadya wandile waka-sulumizwa ni zimp'hepo, wezaga niyo wahonywa.

¹⁹ Want'hu wose waungisaga wamdose Yesu kwaviya ludole nolukafosa mwakwe niyo lwawahonya want'hu wose.

Kinyemi na ligito

²⁰ Yesu awakaulaga wanamp'hina wakwe niyo agamba,

"Mna kinyemi nyuwe awakiwa, kwaviya Useuta wa Mnungu ni wenyu!

²¹ Mvikilwa nyuwe mne sala ivi haluse, kwaviya nomwigute!

Mvikilwa mkuila ivi haluse, kwaviya nomseke!

²² "Mvikilwa uneva want'hu wana waihiyani, no kuwalemelani

no kuwahomolani no kuwa onani kugamba mwi-wasavu, mna kwa mbuli ya Mwana wa Mnt'hu!

²³ Indeni na kinyemi na kwanga uneva ayo yakalaila, kwaviya nt'hunyo ni nk'hulu kwe mbingu.

Kwaviya wakale wawe nivo wawatendaga walotezi wawalongoeleni nyuwe.

²⁴ Mna hangi nyuwe wenye wagoli,

kwaviya mpata kale wikazi wedi! ²⁵ Hangi nyuwe wenye nyuwe mwigute ivi haluse,

kwaviya nomwize mnde na sala!

Hangi nyuwe wenye mkuseka ivi haluse, kwaviya nomwize muile hamwenga na kuhongeza!

²⁶ "Hangi nyuwe wenye uneva mnatogolwa ni want'hu!

Kwaviya wakale wawe nivo wawatendelaga walotezi wo udant'hi.

Kuwaunga wank'hondo

²⁷ "Mna nyuwe mkunitegeleza nawagambani, waun- geni wadya wank'hondo wenyu, wadamanyileni yedi wose wakuwatendelani yaihiile. ²⁸ Wavikileni wakuwaligitani, naho walombezeneni yedi kwa Mnungu wadya wakuwaihiyani. ²⁹ Uneva mnt'hu anakutowa funda imwenga, mleke akutowe na ya kaidi. Naho uneva mnt'hu akukuhoka koti dyako, mwink'he ne nk'hazu nayo. ³⁰ Mwink'he yeyose akukulombeza, naho uneva mnt'hu anakuhoka kint'hu chako usekuunga akuvuzile. ³¹ Watendeleni want'hu watuhu enga viya nyuwe mkuunga want'hu wawatendeleni.

³² "Uneva mnawaunga want'hu wadya wakuwaun- gani, ivi mwalagisa uwedi wani? Kwaviya hata wata wavu wawaunga wadya wakuwaunga! ³³ Naho uneva

mnadamanya mbuli zedi kwa wadya wakuwadamanya-izila mbuli zedi du, ivi mwalagisa uwedi wani? Hata wata uwavu watenda iivo! ³⁴ Naho uneva mnawenk'ha wadya mkumanya wadaha kuwaliha, ivi mwalagisa uwedi wani? Kwaviya hata wata uwavu wadamanya iivo, wakakawiila kuvuzilwa. ³⁵ Mna waungeni wadya wakuwaihia na wadamanyileni mbuli zedi, wakopesheni want'hu naho msekukawiila kuvuzilwa. Niho nt'hunyo yenyu neinde nk'hulu, nanywe nomnde wana wa Mnungu e Kulanga vitendese. Kwaviya yehe ni ywedi kwa heweena nt'hogola na waihi. ³⁶ Naho in-deni na mbazi, enga viya eli Tati yenyu.

Kuwasengela watuhu

³⁷ "Msekuwasengela want'hu watuhu, Mnungu naye haawasengeleni nyuwe. Msekuwalonga wamwenga vihile, Mnungu naye hawalongileni vihile. Walekeleni wadya wawatendeleni yaihile, nanywe nomlekelwe ni Mnungu. ³⁸ Wenk'heni want'hu vint'hu, Mnungu naye naamwink'heni nyuwe. Nomhokele kihimo kimemile na kusint'hwa na kusegeswa kikuta kwitika, nicho Mnungu naakiike mwe mikono yenyu. Kwaviya kihimo kiya ukuwahimila watuhu, nicho Mnungu naawahimileni."

³⁹ Yesu niyo awagambila mliganyizo, "Mant'hunt'hu hakudaha kumlongoza mant'hunt'hu miyawe. Uneva anatenda ivo, nawaingile wose mwe dibome.

⁴⁰ Mwanamp'hina hakudaha kumjink'ha mhinizi ywakwe. Mna kila mwanamp'hina akabinda mahinizo yakwe, adaha kuligana na mhinizi ywakwe.

⁴¹ "Nii wakaula putiputi mwe diziso dya nduguyo mna weye una basi mwe diziso dyako? ⁴² Hegu, noudahe vivihi kumgamba nduguyo, 'Ndugu yangu, goja huuse putiputi mwe diziso dyako,' mna hukudiona dibasi di mwe diziso dyako? Weye mtondwe! Konga kuusa idibasi di mwe diziso dyako, niho noudahe kukausa kaputiputi mwe diziso dya nduguyo.

Mti wamanyika kwa cheleko chakwe

Matayo 7:16-20; 12:33-35

⁴³ "Hahana mti wedi ukudaha kunda na cheleko kihile, naho hahana mti wiihile ukudaha kunda na cheleko chedi. ⁴⁴ Kwaviya kila mti wamanyika kwa cheleko chakwe. Want'hu hawakudaha kwaha tini kulawa mwe miwa, naho hawakudaha kwaha zabibu mwe miwambangoma. ⁴⁵ Mnt'hu ywedi alava yadya ayedi kulawa mwe kindolo chakwe chedi cho umoyo wakwe, mna mnt'hu mwavu alava yadya yaihile kulawa mwe kindolo chakwe kihile cho moyo wakwe. Kwaviya mnt'hu alonga yadya yamemile mwo moyo wakwe.

Wazesi waidi

⁴⁶ "Naho nii mwanitanga 'Zumbe, Zumbe,' mna hamkudamanya yadya hulonga? ⁴⁷ Mnt'hu yoyose akwiza kwangu na kwiva ulosi wangu na kuudamanya ⁴⁸ uyo naande enga mnt'hu azengile nyumba, naho

nk'hongelo yakwe kaizenga moluwe. Fula nk'hulu ize inye, mazi mengi yaitowa idya inyumba, mna haigwele kwaviya izengigwa vedi. ⁴⁹ Mna mnt'hu yoyose akwiva zimbuli zangu mna hanatendile ivo zikumuunga, uyo naande enga mnt'hu azengile nyumba yakwe mwo msanga haheina nk'hongelo. Fula nk'hulu ize inye, mazi niyo yaitowa, yaisingisa no kuikinya, niyo yabanikisa!"

Yesu ahonya mwana ywa mkulu yumwenga wa watowani wa Loma

7 Yesu eze ajike kulonga zimbuli izo kwa want'hu, niyo ahalawa na kuita Kapelinaumu.

² Mtumwa ywa mkulu yumwenga ywa watowani wa Kilumi andilisaga mnyonge. Naho mkulu uyo naakamuungisa. ³ Mkulu uyo eze eve zimbuli za Yesu, niyo asigiila wadala vilongozi wamwenga wa Kiyahudi kwa Yesu wamlombeze vileke eze amhonye mtumwa ywakwe. ⁴ Nawo weze wabule kwa Yesu, wamweilisa wakamgamba, "Mnt'hu uyu kawagilwa umtendele imbuli ino ⁵ kwaviya nakawaungisa want'hu, naho kakizengela nyumba ya Mnungu."

⁶ Ivo Yesu niyo aita hamwenga nawo. Hata eze ande e haguhi ne kaya ya yudya mkulu wawa watowani, niyo yudya mkulu wa wa watowani asigiila mnt'hu kwakwe akamgamba, "Zumbe, usekwangadika kwiza kwangu, kwaviya miye hina wedi ukukutenda weye wingile kwangu, ⁷ naho miye name hina wedi wakunitenda kwiza kwako. Mna longa mbuli du, mtumwa ywangu naahone. ⁸ Kwaviya miye name ni mnt'hu mta udahi, naho nnanawo watowani we hasi yangu. Hamgamba yumwenga, 'Ita!' Naye aita, naho hamgamba mtuhu, 'So!' Eza, naho hamgamba mtumwa ywangu, 'Damanya ivi!' Adamanya."

⁹ Yesu eze eve ayo, niyo ehelwa, niyo awahitukila want'hu wandile wakamtimila no kuwagamba, "Nawagambilani, hinati nione mnt'hu mta mhuwi enga uno mwe isi ya Izilaeli!"

¹⁰ Naho wadya want'hu watumigwe weze wauye kaya kwa yudya mkulu wawa watowani, niyo wambwila yudya mtumwa mnyonge kahona.

Yesu amuuyula mwana kilume wa mvele abanikilwe ni mgosiwe

¹¹ Eze ajike aho, niyo Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe waita kwo mzi ukwitangwa Naini. Fyo kulu dya want'hu niyo dyawatimila. ¹² Weze wabule he nk'hili yo mzi, waduganaga na want'hu wenule mnt'hu abanike, wagenda kumosa msanga. Mbwanga uyo abanike andaga mwana ikedu ywa mvele yumwenga andile kabanikilwa ni mgosiwe, naho want'hu wengi wo mzi uwo nawanda hamwenga naye. ¹³ Zumbe eze amuone yudya mvele abanikilwe ni mgosiwe, niyo amwonela mbazi, niyo amgamba, "Usekuila." ¹⁴ Niyo asogela no kudidosa dijeneza, wadya wadinule niyo waki-mala. Yesu niyo agamba, "Mbwanga, nakugamba, inu-

ka!"¹⁵ Yudya mbwanga niyo enuka no kwikala, niyo akonga kulonga. Yesu niyo amwink'hiza kwa nine.

¹⁶ Want'hu wose niyo wengilwa ni wogofi, niyo wakonga kumtologa Mnungu no kugamba, "Mlotezi mkulu keza kwetu, naho Mnungu kawakombola want'hu wakwe!"

¹⁷ Niyo mbuli za Yesu zagendezwa mwe isi yose ya Uyahudi na mwe ziisi za hagihi.

Wegala mbuli kulawa kwa Yohana Mbatizi

¹⁸ Wanamp'hina wa Yohana niyo wamgambila Yohana zimbili izo zose. Yohana niyo awetanga waidi wawe, ¹⁹ niyo awasigila kwa Zumbe vileke wakamuuze kugamba, "Ivi weye ni yudya Yohana agambile neeze, hegu kimgojele mtuhu?"

²⁰ Weze wabule kwa Yesu, niyo wamgamba, "Yohana Mbatizi kakituma kwako kikuuze kugamba, weye ni yudya akwiza, hegu kikawiile mtuhu."

²¹ Umwo wandaga wakamuza, Yesu nakahonya want'hu wengi wandile wanyonge na wata masungungu no kulava mp'hepo ziihile, naho awatendaga mant'hunt'hu wengi wadahe kuwona. ²² Niyo Yesu awahitula wanamp'hina wa Yohana kugamba, "Iteni mkamgambile Yohana yadya muyaone na kuyeva, mant'hunt'hu waona, viwete wagenda, wata matana wakukizwa, wata magutwi heyekwiva weva, wabanike wauyuka, na wakiwa wabilikizwa Mbuli Yedi. ²³ Wavikilwa want'hu wadya hehizwe kwa yadya huyadamanya!"

²⁴ Wadya want'hu watumigwe ni Yohana weze wahalawe, niyo Yesu akonga kuwagambila want'hu mbuli za Yohana. "Mwize mwiite kwe nyika, ivi nomgenda kukaulai? Kukaula kanyazi kakusingiswa ni mp'heho? ²⁵ Ivi nomgenda kukaulai? Mnt'hu avaiile suke zedi? Manyeni kugamba want'hu wavaile suke zedi na want'hu wana wikazi wedi weyuko kwe mazumba ye kiseuta! ²⁶ Mna nigambileni, ivi nomgenda kukaulai? Mlotezi? Heiye, naho eli mkulu kujink'ha mlotezi.

²⁷ Kwaviya Yohana niye awandikilwe mwa Mawandiko Yakukile kugamba, 'Mnungu agamba, kaula namtuma mwigala mbuli ywangu akulongowe, uyo naakwikile lumwe sila yako.' ²⁸ Yesu niyo agamba, nawagambilani," "Hahali mkulu kumjink'ha Yahana mwe want'hu wose we isi ino. Mna mnt'hu yoyose mdodo kujink'ha wose mwo Useuta wa Mnungu, uyo ni mkulu kumjink'ha Yohana."

²⁹ Want'hu wose, hata waduganya kodi weze weve ayo, wamzumilaga uwedi wa Mnungu kwaviya nawatizwa ubatizo wa Yohana. ³⁰ Mna Mafalisayo na wahinzi we zimiko nawalemela kumzumila Mnungu kwaviya hawatizwe ni Yohana.

³¹ Yesu niyo agamba, "Ivi niwaliganye na kint'hu chani want'hu we cheleko iki? Ivi want'hu awa waligana na mbwai? ³² Waligana na wana wekale kwe digwilo. Fyo dimwenga dikwitangana na tuhu kugamba, 'Nakiwatoela mluli mna hamvinile, naho neki-wakemela wila wa kuhongeza mna hamwiile!"

³³ Yohana Mbatizi nakeza, hakudya nk'hande naho

hakunywa divai, nanywe niyo mwagamba, 'Ana mp'hepo!' ³⁴ Mwana Mnt'hu keza, akadya no kunywa, nanywe niyo mwagamba, 'Mkauleni mnt'hu uyu, mhank'hu naho mkozi. Wambuyaze ni waduganya kodi na wata wavu!' ³⁵ Mna mzungu wa Mnungu uoneka kunda kindedi kwa want'hu wose wakuuzumila."

Yesu mwe nyumba ya Simoni Mfalisayo

³⁶ Mnt'hu yumwenga Mfalisayo niyo amlalika Yesu kaya kwakwe akadye nk'hande ya kilo. Yesu niyo aita kwe nyumba ya yudya Mfalisayo no kwikala vileke adye. ³⁷ Mwo mzi udyu, kwandaga na mvele yumwenga mta wavu. Niyo eva kugamba Yesu adya nk'hande mwe nyumba ya yudya Mfalisayo. Niyo eza na kashupa kandaga na mavuta yana mhemp'he. ³⁸ Niyo akimala kunyuma, hagihi ne iviga va Yesu, niyo aila masozi yakwe yatomokela mwe viga va Yesu. Akajika mvele yudya avihangusa iviga va Yesu kwafili zakwe na kuvinonela hamwenga na kuvihaka mavuta ya mhemp'he. ³⁹ Yudya Mfalisayo amlalike Yesu eze aone viya, niyo alonga mwo umoyo wakwe, "Mnt'hu uyu uneva andile mlotezi, nakamanya mvele uyu akumdosa kugamba ni mnt'hu ywa viyivi, hegu nakamanya kugamba ni mta uwavu!"

⁴⁰ Yesu niyo amhitula yudya Mfalisayo na kugamba, "Simoni, iyuko mbuli huunga hugambile."

Simoni niyo agamba, "Heiye, longa Mhinizi."

⁴¹ Niyo Yesu amgamba, "Kwandaga na want'hu waidi wakopaga matundu kwa mnt'hu akukopesha. Yumwenga akopaga dinali magana mashano na wakaidi akopaga dinali milongo mishano. ⁴² Wose waidi niyo hawana cho kuliha, ivo mnt'hu yudya awakopeshe niyo awalekela wose. Ivi mwe awo waidi, ni yuhi akuunga amuungise yudya mnt'hu awakopeshe?"

⁴³ Simoni niyo amhitula, "Naona ni yudya alekelwe ase kuliha matundu mengi!"

Yesu niyo amgamba, "Kulonga vedi." ⁴⁴ Yesu niyo amhitukila yudya mvele na kumgamba Simoni, "Kumwona uyu mvele? Hingila kwako, mna hunink'hile mazi ya kuhaka viga vangu, mna uyu kasunt'ha iviga vangu kwa masozi yakwe hamwenga na kuvihangusa ne zifili zakwe. ⁴⁵ Weye huninonele, mna mvele uyu kukongela ivo ningile halekile kuvinonela iviga vangu. ⁴⁶ Hunihakile mavuta mwo mtwi wangu, mna uyu kanihaka iviga vangu mavuta ya mhemp'he. ⁴⁷ Nakugambila, kwaviya uwavu wakwe mwingi uusigwa, ivo yehe naye kaungisa. Mna mnt'hu akuusilwa uwavu mgeke, yehe naye aunga ludogo."

⁴⁸ Yesu niyo amgamba yudya mvele, "Uwavu wako uusigwa."

⁴⁹ Want'hu wamwenga wandile hadya niyo wakonga kulonga mwe imioyo yawe, "Mnt'hu uyu ni mnt'hu ywani hata auwasile want'hu wavu?"

⁵⁰ Mna Yesu niyo amgamba yudya mvele, "Mhuwi wako ukuyokola. Keitile kwa utondowazi."

Wavele wamtuma Yesu

8 Yeze yajike ayo, Yesu naakazungulukila mwe mizi na mwe zikaya, akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta wa Mnungu. Wadya wanamp'hina mlongo na waidi wandile nae, ² hamwenga na wavele wamwenga walavigwe mp'hepo na kuhonyigwa maine yawe. Wavele awo wandaga ni Maliamu akwitangwa Magedalena alavigwe mp'heho mfunigate, ³ na Yoana mkaza Kuza andile mkulu mwe kitala cha Helode, na Susana na wavele watuhu wengi wandile wakamdamanyila ndima Yesu na wanamp'hina wakwe kwa vint'hu vawe.

Mliganyizo wo mhandi

Matayo 13:1-9; Maliko 4:1-9

⁴ Want'hu wengi wandaga wakamwizila Yesu kulawa kila mzi. Fyo kulu dya want'hu dize didugane hamwenga, Yesu alongaga nawo kwa mliganyizo uno.

⁵ "Mhandi agendaga kuhanda mbeyu. Umwo akazimyaga, zimwenga zagweelaga mwe sila, niyo zajatangizwa, wadege niyo wazidya. ⁶ Zimwenga zagweelaga mwo luwe, zize zikonge kuhota, niyo zahomp'hala kwa kuswesa uwolo. ⁷ Zimwenga zagweelaga mgati mwe miwa, imiwa niyo yakula hamwenga nazo, niyo yazivigaviga. ⁸ Zimwenga zagweelaga mwo ulongo wedi. Zakulaga no kweleka, kila imwenga malavo gana."

Vilekile akahiniza kwa miliganyizo

Matayo 13:10-17; Maliko 4:10-12

⁹ Wanamp'hina wakwe niyo wa muuza Yesu, "Mliganyizo uwo nivo wagaaze?" ¹⁰ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe hiwagambilani mbuli zo Useuta wa Mnungu. Mna kwa want'hu watuhu nalonga kwa miliganyizo, vileke

wakakaula wase kuwona,
wakategeleza, wase kukombaganya.

Yesu awatambalisa umliganyizo wo mhandi

¹¹ "Uno nuwo ulosi wo mliganyizo uno, mbeyu, ni Imbuli ya Mnungu. ¹² Mbeyu ziya zigweele mwe sila zaliganywa na want'hu wakuiva Imbuli ya Mnungu, mna Mwavu eza kuiusa mwe mioyo yawe vileke wanase kuhuwiwa no kuyokolwa. ¹³ Mbeyu zigweele mwo luwe, zaliganyizwa na want'hu wakuiva imbuli ya Mnungu, niyo waihokela kwa kinyemi, mna haikuika maizi kwaviya waswesa ulongo. Wahuwila ludodo du, wakagezigwa nu Mwavu, wadunduga no kuuleka mhuwi wawe. ¹⁴ Mbeyu zigweele he miwa zaliganyizwa na want'hu wakuiva imbuli ya Mnungu, mna wakagendeela, mbuli iyo yavigwavigwa ni wogofi wo wikazi uno, no ugoli no kuungisa vint'hu ve isi. Want'hu awa hawakwelela chochose. ¹⁵ Mbeyu zigwele mwo ulongo wedi zaliganyizwa na want'hu wakuiva Imbuli ya Mnungu, niyo waihokela na kuihuwila mwe mioyo yawe, naho wafinyiliza mpaka weleke matunda.

Lumuli lugubikwe ni kihungu

¹⁶ "Hakuli mnt'hu akukweleza lumuli no kulugubika ne kihungu hegu kulwiika kwe divungu, mna alwiika henukile vileke kila akwingila auone ung'azi wakwe.

¹⁷ "Kwaviya kila mbuli igubikwe neigubulwe, naho ifisigwe, neilaile kung'aile.

¹⁸ "Elo indeni na wengele kwa ayo mkuyeva, kwaviya kila mta kint'hu noongezelwe, mna mnt'hu heina kint'hu naahokigwe hata kiya kidodo akufanyanywa kunda nacho."

Nine na wanduguze dya Yesu

¹⁹ Nine na wanduguze dya Yesu niyo wambasa, mna hawadahile kumsogeela hagihi kwaviya fyo dya want'hu nedindilisa kulu. ²⁰ Mnt'hu yumwenga niyo amgamba Yesu, "Nyokwe na wanduguzo we kuse, waunga wakuone."

²¹ Yesu niyo awagamba want'hu wose, "Mnala na wandugu zangu ni wadya wakuiva Mbuli ya Mnungu no kuihuwila."

Yesu autivila mjubwaniso

²² Zuwa dimwenga Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwelaga mwe ngalawa. Niyo awagamba, "Neki-jink'hanyeni int'hendelo int'huhu ye diziwa." Ivo niyo wakonga kuita. ²³ Weze wakonge kuita, Yesu niyo agona nt'hongo. Aaho, nk'hung'unt'ho nk'hulu yakongaga kuvumila mwe bahali, ngalawa niyo yakonga kumema mazi, niyo wanda hagihi no kwangamila.

²⁴ Wana mp'hina wamwinulaga, wakamgamba, "Zumbe, Zumbe! Changamila!"

Yesu niyo enuka, niyo aitivila ink'hung'unt'ho idya hamwenga na mazi ye diziwa, niyo kwanda mp'heho tondolo. ²⁵ Niyo Yesu awagamba wanamp'hina wakwe, "Wikuhi mhuwi wenyu?"

Weheelagwa na kogoha, wakagambana, "Uyu ni mnt'hu ywa vivihi? Akutivila nk'hung'unt'ho ne mijubwaniso ye bahali, navo vamwiva!"

Yesu amhonya mnt'hu mta mp'hepo zihile

Matayo 8:28-34; Maliko 5:1-20

²⁶ Yesu na wanamp'hina wakwe niyo wagendeela ne nt'hambo, niyo wabula mwe isi ya Wagelasi imwe nt'hendelo nt'huhu ye bahali ya Galilaya. ²⁷ Yesu eze afose mwe ingalawa, aduganaga na mt'hu yumwenga wo mzi uwo mta mp'hepo. Mnt'hu uyo andaga kimbwigili mazuwa mengi, naho haakekala kwe kaya mna yehe naakekala kwe vikuta. ²⁸ Eze amwone Yesu, niyo aila kwa izwi kulu, niyo amgweela Yesu heviga na kuguta, akagamba, "Yesu, Mwana Mnungu e Kulanga! Togola, waunga unitende vivihi? Nakeila kwako, use kunisulumiza!" ²⁹ Yudya mnt'hu nakalanga ivo kwaviya Yesu nakamgamba yudya mp'hepo amlawe. Nk'hanana nyingi mp'hepo yudya naakamwizila. Naho hamwenga mnt'hu uyo naakata kwamilwa kwa kuvugailwa kwe divugailo no kukakigwa mp'hingu na kwe

viga ne mikono, mna naakadaha kuzikant'ha zimp'hingu akakilizwe nazo, niyo mp'hepo zamwigala kwe nyika.

³⁰ Yesu amuzaga, "Weye wetangwa ani?"

Niyo ahitula, "Netangwa Fyo." Ahitulaga ivo kwaviya andaga na mp'hepo waihile wabindile ingi. ³¹ Niyo mp'hepo wadya wakeiila kwa Yesu asekuwagulusila kwe isi ya want'hu wabanike.

³² Hagihi na hadya handaga na fyo kulu dya nguluwe dyandaga dikadima mwe diwandamo dyo mnima.

Niyo mp'hepo wadya wakweiila kwa Yesu vileke wakengile mwe difyo idyo. Yesu niyo awazumila. ³³ Niyo wadya mp'hepo wamlawa yudya mnt'hu no kwingila mwe difyo idyo. Difyo nadyo niyo dyagulukisa kuhinga kwe bahali, niyo dyanywa nk'habu.

³⁴ Wadimi wa nguluwe weze waone diya dilaille, niyo wanyilika no kugendeza kose imbuli mwo mzi na mwe migunda. ³⁵ Want'hu niyo wagenda kukaula diya dilaille. Weze wabule kwa Yesu, niyo wamuona yudya mnt'hu alavigwe mp'hepo kekala he viga va Yesu, kavala suke zakwe, naho ana ubala ukint'hile. Wose niyo wogohesa. ³⁶ Wadya wayaone ayo niyo wawatambalisa weyawe ivo yudya mnt'hu andile na mp'hepo waihile ahonyigwe. ³⁷ Niyo want'hu wose we isi ya Wagelasi wamnombezaga ahalawe mwe isi yawe kwaviya nawengilwa ni wogofi. Ivo Yesu engilaga mwe ngalawa no kuhalawa. ³⁸ Yudya mnt'hu alavigwe mp'hepo waihile, amlombezaga Yesu kugamba waitanye, mna Yesu niyo awasigiila, akawagamba, ³⁹ "Uya kaya ukawagambile want'hu ivo Mnungu akutendele."

Yudya mnt'hu niyo aita kila hant'hu, akawagambila ivo Yesu amdamanyile.

Mwana ywa kike ywa Yailo na mvele adosile suke ya Yesu

⁴⁰ Yesu eze auye kwe nt'hendelo nt'huhu ye diziwa, want'hu wamhokelaga kwa kinyemi, kwaviya wose wandaga wakamgoja. ⁴¹ Niyo eza mnt'hu yumwenga akwitangwa Yailo, naye ni mkulu we nyumba yo kuvikila. Eze ambwiile Yesu, amgweela mwe viga, akeiila kwa Yesu waitanye kwakwe ⁴² kwaviya mwanawe ywa kike heendile na miyawe naakatoweela. Mwana uyo andile na myaka mlongo na miidi.

Umwo Yesu andile akaita, want'hu nawakamgela lugovyagovya nt'hendelo zose. ⁴³ Mwa awo want'hu, andaga umwo mvele yumwenga andaga na unyonge wa kulawigwa ni sakame kwa malavo mlongo na miidi. Mvele uyo azaga vint'hu vingi kwa kuwenk'ha walaguzi, mna hakwandile na yoyose adahile kumhonya. ⁴⁴ Niyo amwiziila Yesu kwa kumtimila kunyuma, niyo adosa imp'hindilo ye suke ya Yesu. Aaho, niyo isakame yaleka kumlawa. ⁴⁵ Yesu niyo auza, "Ni ani anidosile?"

Want'hu wose weze wakane, Petulo niyo amgamba, "Zumbe, fyo dikuzunguluka na kukuvigaviga!"

⁴⁶ Mna Yesu niyo agamba, "Eyuko mnt'hu anidosile. Hibunk'hula ivo kwaviya hiona ludole lukanilawa."

⁴⁷ Yudya mvele eze aone hakudaha kukekifisa, niyo

amwiziila Yesu akazingiza, niyo akeduula heviga va Yesu. Ahadya mwekiyeti cha want'hu amgambilaga Yesu kiya chamtendile akamdosa, na ivo ahonile aaho eze amdose. ⁴⁸ Yesu niyo amgamba yudya mvele, "Mwanangu, mhuwi wako ukuhonya, ita na utondowazi."

⁴⁹ Umwo Yesu andile akalonga ayo, ezaga mnt'hu kulawa kwe kaya ya Yailo. Niyo amgamba Yailo, "Use kumgela lugovyagovya Mhinizi. Mwanao kabanika kale."

⁵⁰ Mna Yesu eze eve ayo, niyo amgamba Yailo, "Use kogoha, weye huwila du, mwanao naa hone." ⁵¹ Eze abule kwe kaya ya Yailo, hazumile mnt'hu yoyose engile naye kwe nyumba, ila Petulo na Yohana na Yakobo, hamwenga na ise na nine dya yudya mwana. ⁵² Want'hu wose nawanda wakaila no kuhongeza ifile ya yudya mwana. Yesu niyo awagamba, "Msekuila, mwana habanike, kagona du!"

⁵³ Want'hu niyo wamsekesa kwaviya nawamanya kugamba mwana yudya kabanika kale. ⁵⁴ Mna Yesu niyo amtoza mkono niyo amgamba, "Mwanangu, inuka!" ⁵⁵ Ugima wakwe niyo wamuuiya, aaho niyo enuka. Yesu niyo awagamba wamwink'he nk'hande. ⁵⁶ Welesi wakwe niyo weheleswa, mna Yesu niyo awafingiza wasekumgambila mnt'hu yoyose diya dilaille.

Yesu awasigiila wanamp'hina mlongo na waidi

Matayo 10:5-15; Maliko 6:7-13

9 Yesu niyo awetanga wadya mlongo na waidi, awenk'haga ludole na udahi wa kulava mp'hepo wose waihile na kuhonya maine. ² Niyo awasigiila waite kokubilikiza mbuli yo Useuta wa Mnungu hamwenga na kuhonya wanyonge, ³ akawagamba, "Msekuguha kint'hu mwe nt'hambo yenyu. Msekuguha nk'home, hegu nk'hoba, hegu nk'hande, hegu matundu, naho msekuguha hata nk'hazu mbili. ⁴ Nyumba yoyose mkwingila niyo mwetikelwa, ikaleni umwo mpaka mhalawe mwo mzi uwo. ⁵ Want'hu wanalemela kuwahokela, foseni mwo mzi uwo, naho mkafofa kung'unt'heni luvumbi mwe viga venyu inde uwona kugamba wawalemelani."

⁶ Niyo wasambala wakazunguluka mwe zikaya zose wakabilikiza Mbuli Yedi hamwenga na kuhonya want'hu kila hant'hu.

Zumbe Helode kengilwa ni wogofi

Matayo 14:1-12; Maliko 6:14-29

⁷ Zumbe Helode niyo eva zimbuli zose zilaille, niyo engilwa ni wogofi kwaviya want'hu wamwenga nawakagamba Yohana Mbatizi kauyuka. ⁸ Wamwenga nawo nawakagamba Eliya kalaila, watuhu nawo nawakagamba yumwenga mwa walotezi wa kale kauyuka. ⁹ Mna Helode niyo agamba, "Yohana nehimkant'ha umtwi. Haluse uyu naye ni ani hwiva zimbuli zakwe?" Niyo aunga kumuwona Yesu.

Yesu awenk'ha nk'hande want'hu wengi

¹⁰ Wadya wegala ulosi weze wauye, niyo wamgambila Yesu mbuli zose zidamanyike uko. Yesu niyo awaguha no kuita mpaka kwo mzi ukwitangwa Betisaida. ¹¹ Fyo dya want'hu dize dive, niyo dyambasa, Yesu naye awahokelaga niyo alonga nawo mbuli zo Useuta wa Mnungu na kuwahoya want'hu waungile kuhonywa.

¹² Kwize kunde kisingi, wadya wanamp'hina wakwe mlongo na waidi niyo wambasa na kumgamba, "Walage want'hu waite mwe zikaya ne zink'honde zimgihi vileke wakazungule nk'hande hamwenga na hant'hu ha kugona kwaviya aha ni he nyika."

¹³ Mna Yesu niyo awagamba, "Wenk'heni nyuwe nk'hande."

Niyo woho wamhitula, "Hakina kint'hu ila mikate mishano na samaki mbili du. Haluse waunga suwe kite kikagule nk'hande kwa fyo dyose idi?" ¹⁴ Wagosi du awo wandaga aaho wabulaga magana milongo mishano. Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wawekazeni want'hu hasi mwe vibunga vya want'hu milongo mishano shano.

¹⁵ Wanap'hina weze wajike kuwekaza, ¹⁶ Yesu niyo aguha idya mikate mishano ne zisamaki ziya zimbuli. Niyo akaula kulanga kwe mbingu no kumtologa Mnungu kwa ivo, avibendula no kuwenk'ha awanamp'hina wakwe wawapangile want'hu.

¹⁷ Want'hu wose niyo wadya no kwiguta, naho niyo waduganya wabesu wasigale wakubula nt'hangulu mlongo na mbili.

Petulo amtambula Yesu kunda ni Kilisito

¹⁸ Zuwa dimwenga, Yesu akanda mwenye ekedu andaga mwo kulombeza Mnungu. Wanamp'hina wakwe nawamwiitila, yehe niyo awauza, "Ivi want'hu wanigamba miye ni miye ani?"

¹⁹ Niyo wamhitula, "Wamwenga wagamba weye niye Yohana Mbatizi, wamwenga wagamba niwe Eliya na watuhu nao wagamba weye u yumwenga mwe walotezi wa kale wauyuke wa Mnungu."

²⁰ Yesu niyo awauza, "Nyuwe nanywe mwanigamba miye ni miye ani?"

Petulo niyo amhitula, "Weye niwe Kilisito ulaile kwa Mnungu."

Yesu asimula mbuli ya masulumizo ne file yakwe

Matayo 16:20-28; Maliko 8:3-9:1

²¹ Mna Yesu niyo awafingiza wasekumgambila mnt'hu yoyose mbuli idya. ²² Niyo agendeela kugamba, "Mwana ywa Mnt'hu naapatise masulumizo, naho naalemelwe ni wadala vilongozi na wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinizi we Zisigilizi. Naho naakomigwe, mna zuwa dya katatu kukongela hadya akomigwe naauyuke."

²³ Niyo awagamba want'hu wose, "Mnt'hu yoyose akuunga kunibasa, yaungwa akekane ye mwenye,

enule msalaba wakwe kila zuwa, niyo eza kwangu.

²⁴ Kwaviya mnt'hu akuunga kuukombola ugima wakwe nawazaganye, mna yoyose akuunga awazaganye ugi-ma wakwe kwa kunizungula miye naa uyokole. ²⁵ Ivi mnt'hu anapata kila kint'hu mwe isi yose, mna anawazaganya ugima wakwe, mnt'hu uyo naapatei? ²⁶ Uneva mnt'hu ananionele soni miye hamwenga na mbuli zangu, Mwana ywa Mnt'hu naye naamuwonele soni mnt'hu uyo akezakwiza mwo wedi wakwe utendese na wa Ise na watumigwa wa kwe mbingu wakukile. ²⁷ Nawagambilani kindedi, weyuko watuhu aha hawabanike mpaka aho nawauone Useuta wa Mnungu."

Yesu ahituka ifuta

²⁸ Yeze yomboke mazuwa mnane kukongela hadya eze alonge ayo, niyo awaguha Petulo na Yohana na Yakobo niyo akwela nawo kwo lugulu vileke akalombeze Mnungu. ²⁹ Umwo andile mwo kulombeza, futa yakwe yahitukaga, zisuke zakwe nazo zandaga na ung'azi wa kumwekamweka. ³⁰ Ahadya want'hu waidi wandaga want'hu waidi wandaga wakasimuila hamwenga na yehe. Want'hu awo wandaga ni Musa na Eliya ³¹ waonekaga mwo uwedi utendese wa kwe mbingu wakalonga na Yesu ivo naakaungwa kubindiliza yadya aungile Mnungu, kwa yehe kubanika kukuunga kulaile Yelusalemu. ³² Petulo hamwenga na weyawe wandaga wagona nt'hongo. Weze wenuke, niyo wauona uwedi utendese wa Yesu na wadya want'hu waidi wakimale hamwenga naye. ³³ Wadya want'hu weze wamwase Yesu, Petulo niyo amuuza, "Zumbe, kaula ivo vili vedi suwe kinde aha! Nekidamanye viheha vitatu, kamwenga kako, katuhu ka Musa na katuhu ka Eliya." Petulo hamanyaga yadya naakalonga.

³⁴ Umwo Petulo andile akalonga, niyo halaila vunde dyagubikaga, woho niyo wogohesa umwo weze wagu-bikwe ni diya divunde. ³⁵ Izwi niyo dyevika kulawa kwe mbingu dikagamba, "Uyu niye Mwanangu nimsagule, mtegelezeni yehe!"

³⁶ Izwi idyo dize divike, Yesu niyo aoneka ekedu. Wanamp'hina niyo wanyamala, hawamgambile mnt'hu yoyose zimbuli ziya wazione.

Yesu amhonya mbwanga mta mp'hopo waihile

Matayo 17:14-18; Maliko 9:14-27

³⁷ Zuwa ditimile, Yesu hamwenga na wadya wanap'hina watatu waseelaga kulawa kudya kwo lugulu. Fyo kulu dya want'hu niyo dyadugana na Yesu.

³⁸ Mnt'hu yumwenga mwe difyo diya niyo agutila, "Mhinizi! Nakulombeza mkaule mwanangu, mwanangu nuuyo du! ³⁹ Nkanana nyingi mp'hopo aihile akamwizila, amtenda agutile, naho amgela kifutu na kulawa fulu. Hakumlekela mpaka amlumizise, niho amlekela. ⁴⁰ Nehiwalombeza wanamp'hina wako wamlave, mna wadunduga."

⁴¹ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe cheleko hekikuhwila, chagile! Nenikale na nyuwe na

kugigimiza mpaka ini?" Niyo amgamba yudya mnt'hu, "Mlete mwanao aha."

⁴² Umwo yudya mbwanga andile akegalwa kwa Yesu, mp'hepo aihile niyo amkinya hasi na kumgela kifutu. Yesu niyo amtivila yudya mp'hepo, niyo amhonya yudya mbwanga na kumvuza kwa ise. ⁴³ Want'hu wose niyo wehelwa kwa udahi mkulu wa Mnungu.

Yesu alonga kaidi mbuli yo kubanika kwakwe

Umwo want'hu wandile wakehelwa kwe zimbuli naakadamanya Yesu, niyo awagamba wanamp'hina wakwe, ⁴⁴ "Msekujala kiya huwagambilani! Mwana ywa Mnt'hu agenda kugeligwa mwe mikono ya want'hu." ⁴⁵ Mna wanamp'hina hawaimanyaga imbuli idya kugamba yagaaze, kwaviya neifisigwa kwawe vileke wase kuikombaganya, naho nawakogoha kumuza Yesu.

Mkulu ni ani?

Matayo 18:1-5; Maliko 9:33-37

⁴⁶ Niyo wanamp'hina wa Yesu wakonga kuuzana kugamba ni ani akuunga ande mkulu mgati mwawe. ⁴⁷ Yesu nakamanya ivo wakufanyanya mwe mioyo yawe, niyo amguha mwana mdodo na kumkimalisa haguhi naye. ⁴⁸ Niyo awagamba, "Mnt'hu yoyose akumhokela mwana enga uyu kwa ajili yangu, anihokela miye. Yudya naye akuunga anihokele miye, amhokela yudya akisigiile. Kwaviya e mdodo mwa nyuwe, niye mkulu kujink'ha wose."

Mnt'hu yoyose heekuhigana na nyuwe ni uyo ni mienyu

Maliko 9:38-40

⁴⁹ Yohana niyo amgamba Yesu, "Zumbe, nekimuwona mnt'hu akulava mp'hepo waihile kwa dizina dyako, niyo chamfingiza kwaviya hakutimilana na suwe."

⁵⁰ Yesu niyo amhitula Yohana, "Msekumfingiza, kwaviya mnt'hu yoyose heekuhigana na nyuwe e hamwenga na nyuwe."

Want'hu wa Samalia walemela kumzumila Yesu

⁵¹ Mazuwa ya Yesu yo kuguhigwa kulanga yeze yande hagihi kubula, aungisaga kuita Yelusalemu. ⁵² Awasigilaga want'hu wamlongoele, awo waitaga niyo wengila mwe kaya ya Wasamalia wakaike lumwe kila kint'hu. ⁵³ Mna wakaya wa Samaliya hawamhokele kwaviya wamanyaga kugamba andaga akaita Yelusalemu. ⁵⁴ Wanamp'hina wakwe, Yakobo na Yohana weze waone ayo, niyo wagamba, "Zumbe, waunga kilagize moto usele kulawa kulanga uwakome pele wose?"

⁵⁵ Yesu niyo awahitukila na kuwativila. ⁵⁶ Niyo Yesu na wanamp'hina wakwe waita kwe kaya nt'huhu.

Wawagilwe kunda wanamp'hina wa Yesu

⁵⁷ Umwo wandile mwe sila, mnt'hu yumwenga niyo amgamba, "Nohutongele kokose kudya ukunga wiite!"

⁵⁸ Yesu niyo amgamba, "Mauzi yana mp'hanga, na wadege wa mwo ulanga nawo wana masasa, mna Mwana ywa Mnt'hu hana hant'hu ho kuke humuza."

⁵⁹ Yesu niyo amgamba mnt'hu mtuhu, "Nitongele." Mna mnt'hu yudya niyo amgamba, "Zumbe, goja hande kummosa msanga tate."

⁶⁰ Yesu niyo amhitula, "Waleke want'hu wabanike wawamose msanga wabanike weyawe, mna weye ita ukabilikize Useuta wa Mnungu."

⁶¹ Mnt'hu mtuhu niyo amgamba Yesu, "Zumbe, nohubase, mna goja hawalage wandugu zangu kaya."

⁶² Yesu niyo amgamba, "Mnt'hu yoyose anawaluka mna niyo akaula kunyuma, hakuzumilwa kwo Useuta wa Mnungu."

Yesu awatuma, wegala ulosiwatuhi milongo mfun-gate na waidi

10 Yeze yajike ayo, Zumbe asagulaga watuhu milongo mfun-gate na waidi, no kuwatuma wamlongoele kwa kila mzi na kila kaya, kudya yemwenye akawiile kuita. ² Niyo awagamba, "ulozo utenda mwingi, mna wavuni wageke. Mlombezeni Zumbe wo ulozo egale wavuni. ³ Iteni! Nawegalani enga ngoto mwe difyo dya mauzi. ⁴ Msekuguha mfuko hegu nk'hoba hegu vilatu, naho mse kwikalisa mkalamsa want'hu mwe sila. ⁵ Uneva mkengila he nyumba, walamseni mkagamba, 'Utondowazi unde mwe nyumba ino.' ⁶ Uneva naande aaho awagilwe utondowazi, lekeni ndamsa yenyu ikale naye, mna uneva hahali, iguheni indamsa yenyu yo utondowazi. ⁷ Ikaleni mwe nyumba iyo, dyeni, no kunywa vovose nomwink'higwe, kwaviya, wandima wawagilwa maliho. Msekusama sama kulawa nyumba ino, kuita nt'huhu. ⁸ Mneva mnaita kwo mzi niyo want'hu wakwe wanawahokelani, dyeni viya mkuunga mwiikilwe ho ludyo, ⁹ honyeni wanyonge mwo mzi uwo, naho muwagambe want'hu wa aho, 'Useuta wa Mnungu ubula hagihi na nyuwe.' ¹⁰ Mna mnaita mwo mzi niyo hawa wahokelani, halaweni aho, niyo mkabula kwe sila gambeni, ¹¹ 'No luvumbi lulawile mwo mzi wenyu, lung'ang'anile mwe viga vetu, chawakunk'hunt'hilani. Mna mmanyega kugamba, Useuta wa Mnungu wiza hagihi na nyuwe!' ¹² Nawagambilani kindedi kugamba, mwe di zuwa dyo usengelo Mnungu naawafiile mbazi Sodoma, kujink'ha umzi uwo.

Mizi heiina mhuwi

Matayo 11:20-24

¹³ "Hangi we mwenye, Kolazini, hangi we mwenye Betisaida, kwaviya vihungi vidamanywe kwako vadamanywe Tilo na Sidoni, hegu wa keilaga kale kwa Mnungu, wakavala suke za magunia, na kuhaka maivu. ¹⁴ Mna kwe dizuwa dyo usengelo, Mnungu naalagise mbazi kwa Tilo na Sidoni kuwajink'ha nyuwe. ¹⁵ Weyawe Kapelinaumu, Noukekweze mpaka kulanga?

Bule, noukulumulwe mpaka hasi kwe isi ya wabanike!"

¹⁶ Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Yeyose akuwategeleza nyuwe anitegeleza miye, na judya akuwalemela nyuwe anilemela miye na judya akunilemela miye amlemela judya anigale."

Kuuya kwa wadya milongo mfungate na waidi.

¹⁷ Niyo wadya milongo mfungate na waidi wauya kwa kinyemi kikulu wakagamba, "Zumbe, hata mp'hepo ziihile zikiva kwe dizina dyako."

¹⁸ Yesu niyo awahitula, "Nehimuwona Mwavu, akagwa enga lumwemwe kulawa kulanga. ¹⁹ Kauleni, hiwenk'ha udahi wa kujata nyoka na visuse hamwenga na kuluhuma ludole lwose lwo Mwavu, naho hakihali kint'hu kikuunga kiwanyuliken. ²⁰ Mna msekunda na kinyemi Kwaviya mp'hepo zimivani, mna indeni ne kinyemi Kwaviya amazina yenyu yawandikwa kwa Mnungu"

Kinyemi cha Yesu

Matayo 11:25-27; 13:16-17

²¹ Lupisi uludya Yesu nakamemezwa kinyemi na Muye ywa Mnungu no kugamba, "Tate ywa Mazumbe wa kulanga na hasi, nakutogola kwaviya kuwalagisa heweemanyize viya vifisigwe kwa wamanyize na wadya wasomile. Heiye Tate ivi nivo uungile vilaile.

²² "Tate kanink'ha vint'hu vose. Hahali ammanyize Mwana ila ni Tate naho hahali ammanyize Tate ila ni umwana, na wadya umwana awasagule wamanye."

²³ Yesu niyo awahitukila wanamp'hina wakwe na kuwagamba, kwa kinyele, "Wavikilwa wadya wakuwona zimbuli izi mkuziona. ²⁴ Namigambilani, walotezi hamwenga na mazumbe wengi nawakaunga kuyaona aya muyaone, mna hawayaone. Naho nawakaunga kwiva yadya mwivile mna hawadahile."

Mliganyo wo msamalia

²⁵ Mhinizi we Miko na keza vileke amgeze Yesu, "Mhinizi, Nitendei vileke nihokele ugima wa ulo na ulo?"

²⁶ Yesu niyo amhitula, "Mawandiko Ukukile yagaaze? Weye waukombaganya vivih?"

²⁷ Judya mnt'hu niyo amhitula Yesu, "Muunge Zumbe Mnungu ywako, kwa moyo wako wose, na kwa ugima wako wose no udahi zako zose, no ubala wako wose, naho 'umuunge miyao enga viya ukukeunga weye mwenye.'"

²⁸ Yesu niyo amhitula, "Kulonga kindedi. Damanya ayo naunde no ugima."

²⁹ Mna vileke aketende ywedi, niyo amuuza Yesu, "Miyangu ni ani?"

³⁰ Yesu niyo amhitula, "Mnt'hu yumwenga naakasela kulawa Yelusalemu kuita Yeliko, Niyo want'hu waihile wamgwila no kumhambula zisuke, niyo wamtoa na kumlumizisa, niyo wanyilika wamwasa hagihi no kubanika. ³¹ Niyo mlava nt'hambiko yumwenga aselaga ne sila idya, eze amuone judya mnt'hu niyo ombokela kunk'handu. ³² Niyo eza Mlawi, yehe naye eze

amuone niyo ombokela kunk'handu. ³³ Niyo msamalia yumwenga ombokela hadya haguhi, eze amuone niyo amuwonela mbazi. ³⁴ Niyo amfunga zink'wenge zakwe, no kuzigela mafuta na divai, niyo amguha judya mnt'hu no kumkweza mwe mp'hunda yakwe na kumwigala mwe nyumba ya wageni vileke wamkaule. ³⁵ Zuwa ditimile niyo aguha matundu na kuwenk'ha wadya wata inyumba, no kumgamba, 'Umkaule uyu mnt'hu, kint'hu chochose kiya akuunga umwink'he miye nenize nilihe hauya.'"

³⁶ Yesu niyo abindiliza kwa kugamba, "Mwa want'hu ao watatu, ni ani miyawewe dya judya akump'hukilwe ni wahoki?"

³⁷ Judya mhinizi we miko iyo ahitula, "Ni judya amwonele mbazi."

Yesu ni amhitula, "Ita ukadamanye enga ivo."

Yesu awatalamkila Masa na Malia

³⁸ Umwo Yesu na wanamp'hina wakwe wandaga mwo utafi wawe, wengilaga mwe kaya imwenga niyo mvele yumwenga akwitangwa Masa, awahokelaga kwe nyumba yakwe. ³⁹ Naho andaga na lumbudye etangagwa Maliamu, ekale he viga va Zumbe akamtegeleza mahinizo yakwe. ⁴⁰ Masa andaga akan-gadika ne zindima, niyo eza na kumgamba, "Zumbe hukuona hiyo vedi uyu ndugu yangu kunasila zindima nikedu? Hake mgambe eze anambize."

⁴¹ Zumbe niyo amhitula, "Masa! Masa wangadika no kwingila kinyulu mwe kudamanya mbuli nyingi!"

⁴² Mna kint'hu kimwenga du kikuungwa, naho Maliamu kasagula mbuli yedi naho heiuswe mwakwe.

Yesu ahiniza mbuli yo kumlombeza Mnungu

Matayo 6:9-13; 7:7-11

11 Aho Yesu eze abinde kulombeza Mnungu, yumwenga mwa wanamp'hina wakwe niyo amgamba, "Zumbe ukihinize kumlombeza Mnungu enga viya Yohana awahinize wanamp'hina wakwe."

² Yesu niyo awagamba, "Mnanda mwo kumlombeza Mnungu, gambeni,

'Tati yetu wi kwe mbingu, Zina dyako ditogolwe, Useuta wako wize,

³ Ukink'he ludyo lwetu lwa dielo.

⁴ Kiusile uwavu wetu,

enga viya suwe kikuwasila wavu wawe wadya waki-damanyile wavu,

naho usekukigela mwa magezo.'"

⁵ Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Uneva yumwenga ywenyu aita kwa mbwiyaye kilogati niyo amgamba judya mbwiyaye, 'Mbuyangu nikopeshe mikate mitatu. ⁶ Hizilwa ni mbuyangu akulawa nt'hambu, naho hina kint'hu cha kumwink'ha adye!' ⁷ Naho uneva mbuyayo anakuhitula kulawa kwe nyumba, 'Usekunigela nk'huswank'huswa! Hivugala kale lwivi, naho miye hamwenga wana wangu kigona kale hiku-daha kwink'ha hwi'nkhe kint'hu chochose.' ⁸ Neenuke niyo amwink'ha, hiyo kwaviya ni mbwiyaye du, mna

neenuke niyo amwink'ha kwaviya halekile kumlombeza kwe yadya akuunga.

⁹“Naho namigambilani, lombezeni namhokele, zunguleni naho namuwone, gambeni, Kuno, nomkomoelwe. ¹⁰ Kwaviya wadya wakulombeza nawahokele, wadya nawo wakuzungula nawaone, naho lwivi naukomwolwe kwa wadya wakugamba, Kuno! ¹¹ Hegu eyuko mwa nyuwe akwitangwa tate, uneva mwanawe amlombeza samaki yehe naamwink'he nyoka? ¹² Hegu naamwink'he kisuse analombeza tagi? ¹³ Togoleni want'hu waihile enga nyuwe, mna mwadaha kuwenk'ha wana wenyu vint'hu vedi, Togoleni haviten-dese kwa Tati yetu ywa kwe mbingu kuwenk'ha Muye ywakwe akukile wadya wakumlombeza?”

Yesu no mkulu wa mp'hopo waihile

Matayo 12:22-30; Maliko 3:20-27

¹⁴ Yesu andaga akalava mp'hopo aihile ywa kimumu, naho mp'hopo yudya aihile eze afose yudya mnt'hu niyo akonga kulonga, want'hu niyo weheelwa, ¹⁵ Mna want'hu watuhu niyo wagamba, “Alava mp'hopo waihile kwa udahi wa Belizebuli, Mkulu wa mp'hopo waihile.”

¹⁶ Watuhu niyo wamgeza Yesu wakaunga vilagiso vikulawa kwa Mnungu. ¹⁷ Yesu niyo amanya zifanyanyi zawe niyo awahitula, “Useuta ukukediila gaina woho wenye, nounde uke pusa, naho nyumba ina nk'humbizi haikutoga. ¹⁸ Naho uneva Mwavu kakediila gaina yehe mwenye, useuta wakwe noukimale vivihi? Kwaviya nyuwe mwagamba Belizebuli anink'ha udahi wa kulava mp'hopo. ¹⁹ Uneva miye nalava mp'hopo kwa udahi wa belizebuli, wana wenyu walava vivihi? Wadya wakumitmilani wamanya kugamba, mna masa. ²⁰ Mna uneva miye nalava mp'hopo kwa udahi wa Mnungu, Useuta wa Mnungu umizilani kale.

²¹ “Mnt'hu mta ludole aguhile vitoanilo vakwe anayamila inyumba yakwe, yose neinde mp'heho tondolo. ²² Mna uneva mnt'hu mta ludole kujink'ha izakwe anamwizila no kumhuma, naamhoke vitowanilo vakwe vose akuvihuwila no kuwapanganiza wadya awatahile.

²³ “Mnt'hu he hamwenga na miye, uyo e kinyume na miye, naho mnt'hu uyo hakuduganya mna amwaganisa.

Kuuya kwa mp'hopo aihile

Matayo 12:43-45

²⁴ “Mp'hopo iihile inamfosa mnt'hu, yombokela hant'hu haheina mazi, ikazungula hant'hu ho kuhumuila, hanahaone akegamba, ‘Neniuiye inyumba yangu nilaile.’ ²⁵ Mna anauya niyo aibwila inyumba ihagilwa na kuhambwa, ²⁶ naho, naaite no kuguha mp'hopo watuhu waihile kujink'ha yehe mwenye niyo wengila na kwikala umwo, naho mnt'hu yudya hali yakwe yanda iha kujink'ha idya ya nk'hongo.”

Kinyemi che kindedi

²⁷ Umwo Yesu andile akalonga ivo, mvele yumwenga mwe difyo iyo niyo alonga kwa izwi kulu, “Kavikilwa mvele akweleke, hamwenga na kukulela.”

²⁸ Mna Yesu niyo ahitula niyo amgamba, “Wavikilwa wadya wakwiva ulosi wa Mnungu no kuutimila!”

Want'hu waunga vilagiso kulawa kwa Mnungu

Matayo 12:38-42

²⁹ Want'hu viya wandile wakammemela niyo akonga kulonga, “Cheleko iki kiha, chazungula vilagiso, mna hakihali kilagiso mkuunga mwink'higwe ila kilagiso cha Yona. ³⁰ Enga viya Yona andile kilagiso kwa want'hu wa Ninawi, nivo akuunga ande mwana Adamu mwe cheleko iki. ³¹ Dizuwa dyo usengelo dik-abula malikia kulawa Seba naakimale nokuwasengela want'hu wa dielo, kwaviya agendaga kulawa kwe isi yakwe kugenda kumtegeleza Seuta Sulemani na mahinizo yakwe ya mizungu. Naho nawagambilani, hana kint'hu aha kikulu kumjink'ha Sulemani.

³² Want'hu wa Ninawi nawakimale nawo mwe dizuwa dyo usengelo no kuwasengelani nyuwe kunda na masa kwaviya wahituka kulawa mwo wavu wawe weze weve mabilikizi ya Yona. Naho nawagambilani ikindedi eyuko mkulu aha kumjink'ha Yona.

Lumuli lwo mwili

Matayo 5:15; 6:22-23

³³ “Hahali mnt'hu akukweleza lumuli no kulwiika hant'hu hakefisile hegu no kulugubika ne nyungu, mna lwaikwa henukile vileke wakwingila waone ung'azi wakwe. ³⁴ Lumuli lwo umwili ni diziso, uneva ziso dyako dinanda dyedi umwili wako wose nao wanda wedi, mna dinanda dibanika umwili wako wose wanda na ziza. ³⁵ Elo kaulisa, ung'azi unanao mwo mwili wako unase kunda ziza. ³⁶ Uneva umwili wako wose una ung'azi hahana hant'hu hana ziza, umwili wako wose nounde no ung'azi enga viya lumuli lukukumulikila.”

Yesu awalongeleza mafalisayo hamwenga na wahinizi we Zisigilizi

Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40

³⁷ Umwo andile akalonga ayo Falisayo yumwenga niyo amwitanga aite kwakwe akadye nk'hande, niyo engila no kwikala adye nk'hande. ³⁸ Falisayo uyo eze amwone Yesu adya nk'hande haheina kuhaka mikono enga viya ikuungwa niyo ehelwa. ³⁹ Zumbe niyo amgamba, “Nyuwe Mafalisayo mwasunt'ha vint'hu va kudiila kwa kuse, mna mndani mwenyu mmema wavu na wiihi. ⁴⁰ Nyuwe wahezi! Mnungu hiye yehe avidamanye va kuse na vakundani? ⁴¹ Mna wenk'heni wakiwa vint'hu vimwe vikombe na mwe zinyiga, vose mkuunga mnadamanye, nevinde vedi kwa Mnungu.

⁴² “Hangi nyuwe wenye Mafalisayo, kwaviya mwalava zaka za mnanaa, no mchicha hamwenga ne zimboga

naho mwaleka mbuli za mahinizo yedi no lukunde lwa Mnungu, mwaungigwa mdamanye ayo haheina kuyaleka yadya matuhu.

⁴³ "Hangi nyuwe wenye nyuwe Mafalisayo, kwaviya mwaungisa kwikala mwo ukalo wa kulongole mwe zinyumba zo kumvikila Mnungu hamwenga na kulamsa kwa kogohwa mwa magwilo. ⁴⁴ Hangi nyuwe wenye kwaviya mwikala enga vikuta heviwakigwe, naho want'hu wakwomboka mnanga mwawe hawavimanyize."

⁴⁵ Mnt'hu yumwenga mwe wahinzi we Miko iyo amhitula, "Mhinizi, ukalonga ayo wakilongeleza hata suwe."

⁴⁶ Yesu niyo ahitula, "Hangi nyuwe wenye, nyuwe wahinzi we Miko mwawatwika want'hu nt'wika hezikwinulika, mna nyuwe wenye hamkuzidosa zint'wika izo hata na wadole wenyu. ⁴⁷ Hangi nyuwe wenye, kwaviya mwaviwaka vikuta va walotezi mna watati zenyu nawo wawakomile. ⁴⁸ Kwa ivo mwalonga uwona na kuzumila yadya yadamanywe ni watati zenyu, woho nawawakoma nyuwe nanywe mwaviwaka vikuta wawe. ⁴⁹ Kwe mbuli iyo mzungu wa Mnungu nougamba, 'Kaula, neniwegaile walotezi na wegala ulosi, woho nawawakome, hamwenga na kuwasulumiza wamwenga.' ⁵⁰ Kwe mbuli iyo want'hu we cheleko iki nawasengelwe kwa kuwakoma walotezi kukongela kuumbigwa kwe isi. ⁵¹ Kukongela sakame ya Habili mpaka sakame ya Zakalia, akomigwe hagati ye vilingo ne nyumba ya Mnungu. Naho nawagambilani ikindedi kugamba, sakame iyo naiungigwe kulawa mwe cheleko iki.

⁵² "Hangi nyuwe wenye nyuwe wahinzi we miko kwaviya mkiusa kiya kikomoelo cho ubala wo kwingila kwa Mnungu, wenye hamwingile wadya nawo wandile wakengila mwawafingiza."

⁵³ Yesu eze afose umwo, wahinzi we Miko na Mafalisayo, nawakamviga viga hamwenga na kumgeza kwa maswali yabindile ingi. ⁵⁴ Naho nawakamongola vileke wamgwile kwa mbuli ikulawa mwo mnomu wakwe.

Makanyo kwa watondwe

Matayo 10:26-27

12 Mo wingi wa want'hu wamzungulukaga Yesu, niyo want'hu wata kujatana, Yesu niyo akonga kuwagambila wanamp'hina wakwe, "Indeni na wengele mkeamile no ugwadu wa mafalisayo. ² Mna haihali mbuli ya kifiso heize imanyike naho hata diya difisigwe nedize dimanyike. ³ Kwa ivo yadya yose myalongele mwo lwiza nayeze yevike kungaila, na yadya mtile kutakamizana kwe chumba kundani, nayeze yabilikizwe kulanga kwe zinyumba.

Akuungwa kogohwa

Matayo 10:28-31

⁴ "Nawagambilani nyuwe wambuya zangu, mse kuwogoha wadya wakudaha kukoma umwili niyo hawakudaha kudamanya chochose kiihile, ⁵ mna neniwalagise yudya mkuungigwa mmogohe, mwogoheni Mnungu yehe akudaha kukoma mnt'hu na kumgela

mwo moto houkuzima wa ulo na ulo, namigambilani mwogoheni uyo!

⁶ "Watolondo waidi hawakutagigwa kwa matundu mageke? Naho hakakujaligwa hata kamwenga mwa meso ya Mnungu. ⁷ Mna hata fili zimwe imitwi yenyu zoseni ziwazwa, msekogoha nyuwe wedi vitendese, kujink'ha madege.

Kumzumila na kumlemela Yesu

Matayo 10:32-33; 12:32; 10:19-20

⁸ "Nawagambilani ikindedi yudya akuunga ana nzu-mile mwa meso ya want'hu, mwana wa Mnt'hu naye naamzumile hameso ya mtumigwa ywa Mnungu.

⁹ Mna yoyose akuunga anilemele, kwa want'hu, name nenimlemele mwa meso ya mtumigwa ywa kwe Mbingu ywa Mnungu.

¹⁰ "Yeyose akumlongela mbuli yeyose iihile mwana wa mnt'hu, naausilwe wavu wakwe, mna akumhomola Muye ywa Mnungu haausilwe wavu wakwe.

¹¹ "Wanamigalani mwe nyumba za Mnungu, hamwenga na kwa maliwali na wata udahi, msekogoha mkafanyanya viya mkunga muwahitule na kulonga. ¹² Kwaviya Muye ywa Mnungu naawahinziye yadya mkuunga mlonge."

Mgoli mhezi

¹³ Mnt'hu yumwenga mdya mwo diya difyo, niyo amgambila Yesu, "Mhinizi, mgambile ngugu ywangu anink'he kipe changu mwo udya chasilwe ni tati yetu."

¹⁴ Yesu niyo ahitula, "Mbuyangu, ni ani anitendile miye ninde mlamuzi mwa nyuwe?" ¹⁵ Niyo awagamba, "Hangi nyuwe wenye, msekunda na ugubaguba wi hengi, Kwaviya, ugima wa, mnt'hu haumuli mwe wingi we vint'hu vakwe ananavo."

¹⁶ Yesu niyo awagambila mliganyizo, "Mgunda wa mnt'hu yumwenga mgoli na welekesaga, ¹⁷ Mnt'hu yudya niyo akonga kubanikanyanya ko umoyo wakwe, na kugamba, 'Nenitende vihi Kwaviya hina hant'hu ho kuikila ulozo uno? ¹⁸ Niyo agamba, nenidamanye ivi,' nenimole magulu yangu yose niyo nazenga matuhu makulu, 'mwa magulu ayo neniike nk'hande yangu yose na vint'hu vangu. ¹⁹ Aho, neniugambe umoyo wangu, haluse hikwiikila nk'hande ye myaka yose, kehumuile, udye, unywe, unde ne kinyemi!' ²⁰ Mna Mnungu niyo amgamba, 'Weye u mhezi, kilo iki cha dyelo waunga umoyo wako, ivint'hu vose wiikile ne vinde vaani?'"

²¹ Yesu niyo abindiliza kwa kugamba, "Nivo vili kwa mnt'hu akukeikila ugoli mna hakukeika lumwe kwe mbuli ya Mnungu."

Mhuwile Mnungu

Matayo 6:25-34

²² Niyo Yesu awagamba wanamp'hina wakwe, "Kwa mbuli iyo nawagambilani, msekufanyanya nomdyei, hegu nomvalei. ²³ Kwaviya ugima wajink'ha nk'hande, umwili nao wajink'ha suke. ²⁴ Hake kauleni amakungu-

lu, hayakuhanda, hayakuvuna naho hayana magulu, mna Mnungu ayenk'ha nk'hande. Nyuwe mwi wedi vitendese kujink'ha wadege. ²⁵ Ni yuhi mwa nyuwe akudaha kukeongezela utali wakwe hata mkono umwenga? ²⁶ Uneva hamkudaha dodo sa idyo, ni kugoha izimbuli zint'huhu? ²⁷ Kauleni mabwali ivo yakuhota, haya kudamanya ndima naho hayakukedamanyila suke, namigambilani, hata zombe Sulemani no uwedi utendese wakwe akei kuvaligwa vedi enga bwali dyodyose mwa aya. ²⁸ Uneva Mnungu ayavala vedi mani ya kwe mbago, yoho dielo yeaho mna luvi yaduulwa kwe mbago, ivo haawadamanyileni nyuwe vitendese, nyuwe mhungukilwe ni mhuwi?

²⁹ "Nyuwe msekwangadika kwa kiya mkuunga mdye na kiya mkuunga mnywe, naho msekunda na kitule-tule, ³⁰ kwaviya ayo yose want'hu we isi, wangadika wakayazungula. Mna Tati yenyu wa kwe mbingu kamanya kugamba mwayaunga ayo. ³¹ Kongeni kuuzungula Useuta wa Mnungu ayo yose namwongezelwe.

Ugoli wa kwo ulanga

Matayo 6:19-21

³² "Nyuwe bunga dodo, msekogoha, kwaviya Tati yenyu kelelwa kuwenk'hani Kiseuta. ³³ Tageni ivint'hu venyu vose mkawenk'he wakiwa, kedamanyileni nk'hoba hezikusakala, kindolo heikuhunguka ukwo kwe mbingu hant'hu hahakubuligwa ni mbavi naho hezidingwe ni vuvu. ³⁴ Kwaviya vindolo venyu hadya vikuunga vinde naaho imioyo yenyu ikuunga ikale.

Wandima wedi

³⁵ "Keikeneni lumwe kwa mbuli yoyose idya ikuunga ilaile, naho vimuli venyu vinde vakweela. ³⁶ Nanywe indeni enga want'hu wakumgojela zombe ywawe akuunga auye kulawa kwe ndoza, vileke aneza na kugamba kuno, wamkomwoele. ³⁷ Wavikilwa wadya wandima zombe ywawe uneva akauya naawabwiile we meso. Nawagambilani ikindedi, naahambule dikoti dyakwe niyo awagamba wahumule hasi niyo awaikila nk'hande. ³⁸ Wavikilwa uneva aneza mwe kilo gati niyo awabwiila we meso. ³⁹ Mna mmanyane kugamba, mta nyumba amanyize lupisi akwizila mbavi hegu nakekala meso, seka nyumba yakwe ikamoligwa. ⁴⁰ Nyuwe nanywe keikeneni lumwe, kwaviya mwana Mnt'hu neeze mwo lupisi ludya hemwilumanyize."

Mndima mhuwilwa na mndima hi huwilwa

Matayo 24:45-51

⁴¹ Petulo niyo amgamba, "Zombe mliganyizo uno wetu suwe, hegu wa want'hu wose?"

⁴² Zombe niyo amhitula, "Ni ani elo mndima mhuwilwa mbala, akuunga aikigwe ni zombe ywakwe kunda mkimalizi mwo undima wakwe wose, akuwenk'ha nk'hande mwo lupisi ludya lukuungwa?"

⁴³ Kavikilwa mtumwa uyo, umwo zombe ywakwe akauya ambwiila akadamanya enga ivo. ⁴⁴ Ikindedi nawagambilani, naamwiike ande mkimalizi we vint'hu

wakwe vose. ⁴⁵ Mna uneva mtumwa yudya analonga mwo moyo wakwe kugamba, mkulu ywakwe hakusunguza kuuya niyo akonga kuwatoa wandima watuhu, we kigosi na we kivele, hamwenga na kukonga kudya na kunywa no kukolwa, ⁴⁶ mkulu ywakwe mtumwa uyo naauye zuwa hedikumanyika naho mwo lupisi heluku-manyika. Uyo mkulu ywakwe naamsengele niyo amwika hamwenga na wadya hi wahuwilwa.

⁴⁷ "Mna mtumwa yudya amanyize ivo akuunga mkulu ywakwe, mna hadamanye viya akuunga uyo mkulu nywakwe naamsulumizise. ⁴⁸ Mna yudya hemmanyize mna kadamanya vikuungwa naatoigwe ludodo. Naho kila enk'higwe vingi kulawa kwakwe neviungwe vingi, naho yudya amwikile ukulu we vint'hu vingi kulawa kwakwe awaunge vingi.

Yesu atenda want'hu wapangane

Matayo 10:34-36

⁴⁹ "Hiza vileke isi inde mwo moto, naho ivi naluse moto ukimp'huka! ⁵⁰ Mna nnanawo ubatizo nikuungigwa nibatizwe, name nna makunt'ho yatendese mpaka niyakint'hize. ⁵¹ Togoleni mwagamba hiza kwigala utondowazi mwe isi? Hiyo ivo hiza vileke kunde na kupangana. ⁵² Kukongela ivi haluse, nyumba ya want'hu washano ne inde ikepanga, watatu kwa waidi, waidi kwa watatu. ⁵³ Watate hawaivane na wana wawe wana nawo hawaivane na watati zawe. Wamnala nao hawaivane na wana wawe we kike, wana kike nawo hawaivane na wamamizawe. Wamnala hawaivane na wake wana wawe, wake wana nawo hawaivane na wamamizawe vyala."

Ukuyamanya mazuwa

⁵⁴ Yesu alonga na want'hu naho kugamba, "Mnaona vunde ditandala kwo uswelo wa zuwa, mwagamba fula yeza naho yanda ivo, ⁵⁵ Mnaona mp'heho nk'hali yavuguta, mwagamba nokubwikane, naho vanda iivo. ⁵⁶ Nyuwe watondwe Mwamanya kubunk'hula hali ye isi no ulanga, yanda vihi kunda hammanyize kuvumbula zimbuli zo lupisi ulu?"

Ivana no wavu ywako

⁵⁷ "Nii hamkudaha kulamula nyuwe wenye mbuli zo wedi zo kudamanya? ⁵⁸ Kwaviya unatimilana na yudya akukulogezeza mkaita kwa mlamuzi, kombeka mwivane umwo mwe sila, mnase kukwigala mlamuzi, yudya mlamuzi naakwigale mtowani akuunga akugele mwa masa naho naakuvugaile mwe divugailo.

⁵⁹ Nakugambila, houfose umwo mpaka ulihe pele tundu ukutigizwa."

Lekeni wavu wenyu mnase kubanika.

13 Mwo lupisi ludya handaga na want'hu wamgambilaga Yesu mbuli ya Wagalilaya wakomigwe ni Pilato umwo wandaga wakalava nt'hambiko kwa Mnungu. ² Yesu niyo awahitula akawagamba, "Nyuwe mwagamba wadya wagalilaya

nawandilisa wavu, kujink'ha wagalilaya watuhu, vikaleka wakomwe? ³ Nawagambani hiyo ivo, mna nyuwe nanywe hamnakweiile wavu wenyu, nanywe nombanike enga viya wabanike woho. ⁴ Hegu wadya mlongo na mnane, wagweelwe nu mnala kudya Siloamu niyo wabanika, mwagamba watenda wavu kujink'ha watuhu wose wakwikala Yelusalemu? ⁵ Ikindedi hiyo ivo, Naho nawagambilani kugamba, hamna kweiile wavu wenyu, nombanike enga viya wabanike woho."

Mliganyizo wo mti ukwitangwa mtini houkweleka

⁶ Niyo Yesu awagambila mliganyizo uno ukugamba, "kwandaga na mnt'hu ahandaga tini mwe nk'honde ye mizabibu. Agendaga kukaula uneva naapate tunda dyakwe, mna niyo aswesa. ⁷ Niyo amgamba yudya akwamila, kaula myaka mitatu hinda heza vileke nikaule ntini mwo mtini uno, mna hikuona chochose, usenge ugwe hasi niwakula kwa kubananga isanga bule? ⁸ Mna yudya mwamizi niyo amhitula, 'Zumbe, vileke naho mo umwaka uno, niuhailile na kuugeela uwolo. ⁹ Niho, u neva uneleka mo mwaka ukwiza, nevindilise ni vedi, mna hauneleke wadaha kuusegela hasi.' "

Yesu amhonya mvele yumwenga mwe di zuwa dyo kuumula

¹⁰ Zuwa dimwenga dyo kuumula, Yesu andaga aka hiniza mwe nyumba yo kuvikila. ¹¹ Aaho handaga na mvele yumwenga andaga na mp'hepo, yamtendaga ande mnyonge kwa myaka mlongo na mnane, naho nakabunt'hika, heekudaha kukimaala kwa kuchuluka. ¹² Yesu eze amuone niyo amwitanga, no kumgamba mnala kuhonyigwa unyonge wako. ¹³ Niyo amwikila mikono, ahadya mwili wakwe niyo wachuluka, niyo akonga kumtogola Mnungu

¹⁴ Mna mkulu we nyumba ya kuvikila, ahigagwa kwaviya Yesu amhonyaga Mnt'hu mwe dizuwa dyo kuumula, ivo niyo awagamba want'hu, "yeyuko mazuwa nt'hatu ya kudamanya ndima, ivo mwize mwa mazuwa ayo mwize mhonywe!"

¹⁵ Mna Zumbe Yesu niyo amhitula, "Nyuwe watondwe! Kila yumwenga ywenyu hakukomoela mp'hunda yakwe hegu ng'ombe kulawa kwe didewa no kugenda kuinywesa kwa mazi mwe di zuwa dyo kuumula? ¹⁶ Uyu mvele ni ywa cheleko cha Ibulahimu, kazinganizwa ni Mwavu kwa myaka mlongo na mnane, togola hivo vedi kuhonyigwa mwe dizuwa dyo kuumula?" ¹⁷ Eze alonge ayo wahigani wakwe wose wengilaga soni, mna want'hu waonaga kinyemi kwe zimbuli ziya Yesu andamanyaga.

Mliganyizo we mbeyu indodo kujink'ha mbeyu zose mwe isi

Matayo 13:31; Maliko 4:30-32

¹⁸ Yesu niyo auza, "Useuta wa Mnungu ni kint'hu chani? Naho niuliganyize nai? ¹⁹ Wikala enga ivi. Mt'hu yumwenga aguhaga kabeyu kadodo kujink'ha vibeyu vose vidodo vi mwe isi, niyo akamanyaga mwe nk'honde

yakwe, niyo kakula no kutenda ziti kulu, niyo madege yeza kuzenga masasa yawe mwa matambi yakwe."

Mliganyizo wo ugwadu

²⁰ Niyo auza naho, "Neni uliganyize na kint'hu chani Useuta wa Mnungu? ²¹ Wikala enga ivi, Mvele yumwenga aguhaga kint'hu cho ugwadu, niyo ahanganya na mp'hishi milongo mine yo unga, niyo unga wose wagwaduka."

Lwivi lufinyu

²² Yesu ombokelaga mwe mizi na mwe zi kaya, akahiniza want'hu no kugendeela ne nt'hambo yakwe kuita Yelusalemu. ²³ Mnt'hu yumwenga niyo amwuzwa, "Zumbe, niwant'hu wageke wakuunga wayokolwe?"

Yesu amhitulaga kugamba, ²⁴ "Mkombeke kombokela mwo lwivi lufinyu, kwaviya want'hu wengi nawaungise kwingila mwo lwivi ulu, mna hawadahe. ²⁵ Aho mta inyumba naakimale no kuvugala ulwivi, niho mkeza kukimaala kuse no kuita ho lwivi no kugamba, 'Kikomoele Zumbe!' Naawahituleni kugamba, 'Hiwamanyizeni uko mkulawa!' ²⁶ Niho nomkonge kugamba suwe niwadya nekikadya no kunywa hamwenga na weye, nawe nouka kihiniza mwe mizi yetu. ²⁷ Mna naahitule kugamba, 'Hiwamanyizeni uko mkulawa, halaweni aha nyuwe awavu.' ²⁸ Niho nokunde na ndilo no kugwegwejula meno, aho nomuwaone Ibulahimu, Isaka na Yakobo na walotezi wa Mnungu wose mo useuta wa Mnungu, umwo nyuwe mkaduulwa kuse. ²⁹ Want'hu naweze kulawa uailo na usweelo wa zuwa, na nt'hendelo zose ze isi, nokwikala hasi ho Useuta wa Mnungu. ³⁰ Nivo wose weko uheelo nawande wa nk'hongo, wadya wa nk'hongo nawo nawazigiile."

Lukunde lwa Yesu kwa Yelusalemu

³¹ Lupisi uludya Mafalisayo wamwenga wambasaga Yesu, niyo wamgamba, "Halawe aha wiite hant'hu hatuhu, kwaviya Helode aunga akukome."

³² Yesu niyo awahitula, "Iteni mka digambile idyo diuzi kugamba, 'diyelo na luvi nagulusa mp'hepo na kuhonya wanyonge, naho zuwa dya katatu neni bindilize indima yangu.' ³³ Hata ivo vaniunga kutoza sila yangu dielo na luvi na kisindo, kwaviya hivo vedi kwa mlotezi kukomwa hant'hu hohose ila mwe Yelusalemu.

³⁴ "Yelusalemu! Weye, Yelusalemu, wawakoma walotezi na kuwatoa maiwe wadya wasigiilwe ni Mnungu kwako, malavo nyingahi niungile niwakunyatile want'hu wako enga viya nguku ikuya kunyatila hamwenga makinda yakwe, mna weye huungile. ³⁵ Kauleni nawasilani inyumba yenyu. Nawagambilani ikindedi homnion naho, mpaka aho nomwize mgambe, 'kavikilwa ni Mnungu yehe akwiza kwa zina dya Zumbe.' "

Yesu ahonya mnyonge

14 Zuwa dimwenga dya kuhumula Yesu nakaita kudya mkande kwe kaya ya mnt'hu yumwenga kilongozi ywa Mafalisayo, aho handaga na want'hu wandaga wakampelemba Yesu. ² Naho, handaga na mnt'hu yumwenga andile na unyonge wa belebele amwizilaga Yesu. ³ Yesu niyo awauza wahinzi we Miko hamwenga na Mafalisayo kugamba ni vedi, "Miko yetu yakilekela kiwahonye want'hu mwe dizuwa dyo kuhumula?"

⁴ Mna niyo wanyamala. Yesu amtozaga yudya mnyonge niyo amhonya niyo amlekela akeitile. ⁵ Eze ajike, niyo wawagamba, "Uneva yumwenga ywenyu anamwana hegu ng'ombe yakwe ingile mwe dibome, naho ni mwe dizuwa dyo kuhumula, haailave kwaviya ni zuwa dya kuhumula?"

⁶ Niyo wadunduga kumhitula mbuli ino.

Ukise no kufinyiliza

⁷ Yesu nakaona wadya walalikwe ivo nandaga wakasagula nk'halo zikulongole niyo awagambila mli-ganyo uno, ⁸ "Uneva unalalikwa mwe ndoza, use kwikala mwe zink'halo zikulongole inase kunda kuna mtuhu kukujink'ha weye alalikwe nu mkulu, ⁹ yudya naye awalalike aneza naakugambe, 'Mwink'he sila miyao ekale mwo ukalo uno.' Niho kwa soni noukekale kwo ukalo wa kunyuma. ¹⁰ Mna unalalikwa, ita ukekale kwo ukalo ukunyuma, vileke yudya akulalike aneza akugambe, 'Mbuyangu, so uku kulongole.' Ino neik-wink'he uwedi utendese mwa meso ya wose mwikalanye hamwenga. ¹¹ Kwaviya wadya wakukek-weza, nawaselezwe yudya naye akukeseleza naak-wezwe."

¹² Yesu niyo amgamba yudya amlalike mwo wila, "Uneva unadamanya wila, usekulalika wambuyazo, hegu nduguzo, hegu ugoli, kwa idi unase kunda kulihigwa kwa yadya udamanye. ¹³ Mna unadamanya wila, uwalalike wadya hewena kint'hu, hamwenga na wadya hewekudaha kugenda, wamolomp'hale, na hamwenga na mant'hunt'hu, ¹⁴ unatenda ivo no unde kuvikilwa kwaviya woho hawana kint'hu cha kukuliha, noulighig-we mwo kuuyulwa kwa wadya wedi wasagulwe ni Mnungu."

Mliganyo wa wila mkulu

¹⁵ Mnt'hu yumwenga mwa wadya wekale na Yesu he nk'hande eze eve ivo niyo amgamba Yesu, "Nawande na kinyemi wadya wose wakuunga wekale hamwenga na Zumbe ho ludyo kwo Useuta wa Mnungu!"

¹⁶ Yesu niyo amhitula, "Mnt'hu yumwenga na kadamanya wila mkulu niyo alalika want'hu wengi.

¹⁷ Wila wize ubule niyo amsigiila mtumwa ywakwe akawetange wadya wose awalalike kwaviya kila kint'hu nekiika lumwe. ¹⁸ Kila yumwenga mwa wadya walalik-we wandaga hawabuile. Ywa nk'hongo agambaga, 'higula nk'honde, ivo vaniunga hailaule, nakweiila,

nnekele haikaule.' ¹⁹ Mtuhu niyo agamba, 'Higula ng'ombe mlongo za kulimila ivo nagenda kuzigeza, nilekele niite.' ²⁰ Mtuhu niyo amgamba, 'Hilomba mvele, kwaivo henize.'

²¹ "Yudya mtumwa auyaga niyo amgambila zumbe ywakwe mbuli zose ivo zilaille. Yudya mkulu ahigagwa niyo amgamba mtumwa ywakwe, 'Ita kwe zisila zi mk'hande na mwo mzi ukawaguhe haweena kint'hu ne wiwete, na mant'hunt'hu, hamwenga na wadya wamolomp'hale.' ²² Yudya mtumwa eze auye niyo agamba, 'zumbe, hidamanya enga viya ulagize mna nyumba ikei kumema.' ²³ Zumbe niyo amgamba mtumwa ywakwe, 'Ita mwe zisila mp'hande na kwe mihaka yo mzi ukawatigize want'hu weze vileke nyumba yangu imeme. ²⁴ Kwa ivo nawagambilani hahali hata yumwenga mwe wadya walalikwe nk'hongo, akuunga auvine uwila wangu!'"

Maliho yo wakumtimila Yesu

²⁵ Aho, Yesu awahitukilaga want'hu wengi awo wandaga wakumtimila, no kuwagamba, ²⁶ "Uneva mnt'hu yeyose anibasa, hakudaha kunda mwanamp'hina ywangu uneva hakuniungisa miye kujink'ha welesi wakwe, na mkaziwe na wanawe na nduguze wa kigosi, na walumbuze, hamwenga na kujink'ha ivo akuungisa ugima wakwe mwenye. ²⁷ Heekudaha kwinda msalaba wakwe niyo anibasa hakudaha kunda mwanamp'hina ywangu.

²⁸ "Nauza, Ni yuhi mwa nyuwe anaunga kuzenga mnala hakwikala hasi na kuwaza ndima akuunga aidamanye na maliho yakwe vileke amanye kugamba ana matundu yakudaha kuibinda indima? ²⁹ Anase akadunduga kubindiliza anajika kusimba ink'hongelo du, niyo want'hu wose wamseka, ³⁰ wakagamba, 'Mnt'hu uyu akakongaga kuzenga mna habindile!'"

³¹ "Hegu eyuko zumbe yeyose anaunga kugenda kutoana na zumbe miyawe, hakwikala hasi na kufanyanya kugamba yehe hamwenga na want'hu alufu nawadahe kutowana na yudya akwiza na want'hu alufu mbili? ³² Hegu anaona haadahe, neegale ulosi aunge utondowazi, umwo yudya zumbe miyawe akei ehale. ³³ Enga kila yumwenga ywenyu" uneva hakudaha kwasa viya "ananavo hakudaha kunda mwanamp'hina ywangu."

Munyu ubanike

³⁴ "Munyu, wedi, mna unabanika noutendigwe viyivihi vileke unde wedi naho? ³⁵ Haikuwagila mwe isi, hegu du hata kwe dizala, waduulwa hale vitendese. Mta magutwi neeve!"

Ngoto yagile

Matayo 18:12-14

15 Zuwa dimwenga watoza ushulu wengi hamwenga na wata wavu wagentaga kumtegeleza Yesu, ² Mafalisayo na wahinzi we Miko iyo wakongaga kulafya, "Mnt'hu uyu awetanga wata

wavu naho adya nao!" ³ Yesu niyo awagambila mli-ganyizo uno,

⁴ "Uneva yumwenga ywenyu ana ngoto gana imwenga niyo yaga, naatende vivihi? Naazileke ziya milongo kenda na kenda niyo aita kuizungula idya yagile mpaka aione. ⁵ Anaiona akepika mwa maega kwa kinyemi, ⁶ no kuuya nayo kaya. Akabula kaya awetanga wambuyaze na nduguze niyo awagamba, 'Indeni na kinyemi, kwaviya hiiona ingoto yangu yagile.'

⁷ Namigambilani, ivo nivo kukuunga kunde na kinyemi kwe mbingu kwa mbuli ya mta wavu yumwenga alekile wavu wakwe, kujink'ha wadya milongo kenda na kenda wandile wedi kwa Mnungu.

Tundu dyagile

⁸ "Hegu eyuko mvele yeyose mta matundu yakwe mlongo, anaza dimwenga haakweleze lumuli lwakwe no kuhagila nyumba ingima niyo azungula mpaka adione? ⁹ Anadiona naawetange wambuyaze na wemgihi niyo kuwagamba, 'Indeni na kinyemi kwaviya ne hyaza tundu dyangu mna hidiona.' ¹⁰ Nawagambilani ikindedi, viligane na ivo, nivo wakunda na kinyemi watumigwa wa kwe mbingu uneva mnt'hu yumwenga mta wavu anamuuiya Mnungu."

Mwana agile

¹¹ Yesu niyo agendeela kulonga, "Mnt'hu yumwenga na kanda na wana waidi, ¹² yudya umdodo niyo amgamba ise, 'Tate nink'he ukipe wangu.' Ise azumilaga niyo kumwink'ha. ¹³ Zeze yomboke mazuwa mageke yudya mwana niyo aguha vint'hu vakwe vose no kutamba isi ya hale. Niyo abinda ugoli wakwe wose kwa mbuli ya uhabwasi. ¹⁴ Eze abinde vose viya endile navo niyo kwengila gumbo kulu mwe isi yose idya, yehe naye niyo anda hana kint'hu. ¹⁵ Niyo alombeza ndima kwa mnt'hu yumwenga mwe idya isi. Yudya mnt'hu niyo amwigala kwe nk'honde yakwe akenk'hize zinguluwe nk'hande. ¹⁶ Naaka munk'hwa adye usiga zisigaze zinguluwe, mna hahali mnt'hu amwink'haga. ¹⁷ Eze ekale hasi na kufanyanya, niyo alonga mo moyo wakwe, 'Kudya kaya, tate ana wandima wakudya nk'hande na kusigaza, mna miye nafa sala! ¹⁸ Neniite kwa tate niyo namgamba, Tate, hitenda wavu kwa Mnungu hamwenga na weye, ¹⁹ hiwagilwe kwitangwa mwanao, nitende enga yumwenga mwa watumwa wako.' ²⁰ Niyo akonga nt'hambo ya kuuya kwa ise.

"Eze ande hagihi na kaya, ise niyo amuona. Eze amuone, niyo amgulukila kwa mbazi na kumlamsa kwa kumkumbatila. ²¹ Yudya mwana niyo amgambila ise, 'Tate hidamanya wavu kwa Mnungu hamwenga na kwako, hiwagilwe kwitangwa mwanao naho.' ²² Mna ise niyo awagamba wandima wakwe, 'Sunguzeni mmwigaille suke yedi mumvike, mgeleni na mp'hete mwa kadole niyo mwamvala vilatu. ²³ Leteni ndama igimbale muichinje vileke kidye no kunda na kinyemi.

²⁴ Kwaviya uyu mwanangu andaga enga kabanika mna

kauyuka naho agaga mna kaoneka.' Niyo wakonga kwanga.

²⁵ "Yudya mwanawe mkulu andaga kwe nk'honde umwo andile akauya na kubula hagihi ne nyumba niyo eva want'hu wakwanga. ²⁶ Niyo amwitanga mtumwa yumwenga no kumuza, 'Kuna mbwai?' ²⁷ Yudya mtumwa niyo amhitula, 'Nduguyo kauya,' 'naho iso kamchinjila ndama igimbale kwaviya kampata akei mgima.'

²⁸ "Yudya mwana mkulu niyo ahiwa no kulemela kwingila kaya. Ise niyo afosa kuse na kumhembeleza engile kwe nyumba. ²⁹ Mna niyo amhitula ise, 'Tate hake kaula, mazuwa yose nakudamanyila ndima enga mtumwa, naho hikwihiye mwe mbuli yoyose. Kunink'hai? Hunink'hile hata kabuzi vileke nidamanye wila na wambuyazangu, ³⁰ mna uyu mwanao adile ugoli wako hamwenga na mapamp'he, eze auye niyo wamchinjila ndama idya igimbale!' ³¹ Ise niyo amhitula, 'mwanangu,' 'weye wi hamwenga na miye mazuwa yose, chochose kiya nnanacho ni chako. ³² Nevinda vediti kudamanya wila na kunda na kinyemi kwaviya uyu nduguyo andaga enga kabanika, mna kauyuka naho agaga mna kalondoka.'"

Mndima hi mhuwilwa

16 Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Na handa na mnt'hu yumwenga, mgoli andile na mkimaila mbuli ywakwe. Nakalongelezwa kugamba naakabulunk'hanya ugoli wakwe." ² Yudya mgoli niyo amwitanga no kumuza, "Ino mbuli yani hwiva umwako? Nink'he uwazilo wo ukimalizi wako kwaviya hukudaha kugendeela kunda mkimalizi." ³ Yudya mkimalizi mbuli niyo akelongela mwo umoyo wakwe, "Nitende vivihi? Kwaviya zombe ywangu aunga aniuse mwe ndima ino. Miye name hukudaha kulima naho hata kulombeza naona soni! ⁴ Himanya idyo huunga nidamanye vileke wanarifoseza mwo umkimalizi wanizumile mwe zinyumba zawe."

⁵ Niyo awetanga wadya wose wakudaiwa ni zombe ywakwe, kukongela mnt'hu ya nk'hongo mpaka kwa mtuhu, niyo akonga kumgamba yudya ywa nk'hongo, "Zombe ywangu ukudai yombe dyani?" ⁶ Niyo amhitula, "Mavuta misungi gana." ⁷ Niyo amwuzza mgeni mtuhu, "Weye wadaiwa yombe dyani?" Niyo amhitula, "Uhule magunia gana dimwenga." Yudya mkimalizi niyo amgamba, "Guha ikalatasi yako ye dideni uwandike milongo mnane."

⁸ Yudya zombe niyo amtogola yudya mkimalizi aihile kwa yadya adamanye kwa ubala, kwaviya wana we isi ino mwe cheleko chawe wanda na ubala kujink'ha wana wo ung'azi.

⁹ Yesu niyo agamba, "Name nawagambilani, kendeteleni wambuya kwa ugoli wa wiihi wa mwe isi, vileke unasila wawalaliken mwo mzi wa ulo na ulo." ¹⁰ Mnt'hu yeyose mhuwilwa mwe mbuli ndodo na ende mhuwilwa mwe mbuli nk'hulu. Yudya naye hi mhuwilwa mwe mbuli ndodo na ande hi mhuwilwa mwe mbuli nk'hulu. ¹¹ Uneva nyuwe hamwandile

wahuwilwa mwe mbuli ziihile za mwe isi, niani akuunga awahuwile mwo ugoli wa kulanga? ¹² Hegu mkaswesa uhuwilwa mwe vint'hu va want'hu, niyuhi akuunga awenk'heni vint'hu venyu nyuwe wenye?

¹³ Hahali mtumwa akudaha kunda mtumwa ywa mazumbe waidi, kwaviya naamwihie yumwenga na kumwungisa mtuhu, hegu naaivane na yumwenga na kulemana na mtuhu. Hamkudaha kumdamanyila ndima Mnungu na kuudamanyila ndima ugoli.

Ulosi mtuhu wa Yesu

Matayo 11:12-13; 5:31-32; Maliko 10:11-12

¹⁴ Mna kwaviya mafalisayo wenye wandaga wakaungisa matundu, weze weve ayo yose, niyo wamtendela lubezo Yesu. ¹⁵ Yesu niyo awagamba, "Nyuwe mwaketenda want'hu wedi kujink'ha watuhu, mna Mnungu kamanya imioyo yenyu, kwaviya kint'hu kikuoneka kunda chedi kwa want'hu, kwa Mnungu chaoneka hi kint'hu.

¹⁶ Sigilizi za musa enk'higwe ni Mnungu hamwenga na mawandiko ya walotezi vandaga uko mpaka mwe lupisi che Yohana mbatizi, kukongela aho Useuta wa Mnungu wabilikizwa naho kila yumwenga awingila kwa ludole. ¹⁷ Mna ni vihufu vitendese mbingu ne Isi komboka, mna haikudahika kuusa hata helufi imwenga mndani mwe miko.

¹⁸ "Mnt'hu yoyose akumwasa mkaziwe niyo alomba mtuhu, ahabwasa. Na yudya akuunga amlombe yudya asigwe ahabwasa.

Mgoli na mkiwa Lazalo

¹⁹ "Handaga na mnt'hu yumwenga mgoli, Availe suke zedi vidala na kwikala wikazi wedi vitendese. ²⁰ Naho, handaga na mkiwa yumwenga akwitangwa Lazalo, mkiwa uyo na kanda na nkhenge mwili wose, want'hu nawakamgoneza ho lwivi we inyumba ya yudya mgoli. ²¹ Yudya mkiwa naakaungisa adye masigazi yatomokaga hasi kulawa mwe meza idya akudiila mgoli. Naho makuli nayakeza yakamlambita mnengenkwenge zakwe hadya agonile.

²² "Yudya mkiwa niyo abanika, mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo wamguha akwikala haguhi na Ibulahimu. Yudya mgoli naye niyo abanika na kumoswa msanga. ²³ Mgoli niyo anda na masulumizo vidala kudya masinyungu, eze enule meso yakwe, kwa hale niyo amuwona Ibulahimu kekala hagihi na Lazalo. ²⁴ Niyo etanga kwa Izwi kulu, 'Tate Ibulahimu, nonele mbazi. Mgambe Lazalo achank'hize kadole mwa mazi vileke ausangalaze lulimi lwangu. Kwaviya ni mwe masulumizo makulu mwo umoto uno.'

²⁵ "Ibulahimu niyo amhitula, 'Mwanangu, kumbukila weye viya uhokele yedi mwe wikazi wako kwe isi, mna Lazalo nakahokela yaihihile. Mna ivi haluse yehe ahokela yedi mna weye wasulumizwa. ²⁶ Naho mna, hagati hetu, nyuwe na suwe hana bome kulu vileke wadya wakunga kulawa nt'hendelo imwenga kwita nt'huhu wasekudaha.' ²⁷ Yudya mgoli niyo agamba, 'Haluse, Tate nakulombeza umsigile kwe inyumba ya wandugu

zangu, ²⁸ kwaviya nnanawo wandugu washano vileke akawagambile, woho nao wanase wabule hant'hu aha ha masulumizo.'

²⁹ "Mna Ibulahimu niyo amgamba, 'Wanduguzo nawamtegeleze Musa hamwenga na walotezi wa Mnungu watuhu.' ³⁰ Mna yudya mgoli niyo agamba, 'Hiyo ivo tate Ibulahimu uneva mnt'hu anaayuka kulawa uku nawamhitukile Mnungu.' ³¹ Mna Ibulahimu niyo amhitula, 'Uneva hawanawevile Musa na walotezi wa Mnungu watuhu, hata anaayuka mnt'hu anawabasa hawamwive.' "

Wavu

Matayo 18:6-7, 21-22; Maliko 9:42

17 Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Mbuli zikumtenda mnt'hu agwe mwe wavu zaungigwa zilaile, mna naakaulise mnt'hu uyo akutenda mbuli izo zilaile." ² Ne vinda vedi mnt'hu uyo iwe kulu difungigwe mwe singo yakwe akadulwe mwe bahali. Mna kujink'ha kumwazaganya yumwenga mwa wado do awa niyo wadamanya wiihi. ³ Hangi nyuwe wenye! Uneva nduguyo anakutendela viihile mkanye, naho anakeiila muusile wavu. ⁴ Hegu anakwihiza malavo mfungate mwe zuwa dimwenga na kwiza kwako malavo mfungate na kukugamba hikudamanyila viihile! Muusile uwavu.

Mhuwi

⁵ Wegala ulosi niyo wamgamba, "Zumbe uchongezele mhuwi."

⁶ Zumbe naye niyo awahitula, "Mwandile na mhuwi mdodo enga mbeyu ye haladali, namkadaha kuugambila mti uno, 'Ng'oka wite kwe bahali, nao niyo wakutegeleza.'

Ivo akuungigwa kudamanya mtumwa

⁷ "Uneva yumwenga yenyu ana mtumwa ywakwe akulima kwo mgunda, hegu akudima magoto naho anaaya kulawa kwo mgunda naamgambe, soo udye nk'hande? ⁸ Haikudahika! Naamgambe, 'Nitengele nk'hande yangu, naho nigojele ninde kudya hakuheza naaho weye ukonge kukedamanyila nk'hande yako.' ⁹ Naamtogole yudya mtumwa kwaviya katimila yadya agambilwe? ¹⁰ Iviya, hata nyuwe mnadamanya yadya yose mgambilwe gambeni, 'Suwe kiwandima mzungu kint'hu naho kidamanya yadya nekikaungigwa kidamanye.' "

Yesu ahonya want'hu mlongo

¹¹ Umwo Yesu andile mwe int'hambo ya kwita Yelusalemu, nakombokela mwe imihaka ye Samalia na Galilaya. ¹² Viya andile akengila mwe kaya, niyo adugana na want'hu mlongo wandile wakahuma matana. Wakimalaga hale, ¹³ niyo wakweza izwi wakagamba, "Zumbe Yesu, ukionele mbazi,"

¹⁴ Eze awaone niyo awagamba, "Iteni kwa walava nt'hambiko, mkakelagise." Mna Umwo wakaita, niyo

amatana yawe yahona. ¹⁵ Yumwenga eze aone kahonywa niyo auya uku akamtogola Mnungu kwa izwi kulu. ¹⁶ Niyo amfikila Yesu madi na kumtogola, naho mnt'hu uyo andaga Msamalia. ¹⁷ Yesu niyo agamba, "Wahonyigwe na wanda mlongo, wadya kanda weihi? ¹⁸ Hahali mtuhu auiye kwiza kumtogola Mnungu mna nu uyu Mgeni du?" ¹⁹ Yesu niyo amgamba, "Kimala ukeitile, mhuwi wako ukuhonya."

Imiziile yo Useuta wa Mnungu

Matayo 24:23-28,37-41

²⁰ Mafalisayo watuhu niyo wamuuza Yesu kugamba, Useuta wa Mnungu nowize ini? Yesu niyo awahitula, "Useuta wa Mnungu howize kwa kuukaula kaula. ²¹ Naho hahali akudaha kugamba, 'Kaula!' Wi uku. 'Hegu wi kudya!' kwaviya Useuta wa Mnungu wi mndani mwenyu."

²² Niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Mazuwa yeza yadya nomuungise kuwona dimwenga mwa mazuwa ya mwana ywa mnt'hu, mna homuwone hata dimwenga. ²³ Naho want'hu nawamigambeni, 'Kauleni e kudya hegu e uku!' Msekuita naho msekuwatimila. ²⁴ Kwaviya enga lumwemwe ukukweela na kulangaza uko na uko nivo nainde imiziile yakwe mwana wa Adamu mwe dizuwa idyo. ²⁵ Mna aungigwa ande kusu-lumizwa na kulemelwa na want'hu wa amazuwa aya. ²⁶ Enga viya vandile mwe ulupisi cha Nuhu, nivo vikunga vinde mwe ulupisi cha Mwana wa Adamu. ²⁷ Want'hu nawakadya na ukunywa, nawakalomba na kulombigwa mpaka lupidi ludyu Nuhu eze engile mwe safina. Mazi niyo yalaila na kuwakoma wose. ²⁸ Nainde enga viya valailaga mwe ulupisi cha Lutu, want'hu nawakadya na ukunywa, wakagula na kutaga, wakamyaga na kuzenga. ²⁹ Mna mwe zuwa diya Lutu eze ahalawe mwe Isi ye Sodoma niyo kwalaila moto wa kibiliti kulanga na kuwakoma want'hu wose. ³⁰ Ivo niyo vikunga vinde zuwa dia akwizila Mwana wa Mnt'hu.

³¹ "Zuwa idyo mnt'hu yeyose emnanga mwe digulu asekuweela kwita kwe nyumba kuguha ivint'hu wakwe. Sa ivo mnt'hu ekwe nk'honde asekuuya kaya. ³² Kumbukileni yadya yampataga mkaza Lutu ³³ Mnt'hu yeyose akuunga awazaganye umoyo wakwe naahonye, na judya akuunga auhonye na awaze.

³⁴ Nawagambilani, mwe kilo cha zuwa idyo, want'hu waidi nawende wagona hamwenga, yumwenga naaguhigwe, na mtuhu naasigwe. ³⁵ Wavele waidi nawande hamwenga mwo kubunda, yumwenga naaguhigwe na mtuhu naasigwe." ³⁶ Want'hu waidi nawande kwo mgunda yumwenga naguhigwe judya mtuhu naasigwe

³⁷ Wana mp'hina niyo wamuuza Yesu, "Zumbe ni kuhi?"

Yesu niyo awahitula, "Hadya hane kimba naho hakukimala ndege nyika."

Mliganyizo womvele abanikilwe ni mgosiwe na Mlamuzi

18 Yesu niyo awagambila wanamp'hina wakwe mliganyizo, uwahinize kugamba, waungwa kulombeza haheina kuhwa moyo. ² "Kwandaga na mlamuzi mwo mzi umwenga, hemogohaga Mnungu hegu mnt'hu yeyose. ³ Umwo mwandaga na mvele yumwenga abanikilagwa ni mgosiwe. Nakamwitila itila judya mlamuzi akamgamba 'Hake kilamuile miye no mwiihi ywangu!' ⁴ Kwa mazuwa mengi judya mlamuzi andaga akalemela, mna vize vigendeele niyo agamba hata uneva hikumogoha Mnungu na want'hu, ⁵ kwe nk'huswa nk'huswa akunink'ha uyu mvele, neni ikaule imbuli yakwe nimwink'he yadya awagilwe. Hinamwink'hile naanisokeze kwa kunibasa basa!"

⁶ Naho Zumbe agendelaaga akagamba, "Tegelezeni mlamuzi aihile ivo alongaga. ⁷ Togleni! Kigambe Mnungu haawatowanile wadya awasagule wakumwiila kilo na msi? Naho naande na kisese mo kuwambiza awant'hu awo? ⁸ Nawagambilani, naawenk'he ludole yadya wawagilwe. Mna Mwana wa Mnt'hu naabwiile mhuwi umwo akeza?"

Mliganyizo we falisayo na mtoza kodi

⁹ Iviya iviya Yesu nakawagambila mliganyizo want'hu wadya wakukeona wedi naho wawasinyaga watuhu.

¹⁰ Kwandaga na want'hu waidi waitaga ko kulombeza Mnungu, yumwenga andaga mfalisayo, mtuhu naye andaga mtoza kodi.

¹¹ Judya mfalisayo niyo akimaala akamlombeza Mnungu ko umoyo wakwe akagamba, "Mnungu, nakutogola kwaviya miye hiyo enga want'hu watuhu wagubaguba, hewekuhwilwa, wahabwasi, naho hiyo enga uyu mtoza kodi. ¹² Miye nafunga mazuwa maida mwa kila mazuwa mfungate naho naliha imwenga ya mlongo mwe viya hupata."

¹³ Mna mtoza kodi, akimaalaga luhale niyo yanda ogohaga hata kwinuila meso yakwe kulanga, akatowa mwekifua chakwe na kugamba, "Mnungu, nifiile mbazi miye Mwavu!" ¹⁴ Yesu niyo agamba, "Nawagambilani, mtoza kodi, aitaga kaya amuwagile Mnungu, kujink'ha judya mfalisayo, kwaviya judya akukeinula naakinywe hasi, mna akukebela naatunywe."

Yesu awavikila wana wadodo

Matayo 19:15; Maliko 10:13-16

¹⁵ Want'hu niyo wamwigaila Yesu wana wadodo vileke awagelekele mikono. Wanamp'hina weze wawaone, niyo wawativila. ¹⁶ Mna Yesu niyo awetanga wadya wana akagamba, "Walekeni wana wadodo weze kwangu, msekuwafingiza, kwaviya wana wadodo enga awa Useuta wa Mnungu wiikiwa want'hu enga awa.

¹⁷ Nawagambilani ikindedi, mnt'hu yeyose hakuuhokela Useuta wa Mnungu enga mwana mdodo heingile uko,"

Mnt'hu mgoli

Matayo 19:16-30; Maliko 10:17-31

¹⁸ Mnt'hu yumwenga Mkulu, amuuza Yesu akamgamba, "Mhinizi ywedi, nitende viyahi vileke ningile ko ugima wa ulu na ulu?"

¹⁹ Yesu niyo amuuza, "Nii wanigamba ywedi? Hakuli mnt'hu ywedi, ywedi ni yumwenga du, naye ni Mnungu ekedu." ²⁰ Kuimanya imiko, 'Usekunda mhabwasi, usekukoma, usekubawa, usekudant'ha, uwogohe mamiyako na tati yako.' ²¹ Yudya mnt'hu niyo ahitula kugamba, "Ayo yose hiyatoza kukongela udodo wangu."

²² Yesu eze eve ivo, niyo amgamba yudya mnt'hu, "Kusigaza kint'hu kimwenga cho kudamanya. Taga vose viya unanavo, uwapangile wakiwa amatundu, niho nounde no ugoli uko kulanga, akajika wize unitimile." ²³ Mna yudya mnt'hu eze eve ivo, niyo engila kinyulu, kwaviya andilisaga mgoli.

²⁴ Yesu nakamuona yudya mnt'hu kugamba kengilwa ni kinyulu, "Niyo agamba, vidala vitendese kwa mta ugoli kwingila ko Useuta wa Mnungu! ²⁵ Naho ni vihu-fu vitendese ngamia kombokela mwe dilanga dye singano kujink'ha mgoli kwingila mo Useuta wa Mnungu."

²⁶ Wadya want'hu weze weve niyo wamuuza Yesu, "Haluse ni ani naayokolwe?"

²⁷ Yesu niyo ahitula, "Heyekudahika kwa want'hu, kwa Mnungu yadahika."

²⁸ Petulo niyo amgamba, "Kaula suwe kileka kaya zetu niyo chakutimila weye."

²⁹ Yesu niyo awagamba, "Heiye, naho nawagambilani ikindedi, yeyose akuleka kaya yakwe, na mkaziwe na wandugu na welesi wakwe, kwa kuuzungula Useuta wa Mnungu, ³⁰ naahokele vitendese ivi haluse, akajika naho ugima wa ulu na ulu kwa mazuwa ya kwiza."

Yesu asimuilila malavo ya katatu mbuli ye file yakwe

Matayo 20:17-19; Maliko 10:32-34

³¹ Yesu niyo awaguha wadya mlongo na waidi no kuwagamba, "Kauleni chaitha Yelusalemu, kudya kila kiya kiwandikwe na walotezi, mo Mwana ywa Mnt'hu nekilaile. ³² Kwaviya naageligwe mwe mikono ya want'hu hewemmanyize Mnungu, nawambe, nawamtendele kasidi, nokumtweela mate.

³³ Nawamtowe mikotyia no kumkoma mna mwe dizuwa dya katatu, naauyuke."

³⁴ Mna hawakombaganye dyodyose mwa ayo alongile, kia alongile nekikefisa kwawe, naho hawamanyize yadya alongile.

Yesu amhonya mnt'hu mant'hunt'hu kilombezi

Matayo 20:29-34; Maliko 10:46-52

³⁵ Yesu eze ande hagihi na Yeliko, handaga na mnt'hu yumwenga mant'hunt'hu, ekale hagihi ne sila akalombeza. ³⁶ Eze eve idifyo dya want'hu dyomboka, niyo auza, "Kuna mbwai?"

³⁷ Niyo wamgamba, "Yesu wa Nazaleti omboka."

³⁸ Niyo agutila akagamba, "Yesu, mwana Daudi nifiile mbazi!"

³⁹ Wadya want'hu walongole niyo wamtivila no kumgamba anyamale, Mna yehe niyo ongezelesa kugutila akagamba, "Mwana wa Daudi nifiile mbazi."

⁴⁰ Niyo Yesu akimaala no kusigila wamwigale kwakwe yudya mant'hunt'hu. Eze abule hagihi niyo Yesu amuuza, ⁴¹ "Waunga hutendelei?"

Niyo ahitula, "Zumbe, naunga nivuzilwe ukuona."

⁴² Yesu niyo amgamba, "Ona, mhuwi wako ukuhonya."

⁴³ Aaho niyo anda akaula vedi, niyo amtimila Yesu akamtogola Mnungu. Want'hu weze waone ayo niyo wamtogola Mnungu.

Yesu na Zakayo

19 Yesu niyo engila mo mzi wa Yeliko, Umwo aka-jink'ha mwe izisila zo mzi uwo, ² niyo alaila mn'thu yumwenga zina dyakwe Zakayo. Uyo na kanda kilongozi mkulu wa watoza ushulu naho andaga mgoli. ³ Zakayo naakaungisa amwone Yesu, mna Kwaviya no kunda na lukudidi lwa want'hu lulongozane na yehe andaga mgihi ivo niyo adunduga kumuwona. ⁴ Mna niyo aguluka kulongole, nokukwela mnanga mwo mkuyu vileke amwone Yesu viya akomboka. ⁵ Mna Yesu eze abule hadya ho mkuyu niyo asinya kulanga, amgamba Zakayo, "Zakayo sela, dyelo nenisinde kwe inyumba yako."

⁶ Zakayo niyo asela nguvu, nakumhokela kwa kinyemi. ⁷ Want'hu wose weze waone ayo, niyo wakonga kunung'uzika wakagamba, "Kagenda kwikala na mnt'hu mta wavu."

⁸ Mna Zakayo niyo akimaala nokumgambila Yesu, "Zumbe, tegeleza, miye neniwenk'he wakiwa hindi dyo ugoli wangu, naho hegu himhoka mnt'hu kint'hu chochose nenimvuzile malavo kane."

⁹ Yesu niyo amgamba, "Dyelo uhonyi ubula mwe nyumba ino, Kwaviya uyu naye ni mwe lukolo lwa Ibu-lahimu. ¹⁰ Kwaviya mwana wa Adamu keza kuzungula hamwenga na kuhonya kiya chagile."

Mliganyizo we ditundu dyagile dya zahabu

Matayo 25:14-30

¹¹ Viya want'hu wandaga wagendeela kumtegeleza, Yesu niyo awagambila mliganyo, Kwaviya na kanda hagihi na Yelusalemu, naho woho nawamanya kugamba Useuta wa Mnungu u haguhi kwiza. ¹² Yesu niyo awagamba, "Na handa na mnt'hu yumwenga mkulu aitaga nt'hambo kwe isi ya hale vileke ahokele ukulu we kiseuta, niyo auya. ¹³ Mna viya andile akei kuhalawa niyo awetanga wandima wakwe mlongo, niyo awenk'ha kila yumwenga tundu dye zahabu, no kuwagamba, Kauleni ivo mkuunga mdamanye na amatundu aya Umwo nnanda kwe nt'hambo." ¹⁴ Mna want'hu we Isi idya na wanda hawakumuunga yudya mkulu, ivo niyo wasigila want'hu waite wakamgambile, "Hakikumuunga mnt'hu uyu kunda Zumbe dyetu."

¹⁵ Yudya mnt'hu na kaupata kale Useuta, eze auye niyo awetanga wandima wadya awenk'hile amatundu vileke amanye upati uwo wapatile. ¹⁶ Mndima wa nk'hongo niyo alaila na kumgamba, "Mkulu, hipata kint'hu malavo mlongo kulawa mwe diya tundu dimwenga." ¹⁷ Niyo amgamba, "Vedi, weye wi mndima mhuwilwa. Kwaviya kudamanya vedi mwe mbuli ndodo na winde mdahi mwe mizi mlongo." ¹⁸ Mndima wa kaidi niyo eza na kugamba, "Mkulu hipata kint'hu malavo shano kulawa mwe diya tundu dimwenga unink'hile." ¹⁹ Yudya naye niyo amgamba, "Nounde mkulu mwe mizi mishano." ²⁰ Mndima mtuhu niyo eza, nokumgamba, zumbe, "Guha tundu dyako, nahidifundika vedi mwe kitambala." ²¹ Ne hukogoha Kwaviya weye wi mdala, wahausa kint'hu hukikile naho wavuna hant'hu hwi hahandile." ²² Niyo amgamba, "Weye ni mtumwa wihile, nousengelwe kwa yadya ulongile weye mwenye. Kumanya kugamba miye ni mnt'hu mdala nahausa kint'hu hikiikile no kuvuna hant'hu hihandile." ²³ Ni huikize tundu dyangu kwe kindolo hegu nedyeleka?"

²⁴ "Niyo awagamba wadya wakimale hagihi, 'Guheni ditundu idyo ananadyo nokumwink'ha yudya mta matundu mlongo.' ²⁵ Mna niyo wamgamba, 'Mkulu, mna uyu mna ananayo mlongo?' ²⁶ Mna Yesu niyo awahitula, 'Mta ikint'hu noongezelwe na yudya heena kint'hu hata kiya kidodo ananacho naahokigwe. ²⁷ Naho wadya hewekuunga ninde Zumbe wawe, waleteni aha muwakome!' "

Yesu engila Yelusalemu kwa kwanga

Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Yohana 12:12-19

²⁸ Yesu eze abinde kulonga ayo, niyo awalongoela kwita Yelusalemu.

²⁹ Viya eze atende ehagihi na Betifage na Besania, hagihi no lugulu lwe mizeituni, niyo awasigila wanamp'hina wakwe waidi, ³⁰ niyo awagamba, "Iteni mwe kaya i hagihi na nyuwe, nombwiile mwana mp'hunda kakagigwa luzigi naho akei kwinula mnt'hu yeyose. Mfunguleni mumnetele aha." ³¹ Uneva mnt'hu yeyose anamiuzani, nii mwamfungula mwana mp'hunda, mgambileni ivi, Zumbe amwunga.

³² Niyo waita, nakumbwiila yudya mwana mp'hunda enga viya wagambilwe. ³³ Umwo wakamfungula yudya mp'hunda, wenye niyo wauza, "Nii mwaifungula imp'hunda iyo?" ³⁴ Niyo wahitula, "Zumbe aiunga."

³⁵ Niyo waigala idya mp'hunda kwa Yesu, niyo watandika izisuke zawe mnanga mwe mp'hunda, Yesu niyo akwela mnanga. ³⁶ Yesu niyo agendeela ne int'hambo mnanga mwe imp'hunda, na want'hu watandikaga izisuke zawe mwe isila.

³⁷ Eze atende ehagihi na Yelusalemu mwe seleza yo lugulu lwe mizeituni, wanamp'hina wakwe wangaga wakamtogola Mnungu kwe mbuli nk'hulu wazione.

³⁸ Niyo wakonga kugamba, "Katogoleswa Zumbe akwiza kwa zina dya Mnungu, utondowazi kwe mbingu na uwedi utendese kwa Mnungu!"

³⁹ Mafalisayo watuhu wadile mwe difyo niyo wamgamba, "Mhinizi, wagambile wanamp'hina wako wanyamale." ⁴⁰ Yesu niyo awahitula, "Nawagambilani wanakimala awa, amaiwe yadaha kutoa nk'helegele."

Yesu awiila mzi wa Yelusalemu

⁴¹ Eze abule hagihi na kuusinya udyo umzi wa yelusalemu, Yesu niyo awiila. ⁴² Niyo amgamba, "Uneva wamanyize yadya yakuungigwa dyelo kwe mbuli yo utondowazi, mna ivi haluse ifisigwa kwako." ⁴³ Mna mazuwa nayabule, wadya hewe kukuunga nawakuzungulusile ukuta, na kukukump'hukila mp'hande zose. ⁴⁴ Nawakukome weye na wanao, hawakwasile iwe mnanga mwe iwe Kwaviya hwamanyize umuda wa Mnungu kwiza kukukombola.

Yesu engila mwe Nyumba ya Mnungu

Matayo 21:12-17; Maliko 11:15-19; Yohana 2:13-22

⁴⁵ Yesu niyo engila mwe nyumba ya Mnungu na kukonga kuwalava wadya wandile wakataga ivint'hu, ⁴⁶ niyo awagamba, "Iwandikwa, inyumba yangu ne inde nyumba ya kulombeza Mnungu, mna nyuwe mwaitenda mp'hanga ya wabavi."

⁴⁷ Kila zuwa Yesu naakahiniza mwe inyumba ya Mnungu, mna wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinizi we miko na vilongozi nawakazungula sila uleke wamkome. ⁴⁸ Mna hawaone sila ya kumkomela, Kwaviya want'hu wose na wakamtegeleza vedi vidala.

Mbuli yo udahi wa Yesu

Matayo 21:23-27; Maliko 11:27-33

20 Zuwa dimwenga Yesu umwo andaga mwe nyumba ya Mnungu akahiniza want'hu, hamwenga na kubilikiza Mbuli Yedi ya Mnungu, waku-lu wa walava nt'hambiko hamwenga na wahinizi we miko, na wadala vilongozi niyo weza. ² Niyo wagamba, "Kigambile, wadamanya mbuli izi kwa udahi waani?"

³ Yesu niyo awahitula, "Name neniwauzeni mbuli imwenga. Nigambileni, ⁴ Yohana naakabatiza kwa udahi kulawa kwo ulanga hegu kwa want'hu?"

⁵ Mna niyo wakonga kulafya woho wenye, "Nemkigezee? 'Kinagamba yalawa kwa Mnungu, yehe naye naakiuze, 'Nii hamwamhuwilaga?' ⁶ Naho kinagamba noulawa kwa want'hu, want'hu awa wadaha kukitoo maiwe, Kwaviya nawamhuwila Yohana kugamba ni Mlotezi." ⁷ Mna niyo wamhitula, "Hakimanyize uko ulaile."

⁸ Yesu niyo awagamba, "Name hikuwagambilani nadamanya aya, kwa udahi wa ani."

Mliganyizo wo mgunda we mizabibu na walimi

Matayo 21:33-46; Maliko 12:1-12

⁹ Yesu niyo agendeela kuwagambila mliganyizo uno, "Mnt'hu yumwenga nakalima mgunda wakwe we mizabibu, niyo aikiza kwa wandima, yehe mwenye niyo atamba kwiita isi ya hale na kwikala uko kwa lupisi

mtali. ¹⁰ Lupisi uvuni wize ubuze, yudya mnt'hu niyo amsigila mtumwa ywakwe kwa wadya wandima akaguhe ulozo yapatikane. Mna wadya wandima niyo wamtoa yudya mtumwa na kumleka auye haheina kumwink'ha kint'hu chochose. ¹¹ Yudya mnt'hu niyo amsigila mtumwa mtuhu, yudya nae niyo wamtoa ena viya wamtoile yudya wa nk'hongo, na kumtendela viihile na kumvuza heheina kumwink'ha kint'hu chochose. ¹² Niyo asigila mtuhu wa katatu, uyu naye niyo wamtoa na kumgela nkwenge niyo naho wamdula kuse. ¹³ Yudya zumbe mta mgunda niyo afanyanya, 'Nentende vivihi? Nenimsigiile mwanangu humwungisa, wadaha wakamwiva.' ¹⁴ Wadya wandima weze wamuwone yudya mwana niyo wagambilana, 'Uyu nuyo mkipe, haluse kimkome vileke uno ulisi unde wetu.' ¹⁵ Niyo wamlava mwe idya ink'honde, wamkoma.

Yesu niyo auza, "Uyu zumbe mta mgunda naatende mbwai na wadya wandima?" ¹⁶ "Neeze awakome wadya wandima na kuwenk'ha wandima watuhu idya ink'honde."

Want'hu weze weve zia izimbuli niyo wamhinga wagamba, "Iyo ivo haikudahika."

¹⁷ Yesu niyo awakaula na kuwauza, "Haluse uno Mawandiko Akukile yanakibwani?"

'Twe wadilemele wazesi,

Ditenda iwe kulu dikuungiswa kujink'ha yose.'

¹⁸ Mnt'hu yeyose anagwa mnanga mwe diya idiwe naakant'hike vitilitili, naho dinamgwela mnt'hu yeyose nemdimtigint'he tiki tiki."

Mbuli ya kuliha kodi

¹⁹ Wahinyi we miko hamwenga na wakulu wa walava nt'hambiko niyo wazungula kumgwila lupidi ludya mna niyo wogoha want'hu Kwaviya nawamanya mliganyo udyu naukawalonga woho. ²⁰ Mna niyo wazungula mizungu ya kumgwila Yesu, nawasigila want'hu waketendile enga want'hu wedi vileke wamgwile mwo kulonga kwakwe uleke wamwigale kwe uzumbe na kwa wata udahi. ²¹ Wadya wasigilwe niyo wamgamba Yesu, "Mhinizi kimanya kugamba walonga na kuhiniza mbuli za kindedi, naho hukukaula ukulu wa mnt'hu mna wahiniziza mbuli ya Mnungu. ²² Hake kigambile, ni vedi kuliha kodi kwa Seuta ywa Kilumi?"

²³ Mna Yesu nakamanya ubala wawe niyo awagamba, ²⁴ nilagiseni iditundu. Ifuta ne dizina ni va ani?

Niyo wamhitula, "Va Seuta ywa Kilumi."

²⁵ Yesu niyo awagamba, "Vedi, mwink'heni Seuta ywa Kilumi va Kaisali na Mnungu mwink'heni vakwe."

²⁶ Niyo elo, hawadahile kumgwila kwa mbuli yoyose hadya ha want'hu, nawekehelwa na viya endile akawahitula niyo wanyamala.

Mbuli ya kuuyuka

²⁷ Mna masadukayo, wadya wakugamba hakuhali kuuyuka, niyo wamuza Yesu, ²⁸ Mhinizi, "Musa nakakiwandikila kugamba, 'Uneva mnt'hu anabanikilwa na

nduguye mta mvele mna hana mwana yudya mnt'hu adaha kumguha yudya mvele uleke ampatile nduguye mwana.' ²⁹ No kunda na wandugu mfunigate, wa nk'hongo nakalomba mvele niyo abanika hana mwana. ³⁰ Wakaidi niyo amguha yudya mvele nae niyo abanika haheina kwasa mwana, ³¹ na wakatatu. Niyo vanda ivo kwa ndugu wose mfunigate. Wose niyo wafa haheina kweleka mwana. ³² Niyo yudya mvele naye abanika. ³³ Haluseelo, mwe dizuwa dyo kuuyuka kwa wabanike, yudya mvele na ande mkazaani Kwaviya wose nawamlomba."

³⁴ Yesu niyo awahitula, "Want'hu mwe ino isi walomba na kulombigwa, ³⁵ mna wadya wakunga wauyulwe kulawa kwe file na kwikala kwa Mnungu, hawakulomba na kulombigwa. ³⁶ Naho hawabanike vituhu, Kwaviya na watende enga mtumigwa ywa kwe Mbingu. Na wende wana wa Mnungu Kwaviya wauyuka kulawa kwe file. ³⁷ Mna mbuli ya kuuyuka nk'hindedi, hata Musa kailonga mwa maandiko Akukile wakwe. Mwe mbuli idya ya kadya kaziti kakuha, hadya amwitange Zumbe kugamba ni 'Mnungu wa Ibulahimu, na Mnungu wa Isaka na Yakobo.' ³⁸ Yehe ni Mnungu wa wadya wa wagima hiyo wadya wabanike Kwaviya kwa yehe wose wana ugima."

³⁹ Wahinyi watuhu we miko iyo wamhitula no kugamba, "Mhinizi kuhitula vedi vidala."

⁴⁰ Niyo hawamuuzile vituhu.

Mbuli mwa Kilisito

Matayo 22:41-46; Maliko 12:35-37

⁴¹ Yesu niyo awauza, "Want'hu wagaaze kugamba Kilisito ni mwana wa Daudi? ⁴² 'Kwaviya Daudi ye mwenye nakalonga mwe ikitabu chakwe che zabuli, zumbe nakamgamba zumbe ywangu ikala nt'hendelo yangu ya kulume,

⁴³ Mpaka niwatende wadya waihi wako kunda kint'hu che kwiikila iviga vako.'

⁴⁴ Daudi amwitanga Yesu 'Zumbe' naatende vivihi mwanawe?"

Yesu asimwiila mwe mbuli ya wahinzi we miko

Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40

⁴⁵ Umwo want'hu wandaga mwo kumtegeleza niyo awagamba wanamp'hina wakwe, ⁴⁶ "Wakauliseni wahinzi we miko wakuungisa kugenda wavaile nk'hanzu na kulamswa mwa magwilo hamwenga na kwikala mwe nyumba za Mnungu na mwo ukalo wakulongole mwe zifugo. ⁴⁷ Wakudya mwe zinyumba za wabanikilwe ni wagosi wawe. Kwa udant'hi wawe wamlombeza Mnungu kwa milosi mingi, woho nawasengelwe."

Malavo ya abanikilwe ni mgosiwe

²¹ Yesu niyo enula meso yakwe na kukaula wagoli ivo wakulava, malavo mwe kindolo. ² Naho niyo amuwona mvele yumwenga abanikilwe ni mgosiwe alavile watundu wakwe waidi. ³ Yesu niyo agamba,

“Nawagambilani ikindedi, mvele uyu abanikilwe ni mgosiwe kalava malavo makulu mwe iki kindolo kujink'ha wose. ⁴ Kwaviya want'hu wose walava malavo yawe mwe amatundu yadya yongezekele, mna uyu mvele na ukiwa ananao kalava kia kikuunga kimwambize mwe wikazi wakwe.”

Yesu alonga mbuli yo kumoligwa inyumba ya Mnungu

⁵ Want'hu watuhu nawakalonga mbuli ye nyumba ya Mnungu, uwedi wakwe na viya dihambigwe kwa maiwe hamwenga na malavo want'hu nawakalava, Yesu niyo agamba, ⁶ “Yano yose mkuyakaula, mazuwa yeza hadisigale iwe mnanga mwa mnyawe hedimoligwe.”

Makunt'ho na masulumizo

⁷ Mna niyo wamwuzwa, “Mhinizi mbuli izo nezilaile ini? Naho mbuli zani zikunga zilagise kugamba mbuli izo zihagihiki kulaila?”

⁸ Yesu niyo awahitula, “Kauleni sema mnadantilizwe. Kwaviya want'hu wengi naweze kwe dizina dyangu wakagamba, ‘Miye nuyo Yesu!’ na ‘udya umuda wihagihiki!’ mna nyuwe msekuwabasa. ⁹ Mna mneva mbuli za nk'hondo, na seselo za nk'hondo msekogoha, mbuli izo zaungigwa zinde kulaila. Mna udyu umwisho nounde ukei.”

¹⁰ Yesu niyo agendeela kuwagambila, “Isi naitoane na isi nt'huhu, na useuta nautoane na useuta mtuhu.” ¹¹ Nokunde na visingisa va isi kila hant'hu, na gumbo, na unyonge wa tauni kila hant'hu na mbuli za wogofi hamwenga na vilagiso kulawa kulanga. ¹² Umwo yose ayo hayanati kulaila, nawamigwileni na kuwatoa, hamwenga na kuwegalani mwe zinyumba za Mnungu na kuwavugaila mndani, na mlongelezwe kwa mazumbe na maliwale mwe mbuli ye dizina dyangu. ¹³ Aho elo naho mkuungigwa mlonge uwona mwe mbuli yedi ya Mnungu. ¹⁴ Mna msekogoha na kubanikanyanya mwe imioyo yenyu kugamba nomlonge mbwai. ¹⁵ Kwaviya neniwenk'heni mbuli zedi zo ukulonga zikunga zileke wakumihya wasekudaha kuhigana nanywe. ¹⁶ Nomlemelwe na welesi wenyu na wandugu zenyu hamwenga na wambuya zenyu, na watuhu nao nawamikomeni. ¹⁷ Want'hu wose nawamihieni Kwaviya mkunitimila miye. ¹⁸ Mna hata fili imwenga mwe imitwi yenyu heyage. ¹⁹ Kwaviya mkufinyiliza, nomhonye imioyo yenyu.

Yesu alonga mbuli ye kubanangwa kwa Yelusalemu

²⁰ Aho mkunga muwone mzi wa Yelusalemu uzungulukwa na wank'hondo, naho kumbukileni kugamba umuda wakwe wa kubanangwa ubula. ²¹ Niyo elo wadya we Yudeya wagulukile kwe imilima, wadya we kwo mzi wafose, na wadya we kwe zink'honde wasekuya kwo mzi wa yelusalemu. ²² Kwaviya mazuwa ayo ni amazuwa ya masulumizo, vileke yakelavilize yadya yawandikwe. ²³ Nk'hondo ina wavele wabovu na wadya wakonk'heza mwe amazuwa ayo, Kwaviya nokunde na masulumizo mengi mwe isi na maya ya

Mnungu nayawezile want'hu awa. ²⁴ Watuhu nawakomwe na mabamba, watuhu nawatahigwe kulawa mwe zisi zose, na mzi wa Yelusalemu nouguhigwe na want'hu wa isi nt'huhu mpaka lupisi wawe wize usile.

Ukwiza kwa Mwana wa Mnt'hu

²⁵ Nokutende na vilagiso kwe dizuwa, no umnenge na kwe zint'hondo. Isi zose nezitende na masulumizo, wose nawengile mtuso ko msindo wo mjubwaniso we ibahali. ²⁶ Want'hu wengilaga kizingizo cha wogofi, kwa yadya yakuunga yalaile mwe isi yose, kwaviya udahi wa kwe mbingu nousingisike. ²⁷ Aaho niho nawamwone Mwana wa Adamu akaseela na mavunde kulawa kwa Mnungu, kamema udahi mkulu na uwedi utendese. ²⁸ Umwo izimbuli izo zikakonga kulaila sangaleni, nokwinula imitwi yenyu Kwaviya uhonyi wenyu uhagihiki.

Mliganyizo we mti ukwitangwa mtini

Matayo 24:32-35; Maliko 13:28-31

²⁹ Yesu niyo awagambila umliganyizo uno, “Ukauleni ivo wili mtini ne miti mituhu yose. ³⁰ Mtini unakonga kusuka mani, aho nommanyane umuda we kiangazi wihaguhi. ³¹ Saivo, mneza kuwona mbuli izo zikalaila mmanyane kugamba Useuta wa Mnungu wihagihiki.

³² “Nawagambilani ikindedi, cheleko iki, hechomboke ayo yakanda yakei kulaila. ³³ Mbingu ne isi vyose nevomboke, mna ulosi wangu howomboke na zuwa.

Vaungwa kunda meso

³⁴ “Mkekaulise, imiyoyo yenyu, inase ikazamilwa ni uhank'hu na ukolwa ne zimbuli zo wikazi aya, zuwa diya niyo dyamizilani engu viya mtego ukugwila. ³⁵ Kwaviya zuwa idyo nediwezile engu viya mtego ukufyuka kwa wose wakwikala mwe Isi. ³⁶ Sinyiseni, lombezeni Mnungu mazuwa yose vileke mpate udahi ukunga vileke mjink'he vedi mwe izimbuli zose zikunga zilaile, naho uleke mnde na udahi wakukimala kwakwe mwana wa Adamu.”

³⁷ Kila zuwa Yesu naakahiniza mwe nyumba ya nk'hulu ya Mnungu, naho nekilo naakaita ko kugona kwo lugulu lwe mizeituni. ³⁸ Want'hu wose na wakaita kwe Nyumba nk'hulu ya Mungu vileke wamtegeleze.

Mizungu ya kumkoma Yesu

22 Zuwa dye kinyemi che mikate heigeligwe ugwadu, dikwitangwa pasaka, dyandaga hagihi. ² Wakulu wa walava nt'hambiko, na wahinizi wasigilwe, wandaga wakawogoha want'hu, na ivo wandaga wakageza kuzungula mizungu ya kumkoma Yesu kinyele.

Yuda azumila kumsezenga Yesu

³ Mwavu amwingilaga Yuda akwitangwa Isikaliyote yumwenga mwa wadya mlongo na waidi. ⁴ Yuda niyo agenda kulonga na wakulu wa walava nt'hambiko,

wakulu wa wank'hondo, wamizi we Nyumba ink'hulu yo kuvikila, ivo akuunga amsezenge Yesu. ⁵ Welelagwa vidala niyo wamgeleka matundu. ⁶ Yuda azumilaga, niyo akonga kuzungula luneka lwedi, lwakumgela Yesu mwe mikono yawe kwa kinyele.

Yesu akeika Lumwe Kuidya Ipasaka

⁷ Niyo dyabula di zuwa dye mikate heigeligwe ug-wadu, dizuwa dyo kuchinja ingoto ye pasaka ⁸ Niyo Yesu awasigiila Petulo, na Yohana akawagamba, "Iteni mka kiikile lumwe ludyo lwe pasaka kize kidye."

⁹ Niyo wamuuzwa, "Waunga kikaikilehi lumwe ludyo lwe pasaka?"

¹⁰ Niyo awagamba, "Umwo mkengila mo mzi, nomb-wiilane na mnt'hu aketwikile biga dya mazi, mtimileni mkengile kwenyumba akugenda kwingila. ¹¹ Mgam-beni mta inyumba, 'Zumbe auza chumba akuunga ad-iile uludyo lwe pasaka hamwenga na wanamp'hina wakwe?' ¹² Naawalagiseni chumba kikulu chedi kwe digulu, uko nombwiile vint'hu vose viikilwa lumwe."

¹³ Waitaga niyo wakubwiila engu viya Zumbe Yesu awagambile, niyo nao waikila lumwe uludyo lwe pasaka.

Ludyo lwa Zumbe Yesu lwa mwalagulo

Matayo 26:26-30; Maliko 14:22-26; 1 Wakolinso 11:23-25

¹⁴ Umwo sa ize ibuze niyo ekala ho ludyo hamwenga na wegala ulosi wakwe. ¹⁵ Niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Hionesa kunda vedi vitendese kudya pasaka ino hamwenga na nyuwe, hinati kusulumizwa."

¹⁶ Kwaviya nawagambilani, heniidye naho ino mpaka ikeza kukelaviliza mwo useuta wa Mnungu

¹⁷ Niyo naho Yesu akiguha kikombe, nokutogola Mnungu, niyo agamba, "Nyweeleni nyose mwe kikombe iki. ¹⁸ Nawagambilani kugamba, heniye naho mazi aya ye zabibu mpaka Useuta wa Mnungu wize."

¹⁹ Niyo auguha mkate, atogola Mnungu, niyo aubendula nokuwenk'ha akawagamba, "Uno nuwo umwili wangu ukulavilwa kwajili yenyu, tendeni ivi kwa kunikumbukila." ²⁰ Viligane naivo, weze wabinde ludyo lwa mwalagulo, niyo awenk'ha kikombe akawagamba, "Ikikombe iki niyo indagano imp'ya ya Mnungu mwe sakame yangu, ikwitika kwajili yenyu."

²¹ "Mna kauleni, yudya akunisezenga ehamwenga na miye ha ludyo. ²² Mwana Mnt'hu naafe engu viya Mnungu aungile Mna naaligitwe mnt'hu yudya akuunga amsezenge."

²³ Niyo wakonga kuuzana woho wenye kwa wenye ni ani mwa woho akuunga atende ivo.

Kuhiganila ukulu

²⁴ Niyo kwalaila mahigano mwa wanamp'hina, kugamba ni ani mwa woho akufanyanywa kunda mku-lu ywawe. ²⁵ Yesu niyo awagamba, "Maseuta wa want'hu hewe mmanyize Mnungu we kindedi, wana udahi mwa want'hu wawe, na wakulu nawo

wakeink'ha ukulu wakakegamba, 'Wambuya wa want'hu.' " ²⁶ Mna kwenyu hivo ivo, mkulu umwenyu, aungwa ande mdodo kujink'ha wose, naho, kilongozi naye, aungwa ande mtumwa wa want'hu. ²⁷ Mna niani mkulu, ni yudya akwikala hasi ho ludyo, hegu yudya akunda mindima? Ikindedi ni yudya akuhumula hasi. Mna hata inanda ivo miye ni mwenyu engu mindima.

²⁸ Nyuwe mnda na miye mo kugezigwa kwangu, ²⁹ naho engu viya Tate aniikile mo Useuta, miye name nawaikani mo uzumbe uuwo. ³⁰ Nomdye na kunywa ho ludyo ko uzumbe wangu, naho nomwikale mwe difumbi dyo Useuta kuzilamula kabila mnongo na mbili za Wazilaeli.

Yesu alotela ivo Petulo akuunga amkane

Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Yohana 13:36-38

³¹ Yesu niyo agamba, "Simoni! Simoni! Kaula Mwavu kenk'wa kuwageza nyuwe nyose, kuwapanga awedi na waihile, engu viya mlimi akuiheta ingano. ³² Mna hikulombezele kwa Mnungu weye, Simoni, unase kuhungukilwa nu mhuwi, vileke ukeza kuniuiya uwagele nguvu wanduguzo."

³³ Petulo niyo amhitula, "Zumbe miye hikeika lumwe kugenda kuvugailwa kwedi vugailo naho hegu kubanika nife hamwenga na weye."

³⁴ Yesu niyo amgamba, "Nakugambila Petulo, zogolo he diile, weye nounde kunilemela malavo nt'hatu kugamba hunimanyize."

Pochi na Mkwiji na Bamba

³⁵ Yesu niyo awauza wanamp'hina wakwe, "Viya nawasigilagani, hewiina pochi hegu mkwiji na vilatu, mwahungukilagwa ni chochose?"

Niyo wamhitula, "Hachahungukilwe na chochose."

³⁶ Yesu niyo agamba, "Mna haluse, mta pochi hegu mkwiji, naaguhe, heena bamba, naaungwe kutaga dikoti vileke agule bamba. ³⁷ Kwaviya nawagambilani, yadya niwandikilwe yakugamba, 'Naawazigwe hamwenga na wabanangi,' yaungwa yakelavilize naho kindedi yadya niwandikilwe haluse yabula."

³⁸ Wana mp'hina niyo wagamba, "Zumbe kaula, aha kina mabamba maidi."

Yesu niyo agamba, "Ni vedi!"

Yesu alombeza Mnungu ko mnima we mizeituni

Matayo 26:36-46; Maliko 14:32-42

³⁹ Yesu ahalawaga ho mzi niyo aita ko mlima we mizeituni, engu ivo akutendaga, wanamp'hina nao niyo waita nae. ⁴⁰ Eze abule hant'hu aho niyo awagamba, "Mlombeze kugamba msekugwa mwo kugezigwa."

⁴¹ Niyo asogela hank'handanda nao uhale wa kuvigita iwe, niyo afika madi na kumnombeza Mnungu ak-agamba. ⁴² Niyo agamba, "Tate, uneva waunga, niusile masulumizo aya, hiyo kwa kuunga kwangu, mna viya ukuunga weye nevinde." ⁴³ Mtumigwa ywa kwe mbingu wa Mnungu amwiziilaga na kumgela nguvu.

⁴⁴ Kwaviya andile mwe makunt'ho, ongezaga kum-

nombeza Mnungu, niyo kiluke chakwe chanda enga matwent'he ya sakame ya kutomoka mwe sanga.

⁴⁵ Eze alawe mo kumnombeza Mnungu niyo awaiya wanamp'hina wakwe, niyo awabiila wagona Kwaviya nawanda na kinyulu. ⁴⁶ Niyo Yesu awagamba, "Nii mwagona? Inukeni mlombeze Mnungu, mnase kwingila mo kugezigwa."

Kugwilwa kwa Yesu

Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-50; Yohana 18:3-11

⁴⁷ Umwo Yesu andile akagendeela kulonga, dyabulaga fyo dikalongozwa ni Yuda, yumwenga mwa wadya wanamp'hina mlono na waidi. Ezaga na kumbusu Yesu. ⁴⁸ Mna Yesu niyo amgamba, "Yuda wamsezenga Mwana wa Mnt'hu kwa utondwe?"

⁴⁹ Umwo wadya wanamp'hina weze wayaone yadya yakulaila niyo wamuza, "Zumbe, togola kiwasenge na mabamba yetu?" ⁵⁰ Yumwenga wawe niyo amtowa mtumwa ywo mkulu wa mlava nt'hambiko, na kum-senga digutwi dyo kulume.

⁵¹ Mna Yesu niyo agamba, "Yaungigwa muyazumile yano!" Niyo amtozaga yudya mnt'hu digutwi dyakwe disengigwe, nakumhonya.

⁵² Awagamba wakulu wa walava nt'hambiko na wadya wakulu wa wamizi we nyumba ink'hulu ya Mnungu, hamwenga ne wadala vilongozi, awo wezaga kumgwila Yesu, "Mwiza na mabamba na malungu, enga miye ni mhoki?" ⁵³ Nandaga na nyuwe mazuwa yose mwe nyumba nk'hulu ya Mnungu mna hamwagezile kunigwila. Mna dielo dibula dizuwa dyenyu, udahi wo uzumbe we diziza kukehuwila."

Petulo amkana Yesu

Matayo 26:57-58, 26:69-75; Maliko 14:53-54, 14:66-72; Yohana 18:12-18, 18:25-27

⁵⁴ Wamgwilaga Yesu niyo waita nae kwe nyumba yo mlava nt'hambiko mkulu Petulo naye andaga akatimila kwa luhale. ⁵⁵ Weze wande wagima moto hagati he kiwasa cho usengelo, Petulo alunganaga na wadya wandaga wekale bunga kuuzunguluka. ⁵⁶ Mvele yumwenga eze amuone Petulo kekala hadya ho moto, amngoelaga meso Petulo akagamba, "Mnt'hu uyu nae nawandanya na Yesu!"

⁵⁷ Mna Petulo niyo alemela akagamba, "We mvele, miye himmanyize mt'hu uyo!"

⁵⁸ Ludodo naho mgosi yumwenga nakamuona Petulo, niyo agamba, "Weye nawe uyumwenga mwa woho,"

Mna Petulo niyo amgamba, "Weye mnt'hu, himanyize icho ukulonga,"

⁵⁹ Sa nt'huhu lupisi, mnt'hu mtuhu niyo alonga kwa kubilikiza, akagamba, "Hana kindedi chose kugamba, mnt'hu uyu nae nawandanya na Yesu, kwaviya yehe nae Mgalilaya!"

⁶⁰ Mna Petulo niyo amhitula, "Weye mnt'hu, himanyize icho ukulonga!"

Aho, niyo zogolo dyaila. ⁶¹ Zumbe Yesu niyo ahituka no kumkaula Petulo, Niyo Petulo akumbukila yadya

agambilwe ni Yesu kugamba, "Zogolo hadinati kuila nekilo, nounde kunilemela malavo nt'hatu kugamba hunimanyize." ⁶² Petulo niyo aita kuse, niyo ailisa kwa usungu.

Yesu atendelwa lubezo no kutoigwa mikotya

⁶³ Wadya wandaga wakamwamila Yesu niyo wamten-dela lubezo no kumtoa mikotya. ⁶⁴ Wamsitaga ameso niyo wamuza wakamgamba, "Ni ani akutoile?" ⁶⁵ Niyo wamlonga mbuli nyingi zakumhomola.

Yesu egalwa kwe kitala

Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Yohana 18:19-24

⁶⁶ Kwize kuche, difyo dye vilongozi wa want'hu, wakulu wa walava nt'hambiko, na wahiniza miko, waduganaga hamwenga niyo Yesu aletwa he kitala.

⁶⁷ Niyo wamgamba, "Kigambile, weye ni weye Kilisito?"

Niyo ahitula, "Hata uneva nna wagambilani, homni-huwile. ⁶⁸ Naho nnawauzani, homnihitule. ⁶⁹ Mna, kulawa ivi haluse, Mwana ywa Mnt'hu naande kekala kulume ko Useuta wa Mnungu ywo Udahi wose."

⁷⁰ Niyo wose wagamba, "Haluse, weye niwe Mwana Mnungu?"

Niyo awahitula, "Ivo mkulonga nivo nili."

⁷¹ Niyo wagamba, "Chazungula ikindedi kihi naho? Ki-va yehe mwenye ivo alongile."

Yesu egalwa kwa Pilato

Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Yohana 18:28-38

23 Want'hu wose niyo wenuka, wamlongaza Yesu kwita kwa Pilato. ² Uko wakongaga kumlonge-geleza wakagamba, "uyu mnt'hu kimbwiila akawadant'hiliza want'hu, naakawafingiza want'hu wasekuliha kodi kwa Seuta ywa Kilumi, naho nak-agamba yehe mwenye niye Zumbe Yesu Kilisito."

³ Pilato niyo amuza Yesu, "Weye wi Zumbe wa Wayahudi?"

Yesu niyo amhitula, "ivo ukulonga niivo"

⁴ Pilato niyo awagamba wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wadya wose wandile hadya, "Hikuona wavu wowose mwe uyu mnt'hu."

⁵ Mna wose niyo wagamba, "Awadant'hiliza want'hu na mahinyo yakwe mwe isi yose yo Uyahudi, kakongela Galilaya mna ivi haluse eyaha."

Yesu egalwa kwa Helode

⁶ Pilato eze eve ayo niyo auza, "Ivi mnt'hu uyu ni mkaya wa Galilaya?" ⁷ Eze amanye kugamba Yesu kalawa mwo udahi wa Helode, niyo amwigala kwa Helode, lupisi ulwo Helode andaga Yelusalemu.

⁸ Helode niyo ehelwa vidala eze amwone Yesu.

Kwaviya nakeva kale izimbuli zakwe, ivo naakaungisa amwone. Naho naakakawiila amwone Yesu akadamanya vihungi. ⁹ Ivo niyo amuza Yesu maswali yabindile ingi, mna yehe Yesu hahitule dyodyose.

¹⁰ Wakulu wa walava nt'hambiko na wahiniza we Sig-ilizi, niyo wakimala wakamlonge-geleza kwa kuvilikiza vi-

dala. ¹¹ Ivo Helode hamwenga na watowani wakwe, niyo wamtendela lubezo Yesu, na kumlongela mbuli za soni, niyo wamvala suke za kiseuta na kumvuza kwa Pilato. ¹² Mwe dizuwa diya Helode na Pilato niyo wataenda wambuya Kwaviya aho nk'hongo na wanda want'hu walemane.

Yesu asengelwa kukomwa

Matayo 27:15-26; Maliko 15:6-15; Yohana 18:39-19:16

¹³ Ivo Pilato niyo etanga kitala cha wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na vilongozi na want'hu watuhu, ¹⁴ awagamba, "Mniletela mnt'hu uyu mwagamba nakawadant'hiliza want'hu. Mna miye hiona izimbuli zakwe mwa meso yenyu naho hione mbuli yoyose iihile mwe ziya mumlongeze. ¹⁵ Naho hiyo miye du, Helode naye haone wavu wowose, nivo vilekile kamvuza kwangu. Ni kindedi kugamba mnt'hu uyu hadamanye dyodyose dikuleka akantilwe kukomwa. ¹⁶ Miye nenizumile mumtoe niyo namlekela aite." ¹⁷ Kwaviya neikamunga kuwakomwoela mvugailwa yumwenga mwe zuwa dyo wila we Pasaka.

¹⁸ Mna niyo wose watoa lwasu kwa lumwe, wakagamba, "Muuse uyo umfungule Balaba." ¹⁹ Balaba nakavugailwa kwa kusaguka na kwajili yakukoma want'hu.

²⁰ Pilato nakaunga amlekele Yesu, "Ivo niyo alonga naho vituhu." ²¹ Mna woho niyo watoa lwasu wakagamba, "Muwambe, muwambe."

²² Pilato niyo awauzaga malavo ya katatu, "Mna kadamanya wiihi wani? Hikuona kint'hu chochose kihile icho adamanye kikumuunga abanike. Nanizumile mumtoe akajika nenimlekele aite. ²³ Mna woho wagen-deela kutoesa lwasu kugamba," Yesu aungigwa awambigwe. Niyo elo lwasu lwawe lwahuma. ²⁴ Pilato niyo azumila kugamba wadamanye ivo wakunga. ²⁵ Niyo amkomwoela kulawa kwe divugailo yudya wakumuunga, yudya ageligwe kwedivugailo kwa kusaguka na kukoma want'hu. Pilato amlavaga Yesu kwawe vileke wamtendele viya wakuunga.

Yesu awambigwa mwo msalaba

Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Yohana 19:17-27

²⁶ Umwo wakamwigala, wabwilana na mnt'hu yumwenga akwitagwa Simoni mnt'hu wa Kilene, andile akalawa ko mgunda, niyo wamtwika msalaba kunyuma haguhi na Yesu. ²⁷ Fyo dya want'hu nedikamtimila, naho no kunda na wawe wandile wakamwiila Yesu. ²⁸ Yesu niyo awahitukila na kuwagamba, "Nyuwe wawe wa Yelusalemu, msekuniila miye keiileni nyuwe wenye na wana wenyu. ²⁹ Kwaviya mazuwa nayeze aho wakunga wagambe, 'nevinde nivedi kwa wadya hewe-na wana, nawadya heweke na kulela wana!' ³⁰ Aho noubuze lupisi want'hu wakunga wayagambe amagulu, yawagweele na kuwagubika vileke wafe. ³¹ Kwaviya uneva nawatenda ivo mwo mti heunyaile, neinde vivihimti unanyala?"

³² Niyo wegalwa want'hu watuhu waidi wandile wabanangi vileke wawambigwe hamwenga na Yesu.

³³ Weze wabule hant'hu hakwitangwa kibela cho mtwi, niyo wamuwamba Yesu hamwenga na wadya wabanangi waidi, yumwenga kulume kwakwe na mtuhu kumoso. ³⁴ Yesu niyo agamba, "Tate uwausile wavu wawe, kwaviya hawamanyize idyo wakudamanya," Niyo wapangilana izisuke zakwe kwa kutoa kula.

³⁵ Want'hu nawakimala hadya wakakaula, vilongozi nawakambela, wakagamba, "Kayokola watuhu haluse naakeyokole mwenye, uneva yehe nuyo Kilisito asagulwe ni Mnungu!"

³⁶ Wank'hondo nawo niyo wambela, nawambasa Yesu hagihi niyo wamwink'ha siki. ³⁷ Wamgamba, "Un-eva kindedi weye u Zumbe ywa wayahudi, keyokole weye mwenye!"

³⁸ Halanga ho msalaba wakwe na hawandika, "Uyu niye Seuta ywa Wayahudi."

³⁹ Yumwenga mwe wadya wadamanye wiihi wawambigwe mwe viwambilo, niyo amhomola Yesu akamgamba, "Weye hikugamba niwe Kilisito? Hake keyokole wemwenye hamwenga na suwe."

⁴⁰ Mna yudya mtuhu niyo amtila miyawe akamgamba, "Weye hukumogoha Mnungu! Mna umwe usengelo enga iyo? ⁴¹ Weye na miye kiwagilwa kwink'higwa usengelo enga ino, mwe yadya kidamanye mna uyu hadamanye mbuli yoyose iihile!" ⁴² Eze abinde ukulonga niyo agamba Yesu, "We Yesu unikumbukile Umwo ukeza mo Useuta wako." ⁴³ Yesu niyo amhitula amgamba, "Nakugambila, dyelo ino nekindanye kwa Useuta wa Mnungu."

Ukubanika kwa Yesu.

Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Yohana 19:28-30

⁴⁴ Ize ibuze saa mtandatu niyo kwenda na lwiza mwe isi yose, mpaka mwe saa kanda. ⁴⁵ Zuwa niyo dyatenda na lwilwa, pazia dye nyumba nk'hulu ya Mnungu niyo dyatatuka hagati. ⁴⁶ Yesu niyo aila kwa izwi kulu, "Tate mwe mikono yako nauika umoyo wangu."

⁴⁷ Yudya mkulu wa wank'hondo eze aone izimbuli viya zilaille, niyo amtogola Mnungu agamba, "Kindedi uyu mnt'hu na kanda mnt'hu wedi." ⁴⁸ Want'hu wose wadugane hadya, he idya imbuli, weze waone izimbuli zilaille, niyo wauya mwe zikaya zawe wakaketoa mwe vifuwa kwa usungu. ⁴⁹ Mbuyaze Yesu hamwenga na wadya wawe wezile kulawa Galilaya nawakimala kwa hale ludodo wakakaula idyo dikulaila.

Kumoswa msanga ya Yesu

Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Yohana 19:38-42

⁵⁰ No kunda na mnt'hu yumwenga zina dyakwe Yusufu, mnt'hu uyo na kanda mnt'hu ywedi naho naakekala mo mzi umwenga wa wayahudi ukwitangwa Alimasaya. ⁵¹ Na kanda mnt'hu wa Alimatayo mzi umwenga wa Wayahudi, ywedi akutogolwa, naakagoja ukwiza kwa Useuta wa Mnungu. ⁵² Ivo yehe niyo aita kwa Pilato, aulombeza umwili wa Yesu. ⁵³ Eze azumilwe niyo auseleza kwe umsalaba, auvika sanda yedi niyo akuumosa mwe mp'hanga ipukigwe mwo luwe lukulu, naho ne dinda hadinati kumwoselwa mnt'hu. ⁵⁴ Zuwa

idyo na inda ijumaa, ye dizuwa dya kuhumula nayakonga.

⁵⁵ Wadya wavele wezile na Yesu kulawa Galilaya, nawamtimila Yusufu, niyo waiona idya imp'hanga uikigwe umwili wa Yesu. ⁵⁶ Niyo wauya kwe zikaya za-we, waika vedi mafuta yedi yakuuhaka umwili wa Yesu. Zuwa dyo ukhumula niyo wahumula hahena ndima yoyose, enga viya Umwiko ikulonga.

Ukuuyuka

Matayo 28:1-10; Maliko 16:1-8; Yohana 20:1-10

24 Jumapili mtootondo, wadya wavele niyo waita kwe mp'hanga na yadya mavuta yawe yo mhemp'he ayo wayaikile lumwe. ² Niyo wadibwila dia diiwe ditongolosa hale ne imp'hanga. ³ Niyo wengila mndani mna hawauone umwili wa Zumbe Yesu. ⁴ Umwo wandile wakei wakehelwa, niyo kwalaila want'hu waidi wakimale hagihi na woho, wavalaga suke zikumwekamweka. ⁵ Wadya wavele niyo wengilwa ni wogofi na kufunama hasi uku wakanda wafika madi, wadya want'hu niyo wawagamba, "Nii mwamzungula mgima mwe want'hu wabanike?" ⁶ Hahali, kauyuka, kumbukileni ivo amigambilgani umwo andaga Galilaya. ⁷ Vaungwa mwana mnt'hu alavigwe mwe want'hu waihile na kuwambigwa mo msalaba na kuuyuka zuwa dya katatu." ⁸ Aaho, wadya wavele niyo wakumbukila ulosi wakwe. ⁹ Niyo wahalawa kudya kwe imp'hanga niyo wagenda kuwagambila wadya wanamp'hina wakwe mlongo na yumwenga hamwenga na want'hu watuhu izimbuli zose. ¹⁰ Wavele wadya wandaga ni Maliamu Magedalena na Yoana na Maliamu nine dya Yakobo, hamwenga na wadya wavele wandile we hamwenga, woho nawo wawagambile wegala ulosi izimbuli zose. ¹¹ Mna wadya wanamp'hina nawakafanyanya kugamba yadya wagambigwe ni wadya wavele na hayandaga hiyo kindedi. ¹² Mna Petulo niyo afosa niyo atula nguluko mpaka kwe imp'hanga niyo afunama asungile mndani, mna aonaga isanda iyo du. Niyo ehelwa kwa mbuli ziya azione niyo auya kaya.

Lugendo lwa kuita Emau

Maliko 16:12-13

¹³ Mwe dizuwa idyo, want'hu waidi mwe wanamp'hina wakwe nawakaita mwe kaya imwenga ikwitagwa Emau, kaya iyo ihale no mzi wa Yelusalemu enga lugendo lwa masa maidi. ¹⁴ Naho nawakalonga woho wenye diya dilaila, ¹⁵ Umwo nawakalonga na kuuzana wo wenye, Yesu mwenye niyo alaila alongozana nawo, ¹⁶ Nawamuona kwa meso mna hawammanyize kugamba ni Yesu. ¹⁷ Yesu niyo awagamba, "Mwasimuila mbuli yani uku mwagenda?"

Woho niyo wakimala wanyamale wamemile kugela mbazi mwo uso. ¹⁸ Yumwenga akwitangwa Kileopa, niyo amuuza, "Weye wi mgeni mo mzi uno wa Yelusalemu, vikutende humanyize idyo dilaila mwe yano amazuwa?"

¹⁹ Yesu niyo awauza, "Kulaila mbwai?"

Woho niyo wamhitula, "Mbuli za Yesu wa Nazaleti," judya endile mlotezi, "Mta udahi wa kudamanya na kulonga hameso ha Mnungu na want'hu wose.

²⁰ Wakulu wa walava nt'hambiko na awakulu wetu hamwenga na vilongozi, nawamsengela kubanika niyo wamuwamba. ²¹ Naho suwe nakikakawiila kugamba yehe nuyo akuunga aikombole Izilaeli, mna dyelo ni zuwa dya katatu kukonge hadya zilaile izo izimbuli. ²² Naho weyuko wavele wachehele, nawaita mtootondo kwe kikuta, ²³ mna hawaubwiile umwili wakwe! Wauya nakugamba, walailwa ni mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo awagambila kugamba, Kauyuka. ²⁴ Weetu watuhu nawaita kwe kikuta niyo waona ivo walotezi wadya awevele, mna yehe hawamuwone." ²⁵ Niyo Yesu awagamba, "Nii mwi wahezi ivo? Nii mwi wadala kuhwila mbuli walotezi wa Mnungu! ²⁶ Haiungigwe Kilisito kusulumizwa mwe zimbuli zose, na kwingila mwo uwedi utendese wo Useuta wakwe?" ²⁷ Niyo awagambila zimbuli zose awandikilwe mwa maandiko Akukile, kukongela mlotezi Musa mpaka walotezi wa Mnungu wose.

²⁸ Weze wabule hagihi ne ikaya idya nawakaita, Yesu niyo awageza enga agendeela ne int'hambo, ²⁹ niyo woho wamlombeza kugamba, "Usekwita, zuwa diswa." Ivo niyo engila he ikaya na kwikala nao. ³⁰ Eze ekale na kudya nk'hande hamwenga nao, aguhaga mkate no kuuvikila, niyo aubendula no kuwenk'ha. ³¹ Ahadya meso yawe niyo yagubulwa, no wabunk'hula kugamba ni Yesu, mna naho niyo ahalawa mwa meso yawe iviya wakakaula. ³² Niyo wagambana, "Togoleni, imyoyo yetu haikimpuke moto mndani, aho naakalonga naswe mwe sila, no kukigubuilwa Mawandiko Akukile?"

³³ Niyo wahalawa isa idya, no kuuya Yelusalemu. Uko wawabwilaga wadya mlongo na yumwenga, wadugana hamwenga na wadya watuhu. ³⁴ Niyo wagamba, "Zumbe, kauyuka kindedi, naye kamlaila simoni!"

³⁵ Niyo wawasimwiila yadya yalaile kwe sila, na viya wambunkhule Zumbe mwe kuubendula mkate.

Yesu awalaila wanamp'hina wakwe

Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Yohana 20:19-23; Imitendele 1:6-8

³⁶ Umwo nawakawagambila ayo, Yesu mwenye niyo alaila no kukimala hagati hawe, awagamba, "Uton-dowazi unde na nyuwe."

³⁷ Niyo wehelwa no kwingilwa ni wogofi mkulu, wakafanyanya kugamba walailwa ni mzimu. ³⁸ Mna yehe awagamba, "nii mwanda na kinyulu? Nii mwanda na shaka mwe imioyo yenyu?" ³⁹ Kauleni mikono ne iviga vangu, vileke mmanyane ni miye. Nitozeni mnione, Kwaviya mzimu hauna mwili na mavuha enga ivi mku-niyona."

⁴⁰ Eze alonge ayo, niyo awalagisa miko ne iviga.

⁴¹ Viya weze wanda wakei kuzumila kwa kinyemi wandile nacho, Yesu niyo awauza, "Mna kint'hu chochose cho ukudya?" ⁴² Niyo waamwink'ha ntili ye

samaki ikasigwe. ⁴³ Yesu aiguhaga, na kuidya iviya wose wakamkaula.

⁴⁴ Niyo awagamba, “Ino niyo imbuli nawagambilagani, viya chandile hamwenga, kugamba nehiungigwa kuyombokela yose nawandikilagwa mwe miko ya Musa enk'higwe ni Mnungu na mwe vitabu va walotezi hamwenga na mwe kitabu che Zabuli.”

⁴⁵ Niyo zifanyanyi zawe zagubuka, wakombaganya Mawandiko Akukile. ⁴⁶ Naho niyo awagamba, “Ivo nivo iwandikwe kugamba. Kilisito naasulumizwe mna mwe dizuwa dya katatu naauyuke. ⁴⁷ Naho kwa zina dyakwe, want'hu wose kukongela Yelusalemu, nayabilikizwe kugamba want'hu waungigwa wakeiile vileke wausilwe wavu wawe. ⁴⁸ Naho ni nyuwe muwone izi

zimbuli. ⁴⁹ Miye mwenye neniwegaileni yudya Tate alagane naamtume kwenyu, mna ikaleni umu mo mzi mpaka mwink'higwe udyada udahi ukulawa kulanga.”

Yesu apaa

Maliko 16:19-20; Imitendele 1:9-11

⁵⁰ Niyo awalongoza mpaka Besania, uko nuko enulaga mikono yakwe no kuwavikila. ⁵¹ Umwo akawavikila, niyo akepagula no kuwasa, niyo aguhigwa kulanga kwe mbingu. ⁵² Wamvikaga niyo wauya Yelusalemu uuku wana kinyemi kitendese. ⁵³ Nawo nawekekala kwe inyumba nk'hulu ya Mnungu mazuwa yose, wakamtogola Mnungu.

Yohana

Ulongoelo

Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana ni kitabu kimwenga mwe vitabu vine ve Ndagano Im'pya vikulonga wikazi wa Yesu Kilisito. Vitabu ivo ivine nivo vikwitangwa Injili, nuko kugamba Mbuli Yedi, vawandikagwa ni Matayo na Maliko na Luka na Yohana, aho Yesu eze ande kabanika. Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana vadahika neiwandikwa ni Yohana uyo andaga mwigala Ulosi, hamwenga na kugamba kitabu iki hakikulonga ivo, mna Mbuli Yedi ino iwandikwa mwo mwaka wa milongo kenda kulawa aho Yesu eze elekwe. Miwandikile ya ikitabu iki, yaliganisa ne miwandikile ye baluwa ya nk'hongo na ya kaidi ne baluwa ya katatu awandike Yohana. Wawandishi wakale wamwenga wamwiika Yohana kugamba umwo Mbuli Yedi ino yandaga ikawandikwa, yehe Yohana andaga akekala mwo mzi wa Efeso, ivo yadahika kugamba kitabu iki chawandikwa mo mzi wa Efeso. Yohana atambalisa kugamba aunga kitabu iki kiwambize want'hu wahuwile kugamba Yesu niye Kilisito, naho niye Mwana Mnungu. 20:31. Kwa kuhuwiwa ivi, chanda na ugima kwa zina dyakwe. Kitabu iki wawandikilwa want'hu wose, Wayahudi na want'hu hi Wayahudi. Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana indilisa vituhu na ziya Mbuli Zedi zint'huhu. Yehe akaulisaga mwe vihungi adamanya Yesu na hawandikise mwe mbuli ye miliganyizo. Naho hawandike mbuli nk'hulu zilaile enga viya kubatizwa kwa Yesu na magezo yakwe uko kwe nyika.

Yemndani

Yohana aikonga Mbuli Yedi. 1:1-18.

Akajika awandika vihungi mfunigate ivo Yesu adamanya. 1:19-12:50.

Vikatimila na kutambalisa mbuli nyingi zilaile mwo wikazi wa Yesu zimwigale kubula kwe file yakwe na kuyuka kwake. 13:1-20:31.

Yohana abindiliza Mbuli Yedi mo 21 akatambalisa yalailaga zuwa dimwenga hadya Yesu awalailaga want'hu aho eze auyuke, niyo naho Yohana kitalo chakwe mwo kuandika kitabu iki.

Ulosi ukukink'ha ugima

¹ Aho nk'hongo handaga na Ulosi, naho uyo Ulosi andaga hamwenga na Mnungu, naho uyo Ulosi andaga Mnungu. ² Kukongela nk'hongo Ulosi andaga hamwenga na Mnungu. ³ Yehe niye alekaga vose vikalaila, andile hiyo yehe, hakwalaile kint'hu chochose. ⁴ Yehe andaga chotoko cho ugima. Naho udyu ugima wandaga ung'azi wa want'hu. ⁵ Ung'azi wang'ala mwe diziza, naho diziza hadikuudaha. ⁶ Halailaga mnt'hu asiigilwe ni Mnungu, etangagwa Yohana. ⁷ Uyo ezaga vileke alonge uwona wo ung'azi, vileke want'hu wose wahuwile kwombokela kwa uwo. ⁸ Mna yehe andaga hiyo udyu ung'azi mna ezaga vileke alonge uwona wo ung'azi. ⁹ Uno wandaga ung'azi we kindedi, ung'azi ukwiza kwe isi no kuwang'azila want'hu wose. ¹⁰ Andaga mwe Isi naho kwombokela yehe, Mnungu aumbaga isi, mna want'hu we isi waswesa kumkombaganya. ¹¹ Ezaga mwe isi yakwe mwenye mna want'hu we isi yakwe hawamhokele. ¹² Mna wadya wamhokele na kudi-huwila dizina dyakwe, awenk'haga udahi kunda wana Mnungu. ¹³ Hawelekwe kimnt'humnt'hu kunda wanda

Mnungu hegu kwa miungile ya mnt'hu, mna ni kwa kuunga kwakwe Mnungu.

¹⁴ Yudya Ulosi niyo anda mnt'hu no kwikala kwetu, naswe nekiuona uwedi wakwe utendese, uwedi utendese enga wa Mwana haheina mtuhu enga yehe alaile kwa Tate, kamema uwedi ne ikindedi.

¹⁵ Yohana naakawagambila want'hu ikindedi che zimbuli za yudya Ulosi kwa kubongeela akagamba, "Uyo niye nalongaga zimbuli zakwe, 'Eyuko akwiza kunyuma kwangu mna nakanilongoela kwaviya andaga uuko, umwo miye nandaga hinati kunda uuko.' "

¹⁶ Kulawa mo uwingi we wedi wakwe Mnungu choseni kihokela uvikilwa, akakink'ha suwe uvikilwa ubindile wingi. ¹⁷ Kwaviya Mnungu nakenk'hiza miko kombokela kwa Musa, uwedi ne kindedi nevietwa ni Yesu Kilisito. ¹⁸ Hahali mnt'hu amuonaga Mnungu lupisi lwolwose, ila Mwana haheina mtuhu enga yehe eli Mnungu, andile hagihi na Mnungu Tate, niye akigambile mbuli za Mnungu.

Ulosi wa Yohana Mbatizi

Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18

¹⁹ uno nuwo uwona ulavigwe ni Yohana mwo Wayahudi wawasigiilaga walava nt'hambiko hamwen-

ga na Walawi kulawa Yelusalemu waite kwa Yohana wakamuuze, "Weye ni weye ani?"²⁰ Yohana halemele kuwahitula, awagambilaga haheina kifiso akawagamba, "Miye hiyo Kilisito."²¹ Niyo wamuuzi, "Haluse weye ni weye ani? Weye niweye Eliya." Niyo awahitula, "Miye hiyo Eliya." Niyo wamuuzi vituhu, "Haluse ni weye yudya mlotezi?" Niyo awagamba, "Hiyo miye."²² Naho niyo wamuuzi, "Haluse weye ni weye ani? Uleke kikawagambile wadya wakisigiile. Weye mwenye wakegamba ni weye ani?"²³ Yohana niyo awahitula kugamba, "Miye ni yudya alongaga Mlotezi ywa Mnungu Isaya zimbuli zangu kugamba,

'Izwi dya mnt'hu akubongeela kwe nyika.

Ichululeni sila ya Zumbe." ²⁴ Na wadya wasigiilwe nawatumigwa ni Mafalisayo. ²⁵ Niyo wamuuzi kugamba, "Nii wabatiza want'hu uneva weye hiyo Kilisito, naho hiyo Eliya hegu yudya mlotezi?" ²⁶ Yohana niyo awahitula, "Miye nabatiza kwa mazi mna mgati mwenyu eyaho akimale uyo nyuwe hemwimanyize. ²⁷ Yehe eza kunyuma kwangu mna miye hiwigilwe mbwitu kuhambula luzigi lwe vilatu vakwe."²⁸ Mbuli izi zalailaga Besania ng'ambu yo mto Yolodani, kudya andagaga Yohana akabatiza.

Yesu niye ngoto ywa Mnungu

²⁹ Zuwa ditimile Yohana niyo amuona Yesu eza kwakwe, niyo agamba, "Kauleni, Mwanangoto ywa Mnungu ikuusa wavu we ino isi. ³⁰ Uyu ni yudya nandaga halonga izimbuli zakwe, 'Eyuko akwiza kunyuma kwangu mna ni mkulu kujink'ha miye Kwaviya na kanda uuko kukongela miye hinati nelekwe.' ³¹ Naho miye hyamanyize, mna ni kwa kuunga Izilaeli wammanyi, nivo valekile heza kubatiza want'hu kwa mazi."³² Naho Yohana nakalanga uwona kugamba, "Nehimuona Muye ywa Mnungu akaseela kulawa kwe mbingu enga suwa, no kukima mwa Yesu. ³³ Naho miye hyamanyize, mna yudya aniletile miye nibatize want'hu kwa mazi nie anigambile, 'Yudya ukuunga unamuwone Muye akaseela na kumkima hamwenga na kwikala mwakwe, uyo niye akubatiza kwa Muye ywa Mnungu.' "³⁴ Yohana na kagamba, "Miye mwenye hiona naho nalanga uwona kugamba uyu niye Mwana Mnungu."

Wana mp'hina wa nk'hongo wa Yesu

³⁵ Zuwa ditimile Yohana andaga kakimala naho hamwenga na wanamp'hina wakwe waidi. ³⁶ Yohana naakamkaula Yesu umwo andile akagenda niyo agamba, "Kaula uyu nuyo Mwanangoto ywa Mnungu."³⁷ Wadya wanamp'hina wakwe waidi weze weve ivo alongile, niyo wamtimila Yesu. ³⁸ Yesu niyo ahituka no kuwaona wamtimila, niyo awagamba, "Mwaungai?" Niyo wamgamba, "Labi, nuko kugamba mhinizi wekalahi?"³⁹ Niyo awahitula, "Soni mkaule." Niyo waita, nokuhaona hadya akwikala niyo wasindanya naye msi wose, naho neinda yabula saa mlongo nekisingi. ⁴⁰ Anduleya nduguye dya Simoni Petulo andaga yumwenga ywa wadya waidi wamwivile Yohana niyo

wamtimila Yesu. ⁴¹ Bosi, niyo Anduleya amzungula mkuluwe Simoni niyo amgamba, "Kimuona Masiha." Uyo niye Kilisito Mlokozi. ⁴² Niyo amwigala kwa Yesu. Yesu niyo amkaula no kummgamba, "Weye niwe Simoni Mwana Yohana. Weye nowitangwe Kefa." Nuko kugamba kwa Kigiliki, Petulo hegu "iwe".

Yesu awetanga Filipino hamwenga na Natanaeli

⁴³ Zuwa ditimile Yesu aonaga vedi aite Galilaya, kudya ambwiilaga Filipino niyo amgamba, "Nitimile."⁴⁴ Filipino andaga mkaya ywa Betisaida, mzi ukwo wakwikala Anduleya hamwenga na Petulo. ⁴⁵ Filipino niyo ambwiila Natanaeli niyo amgamba, "Kimuona yudya Musa alongaga zimbuli zakwe mwe miko naho walotezi nao nawawandika zimbuli zakwe, Yesu Mwana Yusufu mnt'hu wa Nazaleti."⁴⁶ Natanaeli niyo auza, "Kint'hu chedi chadahika ivivihhi kulawa Nazaleti?"

Filipino naye niyo amgamba, "Soo ukaule,"

⁴⁷ Yesu eze amuone Natanaeli eza kwakwe amgambaga, "Kauleni Muizilaeli we kindedi heina nyambi yoyose."⁴⁸ Natanaeli niyo amuuzi Yesu, "Weye kuni-manyi vivihhi?" Yesu niyo amhitula, "Nehikuona hasi yo mtini umwo Filipino andile akei kukwitanga."

⁴⁹ Natanaeli niyo amhitula, "Mhinizi, weye Mwana Mnungu, Seuta ywa Izilaeli."⁵⁰ Yesu niyo amgamba, "Kwaviya nehikugamba hikuona hasi ho mtini, nivo vilekile ukahuwila? Nouone mbuli nk'hulu zikujink'ha izi."⁵¹ Niyo amgamba, "nawagambilani ikindedi, namuwone ulanga ugubuke, watumigwa wa kwe mbingu wa Mnungu wakakwela na kuseela mwo Mwana Mnt'hu."

Yesu ahitula mazi kunda divai

2 Zuwa dya katatu niyo kwanda na ndoza uko Galilaya ko mzi ukwitangwa Kana, nine dya Yesu naye andaga uuko. ² Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe nawalalikwa mwe indoza iyo. ³ Divai ize isile nine dya Yesu niyo amgamba, "Divai yawe isila."⁴ Yesu niyo amgamba nine, "Mnala, kina mbwai miye na weye? Isa yangu ikei kubula."⁵ Nine niyo awagamba wandima, "Dyodyose akuunga awagambileni, damanyeni."⁶ Kwandaga na mabiga mtandatu yakuiki-la mazi ye kuhaka kuligana na vihendo va Kiyahudi, yadamanywe kwa maiwe, kila dimwenga dikudaha kumema madumu ya mazi yakubula mtandatu kubula mfungate. ⁷ Yesu niyo awagamba, "Memezeni mabiga mazi." Niyo woho nao wayamemeza mazi. ⁸ Niyo awagamba, "Tekeni amazi mmwigaille seuta," Niyo wataenda ivo. ⁹ Yudya seuta eze ayalume yadya mazi yahituke divai naho hamanyize uko ilaile mna wandima nawamanya, wadya wayatahile yadya mazi Yudya seuta niyo amwitanga yudya mlombi, ¹⁰ niyo amgamba, "Want'hu wose wakaga lumwe divai yedi, wakajika ukunywa idya iyedi niho wegale idya iihile, weye kuika divai yedi kubula ivi haluse."¹¹ Vilagiso ivi va nk'hongo, Yesu avidamanyaga uko Kana ya Galilaya vileke aula-

vanye uwedi wakwe utendese. Wanamp'hina wakwe niyo wamhuwila.

Yesu aikukiza Nyumba ya Mnungu

Matayo 21:12-13; Maliko 11:15-17; Luka 19:45-46

¹² Akajika, Yesu na nine na wanduguze, hamwenga na wanamp'hina wakwe, waitaga Kapelinaumu niyo wekala uko mazuwa mageke.

Yesu mwe Nyumba ya Mnungu

Matayo 21:12-13; Maliko 11:15-17; Luka 19:45-46

¹³ Wila wa Wayahudi we Pasaka nounda uhagihi, Yesu niyo akwela kuita Yelusalemu. ¹⁴ Mwe nyumba ya Mnungu niyo aona want'hu wakutaga, ng'ombe, ngoto hamwenga na suwa manga. Naho no kunda na watuhu wakusakanya matundu. ¹⁵ Niyo aluka kube no kudifundika fundo, no kukonga kuwagulusa kwa kuwatoa wose wandile mwe nyumba ya Mnungu, hamwenga na magoto ne zing'ombe na wadya wandile wakasakanya matundu, niyo ayetila matundu yawe hamwenga nakuzikindula zimeza zawe. ¹⁶ Niyo awagamba wadya nawakataga suwa manga, "Yafos-ezeni aya, msekuitenda nyumba ya Tate kunda hant'hu ha uchuuzi." ¹⁷ Wanamp'hina wakwe niyo wakumbukila ivo iwandikwe, "Neningilwe ni finju ye nyumba yako." ¹⁸ Wayahudi niyo wamgamba, "Iki ni kilagiso chani kwa aya ukudamanya?" ¹⁹ Yesu niyo awahitula, "Imoleni Inyumba ino ya Mnungu, miye neni izenge mwa mazuwa matatu."

²⁰ Wadya wayahudi niyo wamhitula, "Nyumba ino ya Mnungu neizengigwa kwa myaka milongo mine na mtandatu, mna weye wagamba nouizenge kwa mazuwa matatu du?" ²¹ Mna inyumba ya Mnungu andile akaisimuila nu umwili wakwe. ²² Aho eze auyuke wanamp'hina wakwe niyo wakumbukila viya alongaga. Niyo wayahuwila mawandiko ya Mnungu hamwenga na ivo alongaga Yesu.

Yesu kaimanya mioyo ya want'hu wose

²³ Umwo andile Yelusalemu mwo we Pasaka want'hu wengi wahuwilaga dizina dyakwe kwaviya wavionaga vilagiso vingi andaga akavidamanya. ²⁴ Mna Yesu hakehuwilise kwakwe kwaviya nakawamanya wose. ²⁵ Hakwaungigwe mnt'hu yeyose ywa kumlongela zimbuli zawe kwaviya yehe mwenye amanyaga zimbuli zi mwe mioyo yawe.

Nikodemo amtalamkila Yesu

3 Handaga na mnt'hu yumwenga ywa Mafalisayo zina dyakwe etangwagwa Nikodemo naho andaga kilongozi wa Wayahudi. ² Amwizilaga Yesu kilo kimwenga niyo amgamba, "Labi, kikumanya weye u mhinizi wizile kulawa kwa Mnungu, kwaviya hahali mnt'hu yeyose akudaha kudamanya vihungi ukudamanya weye uneva Mnungu hehamwenga nayehe." ³ Yesu niyo amgamba, "Nakugambila ikindedi, mnt'hu hanelekwe kaidi hakudaha kuuona Useuta wa Mnun-

gu." ⁴ Nikodemo niyo amgamba, "Yadahika vivihi mnt'hu kwelekwa kaidi uneva kadalaha kale? Neidahike vivihi kwingila mwe inda ya nine niyo elekwa kaidi?" ⁵ Yesu niyo amhitula, "Nakugambila ikindedi mnt'hu hanelekwe kwa mazi na kwa Muye Msuntila, hakudaha kwingila ko Useuta wa Mnungu. ⁶ Mwili weleka mwili mna Muye weleka Muye. ⁷ Usekwehelwa kwa mbuli iyo hugambile kwaviya yaungigwa welekwe malavo ya kaidi. ⁸ Muye yavuma ivo ikuunga naho mvumilo wakwe wevika mnaalo hukumanya uko ikulawa na uko ikuita naho ni ivo akuunga mnt'hu elekwe ni Muye Msuntila." ⁹ Nikodemo niyo amhitula Yesu kugamba, "Mbuli izi zadahika ivivihhi."

¹⁰ Yesu niyo amgamba, "Weye umhinizi wa Izilaeli mna zimbuli izi hukuzimanya? ¹¹ Nakugambila kindedia, 'Diya kikudimanya chadilonga, na diya kidione chadilongela uwona, mna uwona wetu hamkuuzumila.' ¹² Uneva himigambilani mbuli za mwe isi mna hamhuwile, nomhuwile vivihi nnawagambilani mbuli za kwe mbingu? ¹³ Naho hahali mnt'hu akweile kwe mbingu, ila yehe ezile kulawa uko, uyo Mwana Mnt'hu. ¹⁴ Enga iviya Musa ainulaga inyoka idya ye shaba mnanga mwo mti kudya kwe nyika, niivo vili kwa Mwana Mnt'hu, naye neenulwe kulanga, ¹⁵ vileke kila yumwenga akumhuwila ande na ugima wa ulo na ulo mwa Yehe. ¹⁶ Kwaviya Mnungu nakawaungisa want'hu wa mwe isi niyo amwigala Mwanawe heena miyawe vileke kila yumwenga akumhuwila asekwaga mna ande no ugima wa ulo na ulo. ¹⁷ Kwaviya Mnungu hamletile Mwanawe mwe isi vileke awasengele want'hu wa mwe isi, mna keza vileke isi iyokolwe kwombokela yehe.

¹⁸ "Akumhuwila Mwana hakusengelwa, mna wose hewe kumhuwila wasengelwa kale, kwaviya hawadihuwile dizina dya Mwana Mnungu eli ikedu. ¹⁹ Naho usengelo wenye nuuno, ung'azi nowiza mwe isi, want'hu niyo waungisa ziza no kuulemela ung'azi, kwaviya yadya udamanyi wawe nounda wiha. ²⁰ Kila akudamanya yaihile aulemela ung'azi naho hakwiza kwo ung'azi kwaviya hakuunga yadya akudamanya yaoneke. ²¹ Mna yeyose akudamanya yadya yakumwelela Mnungu eza kwo ung'azi vileke, yadya akudamanya yaoneke yadamanywa kwa kumwogoha Mnungu."

Yesu na Yohana Mbatizi

²² Ize yajike iyo, Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe waitaga mwe isi ya Uyahudi, niyo asinda uuko hamwenga na wanamp'hina wakwe, akabatiza want'hu. ²³ Yohana naye andaga akabatiza kint'hu kukwitangwa Ainoni, hagihi na Salimu kwaviya nokunda na mazi mengi, want'hu niyo waita kwakwe vileke wakabatizwe. ²⁴ Ayo yalailaga umwo Yohana andaga akei kuvugailwa mwe divugailo.

²⁵ Niyo wahigana. Wanamp'hina wa Yohana Mbatizi hamwenga na Myahudi yumwenga mwe mbuli yo kukuka. ²⁶ Waitaga kwa Yohana niyo wamgamba, "Mhinizi, judya mwandanye hamwenga kudya ng'am-

bu yo mto Yolodani, Yudya walongaga zimbuli zakwe, abatiza naho want'hu wose waita kwakwe."

²⁷ Yohana niyo awahitula, "Hakudaha mnt'hu kuhokela kint'hu uneva henk'higwe kulawa kwa Mnungu. ²⁸ Nyuwe wenye mwasimuila kugamba miye nehilonga, 'miye hiyo Kilisito Mkombozi mna himlangoela yehe.' ²⁹ Mta mlombigwa niye Mlombi, mna mbwiyaye dyo mlombi akukin'ha no kumtegeleza, anda na kinyemi kikulu akeva diizwi dyo mlombi. Haluse! Ikinyemi changu kigenyela ³⁰ Yehe aungwa kunda mkulu miye name ninde mdodo."

Ezile kulawa kwe mbingu

³¹ Yehe akwiza kulawa kwe mbingu ni mkulu ywa yose. Yeyose alaile mwe isi ni wa mwe isi, naho alonga zimbuli za mwe isi. Yehe akwiza kulawa kulanga, eku-langa kwa mbuli zose. ³² Yadya ayaone nakuyeva nayo akuyasimuila, naho hahali akuzumila yadya akulonga. ³³ Yehe akuuzumila ulosi wakwe, kazumila kugamba, Mnungu ni mkindedi. ³⁴ Yehe asigiilwe ni Mnungu alonga mbuli za Mnungu, kwaviya kenk'higwa Muye ywa Mnungu haheina kihimo. ³⁵ Tate amuongisa Mwanawe naho kamwink'ha vose mwe mikono yakwe. ³⁶ Akumzumila Umwana naande no ugima wa ulo na ulo. Mnt'hu akumlemela Umwana hana ugima, naho naande mwe masulumizo ya Mnungu.

Yesu alonga na Mvele we Kisamalia

4 Mafalisayo na weva kugamba Yesu andaga na wanamp'hina wengi hamwenga nakubatiza kujink'ha Yohana. ² Ikindedi Yesu yemwenye habatize want'hu, mna wanamp'hina wakwe nao nawakabatiza want'hu. ³ Ivo Yesu eze eve ivo nawakalonga alawa Yudeya no kuuya naho Galilaya. ⁴ Naho nevimuunga ombokele Samalia. ⁵ Niyo abula kwo mzi wa Samalia ukwitangwa Sikali, hagihi na udyo mgunda wa Yakobo amwink'haga Mwanawe Yusufu. ⁶ Hadya handile ne disima dya Yakobo, kwaviya Yesu na kanda kasokela kwajili ye nt'hambo yakwe, niyo ekala hagihi ne disima. Naho ne inda nomsi. ⁷ Niyo heza mvele we Kisamalia aungaga ateke mazi. Yesu niyo amgamba, "Nink'he mazi ninywe." ⁸ Wanamp'hina wakwe nawaitaga kwo mzi wakagule nk'hande. ⁹ Yudya mvele we Kisamalia niyo amgamba Yesu, "Inda vivihi weye Myahudi unilombeze miye mvele we Kisamalia amazi yo ukunywa?" Kwaviya Wayahudi na Wasamalia hawakuhangana. ¹⁰ Yesu niyo amhitula, "Wamanyize uweidi ya Mnungu, naho ni ani akukulombeza mazi yo ukunywa, hegu nawe waungile no kumlombeza, heye amazi, hegu nakawink'ha mazi yo ugima." ¹¹ Yudya mvele niyo amgamba, "Zumbe, weye huna kint'hu cho kutekela mazi sima nadyo tali, haluse kulavahi amazi ayo yo ugima? ¹² Haluse weye umkulu kujink'ha Tati yetu Yakobo akink'hile idisima idi, niyo yehe mwenye anywa amazi ye disima idi hamwenga na wanawe hamwenga ne mifugwa yakwe yose?" ¹³ Yesu niyo amhitula, "Akunywa amazi aya naaone nk'hilu naho,

¹⁴ Mna mnt'hu akuunga anywe mazi aya yo ugima huunga nimwink'he, heeze aone nk'ilu naho, yadya mazi yo ugima huunga nimwink'he nayatende nchoko za mazi yo ugima zikubwiluka mndani mwakwe, no kwink'hiza ugima wa ulo na ulo." ¹⁵ Yudya mvele niyo amgamba, "Zumbe nink'he miye mazi ayo nise kunda nk'hilu naho, nisekwiza naho ha vileke niteke mazi."

¹⁶ Yesu niyo amgamba, "Ita ukamwitange Mgosio wize naye aha!" ¹⁷ Yudya Mvele niyo amhitula, "Hina mgosi." Yesu niyo amgamba, "Kulonga vedi, 'Hina mgosi.'

¹⁸ Kwaviya no kunda na wagosi washano, naho yudya unanaye ivi haluse hiyo ywako, aho kulonga kindedi."

¹⁹ Yudya mvele niyo amgamba, "Zumbe, naona weye umlotezi. ²⁰ Wakale wetu wavikaga mwo lugulu ulu na nyuwe mwgamba hant'hu hawagilwe kumvika Mnungu ni Yelusalemu." ²¹ Yesu niyo amgamba, "Mvele unihuwile, isa yeza, naho homumvike Tate mwo lugulu ulu, hegu kudyu Yelusalemu. ²² Nyuwe mwavikila hemkummanya, suwe chavikila kimmanyize, Kwaviya ukumbola walawa kwa Wayahudi. ²³ Mna isa yeza naho ibula, wadya wakuvika kindedi nawamvikile Tate mwe kindedi mwe mioyo. Kwaviya Tate awazungula want'hu enga awo wakumvika. ²⁴ Mnungu ni Muye woho nao wakumvika waungwa wamvike mwe mioyo yawe na kwa kindedi." ²⁵ Yudya mvele niyo amgamba, "Himanya neeze Masiha akwitangwa Kilisito, uyo aneza naakigambile kila kint'hu."

²⁶ Yesu niyo amgamba, "Miye hulonga na weye nu uuyo!"

²⁷ Aho wanamp'hina wakwe wauyaga mna wehelagwa kwaviya Yesu andaga akalonga na mvele, mna hakwandaga na yeyose amuuzile kugamba "Wau-ngai?" Hegu nii walonga naye? ²⁸ Yudya mvele niyo aleka idibiga dyakwe, nokuita kwo mzi niyo awagamba want'hu, ²⁹ "Soni mkaule mnt'hu anigambile mbuli zangu zose nidamanye, mafani uyu niye Kilisito."

³⁰ Niyo wahalawa kwo mzi na kuita kudyu eli Yesu.

³¹ Umwo wandile woho wenye, wanamp'hina wakwe wamhembelezaga wakamgamba Mhinizi dya nk'hande. ³² Niyo awagamba, "Miye nnanayo nk'hande hemkuimanya." ³³ Wanamp'hina wakwe niyo wauzana woho wenye, "Haluse eyuko mnt'hu amwigaille nk'hande?"

³⁴ Yesu niyo awagamba, "Ikande yangu ni ino," nidamanye yadya "akuunga yudya aniletile niibindilize indima yakwe. ³⁵ Nyuwe hamkulongaga isigala miezi mine vileke kibule mwo uvuni? Mna miye nawagambilani, inuleni meso yenyu mkaule migunda, iikwa lumwe kwa kuvuna. ³⁶ Na yudya akuvuna ahokela malihohamwenga na kukisanya matunda kwa mbuli yo ugima wa ulo na ulo, vileke yudya akuhanda na yudya akuvuna welelwe hamwenga. ³⁷ Kwaviya aho elo ulosi watenda kindedi kugamba, yumwenga ahanda na mtuhu avuna. ³⁸ Miye nehiwasigiila mkavune yadya hamyadamanyile ndima, watuhu nawadamanya ndima, nanywe mwengila mwe ndima."

³⁹ Wasamalia wengi wo mzi udyu, niyo wamhuwila kwa yadya alongile yudya mvele kugamba, "Kanigam-

bila zimbuli zangu zose nidamanye.”⁴⁰ Niyo wadya wasamalia weze waite kwakwe, nawamhembelezesa vileke ekale kwawe. Yehe naye niyo ekala kwawe mazuwa maida.⁴¹ Want’hu wengi vitendese, niyo wahuwila kwa mbuli ya udyu ulosi wakwe.⁴² Niyo wamgamba yudya mvele, “Haluseelo kihuwila naho hiyo kwa yadya ulongile du, mna kiiva suwe wenye naho chama ya ikindedi mnt’hu uyu nie mlokozi ywe Isi.”⁴³ Yeze yajike mazuwa maida niyo ahalawa kudya no kuita Galilaya.⁴⁴ Kwaviya Yesu ye mwenye nakalanga uwona kugamba, mlotezi hakutologwa kwawe, mwe Isi yakwe ye mwenye.⁴⁵ Viya eze abule Galilaya wadya want’hu wa Galilaya niyo wamhokela Kwaviya nawazona mbuli zose Yesu adamanye kudya Yelusalemu mwe wila, Kwaviya wadya nao nawaita kwe wila.⁴⁶ Niyo abula vituhu mo Mzi wa Kana wandile Galilaya hadya ahitule amazi kunda divai. Nahanda na mkulu yumwenga wa selikali, Mwanawe na kanda mnyonge uko Kapelinaumu.⁴⁷ Uyo eze eve Yesu keza kulawa Uyahudi mpaka Galilaya niyo aita kwake, amlombeza vileke asele, aite akamhonye Mwanawe ywa kibwanga, kwaviya na kanda hagihi na kubanika.⁴⁸ Yesu niyo amgamba, “Haheina kuwona kilagiso na vihungi, hamkudaha kuhuwila.”⁴⁹ Yudya mkulu wa selekali niyo amgamba, “Zumbe hakeseleza seka Mwanangu ana-banike.”⁵⁰ Yesu niyo amgamba, “Keitile, mwanao mgima!”

Yudya mt’hu niyo ahuwila viya Yesu amlongile niyo atimila sila no kuita kwake.⁵¹ Viya ndile akei mwe sila, wandima wakwe niyo wambwila na mbuli kugamba, “mwanawe kahona kale udyu unyonge!”

⁵² Eze awauze umuda mwanawe ahonile niyo wamgamba, “Unyonge umleka gulo msi wa saa mfun-gate.”⁵³ Aaho ise niyo amanya umuda ni udyu agambilwe na Yesu, “Mwanao, mgima kahona”. Niyo ahuwila yehe hamwenga na wose wandile mwe nyumba yakwe.

⁵⁴ Icho ni kilagiso cha kaidi adamanye Yesu viya alaile Uyahudi kubula Galilaya.

Yesu ahonya mnt’hu hagihi ne dikawa

5 Niyo handa na zuwa dya kinyemi ya Wayahudi, Yesu nae niyo akwela kwita Yelusalemu.² Naho Yelusalemu, hagihi ne nk’hili ikwitangwa nk’hili ya ngoto handaga na kawa dya mazi dikwitangwa kwa kiibulania Betisaza, naho nedinda na wazila washano wazunguluke wa kombokela.³ Naho wanyonge wengi, mant’hunt’hu, viwete na waholole, nawagona mwe ziya zisila zo kombokela.⁴ Nawakagoja mazi yatibulwe, Kwaviya hamwenga aha mtumwa ywa Mnungu naakeza he dikawa na kuyatibula amazi. Mnyonge ywa nk’hongo kwingila mwa mazi umwo mmazi yakanda yatibulwa naakahona unyonge wowose andile nao.⁵ Hadya nahanda na mnt’hu andile mnyonge kwa myaka milongo mitatu na mnane.⁶ Yesu eze amuone yudya agonile, amanyaga kugamba andaga iivo kwa lupisi lutali, niyo amuuza, “Waunga unde mgima?”

⁷ Yudya mnyonge niyo amhitula, “Zumbe, miye hina mnt’hu akuunga anigele mwe dikawa dya mazi viya mazi yanatibulwa, viya miye heza, kuna mnt’hu mtuhu akunilongoela.”

⁸ Yesu niyo amgamba, “Kimala ketwike kigonelo chako wiite.”⁹ Ahadya yudya mnyonge niyo anda mgima, aketwika kigonelo chakwe na kugenda, naho zuwa diya nedinda dya kuhumula.

¹⁰ Vilongozi wa Wayahudi niyo wamgamba yudya ahonyigwe, “Dyelo ni zuwa dya kuhumula naho havikuungwa kwa weye kwinda ikigonelo.”

¹¹ Niyo awahitula, “Yudya atendile miye ninde mgima niye anigambile niketwike ikigonelo nigende.”

¹² Niyo wamuza, “Mnt’hu uyo akugambile uketwike wiite ni ani?”¹³ Mna yudya mnt’hu ahonyigwe andaga hammanyize yudya amhonyile, Kwaviya hadya na handa na want’hu wengi Yesu andaga kahalawa.¹⁴ Niyo elo Yesu ambwiila Yudya mt’hu mwe nyumba yo kumvika Mnungu, Yesu niyo amgamba, “Kaula kunda mgima, usekudamanya wawu naho, dinase dikakubwila buli tuhu diihile kujink’ha idi.”¹⁵ Yudya mnt’hu niyo akeitila nokuwagambila vilongozi wa Wayahudi mnt’hu amhonyile ni Yesu.

¹⁶ Kwaviya Yesu nakahonya mnt’hu mwe dizuwa dya kuhumula Wayahudi niyo wakonga kumsunk’ha-sunk’ha.¹⁷ Yesu niyo awagamba, “Tate adamanya ndima mpaka ivi haluse, miye name nadamanya.”¹⁸ Mwe zimbuli izo, vilongozi wa Wayahudi niyo watendesa kuzungula sila yo kumkoma, naho hiyo du kwa mbuli ya kudamanya ndima mwe zuwa dya kuhumula, mna hamwenga na kumwitanga Mnungu ise mwenye, naho nakuketenda kaligana na Mnungu.

Udahi wa Mwana wa Mnungu

¹⁹ Yesu niyo awahitula, “Ikindedi nawagambilani, Mwana hakudaha kudamanya ndima yoyose kwa udahi wakwe, mna idya amwuone Ise akadamanya Kwaviya yadya akudamanya Tate, naayo akuyadamanya Mwana.²⁰ Kwaviya Tate amuungisa Mwana naho amlagisa yose akudamanya yehe mwenye, naho naamlagise mbuli nk’hulu ikujink’ha izi, nanywe nomwehelwe.²¹ Enga viya Tate akuuyula want’hu wabanike nakuwatenda wande wagima, iviya iviya Mwana naye awatenda wagima wadya akuwaunga.²² Naho Tate hakumsengela mnt’hu yeyose mna udahi wo usengelo kamwink’ha Mwana,²³ vileke want’hu wamwive Mwana engu viya wakumwogoha Tate amwigale Umwana. Mnt’hu heekumwogoha Mwana, hakumwogoha Tate amwigale Umwana.

²⁴ “Namigambilani ikindedi, mnt’hu akuutegeleza ulosi wangu hamwenga nokumhuwila yudya aniletile ana ugima wa ulu na ulu, naho hakwingila mo usengelo mna na ande komboka kulawa ko file kengila ko ugima wa Mnungu.²⁵ Namigambilani ikindedi, isa yeza, naho ibula, wadya wabanike naweve izwi dya Mwana wa Mnungu naho wadya wakunga weve nawande wagima.²⁶ Enga viya Tate kunda ni chotoko cho ugima, kwe sila iyo kamtenda Umwana naye kun-

da chotoko cha ugima. ²⁷ Naye niyo amwink'ha Umwana udahi wa kusengela, Kwaviya yehe ni Mwana wa Mnt'hu. ²⁸ Msekwehelwa, Kwaviya isa yeza want'hu wose wandile mwe vikuta naweve izwi dyakwe. ²⁹ Naho nawauyuke, wadya watendile mbuli zedi kwa uuyulo wo ugima, na wadya watendile mbuli ziihile kwa uuyulo wo masulumizo.

³⁰ "Hikudaha kudamanya mbuli kwa udahi wangu miye mwenye, nalamula enga viya Mnungu anilagize, naho usengelo wangu miye wa kindedi, Kwaviya hikuzungula yadya huunga miye mwenye mna ya yudya aniletile.

Ukindedi wa Yesu

³¹ "Mbuli zangu nnazilonga miye mwenye, nezinde hiyo kindedi. ³² Mna eyuko mnt'hu akunilongela mbuli zangu, naho miye himanya mbuli ziya akunilongela ni za kindedi. ³³ Nyuwe nomsigila want'hu kwa Yohana naye niyo alonga uwona we kindedi mwe zimbuli zangu. ³⁴ Mna miye hikuhokela uwona uwo wakulonga want'hu, mna nalonga ivi vileke nyuwe myokolwe.

³⁵ Yohana na kanda enga lumuli lukukwela kulangaza, naho nyuwe nomkeikila lumwe kuonela kinyemi ulumuli ulu kwa lupisi. ³⁶ Mna uwona nnanawo miye ni mkulu kujink'ha udyo wa Yohana Kwaviya zindima ziya anink'hile Tate nizidamanye zanilongela, naho zalagisa kugamba Tate niye anisigiile miye. ³⁷ Tate aniletile kalonga kale uwona mwa miye, nyuwe hamnati mmuwone ifuta yakwe, naho hata kwiva izwi dyakwe.

³⁸ Ulosi wakwe haumuli mwe mioyo yenyu, Kwaviya nyuwe hamkumhuwila yudya asigilwe ni Tate.

³⁹ Mwakaulisa yadya yawandikwe kwaviya mmanya mndani mwakwe umwo mna ugima wa ulu na ulu. Mawandiko wenye wanilongela miye. ⁴⁰ Hamkuunga kwiza kwangu vileke mnde na ugima.

⁴¹ "Hiyo kugamba nazungula kutogolwa kulawa kwa want'hu. ⁴² Mna hiwamanyani kugamba mwe mioyo yenyu hamna lukunde kwa Mnungu. ⁴³ Miye hiza kwa udahi wa Tate, mna nyuwe hamkunihokela, mna mtuhu aneza kwe dizina dyakwe yehe mwenye uyo nomumhokele. ⁴⁴ Nomdahe ivivihini kunihuwila nyuwe mkuhokela ukulu kulawa mwenyu, mna hamkuzungula ukulu kulawa kwa Mnungu? ⁴⁵ Msekugamba neni-walongoezeni kwa Tate, eyuko akuwalongoezeni nyuwe, yehe ni Musa yudya nyuwe mkumkawiila.

⁴⁶ Uneva mwamhuwile Musa, hegu nomnihuwila name Kwaviya yehe nakawandika zimbuli zangu. ⁴⁷ Mnaalo Kwaviya hamyahuwile yadya awandike Musa, nomhuwile vivihini aya miye hulonga?"

Yesu enk'ha nk'hande want'hu magana milongo mishano

6 Yesu niyo aita gundi ye bahali ye Galilaya. ² Fyo kulu dya want'hu niyo dyamtimila Kwaviya nawaviona vilagiso awadamanyile wanyonge. ³ Yesu niyo akwela ko lugulu no kwikala uko na wanamp'hina wakwe. ⁴ Wila wa wayahudi ye pasaka neinda ihagihini.

⁵ Yesu niyo enula meso yakwe, eze akaule niyo aona want'hu wengi wakumtimila, niyo amgamba Filipo, "Chakugulahi nk'hande ikuunga iweguse want'hu awa?" ⁶ Nakalonga viya vileke amgeze filipo, Kwaviya ye mwenye nakamanya diya akumgamba adamanye. ⁷ Filipo niyo amhitula, "Hata chandile na matundu yakubula dinali magana maidi, haya kudaha kugula mikate niyo kila yumwenga adye egute." ⁸ Yumwenga wa wanamp'hina wakwe akwitangwa Anduleya mvunawe dya simoni Petulo, niyo agamba, ⁹ "Kuna ndugu ywetu yumwenga anamikate mishano na samaki mbili. Mna ivi navikint'he mbwai mwa want'hu enga awa?" ¹⁰ Yesu niyo awagamba, "Wekazeni want'hu hasi". Kwaviya na handa na mani mengi want'hu niyo wekala hasi, wagosi na wanda wabula elufu shano.

¹¹ Yesu niyo aguha idya mikate nakumtogo Mnungu niyo awenk'ha wadya want'hu wekale hasi hamwenga na viya visamaki viidi kila yumwenga viya vikumkint'ha. ¹² Want'hu wose weze wegute niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Kisanyeni wabesu wasigale kusekwaga kabesu kokose." ¹³ "Niyo waduganya awabesu wadya no kumemeza nt'hangulu mlongo na mbili."

¹⁴ Want'hu weze waone vilagiso viya adamanye Yesu, niyo wagamba, "Tkindedi uyuo ni yudya mlotezi chandile kikagoja." ¹⁵ Yesu eze amanye nawakaunga kumtozeleza vileke ande Zumbe wawe, niyo ahalawa ikedu nokuita kwo lugulu.

Yesu agenda mnanga mwa mazi

Matayo 14:22-33; Maliko 6:45-52

¹⁶ Ize ibuze nekisingi wanamp'hina wakwe niyo waseleza kuita kwe dziwa. ¹⁷ Niyo wengila kwe ngalawa no kukonga kujink'hanya kuita Kapelinaumu, umuda uo kaziza nakakonga kwingila, Yesu nae na kanda akei kulaila. ¹⁸ Lupisi uo heho kulu nedikavumila, ibahali nayo neikonga kuhilukila. ¹⁹ Wana mp'hina wakwe weze wagambigwe wandalugendo ukubula maili mnane, niyo wamuona Yesu agenda mnanga mwa mazina ehagihini ne ngalawa, wogohesa. ²⁰ Mna Yesu niyo awagamba, "Ni miye msekogoha." ²¹ Niyo wanda na kinyemi kikulu no kumhokela mwe ingalawa, lupisi ulu niyo wanda wabula kudya wandile wakaita.

Want'hu wamzungula Yesu

²² Zuwa dya kaidi wadya want'hu wekale nt'hendelo idya ya kaidi nawaona kugamba handaga na ngalawa imwenga du, naho Yesu na kanda haitile na wanamp'hina wakwe, awanamp'hina wakwe nawahalawa woho wenye. ²³ Mna zimashua nt'huhu kulawa Tibelia nazinda hagihi nakubula hadya hant'hu wadile imikate viya Yesu eze amtogola Mnungu. ²⁴ Wadya want'hu weze wabunk'hule Yesu na kanda hahali hamwenga na wanamp'hina wakwe niyo wengila mwe zia zingalawa na kwiita Kapelinaumu kumzungula.

Yesu niye mkate wo ugima

²⁵ Weze wambwile Yesu gundi ye diziwa niyo wamuza, "Mhinizi, kubula ini uku?" ²⁶ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe hamkunuzungula kwaviya vilagiso hamwenga na vilagiso viya hudamanya, mna mwanizungula kwaviya no mdya imikate niyo mweguta.

²⁷ Msekuidamanyila ndima nk'hande ikubanika mna damanyileni ndima nk'hande heikusila, nk'hande yo ugima wa ulo na ulo ink'hande iyo nomwink'higwe ni Mwana wa Mnt'hu naho Tate Mnungu ye mwenye kalagisa kugamba, kamsagula na kumzumila." ²⁸ Niyo wamuza, "Haluse kitende viyhi vileke kidahe kudamanya viya Mnungu akuunga kidamanye?" ²⁹ Yesu niyo awahitula, "Kiya mkuungwa ni Mnungu mdamanye ni kugamba, mumhuwile yudya asigilwe."

³⁰ Niyo wamgamba, "Noudamanye kilagiso chani kikione vileke kikuwile? Noudamanye kint'hu chani?"

³¹ Wakale wetu, nawadya nk'hande ikwitangwa mana mwe nyika enga yadya yawandikwe yakulonga, 'Nakawenk'ha mikate kulawa kwa Mnungu niyo wadya.'" ³² Yesu niyo awahitula, "Nawagambilani ikindedi, hiyo Musa awenk'heni imikate kulawa kwo ulanga Tate niye awenk'heni mkate we kindedi kulawa kwo ulanga. ³³ Kwaviya mkate wa Mnungu ni yudya asele kulawa kwa Mnungu na yehe niye akwink'hiza ugima want'hu wa mwe Isi."

³⁴ Niyo wamgamba, "Zumbe, kink'he iyo nk'hande mazuwa yose." ³⁵ Yesu niyo awagamba, "Miye niye nk'hande ikwink'hiza ugima, mnt'hu akwiza kwangu haaone sala naho, naho yudya akunihwila haaone nk'hilu naho. ³⁶ Mna himigambilani, mwaniyona mna mkei hamkuunga kunihwila. ³⁷ Wadya wose Tate anink'hile naweze kwangu naho yudya akwiza kwangu henimduule kuse. ³⁸ Kwaviya hizile kulawa kwa Mnungu vileke nidamanye yadya huunga miye, mna hiza vileke nidamanye yadya akuunga yudya akisigiile.

³⁹ Viya akuunga yudya akisigiile ni ivi, 'Nisekumwaza hata yumwenga mwe wadya anink'hile mna vileke niwayuule wose mwe dizuwa diya dyo uheelo. ⁴⁰ Kwaviya mbuli akuunga Tate ni ino, wose wamuwone umwana no kumhwila wande na ugima wa ulo na ulo name neniwayuule mwe dizuwa dyo uheelo.'" ⁴¹ Wayahudi niyo wakonga kun'gung'uzika Kwaviya naakagamba, "Miye ni mkate nizile kulawa kulanga kwa Mnungu." ⁴² Niyo wauza, "Uyo hiyo Yesu mwana ywa Yusufu? Naho ise na nine hikugamba kiwamanya? Haluse ni mbwai akigamba kaseela kulawa kwa Mnungu?" ⁴³ Mna Yesu niyo awagamba, "Mse kungunguzika, ⁴⁴ Hahali mnt'hu akudaha kwiza kwangu uneva Tate anitumile miye hamletile kwangu, name neniwayuule mwe zuwa dyo uheelo. ⁴⁵ Enga walotezi wa Mnungu viya wawandike, 'Wose nawahinizwa na Mnungu.' Yehe akumtegeleza Tate hamwenga na kuhina kulawa kwakwe, neze kwangu. ⁴⁶ Uko nuko kugamba hakuna mnt'hu amuone Tate, mna ni yudya alaile kwa Mnungu, nie amuone kale Tate. ⁴⁷ Namigambilani ikindedi, akunihwila ananao ugima wa ulo na ulo. ⁴⁸ Miye niye

nk'hande yo ugima, ⁴⁹ Tati zenu na wadya mana kwe dijangwa mna niyo wabanika. ⁵⁰ Mna aha hana nk'hande ilaile kwa Mnungu, naho mnt'hu yeyose anadya haabanike, ⁵¹ Miye niyo ink'hande ilaile kwa Mnungu, Mnt'hu yeyose anadya iyo ink'hande neekale ulo na ulo. Naho nk'hande yenye niino, umwili wangu huunga niulave vileke want'hu wose mwe isi wande na ugima." ⁵² Aho wayahudi niyo wakonga kuhigana wenye kwa wenye wakauzana, "Mnt'hu uyu adaha viyhi kukink'ha suwe umwili wakwe kiudye?" ⁵³ Yesu niyo awagamba, "Namigambilani ikindedi, hamna udile umwili wakwe Mwana wa Adamu hamwenga na kuinywa isakame yakwe, hamkudaha kunda na ugima mndani mwenyu." ⁵⁴ Wadya wakuudya umwili wangu hamwenga na kuinywa isakame yangu wananao ugima wa ulo na ulo. Naho miye neniwayuule mwe dizuwa dyo uheelo. ⁵⁵ Kwaviya umwili wangu niyo nk'hande ye kindedi na isakame yangu nicho cho ukunywa che kindedi. ⁵⁶ Wakuudya umwili wangu nakuinywa isakame yangu wekala mndani mwangu name nekala mndani mwawe. ⁵⁷ Tate emgima kanisigila miye, miye name ni mgima kwa Tate, Ivi yudya akuunga anidye naende mgima umwangu. ⁵⁸ Ino niyo ink'hande ikuseela kulawa kwa Mnungu hiyo enga viya Tati zenyu wadile idya nk'hande niyo wafa, mna akuunga adye ino nk'hande naende mgima ulo na ulo. ⁵⁹ Mbuli izi nakazilonga mwe nyumba yo kuvikila uko Kapelinaumu.

Mahinizo yo ugima houkusila

⁶⁰ Wanamp'hina wakwe wengi weze weve mabilikizi yakwe niyo wagamba, "Mabilikizi yakwe ni madala, akuunga ayatongele ni ani?"

⁶¹ Mwe umoyo wakwe Yesu niyo abunk'hula kugamba, wanamp'hina wakwe wangunguzika mwe yadya alongile, niyo awagamba, "Haluse ulosi uno umilumizani mwe mioyo?" ⁶² Haluse neinde viyhi mkamuona Mwana wa Adamu akwela akaita kudya alawaga?

⁶³ Kikugela ugima ni Muye ywa Mnungu, mnt'hu hana udahi wowose. Mbuli nimigambilani nuwo ugima, na Muye ywa Mnungu. ⁶⁴ Mna mwa nyuwe kuna watuhu wakei kuhwila" Yesu na kanda kamanya kukongela aho nk'hongo yudya hehuwile hamwenga na yudya akuunga amsenge. ⁶⁵ Niyo agendeela ukulonga, "Ivo nivo vilekile hamigambilani, hahali mnt'hu akudaha kwiza kwangu uneva Tate haungile." ⁶⁶ Mbuli iyo niiyo ilekile wengi mwa wanamp'hina wakwe waye kunyuma waleke kumtimila. ⁶⁷ Yesu niyo awagamba wadya mlongo na waidi, "Togoleni nyuwe nanywe mwaunga mhalawe?" ⁶⁸ Simoni Petulo niyo amhitula, "Zumbe kiteme kwaani? Weye una mbuli zo ugima wa ulo na ulo. ⁶⁹ Suwe kikuwila naho kibunk'hula kugamba weye niwe msuntilwa ywa Mnungu." ⁷⁰ Yesu niyo amhitula, "Togoleni, miye himisaguleni nyuwe mlongo na waidi mna yumwenga ywenyu ni Mwavu?" ⁷¹ Naakalonga Yuda mwana ywa Simoni Isikaliyote. Yehe na kanda yumwenga mwa wanamp'hina wa Yesu mna niye andile nakaunga amsezenge.

Yesu na wanduguze

7 Akajika Yesu andaga akagenda uko Galilaya, andaga hakuunga akomboka mwo Uyahudi kwaviya Wayahudi nawanda wakamzungula vileke wamkome. ² Naho dizuwa dya kinyemi dya Wayahudi dye viheha nedinda dihagihi. ³ Nduguze niyo wamgamba, "Halawe aha uite Uyahudi, vileke wanamp'hina wako wakaule zindima zako uku-damanya." ⁴ Kwaviya hahali mnt'hu akuunga adamanye zindima kwa kinyele, mna ye mwenye aunga amanyike. Kwaviya weye wadamanya izimbuli izi, leka want'hu wose wa mwe Isi wakumanye. ⁵ Kwaviya hata wanduguze na wanda hawakumhuwila.

⁶ Yesu niyo awagamba, "Lupisi lwangu ukei kubula, kila lupisi niwedi kwenyu. ⁷ Want'hu wa mwe isi hawakudaha kumihieni, mna waniihia miye, Kwaviya miye nalonga uwona mwa yehe kugamba udamanyi wakwe wiha. ⁸ Nyuwe iteni kwe wila mna miye niki Kwaviya umuda wangu ukei kubula." ⁹ Yesu nakalonga ivi niyo asigala ukudya Galilaya.

Yesu mwe zuwa dya kinyemi ye vikumbi

¹⁰ Nduguze weze waite kwe wila Yesu nae niyo aita, Mna nakaita kwa kifiso vileke asekuoneka. ¹¹ Wakulu wa wayahudi nawakamzungula kudya kwe wila wakauzana, "E kuhi uyu?" ¹² Want'hu wengi na wanda mwe vibungi wakasimuila zi mbuli zakwe. Wamwenga nawakagamba, "uyuno ni mnt'hu ywedi." Awatuhu nao niyo wagamba, "Hiyo mnt'hu ywedi Kwaviya awazaganya want'hu." ¹³ Mna hahali mnt'hu alongile mwe kieti Kwaviya nawaka wogoha wayahudi.

¹⁴ Mgati mwe wila Yesu niyo akwela no kwingila mwe nyumba ya Mnungu no kukonga kuhiniza. ¹⁵ Wayahudi niyo wehelwa wakagamba, "Uyu kalavai umanyi wa aya yose nae hasomile heusomile?"

¹⁶ Yesu niyo awahitula, "Yano huhiniza hiyo mahinyo yangu, mna lawa kwa Tate aniletile miye. ¹⁷ Mnt'hu akuunga adamanye zimbuli ziya Mnungu akuunga, naamanye uneva aya huhiniza yalawa kwa Mnungu hegu ni yangu miye mwenye. ¹⁸ Mnt'hu akukelongela ye mwenye aunga akeink'he uwedi utendese ye mwenye. Mna yudya akuunga amwinule yudya amiletile uyu niwakindedi naho hauhali wihi mndani mwakwe. ¹⁹ Musa hawenk'heni miko? Mna hahali hata yumwenga mwa nyuwe azitozile. Nii mwaunga mnikome miye?"

²⁰ Idifyo diya dya want'hu niyo dyamhitula, "Una mp'hepo! Uyo akuunga akukome weye ni ani?"

²¹ Yesu niyo awahitula, "Nehidamanya kihungi nyuwe nyose niyo mwehelwa. ²² Musa nakawasigila muwavinile wana wenyu wa kigosi Mna neinda hiyo Musa aungile na wanda Tati zenyu walongole naho mwavinila wana mwe dizuwa dyo kuhumula. ²³ Uneva mwana wa kigosi kavinilwa mwe dizuwa dya kuhumula, vileke miko ya Musa isekubanangwa, nii mwanifila maya Kwaviya nitendile mnt'hu ande mgima mwe

zuwa dyo kuhumula? ²⁴ Msekulava usengelo kwa kukaula kwa kuse mna laveni usengelo kwa kukaula ikindedi."

Yesu niye Kilisito?

²⁵ Want'hu watuhu we Yelusalemu niyo wagamba, "Yuno hiyo yudya mnt'hu wakunga wamkome? ²⁶ Kauleni alonga mwe kiyeti mna hawakulonga dyodyose. Togoleni, vilongozi wamanya ikindedi kugamba yuno niye Kilisito? ²⁷ Mna Kilisito aneza hahali mnt'hu akuunga amanye uko alaile. Mna suwe chose kimanya kudya akulawa yuno mnt'hu."

²⁸ Yesu eze enda ahiniza mwe nyumba ya Mnungu niyo alonga kwa izwi kulu, "Icho nk'hindedi kugamba mnimanya miye, na kudya nilaile. Hizile kwa udahi wangu miye mwenye. Yudya anigale miye, yehe ni mkindedi, mna hamummanyize. ²⁹ Mna miye himanya Kwaviya hiza kulawa kwakwe naho yehe niye aniletile."

³⁰ Niyo wageza kumgwila, mna hahali hata yumwenga amtozile Kwaviya umuda wakwe nawanda ukei. ³¹ Niyo want'hu wengi mwe difyo diya wamhuwila na kulonga, "Aho aneza Kilisito, naadamanye vilagiso vingi enga ivi adamanye yuno?"

Asikali wasigilwa wakamgwile Yesu

³² Mafalisayo niyo weva viya want'hu wakungungula mwe mbuli izi za Yesu, niyo woho hamwenga ne wakulu wa walava nt'hambiko wasigila wamizi we nyumba ya Mnungu uleke waite wakamgwile Yesu. ³³ Yesu niyo alonga, "Usigala lupisi mdodo wa kunda na nyuwe, nikakuheza neniite zangu kwa yudya aniletile. ³⁴ Namunzungule mna hamnion, kwaviya hamkudaha kwiita kudya huunga ninde."

³⁵ Niyo wayahudi wauzana, "Ni kuhi uko aite, uko hekimuwone? Haluse aunga aite kwe mizi ye Wagiliki kudya want'hu wetu wakwikala nakuwahiniza Wagiliki? ³⁶ Nivo naakagaaze umwo akagamba, nomnizungule mna hamnion naho homdahe kwiita kudya huunga niite?"

Vizuto va mazi ya ugima

³⁷ Mwe zuwa dya uheelo, zuwa diya kulu mwe zuwa dya kinyemi, Yesu niyo akimaala alonga kwa izwi kulu, "Mnt'hu yudya ane nk'hilu eze kwangu anywe. ³⁸ Enga viya iwandikwe, 'Yudya akunihuwila, vizuto va mazi yo ugima navilawe kulawa mndani mwakwe.' " ³⁹ Yesu nakalonga ivi kwa mbuli ye Muye ywa Mnungu, yudya wadya wakumhuwila nawamhokele. Mwe lupisi kiya Muye na kanda akei kwiza kwaviya Yesu na kanda akei kutogoleswa ni Mnungu.

Kuchakukana kwa want'hu

⁴⁰ Want'hu wamwenga naweva viya alongile niyo walonga, "Mnt'hu uyu, kindedi ni Mlotezi."

⁴¹ Want'hu watuhu niyo wagamba, "Uyu ni Kilisito!" Mna watuhu niyo wagamba, "Vyadahika Kilisito ku-

lawa Galilaya? ⁴² Mawandiko wakigambila, Kilisito naalaile mwo lukolo lwa Zumbe Daudi naho neelekigwe Betelehemu mzi ekalaga Daudi." ⁴³ Niyo handa na kupangana kwa want'hu kwa mbuli yakwe Yesu. ⁴⁴ Watuhu nawakaunga kumgwila, mna hahali amtozile.

Kuswesa kuhuwila kwa Vilongozi wa Wayahudi

⁴⁵ Wadya wamizi wa nyumba ya Mnungu wasigilwe weze wauye, wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na Mafalisayo niyo wawauza, "Nii hamwigale?"

⁴⁶ Wadya wamizi wa Nyumba ya Mnungu niyo wahitula, "Hahalailaga hata mnt'hu yumwenga akulonga enga mnt'hu uyu!" ⁴⁷ Mafalisayo niyo wawauza, "Hata nyuwe mwazaganywa?" ⁴⁸ "Nyuwe mummanyanya yeyeso mwe Vilongozi hegu mwe Mafalisayo akumhuwila yehe? ⁴⁹ Want'hu wano hawamanyize miko ya Musa, waligitwa ni Mnungu!" ⁵⁰ Mwe wadya mafalisayo, Nikodemo andagaaho, yudya aitaga kwa Yesu, niyo awagambila weyawe, ⁵¹ "Mwe miko ya kwetu hakikudaha kumsengela mnt'hu uneva kikei kumtegeleza na kumanya idyo adamanye."

⁵² Niyo wamhitula, "Weye nawe kulaila Galilaya? Kaula mo Mawandiko Akukile naho nauone hahali mlotezi ezile kulawa Galilaya." ⁵³ Niyo kila yumwenga aita kwakwe.

Mvele agwiligwe kwo uhabwasi

8 ¹ Yesu niyo aita ko Mnima lwe Mizeituni. ² Mtootondo, niyo auya naho kwe Nyumba ya Mnungu. Want'hu wose wamzungulukaga niyo yehe ekala hasi no kukonga kuwahiniza. ³ Wahiniza we miko hamwenga na Mafalisayo niyo wamwigaila mvele agwiligwe akadamanya uhambwasi, niyo wamkimalisa hameso ya want'hu wose. ⁴ Niyo wamgamba Yesu, "Mhinizi, mvele uyu kagwiligwa akadamanya uhabwasi. ⁵ Mwe miko yetu Musa kakigamba, mvele enga uyu aungigwa atoigwe maiwe mpaka abanike. Weye wagaaze?" ⁶ Nawalonga ivi kumtegela Yesu vileke wamlongeleze. Mna yehe niyo afunamaga hasi niya akonga kuwandika hasi na kadole kakwe.

⁷ Weze wande wakagendeela kumuuza maswali, Yesu akimaalaga nakuwagamba, "Mnt'hu yeyose mwenyu heena wavu ande ywa nk'hongo kumduila iwe." ⁸ Niyo afunama naho nakuwandika hasi. ⁹ Weze weve ivi, wose niyo wahalawa, yumwe yumwe wakakongela wadala vilongozi. Yesu niyo asigala eke-du na yudya mvele endile akei kakimala. ¹⁰ Yesu niyo akimaala, amgamba yudya mvele, "Wekuhi? Hasigale hata yumwenga akukulongeleza?"

¹¹ Yudya mvele niyo amhitula, "Zumbe hawahali." Yesu niyo agamba, "Vedi. Hata miye hikukusengela keitile, mna unasekudamanya wavu naho."

Yesu ung'azi we isi

¹² Yesu niyo alonga vituhu na Mafalisayo, "Miye niye ung'azi we isi." Niyo agendeela, "Yudya akunitimila na

ande na ung'azi wa ugima naho haagendele mwo lwiza."

¹³ Mafalisayo niyo wamgamba, "Weye walava uwona wako mwenye, na izo ukukelongela uwona hiyo za kindedi."

¹⁴ Yesu niyo awahitula, "Hata nnakelongela uwona mbuli idya hukelongela ni kindedi, Kwaviya himanya kudya hulawa na kudya huita. Nyuwe hammanyize kudya hulawa hamwenga na kudya huita. ¹⁵ Nyuwe mwasengela kimnt'humnt'hu, miye himsengele mnt'hu yeyose. ¹⁶ Mna uneva nnadamanya ivo, usengelo wangu nounde wakindedi. Kwaviya miye hikedu, Tate yudya anigale e hamwenga na miye. ¹⁷ Iwandikwa mwe miko yenyu kugamba, 'Uneva want'hu waidi wanalava uwona ukuligana, icho wakulonga, ni kindedi.'" ¹⁸ "Nalonga uwona wa miye mwenye, Tate yangu nae anigale anilongela uwona."

¹⁹ Niyo wamuuza, "Iso eihi?"

Yesu niyo awahitula, "Hammanyize miye naho hamumanyize Tate. Mwanimanyize miye hata Tate hegu nomummanyanya."

²⁰ Yesu nakalonga yose aya viya andile akahiniza mwe Nyumba ya Mnungu. Mwe chumba kikuikigwa ikindolo cha malavo Naho hahali hata yumwenga amgwiile Kwaviya umuda wakwe no unda ukei kubula.

Hamkudaha kuita kudya miye huita

²¹ Yesu niyo alonga nao vituhu, "Nenihalawe nanywe nomnizungule, mna nomfe mwo wavu wenyu. Hamkudaha kuita kudya miye huita."

²² Vilongozi wa Wayahudi niyo wagamba, "Agamba hakikudaha kuita kudya akuunga aite, haluse kigambe aunga akekome yehe mwenye?"

²³ Yesu niyo awahitula, "Nyuwe ni wa aha he isi, mna miye hiza kulawa kulanga kwa Mnungu. Nyuwe mwalawa mwe isi ino mna miye hiyo wa ino isi. ²⁴ Ivo nivo vilekile hamigambilani nomfe kwo wavu uwo mnanawo, naho nomfe mwo wavu wenyu uneva hamkuhuwila kugamba, 'Miye ni Yehe.'" ²⁵ Niyo wamuuza, "Weye ni ani?"

Yesu niyo awahitula, "Idiya nawagambilani kukongela aho nk'hongo. ²⁶ Nnanazo mbuli nyingi za kulonga mwa want'hu wose wamwe isi, na za kuwasengela nyuwe, yudya anigale miye yehe ni Mkindedi. Naho nawagambila want'hu diya nivile kulawa kwakwe."

²⁷ Hawabunk'hule kugamba Yesu nakawagambila mbuli ya Ise. ²⁸ Yesu niyo awagamba, "Mnamwinula Mwana wa Mnt'hu nommanyane, 'Miye niye Yehe.' Naho nommanyane hikudamanya mbuli yoyose kwa udahi wangu miye mwenye, mna nalonga dia Tate anisigiile nnonge. ²⁹ Naho yudya anigale miye e hamwenga na miye, hakunasa nikedu, Kwaviya nadamanya mbuli ziku mbwedeza." ³⁰ Want'hu wengi wevile Yesu viya naakasimula, niyo wamhuwila.

Mwana ywa Mnt'hu naawaikeni nyuwe vilekelwa

³¹ Yesu niyo awagambila wadya Wayahudi wakumhuwila, "Mnayazumila amahinizo yangu, nomnde wanamp'hina wangu kindedi, ³² naivo nommanyeye ikindedi, naho icho ikindedi, nekimiikeni vilekelwa."

³³ Niyo wamhitula, "Suwe ni welekwa wa Ibulahimu, naho hakinati kinde watumwa wa mnt'hu yeyose. Nii ukagamba, 'Nomnde walekelwa?'"

³⁴ Yesu niyo awagamba, "Namigambilani ikindedi, kila mnt'hu akudamanya wavu ni mtumwa wo wavu.

³⁵ Mtumwa hi mwana wa mwe kaya mazuwa yose, mna mwana mwelekwa yehe ni wa umudya mndani mazuwa yose. ³⁶ Uneva Mwana anawatenda mnde vilekelwa, nomnde vilekelwa kindedi. ³⁷ Hiwamanyani nyuwe ni cheleko che Ibulahimu, mna mwaunga mnikome, Kwaviya hamkuyaunga mahinyo yangu.

³⁸ Nalonga diya Tate anilagise, mna nyuwe mwadamanya diya mgambilwe ni tati yenyu."

³⁹ Niyo wamhitula, "Tati yetu ni Ibulahimu."

Yesu niyo awahitula, "Uneva mwandile wana Ibulahimu, hegu mwadamanye zimbuli enga ziya adamanye. ⁴⁰ Yose nidamanye, nikumigambilani kindedi nivile kulawa kwa Mnungu mna mwaunga mnikome. Ibulahimu hadamanye mbuli enga izi!

⁴¹ Mwadamanya mbuli enga ziya tati yenyu adamanye."

Niyo wamhitula, suwe hachelekwe mwo uhabwasi. "Kina Tate yetu yumwenga du niye Mnungu. Suwe naswe kiwana wakwe wa kindedi." ⁴² Yesu niyo awagamba, "Mnungu andile tati yenyu kindedi, hegu nomniunga kwaviya nalawa kwakwe naho hiza. Hizile miye mwenye mna yehe niye aniletile. ⁴³ Nii hamkukombaganya diya hulonga? Kwaviya hamkuunga kwiva ulosi wangu. ⁴⁴ Nyuwe wana wa tati yenyu Mwavu, naho mwaunngisa kuyatimila yadya tati yenyu akuyaunga. Kukongela nk'hongo na kanda mkomi, naho akei ande mwe kindedi, Kwaviya hamna ikindedi mndani mwakwe, kwaviya aho akalonga uudant'hi, alagisa viya eli, kwaviya yehe mwenye ni mdant'hi na tate wo udant'hi. ⁴⁵ Name Kwaviya nalonga ikindedi niyo vikuleka hamkunihuwila. ⁴⁶ Ni yuhi mwa nyuwe akudaha kulagisa kugamba miye hidamanya wavu? Miye nnalonga ikindedi nii nyuwe hamkunihuwila? ⁴⁷ Mnt'hu ywa Mnungu eva yadya ya Mnungu, Mna nyuwe hamkwiva Kwaviya hiyo wa Mnungu."

Yesu na Ibulahimu

⁴⁸ Wayahudi niyo wamhomola Yesu wakagamba, "Haluse suwe hakikulonga ikindedi kugamba weye hwi Msamalia naho una mp'hepo?" ⁴⁹ Yesu niyo awahitula, "Miye hina mp'hepo. Namtunya Tate, mna nyuwe hamkunitunya. ⁵⁰ Mna miye hikuzungula ukulu, eyuko akuzungula ukulu uwo, niyehe akuunga asengele. ⁵¹ Ikindedi namigambilani, mnt'hu aneva yadya hulonga haabanike chu."

⁵² Mna Wayahudi niyo wamgamba, "Haluse kibunk'hula kugamba una mp'hepo iihile. Ibulahimu kaabanika hamwenga na walotezi wose mna weye wagamba, Mnt'hu anatoza mahinizo yako haabanike chu." ⁵³ Weye umkulu kujink'ha tati yetu Ibulahimu abanike. Na walotezi wose wa Mnungu wabanika, weye waketenda niwe ani? ⁵⁴ Yesu niyo amhitula, "nakeink'ha ukulu miye mwenye, nt'hunyo yangu hiyo kint'hu, akunitunya ni Tate, yudya nyuwe mkugamba Mnungu ywenyu. ⁵⁵ Naho nyuwe hamummanyize mna miye himmanya, nnagamba himmanyize neninde mlulimi enga nyuwe, mna miye himmanya naho hitoza ulosi wakwe. ⁵⁶ Tati yenyu Ibulahimu na kanda na kinyemi kikulu, Kwaviya akuunga adione dizuwa dyo kwiza kwangu naho niyo adiona na kwelelwa."

⁵⁷ Wayahudi niyo wamgamba, "Weye ukei kubuza myaka milongo mishano mna kumuwona Ibulahimu!"

⁵⁸ Yesu niyo awagamba, "Ikindedi nawagabileni," "Ibulahimu umwo andaga akei kwelekwa, 'Miye ni aho'." ⁵⁹ Niyo walogota maiwe vileke wamtoe, Yesu niyo akefisa nakufosa mwe nyumba ya Mnungu no kuhalawa.

Yesu ahonya mnt'hu elekwe mant'hunt'hu

⁹ Umwo Yesu andile akomboka, amuwonaga mnt'hu andaga mant'hunt'hu kukongela kwelekwa kwakwe. ² Wanamp'hina wakwe niyo wamuza, "Mhinizi, mnt'hu uyu na wadya wamweleke ni yuhi adamanye wihi vilekile akalekwa mant'hunt'hu?"

³ Yesu niyo ahitula, "Yuno hadamanye wihi naho hata wadya wamweleke. Mna ivi vilaila vileke ndima za Mnungu zioneke. ⁴ Naho yaungigwa kizidamanye zindima zakwe yehe akisigiile kukei noms, kilo cheza naho mnt'hu haadahe kudamanya ndima. ⁵ Lupisi nili mwe isi, miye ni ung'azi we isi"

⁶ Eze ajink'he kulonga ivo, niyo atwa mate hasi, adamanya nt'hope kwa yadya mate, amhaka int'hope idya mwa meso, yudya andile nt'hunt'hu. ⁷ Niyo amgamba, "Ita ukahake mwe dibilika dya Siloamu." Zina Siloamu ni ulosi wa Kiibulania, nuko kugamba, "Atumigwe." Basi niyo aita nao kuhaka mazi, niyo auya meso yakwe yaona.

⁸ Want'hu we haguhi naye na wadya wamuwone kale viya endile hakuona, naho viya endile mlombezi, niyo wauza, "Haluse yuno hi yudya endile akekala na kulombeza?"

⁹ Watuhu niyo wagamba, "Hiyo yehe mna kakaeiga du."

Mna yehe mwenye niyo agamba, "Miye ni yehe."

¹⁰ Niyo wamgamba, "Kutenda vihi vilekile ukaona?"

¹¹ Yehe niyo awahitula, "Mnt'hu yudya akwitangwa Yesu nakadamanya nt'hope, niyo anihaka mwe meso, anigamba, 'Ita Siloamu ukahake.' Niyo naita nahaka mazi vatenda naona." ¹² Niyo wamgambila, "E kuhi uyo?"

Yehe nae niyo awahitula, "Miye himanyize."

Mafalisayo wauza mbuli ya kuhonyigwa mnt'hu tunt'hu

¹³ Niyo wamwigala kwe Mafalisayo yudya endile hakuona. ¹⁴ Naho na inda mwe zuwa dya Kuhumula viya Yesu adamanye ziya nt'hope na kumgela yudya mnt'hu akanda aona. ¹⁵ Mafalisayo niyo wamuuzi vituhu viya vendile niyo meso yakwe yanda yaona. Yehe niyo awagamba, "Nakanigela nt'hope mwe meso niyo nahaka mazi valekile ivi haluse naona."

¹⁶ Mafalisayo watuhu niyo wagamba, "Mnt'hu uyo halaile kwa Mnungu, kwaviya hakuitoza miko ya zuwa dya kuhumula."

Mna watuhu niyo wauza, "Yadahika vivihhi mnt'hu mta wiihi kudamanya vilagiso va vihungi?" Niyo woho wenye wanda wapangana.

¹⁷ Mafalisayo niyo wamuza vituhu uyo mnt'hu endile matunt'hu, "Togola, we mwenye wamgaze mnt'hu uyo akufumbule ameso yako?"

Niyo awagamba, "Mnt'hu uyo ni mlotezi!"

¹⁸ Vilongozi wa Wayahudi niyo wenda hawakuhwila kugamba mnt'hu uyo andaga hakuona mpaka weze wawetange wadya wamweleke. ¹⁹ Niyo wawauza kugamba, "Yuno niye mwana wenyu mkugamba nakelekwa hakuona? Inda vivihhi inde aona?"

²⁰ Welesi wakwe niyo wawahitula, "Suwe kimanya yuno niye mwana wetu, naho kimanya nakelekwa matunt'hu. ²¹ Mna inda vivihhi akanda aona, suwe haki-manyize, naho hakimanyize uyo atendile akaona. Muuzeni yehe mwenye, Kwaviya yehe ni mnt'hu mkulu naawagambileni!" ²² Welesi wakwe nawalonga ivo Kwaviya nawakawogoha vilongozi wa Wayahudi Kwaviya vilongozi awo nawagambilana kugamba, mnt'hu yeyose analonga kugamba Yesu ni Kilisito naaguluswe mwe nyumba ya Mnungu. ²³ Nivo vilekile welesi wakwe wakalonga, "Ni mnt'hu mkulu muuzeni yehe mwenye."

²⁴ Niyo wamwitanga kaidi yudya andile nt'hunt'hu, niyo wamgamba, "Mwink'he uwedi utendese Mnungu, ulonge kindedi! Suwe kimanya mnt'hu uyo ni mta wavu." ²⁵ Yudya mnt'hu niyo awahitula, "Uneva yehe ni mta wavu miye himanyize, himanya mbuli imwenga, nehinda nt'hunt'hu mna ivi haluse naona."

²⁶ Basi niyo wamuuzi, "Nakakudamanyila mbwai? Nakakugubula meso vivihhi yani?"

²⁷ Niyo awahitula, "Himigambilani, mna hamkuni-huwila. Kwa mbwai mwaunga kwiva naho vituhu? Nyuwe nanywe mwaunga mwinda wanamp'hina wakwe?"

²⁸ Niyo wamhomola kugamba, "Weye u mwanamp'hina wakwe! Suwe ki wanamp'hina wa Musa. ²⁹ Suwe kimanya Mnungu nakalonga na Musa, mna yudya hakimanyize uko alaile!"

³⁰ Yudya mnt'hu niyo awahitula, "Mbuli iyo ni ya kwe-helesa! Nyuwe hammanyize uko alaile mna katenda meso yangu yande yaona! ³¹ Kimanya kugamba Mnungu hakuwategelaza wata wavu, awategeleza want'hu wakumwogoha Mnungu na kudamanya yadya akuun-

ga. ³² Kukongela nk'hongo ye isi hakinati kive kugamba kuna mnt'hu agubule meso ya mnt'hu elekwe matunt'hu. ³³ Uneva mnt'hu uyo halaile kwa Mnungu, heedahile kudamanya mbuli yoyose."

³⁴ Niyo wamhitula, "Weye nokweleka na kukuila mo wavu! Ivi wadaha kukihiniza suwe?" Niyo wamgulusa kuse.

Utunt'hu wa kimuye

³⁵ Yesu niyo eva kugamba wamgulusa mwe nyumba, umnt'hu yudya amhonyile, eze amuone, niyo amuuzi, "Weye wamhuwila Mwana wa Mnt'hu?"

³⁶ Yudya mnt'hu niyo amhitula, "Zumbe, ni yuhi uyo vileke nimhuwile?"

³⁷ Yesu niyo amhitula, "Kumuwona, naho yudya aku-longa na weye ivi haluse ni yehe!"

³⁸ Yudya mnt'hu niyo amvika nokumgamba, "Zumbe, nahuwila." ³⁹ Yesu niyo agamba, "Miye hiza umu mwe isi kwa mbuli ya usengelo wadya hewekuona waone, na wadya wakuanyanya kugamba waona wande mant'hunt'hu." ⁴⁰ Mafalisayo watuhu wandile hamwenga na yehe niyo weva viya alongile, niyo wamgamba, "Haluse wakigamba suwe naswe kimant'hunt'hu?"

⁴¹ Yesu niyo awagamba, "Mwandile mant'hunt'hu heguamwandile no uwavu mna mwagamba 'Chaona' ivo elo uwavu wenye wekala."

Mliganyo wa mdimi

10 Yesu niyo awagamba, "Ikindedi namigambilani, yehe hekwingila mwe nk'hili yo mngo we zingoto mna ombokela kunk'handu uyo ni mbavi naho ni mhoki. ² Akwingila mo lwivi yehe ni mdimi we zingoto. ³ Mwamizi amkomoela mdimi Kwaviya ngoto zamanya dizwi dyakwe, naho Kwaviya kazimanya amazi-na yawe azitanga no kuzigala kuse. ⁴ Yanafosa kuse amagoto yakwe yose alongola na magoto yamtimila Kwaviya yamanya izwi dyakwe. ⁵ Mtakwiza hazikumtimila kwaviya hazimanyize diizwi dyakwe." ⁶ Yesu nakawagambila mliganyizo uwo, mna woho hawakombaganye imbuli iyo awagambile.

Yesu Mdimi Ywedi

⁷ Yesu niyo awagambila vituhu, "Ikindedi nawagam-bilani, miye nie ulwivi lwa magoto. ⁸ Wose wanilongo-ele ni wabavi naho ni wahoki, naho magoto hayaw-eve. ⁹ Miye nulo umnango. Mnt'hu akuunga engile kwa kombokela miye naahone, naaingile nakufosa na-ho naapate nk'hande. ¹⁰ Mbavi aneza eza vileke abawe, achinje, hamwenga na kubananga, miye hiza vileke wande na ugima naho wande nao wakubanikaluka.

¹¹ "Miye nie mdimi wedi, mdimi ywedi adaha kulava ugima wakwe kwajili yamagoto yakwe. ¹² Mnt'hu akuli-hwa hiyo mdimi, Kwaviya yehe zingoto hiyo zakwe, anayaona magwema yeza azileka zingoto nokunyilika. Naho digwema dyazigwila na hamwenga nakuzimwa-ganisa. ¹³ Yehe anyilika kwaviya ni mnt'hu ywa kulihwa naho mbuli ye zingoto hiyo kint'hu kwakwe. ¹⁴ Miye

nuyo mdimi ywedi, wadya wakwangu hiwamanya, wadya awangu wanimanya miye. ¹⁵ Enga viya Tate akunimanya, miye name nammanya. Miye naulava ugima wangu kwa mbuli ye zingoto. ¹⁶ Naho nnanazo ngoto nt'huhu zandile hiyo zo umngo uno zoho nazo naungigwa nizilete, naho nezive mluzi wangu. Naho nakunde na fyo dimwenga na mdimi yumwenga.

¹⁷ "Ivo elo niivo vilekile Tate akaniungisa, kwaviya naulava ugima wangu akajika nauguha naho vituhu. ¹⁸ Hahali mnt'hu akuulava ugima wangu mna ni miye mwenye. Name nnanawo udahi wakuulava, nnanawo udahi wa kuuguha naho vituhu. Mwiki uwo nehi-ink'higwa ni Tate."

¹⁹ Nia kwanda na kupangana mwe wayahudi kwa mbuli ye yadya Yesu alongile. ²⁰ Awengi wawe niyo wagamba, "Uyu ana mp'hopo iihile naho mhezi! Mwamtegeleza wai?"

²¹ Watuhu niyo wagamba, "Ulosi uwo hiyo wa mta mp'hopo iihile, haluse mp'hopo iihile yadaha kumtenda mnt'hu aone?"

Yesu alemelwa

²² Kudya Yelusalemu no kunda na zuwa dya kinyemi ya kukumbukila ukuki we nyumba ya Mnungu naho neinda ni mwe nyota. ²³ Yesu andaga akagenda mwe nyumba ya Mnungu mwe ukumbi ya Sulemani. ²⁴ Wayahudi niyo wamzunguluka wakamgamba, "Haluse noukigele nk'huswank'huswa mpaka ini? Uneva weye niwe Kilisito Mkombozi hake kigambile ikinde-di." ²⁵ Yesu niyo awahitula, "Nehiwagambila mna nyuwe hamkunihuwila, ndima izi hudamanya kwa zina dya Tate niizo zikunilavila uwona. ²⁶ Mna nyuwe hamkuunga hamkunihuwila Kwaviya hiyo ngoto zangu. ²⁷ Zigoto zangu zawiva mluzi wangu, miye hizimanya zoho nazo zanitimila. ²⁸ Miye name nazink'ha ugima wa ulo na ulo, nazo hezibanike, naho hahali mnt'hu akuunga azipokole kulawa mwe mikono yangu. ²⁹ Tate anink'hile awant'hu awa ni mkulu kujink'ha wose. Naho hahali mnt'hu akudaha kuwaguha kulawa mwe mikono ya Tate. ³⁰ Miye na Tate ni kitu kimwenga."

³¹ Wayahudi niyo walogota maiwe vituhu vileke wamtoe. ³² Yesu niyo awahitula, "Zindima zedi nyingi zikulawa kwa Tate hiwalagisani, mwe indima ihi mwe izo ikutenda mnitoe maiwe?" ³³ Wayahudi niyo wamhitula, "Mwe zindima izedi hakikukutoa maiwe, mna kwe mbuli ya kumlonga vihile Mnungu, naho Kwaviya weye umnt'hu mna waketenda Mnungu." ³⁴ Yesu niyo awahitula, "Togoleni haiwandikwe mwe miko yenyu kugamba, 'miye hilonga nyuwe milungu?' ³⁵ Kimanya kugamba diya diwandikwe mwe Mawandiko Akukile nikinde-di mazuwa yose, naho Mnungu kawetanga wadya want'hu milungu, want'hu wadya wenk'higwe ulosi wakwe. ³⁶ Tate kanisagula miye naho kanisigila mwe isi, togoleni ivi mwadaha kugamba namhomole Kwaviya hilonga miye nuuyo Mwana ywa Mnungu? ³⁷ Uneva hikudamanya zindima za Tate zia akuunga nizidamanye, msekunihuwila. ³⁸ Mna nnazidamanya

uneva hamkunihuwila miye huwileni zindima, vileke mmanye Tate ekala mndani mwangu name nekala mndani mwa Tate." ³⁹ Niyo wazungula naho kumgwila, mna niyo achupuluka mwe mikono yawe.

⁴⁰ Niyo akeitila gundi yo mto Yolodani mpaka hadya hant'hu Yohana andile akabatiza want'hu, niyo ekala uko. ⁴¹ Want'hu wengi niyo wambasa wakagamba, "Yohana hadamanye kilagiso chochose mna yose aya-longile Yohana mwe milosi na yanda ya kindedi." ⁴² Niyo want'hu wengi hadya wamhuwila Yesu.

File Lazalo

11 Kuna mnt'hu akwitangwa Lazalo endile akekala Besania, mnt'hu uyu andaga mnyonge. Besania na winda mzi akwikala Maliamu na lumbudye Masa. ² Maliamu uyu ni yudya amhakile mavuta Zumbe, yo mhemp'he mwo mtwi wakwe nakumhangusa ne zifili zakwe. Mkuluwe akwitangwa Lazalo nie andaga mnyonye. ³ Wadya walumbuze niyo wamwigaila ulosi Yesu, kugamba, Zumbe "mbuyayo Lazalo alumwa." ⁴ Yesu eze eve mbuli ino niyo alonga, "Unyonge uno homtende Lazalo abanike, unyonge uno ulaila vileke Mnungu enk'higwe ukulu ino naitende Mwana wa Adamu ahokele ukukile."

⁵ Yesu nakawaunga Masa na lumbudye hamwenga na Lazalo. ⁶ Yesu eze eve Lazalo mnyonge niyo enda ukudya endile kwa mazuwa matuhu maidi. ⁷ Niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Kiteni zatu Yudeya."

⁸ Wanamp'hina wakwe niyo wamhitula, "Mhinizi, mazuwa mageke yomboke Wayahudi kudya nawakaunga kukutowa maiwe naho waunga kuuya uko?"

⁹ Yesu niyo awahitula, "Msi hikugaa una masaa mlongo na maidi, naho mnt'hu anagenda mwe ungazi wa nomsu hakukehamiza Kwaviya kuna nulu. ¹⁰ Mna anagenda nekilo naagwe kwaviya kuna ziza." ¹¹ Yesu nakalonga ivi naho niyo ongezela, "Mbuyetu Lazalo kabanika mna nenite hamwinule."

¹² Wanamp'hina wakwe niyo wamhitula, "Zumbe uneva kagona mnyonge naahone."

¹³ Mna Yesu na kanda na ivo vo kugamba kabanika, mna woho nawakagamba na kanda kabanika kagona. ¹⁴ Yesu niyo awagambila pwilili, "Lazalo kabanika."

¹⁵ Mna miye nnakinyemi Kwaviya na kinda hakihamwenga na yehe vikuunga nyuwe mhuwile, haluseelo kiteni kwakwe.

¹⁶ Tomasi yudya akwitangwa pasa niyo awagambila wanamp'hina weyawe, "Kiteni chose hamwenga na mhinizi vileke kibanike hamwenga."

Yesu niye ufufuo na ugima

¹⁷ Yesu eze abule niyo abwiila lazalo kabanika mwe mazuwa matatu yomboke. ¹⁸ Besania na handa hagihi na Yelusalemu, engamaili zikubula nt'hatu, ¹⁹ naho wayahudi wengi na weza kuwasangalaza Masa hamwenga na Maliamu kwa mbuli ya file ya ndugu yawe.

²⁰ Masa eze eve Yesu keza niyo afosa kuse vileke wadugane, mna Maliamu niyo asigala kundani kwe nyumba. ²¹ Masa niyo amgambila Yesu, "Zumbe, wandile aha mkulu ywangu hegu habanike!" ²² Mna hi-manyi Mnungu adaha akakwika dyodyose diya ukunga ulombeze hata ivi haluse."

²³ Yesu niyo amgamba, "nduguyo naauyuke."
²⁴ Masa niyo amhitula, "Himanya naauyuke mwe zuwa dya uheelo."

²⁵ Yesu niyo amgamba, "Miye nuwo uyulo no ugima. Wose wakunihuwila, wakeza kubanika nawande wagima. ²⁶ Naho wose wakwikala na kunihuwila haweze wabanike. Weye wahuwila mbuli ino?"

²⁷ Niyo amhitula, "Heiye Zumbe!" "Nahuwila kugamba weye ni we Kilisito, Mwana Mnungu naakaungwa kwiza."

Yesu aila

²⁸ Masa eze ajike kulonga ayo auyaga niyo amwitan-ga Maliamu lumbudye kwa kinyele akamgamba, "Mhinizi e aha naho akuuza weye." ²⁹ Malia eze eve niyo atenda nguvu aita kuse vileke akadugane naye. ³⁰ Yesu na kanda akei kubula mwe kaya mna na kanda hant'hu abwiilane na Masa. ³¹ Elo Wayahudi wandile hamwenga na Maliamu wakamhembeleza niyo wamtimila weze wamuwone atenda nguvu kwinuka na kwiita kuse. Nawakagamba aita kwe kikuta kwiila uko.

³² Maliamu niyo abula hadya andaga Yesu, eze amb-wiile niyo agwa mwe viga akamgamba, "Zumbe wandile aha ndugu yangu hegu habanike!"

³³ Yesu niyo amkaula ivo andaga akaila, niyo akaula wadya Wayahudi wandile hamwenga na Maliamu ivo nawakaila. Yesu niyo engilwa ni mbazi mwo moyo wakwe. ³⁴ Yesu niyo awauza, "Mummoselahi msanga?" Niyo wamhitula, "Zumbe so ukaule."

³⁵ Yesu niyo anyukumila. ³⁶ Wayahudi niyo wagamba, "Kauleni ivo naakamuungisa."

³⁷ Watuhu niyo wagamba, "Hikugamba awatendaga mant'hunt'hu waone, nii hamtendile Lazalo asekubanika?"

Lazalo auyuka

³⁸ Yesu umwo andile akei na kinyulu mwo moyo abulaga he kikuta, iyo yandaga mp'hanga igubikwe na iwe mnanga mwo lwingiilo lwakwe. ³⁹ Yesu niyo awagam-ba. "Diuseni diiwe."

Masa lumbudye dya mto kubanika niyo amhitula, "Zumbe, anunk'ha kwaviya ana mazuwa mane kukongela aho eze abanike"

⁴⁰ Yesu niyo amgamba, "Hikugambile una huwila nauone ukulu wa Mnungu?" ⁴¹ Niyo wadihausa diiwe, Yesu niyo akaula kulanga niyo agamba, "Tate nakuto-gola kwaviya wanitegeleza. ⁴² Mna nalonga ivi kwa mbuli ya awa want'hu vileke wahuwile kugamba weye niwe uniletile." ⁴³ Eze ajink'he kulonga ivi niyo alonga kwa izwi kulu, "Lazalo, so kuse!" ⁴⁴ Lazalo niyo afosa kuse, mikono yakwe hamwenga na viga vikakigwa

sanda, kihanga chakwe nacho kigubikwa kitambala. Yesu niyo awagamba, "Mhauseneni isanda, naho mlekeni aite."

Mzungu wa kumkoma Yesu

Matayo 26:1-5; Maliko 14:1-2; Luka 22:1-2

⁴⁵ Elo Wayahudi wengi wezile kwa Maliamu niyo waiona mbuli idya Yesu adamanye, niyo wamhuwila. ⁴⁶ Watuhu niyo waita kwa Mafalisayo wakuwagambila ivo Yesu adamanye. ⁴⁷ Wakulu wa walava nt'hambiko na Mafalisayo hamwenga na wakulu wose niyo wadugana ne kitala chose wakagamba, "Kitende vivihali haluse? Kauleni vihungi ivo akudamanya!" ⁴⁸ Uneva kinamleka agendeele na ivi akudamanya, want'hu nawamhuwile naho Walumi naweze niyo wabananga nyumba ya Mnungu hamwenga na kukikaila.

⁴⁹ Yumwenga ywawe andaga aketangwa Kayafa andaga mkulu wa walava nt'hambiko mwo mwaka udyi niyo awagamba, "Nii mwanda wahezi!" ⁵⁰ Haluse hammanyize nevinde vedi mnt'hu yumwenga abanike kwa mbuli ya want'hu wengi kujink'ha kuleka isi ngima ikabanika?" ⁵¹ Ikindedi halongile ivi kwa mbuli yakwe yehe mwenye, mna kwa kunda mlava nt'hambiko mkulu mwaka udyi, naakalotela ukubanika kwa Yesu naafe kwa ajili ya Wayahudi. ⁵² Naho hiyo kwa woho du Mna kuwaduganya hamwenga mo umwili umwenga want'hu wose wa Mnungu wasaguke.

⁵³ Kutimila zuwa diya, Wayahudi niyo wazungula sila ya kumkoma Yesu. ⁵⁴ Yesu hagdaga akaoneka mwa Wayahudi. Ahalawaga niyo aita hant'hu hagihi ne di-jangwa ko mzi ukwitangwa Efulaimu ukwo ekalaga hamwenga na wanamp'hina wakwe.

⁵⁵ Wila wa Wayahudi wa Pasaka wandaga hagihi. Want'hu wakwelaga kulawa kwe zink'honde zawe kwita Yelusalemu, vileke wakekukize kwaviya na wakeika lumwe kwa Pasaka. ⁵⁶ Niyo wamzungula Yesu. Umwo weze wadugane mwe nyumba ya kumvika Mnungu, niyo wakonga kuuzana woho kwa woho, "Wafanyanya mbwai? Kigambe haeze mwe zuwa dya kinyemi!"

⁵⁷ Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na Mafalisayo nawasigila kugamba uneva kuna mnt'hu yeyose avile uko Yesu eli alonge vileke wamgwile.

Yesu agelwa mafuta ko mzi wa Besania

Matayo 26:6-13; Maliko 14:3-9

12 Mazuwa sita kubula mwe zuwa dya Pasaka Yesu niyo aita Besania kaya kwa Lazalo yudya Yesu amuuuyula kulawa kwe file. ² Niyo wamwambikila nk'hande ya nomsi, Masa niyo amdamanyila ndima. Lazalo na kanda yumwenga ya wadya wekale hamwenga na Yesu ³ Niyo Maliamu aguha nusu lita ya mavuta ya mhemp'he, amhake mavuta ayo Yesu mwe viga, naho niyo amhangusa ne zifili zakwe. Niyo idya inyumba yose yanda na mhemp'he wedi. ⁴ Yumwenga mwe wanamp'hina wa Yesu akwitangwa Yuda Isikaliyote, Yudya akuunga eze amsezenge niyo agamba, ⁵ "Nii mavuta yano yedi yasekutagwa kwa matundu mengi naho niyo wenk'higwa want'hu haweena

kint'hu?"⁶ Nakalonga ivi naho hiyo Kwaviya naakawaungisa want'hu haweena kint'hu, mna Kwaviya na kanda mbavi naho yehe niye naakatoza umkoba wandile na matundu.

⁷ Mna Yesu niyo alonga, "Mlekeni! Adamanya ivi kwa mbuli ye maziko yangu. ⁸ Mazuwa yose mnanao want'hu haweena kint'hu mna homnde na miye mazuwa yose."

Lazalo azungulwa akomigwe

⁹ Wayahudi wengi niyo weva kugamba Yesu emwo mzi wa Besania niyo waita kudya andile naho hiyo Kwaviya Yesu na kanda kudya, mna uleke wakamkaule Lazalo, yudya Yesu amuuyule mwe file. ¹⁰ Naho niyo wakulu wa walava nt'hambiko wazungula sila vileke wamkome Lazalo, ¹¹ Kwaviya mbuli idya neikatenda Wayahudi wengi kuwalemela woho nakumhuwila Yesu.

Yesu engila Yelusalemu kwa kinyemi

Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40

¹² Zuwa dya kaidi want'hu wengi wezile mwe wila ye Pasaka niyo weva kugamba Yesu keza Yelusalemu.

¹³ Niyo waguha matambi ye mitende nakugenda kum-singiila, kwa izwi nawakagamba, "Zumbe atogolwe, Mnungu amwink'he uvikilwa yudya akwiza kwa zina dya Zumbe, Mnungu amwink'he uvikilwa Zumbe we Izilaeli."

¹⁴ Yesu niyo akwela mp'hunda enga viya iwandikwe, ¹⁵ "Mzi wa Sayuni usekogoha Zumbe ywako eza ak-weile mwana mp'hunda."

¹⁶ Wanamp'hina wakwe hawabunk'hule imbuli idya, mna Yesu eze atogolwe niyo wabunk'hula viya iwandikwe.

¹⁷ Want'hu wandile na Yesu hadya amwitange Lazalo kulawa mwe kikuta na kunda mgima niyo wasimwila viya vilaile. ¹⁸ Ivo niivo valekaga want'hu wengi wakamwizila kwaviya na weva ivilagiso ve vihungi viya adamanye. ¹⁹ Mafalisayo niyo wagambilana, "Kauleni ivo kikudunguga naho ulumwengu mgima wamtimila Yehe!"

Wagiliki wamwenga waunga wamwone Yesu

²⁰ Mwe wadya want'hu wezile Yelusalemu mwe zuwa dya kinyemi watuhu nawanda Wagiliki. ²¹ Niyo waita kwa Filipo, mnt'hu wa Betisaida mwe isi ya Galilaya wamgamba, "Zumbe, chaunga kimwone Yesu."

²² Filipo niyo agenda kumgambila Anduleya, wose waidi niyo waita wakumgambila Yesu. ²³ Yesu niyo awahitula, "Isa ibula Mwana wa Mnt'hu akuunga atogolwe. ²⁴ Nawagambilani ikindedi, mp'huluzi ye uhem-ba neisigale iivo imwenga hainahandigwe mwe ulongo niyo yafa. Uneva inabanika neyeleke mp'huluzi nyingi. ²⁵ Wadya wakuuunga wikazi wawe nawazaganye na wadya hewekuunga wikazi wawe mwe ino isi nawawiike kwa mbuli ya wikazi wa ulo na ulo. ²⁶ Yudya akuunga kunidamanyila ndima miye naanitongele

Kwaviya hadya huunga ninde mtumwa ywangu naande naye aho. Naho yudya akuunga anidamanyile ndima Tate naamwink'he ukulu."

Yesu alonga mbuli ye file yakwe

²⁷ "Haluse moyo wangu una kinyulu, haluse nigeze? 'Tate niyokole mwo lupisi ulu lukunizila.' Mna iyo nivo vilekile miye heza vileke nombokele mwo lupisi ulu lwa masulumizo. ²⁸ Tate, uketogole dizina dyako."

Niyo Izwi dyevika kulawa kwo ulanga, "Hiketogola kale naho neniketogole naho."

²⁹ Fyo dya want'hu wandile hadya niyo weva diya izwi, watuhu niyo walonga, "Neinda mtint'hilo naho watuhu niyo wagamba na kanda mtumigwa ywa kwe Mbingu alongile."

³⁰ Mna Yesu niyo awagambila, "Izwi idi hadivike kwa mbuli yangu miye mna kwa mbuli ya nyuwe. ³¹ Naho uno nuwo umuda wa ino isi kusengelwa, naho Mwavu mkulu we isi ino, naadulwe. ³² Umwo nrenulwa kulawa hasi, neniwaguhe want'hu wose kwangu." ³³ Mwo kulonga ivi, naakalongela ifile yakwe.

³⁴ Fyo dya want'hu niyo wamhitula, "Miko yakigambila Kilisito neekale mazuwa yose, nii weye naho wakigamba Mwana wa Mnt'hu neenulwe kulanga? Uyu Mwana ywo Mnt'hu ni yuhi?"

³⁵ Yesu niyo awahitula, "Ung'azi nounde na nyuwe kwa mda mguhi, gendeleeni Kwaviya mna ung'azi, ziza dinase kuwahumani, kwaviya yudya akugenda mwe diziza hamanyize kudya akwiita. ³⁶ Kwaviya mnanao ung'azi uhwileni, vileke mnde want'hu wo ung'azi. Yesu eze ajink'he kulonga ivi niyo ahalawa na kugenda kukefisa."

Want'hu waswesa kuhuwila

³⁷ Hamwenga nakugamba Yesu nakadamanya vilagiso mwa meso yawe mna woho hawahuwile. ³⁸ Ivo niyo viya valongagwa ni Mlotezi Isaya vakelaviliza. "Zumbe, ni ani akuhuwila mbuli kikulonga?"

Ni kwa ani udahi wa Mnungu ukunga ukelavilize?"

³⁹ Naho nawenda hawakuunga kuhuwila, Kwaviya Mlotezi Isaya nakalonga naho,

⁴⁰ "Mnungu kawagela u nt'hunt'hu ameso yawe, hamwenga na kuitenda mioyo yawe inde midala, wanase wakanihitukila vileke niwahonye. Naho mioyo yawe inase ikakombaganya, wanase wakanihitukila, vileke miye niwahonye,"

⁴¹ Isaya nakalonga ivi Kwaviya nakauona ukulu wakwe Yesu na kuzilonga zimbuli zakwe.

⁴² Naho mwe wakulu we Wayahudi nomnda na watuhu wengi wandile wakamhuwila Yesu, mna kwa ajili ye Mafalisayo nawanda hawakulonga imbuli ino mwe kiyeti wanase wakaguluswa kulawa mwe nyumba ya Mnungu. ⁴³ Kwaviya nawakaungisa kwink'higwa ukulu na want'hu kujink'ha ikwink'higwa ukulu na Mnungu.

Ulosi wa Yesu walava usengelo

⁴⁴ Yesu niyo alonga kwa kubongeela, “Yudya akuni-huwila miye hiyo anihuwila miye du, mna amhuwila na judya aniletile. ⁴⁵ Yudya anione miye kamuwona hata judya aniletile. ⁴⁶ Hiza mwe Isi ninde ung'azi vileke judya akunihuwila miye asekwingila mwo lwiza. ⁴⁷ Yudya akwiva ulosi wangu niyo hakuutimila hikumsengela, miye hizile kwa mbuli ya kuwasengela want'hu wa isi mna kuwahonya. ⁴⁸ Wadya waku-nilemela miye hamwenga na ulosi wangu eyuko yumwenga akuunga awasengele. Ulosi udyo nilongile nuwo ukuunga uwasengele mwe dizuwa dya uheelo. ⁴⁹ Iki ni kindedi kwaviya hilongile kwa udahi wangu miye mwenye mna Tate judya aniletile miye nie anisigiile yo kulonga. ⁵⁰ Naho himanya miko yakwe zenk'hiza ugima wa ulo na ulo, yadya nilongile ni yadya Tate akisigiile miye nilonge.”

Yesu asunt'ha wanamp'hina wakwe iviga

13 Neinda disigala zuwa dimwenga kubula zuwa dya Pasaka. Yesu nakamanya isa yakwe ibula ya kuhalawa mwe isi na kuita kwa Ise. Naho naakawaunga wadya wandile wakwe mwe isi. Mazuwa yose naakawaunga.

² Yesu na wanamp'hina wakwe nawanda mwe nk'hande ya nekilo. Mwavu nakamwingila kale Yuda mwana wa Simoni Isikaliyote mo umoyo uleke amsezenge Yesu. ³ Yesu nakamanya kugamba Tate kaika kila kint'hu mwo udahi wakwe. Nakamanya keza kulawa kwa Mnungu naho naauye uko kwa Mnungu. ⁴ Niyo akimaala hadya andile niyo aita kunk'hande no kuhambula isuke yakwe yandile mnanga mwe kitambala kituhu, niyo akekaka mwe kigudi. ⁵ Yesu niyo agela mazi mwe dikalai, no kukonga kuwasunt'ha wanamp'hina wakwe iviga hamwenga na kuwahangusa na kitambala chandile mwe kigudi. ⁶ Niyo abula kwa Simoni Petulo, mna Simoni niyo amuuza, “Zumbe, weye unisunt'he iviga vangu?”

⁷ Yesu niyo amhitula, “Haukudaha kukombaganya ivi haluse imbuli ino hudamanya, mna nouwize ubunk'hule mwa mazuwa yakwiza.”

⁸ Petulo niyo amgambila Yesu, “Weye hukudaha kunisunt'ha miye iviga vangu.” Yesu niyo amhitula, “Hinakusunt'hile iviga vako, hukudaha kunda mwanamp'hina ywangu.”

⁹ Simoni Petulo niyo amhitula, “Zumbe usekunisunt'ha iviga vangu du mna hata mikono hamwenga no mtwi wangu.”

¹⁰ Yesu niyo agamba, “Ahakile kale hakuungwa kuha-ka umwili mna ahaka iviga du. Kwaviya kasunt'hika kale umwili wakwe. Nyuwe msunt'hika mna hiyo wose.” ¹¹ Yesu nakamanya judya akuunga amsezenge nivo vilekile akalonga, “Hiyo wose msunt'hike.”

¹² Yeu eze ajinke kuwasunt'ha iviga vawe niyo avala idya isuke yakwe na kuuya hadya hant'hu hakwe andile nakekala no na kuwauza wanamp'hina wakwe,

“Togoleni, mwakombaganya ayo nimidamanyileni?”

¹³ “Mwanitanga miye Mhinizi hamwenga na Zumbe, naho mwadamanya vedi ivo mkudamanya, kwaviya ivo niyo ni. ¹⁴ Miye ni Zumbe na Mhinizi ywenyu naho hiwasunt'ha iviga vyenyu nyuwe nanywe mwaungwa msunt'hane iviga. ¹⁵ Hidamanya mliganyizo vileke nyuwe nanywe mdamanye engu viya miye niwa damanyileni. ¹⁶ Namigambilani ikindedi, mtumwa hiyo mkulu kujink'ha zumbe ywakwe, naho mwigala ulosi hiyo mkulu kujink'ha judya amwigale. ¹⁷ Naho ivo mmanyize kindedi neinde vedi mdamanye engu ivo mmanyize.

¹⁸ “Hikulonga kwa nyuwe nyose, hiwamanya wadya niwasagule, mna vileke yadya yawandikwe yakint'he, kugamba, ‘Yumwenga kikudya hamwenga kanihituka no kunitendela vihile!’ ¹⁹ Namigambilani, mbuli ino ikei kulaila vileke inalaila mhuwile kugamba, ‘Miye ni Yehe.’ ²⁰ Nawagambilani kindedi, judya akumhokela judya ni mwigale anihokela miye, na akunihokela miye amhokela judya anigale miye.”

Yesu alonga mbuli ye kusezengwa kwakwe

Matayo 26:20-25; Maliko 14:17-21; Luka 22:21-23

²¹ Yesu eze ajink'he kulonga ivi, niyo abanika mnyunk'humilo mo umoyo wakwe. Niyo awagamba, “Namigambilani ikindedi yumwenga ywenyu naanisezenge.”

²² Wanamp'hina wakwe niyo wakaulana woho wenye, wakauzana uyo akulongigwa ni ani?

²³ Mwanamp'hina yumwenga, judya naakaungiswa na Yesu nakeekala hagihi na Yesu. ²⁴ Simoni Petulo niyo amhungila mkono akamgamba, “Muuze Zumbe uyo akulongigwa ni ani?”

²⁵ Niyo judya mwanamp'hina asogelesa hagihi na Yesu na kumuza, “Zumbe, mnt'hu uyo ni ani?”

²⁶ Yesu niyo amhitula, “Uyo huunga nchank'hize mkate mwe kaziga, na kumwink'ha ni yehe.” Niyo aguha kabesu ko mkate na kukachank'hiza mwe kaziga na kumwink'ha Yuda mwana Simoni Isikaliyote.

²⁷ Yuda eze ajink'he kuudya udyo mkate Mwavu niyo amwingila. Yesu naye niyo amgamba, “Tenda nguvu idyo ukudamanya.” ²⁸ Naho hahali hata mnt'hu yumwenga akombaganye, nii Yesu nakalanga viya kwa Yuda. ²⁹ Kwaviya Yuda andaga akatoza mkoba wa matundu, wanamp'hina watuhu nawakafanyanya kugamba Yesu nakamsigila aite kokuguha vint'hu nevikaungigwa kwa mbuli ye zuwa dya kinyemi ye Pasaka hegu kuwenk'ha wakiwa.

³⁰ Yuda niyo ahokela umkate nakufosa kuse, naho neinda nekilo.

Sigilizi mp'hya

³¹ Yuda eze afose Yesu niyo agamba, “Haluse elo Mwana ywa Mnungu katogolwa na Mnungu Katogolwa mndani mwakwe. ³² Uneva ukulu wa Mnungu ugubulwa mndani mwo Mwana, Ivo Mnungu na alagise ukulu wo Mwana mndani mwakwe mwenye Naho naatende ivo nguzu. ³³ Wana wangu, heninde na

nyuwe lupisi lutali mna nomnizungule, nawagambila viya niwagambile wakulu wa Wayahudi, 'Hamkudaha kuita kudya huunga nite miye.'³⁴ Naho ivi haluse nawenk'hani sigilizi mp'hya, 'Muungane enga viya miye niwaungile, kila yumwenga amuunge miyawe.'³⁵ Mnaungana, kila yumwenga naamanye kugamba muwanamp'hina wangu."

Yesu alonga viya Petulo akuunga amlemele

Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34

³⁶ Simoni Petulo niyo amuuzwa Yesu, "Zumbe waitahi?" Yesu amhitula, "Uko huita hukudaha kunitimila haluse, mna nowize unitimile."³⁷ Petulo niyo amuuzwa, "Zumbe, nii hukudaha kukutimila ivi haluse, miye nada-ha kubanika kwa mbuli yako weye."

³⁸ Yesu niyo amhitula, "Kindedi weye wadaha kubanika kwa mbuli yangu miye? Nakugambila ikindedi, iviya zogolo dikei kuila, diyelo naulonge nk'hanana nt'hatu kugamba hunimanyize!"

Yesu sila ya kuita kwa Mnungu

14 Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe, "Msekogoha, mwamhuwila Mnungu, nihuwileni miye name.² Mwe nyumba ya Tate, mna wikazi mwingi, naho miye nagenda kuwaikilani lumwe hant'hu ho kwikala, vandile hiyo ivo hegu nehimigambilani.³ Nnaita nnajika kumiikilani lumwe, nenize niwaguheni vileke mnde hadya huunga ninde miye.⁴ Naho muimanya isila idya ikuita kudya huunga niite."

⁵ Tomasi niyo amgamba Yesu, "Zumbe hakimanyize kudya ukuita haluse nekimanye vivihi isila ikuunga ikibuze uko?"

⁶ Yesu niyo amhitula, "Ni miye sila ne ikindedi, no ugima, Hahali akuunga aite kwa Tate hanombokole kwangu."⁷ Yesu niyo awagamba, "Kwaviya mnimanya miye nomumanye Tate naye, naho kukongela ivi haluse mumanya Tate naho mmuona."

⁸ Filipino niyo amgamba, "Zumbe, suwe icho kikuunga ukilagise Tate."

⁹ Yesu niyo amhitula, "Filipo kwa lupisi lutali nehinda na nyuwe nyose, mna hamnimanyize? Anione miye, kamuona Tate. Nii naho mwanigamba, 'Kilagise Tate?'

¹⁰ Filipino, mkei hamkuhuwila kugamba miye nimndani mwa Tate, na Tate naye emndani mwangu? Ulosi humigambilani haukulawa kwangu" mna Tate emndani mwangu nie akudamanya izindima.¹¹ Huileni viya hulonga kugamba, Tate emndani mwangu miye name ni mndani mwakwe. Ueva hukuhwila idyo huwila ziya zindima hudamanya.¹² Namigambilani ikindedi, wadya wakunihwila nawadamanye yadya hudamanya miye, kindedi, naho nawadamanye mbuli zikujink'ha izi, kwaviya miye naita kwa Tate.¹³ Naho nenidamanye chochose kiya mkuunga kwa zina dyangu, vileke ukulu wa Mnungu uoneke kombokela kwa Mwanawe.¹⁴ Mnalombeza chochose kwa zina dyangu, neniwadamanyileni.

Kwiza kwa Muye ywa Mnungu

¹⁵ Mnaniunga miye, nomyatoze yadya huwasigiilani.¹⁶ Nenimlombeze Tate naho naawenk'heni mwambizi mtuhu akuunga ekale na nyuwe ulo na ulo.¹⁷ Yehe ni Muye akulonga ikindedi cha Mnungu. Want'hu wa mwe isi hawakudaha kumhokela Kwaviya hawakudaha kumuwona naho hawammanyize. Mna nyuwe mumanya Kwaviya ekala na nyuwe naho e mndani mwenyu.

¹⁸ "Ninaita, hamkudaha kusigala nyuwe wenye, neniwaamileni naho.¹⁹ Mwe lupisi mgeke ukwiza want'hu wa mwe Isi hawakudaha kuniyona naho vituhu, mna nyuwe namnionone, naho Kwaviya ni mgima hata nyuwe na mwinde wagima.²⁰ Zuwa idyo dinabula, nammanyane kugamba miye nimndani mwa Tati ywangu naho na nyuwe mndani mwangu, enga viya miye nendile mndani mwenyu.

²¹ "Wadya wakutimila miko yangu nakuitimila, awo nawo wakuniunga. Tate yangu naawabwede wadya wakuniunga miye, hata miye neniwabwede nakukelaviliza kwa woho."

²² Yuda, Mna hiyo Yuda Isikalijote niyo amgambila Yesu, "Zumbe, nainde vivihi kwa weye kukelaviliza kwa suwe naho hiyo kwa want'hu wamwe Isi?"

²³ Yesu niyo amhitula, "Yudya akuniunga naayazumile mahinyo yangu, Tate naambwede, naho miye hamwenga na Tate nakize kwakwe nakwikala kwakwe.²⁴ Yudya hakuniunga miye, hakuyazumila mahinizo yangu, naho mahinizo myevile hiyo yangu, mna yeza kulawa kwa Tate yudya aniletile miye mwe ino Isi.

²⁵ "Himigambilani ivi, Kwaviya niki ni na nyuwe.²⁶ Mwambizi, Muye ywa Mnungu, Yudya Tate akuunga amwigale kombokela dizina dyangu, naawahinimize nyuwe kila kint'hu, naho naawakumbuseni nyuwe mbuli zose niwahinizizeni.

²⁷ "Utondowazi namwasilani nyuwe, utondowazi wangu nawenk'kani. Hikuwenk'hani enga viya isi ikuwenk'ha. Msekogoha naho msekunda na kinyulu.²⁸ Na mwiva miye himigambilani, 'Namwasani mna nenize naho vituhu.' Ueva namniunga namuunga kugamba miye naita kwa Tate, Kwaviya yehe ni mkulu kujink'ha miye.²⁹ Himigambilani mbuli izi zikanda zikei kulaila, vileke yanalaila nyuwe mhuwile.³⁰ Hikudaha kugendeela kulonga na nyuwe, Kwaviya yudya akulongoza ino isi eza. Hana udahi kunijika miye,³¹ mna si zose zaungwa zimanye kugamba namuunga Tate, ivo nivo vilekile nadamanya kila kint'hu kiya akunigamba nidamanye.

"Soni! Kihalaweni aha hant'hu.

Yesu niye mzabibu we kindedi

15 "Miye nie mzabibu we kindedi, naho Tate yehe niye mkulima.² Tambi hedikweleka adihaua mwangu, naho ayahogowela vedi matambi yadya yakweleka vedi, vileke yande hang'aile yelekese.³ Nyuwe msunt'higwa kale kwaviya yo ulosi udyo niwek'heni.

⁴Ikaleni mndani mwangu, name nenikale mndani mwenyu. Tambi hadikudaha kweleka dikanda ikedu, mna dyadaha dikeleka dinanda mwo mzabibu, enga iivo hamkudaha kweleka hamnekale mndani mwangu.

⁵“Ni miye mzabibu nyuwe nanywe mwi matambi. Wadya wakwikala mndani mwangu, miye name mndani mwawe, nawelekeke, kwaviya hamkudaha kudamanya dyodyose hamnandile na miye. ⁶Mnt’hu hanekale mndani mwangu naadulwe kuse enga tambibi, niyo dya nyala, matambi ayo yaduganywe hamwenga nakugeligwa mwo moto vileke yahye. ⁷Mnekala mndani mwangu niyo ulosi wangu wekala mndani mwenyu, lombezani chochose mkuunga, nanywe nomwink’higwe. ⁸Nyuwe mna damanya mbuli zedi Tate naatogolwe, naivo nemanayike kindedi kugamba mwi wanamp’hina wangu. ⁹Miye nawaunga enga viya Tate akuniunga miye. ¹⁰Mnazumila miko yangu namwikale mwe lukunde lwangu, enga viya miye nizumile miko ya Tate ywangu nakwikala mwe lukunde lwakwe.

¹¹“Himigambilani ivi vileke ikinyemi changu kindi mndani mwenyu na kinyemi changu kikint’he ¹²Sigilizi yangu ni ino. Muungane enga viya miye niwaungile nyuwe. ¹³Lukunde lutendese mnt’hu ananawo ni uduya ukulava ugima wakwe kwa wambuya zakwe. ¹⁴Nyuwe mwinda wambuya zangu Mkudamanya yadya huwagamba. ¹⁵Miye hikuwetangeni naho nyuwe wandima, Kwaviya mtumwa hamanyize yadya kudamanya Zumbe wakwe, mna nawetanga wambuya Kwaviya hiwagambilani kila kint’hu nikivile kulawa kwa Tate. ¹⁶Nyuwe hamnisagule miye, mna miye himisaguleni nyuwe nakuwasigilani mwite na kweleka matunda yakuunga yekale. Naho Tate naawenk’he kint’hu chochose kiya mkunga kombokela dizina dyangu. ¹⁷Vino niivo humigambilani, Muungane kila yumwenga na mnyawe.

Isi naiwalemele

¹⁸“Uneva want’hu wanawaihiyeni mmanyi kugamba nawakonga kuniihiwa miye. ¹⁹Uneva nyuwe ni wa ino isi, want’hu we isi hegu nawawaunga kwaviya ni wa ino isi. Mna himisaguleni nyuwe kulawa mwe ino isi, icho niicho kilekile want’hu wakawaihiya. ²⁰Kumbukileni viya nimigambileni, wandima hiyo wakulu kujink’ha Zumbe wawe, uneva want’hu nawanisulumiza miye hata nyuwe nawawasulumizeni, uneva nawatimila mahinizo yangu nawatimile ya kwenyu. ²¹Mna nawawadamanyizile mbuli zose izi Kwaviya nyuwe ni wa kwangu miye, Kwaviya hawamanyize yudya akisigiile miye nize. ²²Uneva hezile na kulonga nawo hawandile na wiihi enga ivi haluse kwaviya hawana dyodyose wakudaha kukegombela. ²³Mnt’hu akuunga aniihiye miye amwihya Tate. ²⁴Uneva hidamanye mbuli izo niwadamanyizile, naho hahali mnt’hu yeyose akudaha kudamanya nawende hawana masa yo wiihi, mnawaona ivo miye nidamanye niyo wani ihiya miye hamwenga na Tate. ²⁵Mna ino ilaila vileke imbuli

iwandikwe mwo Mwiko ikilavilize, ‘Nawanihiya hahaina chotoko chochose.’

²⁶“Mwambizi neeze, Muye akuunga alavilize ikindedi cha Mnungu, yehe akulawa kwa Tate. Muye ywe kindedi naalonge uwona mwa miye. ²⁷Naho hata nyuwe namlonge mbuli zangu kwaviya mwandaga na miye kukongela aho nk’hongo.

16 “Nahiwagambileni vileke mnasemkaileka imani yenyu. ²Namguluswe mwe zinyumba za kumvikila Mnungu, naho lupisi naubuze, want’hu nawamanye kugamba yudya akuwakoma nyuwe naende mwe kudamanya Ibada kwa Mnungu. ³Want’hu nawawadamanyizileni vint’hu ivi Kwaviya hawamanyize Tate. ⁴Mna himigambilani ivi vileke umuda unabula wa woho kudamanya ivi, nakumbukile ivo miye niwagambileni.

Indima yakwe mp’heho msuntilwa

“Aho nk’hongo himigambilani ivi Kwaviya na hinda hamwenga na nyuwe. ⁵Mna ivi haluse naita kwa yudya aniletile, mna hahali hata yumwenga akunuuza uko hwiita. ⁶Mna Kwaviya himigambilani imioyo yenyu inda na kinyulu. ⁷Mna nawagambilani ikindedi, na inde vedi kwa nyuwe uneva naita Kwaviya hinaitile mwambizi heeze kwenyu, mna naita naho waleteleni umwambizi. ⁸Aho aneza naawa lavanyile want’hu we isi ino kugamba hawe mwe kindedi mwe mbuli yo wavu hamwenga na mbuli zo kwelela na usengelo wa Mnungu. ⁹Mwe imbuli yo wavu waga Kwaviya hawakunihuwila miye. ¹⁰Mwe mbuli ye ikindedi waga Kwaviya naita kwa Tate naho hamnion, ¹¹Naho waga mwe imbuli ye usengelo Kwaviya mkulu we isi ino kasengelwa kale. ¹²Nnanazo mbuli nyingi zakuwagambila mna ivi haluse homdahe kuyafinyiliza. ¹³Muye aneza akuunga alavilize ikindedi cha Mnungu naawaigale mwe kindedi, haalonge zimbuli zakwe yehe mwenye mna naalonge zimbuli ziya akutegeleza, naho naawagambileni mbuli ziya zikwiiza. ¹⁴Yehe eze anitogole miye Kwaviya naaguhe yadya miye hulonga nakuwagambilani nyuwe. ¹⁵Yose ananayo Tate ni yangu miye ivo nivo vilekile miye halonga, Muye naaguhe ya kwangu miye nakuwagambilani nyuwe.

Kinyulu hamwenga na kinyemi

¹⁶“Mwe lupisi mdodo ukwiza hamnion, naho mwe lupisi mdodo ukwiza namnion vituhu”

¹⁷Wanamp’hina wakwe niyo wauzana woho wenye, “Ino ina maana yani? Kakigambila kugamba, mwe lupisi mdodo ukwiza hakimuwone naho, vituhu mwe lupisi mdodo ukwiza nakimuwone, naho kalonga, ‘Kwaviya naita kwa Tate.’ ¹⁸Na kanda na maana yani viya akalonga, ‘Lupisi mdodo?’ Hakimanyize idyo akulonga.”

¹⁹Yesu na kamanya kugamba waunga wamuuze niyo awagamba, “Hilonga, ‘Mwe lupisi kidodo hamnion, naho mwe lupisi mdodo namnion.’ Mbuli ino niyo mkukiuza nyuwe wenye? ²⁰Namigambilani ikindedi,

na mwiile na kwiila, mna want'hu wa isi na wande na kinyemi. Na minde na kiholoji mna kiholoji chenyu na kihituke kunda kinyemi. ²¹ Mvele ananda haguhi a kweleka, anda na kinyulu kwaviya lupisi lwakwe lwe masulumizo lubula, mna uneva mwana anelekwa ajala amasulumizo yose, kwaviya ana kinyemi kwa mwana elekwa mwe isi. ²² Ivo niivo mnanavo nyuwe. Ivi haluse mna kinyulu, mna nakaona naho vituhu mioyo yenyu imemile kinyemi. Ikinyemi icho hahali mnt'hu akuunga awahoke.

²³ "Mwa dizuwa idyo, homniuze kint'hu chochose. Nawagambilani ikindedi, Tate naawenk'he chochose mlombeza kwa zina dyangu. ²⁴ Kubula ivi haluse mkei kulombeza kint'hu chochose kwa dizina dyangu, lombezani naho nomhokele vileke ikinyemi chenyu kikint'he.

Kuzihuma mbuli za mwe isi

²⁵ "Hilonga kwa miliganyizo kuwagambilani zimbuli izi, mna lupisi nolubule henilonge naho kwa miliganyizo. Mna nenilonge pwilili mwe mbuli ya Tate. ²⁶ Mwe dizuwa idyo, nomlombeze kwa zina dyangu. Naho hikuwagambilani kugamba, neniwalombezeni, ²⁷ kwaviya Tate mwenye awaungani. Awaunga kwaviya nyuwe nanywe mwaniungaga, naho mhuwila kugamba hiza kulawa kwa Mnungu. ²⁸ Hiza kulawa kwa Tate naho hiza kwe isi, naho ivi haluse nahalawa mwe isi naita kwa Tate."

²⁹ Niyo wanamp'hina wakwe wamgamba, "Ivi haluse walonga haheina kifiso, naho hiyo kwa miliganyizo.

³⁰ Kimanya ivi haluse kugamba wamanya kila kint'hu. Hukuunga mnt'hu akuuze mbuli. Kwa ivi cha huwila kugamba kulawa kwa Mnungu."

³¹ Yesu niyo awahitula, "Haluse mwahuwila? ³² Lupisi lweza naho lubula, hadya nyuwe nyose nomsambale kila yumwenga naaite kwe kaya naho nomnase nikedu. Mna miye hikedu kwaviya Tate e hamwenga na miye. ³³ Himigambilani ivi vileke mnde na utondowazi mwa miye mani kwa kunda mlunganyika hamwenga na miye. Mwe si mna makunt'ho, mna keink'heni moyo miye hiihuma si."

Yesu awalombeza wanamp'hina wakwe

17 Yesu eze abinde ukulonga yano niyo akaula kulanga na kulonga, "Tate udyo lupisi ubula, Mto-gole mwanao ulehe yehe naye akutogole. ² Kwaviya nakumwink'ha mwanao udahi mwa want'hu wose, vileke awenk'he ugima wa ulo na ulo wadya wose umwink'hile. ³ Na ugima wa ulo na ulo ni uno, kuku-manyanya wenye we ekedu Mnungu wa kindedi hamwenga na Yesu Kilisito umsigile. ⁴ Miye hikutogola hano he isi, naho hiibindiliza idya ndima unink'hile niidamanye. ⁵ Haluse Tate, unink'he ukulu udyo nandile nao aho isi ikei kuumbigwa.

⁶ "Hikutenda umanyike kwa wadya want'hu unink'hile kulawa kwe isi, nawanda want'hu wako ni weye wanink'ha wande want'hu wangu nawo wauzu-

mila ulosi wako. ⁷ Haluse wamanya kugamba kila kiya unink'hile kilawa kwako. ⁸ Miye hiwenk'ha udyo ulosi unink'hile, woho nao wauhokela naho wamanya kindedi kugamba ulawa kwako hamwenga na kuzumila kugamba kindedi hilawa kwako naho weye niye unisigile.

⁹ "Nawalombelezela woho, hikuilombelezela isi mna nawalombelezela wadya unink'hile, Kwaviya ni wako.

¹⁰ Yose nnanayo ni yako, naho ya kwako ni ya kwangu, naho ukulu yangu wonekana kwa wadya unink'hile.

¹¹ Naho ivi haluse neza kwako, himuli mwe isi mna woho wamwe isi, Tate msuntilwa kwa udahi dizina dyako unink'hile, naungisa uwaikwa wande kint'hu kimwenga engu viya sue kili umwenga.

¹² Viya nendile hamwenga nao nahiwaika vedi kwa udahi we dizina dyako unink'hile. Miye nahiwaamila naho hahali hata yumwenga mwe woho agile, mna ni judya mwana agile uleke Mawandiko Akukile ukelavilize. ¹³ Mna ivi haluse neza kwako, mna hilonga mbuli izi mwe isi vileke washiliki hamwenga na miye ikinyemi nnanacho.

¹⁴ Miye hiwenk'ha ulosi wako naho want'hu wa isi niyo wawahiwa Kwaviya woho hiyo wa isi engu viya miye name hiyo wa isi. ¹⁵ Hikulombeza uwahause kulawa mwe isi, mna nalombeza uwahonye na judya Mwavu. ¹⁶ Woho hiyo wa mwe isi engu viya miye.

¹⁷ Waikwa wande wakukizwe mwe kindedi, ulosi wako ni kindedi. ¹⁸ Engu viya unisigile miye mwe isi, miye name nawasigila woho mwe isi. ¹⁹ Naho kwa mbuli ya woho miye mwenye nakeika nikukizwe vileke woho nawo wande wakukizwe mwe kindedi.

²⁰ "Hikuwalombeza woho du mna Nawalombeza hata woho wakunga wahuwile kwa ulosi wao.

²¹ Nalombeza vileke wose wande kint'hu kimwenga. Tate, Nalombeza wande mndani mwetu engu viya weye undile mndani mwangu name mndani mwako.

Nalombeza wande kint'hu kimwenga uleke want'hu wa mwe isi wahuwile kugamba weye niye unisigile.

²² Miye hiwenk'ha ukulu udyo unink'hile miye vileke wande kint'hu kimwenga engu viya suwe kili umwenga. ²³ Miye ninde mndani mwawe nawe mndani mwangu, nalombeza wakint'hizwe kunda kint'hu kimwenga, vileke isi imanye kugamba weye nakunisigila. Naho wawaunga woho engu viya ukuniunga miye.

²⁴ "Tate naunga wadya unink'hile wande hamwenga na miye hadya huunga nili, vileke wauone udyo ukulu wangu unink'hile Kwaviya nakuniunga kukongela viya isi ikei kuumbigwa. ²⁵ Tate ywedi, isi haikukumanya, mna miye hikumanya. Wano nao wakumanya kugamba weye niye unisigile. ²⁶ Hikutenda umanyike kwawe naho nenigendeele kukutenda ivo, vileke lukunde wandile nao kwangu unde mndani mwawe name ninde mndani mwawe."

1 Yesu agwiligwa

Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53

18 Yesu eze alonge ayo, niyo aita ng'ambu yo mto Keduloni, hamwenga na wanamp'hina wakwe. Hant'hu aho handaga na bustani, Yesu niyo engila

Umwo hamwenga na wanamp'hina wakwe. ² Yuda, Yudya amsezenge Yesu, nakahamanya hant'hu aho kwaviya nk'hanana nyingi Yesu naakadugana na wanamp'hina wakwe uko. ³ Niyo, Yuda aguha kafyo ka watowani na wamizi kulawa kwa wakulu wa walava nt'hambiko na Mafalisayo, nokwizanao kwe ibustani. Nawanda na vimuli na magala hamwenga na vitoani-lo. ⁴ Yesu, Kwaviya nakamanya yadya yose yakuunga yamlaile niyo awezila na kuwauza, "Mwamzungula ani?" ⁵ Woho nao niyo wamhitula, "Yesu Mnazaleti!" Yesu niyo awagamba, "Ni miye." Yuda yudya akum-sezenga na kanda kakimala haguhi na woho.

⁶ Umwo Yesu eze awagambe, "Ni miye." Niyo wauya kunyuma, na kugwa hasi. ⁷ Yesu awauza naho, "Mwamzungula ani?" Niyo wamhitula, "Yesu Mnazaleti!" ⁸ Yesu niyo awagamba, "Hiwagambilani kale kugamba ni miye, haluse uneva mwanizungula miye walekeni wano watuhu wakeitile." ⁹ Nakalonga ivo vileke yadya alongaga yakelavilize, "Tate hezile hata yumwenga mwe wadya unink'hile."

¹⁰ Simoni Petulo andaga na bamba, niyo adisomola no kumsenga digutwi dya kulume mtumwa wa mlava nt'hambiko mkulu. Mndima uyo naaketangwa Maliko. ¹¹ Yesu niyo amgamba Petulo, "Vuza idibamba dyako mwe yala. Togola, nise kunywela ikikombe che masulumizo anink'hile Tate?"

Yesu egalwa kwa Ananasi

¹² Wadya wank'hondo wawayahudi, niyo wamgwila Yesu na kumkakiliza luzigi, ¹³ naho niyo wanda kumwigala kwa Anasi. Anasi na kanda ise vyala dya Kayafa yehe andile mlava nt'hambiko mkulu mwe mwaka uwo. ¹⁴ Naho Kayafa nuyo awagambile Wayahudi kugamba, yaungigwa mnt'hu yumwenga abanike hant'hu ha want'hu wengi.

Petulo amlemela Yesu

¹⁵ Simoni Petulo hamwenga na mwanamp'hina niyo wamtimila Yesu. Yudya mwanamp'hina mtuhu na kanda kamanyika kwa mlava nt'hambiko mkulu, niyo engila hamwenga na Yesu kundani hant'hu hakuduganikila ha mlava nt'hambiko mkulu. ¹⁶ Mna Petulo andaga kakimala kuse hagihi no umnango, Mna yudya mwanamp'hina mtuhu andile akamanyika na Mlava nt'hambiko mkulu niyo afosa kuse na kulonga na mvele yumwenga andile ho mnango amlekela Petulo engile kundani. ¹⁷ Yudya mvele ho mnango niyo amgamba Petulo, "Weye wi yumwenga mwa wanamp'hina wa uyu mnt'hu?"

Petulo niyo amhitula, "Miye hiyo mwa woho."

¹⁸ Wandima hamwenga na wamizi nawakweleza moto niyo wanda wotela Kwaviya na kunda na mp'heho. Petulo naye na kanda hamwenga na woho akotela moto.

Mlava nt'hambiko mkulu amuuza Yesu

Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Luka 22:66-71

¹⁹ Niyo mlava nt'hambiko mkulu amuuza Yesu, mwe mbuli ya wanamp'hina wakwe hamwenga na mahinizo yakwe. ²⁰ Yesu niyo amhitula, "Nehilonga na kila mnt'hu haheina kukefisa, Lupisi wose nahihiniza mwe zinyumba nk'hulu za Mnungu hamwenga na mwe nyumba za Mnungu mdyo wakuduganikila wayahudi wose naho hina idyo nilongile kwa kukefisa. ²¹ Ni mbwai kuniuza miye? Wauze wadya wanivile. Wauzeni yadya niwagambile, wayamanya yadya niwagambile."

²² Eze alonge ayo mwamizi yumwenga andile kakimala aho niyo amtowa Yesu, no kumgamba, "Togola, nivo ukumhitula mlava nt'hambiko mkulu?"

²³ Yesu amhitula, "Uneva hilonga vihiye, lagisa uwo wiihi. Mna uneva hilonga vedi, wanitoelai?"

²⁴ Niyo Anasi amwigala Yesu ivo akakilizwe, kwo mlava nt'hambiko mkulu uyo Kayafa.

1 Petulo amlemela naho Yesu

²⁵ Simoni naye Petulo andaga akei aaho akotela moto. Basi, niyo wamuza, "Togola, weye nawe wiyumwo mwa wanamp'hina wakwe?"

Petulo niyo ahitula. "Bule, hiyo miye."

²⁶ Yumwenga mwa wandima wa mlava nt'hambiko mkulu yudya akantigwe idigutwi ni Petulo, amuzaga, "Togola, miye hikuwone weye kwe bustani hamwenga na uyu?"

²⁷ Petulo alemelaga naaho, aaho zogolo niyo dyaila,

1 Yesu egalwa kwa Pilato

Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Luka 23:1-5

²⁸ Basi, niyo wamguha Yesu kulawa kwa Kayafa, no kumwigala kwe nyumba ye kiseuta. Yandaga kilokilo, vileke wadahe kudya pasaka, hawengile mwe nyumba yo uzumbe wanase kugeligwa usavu. ²⁹ Kwa ivo, Pilato awabasaga uko kuse no agamba, "Mna mlahowani no mnt'hu uyu?"

³⁰ Niyo wamhitula, "Uneva uyu hiyo Mwavu hegu hakimletile kwako."

³¹ Pilato niyo awagaba, "Hayani, mguheni nyuwe wenye, mkamsengele vikuligana ne miko yenyu."

Wayahudi niyo wamhitula, "Suwe hakina udahi wa kumkoma mnt'hu yoyose." ³² Nevinda ivo vileke ukelavilize ulosi udyo Yesu alongaga kugamba, naafe file yani.

³³ Pilato niyo engila vituhu kwenyumba ikwitangwa ikulu, amwitanga Yesu na kumuza, "Hambwe weye niwe Zumbe ywa Wayahudi?"

³⁴ Yesu niyo amhitula, "Togola, izi ni mbuli zako hegu want'hu wakugambilaga zimbuli zangu?"

³⁵ Pilato niyo amhitula, "Togola, Miye ni Myahudi? Kabila dyako naho wakulu wa walava nt'hambiko wakuleta kwangu. Kubanangai?"

³⁶ Yesu niyo amhitula, "Useuta wangu hiyo we isi ino, Uneva Useuta wangu wandile we isi ino, wandima

wangu na wanigombela nisekugeligwa mwe mikono ya Wayahudi. Mna haluse Useuta wangu hiyo wa aha.”

³⁷ Aho Pilato niyo amgamba, “Haluse weye wi Zumbe.”

Yesu amhitula, “Weye kulonga kugamba miye ni Zumbe. Miye hyelekwa kwa mbuli ino imwenga, kulonga ikindedi, mkindedi yeyose naanitegeleze.”

³⁸ Pilato niyo amgamba, “Ikindedi ni kint’hu chani?”

1 Yesu asengelwa file

Pilato eze alonge ivo, niyo awabasa naho Wayahudi niyo awagamba, “Miye hione mbuli yoyose iihile kwakwe. ³⁹ Mna yaungigwa miye niwakomoele mvugailwa yumwenga mwe pasaka. Haluse mwaunga niwakomoele Zumbe ywa Wayahudi?”

⁴⁰ Aho niyo wata kubongeela, “Bule! Hiyo uyo, kikomoele Balaba!” Uyo Balaba andaga mhoki wa vint’hu want’hu.

19 Niyo Pilato amguha Yesu no kugenda kumtoa mikotya. ² Wank’hondo niyo wadamanya taji ya miwa niyo wamvala mo mtwi, naho niyo waguha suke ye zambalau nakumvala. ³ Niyo wamwizila nakumgamba, “Wikale mp’heho Zumbe wa wayahudi.” Naho niyo wagendeela kumtoa.

⁴ Pilato niyo afosa kuse kaidi nokudigamba idifyo dya want’hu. “Kauleni, mguheni mnt’hu uyu vileke mmanye kugamba miye hikuona wiihi wowose mwo mnt’hu uyu.” ⁵ Niyo Yesu afosa kuse availe taji ye miwa mwo mtwi naho kavaligwa suke ya zambalau. Pilato niyo awagamba, “Kauleni mnt’hu uyu.”

⁶ Niyo wadya wakulu wa walava nt’hambiko hamwenga na wandima wawe weze wamuwone wakonga kugutila wakagamba, “Muwambe! Muwambe Pilato!”

⁷ Wayahudi niyo wamhitula, “Kina miko ikugamba aungwa kukomwa, kwaviya aketanga Mwana wa Mnungu.”

⁸ Pilato eze eve ivo niyo engilwa na wogofi mkulu. ⁹ Niyo auya kwe nyumba yo ulava nt’hambiko no kumuza Yesu, “Weye kulawahi?”

Mna Yesu hamhitule. ¹⁰ Pilato niyo amgamba Yesu, “Hukuunga kulonga na miye? Umanye, nna udahi wa kukulekela weye unde mwenye nyumba naho nna udahi wakukuwamba mwo mti wa masulmizo.”

¹¹ Yesu niyo amhitula, “Una udahi mwa miye Kwaviya nokwink’higwa ni Mnungu, yudya aniletile kwako anawiihi mkulu.”

¹² Pilato eze eve ivo, niyo azungula sila ya kumlekela Yesu. Mna idifyo dya Wayahudi niyo dyagutila, “Uneva unamlekela hounde mbuya na Seuta ywa Kilumi, mnt’hu yeyeso anaketenda Zumbe naende haaivane na seuta ywa Kilumi.”

¹³ Pilato eze eve ivo want’hu nawakalonga, niyo amguha Yesu no kuita naye kuse no kwikala mwe ukalo wakwe wo usengelo hant’hu hakwitangwa sakafu ya maiwe kwa ulosi wa Kiibulania nahaketangwa, “Gabasa.” ¹⁴ Naho neinda nomsa want’hu wakakeika

lumwe kwa pasaka. Pilato niyo awagamba Wayahudi, “Zumbe wenyu uyu eaha.”

¹⁵ Niyo wagutila, Mkome, mkome, muwambe!

Pilato niyo awauza, “Nyuwe mwaunga miye nimkome Zumbe wenyu?”

Wakulu wa walava nt’hambiko niyo wamhitula, “Suwe hakina Zumbe yeyose mna Seuta ywa Kilumi uuyo du.”

¹⁶ Pilato niyo amwink’hiza mwe mikono yawe vileke awambigwe.

Yesu awambigwa

Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43

Niyo wamguha Yesu vileke wamuwambe. ¹⁷ Yesu niyo afosa kuse no kwimula msalaba wakwe wa masulmizo mpaka hant’hu hakwitangwa “Kibela cha mtwi” kwa Kiibulania Goligota. ¹⁸ Wamuwambaga hadya, hamwenga na want’hu watuhu waidi, Yumwenga kumoso na wakaidi mkono wakwe wa kulume, Yesu nae andaga hagati. ¹⁹ Pilato nakawandika mwe kabao niyo kaikigwa halanga he msalaba, “YESU MNAZALETI ZUMBE WA WAYAHUDI.” ²⁰ Wayahudi wengi nawasoma Kwaviya hant’hu hadya Yesu awambilwe na handa hiyo hale na ho mzi. Naho nayaandikwa kwa Kiibulania, kilumi hamwenga na Kigiliki. ²¹ Mlava nt’hambiko mkulu niyo amgamba Pilato, “Usekuwandika, Zumbe wa wayahudi mna uyu mnt’hu naakagamba, miye ni miye Zumbe wa wayahudi.”

²² Pilato niyo awahitula, “Yadya niwandike haya kuhit-ulwa.”

²³ Wank’hondo weze wajike kumuwamba Yesu, niyo waguha isuke yakwe nakuipanga mafungu mane, kila yumwenga na fungu dyakwe. Naho niyo waguha nk’hazu yakwe naho nk’hanzu idya ne inda haisum-igwe mna ita kufumigwa kukongela kulanga. ²⁴ Wadya wank’hondo niyo wagambana, “Kisekuitatula mna kitowe kula kikaule ni ani akuunga aink’higwe.” Uleke ukelavilize Mawandiko Akukile udyo Mawandiko Akukilegwe,

“Naawakepangila zisuke zangu, no kuitoela kula nk’hanzu yangu.”

Ivi nivo wadamanye wadya wank’hondo.

²⁵ Wandaga hagihi no msalaba hadya awambilwe Yesu wandaga, ni nine dya Yesu, lumbudye dya nine dya Yesu, Maliamu mkaziwe dya Kiliopa, hamwenga na Malia Magedalena. ²⁶ Yesu niyo amuwona nine hamwenga na yudya mwanamp’hina amuungisaga wakimala, niyo amgamba nine, “Uyo nuyo umwanao.”

²⁷ Naho niyo amgamba yudya mwanamp’hina ywakwe, “Uyo nuyo nyokwe.” Kukongela aho yudya mwanamp’hina niyo amgumha yudya nine no kugenda kwikala nae kwe nyumba yakwe.

File ya Yesu

Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49

²⁸ Kukongela hadya, Yesu nakamanya kugamba kila kint’hu nechajika, naho vileke kila Mawandiko Akukile ukint’he, niyo agamba, “Naona nk’hilu.”

²⁹ Nahanda na kiyamp'ha kimemile siki, niyo watufika ditambala idyo mwe kiyamp'ha kine siki, niyo wadi zinganza mwa kaziti katali, niyo wamwink'hiliza mwo mnomo. ³⁰ Yesu eze ajink'he kuinywa idya siki niyo afunamiza mtwi hasi akagamba, "Isila."

Yesu ajungwa gola mwo lubavu

³¹ Niyo wadya wakulu wa wayahudi waita na kumlombeza Pilato vileke awenk'he kuwavuna iviga wadya want'hu wawambigwe, hamwenga no kuiseleza imili yawe. Nawamuza ivi Kwaviya neinda ijumaa, naho hawaungile imili iyo ikale mwe misalaba viwambilo mwe dizuwa dyo kuhumula. ³² Niyo wank'hondo waita na kuvuna iviga va yudya mnt'hu wa nk'hongo hamwenga na mtuhu, wadya want'hu wawambigwe hamwenga na Yesu. ³³ Mna weze wabule kwa Yesu niyo wambwila kabanika kale vilekile hawamvunile iviga vakwe. ³⁴ Mnk'hondo yumwenga niyo mtunga Yesu na mkuki wakwe mwo lubavu lwakwe, aaho niyo mwawala sakame na mazi. ³⁵ Yudya aone na kalonga naho yadya alongile ni ya kindedi naho kamanya kugamba alonga kindedi naho alonga ivo vileke nyuwe nanywe mhuwile. ³⁶ Ino na inda ivi vileke yadya yawandikwe yande kindedi, "Hadihali hata vuha dyakwe dimwenga divunigwe." ³⁷ Naho yeyuko Mawandiko matuhu ya Mnungu yakugamba, "Want'hu nawamkaule yudya wamjungile mkuki."

Yesu aikigwa mwe kikuta

Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56

³⁸ Yeze yajike, na handa na mnt'hu yumwenga etangagwa Yusufu, endile akekala ko mzi wa Alimatayo, niyo aita kwa Pilato na kumlombeza umwili wa Yesu, Mnt'hu uyu andaga mwanamp'hina Yesu kwa kinyele Kwaviya naakawogoha vilongozi we Kiyahudi. Pilato niyo amzumila uleke auguhe mwili wa Yesu, Yosefu aitaga niyo auguha umwili wa Yesu. ³⁹ Nikodemo yudya aitaga kwa Yesu nekilo, niyo aita hamwenga na Yusufu naho nakagaha manemane hamwenga na udi ukubula madebe maidi. ⁴⁰ Wagosi awa waidi niyo wauguha umwili wa Yesu na kuuvunganiza sanda, enga viya wayahudi wandaga wakadatenda, mwo kuuikia lumwe umwili vileke umoswe msanga. ⁴¹ Na handa na nk'honde haguhi na hadya Yesu awambigwe, naho na handa na kikuta chandile kikei kumosa msanga mnt'hu yeyose ⁴² Kwaviya neinda mwe kuikila lumwe kwa Wayahudi mwa zuwa ya kuhumula, niyo wauwika umwili wa Yesu kwe mp'hanga yandile hagihi.

Kikuta mzungu mnt'hu

Matayo 28:1-8; Maliko 16:1-8; Luka 24:1-12

20 Mtootondo zuwa dya nk'hongo dya juma, Umwo kwandile kukei mavukuvuku, Maliamu Magedalena nakaita kwe kikuta, niyo abwiila diiwe dihauswa kulawa mwe mnango we kikuta. ² Niyo aguluka kuita kwa Simoni Petulo hamwenga na mwanamp'hina mtuhu yudya Yesu naakamuungisa,

niyo awagambila, "Wauguha umwili wa Zumbe mwe kikuta, naho hakimanyize aho waikile!"

³ Niyo Petulo hamwenga na wanamp'hina watuhu waita mwe kikuta. ⁴ Waidi wawe niyo waguluka, mna yudya mwanamp'hina mtuhu niyo agulukisa kumjink'ha Petulo, awo wanda wa nk'hongo kubula he kikuta. ⁵ Niyo afunama akaula kundani, no kuiona isanda ihank'handu, mna heingile kundani. ⁶ Kunyuma kwakwe niyo eza Simoni petulo, yehe niyo ita kundani kwe kikuta. No kubwiila vitambala ve isanda vihank'handu. ⁷ Hamwenga na suke afungilwe Yesu mwo mtwi wakwe. Havandile hamwenga ne sanda, ila neivunyangizwa hank'handu yoho yenye. ⁸ Niyo mwanamp'hina mtuhu yudya andile wa nk'hongo kubula he kikuta, niyo yehe naye engila kundani kwe kikuta niyo aona hamwenga nakuhwila. ⁹ Niyo wanda hawakombaganye Mawandiko Akukile udyu noukagamba naauyuke kulawa mwo kubanika. ¹⁰ Niyo wadya wanamp'hina wajuya kaya.

Yesu amlaila Maliamu magidalena

Matayo 28:9-10; Maliko 16:9-11

¹¹ Maliamu niyo akimaala akaila haise he kikuta. Viya andile akei akaila, niyo afunama akakaula kundani mwe kikuta. ¹² Niyo awaona mtumigwa ywaidi wavaile suke zing'aile wekale hant'hu handile no umwili wakwe Yesu, yumwenga ko mtwi na wakaidi kwe viga. ¹³ Niyo wamuza, "Mvele wailai?"

Niyo amhitula, "Wamguha Zumbe ywangu, Naho hi-manyize uko wamwiikile!"

¹⁴ Niyo ahituka kunyuma amuwona Yesu kakimala, mna habunk'hule kugamba andaga ni Yesu. ¹⁵ Yesu niyo amuza, "Mvele wailai? Wamzungula ani?" Maliamu akafanyanya kugamba uyo andaga ni yudya akuikaula ibustani, akamgamba, "Mkulu, nigambile uko umwikile name nehamguhe."

¹⁶ Yesu niyo amgamba, "Maliamu!"

Niyo amhitukila nokulonga naye mwe Kiibulania, "Laboni!" Nuko kugamba, "Mhinizi." ¹⁷ Yesu niyo amgamba, "Usekunitoza, Kwaviya niki kuuya kulanga kwa Tate. Mna ita ukawagambile ndugu zangu kugamba, nauya kwa Tate yangu naho hata wohe ni Tati yawe. Mnungu wangu naho Mnungu ywawe."

¹⁸ Niyo Maliamu Magedalena aita nakuwagambila wanamp'hina kugamba kamuwona Zumbe. Naho kamsigiila eze awagambile.

Yesu awalaila wanamp'hina wakwe

¹⁹ Neinda nekisingi zuwa dya nk'hongo dya juma, wanamp'hina nawanda we mwe nyumba wakevugaila zinyivi Kwaviya nawakawogoha wakulu wa wayahudi. Yesu niyo awalaila akimaala hagati hawe na kuwagamba, "Utondowazi nounde na nyuwe." ²⁰ Eze ajink'he kulonga ivi, niyo awalagisa mikono yakwe hamwenga no lubavu lwakwe. Wanamp'hina wakwe niyo wanda na kinyemi kikulu Kwaviya wamuwone Zumbe. ²¹ Yesu niyo awagamba naho, "Utondowazi nounde na nyuwe, enga viya tate anisigiile miye, miye name nawasigiilani

nyuwe.”²² Eze ajink'he niyo awavikila no kuwagamba, “Hokeleni Muye ywa Mnungu.”²³ Mnawausila want'hu wavu wawe nawausilwe, hamna wausile hawakudaha kuusilwa.

Yesu na Tomasi

²⁴ Yumwenga mwe wadya mlongo na waidi, akwitangwa Tomasi hegu pasa, andaga hahali hamwenga na wadya wanamp'hina weyawe viya Yesu akawalaila.²⁵ Wanamp'hina watuhu niyo wamgamba, “Kimuona Zumbe!”

Tomaso niyo awagamba, “Uneva hione zink'hovu ze mitunga mwe mikono yakwe hamwenga na kugela kadole mwe zink'hovu na kugela mkono mwo lubavu lwakwe, hikudaha kuhuwila.”

²⁶ Juma dimwenga dizedyomboke wanamp'hina na wanda hamwenga kwe nyumba, Tomasi na kanda hamwenga na woho. Umnango nounda uvugalwa mna Yesu niyo eza no kwingila niyo akimaala hagati na kuwagamba, “Utondowazi nounde na nyuwe.”

²⁷ Yesu niyo amgamba Tomasi, “Gela kadole kako aha, naho kaula mikono yangu. Naho lete umkono wako ugele mwo lubavu lwangu. Usekukunda hwiina mhuwi uhuwile!”

²⁸ Tomasi niyo amhitula, “Zumbe ywangu na Mnungu ywangu!”

²⁹ Niyo Yesu amgamba, “Kuhuwila kwaviya kaniona? Ni vedi kwa wadya wakuhuwila haheina kuniyona.”

³⁰ Mwa meso ya wanamp'hina wakwe Yesu nakadamanya vilagiso vingi heviwandikwe mwe kitabu iki.³¹ Mna aya yawandikwa vileke want'hu wahuwile kugamba Yesu niye Kilisito Mwana ywa Mnungu, na kwa kuhuwila mdahe kunda na ugima kwa ludole lwe dizina dyakwe.

Yesu awalaila wanamp'hina mfungate

21 Yesu eze awalaile naho wanamp'hina wakwe kwe bahali ya Tibelia, vandaga ivi,² Simoni Petulo na Tomasi akwitangwa pasa hamwenga na Natanaeli mkaya wa Kana ya Galilaya na wana waidi wa Zebedayo hamwenga na wanamp'hina wakwe watuhu waidi.³ Simoni Petulo niyo awagamba, “Nagenda kulowa zisamaki.” Niyo wamhitula, “Nekiitanye hamwenga na weye.” Niyo waita kuse na kwingila mwe ngalawa, mna mwe kiya kilo chose hawapatile samaki.

⁴ Mtondo zuwa dika tontomoka, Yesu niyo akimaala hank'handu he bahali, mna wanamp'hina wakwe na wanda hawabunk'hule kugamba ni yehe.⁵ Niyo Yesu awetanga no kuwauza, “Wambuyazangu, togoleni! Hamgwiile chochose?”

Niyo wamhitula, “Hakipatile kint'hu.”

⁶ Niyo awagamba, “Duleni lwavu lwenyu mkono wo kulume we ingalawa, nomlowe.” Ivo niyo waduula no kudunduga kwinula lwavu kundani kwe ngalawa kwaviya nawalowa samaki zibindile ingi.

⁷ Niyo yudya mwanamp'hina aungiswe ni Yesu amgamba Petulo, “Uyu ni Zumbe Yesu.” Simoni Petulo eze eve kugamba yudya andaga ni Zumbe Yesu, niyo akevala suke yakwe idya aihambule umwo andile mwa mazi, niyo apilika mwa mazi.⁸ Wanamp'hina wamwenga niyo wamtimila ne ngalawa wakavuta lwavu lumemile samaki, kwaviya na wanda hawehale no kunk'handu kwe bahali, na wanda enga nk'hacho gana dimwenga, kubula kunk'handu kwe bahali.⁹ Weze waseele hasi, niyo wabwiila moto hamwenga na samaki ikokigwa, hamwenga na mkate.

¹⁰ Yesu niyo awagamba, “Nink'heni samaki izo mlowile.”

¹¹ Niyo Simoni Petulo aita mwe ngalawa akonga kuvuta ulwavu kulawa kwa mazi lumemile samaki nk'hu-lu zikubula gana dimwenga na milongo mishano na nt'hatu. Samaki nezinda nyingi mna lwavu halutatuke.

¹² Yesu niyo awagamba, “Soni mdye!” Hahali hata mwanamp'hina yeyose amuzile Yesu kugamba, “Weye niwe ani?” Kwaviya nawammanya andaga ni Zumbe.¹³ Yesu niyo aguha mkate nokuwenk'ha, niyo atenda iivo kwe samaki.

¹⁴ Naho ino neinda malavo ya Yesu ya katatu akawalaila wanamp'hina wakwe umwo eze ande kauyuka.

Yesu hamwenga na Petulo

¹⁵ Weze wajike ukudya, Yesu niyo amgamba Simoni Petulo, “Simoni mwana Yohana, weye waniunga kujink'ha woseni awa?”

Simoni niyo amhitula, “Heiye Zumbe, kumanya kugamba nakuungisa.”

Yesu niyo amgamba, “Dima Zingoto zangu.”¹⁶ Kaidi naho, Yesu niyo amgamba, “Simoni mwana Yohana, waniungisa?”

Niyo ahitula, “Heiye Zumbe, kumanya kugamba nakuungisa.”

Yesu niyo amgamba, “Dima zingoto zangu.”¹⁷ Katatu naho, Yesu niyo amgamba, “Simoni mwana Yohana, waniunga?”

Petulo niyo engilwa ni kinyulu kwaviya Yesu nakamuza nk'hanana ya katatu “Weye waniunga?” Niyo amgamba, “Zumbe kumanya kila kint'hu, kumanya kugamba miye nakuunga!”

Yesu niyo amgamba, “Dima zingoto zangu.”¹⁸ Ikinde-di nakugambila, umwo wandile mdodo noukahina na kuita kokose kudya noukaunga, mna unadalalala nowinule mikono yako niyo mnt'hu mtuhu akuguha nakukwigala kunt'hu hwikukuunga.”¹⁹ Yesu alongaga ivi akalagisa ivo Petulo akuunga abanike nakumwink'ha Mnungu ukulu. Yesu niyo amgamba, “Nitimile.”

Yesu na wanamp'hina watuhu

²⁰ Petulo niyo ahituka kunyuma, niyo amuwona yudya mwanamp'hina naakaungiswa ni Yesu atimila. Niye yudya ekeegamile mwe kifua cha Yesu umwo

wandile holudyo no kumuuzza, “Zumbe akuunga akusezenge niani?” ²¹ Petulo eze amuone, niyo amuuza Zumbe Yesu, “Zumbe, uyu mnt'hu naye?”

²² Yesu niyo amhitula, “Uneva naunga ekale mpaka aho heza kuuya, weye waiungilai!”

²³ Niyo mbuli idya yagendezwa mwa wandugu awo kugamba mwanamp'hina yudya haabanike. Mna Yesu halongile kugamba habanike mna nakagamba, “Uneva nnaunga ekale mpaka aho heza kuuya, weye wayaungilai?”

²⁴ Mwanamp'hina uyu niye alongile zimbuli izi, naho ni yehe ayawandike, naho nakamanya yadya naakayalonga ayawandike ya kindedi.

Nkomelezo

²⁵ Naho kuna mbuli zibindile ingi Yesu azidamanye, uneva zose zawandikagwa imwe imwe, nikindedi kugamba si yose hayakint'hile, ivitabu ivo.

IMITENDELE

ULONGOELO

Kitabu che Imitendele ni simulizi za unk'hongo we fyo dya wahuwila wa Kilisito na ivo dyenele kulawa Yelusalemu na Uyahudi na Usamalia na kubula si zose, enga viya Yesu ivo awagambile wanamp'hina wakwe aho andaga akei kuita kwe mbingu, Imitendele 1:8. Kitabu iki chawandikagwa ni Luka naho niye awandike Mbuli Yedi iwandikwe ni Luka. Yehe andaga mganga naho andaga na wengele mwo kuwandika mbuli zilaile haheina kwazaganya. Vitabu ivi amuwandikilaga Teofilo uyo andaga Myunani, mna vitabu ivi naho vatailaga kwe want'hu wose, Wayunani na Wayahudi wamhuwile Kilisito. 1:1.

Ikitabu iki che Imitendele chadahika chawandikagwa mwo lupisi lwo mwaka wa milongo mtandatu kubula milongo mtandatu na mine kulawa aho Kilisito eze elekwe, kwaviya kitabu chabindilikila umwo mwigala Ulosi Paulo andaga akei kulawa kwe divugailo. Naho Luka atambaga na Paulo, ivo yadahika kitabu iki chawandikagwa mwo mzi wa Antiokia. Imitendele ni mgendelezo wa Mbuli Yedi iwandikwe na Luka naho chakongela hadya Yesu akaita kwe mbingu. Kitalo cha Luka kuwandika kitabu iki kiligana na kitalo kiya cho kuwandika Mbuli Yedi. Aungaga Teofilo hamwenga na want'hu wandaga wakongezekela awo wakumhuwila Kilisito wande ne ikindedi mwa kiya wakuhinizwa, ivo awandikaga haheina kwazaganya mwo wikazi wa Yesu no kwenela kwo mhuwi mwa Kilisito.

Kitabu che Imitendele chakipatila mliganyizo we difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito dya nk'hongo ivo dyandaga dikekala kwa mhuwi mwa Yesu. Na miliganyizo ya wegala Ulosi, yakilagisa suwe kukawiila ludole lwa Muye ywa Mnungu mwo kuugendeza Ulosi we Mbuli Yedi kwa want'hu watuhu.

Yemndani

Nk'hongo Muye ywa Mnungu eza mwa wanamp'hina ne difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito dyakonga kongezekela. 1:1-8:1

Akajika want'hu wamhuwile Kilisito wasulumizwa na kukonga kwenela isi nt'huhu kuse ya Yelusalemu 8:2-12:23.

Yeze yomboke ayo, Paulo aita nt'hambo yakwe ya nk'hongo yo kubilikiza Mbuli Yedi. 12:24-14;28.

Kitala kikulu chadugana ukwo Yelusalemu kulamula ni mbulizani zikuungwa kwa wahuwila wahya. 15:1-35

Yeze yomboke ayo, Paulo aita nt'hambo yakwe ya kaidi yo kubilikiza Mbuli Yedi. 15:36-18:22

Akajika aho, Paulo aita nt'hambo yakwe ya katatu yo kubilikiza Mbuli Yedi. 18:23-20:38.

Kitimile, Paulo agwiligwa ukwo Yelusalemu 21-26.

Kwo uheelo Paulo egalwa Loma. 27-28

1 Kwa zumbe Teofilo.

Mwe kitabu changu che nk'hongo nehiwandika zimbuli zose adamanye Yesu no kuhiniza kwakwe, kulawa aho akongaga indima,² no kubula mwe dizuwa enuilagwa kuita kulanga. Umwo andaga akei kwilulwa kuita kulanga, awenk'haga sigilizi kwa udahi wa Muye ywa Mnungu wadya want'hu awasagulaga kunda wegala ulosi wakwe.³ Kwa malavo na sila nyingi mwa mazuwa milongo mine, kulawa file yakwe, awalailaga wanamp'hina wakwe vileke awalagise kugamba emgima, no kuusa kuswesa kuhuwila kwawe. Wamuonaga naho alongaga nao mwe mbuli yo Useuta wa Mnungu.⁴ Naho Umwo wandaga hamwenga awenk'haga sigilizi ino, akawagamba. "Mse kahalawa mwe Yelusalemu, mna gojeleni nt'hunyo idya niwagambileni, lagano Tate awaikilagani.⁵ Yohana abatizaga na mazi, mna

mwa mazuwa mageke ya kwiza no mbatizwe kwa Muye ywa Mnungu."

Yesu enulwa kuita kulanga

⁶ Umwo wanamp'hina wandaga hamwenga na Yesu, wamuuzaga wakamgamba, "Zumbe, togola ivi haluse nivo waunga uvuze useuta kwa want'hu wa Izilaeli?"

⁷ Yesu niyo awagamba, "Haimwenyu kumanya lupisi no msimo. Tate niye ayaikile mwo udahi wakwe."

⁸ Mna, nomhokele udahi umwo akawezilani Muye ywa Mnungu, nomnde walonga uwona wangu, mwo mzi wa Yelusalemu na mwe isi yose ya Yuda ne isi ya Samalia na mwe isi zose. ⁹ Eze abinde kulanga ivi, niyo enulwa kulanga iivi wakamsinya, niyo vunde dya mgu-bika iivi wakamsinya.

¹⁰ Umwo wandile wakei wenule meso yawe kulanga umwo Yesu andile akaita, wagosi waidi wavaile suke zing'aile mbe, nawakimala hagihi yawe. ¹¹ Niyo wawagamba, "Nyuwe want'hu wa Galilaya mkimalizwa nii aho mkakaula kulanga? Uyu Yesu aguhigwe kulawa mwenyu, naauye enga iivi mmuwone akaita kulanga."

Matia asagulwa kunda hant'hu ha Yuda Isikali Yose
Matayo 27:3-10

¹² Niyo wanamp'hina wa Yesu wauya mwo mzi wa Yelusalemu kulawa kwo lugulu lwe Mizeituni, hana uhale wa lugendo lwa mazuwa mfungate kulawa kwo mzi. ¹³ Wengilaga mwo mzi no kwita mpaka kwe chumba ukwo nawakekala. Awo wandaga ni wakina Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipino na Tomasi na Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana Alufayo hamwenga na Simoni akwitangwa "Mtowanila isi ya Izilaeli" na Yuda mwana Yakobo. ¹⁴ Awa wose wandaga wakavika Mnungu hamwenga na wavele wamwenga, wakina Maliamu nine dya Yesu na wanduguze.

¹⁵ Mazuwa mageke kulongole kwandaga na mdugano wa wandugu wahuwila, wabulaga gana na milongo miidi woseni kwa hamwenga. Petulo niyo akimala no kugamba. ¹⁶ "Wandugu zangu wahuwila," Mawandiko Yakukile aya yaungwa yakint'he, yudya Muye ywa Mnungu alongaga kombokela kwa Daudi mwe mbuli ya Yuda uyo awalongozaga wadya wamwilaga Yesu, ¹⁷ Yuda andaga ni yumwenga mwe difyo dyetu, kwaviya naye asagulagwa kunda miyetu mwe ndima yetu.

¹⁸ Na matundu yadya Yuda aguhaga kwa mbuli yo wiihi wakwe agulaga mgunda aho agwaga no kubanika, atulikaga izinda niyo utumbo wakwe wafant'hukila kuse. ¹⁹ Want'hu wose nawakekala Yelusalemu waivaga imbuli iyo, na ivo mwe milosi yawe wenye wawitanga mgunda udyo Akelidama, nuko kugamba "Mgunda ya sakame".

²⁰ "Kwaviya nivo iwandikwe mwe kitabu che Zabuli.

'Nyumba yakwe neinde heiina kint'hu, isekwikalwa ni mnt'hu yeyose.'

Naho iwandikwa.

'Hant'hu hakwe nahaguhigwe ni mtuhu.'

²¹⁻²² "Naivo mtuhu naaungwe kugelunga na suwe, ko ulonga uwona, wo uuyulo wa Zumbe Yesu. Uyo aungwa kunda ni yumwenga mo umwenga wetu kukongela umwo Zumbe Yesu andaga hamwenga na suwe, kukongela kudya Yohana andaga akabilikiza ulosi wo ubatizi, mpaka mwe dizuwa aguhilagwa Yesu kulanga kulawa kwetu."

²³ Ivo niyo walavilizwa want'hu waidi, Yusufu etangagwa Balisaba, zina tuhu Yusito, ywakaidi ni Matiya.

²⁴ Niyo wamlombeza Mnungu wakagamba, "Zumbe kumanya fanyanyi za kila mnt'hu, ivo ukilagise ni yuhi mwa awa waidi uyo umsagule ²⁵ adamanye ndima ya wigala ulosi hant'hu ha Yuda uyo ahalekaga niyo aita hant'hu awagilwe kunda." ²⁶ Niyo wadamanya usaguzi mwa waidi awo, naho asagulagwa andaga ni Matiya,

naivo niyo awazigwa kunda hamwenga na wegala ulosi mlongo na yumwenga.

Wiziilo wa Muye ywa Mnungu

² Dizuwaga dye Pent'hekosite dize dibule, wahuwila wose waduganaga hamwenga hant'hu hamwenga. ² Aho niyo halaila mvumilo kulawa mwo ulonga mvumilo enga peho kulu dikuvumila, niyo dya memeza inyumba yose mdya wandile wakekala. ³ Niyo waona enga ndilija za moto zitilwe niyo zawekaila kila yumwenga ywawe. ⁴ Wose wamemezaga ni Muye ywa Mnungu, na kukonga kulonga kwa milosi mituhu, enga ivo Muye ywa Mnungu awenk'haga udahi wo kulonga.

⁵ Kwandaga na Wayahudi uko Yelusalemu, wandaga wakamvika Mnungu, walawaga mwe kila isi. ⁶ Weze weve divumilo diya dikulu niyo wakeduganya. Wose wehelwagwa kwaviya kila yumwenga ywawe awevega wahuwila wakalonga kwa milosi yawe wenye. ⁷ Kwa kwehelwa no kuhungila, niyo wagamba, "Togola want'hu awa wakulonga enga ivi hiyo Wagalilaya!" ⁸ Yanda vivihi suwe choseni chaweve ivo wakulonga, mwe milosi yetu wenye? ⁹ Suwe kilawa Pasia wamwenga Media na Waelamu na watuhu ni wakaya wa Mesopotamia na Yuda na Kapadokia na Ponto na Asia, ¹⁰ wamwenga kulawa Filigia na a Pamfilia, wamwenga kulawa Misili na nt'hendelo za Libiya hagihi na Silene, wamwenga mwa suwe ni kulawa Lumi, ¹¹ want'hu woseni, Wayahudi na want'hu hi Wayahudi watendigwe kutimila dini ye Kiyahudi, naho wamwenga wetu walawa Kilete na kwa Waalabu, mna suwe chose kikei cheva walonga mwe milosi iyetu wenye, ni vilagiso vikulu akudamanya Mnungu!" ¹² Wehelwagwa no kwaganikilwa, niyo wakeuza kila yumwenga wakagamba, "Ino niyo imbwai?"

¹³ Mna wamwenga niyo wawabela wakagamba, "Want'hu awa wakozi!"

Ulosi wa Petulo

¹⁴ Mna Petulo akimaalaga hamwenga na wadya wegala ulosi mlongo na yumwenga, naho kwa izwi kulu niyo akonga kulonga ne difyo diya dya want'hu akagamba, "Wambuya zangu Wayahudi, na nyuwe nyose mkwikala mwe Yelusalemu, nitegelezeni niwagam-bileni ino niyo imbwai. ¹⁵ Want'hu awa hiyo wakozi enga ivo mkuwafanyanya, ivi haluse ni mtondo wa saa nt'hatu. ¹⁶ Naho ino niyo alongaga Mlotezi Yoeli.

¹⁷ Mnungu agambaga, 'Ivo nivo nenitende mwa mazuwa yo kubindiliza, nenigele Muye ywa Mnungu, mwa want'hu wose. Wana kilume na wakike nawabilikize ulosi wangu, wana wenyu we kilume nawaone maona, na wadala wenyu nawalote sozi.

¹⁸ Heiye, hata mwa wandima wangu, wagosi na wavele, nenitile Muye ywangu mwa mazuwa ayo, nawabilikize mbuli yangu.

¹⁹ Nenidamanye vilagiso mnanga mo ulonga

na vilagiso hasi he isi.
No kunde sakame, moto na zosi dizamile,
²⁰ Zuwa nedigeligwe lwiza,
no mnenge nawo noudumile unk'hundu enga sakame
wiziilo we dizuwa dikulu dyo ukulu wa Zumbe umwo dikanda dikei kwiza.

²¹ Aho yeyose naamwitange Zumbe kwa wambizi, naayokolwe.'

²² "Tegelezeni zimbuli izi nyuwe wambuya zangu we Kiizilaeli! Yesu wa Nazaleti andaga mnt'hu mta udahi ulawile kwa Mnungu ulavilizwe kwenyu kwa vihungi no kweheela kudamanywe ni Mnungu kombokela kwakwe. Nyuwe wenye ni waona wa aya, kwaviya yalailaga mwenyu. ²³ Kwaviya aungile mwenye Mnungu, Yesu nakaungwa kugeligwa mwe mikono yenyu, naho mwamkomaga kwa kuwalekela want'hu wata wavu wamkome kwa kumuwamba mo msalaba.

²⁴ Mna Mnungu amuuyulaga no kumtenda kunda mlekelwa mo usungu we file, kwaviya havadahike file imtozeleze. ²⁵ Kwaviya Daudi alongaga mwa yehe kugamba,

'Himuona Zumbe kanilongoela mazuwa yose, yehe ehagih na miye ivo henizingize.

²⁶ Na ivo miye himema kwelelwa, ne zimbuli zangu zimema kinyemi, hata handa no mwili wo kubanika nenikale kwa kukawiila,

²⁷ kwaviya weye Mnungu hounase mwe isi ya wazimu houmlekele mtumwa ywako Akukile aowele kwe kiku-ta.

²⁸ Kunilagisa miye sila ikunilongoza ko ugima, naho undiilo wako, nounimemeze kinyemi.'

²⁹ "Wambuya zangu, niwagambileni haheina kogoha, zimbuli zo mkale ywetu mkulu Daudi, abanikaga niyo amoswa msanga, naho kikuta chakwe kiahaha hetu hata mwa mazuwa aya. ³⁰ Daudi andaga mlotezi, naho amanyaga kiya Mnungu alagisaga kwa kilapi, Mnungu amwikilaga kilapi kugamba naamwink'he yumwenga mwo welekwa wakwe kunda seuta enga viya Daudi andaga. ³¹ Daudi amanyaga kiya Mnungu nakaunga adamanye kulongole, na ivo asimuilaga imbuli yo kuuyuka kwa Kilisito Mkombozi asagulwe ni Mnungu umwo akagamba,

'Haasigale mwe isi ya wazimu, mwili wakwe mwe kikuta.'

³² Mnungu nakamuuyula Yesu, naswe kiwalonga uwona we kindedi iki. ³³ Kenulwa na kuikwa mwo Useuta wa Mnungu, Ise, naho ahokelaga Muye ywa Mnungu kulawa kwakwe, enga viya amwikilaga ndagano. Iki mkukiona no kukiva ivi haluse niye nt'hunyo kitiilwe ni Yesu. ³⁴ Kwaviya Daudi hiyo yehe enulwe kulanga, mna niye agambaga.

'Zumbe amgambaga Zumbe dyangu.

Ikala kulume kwangu

³⁵ mpaka niwaike wank'hondo wako hasi ye viga vako.'

³⁶ "Want'hu wose wa Izilaeli, wamanye ikindedi kugamba yudya Yesu Kilisito mwa muwambaga mwo msalaba niye atendigwe ni Mnungu kunda Zumbe na Mkombozi!"

³⁷ Want'hu weze weve ivo, niyo wengilwa ni kinyulu mwe mioyo yawe nokumgamba Petulo na wegala ulosi watuhu, "Haluse wandugu zetu, kitende viyihi?"

³⁸ Petulo niyo awahitula kugamba, "Kila yumwenga ahituke kulawa mo wavu, no kubatizwa mwe dizina dya Yesu Kilisito, vileke muusilwe wavu wenyu, niho nomhokele geleko dya Muye ywa Mnungu. ³⁹ Kwaviya indagano aikile Mnungu ni kwa nyuwe na wana wenyu na wose wehale, wose wetangwe ni Zumbe Mnungu kwakwe mwenye."

⁴⁰ Petulo abilikizaga kwa milosi mingi awakanyaga akagamba, "Keyokoleni nyuwe wenye kulawa mwa maya ya Mnungu yakukiziila cheleko iki cho wavu!"

⁴¹ Wengi wahuwilaga mo ulosi wakwe niyo wabatizwa, want'hu wabuile magana milongo mitatu na-wongezekela mwe dizuwa idyo. ⁴² Niyo wanda wakahinizwa ni wegala ulosi, wekalaga hamwenga mwe midugano ya wahuwila, wakabendula mkate no kumvika Mnungu.

Wikazi wa Wahuwila.

⁴³ Vihungi vingi na va kwehela nevikadamanywa ni wegala ulosi, kila yumwenga niyo engilwa ni wogofi. ⁴⁴ Wahuwila wose wagendeelaga kunda hamwenga na kuhangila vint'hu vawe kwa kila yumwenga. ⁴⁵ Na wakataga vint'hu, no ugoli wawe na kukepangila matundu kuligana na viya kila yumwenga naakaviungu. ⁴⁶ Kila zuwa dikutimila na wakadugana enga viya fy mwe Nyumba ya Mnungu, naho nawakadya ndala, wakadya kwa kinyemi na mioyo ya ukise, ⁴⁷ wakamto-gola Mnungu no kuwatende want'hu wose welelwe. Naho kila zuwa Zumbe naakawagenyeza kwe difyo dyawe, kwa wadya nawakayokolwa.

Mnt'hu aholomp'hale ahonywa

3 Zuwa dimwenga Petulo na Yohana wandaga wakaita hamwenga kwe nyumba ya Mnungu saa kenda kisingi, mwe sa yo kumvika Mnungu. ² Hadya he Nk'hili Int'hana enga ivo ikwitangwa, handaga na mnt'hu aholomp'hale viga mo wikazi wakwe wose. Mazuwa yose naakegalwa kwe nk'hili akalombeze matundu kulawa kwa want'hu wandaga wakaita kwe Nyumba ya Mnungu. ³ Eze awaone Petulo na Yohana wakengila mwe nyumba ya Mnungu, awalombezaga wamwink'he chochose. ⁴ Petulo na Yohana wamkaulis-aga mnt'hu uyo, niyo Petulo amgamba, "Kikaule suwe!" ⁵ Ivo niyo awakaulisa akakawiila kwink'higwa chochose. ⁶ Mna Petulo amgambaga, "Miye hina matundu, mna nakwink'ha kiya nnanacho, kwe dizina dya Yesu Kilisito ywa Nazaleti, nakugamba Kimala ugende!" ⁷ Niyo amwinula kwa mkono wakwe wo kulume, no kumwambiza akimale. Aho iviga ne zink'hungu ze viga vakwe vapataga ludole. ⁸ Niyo apili-

ka no kukimala ne viga vakwe, naho niyo akonga kugenda genda, niyo engila nawo kwe Nyumba ya Mnungu, akagenda na kupilika pilika akamtogola Mnungu. ⁹ Want'hu nawamuona akagenda no kumtoga Mnungu, ¹⁰ naho umwo weze wamuwone kugamba ni yudya kilombezi andaga akekala he nk'hili ikwitangwa Nnk'hili Nt'hana, wose wehelagwa na kuhungwa mwe kiya kimlaile yudya mnt'hu.

Ulosi wa Petulo mwe Nyumba ya Mnungu

¹¹ Umwo yudya mnt'hu andaga hamwenga nawo Petulo na Yohana, want'hu wose wehelesagwa, naivo niyo wawagulukila hant'hu hakwitangwa ho ukumbi wa Sulemani. ¹² Petulo eze awaone awant'hu niyo awagamba, Wandugu zetu wa Izilaeli, nii mwehelwa mwe mbuli ino, naho nii mwakikaulisa suwe? Nyuwe mwagamba aya yadamanyika kwa udahi wetu suwe, hegu kwo uwedi kinanao kimtenda mnt'hu uyu agende? ¹³ Mnungu ywa Ibulahimu na ywa Isaka na ywa Yakobo na Mnungu ywa wakale wetu, kamwink'ha ukulu mtumwa ywakwe Yesu, mna no mumgela mwe mikono ya maseuta, niyo mwamlemela hameso ha Pilato, hata hadya Pilato aungaga amlekele. ¹⁴ Nakanda mnt'hu akukile naho azumilwe ni Mnungu, mna mwamlemelaga, vitendese no mumlombeza Pilato awambizeni kumlekela yudya mkomi. ¹⁵ Nomumkoma yudya akulongoza kwita ko ugima mna Mnungu nakamuuyula, naswe nisuwe kiyaone ayo. ¹⁶ Nu udahi we dizina dyakwe umgeile ludole uyu mnt'hu agende. Uyu mkumuona mumanya kadamanyilwa ayo kwa mhuwi kwa zina dya Yesu, nu mhuwi mwa Yesu nuwo umhonyile, enga ivo nyose mkudaha kuwona.

¹⁷ "Naho elo, ndugu zangu, hiyamanya yadya mumdamanyile Yesu nyuwe ne vilongozi wenyu, mdamanya kwaviya nomnda hamanyize. ¹⁸ Mnungu ayalongaga kombokela walotezi wakwe kugamba Kilisito Mkombozi nasulumizwe, naho haluse kayatenda yadamanyike kwe sila ino. ¹⁹ Kweileni, mumhitukile Mnungu, vileke Mnungu awausile wavu wenyu. Mnatenda ivo, ²⁰ lupisi va kugeligwa ludole nolwize kulawa kwa Zumbe, naho naawegaileni Yesu uyo Kilisito Mkombozi msaguilwe. ²¹ Neekale uko kulanga mpaka Umwo vikabubula aho vint'hu vose nevidamanywe uhya, enga viya Mnungu alongile kombokela kwa walotezi wakwe awo wandaga uuko kale. ²² Kwaviya Musa agambaga, 'Zumbe Mnungu wenyu naawasaguileni mlotezi mgati mwa wandugu zenyu enga ivo anigale miye, naho naande yumwenga mwa want'hu wa kwenyu, muyategeleze yose naawagam-bileni myadamanye. ²³ Uneva mnt'hu yeyose hana mtegeleze mlotezi uyo, naalavigwe kulawa mwa want'hu wa Mnungu niyo kukomwa.' ²⁴ Walotezi wose wandile no ulosi, Samweli na wose wamtimile woho nawo walongaga iki kikulaila mwa mazuwa aya. ²⁵ Ndagano za Mnungu kwombokela kwa walotezi wakwe ni kwa nyuwe, naho mwihamwenga mwe yadya Mnungu alagane na wakale wenyu. Enga ivo alongaga na Ibulahimu, 'Kombokela ko lukolo neni-

wavikile want'hu wose mwe isi.' ²⁶ Naivo Mnungu kam-sagula mtumwa ywakwe naho nk'hongo kamwigala kwenyu, kuwavikila kwa kuwatenda kila yumwenga ywenyu kuhituka kulawa mwe zisila zenyu ziihile."

Petulo na Yohana waikwa he kitala

4 Petulo na Yohana wandaga wakei kusimula na want'hu umwo walava nt'hambiko na Mkulu wa wamizi we Nyumba ya Mnungu hamwenga na Masadukayo waweziilaga. ² Wandaga na maya kwaviya wegala ulosi awa waidi wawahinizaga want'hu kugamba Yesu auyukaga, kikwigala uwona kugamba, wabanike nawauyuke. ³ Ivo niyo wawagwila nokuwavugaila kubula zuwa ditimile, kwaviya zuwa nediswa. ⁴ Mna wose wawivaga uwo ulosi wahuwilaga, naho mwa awo wagosi du wandaga milongo magana mashano.

⁵ Mwe dizuwa dya kaidi, vilongozi wa Wayahudi na wadala vilongozi hamwenga na wahinzi wa sigilizi, wakeduganyaga mwo mzi wa Yelusalemu.

⁶ Waduganaga hamwenga na Mlava nt'hambiko Mkulu Anasi, hamwenga na Kayafa na Yohana, na Alekizanda hamwenga na watuhu we nyumba yo Ulava nt'hambiko Mkulu. ⁷ Wawaikaga Wegala Ulosi, Petulo na Yohana hameso yawe niyo wawauza, "Mwayadamanya aya kwa ludole lwani? Naho kwa udahi wa dizina dyaani?"

⁸ Petulo akanda kamema Muye ywa Mnungu, niyo awahitula, "wadala Vilongozi wa want'hu, na wakulu, ⁹ uneva kiletwa dielo nakuuzwa kilonge izimbuli izedi adamanyilwe uyo aholomp'hale, naivo ahonyigwe, ¹⁰ nyuwe nyose hamwenga na want'hu wose wa Izilaeli mmanye. Mnt'hu uyu akimale hameso henyu, mgima ngungulu, kwa zina dya Yesu Kilisito ywa Nazaleti, yudya mwamuwambaga mo msalaba, uyo auyulwe ni Mnungu. ¹¹ Uyu Yesu niye yudya awandikagwa mwo Mawandiko Yakukile kugamba, 'Diiwe diya mwadilemelaga nyuwe wazesi, dinda iwe kulu hediikuungwa kusweswa kujink'ha yose.'

¹² Uyokozi walawa kwa yehe ekedu, mwe isi yose hadihali zina dyodyose hasi ye mbingu kink'higwe ni Mnungu dikudaha kukiyokola."

¹³ Want'hu we kitala wehelegwa kuuona weduvi wa Petulo na Yohana, nokubunk'hula kugamba wandaga ni enga want'hu watuhu wose ivo weli, naho heweina umanyi. Wabunk'hulaga naho kugamba wandaga hamwenga na Yesu. ¹⁴ Mna hawandaga na dyodyose wadahile kulonga kwaviya nawamuona yudya mnt'hu ahonile kakimala hamwenga na wakina Petulo na miyawe Yohana. ¹⁵ Ivo niyo wawagamba wafose kuse ye kitala, niyo vilongozi we kitala cha Wayahudi wakonga kutalaula wohowenye. ¹⁶ Wakeuzaga wenye wakagamba, "Nekitende viyih mwa want'hu awa?" "Kila mnt'hu mwo mzi wa Yelusalemu kamanya kia kihungi kikulu kidamanywe ni Petulo na Yohana, naho hakikudaha kukilemela. ¹⁷ Mna chaungwa kuwafingiza want'hu awa wasekulonga naho na mnt'hu yeyose

kwa zina dya Yesu, vileke imbuli ino ise kugendesa mwe isi yose.”

¹⁸ Ivo niyo wawetanga naho kwe nyumba no kuwafingiza kugamba wasekulonga naho mwekieti hegu kuhiniza kwa zina dya Yesu. ¹⁹ Mna Petulo na Yohana niyo wawahitula kugamba, “Lamuleni nyuwe kiya ichedi kikwelela ha meso ya Mnungu, kuwatimilani nyuwe hegu kumtimila Mnungu. ²⁰ Kwaviya hakikudaha kuleka kulonga kiya kikione na kukiva suwewenye.” ²¹ Ivo vilongozi we kitala wagendeelaga kuwafingiziza, niyo chawalekela. Nawaona kugamba nevinda vidala kuwasulumiza, kwaviya want’hu nawakamwink’ha ukulu Mnungu kwe kiya kilaile. ²² Yudya mnt’hu adamanyilwe ikihungi andaga na myaka ijink’hile milongo mine.

Wahuwila walomlombeza Mnungu awenk’he weduvi

²³ Aaho Petulo na Yohana weze walekelwe, wauyaga kwa weyawe no kuwagambila kiya wakulu wa walava nt’hambiko na wadala vilongozi ivo walongile. ²⁴ Umwo wahuwila weze weve ivo, wakeduganyaga hamwenga kwa kumlombeza Mnungu kwa moyo umwenga wakagamba, “Zumbe Muumbi wo ulanga ne isi ne bahali na vose vimndani mwawe! ²⁵ Walongaga no mkale ywetu Daudi, mtumwa ywako, kwa udahi wa Muye ywa ywako, ukagamba, ‘Nii want’hu we isi yose waihiwa, nii want’hu waikaga minyanyiko ya kihezi? ²⁶ Mazumbe we isi wakeika lumwe, vilongozi nao wakeduganya hamwenga wakamhiga Zumbe na Kilisito Mkombozi amsagule.’ ²⁷ Kwaviya ikindedi Helode na Pontio Pilato waduganaga mwo mzi hamwenga na want’hu hi Wayahudi na want’hu wa Izilaeli kumhiga Yesu, Mndima ywako Akukile, uyo umtagule, Kilisito Mkombozi. ²⁸ Nawadamanya kila kint’hu kiya ukiikile lumwe kwa udahi no kuunga kwako kugamba nekilaile. ²⁹ Naho haluse, weye Zumbe, kaula ukutisa kwawe, naho ukizumile suwe wandima wako, kibilikize ulosi wako kwa kakeduvya. ³⁰ Chulula mkono wako uwahonye want’hu, naho damanya vilagiso va na kwehela kwa kombokela zina dyo mtumwa ywako Yesu Akukile.”

³¹ Weze wabinde kulombeza Mnungu, hadya wandile niyo hasingisika. Wose hadya niyo wamemezwa Muye ywa Mnungu no kubilikiza Mbuli ya Mnungu kwa weduvi.

Wahuwila wahangila vint’hu wananavo

³² Fyo dya wahuwila wandaga wamwenga mwe zifanyanyi zawe na mwe mioyo yawe. Hakwandile na yeyose adahile kugamba kint’hu chakwe mwenye, ila wahangilaga vint’hu vose wandaga navo. ³³ Kwa udahi mkulu wegala ulosi walavaga uwona mwe mbuli yo kuuyuka kwa Zumbe Yesu, naho niyo Mnungu awenk’ha uwedi mwingi. ³⁴ Mwo umwenga wawe hakwandaga na yumwenga andaga na uswesi wa kint’hu. Wamwenga wandaga na vint’hu vawe wavitagaga no

kwink’hiza matundu yalaile mwediyombe, ³⁵ nokuzink’hiza kwa wegala ulosi, naho matundu nayapangigwa kwa kila mnt’hu kuligana viya akuviunga.

³⁶ Kwandaga na Mlawi yuwenga mwelekwa ywa Kipulo, akwitangwa Yusufu, uyo wegala ulosi wakumwitunga Banaba nuko kugamba “Mgela moyo want’hu”, ³⁷ atagaga nk’hode yakwe, niyo kuyaguha matundu nokuyenk’hiza kwa wegala ulosi.

Anania na mkaziwe Safila

5 Kwandaga na mnt’hu yumwenga etangagwa Anania, hamwenga na mkaziwe Safila, nao watagaga mgunda wawe. ² Anania afisaga matundu yamwenga, mkaziwe naye amanyaga, niyo enk’hiza yadya yasigale kwa wegala ulosi. ³ Petulo niyo amgamba, “Anania, nii ukamlekela Mwavu umoyo wako, niyo wamdamt’hiliza Muye ywa Mnungu kwa kufisa matundu yamwenga uyapatile mokutaga umgunda wako? ⁴ Umwo wandile ukei kuutaga mgunda, nounda wako, naho hata wize uutage matundu nayanda yako. Haluse nii ukapata ulamuzi wa kudamanya ivo? Huwadant’hilize want’hu, mna kumdamt’hiliza Mnungu!” ⁵ Aaho Anania eze eve ivo, niyo agwa hasi no kubanika. Want’hu wose wevaga imbuli iyo wengilagwa niwogofi mkulu. ⁶ Wabwanga wezaga no kuuvika sanda kimba chakwe no kugenda kukizika uko kuse.

⁷ Lupisi lwa masaa matatu ivi, mkaziwe nakengila mwe nyumba idya akanda hamanyize chochose kilaile. ⁸ Petulo niyo amgamba, “Nigambile, matundu aya nayo ye diyombe dye kindedi mtagile umgunda?” Yudya mvele niyo amhitula, “Heiye, naayo.”

⁹ Ivo Petulo niyo amuuza Yudya mvele, “Nii weye na mgosiyo mwivana kumgeza Muye ywa Zumbe? Want’hu wamosaga msanga mgosiyo weyaha homnango, naho nawakwinule weye nawe!” ¹⁰ Aaho yudya mvele niyo agwa no kubanika. Wadya wabwanga niyo weza no kuwona kugamba nakafa, ivo niyo wamwinula no kummosa msanga hagihi na mgosiwe. ¹¹ Fyo dya wahuwila wa Kilisito dyose na want’hu watuhu nawengilwa ni wogofi.

Vihungi no kwehela

¹² Vihungi vingi na vakwehela nevikadamanywa ni wegala ulosi mgati mwa want’hu. Wahuwila wose nawakadugana kwa moyo umwenga mwo ukumbi wa Sulemani. ¹³ Hakwandile na yeyose wakuse ye dibunga agezile kukelunga nawo hata vandile want’hu nawaka walongela vedi.

¹⁴ Mna want’hu wengi wagosi na wavele nawakelunga mwe difyo dyao, nokutenda fyo dya wakumhuwila Zumbe dyongezekela. ¹⁵ Niyo vanda mwa yadya nayakadamanywa ni wegala ulosi, wanyonge nawak-enulwa mwe zisila no kuikwa mwe vigonelo vileke kizuli du cha Petulo kiwagubike wamwenga umwo akomboka. ¹⁶ Naho mafyo ya want’hu yezaga kulawa kwe mizi izunguluke Yelusalemu, wakawegala wose

wandile wakalumwa, wadya wandile na mp'hepo, na wose wahonyagwa.

Wagela Ulosi wasunk'wasunk'wa

¹⁷ Wakulu wa walava nt'hambiko, hamwenga na want'hu wose we dibunga dya Masadukayo, niyo wengila finju kwe wegala ulosi, ivo nawalamula kuwa tendela vihile. ¹⁸ Nawawagwila wegala ulosi niyo wawagela kwe divugailo. ¹⁹ Mna kilo ikia mtumigwa ywa Zumbe akomolaga ulwivi lwe divugailo, na kuwalava kuse wegala ulosiwa, niyo awagamba, ²⁰ "Iteni mkakimale kwe Nyumba ya Mnungu, muwagambile want'hu mbuli zose zo ugima mhya." ²¹ Wagela Ulosi niyo watoza isigilizi, iviya kisingi wengilaga kwe Nyumba ya Mnungu no kukonga kuhiniza. Wakulu wa walava Nt'hambiko hamwenga na weyawe, wawetangaga want'hu wose we kitala na wadala vilongozi we Kiizilaeli, niyo wasigila uko kwe divugailo kuwaguha wegala ulosi no kuwaleta hameso yawe. ²² Mna wamizi we Nyumba ya Mnungu weze wabule, hawawaonaga wegala ulosi awo mwe divugailo, ivo wauyaga kwe Kitala no kuwagambila, ²³ "Kize kibule kwe divugailo nekidibwila divugailo divugalwa ndindili, naho wamizi wose nawanda meso mwe zink'hili, mna kize kikomole zinyivi hakione mnt'hu yeyose kundani!" ²⁴ Umwo Wakulu wa walava nt'hambiko na yudya mku-lu wa wamizi we Nyumba ya Mnungu weze weve ivo, na weheelwa kugamba wegala ulosi wadigwa nii. ²⁵ Niho aweziilaga mnt'hu akawagamba, "Tegelezeni! Want'hu wadya muwavugaille kwedivugailo wekwe Nyumba ya Mnungu, wahiniziza want'hu!" ²⁶ Ivo mkulu wa wamizi, hamwenga na want'hu wakwe, wagen-daga kuwavuza kwa mp'hahalahole kwaviya wogohaga want'hu sema wana watowe maiwe.

²⁷ Wawengizaga kundani, na kuwakimalisa hameso ye kitala, niyo mkulu wa walava nt'hambiko awauza mbuli wegala ulosi. ²⁸ Niyo awagamba, "Nyuwe neki-walemezesa mse kubilikiza kwa dizina dyo mnt'hu uyu. Mna kauleni ivo mdamanye! Mgendeza mahinizo yenyu mwe Yelusalemu yose, naho mwaunga mki-tende kugamba suwe nisuwe kimkomile!"

²⁹ Niyo Petulo na wegala ulosi weyawe wahitula, "Chaungwa kumwogoha Mnungu, hiyo mnt'hu.

³⁰ Mnungu ywa wakale wetu amuuylaga Yesu aho nyuwe mwize mumkome kwa kuhweleza mwo mti.

³¹ Mnungu amwikaga mwe nt'hunyo yakwe kwa kum-tenda kilongozi na mlokozi, kuwenk'ha Wazilaeli lunka lwa kweila no kuusilwa wavu wawe. ³² Nisuwe kiku-longa uwona we zimbuli izi, hamwenga na Muye ywa Mnungu, uyo niye enk'hizwe kwa wose wakumwiva Mnungu."

³³ Wadya want'hu we kitala weze weve ivo niyo wafa maya, wakaunga wawakome wadya wegala ulosi.

³⁴ Mna yumwenga mwa Mafalisayo etangagwa Gamalieli andaga mhinizi wa sigilizi, naho uyo azumi-lagwa vitendese ni want'hu wose, akimaalaga he Kita-la, niyo awagambaga wegala ulosi wande kufosa kuse ludodo. ³⁵ Niyo awagamba want'hu we Kitala,

"Wambuyazangu Waizilaeli mnde na wengele kwa kia mkuunga muwadamanyile want'hu awa. ³⁶ Mwakum-bukila kugamba alailaga Teuda mazuwa yomboke akaketogola kunda mnt'hu mkulu, niyo want'hu wabu-laga magana mane wamzumilaga na kukelunga naye, Mna niyo akomwa, wose nawakamtimila niyo wa mwaganika, kafyo kakwe niyo kaganika. ³⁷ Akajika na-ho, niyo alaila Yuda ywa Wagalilaya, mo kuwaza want'hu, uyu naye apataga want'hu wabindile wingi mna naye akomagwa, niyo want'hu wamtimila wamwaganika. ³⁸ Naivo nawagambilani, mwe mbuli ino msekuwatenda dyodyose want'hu awa, walekeni wenye. Uneva iki wakudamanya chalawa mwe zi-fanyanyi za want'hu, nekisunguze kwaganika, ³⁹ mna uneva ni cha Mnungu, homdahe kuwafingiza, kwaviya nomkebwile mmo kuhigana na Mnungu!"

Kitala chatimilaga milosi ya Gamalieli. ⁴⁰ Wawetanga-ga naho awo wegala ulosi, niyo wawatowa mikoty, na kuwafingiza wase kuhiniza naho kwe dizina dya Yesu niyo wawalekela. ⁴¹ Wagela Ulosi weze wafose mwe ki-tala wandaga na kinyemi kwaviya Mnungu awenk'ha-ga kuwagilwa kugeligwa soni kwajili ye dizina dya Yesu. ⁴² Naho mazuwa yose mwe Nyumba ya Mnungu na mwe zinyumba za want'hu, wegala ulosi wagen-deelaga kuhiniza no kubilikiza Mbuli Yedi ya Yesu Kilisi-to kugamba niye Mkombozi asagulwe.

Wambizi mfun-gate

6 Ize yajike aho, enga ivo wanamp'hina nawakongezekela, kwa swesaga muivano mwa Wayahudi wakulonga Kigiliki, na Waibulania. Wayahu-di wakulonga Kigiliki nawakalabila kugamba wavele wakwawe wabanikilwe na walume zawe, wajaligwa mwo upasi we nk'hande wa kila zuwa. ² Kwa ivo wadya wegala ulosi mlongo na waidi niyo wetanga idifyo digi-ma dya wanamp'hina wose na kuwagamba, haviwag-ilwe kwa suwe kuleka kubilikiza mbuli ya Mnungu, vileke kikaule mbuli yo upasi we vint'hu. ³ Elo wan-dugu zetu, saguleni want'hu mfun-gate mwa nyuwe wamanyike kunda na Muye ywa Mnungu no umanyi, nekiwaike kunda wakimalizi we mbuli ino yo upasi. ⁴ Naivo suwe nekinde ne ndima yo kumlombeza Mnungu no kubilikiza.

⁵ Fyo dyose dyelelagwa ne zifanyanyi za wegala ulosi, niyo wawasagula Sitefano mnt'hu mta mhuwi mkulu na Muye ywa Mnungu na Filipino na Pulokola na Nikono na Timoni na Palamena hamwenga na Nikolasi hi myahudi kulawa Antiokia, uyo atendagwa kunda mwe dini ye Kiyahudi aho nk'hongo. ⁶ Kafyo ako kegalagwa kwa wegala ulosi, niyo wegala ulosi wawageleka mikono no kuwavikila.

⁷ Naivo mbuli ya Mnungu yageendelaga kugen-dezwa, wanamp'hina mwe Yelusalemu wagenyelaga na kugenyela, naho walava nt'hambiko wabindile ingi wamhuwilaga Yesu.

Kugwiligwa kwa Sitefano

⁸ Sitefano enk'hagwa uwedi wa Mnungu vitendese na kwink'hwa udahi ni Mnungu, adamanyaga vilagiso na kweheela mwa want'hu. ⁹ Mna na ahigagwa ni want'hu wamwenga we nyumba yo mviko neiketangwa nyumba ya walekelwa, yawaduganyaga hamwenga Wayahudi kulawa Kilene, na Alekizandilia. Awa wandaga Wayahudi wandaga watumwa, mna wenk'hagwa ulekelwa wawe. Vandaga ni hamwenga na Wayahudi kulawa Kilene na Ekizandilia. Woho na wayahudi watuhu kulawa mikoa ya Kilikia na Asia wakongaga kuhigana na Sitefano. ¹⁰ Mna Muye ywa Mnungu amwink'haga Sitefano umanyi wedi naho umwo andile akalonga, hawadahile kumhuma. ¹¹ Ivo wazungulaga want'hu no kuwenk'ha matundu vileke walonge lulimi kugamba, "Nekimwiva akambela vihile Musa na kumbela Mnungu!" ¹² Kwa ivo na wakasongeleza want'hu, wadala vilongozi, na wahinzi wa miko ya Musa. Wamgwilaga Sitefano kumwigala kwe Kitala. ¹³ Niyo wetanga want'hu kwiza kulonga udant'hi mwa Sitefano. Niyo wagamba, "Mnt'hu uyu hakuleka kuibela vihile Nyumba ikukile ya Mnungu, hamwenga ne miko ya Musa. ¹⁴ Chamwivaga akagamba, uyu Yesu wa Nazaleti naaimole Inyumba ya Mnungu no kuihitula miko yose kiihokele kwa Musa!" ¹⁵ Wose wekalaga he kitala wamn'goelaga meso Sitefano no kuwona kugamba ifuta yakwe yang'alaga enga futa ya mtumigwa ywa kwe mbingu.

Utambalisi wa Sitefano

7 Mlava nt'hambiko Mkulu amuzaga Sitefano, "Iki kindedi?"
² Sitefano niyo ahitula, "Wandugu zangu, nitegelezeni! Umwo mkale ywetu Ibulahimu andaga akei kuita uko Halani, Mnungu ywo ukulu amlailaga uko Mesopotamia ³ niyo amgamba, 'Waleke want'hu wako ne isi yako naho uite kwe isi huunga hulagise.'
⁴ Ibulahimu ailekaga isi yakwe ya Wakalidayo niyo agenda kwikala Halani. Aho ise dya Ibulahimu eze abanike, Mnungu amtendaga Ibulahimu asogele mwe isi ino mkwikala ivi haluse. ⁵ Mnungu hamwink'haga hohose mwe isi iyo kunda hakwe hata hant'hu hadodo mwe isi, Mna Mnungu amwikilaga ndagano kumwink'ha isi iyo, naho iyo neikanda yakwe hamwenga ne cheleko chakwe. Umwo Mnungu aikaga indagano iyo Ibulahimu andaga heina mwana. ⁶ Naivi nivo alongaga Mnungu kwa Ibulahimu, 'Cheleko chako nekikale kutanga, naho uko nawande watumwa, naho nawatendelwe yaihile kwa myaka milongo mine. ⁷ Mna nenombose usengelo kwa wadya wa kuwatendani watumwa, Mnungu kagamba, akajika nenikilave cheleko chenye mwe isi iyo naivo nawanivike miye hant'hu aha.'" ⁸ Niyo Mnungu atenda wila wa kumvina Ibulahimu kunda kilagiso che ndagano. Ivo Ibulahimu niyo amvina Isaka mazuwa mtandatu du eze elekwe, Isaka niyo eza kumvina mwanawe Yakobo, Yakobo

naye niyo eza kuwavina wadya wanawe mlongo na waidi, awakale wo lukolo lwetu.

⁹ Wana Yakobo wamuwonelaga finju ndugu ywawe Yusufu niyo wamtaga kwo utumwa uko Misili. Mna Mnungu andaga hamwenga naye Yusufu, ¹⁰ niyo amkombola mwa makunt'ho yakwe. Mnungu amwink'haga Yusufu uwedi wakwe na umanyi hameso ya seuta ywa Misili akwitangwa Falao, Yudya Seuta ywa Misili niyo amtenda Yusufu kunda mkulu mwe isi na mwe nyumba yakwe yose. ¹¹ Niyo kwalaila gumbo kulu mwe isi ya Misili ne isi ya Kanani, yawatendaga wakale wetu kunda na makunt'ho makulu. Wakale wetu hawadahaga kupata chochose cho kudya. ¹² Yakobo eze eve kugamba Misili kuna nk'hande, niyo awatuma wadya wanawe awo wakale wetu, waite Misili malavo yao ya nk'hongo. ¹³ Mwe nt'hambo yawe ya kaidi Yusufu akelavanyaga kwa wanduguze, Falao niyo aimanya imp'huga ya Yusufu. ¹⁴ Yusufu egalaga want'hu kwa ise Yakobo, amgambile hamwenga ne mp'huga yose, uwazilo wawe wandaga ni milongo mfungate na shano, weze Misili. ¹⁵ Ivo Yakobo aitaga Misili yehe hamwenga na wakale wetu watuhu, na uko nuko wafilaga. ¹⁶ Vimba vawe vegalagwa mpaka Shekemu, niyo wamosigwa msanga mwe kikuta agulaga Ibulahimu kwa want'hu wa kabila dya Hamoli kwa matundu heyemanyike uwazilo wakwe.

¹⁷ Want'hu wetu kudya Misili wagenyelaga niyo wanda wabindile ingi aho Mnungu andaga akaunga akint'hize indagano yakwe aikaga na Ibulahimu. ¹⁸ Kulongole, seuta yumwenga hammanyaga Yusufu, akongaga kunda seuta ywa Misili. ¹⁹ Awatendelaga want'hu wetu ukwank'walu, kuwadamanyila wihi kuwatigiza wawaduule kuse wana wawe wakembe vileke wabanike. ²⁰ Aho niho elekagwa Musa mwana mkembe mtana. Alelagwa kwawe kaya kwa miyezi mitatu, ²¹ eze aikigwe kuse ye kaya yawe, mwana kindele ywa Falao amguhaga Musa no kumlela enga mwanawe. ²² Musa ahinizwagwa umanyi wose wa Wamisili, niyo akula kwa milosi na udamanyi.

²³ "Musa eze abule myaka milongo mine afanyanya kuwaona wanduguze Waizilaeli. ²⁴ Aonaga Mzilaeli yumwenga akatoigwa nu Mmisili, niyo agenda kumwambiza no kumlihizila kwa kumkoma uyo Mmisili. ²⁵ Agambaga mafa wanduguze Wazilaeli wadahaga kumanya kugamba Mnungu aunga awakombole kwa kombokela yehe Musa, mna hawakombaganyaga. ²⁶ Zuwa ditimile awaonaga Wazilaeli waidi wakatoana, agezaga kuwalamula. 'Tegelezeni, nyuwe want'hu, mwindugu wa hamwenga Wazilaeli, Mwatowanilanai?' ²⁷ Mna yudya yumwenga naakamtoesa miyawe niyo amsindikila kunk'handu Musa, akamgamba, 'Niani akuikile kunda mkulu na mlamuzi ywetu?' ²⁸ 'Waunga mnikome enga viya umkomile Mmisili gulo?' " ²⁹ Musa eze eve ivo, niyo anyilika Misili kuita Midiani. Uko elekaga wana wakilume waidi.

³⁰ "Ize yomboke myaka milongo mine, Mtumigwa ywa kwe mbingu amlailaga Musa mwo lulija lukwaka

mwa kasaka, ukwo kwe dijangwa hagihi no mnima wa Sinai. ³¹ Musa ehelwagwa kwa ayo ayaonaga, niyo asogela hagihi hakasaka vileke akaule vedi. Mna niyo eva izwi dya Zumbe. ³² 'Ni miye Mnungu ywa wakale wako, Mnungu ywa Ibulahimu, Mnungu ywa Isaka na Yakobo.' Musa ogohaga na kuzingiza hagezile kukaula. ³³ Zumbe niyo amgamba Musa, 'Hambula vilatu vako, aho ukimale ni hant'hu hakukile. ³⁴ Hiuona uk-wank'walu uwo wakutendelwa want'hu wangu ukwo Misili. Hiiva indilo yawe, hiseela kwiza kuwakombola. Nohutume uite Misili.' "

³⁵ "Musa niye yudya alemelwagwa ni Waizilaeli. Wamuuzaga. 'Niani akugambile unde mkulu na kunda mlamuzi ywetu?' Niyehe uyo atumigwe ni Mnungu kuwalongoza want'hu no kuwakombola kwa wambizi wa mtumigwa ywa kwe mbingu, uyo amlailaga mwa kasaka kakukweela moto. ³⁶ Awalongozaga mwo kufosa Misili, akadamanya vilagiso na kwehela ukwo Misili na kwe bahali ink'hadu, na kwe dijangwa kwa myaka milongo mine. ³⁷ Musa niye awagambaga watu wa Izilaeli, 'Mnungu na awasaguileni Mlotezi engamiye, kulawa mwa wandugu zenyu.' " ³⁸ Niye yudya andaga hamwenga na want'hu wa Izilaeli wakeduganyaga kwe dijangwa, andaga uuko hamwenga na wakale wetu hamwenga no mtumigwa ywa kwe Mbingu alongaga naye kwo mnima wa Sinai, naho ahokelaga milosi yo ugima eze akigambile suwe.

³⁹ "Mna wakale wetu wamlemelaga kumwiva niyo wamsukumizila kunk'handu, no kunyemwa nyemwa kuuya Misili. ⁴⁰ Wamgambaga Haluni, 'Kidamanyile mnungu akuunga akilongoze, kwaviya hakikumanya ayo yambwiile Musa, uyo akilavile Misili.'

⁴¹ Wadamanyaga hili dikeigile njeku, wakaditendela nt'hambiko, wakavika kint'hu wakidamanye woho wenye. ⁴² Ivo Mnungu niyo awasa, na kuwaleka wavike nt'hondo zo ulanga, engamiye viwandikwe mwe kitabu cha walotezi kugamba.

'Nyuwe want'hu wa Izilaeli! Hamwandile mwi wangu hiyo miye nomkanilavila nt'hambiko kwa malavo milongo mine mwe dijangwa.

⁴³ Nyuwe nomwinula heha dya Moleki, ne kizuli cha Lefani, yumwenga mwe milungu nt'hondo yenyu,

nayanda mahili mwayadamanyaga nt'hambiko. Ivo elo neniwasamizeni mwite kujink'ha Babiloni.' "

⁴⁴ "Wakale wetu wandaga ne Dihema dya ulonga uwona uko kwedijangwa. Dyadamanyagwa engamiye viya mwenye Mnungu amsigiilaga Musa, kugamba didamanywe engamiye viya Musa alagiswe. ⁴⁵ Akajika naho, wakale wetu wadihokelaga diheha kulawa kwa watati-zawe wandaga nadyo umwo wakanda na Yoshua, no kuzitaha ziisi kulawa kwe zink'holo zia Mnungu azigulusaga engamiye viya waziguhaga. Naho nedikala mpaka mwa mazuwa ya Daudi. ⁴⁶ Daudi ahokelaga uwedi, niyo amlombeza Mnungu amwink'he hant'hu hakumzengela wikazi Mnungu ywa Yakobo. ⁴⁷ Mna niyo Sulemani amzengela Mnungu nyumba.

⁴⁸ "Mna Mnungu ekulanga mwa yose hakwikala mwe zi nyumba zizengigwe ni mikono ya want'hu engamiye viya mlotezi akulonga,

⁴⁹ Zumbe agamba, 'Mbingu nidyo difumbi dyangu dyo Useuta,

isi niyo huikila iviga vangu.

Ni nyumba ya vivihi mkudaha kunizengela?

Heihi aho miye huunga nikale?

⁵⁰ Vint'hu ivi voseni himiye nividamanye?' "

⁵¹ Niyo Sitefano agendeela kulonga, "Nyuwe mna kigungu mtwi! Mioyo yenyu inda midala, magutwi yenyu hayakwiva ulosi wa Mnungu! Mnda engamiye wakale wenyu, nyuwe nanywe mwaungisa kumhiga Muye ywa Mnungu! ⁵² Togoleni eyuko mlotezi yeyose hesulomizwe ni wakale wenyu? Wawakomaga walotezi, awo walongaga ukwiza kwa yudya Mndima wo Uwedi. Naho haluse mumsezenga no kumkoma. ⁵³ Ni nyuwe mwaihokelaga miko ya Mnungu idya yegalagwa ni mtumigwa ywa kwe Mbingu, mna mwiibela."

Sitefano atoigwa maiwe

⁵⁴ Umwo wadala we Kitala weze weve ivo Sitefano akulonga, wafaga maya niyo wagwegwejula meno kwa maya. ⁵⁵ Mna Sitefano, amemigwe ni Muye ywa Mnungu, asinyaga kulanga no kuuona ukulu wa Mnungu, Yesu naye kakimala kulume kwa Mnungu. ⁵⁶ Niyo Sitefano agamba, "Kauleni nauona ulanga ukomoka, naho Mwana Mnt'hu kakimala kulume kwa Mnungu!"

⁵⁷ Wadala we Kitala wagutulisaga, kwa mikono yawe wasitaga magutwi. Niyo wose kwa hamwenga wamkump'hukila, ⁵⁸ no kumduula kuse yo mzi niyo wamtowa maiwe. Wadya waone niyo waika suke zawe kwa ndugu ywetu akwitangwa Sauli. ⁵⁹ Umwo wandile wakamtowa maiwe Sitefano, yehe amlombeza Mnungu akagamba, "Zumbe Yesu, hokela umuye wangu!" ⁶⁰ Afikaga madi niyo aila kwa izwi kulu akagamba, "Zumbe! Use kukumbukila wavu wawe!" Alongaga ivo niyo abanika.

8 Naho Sauli alongaga uwona wo ukomi wakwe.

Sauli awasulumiza wahuwila.

Mwe dizuwa diya want'hu wamhuwile Kilisito mwe Yelusalemu wakongaga kukunt'hizwa kikwank'walu. Want'hu wose, kuleka wegala ulosi, wasambalaga uko Yuda na Samalia. ² Want'hu wa Mnungu wamwenga wamosaga msanga Sitefano, no kumhongeza kwa ndilo nk'hulu.

³ Sauli agezaga kudisulumiza difyo dya wahuwila wa Kilisito. Awalavaga kuse ye zinyumba Zawe awo wahuwila, na kuwagela kwe divugailo.

Mbuli Yedi yabilikizwa mwe Samalia.

⁴ Wadya wahuwila wasambalaga kose kudya wanyilikilaga wabilikizaga Mbuli Yedi. ⁵ Filipino aitaga kwe mizi ya Samalia na kumbilikiza kugamba Yesu Kilisito niye Mkombozi. ⁶ Mafyo ya want'hu wandaga na

nt'hegelezi mwa yadya naakalonga Filipino, kwaviya nawakamwiva, no kuwona vilagiso vingi adamanya. ⁷ Mp'hepo nezikawafosa want'hu kwa maizwi makulu ya ndilo, na wose wabindile ingi waholomp'hale ne viwete wose wahonyagwa. ⁸ Naivo kwandaga na kinyemi kikulu mwo mzi udyo.

⁹ Kwandaga na mnt'hu yumwenga ekalaga aho, zina dyakwe etangagwa Simoni, awehelaga want'hu wo mzi wa Samalia kwa kudamanya usai wakwe. Naaka keduvya kugamba yehe andaga mnt'hu yumwenga mkulu, ¹⁰ naho kila yumwenga mwo mzi uwo mwa mwa lika yose, wamwogohesaga, wakagamba, "Yehe niye udahi wa mnungu amanyike enga 'Udahi Mkulu,'" ¹¹ Nawakamwogohesa kwaviya kwa lupisi lutali naaka wehela ko usai wakwe. ¹² Umwo weze wahuwile Filipino akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta wa Mnungu, na za Yesu Kilisito, wabatizagwa wose wogosi kwa wavele. ¹³ Simoni mwenye naye ahwilaga, naho ize inde kabatizwa, ekalaga hagihi na Filipino naho ehelagwa umwo aonaga vakwehela vikulu na vihungi vandaga vikadamanywa.

¹⁴ Wegala Ulosi wa Yelusalemu wevaga kugamba want'hu wa Samalia wahokela mbuli ya Mnungu, ivo niyo wawegaila Petulo hamwenga na Yohana. ¹⁵ Weze wabule nawalombezela kwa Mnungu vileke wahokele Muye ywa Mnungu. ¹⁶ Kwaviya Muye ywa Mnungu andaga akei kwiza kwa yeyose mwawe, nawabatizwa du kwe dizina dya Zumbe Yesu. ¹⁷ Niho Petulo na Yohana wawageleka mikono mwawe, niyo wahokela Muye ywa Mnungu.

¹⁸ Simoni aonaga kugamba wahuwila wahokela Muye ywa Mnungu aho wegala ulosi weze wawageleke mikono. Ivo aungaga kuwenk'ha matundu Petulo na Yahana, ¹⁹ no kuwagamba, "Nink'heni udahi uno name vileke inde kila huunga nimgeleke mikono ahokele Muye ywa Mnungu."

²⁰ Mna Petulo niyo amhitula kugamba, "Weye na matundu yako kagiileni hale, kwaviya weye wagamba udahi wa Mnungu waguligwa kwa matundu. ²¹ Huna hant'hu, hegu kuhangila mwe ndima yetu kwaviya moyo wako hauwagilwe mwa meso ya Mnungu. ²² Kwaivo mhitukile Zumbe vileke zifanyanyi zako zihile, naho mnombeze vileke akuusile weye zifanyanyi enga izi. ²³ Naona kugamba kumemwa ni finyu naho umvugailwa wa wavu."

²⁴ Simoni niyo awagamba Petulo na Yohana, "Nilombezeleni kwa Zumbe, disekunilaila dyodyose mwa aya mkulonga."

²⁵ Petulo na Yohana weze wajike kulava uwona no kugendeza kose ulosi wa Zumbe, niyo wauya Yelusalemu. Umwo mwe sila wabilikizaga Mbuli Yedi ya Mnungu mwe zikaya zibindile ingi za Samalia.

Filipo ambatiza mkulu yumwenga wa Isiopia

²⁶ Mtumigwa ywa Zumbe amgambaga Filipino, "Keike lumwe wiite kwa mwenye mzi, kwe sila ikulawa Yelusalemu kuita Gaza." Sila ino haikugendwa mazuwa aya. ²⁷ Filipino akeikaga lumwe niyo aita. Mnt'hu

yumwenga ywa Isiopia andaga mgosi afunt'higwe, naho andaga mnt'hu mkulu amanyike, mkulu we kindolo chose cha Kandake, seuta ywe kivele ywa Isiopia.

Andaga uko Yelusalemu akamvika Mnungu, ²⁸ andaga akauya kaya Mwe ditololi dyakwe. Umwo andaga akagendeza, andaga kagubula kitabu cha mlotezi Isaya. ²⁹ Muye ywa Mnungu niyo amgamba Filipino, "Ita hagihi ne diya ditololi, unde hagihi nadyo." ³⁰ Filipino adiguluki la niyo amwiva yudya mnt'hu akasoma kulawa mwe kitabu cho mlotezi Isaya. Filipino amuzaga, "Togola wakombaganya icho ukusoma?"

³¹ Mkulu niyo ahitula, "Nenikombaganye vihi haheina mnt'hu wa kunitambalisa?" Niyo amgamba Filipino akwele mwe ditololi no kwikala hamwenga naye. ³² Uwo Mawandiko Yakukile naakasoma uyo mnt'hu vandaga ivi.

"Enga viya ngoto ikwigalwa ko kuchinjwa, enga viya Mwanangoto heekuila akamogigwa mazoya, halongile mbuli.

³³ Nakagelekwa uhuza, na kuswesa kuwagilwa kwakwe.

Niani akudaha kusimuila, mbuli ze cheleko chakwe, Kwaviya wikazi wakwe mwe isi ubula kwo uheelo."

³⁴ Yudya mkulu niyo amgamba Filipino, "Hake nigambile, niyuhiki akulongwa nu mlotezi? Akelonga mwenye, hegu eyuko mtuhu?" ³⁵ Filipino akongaga kulonga, akakongela nk'hongo yo ulosi wo Mawandiko Yakukile, akamgambila Mbuli Yedi ya Yesu. ³⁶ Umwo wandile wakagenda hasi mwe sila, wabulaga hant'hu hana mazi, niyo mkulu yudya agamba, "Aha hana mazi, nalingizwa nii nisekubatizwa?" ³⁷ Filipino niyo amgamba, "Wadaha kubatizwa uneva wahuwila kwo umoyo wako wose." Yudya mnt'hu niyo ahitula, "Nahuwila, nahuwila kugamba Yesu Kilisito ni Mwana ywa Mnungu."

³⁸ Yudya mkulu niyo asigiila ditololi dikimale, niyo Filipino hamwenga na yudya Mkulu waseela hasi mwa mazi, niyo Filipino ambatiza. ³⁹ Umwo weze wafose mwa mazi, Muye ywa Mnungu niyo amguha Filipino, niyo ahalawa ha meso ya yudya mkulu. Yudya mkulu hamuwone naho, mna nakagendeela no utafi wakwe amemigwe ni kinyemi. ⁴⁰ Filipino naketukila kabula uko Azoto, niyo agendeela no kubula Kaisalia, mwe sila abilikizaga Mbuli Yedi ya Mnungu mwe kila mzi.

Sauli ahituka

9 Mna Sauli agendeelaga kutisa na kufanyanya kuwakoma wanamp'hina wa Zumbe. Aitaga kwa Mlava nt'hambiko Mkulu ² niyo alombeza baluwa zikumwink'ha udahi wa kuita kwe zinyumba zo kuvika uko Damesiki, vileke anawabwiila want'hu we sila iyo ya Zumbe wagosi na wavele, awagwile no kuwegala Yelusalemu.

³ Sauli eze abule hagihi no mzi wa Damesiki, aho ung'azi kulawa kulanga wa mmwekelaga nt'hendelo zose. ⁴ Agwaga hasi niyo eva izwi dikumwitanga, "Sauli! Sauli! Nii wanigela makunt'ho?" ⁵ Sauli niyo auza, "Weye niwe ani, Zumbe?"

Izwi niyo dya hitula, "Ni miye Yesu, ukunigela makunt'ho." ⁶ "Mna kimala wingile mwo mzi, ukwo noukagambilwe yo kudamanya."

⁷ Wadya want'hu wandaga hamwenga na Sauli, waki-malaga heweena dya kulonga, wadiivaga idizwi mna hawaonaga mnt'hu yeyose. ⁸ Sauli akimaalaga na kufinyula meso yakwe, mna haonaga chochose. Ivo niyo wamtoza mkono no kumlongoza kwo mzi wa Damesiki. ⁹ Kwa mazuwa matatu hadahaga kukaula, aho hose andaga hakudya naho hakunywa chochose.

¹⁰ Kwandaga na mwanamp'hina yumwenga mwo mzi wa Damesiki etangagwa Anania. Enk'hagwa uwona ni Mnungu akamgamba, "Anania!"

Anania niyo etika, "Longa na miye Zumbe"

¹¹ Zumbe niyo amgamba, "Keike lumwe uite kwe sila ichumile, kwe nyumba ya Yuda, ukauze mnt'hu alaile Taso zina dyakwe Sauli. Alombeza Mnungu ¹² naho mwo uwona wakwe, kaona mnt'hu akwitangwa Anania akengila no kumgeleka mikono vileke adahe kuwona kaidi."

¹³ Anania niyo amhitula, "Zumbe, want'hu wengi wanigambila zimbili zo mnt'hu uyo, no makunt'ho yose awatendele want'hu wako uko Yelusalemu. ¹⁴ Naho ivo keza Damesiki akanda na udahi kwa kutumigwa ni wakulu wa walava nt'hambiko, awagwile wose wakukuvika weye."

¹⁵ Zumbe niyo amhitula Anania, "Ita, kwaviya himsagula kunda mndima ywangu, kuditenda zina dyangu dimanyike kwa wadya hi Wayahudi, na kwa mazumbe, na kwa want'hu wa Izilaeli. ¹⁶ Naho miye mwenye neni-mlagise yose akuunga asulumizwe kwe dizina dyan-gu."

¹⁷ Ivo Anania aitaga no kwingila mwe nyumba idya andaga umwo Sauli, nokumgeleka mikono. Anania niyo amgamba Sauli, "Ndugu yangu Sauli, Zumbe Yesu yudya akulaile mwe sila umwo wandile ukeza aha, kanituma vileke wink'we kuwona vituhu, naho uhokele Muye ywa Mnungu." ¹⁸ Aho vint'hu vikwinga makobembe ya samaki yatomokaga kulawa mwa meso ya Sauli, niyo adaha kukaula naho. Akimaalaga niyo abatizwa, ¹⁹ eze adye nk'hande niyo nguvu zamuiya naho.

Sauli abilikiza uko Damesiki

Sauli ekalaga kwa mazuwa mageke na wanamp'hina aho Damesiki. ²⁰ Aitaga luholuho kwe nyumba yo kuvikila no kukonga kubilikiza kugamba Yesu mi mwana Mnungu.

²¹ Wose wamwivaga Sauli wehelagwa na kuuza, "Uyu hiye yudya andaga akawakoma wose nawakamvika Yesu kudya Yelusalemu? Naho hezile aha mwe mbuli yo kuwagwila want'hu no kuwegala kwa wakulu wa walava nt'hambiko?"

²² Mna mabilikizo ya Sauli yagendeelaga kunda na udahi mkulu, no ulavanyi wakwe kugamba Yesu niye Kilisito Mkombozi asagulwe ni Mnungu, nouwatenda Wayahudi wandaga wakekala Damesiki wase kudaha kuuza dyodyose.

²³ Mazuwa mengi yeze yande yagendeela, Wayahudi wekalaga hamwenga wakaika mzungu wo kumkoma Sauli, ²⁴ mna Sauli nakagambilwa mizungu yawe. Kilo na msi nawakamogola mwe mizi vileke wamkome.

²⁵ Mna kilo kimwenga, wanamp'hina awo wandaga na Sauli wamguhaga niyo wamlava kwa kumseleza mwe dilanga dyo lukazi lwa zungulukaga mzi akanda mwe digahu dinyinyigwe luzigi.

Sauli uko Yelusalemu

²⁶ Sauli aitaga Yelusalemu niyo ageza kukelunga na wanamp'hina mna hawamzumilaga kugamba andaga mwanamp'hina kindedi, naho wose wandaga wakamogoha. ²⁷ Banaba ezaga kumguhuha na kumwambiza kumwigala kwa wanamp'hina. Awatambalisaga vedi ivo Sauli amuone Zumbe na ivo walonganye. Awagambilaga iviya iviya ivo Sauli naakabilikiza kwa kweduvya mwe dizina dya Yesu uko Damesiki. ²⁸ Sauli ekalaga nawo naho waitanyaga Yelusalemu wakabilikiza kwa weduvi mwe dizina dya Zumbe. ²⁹ Naho atalaulaga na Wayahudi wakulonga Kigiliki mna hawamzumile, naho wagezaga kumkoma. ³⁰ Wandugu wahuwila weze wabunk'hule ivo, wamwigalaga Sauli kwo mzi wa Kaisalia, no kumtuma aite Taso.

³¹ Naivo aho niyo idifyo dya want'hu wamhuwile Kilisito dyekala mp'heho tondolo, mose mwe Yuda na Galilaya na Samalia. Kwa wambizi wa Muye ywa Mnungu, want'hu wa Mnungu nawenk'higwa udahi naho na wagenyela wakalongozwa ni Zumbe.

Petulo uko Luda na Jopa

³² Petulo andaga akagenda kila hant'hu. Zuwa dimwenga agendaga kuwatalamkila want'hu wa Mnungu wandaga wakekala Luda. ³³ Kudya abwiilaga mnt'hu yumwenga etangagwa Ainea, andaga ka-holomp'hala, naho hadahaga kwinka mwo lusazi kwa miyaka mnane. ³⁴ Petulo niyo amgamba, "Ainea, Yesu Kilisito akuhonya. Kimala udamanye lusazi lwako." Aaho niyo Ainea akimaala. ³⁵ Want'hu wose nawakekala Luda na Shaloni nawamuona Ainea, niyo wose wamhitukila Zumbe.

³⁶ Kwandaga na mvele yumwenga uko Yopa etangagwa Tabisa, andaga mhuwila. Zina dyakwe kwe Kigiliki etangwa Dokasi, nuko kugamba kapala yehe ni mdamanya yedi mazuwa yose, na kuwambiza wakiwa.

³⁷ Ahumaga niyo abanika, umwili wakwe wahakagwa mazi no kulambalikwa mwe chumba cha halanga.

³⁸ Yopa hakwandaga hale vitendese kulawa Luda, naho wanamp'hina wezewewe kugamba Petulo eyuko Lida, wawatumaga want'hu waidi wenk'higwe baluwa ikugamba, "Usunguze kwiza kwetu." ³⁹ Ivo Petulo akeikaga lumwe niyo waitanya. Eze abule wamwigalaga kwe chumba cha halanga, uko wose wabanikilwe niwagosi zawe wamzungulukaga Petulo wakaila, no kumlagisa zisuke zia Dokasi adamanyaga umwo andaga mgima. ⁴⁰ Petulo awalavaga kuse ye chumba want'hu wose, niyo afika madi no kumlombeza Mnun-

gu, Niyo amhitukila yudya abanike no kumgamba, "Tabisa, inukila!" Niyo agubula meso yakwe, eze amuone Petulo niyo atakwikala. ⁴¹ Petulo amtozaga mkono no kumwambiza kukimala, niyo awetanga wadya wahuwila wa Yesu wose hamwenga na wadya wafilwe ni wagosi zawe, niyo awenk'ha uyo Tabisa akanda mgima. ⁴² Mbuli ino niyo ya gendezwa mwe Yopa yose, naho want'hu wengi niyo wamhuwila Zumbe. ⁴³ Petulo ekalaga mazuwa mengi aho Yopa hamwenga na Simoni mdamanya nk'hingo.

Petulo adugana na Kolinelio

10 Kwandaga na mnt'hu mwe Kaisalia etangagwa Kolinelio, andaga mkulu wa fyo dya wank'hondo wa Kilumi dyetangagwa, "Fyo dya Kiitalia". ² Andaga mnt'hu ywa Mnungu, yehe ne mp'huga yakwe mwe nyumba wandaga ni want'hu wakumvika Mnungu. Iviya iviya adamanyaga yabindile ingi yakuwambiza wakiwa, naho naakamvika Mnungu mazuwa yose. ³ Yandaga saa kenda kisingi umwo aonaga maona ayo. Mwa maona yao amuonaga mtumigwa ywa Mnungu akamwizila kwe nyumba no kumgamba, "Kolinelio!" ⁴ Niyo amkaulisa kwa kogoha, niyo amgamba, "Kuna mbwai Zumbe?"

Yudya mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo amhitula, "Mnungu kelelwa na malavo yako hamwenga ne ndima yako yo ukise naho haakujale, kakeika lumwe kukuhitula. ⁵ Haluse tuma want'hu waite Yopa, kwa mnt'hu yumwenga akwitangwa Simoni Petulo. ⁶ Yehe ni mgeni mwe nyumba ya mnt'hu yumwenga mdamanya nk'hingo akwitangwa Simoni, akwikala hagihi ne bahali." ⁷ Yudya mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo akeitila, Kolinelio etangaga watumwa wakwe waidi, naho mnk'hondo ywakwe yumwenga andaga mnt'hu amwelele Mnungu mwa wandima wakwe. ⁸ Awagam-bilaga yose yalaile niyo awatuma kuita Yopa.

Ulagiso wa Petulo

⁹ Zuwa ditimile umwo wandaga wakaita, weze wande hagihi na Yopa, umwo yandaga msi wa gati, Petulo akwelaga kulanga kwe nyumba vileke akamlombeze Mnungu. ¹⁰ Akeivaga sala niyo aunga kint'hu cha kudya, umwo nk'hande yandaga ikaikwa lumwe aonaga maona. ¹¹ Aonaga ulanga ukagubuka, no kuwona kint'hu kikaseela hasi kikale enga golole kulu dikuselezwa ditozigwe zimp'hembe zakwe izine. ¹² Umwo, mwandaga na nk'holo zose za makala na magondo na madege. ¹³ Evaga Izwi dikamgamba, "Petulo, kimala guha uchinje udye!"

¹⁴ Mna Petulo niyo agamba, "Havikudahika Zumbe. Hyanda nidye chochose kisavu."

¹⁵ Izwi niyo dyalonga naye naho, "Use kukifanyanya kunda kisavu chochose kitendigwe ni Mnungu kunda kikukile." ¹⁶ Ino yalailaga nk'hanana nt'hatu. Ize yajike niyo kint'hu kiya chavuzwa kulanga.

¹⁷ Umwo Petulo andaga akafanyanya amaona ya nivo yagaaze, wadya want'hu watumigwe kulawa kwa

Kolinelio weze waimanye inyumba ya Simoni, na wakimala kulongole kwe nk'hili. ¹⁸ Wetangaga wakauza, "Hana mnt'hu mgeni aha akwitangwa Simoni Petulo?"

¹⁹ Petulo andaga akagendeela kufanyanya kugamba maona yadya nivo yagaaze, Muye ywa Mnungu amgambaga, "Tegeleza! Want'hu watatu wakuzungula. ²⁰ Ivo keike lumwe useele hasi, naho usekunda na nk'hangamizi kunda nawo kwaviya ni miye niwatumile." ²¹ Ivo Petulo aseelaga hasi niyo awagamba wadya want'hu. "Nimiye mnt'hu yudya mkumzungula. Haya hunguleni?"

²² Niyo wahitula, "Mkulu ywa wank'hondo Kolinelio kakituma, yehe ni mnt'hu ywedi akumvika Mnungu naho Wayahudi wose wamhuwilisa. Mtumigwa ywa kwe mbingu kamgamba akulalike kwakwe, akutegeleze kiya ukulonga." ²³ Petulo kawahokela want'hu awo kwe nyumba no kuwenk'ha hant'hu ha kugona.

Zuwa ditimile Petulo nakakeika lumwe niyo aitanya nawo naho wandugu wamwenga kulawa Yopa walongolaga hamwenga naye. ²⁴ Zuwa ditimile abulaga Kaisalia, uko Kolinelio naakamgoja hamwenga na wanduguze na wambuya wa hagihi naye, wadya awalalike. ²⁵ Umwo Petulo andaga akengila kwe nyumba, Kolinelio amsingilaga, niyo amgweela heviga vakwe, no kumwinamila hasi hakwe. ²⁶ Mna Petulo niyo amwinula akamgamba, "Kimala, miye name ni mnt'hu du enga weye." ²⁷ Petulo agendeelaga kulonga na Kolonelio umwo andile akengila kwe nyumba, uko abwilaga want'hu wengi wadugane. ²⁸ Awagambaga want'hu awo, "Nyuwe mmanya vedi kugamba Wayahudi hawawagilwe, kwe dini yawe kuwatalamkila hegu kukehanganya na want'hu hi Wayahudi, mna Mnungu kanilagisa miye kugamba, hikuungwa kumfanyanya mnt'hu yeyose kugamba msavu. ²⁹ Ivo mwize mnitumile want'hu nehiza ha heina nk'hangamizi yoyose. Nawauzani elo mnitumilai want'hu?"

³⁰ Kolinelio niyo ahitula, "Neinda saivi haluse, mazuwa matatu yomboke kugamba nandaga halombeza Mnungu kwe nyumba yangu saa kenda kisingi, Luholuho nakimailagwa kulongole kwangu ni mnt'hu availe suke zikumweka ³¹ niyo anigamba, 'Kolinelio! Mnungu keva kulombeza kwako naivo hajaile zindima zako zo ukise. ³² Tuma mnt'hu aite Yopa kwe mnt'hu yumwenga akwitangwa Simoni Petulo, Yehe ni mgeni mwe nyumba ya Simoni mdamanya nk'hingo, akwikala hagihi ne bahali.' ³³ Naivo niyo zasunguza kukutumila mnt'hu, naho nevinda vedi kwa weye kwiza. Haluse wose kiaya mwo undiilo wa Mnungu, kikageza kwiva chochose Zumbe akuunga akusigiile kulonga."

Ulosi wa Petulo

³⁴ Petulo akongaga kulonga akagamba, "Haluse namanya ni kindedi kugamba Mnungu awatendela want'hu wose yakuligana. ³⁵ Wadya wose wakumvika no kudamanya ayedi naawazumile hata uneva walawa kokose. ³⁶ Muumanya ulosi awegaile want'hu wa

Izilaeli, udyu ukulonga Mbuli yedi ya Mnungu yo utondowazi kombokela kwa Yesu Kilisito uyo Zumbe ywa want'hu wose. ³⁷ Mmánya yalaile mwe isi ye Wayahudi kukongela mwe Galilaya aho Yohana eze abilikize ulosi wo ubatizo. ³⁸ Mummanya Yesu wa Nazaleti na ivo Mnungu ammemeze Muye ywakwe no udahi. Aitaga kila hant'hu akadamanya mbuli zedi no kuwahonya wose wekailwe ni ludole lwo mwavu, kwaviya andaga na Mnungu. ³⁹ Nisuwe kione no kulonga kila kint'hu kiya adamanye mwe isi yo Uyahudi na mwe Yelusalemu. Naho wamkomaga kwa kumuwamba mwo msalaba. ⁴⁰ Mna Mnungu amuuylaga mwe dizuwa dya katatu no kumtenda akelavilize, ⁴¹ hiyo kwa kila mnt'hu, ila kwa wadya waona wakwe wasagulwe lumwe ni Mnungu, nao ni suwe kidile na kunywa hamwenga na yehe aho eze auyuke. ⁴² Nakakisigiila kubilikiza Mbuli Yedi kwa want'hu, no kuwawenk'ha kindedi kugamba Yesu niye asagulwe ni Mnungu kuwasengela wagima na wabanike. ⁴³ Walotezi wose nawalanga mwa yehe kugamba, wose wakuunga wanande, na mhuwi mwa yehe, wavu wawe nousigwe kwo udahi we dizina dyakwe."

Want'hu hi Wayahudi wahokela Muye ywa Mnungu

⁴⁴ Umwo Petulo andile akagendeela kulonga, Muye ywa Mnungu aseelaga mwa wose wadya nawakamtegeleza mwo ulosi wakwe. ⁴⁵ Wahuwila we Kiyahudi wezaga hamwenga na Petulo kulawa Yopa, weehelwagwa digeleko dya Muye ywa Mnungu hata kwa wadya hi Wayahudi wose. ⁴⁶ Kwaviya nawaweve wakalanga kwe milosi mihya, na kuutogola ukulu wa Mnungu. Petulo niyo agamba. ⁴⁷ "Want'hu awa wahokela Muye ywa Mnungu, enga viya suwe chahokelaga. Mnt'hu yeyose hakudaha kuwa kindila wase kubatizwa na mazi?" ⁴⁸ Ivo niyo alagiza wabatizwe kwe dizina dya Yesu Kilisito. Niyo wamlombeza Petulo ekale nawo kwa mazuwa mageke.

Simulizi ya Petulo kwa wahuwila wa Yelusalemu

11 Wegala Ulosi na wandugu wahuwila watuhu mwo Uyahudi yose wevaga kugamba want'hu hi Wayahudi nawo wahokela Mbuli ya Mnungu. ² Umwo Petulo aitaga Yelusalemu, wadya wose wandile no mhuwi mwo kuvinilwa, nawaka mkalaliza wakamgamba. ³ "Nokunda mgeni mwa want'hu hewevinilwe naho kudya hamwenga nowo!" ⁴ Petulo niyo awagambila ikindedi ivo mbuli iyo ilaile kukongela nk'hongo.

⁵ "Umwo nandile halombeza Mnungu mwo mzi wa Yopa, naonaga maona. Naonaga kint'hu chaseelaga kulawa kulanga, chandaga, enga mgolole mkulu ukakuselezwa utozigwe mwe zimp'hembe zakwe zine, niyo dyeza halongole kwa hadya miye nandile. ⁶ Nadisinyaga kwa hagihi mndani mwakwe, naonaga mifugwa na makala mbago, magondo, na madege mbago. ⁷ Niyo neva Izwi dikunigamba. 'Petulo inuka uchinje udye!' ⁸ Mna nahitulaga kugamba, 'Havikudahi-ka, Zumbe! Mnomo wangu haunati wingile ni kint'hu

kisavu na zuwa dimwe.' ⁹ Izwi dyalongaga na miye kaidi, 'Use kukigamba kisavu, kiya Mnungu akitendile kunda kikukile.' ¹⁰ Mbuli ino ilaile nk'hanana nt'hatu, akajika niyo yavuzwa kwe mbingu. ¹¹ Ahadya want'hu watatu watumagwa kwangu kulawa Kaisalia, wabulaga he nyumba hadya nandaga. ¹² Muye ywa Mnungu anigambaga niite nawo haheina nk'angamizi, Wandugu wahuwila awa mtandatu kulawa Yopa wanisindikizaga kuita Kaisalia, niyo chose chaita kwe nyumba ya Kolinelio. ¹³ Nakakigambila ivo amuone mtumigwa ywa kwe Mbingu akimale he nyumba yakwe amgambile, 'Tuma mnt'hu aite Yopa kwa mnt'hu akwitangwa Simoni Petulo. ¹⁴ Naalonge mbuli kwako, mwe imbuli Yedi iyo weye ne nyumba yako yose no-myokolwe.' ¹⁵ Naho nize nikonge kulonga, Muye ywa Mnungu aweziilaga kulawa kulanga enga viya vandaga kwetu suwe kudya nk'hongo. ¹⁶ Niho nakumbukile kiya alongaga Zumbe, 'Yohana abatizaga kwa mazi, mna nyuwe nombatizwe kwa Muye ywa Mnungu.' ¹⁷ Naho imanyika kugamba Mnungu kawenk'ha wose hi wayahudi, digeleko diya akink'haga suwe umwo chamhuwilaga Zumbe Yesu Kilisito Mkombozi, Miye ni miye ani inde nimhige Mnungu!"

¹⁸ Weze weve ivo niyo waleka kulonga ila kumtogola Mnungu wakagamba, "Mnungu kawenk'ha want'hu hi Wayahudi nawo vileke wakweiile no kwingila kwo ugi-ma!"

Wahuwila wa Yesu Kilisito ukwo Antiokia

¹⁹ Wahuwila wamwenga wadya wasambalaga kwa masulumizo yalailaga umwo Sitefano akomagwa, waitaga hale Foeniki na Kipulo na Antiokia wakabilikiza mwa Wayahudi aawo du. ²⁰ Mna wahuwila watuhu waitaga Antiokia, wakombokela Kipulo na Kilene wakabilikiza kwa Wayahudi we Kigiliki, Mbuli Yedi ya Zumbe Yesu. ²¹ Udahi wa Zumbe nounda hamwenga nawo, fyo kulu dya want'hu dyahuwilaga no kumhitukila Zumbe.

²² Ulosi uwo wawabwiilaga want'hu wamhuwile Kilisito wa uko Yelusalemu, ivo niyo wamtuma Banaba aite Antiokia. ²³ Umwo eze abule no kuwona Mnungu ivo awenk'hile want'hu uwedi wakwe, nakelelwa no kuwagela moyo wande no mhuwi we kindedi kwa Zumbe mwe mioyo yawe. ²⁴ Banaba andaga mnt'hu ywedi amemile Muye ywa Mnungu no mhuwi, naho want'hu wengi wegalagwa kwa Zumbe.

²⁵ Banaba niyo aita Taso akamkaule Sauli. ²⁶ Eze amuone amguhaga niyo waitanya Antiokia, naho mwo mwaka mgima waidi awa wadugana na fyo dya wahuwila wa Kilisito wakahiniza fyo kulu dya want'hu. Ni kudya Antiokia aho wanamp'hina wakongaga kwitangwa Wakilisito.

²⁷ Mwo lupisi ulu walotezi wamwenga waitaga Antiokia wakalawa Yelusalemu. ²⁸ Yumwenga mwa woho etangagwa Agabo, akimalaga kwa udahi wa Muye ywa Mnungu akalotela kugamba gumbo kulu nedingile mwe isi. Gumbo idyo dyalailaga umwo Kilaudia andaga Zumbe. ²⁹ Wanamp'hina wa Kilisito wafanyanyaga

kugamba nawakadaha kila yumwenga mo udahi wakwe, kuwambiza wandugu zawe wahuwila nawekekala Uyahudi. ³⁰ Wadamanyaga ivo no kwigala matundu kwe wadala vilongozi we idifyo dya wahuwila wa Kilisito kwa kombokela kwa Banaba no miyawe Sauli.

Makunt'ho ye Wagela Ulosi

12 Aha niho Zumbe Helode akongaga kuwakunt'hiza want'hu we difyo dya wahuwila wa Kilisito. ² Mkuluwe dya Yohana uyo naaketangwa Yakobo, akomigwa kwa kukant'higwa mtwi kwa bambaba. ³ Eze aone diya diwelela Wayahudi agendeelaga kwa kumgwila Petulo. Ino yalailaga aho kwandaga na zuwa dya kinyemi dya mikate heigeligwe ugwadu. ⁴ Petulo eze agwilwe niyo ageligwa kwe divugailo, uko naakamilwa ni vibunga vine vina wamizi wane kila kabunga kamwenga, Helode akawiilaga kumlavila he kiyeti cha want'hu umwo Pasaka ikajika. ⁵ Ivo Petulo Avugailwagwa kwedivugailo mna want'hu wamhuwile Kilisito, wamlombeza Mnungu kwajili yakwe.

Petulo alekelwa kulawa kwedivugailo

⁶ Nekilo Helode akei kugenda kumlava Petulo kwe kitala kwa want'hu, Petulo agonaga hagatigati ha wank'hondo waidi wandaga wakamdima, akakilizagwa mp'hingu mbili umwenga kulume na mtuhu kumoso, naho kwenk'hili kwandaga na wamizi. ⁷ Aaho mtumigwa ywa kwe Mbingu ywa Zumbe akimalaga hadya no kugela ung'azi mwe chumba chose. Mtumigwa ywa kwe mbingu amsingisaga Petulo mwediyega, akamgamba, "sunguza kwinka!" Aho idya mp'hingu niyo yatomoka kulawa mwe mikono ya Peulo. ⁸ Yudya mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo amgamba Petulo, "Sunguza, vala vilatu vako no mkoa wako." Petulo atendaga ivo mtumigwa ywa kwe Mbingu amgambilaga, Naho niyo mtumigwa ywa kwe Mbingu ywa Mnungu amgamba Petulo, "Vala suke yako unitimile." ⁹ Petulo niyo amtimila kuse ye divugailo, hamanyize dyodyose, uneva ayo naakayadamanya uyo mtumigwa ywa kwe Mbingu uneva nayanda ya kindedi, Petulo naakagamba yadya akuona ni maona. ¹⁰ Wombokaga ho mwamizi ywa nk'hongo, na ywa kaidi, niyo weza kubindiliza kwe nk'hili ye chuma ikuhinga kwo mzi, nk'hili yakomokaga yoho yenye, niyo wafosa kuse. Wandaga wakagenda mwe sila imwenga aaho yudya mtumigwa ywa kwe Mbingu niyo amleka Petulo.

¹¹ Niyo Petulo akombaganya kiya kilaile no kugamba, "Haluse namanya kugamba iki ni kindedi kugamba Zumbe kanitumila mtumigwa ywa kwe Mbingu kunikombola kulawa ko udahi wa Helode no kulawa kwe kila kint'hu kikaulwe ni Wayahudi kulaila." ¹² Petulo eze amanye ivo vili, aita kwe kaya ya Maliamu, nine dya Yohana Maliko, uko want'hu wengi wandaga wakadugana wakalombeza Mnungu. ¹³ Petulo atoaga hodi, niyo mwambizi etangagwa Loda ezaga kumkomoela. ¹⁴ Nakadikombaganya diizwi dya Petulo, niyo engilwa ni kinyemi mwo moyo, vilekile agulukaga ku-

uya kunyuma kwe nyumba haheina kukomola umnango no kuwagambila kugamba Petulo andaga kakimala kuse. ¹⁵ Niyo wamgamba, "Weye umkilalu!" Mna niyo akombeka kulonga kugamba ni kindedi. Ivo niyo wahi-tula, "Yadahika ni mtumigwa ywa kwe Mbingu."

¹⁶ Mna Petulo nakagendeela kutoa hodi, niyo wamkomoela umnango, naho weze wamuwone Petulo naweehelwa. ¹⁷ Niyo awahunga mkono vileke wanyamale, naho niyo awagambila ivo Zumbe amfoseze kulawa kwe divugailo akagamba, "Mgambileni Yakobo na wandugu wahuwila watuhu," niyo ahalawa no kuita kunt'hu kutuhu.

¹⁸ Kwize kuche niyo kwanda na nk'humbizi mwa wamizi kugamba Petulo kaitahi? ¹⁹ Helode asigiilaga kumzungula Petulo, mna hawadahile kumuwona. Awetangaga awo wamizi no kuwauza mbuli, niyo asigiila wamizi awo wakomigwa.

Yeze yomboke ayo, Helode alawaga Uyahudi no kugenda kwikala mwe isi ya Kaisalia.

File ya Helode

²⁰ Helode andilisaga na maya na want'hu wa Sidoni na Tilo. Want'hu awo we mizi iyo miidi, wakeduganyaga hamwenga kugenda kumuwona. Nk'hongo wamluvyaga Bulasito vileke ande kwawe, uyo mnyamp'hala mkulu we nyumba yo uzumbe no kumlombeza wekale kwa utondowazi kwaviya isi zawe nezink'higwa nk'hande kulawa kwe isi ze kiseuta.

²¹ Mwe dizuwa disagulwe, Helode avalaga suke zakwe ze kiseuta no kwikala mwe kikailo cho uzumbe, niyo akonga kubilikiza kwa want'hu. ²² Niyo wanga wakagamba, "Idi hidyo izwi dya mnt'hu, ni izwi dya yumwenga we milungu!" ²³ Aaho mtumigwa ywa kwe Mbingu amkubilaga Helode mpaka hasi, kwaviya Helode alemelaga kumwink'ha ukulu Mnungu niyo adigwa ni mp'hingu no kubanika.

²⁴ Mna mbuli ya Mnungu neigendeela kwenela no kukula.

²⁵ Banaba na Sauli wabindaga ubilikizi wawe, no ku-uya Yelusalemu wakamguha Yohana etangagwa Maliko.

Banaba na Sauli wasagulwa no kwigalwa

13 Wamwenga mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito dya Antiokia, wandaga walotezi, watuhu nao wandaga wahinizi. Banaba na Simioni etangagwa Mtitu, hamwenga na Lukia kulawa Kilene na Sauli, na Manaeni alelagwa ni Helode. ² Umwo wandaga wakamvika Zumbe no kufunga, Muye ywa Mnungu awagambaga, "Nipaguileni hank'handanda Banaba na Sauli, wadamanye ndima idya niwetangile."

³ Wafungaga na kumlombeza Mnungu no kuwageleka mikono, no kuwatumama awo Banaba na Sauli waite Kipulo.

Wegala ulosi wabilikiza uko Kipulo

⁴ Weze wegalwe ni Muye ywa Mnungu, Sauli na miyawe Banaba waitaga Seleukia watambaga mwe bahali kubula mwe visiwa va Kipulo. ⁵ Weze wabule kudya Salami, wabilikizaga Mbuli ya Mnungu mwe zinyumba zo kuvikila za Kiyahudi. Wandaga hamwenga na Yohana mndima ywawe, akawambiza indima.

⁶ Umwo wandaga wakajink'hanya kisiwa kuita Pafo, kudya waduganaga na mnt'hu yumwenga msai etangagwa Bali Yesu, Myahudi agambagwa kunda mlotezi.

⁷ Andaga hamwenga na mbwiyaye ywo mkulu we kisiwa etangagwa Segio Paulo, andaga no udahi wo ukombaganyi. Uyo mkulu awetangaga Sauli na Banaba kwaviya aungaga ategeleze mbuli ya Mnungu.

⁸ Mna msai yumwenga etangagwa Elima kwaviya idyo ni zina dyakwe mwe Kigiliki, awahigaga kwa kugeza kuvuza kunyuma uhuwila wo mkulu yudya. ⁹ Sauli uyo Paulo umwo andaga amemile Muye ywa Mnungu amng'oelaga meso yudya msai ¹⁰ niyo amgamba,

"Weye mwana wo Mwavu! Weye ywi mnk'hondo ywa kila kint'hu kikuzumilwa kunda chedi, kumema upapala wi hengi wiihile naho mazuwa yose wageza kuhitula sila zichumile za Zumbe kunda udant'hi! ¹¹ Mkono wa Zumbe noukutote ivi haluse, nounde nt'hunt'hu naho houone ung'azi wo umsi kwa lupisi."

Aaho Elima aonaga lwiza lukagubika ameso yakwe, niyo akonga kutunt'husa akazungula mnt'hu wa amlongoze kwa kumtoza mkono. ¹² Yudya mkulu eze aone kiya kilaile, ahuwilaga, kwaviya eheelagwa kwa mahinizo ya Zumbe.

Paulo na Banaba wabula Antiokia na Pisidia.

¹³ Paulo na weyawe watambaga ne ngalawa kulawa Pafo no kubula Pega, mzi wa Pamfilia, kudya Yohana uyo Maliko awasaga woho no kuuya Yelusalemu.

¹⁴ Wagendeelaga kulawa Pega no kubula Antiokia mo mzi wa Pisidia. Mwe dizuwa dyo kuhumula wengilaga mwe nyumba yo kuvikila ya Wayahudi niyo wekala hasi. ¹⁵ Weze wajike kusoma mwe kitabu che miko ya Musa na mwa Mawandiko Yakukile ya walotezi, mkulu we nyumba ya kuvika Mnungu niyo awegaila ulosi akawagamba, "Wandugu zangu, chaunga mlonge na want'hu uneva mna ulosi wowose wa kuwagela moyo." ¹⁶ Paulo akimaalaga, akawahunga no mkono niyo agamba,

"Wambuya zangu Wazilaeli na want'hu wose aha mkumvika Mnungu, mnitegeleze! ¹⁷ Mnungu wa want'hu wa Wazilaeli, awasagulaga wakale wetu niyo awatenda want'hu kunda taifa kulu umwo wandaga wageni mwe si ya Misili, Mnungu awaguhaga kulawa Misili kwa udahi mkulu, ¹⁸ naho kwa myaka milongo mine, kafinyiliza mwa woho uko kwe dijangwa.

¹⁹ Ayakomaga makabila mfunigate, mwe isi ya Kanani no kuwenk'ha want'hu wakwe isi idya inde yawe.

²⁰ Yano yose yaguhaga myaka magana mane na milongo mishano.

"Yeze yajike aya, awenk'haga walamuzi, mpaka kubula mwa Mlotezi Samweli. ²¹ Naho weze walombeze kwinkwa Zumbe, Mnungu awegailaga Sauli, mwana Kishi, kabila dya Benjamini kunda seuta ywawe kwa myaka milongo mine. ²² Eze ausigwe, Mnungu amwikaga Daudi kunda Zumbe ywawe, naivi nivo Mnungu alongaga mwa yehe kugamba, 'Hiyo na kugamba Daudi mwana Yese ni mnt'hu mwa wadya huunga, ni mnt'hu akudamanya yose yadya huunga yehe adamanye.' ²³ Andaga ni Yesu mwana Daudi atendigwe ni Mnungu kunda Mlokozi ywa Wazilaeli, enga viya amwink'hile ndagano. ²⁴ Umwo Yesu andaga akei kukonga indima yakwe, Yohana mbatizi awabilikizaga want'hu wose wa Izilaeli waleke wavu wawe no kubatizwa. ²⁵ Yohana eze ande abindiliza indima yo ubilikizi, niyo awagamba want'hu, 'Mwagamba ni miye Mkombozi? Miye hiye yudya mkumgoja, mna tegelezeni! Eza kunyuma yangu, naho hiwagiliswe kuhambula vilatu vakwe kulawa mwe viga vakwe.'

²⁶ "Wandugu zangu Wazilaeli, cheleko cha Ibulahimu, na want'hu watuhu wose aha wakumvika Mnungu, ulosi uno wo kukombolwa kigailwa suwe. ²⁷ Kwaviya want'hu wakwikala Yelusalemu ne vilongozi vawe, hawamanyaga kugamba yehe nie Mkombozi, hawakombaganyaga milosi ya walotezi wa Mnungu yaikilagwa lumwe kila zuwa dya kuhumula. Waitendaga milosi ya walotezi wa Mnungu kunda kindedi kwa kumsengela Yesu. ²⁸ Naho hamwenga na kugamba hawadahile kuwona vikuleka wamsengele kukomwa, wamlombeza Pilato amsengele kumkoma. ²⁹ Naho weze wande wadamanya kila kiya kiwandikwe mwa maandiko Akukile kwa yehe, wamselezaga kulawa mwo msalaba niyo wantambalika mwe kikuta. ³⁰ Mna Mnungu amwinulaga mo kubanika, ³¹ Naho kwa mazuwa mengi awalailaga wadya wose wagendaganya kulawa Galilaya kuita Yelusalemi. Haluse woho ni waona, kwa yehe mwa want'hu wa Yelusalemu.

³² Nasuwe kiahha kuwegailani Mbuli Yedi. Kiya Mnungu awenk'haga ndagano wakale wetu ³³ nicho akudamanya kwetu, suwe ivyezukulu vawe, kwa kumwinula Yesu mwo kubanika enga viya viwandikwe mwe Zabuli ya kaidi kugamba,

'Weye hwi Mwanangu ywa kilume, dielo hinda nimiye Iso.'

³⁴ Na ivi nivo alongaga Mnungu yo kuuyuka kwa Yesu, haaole mwe kikuta,

'Nohwink'he uvikilwa we kindedi udyu namwink'haga ndagano Daudi.'

³⁵ Naho alonga mo Mawandiko Akukile mtuhu kugamba,

'Mnungu haamneke mtumwa ywakwe msuntilwa aole mwe kikuta.'

³⁶ Mna hiyo Daudi abindaga ndima ya Mnungu, niyo eze abanike wanawe niyo wammosa msanga mwe kikuta, niyo mwili wakwe waola Umwo mwe kikuta.

³⁷ Mna hivo ivo vilaille kwa yudya auyulwe ni Mnungu mo kubanika. ³⁸ Wandugu zangu Wazilaeli chaunga mmanyega kugamba, kwa sila ya Yesu mwabilikizilwa im-

buli yo kuusilwa wavu, ³⁹ na kugamba kila yumwenga akuunga amhuwile Yesu naande mlekelwa ko wavu udyu miko ya Musa heikudaha kuwakombolani.

⁴⁰ Mkaulisise, sema yadya yalongigwe na walotezi wa Mnungu yanase yawalaileni nyuwe, kugamba,

⁴¹ 'Nyuwe wabezi! Ehelweni naho mfe!

Kwa kiya hudamanya dielo
kint'hu hamkudaha kuhuwila,
hata uneva mnt'hu ana wagambilani!"

⁴² Umwo Paulo na Banaba wandaga wakahalawa he nyumba yo kuvikila, want'hu wawalalikaga, weze naho kwe dizuwa dituhu dya kuhumula vileke weze wawongezele kuwagambila zimbuli izi. ⁴³ Want'hu weze wahalawe ho mdugano, Paulo na Banaba watimilagwa ni Wayahudi wabindile ingi hamwenga na want'hu watuhu watendigwe kunda Wayahudi, Yesu wawagelaga moyo wadya wegala ulosi kugamba wekale mwo uwedi wa Mnungu.

⁴⁴ Zuwa dyo kuhumula ditimile, awengi mo mzi, wezaga kwiva mbuli ya Zumbe. ⁴⁵ Wayahudi weze waone idifyo dya want'hu wengilagwa ni finju, niyo wawafingiza want'hu mwa mahinizo ya Paulo no kumhomola. ⁴⁶ Paulo na Banaba wagendeelaga kulonga kwa weduvi mkulu wakagamba, "Nevingungwa Mbuli ya Mnungu inde kubilikizwa kwenyu aho nk'hongo, mna Kwaviya mlemela, naho hamkukewaza nyuwe wenye kwo ugima wa ulo na ulo, nekimilekeni niyo chaite kwa want'hu hi Wayahudi. ⁴⁷ Kwaviya ivi nivo akisigiile Zumbe,

'Himitendani nyuwe mng'aze want'hu hi Wayahudi, vileke want'hu wose we isi wakombolwe.' "

⁴⁸ Want'hu hi Wayahudi weze weve ivo, niyo wengilwa ni kinyemi no kugamba Ulosi wa Mnungu ni mtogolwa, na wadya wose wasagulwe kwingila kwo ugima wa ulo na ulo wandaga wakuhwila Mnungu.

⁴⁹ Ulosi wa Zumbe wenelaga kila hant'hu mwe isi idya. ⁵⁰ Vilongozi Wayahudi wawasongelezaga vilongozi we isi na wavele hi Wayahudi wandaga want'hu wakulu wandaga wakamvika Mnungu, niyo wakonga kuwasulumiza Paulo na Banaba no kuwagulusa kulawa mwe isi yawe. ⁵¹ Paulo na Banaba wakung'unt'haga int'hifu ye sanga yandaga mwe viga vawe enga kilagiso cha kuwakanya want'hu wo mzi uwo, niyo wahalawa kuita Ikonio. ⁵² Wanamp'hina wa Kilisito wa Antiokia wandaga na kinyemi kikulu, no kumemwa ni Muye ywa Mnungu.

Kudya Ikonio

14 Kint'hu enga iicho nekilaila uko Ikonio. Paulo na Banaba wengilaga mwe nyumba yo kuvikila no kubilikiza, vitendile wayahudi wengi na want'hu hi Wayahudi wande wahuwila. ² Mna wadya Wayahudi wandaga hiwahuwila, wawachakulaga want'hu awo wahuwila hi Wayahudi, na kuwatenda wande wawahiga awa wandugu wahuwila. ³ Wegala ulosi wekalaga ahadya kwa lupisi lutali wakabilikiza kwa weduvi mwe mbuli ya Mnungu uyo awalagise mo uwedi wakwe na kuwenk'ha udahi wa kudamanya vilagiso na vihungi.

⁴ Want'hu mo mzi wakepangaga, wamwenga kwa Wayahudi, wamwenga nao kwe Wegala Ulosi.

⁵ Naho wayahudi wamwenga, hamwenga ne vilongozi vawe, wafanyanyaga kuwatendela vihile Wegala Ulosi no kuwatoa maiwe. ⁶ Wegala Ulosi weze wabunk'hule ayo wanyilikilaga kwe mizi ya Lisitila na Debe, mwe isi ya Likonia na isi zimgihi mwakwe. ⁷ Uko wabilikizaga Mbuli Yedi.

Paulo na banaba uko Debe na Lisitila.

⁸ Uko Lisitila kwandaga mnt'hu kiwete heekudaha kugenda kukongela kwelekwa kwakwe. ⁹ Ekalaga aho akategeleza milosi ya Paulo, Paulo amuonaga kugamba ahuwilaga naho naakadaha kuhonyigwa, ivo niyo amkaulisa mnt'hu uyo ¹⁰ no kumlonga kwa izwi kulu, "Kimala uchuluke ne viga vako!" Yudya mnt'hu niyo akimaala no kupilika niyo akonga kugenda. ¹¹ Idifyo dyose dya want'hu dize dione kiya Paulo adamanye, wakongaga kugutila mwe milosi yawe ya Kilikonia, "Milungu indile enga want'hu iza kwetu!"

¹² Wamwink'haga Banaba zina dya Zeusi, Paulo naye zina dya Hemesi, kwaviya niye andile mlongi umkulu. ¹³ Mlava nt'hambiko ywa Zeusi yumwenga mwe milungu mta nyumba yakwe yandile kuse ludodo ye mzi, egalaga majeku no unga he nk'hili, kwaviya yehe ne difyo dya want'hu waungaga kulava nt'hambiko kwe wegala ulosi wa Yesu. ¹⁴ Umwo Banaba na Paulo weze weve ivo nawakaunga watende, walwebulaga zisuke zawe kulagisa kulemela kiya nekikalaila, niyo wagenda kukimala mgati mwe nk'hisanyo ya want'hu wakalonga kwa izwi kulu. ¹⁵ "Nii mwadamanya ivi? Suwe na swe kiwant'hu enga nyuwe! Kiaha kwa kubilikiza mbuli ya Mnungu, kuwahitula mfose mnengembuli hezina uku-lu kwa Mnungu ywetu mto udahi aumbile ulanga ne isi ne bahali ne vose viumo. ¹⁶ Uko kale awalekelaga want'hu wadamanye viya wakuunga wenye. ¹⁷ Mna alavaga vilagiso vikulavanya ikindedi cho undiilo wakwe kwa mbuli zedi akudamanya, amwink'hani fula kulawa kulanga, no uwedi kwa hadya ukuunga, amink'hani mkande no kuwenk'hani kinyemi mwe mioyo." ¹⁸ Hamwenga ne milosi iyo ye wegala ulosinevinda vidala kwa kuwafingiza want'hu awo kuwatambikila wegala ulosi.

¹⁹ Wayahudi wamwenga kulawa Antiokia, uko Pisidia, na Ikonio, wawaluvyaga weyawe no kukelunga nao niyo wamtoa Paulo kwa maiwe no kumbulumuila kuse yo mzi wakamanya kugamba kabanika kale. ²⁰ Mna wanamp'hina wa Kilisito weze wamduganyikile hamwenga, enukilaga niyo auya ko mzi. Zuwa ditimile yehe na Banaba waitaga uko Debe.

Mwe Silia kuuya Antiokia

²¹ Paulo na Banaba wabilikizaga Mbuli Yedi uko Debe na want'hu wengi wahuwilaga. Weze walawe aho niyo wauya Lisitila na uko Ikonio hamwenga na Antiokia uko Pesidia. ²² Wawagelaga nguvu wanamp'hina no kuwasangalaza wekale kindedi mo mhuwi. Wahinizaga

kugamba, “Chaungwa kombokela mwe mank'hunto mengi ko kwingila ko Useuta wa Mnungu,”²³ Mwe kila fyo dya wahuwila wa Kilisito, dyasagulaga wadala vilongozi, naho kwa kufunga no kumlombeza Mnungu wawaikaga mo udimi wa Zumbe, waikaga ukawiilo wawe mwa Yehe.

²⁴ Weze waite kombokela mwe isi ya Pisidia wabulaga Pamfilia. ²⁵ Kudya wabilikizaga ulosi uko Pega niyo naho waita Atalia, ²⁶ naho weze walawe aho, wagendela mwe ngalawa kuuya Antiokia, kudya kunt'hu wakeikaga mo udimi wa uwedi wa Mnungu, no undiilo wakwe kwe ndima idya waibindilize.

²⁷ Wagela Ulosi weze wabule antokia wawaduganyaga hamwenga want'hu we difyo dya wahuwila wa Kilisito, nokuwagambila yose yadya Mnungu adamanye hamwenga nao, na ivo Mnungu awakomoele wayahudi isila yo kuhuwila. ²⁸ Naho wekalisaga nawo wanamp'hina.

Kitala uko Yelusalemu

15 Wezaga want'hu wamwenga walawile Yudeya kwiza Antiokia, no kukonga kuwahiriza wadya wandugu wahuwila kugamba, “Homdahe kuyokolwa uneva hamnavinilwe enga viya miko ya Musa zikuungu.” ² Paulo na Banaba wengilaga moulafya nawo mwe mbuli ino, ivo yafanyanyagwa kugamba Paulo na Banaba hamwenga na watuhu uko Antiokia waungagwa waite Yelusalemu wakawaone Wegala ulosi hamwenga ne wadala vilongozi we idifyo dya wahuwila wa Kilisito mwe mbuli ino.

³ Kwaivo nawegalwa ni want'hu wamhuwile Kilisito, naho umwo wandile wakaita kombokela Foeniki Samalia walongaga ya want'hu hi Wayahudi wamhitukilaga Mnungu, ulosi uno wawatendaga wandugu wahuwila wose welelwe. ⁴ Weze wabule Yelusalemu wahokelwagwa ni want'hu wamhuwile Kilisito na wegala ulosi, hamwenga na wadala Violongozi. Awo wawagambilaga yose wayadamanye kwa udahi wa Mnungu. ⁵ Mna wahuwila wamwenga we mwe dibunga dya Mafalisayo, wakimalaga na kugamba, “Want'hu hi Wayahudi vaungwa wavinilwe no kugambigwa watinile Miko ya Musa.”

⁶ Wegala ulosi hamwenga ne wadala vilongozi waduganaga hamwenga kutalaula ulosi uwo. ⁷ Ulafya uwo mtali wize womboke niyo Petulo akimaala niyo kugamba, “Wandugu zangu mmanya kugamba mazuwa mengi yomboke Mnungu anisagulaga miye mwenyu nibilikize Mbuli Yedi kwa want'hu hi Wayahudi, naivo wadahe kwiva no kuhuwila. ⁸ Naho Mnungu amanyize fanyanyi za kila yumwenga, kalonga uwona kwa want'hu hi Wayahudi, kwa kuwenk'ha Muye ywa Mnungu enga viya akitendele suwe. ⁹ Kakitenda chose kunda wamwenga, suwe na woho, kawakukiza mioyo yawe kwaviya wamhuwila Yesu. ¹⁰ Mwaungilali kumgeza Mnungu kwa kuwatwika wanamp'hina zint'wika izo zidundugwe ni wakale wetu na, hata suwe wenye hakikudaha kuzinula? ¹¹ Bule! Chahuwila

naho wahonywa nu uwedi wa Zumbe Yesu, enga woho ivo weli.”

¹² Fyo dyose dyanyamalaga kwaviya nawakawategeleza Banaba na Paulo wakalonga ulosi we vilagiso no kweheela ivo Mnungu avidamanye, mwa ya want'hu hi Wayahudi kombokela kwawe. ¹³ Weze wajike kulonga, Yakobo niyo agamba, “Wandugu zangu nitegelezeni! ¹⁴ Simoni kasimuila ivo Mnungu mwe nk'hongo alagise kuwazumila kwakwe want'hu hi Wayahudi, kwa kuwasagula wamwenga wawe wande wakwe. ¹⁵ Mbuli ino yazumilana no ulosi wa walotezi wa Mnungu, enga viya Mawandiko Akukilegwe.

¹⁶ Zumbe agamba, ‘Akajika neniuye, no kuizenga idya nyumba ya Daudi. Neniadamanye mahame yakwe no kuyatenda yatoge naho.

¹⁷ Naivo want'hu watuhu wose, want'hu we isi zose niwetange wande wangu, nawamzungule Zumbe.

¹⁸ Nivo akulonga Zumbe, aitendile imbuli ino imanyike kukongela aho kale.”

¹⁹ Yakobo agendeelaga kulonga, “Niyo ifanyanyi yangu kugamba kisekuwagela nk'huswank'huswa, want'hu hi Wayahudi wakumhitukila Mnungu. ²⁰ Vituhu vakwe kiwawandikileni kuwagambila wasekudya nk'hande zigeligwe usavu kwa kutambikilwa milungu, wakenege no uhabwasi, wasekudya sakame.

²¹ Kwaviya mazuwa mengi milosi ya Musa inda ikasomigwa mwe zinyumba zo kuvikila kila zuwa dyo kuumula, naho mbuli zakwe zibilikizwa mwe kila mzi.”

Baluwa iwandikwe kwa wahuwila hi Wayahudi

²² Wegala ulosi ne wadala vilongozi, hamwenga ne fyo dya wahuwila wa Kilisito wasagulaga want'hu mwawe no kuwawatuma kuita Antiokia wakanda wose na Paulo na Banaba. Wasagulaga want'hu waidi wazumilagwa ni wandugu wahuwila, uyo Yuda akwitangwa Balisaba, na miyawe Sila, ²³ niyo wawenk'ha baluwa ino,

“Suwe Wegala Ulosi hamwenga na wadala vilongozi, chamink'hani ndamsa nyuwe wandugu zetu hi Wayahudi, nyuwe mkwikala Antiokia, Silia, na Kilikia.

²⁴ Kiva kugamba want'hu watuhu kulawa uku kwetu, wawahanganyani kwe milosi yawe, niyo waigela mioyo yenyu nk'huswank'huswa, Mna wadamanya ivo kwafanyanyi zawe hazilaile kwetu. ²⁵ Naivo kwa hamwenga kiivana kusagula want'hu no kuwatuma kwenyu. Hamwenga na Banaba na Paulo awo kiwaungile, ²⁶ wakuwink'ha ugima wawe kwajili ye dizina dya Zumbe dyetu Yesu Kilisito. ²⁷ Elo ivo chawatuma Yuda na Sila kwenyu, nawawagambileni woho wenye yadya kiwawandikileni. ²⁸ Naivo Muye ywa Mnungu hamwenga nasuwe kizumila kisekuwatwikani ntwika zijink'hile mbuli izi zikubidi, ²⁹ msekudya nk'hande zilavigwe nt'hambiko kwe vizi mnt'hu, msekunywa sakame, msekudya nyama itile kunyulikwa, naho wink'heni sila uhabwasi, nomde mdamanya vedi uneva hamna yadamanye ayo. Muye yedi.”

³⁰ Weze wawalage, wasigilwa awo wahingaga Antiokia, uko wawaduganyaga wahuwila wa Kilisito niyo wawenk'ha ibaluwa iyo. ³¹ Weze waisome iyo ibaluwa, milosi yakwe neiwigela moyo niyo welelwa vitendese. ³² Yuda na Sila kwaviya nawo nawanda walotezi, wasimuilaga mbuli nyingi na wandugu wahuwila wa Kilisito wakawagela moyo no kuwatenda watoge. ³³ Weze wekale ikale uuko, wandugu wahuwila wa Antiokia niyo wawalaga kwa utondowazi niyo wauya kwa wadya wawatumile. ³⁴ Mna Sila andaga na ulamuzi wa kwikala ahadya. ³⁵ Paulo na Banaba wekalaga uuko Antiokia kwa lupisi hamwenga na want'hu watuhu wengi, Wahiniza-gwa no kubilikiza mbuli ya Zombe.

Paulo na Balinaba wakepanga

³⁶ Mazuwa yeze yomboke Paulo niyo amgamba Banaba, "Kiuye kikawatalamikile wandugu wadya mwa kila mzi kudya kibilikize mbuli ya Zombe, kikakaule ivo wakugendeela." ³⁷ Banaba naakaunga amguhe na Yohana akwitangwa Maliko hamwenga nawo, ³⁸ mna Paulo haone kugamba neviwigilwa wamguhe Yohana Maliko, kwaviya awasaga aho nk'hongo kudya Pamfilia. ³⁹ Kwandaga na mahigano makulu, niyo wapan-gana. Banaba amguhaga Yohana Maliko nokukwela ngalawa kuita Kipulo. ⁴⁰ Paulo eze amsagule Sila nokuhalawa wandugu wahuwila wa aho nawawaika mo wamizi wo uwedi wa Zombe. ⁴¹ Mwe nt'hambo iyo nawombokela Silia, na Kilikia, wakayatenda mafyo ya wahuwila wa Kilisito yatoge

Timoseo akelunga na Paulo na Sila.

16 Paulo abulaga Debe na Lisitila, uko ekalaga mwanamp'hina yumwenga akwitangwa Timoseo. Nine naye andaga mhuwila ywa Kilisito, andaga Myahudi, Mna ise andaga Mgiliki. ² Wandugu wahuwila wa Kilisito wa uko Lisitila na Ikonja walongaga uwona wedi mwa Timoseo. ³ Paulo naakaunga wande wose mwe nt'hambo, ivo niyo amvinila. Nakadamanya ivo kwaviya Wayahudi wose wekale hamwenga mwe ziisi izo nawamanya kugamba ise dya Timotheo andaga Mgiliki. ⁴ Umwo wandile wakomboka mwe imizi idya wawenk'haga wadya want'hu miko yalavagwa ni wadala vilongozi ne wegala ulosikudya Yelusalemu niyo wawagamba wazitoze. ⁵ Naivo mafyo ya wahuwila wa Kilisito yatendagwa kunda yatogile mwo mhuwi, nokongezekela kwa wahuwila kila zuwa.

Maona ya Paulo uko Toloa

⁶ Nawombokela Filigia na Galatia na kwaviya Muye ywa Mnungu hawalekele kubilikiza uwo ulosi uko Asia. ⁷ Weze wabule mwe mihaka ya Misia, Wagezaga kwingila mwe isi ya Besania, mna Muye ywa Mnungu ywa Yesu hawalekele kutenda ivo. ⁸ Ivo nawagenda vediti kombokela, Misia no kuita Toloa. ⁹ Mwe kilo kiya Paulo aonaga Maona, akaona want'hu wa Makedonia wakimale wakakeila kwakwe wakagamba, "Paulo wize

kaidi Makedonia wize uchambize!" ¹⁰ Aaho Paulo eze aone maona ayo, nakakeikila lumwe kale kuilawa Makedonia, haheina kucheelwa kwaviya nekimanya kugamba Mnungu kakitanga kwiza kubilikiza Mbuli Yedi kwa want'hu wa kudya.

Kukomboka kwa Ludia uko Ufilipi

¹¹ Nekilawa Toloa, nokutamba kwa ngalawa, mpaka Samosileki, niyo luvi yakwe chaika nt'hulwe Neapoli. ¹² Kilawa uko nokuita mpaka Ufilipi mzi mkulu we wilaya ya nk'hongo ya Makedonia naho wandaga ni uzumbe wa Waloma. Chahekalisaga hadya. ¹³ Zuwa dyo kuhumula chafosaga kuse niyo chaita hank'handanda yoy mto, hant'hu Wayahudi wakutendelaga mviko kwa Mnungu, chekalaga kikasimuilaga na wavele wakaduganyaga aho. ¹⁴ Mwa wadya wandaga wakakitegeleza, andaga umwo mvele yumwenga, akumvika Mnungu, akwitangwa Ludia, mkaya ywa Tiatila andaga akataga suke za utana utendese. Zombe niyo augubula umoyo wakwe niyo ayahokela yadya alongile Paulo. ¹⁵ Uyo mvele hamwenga na nine na wandugu zawe weze wajike kubatizwa, niyo akilalika akagamba, "Uneva nikindedi muwona kugamba miye namhuwila Zombe, soni mwikale kwe nyumba yangu." Niyo akitigiza kiite.

Kwe divugailo uko Filipi

¹⁶ Zuwa dimwenga umo chaitaga mwo kuvika na mndele mtumwa yumwenga andaga na mp'hepo yandaga ika mwink'ha udahi kukawiila mbuli zikwiza, uyo mtumwa mndele naakawapatila mazumbe wakwe matundu yabindile ingi yakulawa mo ulaguzi wakwe. ¹⁷ Mndele uyo ambasaga Paulo na suwe, akagutiila akagamba, "Want'hu awa ni wandima wa Mnungu Mku-lu! Nawagambileni ivo mkudaha kukombolwa!" ¹⁸ Niyo anda akadamanya ivo kwa mazuwa mengi, mpaka zuwa dimwenga Paulo niyo aihwiwa, no kumhitukila no kumgamba yudya mp'hepo, "Nakuunga umlawe mnt'hu uyo haluse ivi, kwe dizina dya Yesu Kilisito!" Aaho niyo mp'hepo yamlawa. ¹⁹ Wadya wagoli weze waone makawiilo yawe yo kupata matundu yasila, niyo wawagwila Paulo na miyawe Sila, niyo wawabulumula mpaka kwe kitala kwa wakulu. ²⁰ Wawegalaga kwe kitala wakawalon-geleza kugamba, "Want'hu awa ni Wayahudi wakigela nk'humbizi mo mzi wetu. ²¹ Wahiniza vihendo hivo vetu, suwe kiwa Lumi, hakikudaha kuvizumila na kuvidamanya." ²² Niyo want'hu wose kwahamwenga wawa kumpukilaga Paulo na Miyawe Sila.

Wasenga masa wawahambulaga zisuke Paulo na Sila, niyo wenk'hiza miko ya kutoigwa mikotywa Paulo na miyawe. ²³ Weze wajike kutoigwa kwa usungu niyo wasukumilwa kwe divugailo, niyo wadya wamizi wasigiilwa kuwakakiliza mp'hingu. ²⁴ Weze wahokele miko iyo, wamizi we divugailo wawagelaga, kwe chumba cha kundani mwedivugailo niyo wakakilizwa iviga vawe mwe difingo.

²⁵ Mwe kilogati Paulo na Sila wandaga wakakema mila ya kumlombeza Mnungu, na wadya wavugailwa weyawe wandaga wakawategeleza. ²⁶ Aaho niyo halaila kisingisa, chasingisaga milango ye divugailo niyo yakomoka, ne zimp'hingu wakakilizilwe wadya wavugailwa zathokaga. ²⁷ Mwamizi we divugailo nakenuka o kuwona zinyivi ze divugailo zikomoka, naakagamba wavugailwa wanyilika ivo niyo asomola digola dyakwe akaunga akekome. ²⁸ Mna Paulo niyo agutila kwa izwi kulu, "Usekukekoma! Suwe chose kiah!"

²⁹ Mwamizi alagizaga lumuli no kugulukila kundani, uku akazingiza he viga va Paulo na Sila. ³⁰ Niyo awalongoza kuse nokuwauza, "Nyuwe wakulu, nitende viyivi niyokolwe?"

³¹ Niyo wamhitula, "Mhuwile Zumbe Yesu, nouyokolwe weye na want'hu mwe nyumba yako." ³² Niyo wabilikiza mbuli ya Zumbe kwa yudya mwamizi na want'hu watuhu wose mwe inyumba yakwe. ³³ Kukongela hadya, yudya mwamizi awaguhaga Paulo na Sila no kusunt'ha zinkwenge zawe, aaho niyo yehe hamwenga na wanawe wabatizwa. ³⁴ Niyo awaguha Paulo na Sila kwe kaya yakwe no kuwenk'ha nk'hande. Yehe na wanawe wose wandaga na kinyemi kikulu kwaviya haluse nawaka mhuwila Mnungu.

³⁵ Zuwa dya kaidi mtondo, uzumbe we Kiloma, watumaga wakulu wawank'hondo, ne miko kugamba, "Walekeleni want'hu awo waite." ³⁶ Ivo yudya mwamizi awagambaga Paulo na Sila, "Wakulu wasigiila mfos-ezwe, elo foseni mwite kwa utondowazi."

³⁷ Mna Paulo niyo awagamba wamizi hachaoneke na masa yoyose, "Mna wakitoa mikotya mwe kieti, naswe Kiwaloma! Niyo naho wakigela kwe divugailo naho haluse waunga wakilekele kwa kinyele, Hivo ivo! Chaunga wakulu wenye we Kilumi weze wakilekele."

³⁸ Wadya wakulu waamizi wagendaga kuwagambila ivo wakulu we Kilumi, weze weve kugamba Paulo na Sila ni Walumi, niyo wogoha. ³⁹ Ivo wawabasaga Paulo na Sila niyo wakeila kwawe, naho wawalongozaga kuse ye divugailo na kuwagamba wahalawe ho mzi. ⁴⁰ Paulo na Sila niyo wafosa kwedivugailo, niyo waita kwe nyumba ya Ludia. Hadya nawabwila wandugu wahuwila wa Kilisito, wawenk'haga milosi ya kugela moyo, niyo wahalawa.

Paulo na Sila mwe Tesaloniki

17 Paulo na Sila waitaga wokombokela Amfipoli na Apolonia, no kwingila Sesalonike uko kwandaga ne nyumba ya kuvikila ya Wayahudi. ² Kwaviya azoele, Paulo aitaga kwe nyumba ya kuvikila. Andaga aaho kwa majuma matatu akalonga na want'hu wakahigana mwe Mawandiko Yakukile, ³ akawagambila ikindedi kugamba, vaungwa Kilisito asulumizwe no kwinka kulawa mo kubanika. "Niye Yesu huwagambilani." Paulo niyo agamba, "niye Kilisito Mkombozi."

⁴ Wamwenga wawe nawazumila no kumtimila Paulo na Sila, na wavele wengi hamwenga na fyo kulu dya Wagiliki wandaga wakamvika Mnungu. ⁵ Mna Wayahu-di wandaga wawaonelega gaina wakina Paulo na

miyawe sila, wawaduganyaga want'hu wahezi heweina ndima, mwe zisila, niyo watenda kafyo, niyo wawagamba wadamanye fyo mo mzi wose vileke wait-ahe nyumba ya mnt'hu yumwenga akwitangwa Yasoni, enga mzungu wa kuwapata Paulo na Sila, na kuwegala kwa want'hu ao. ⁶ Mna weze wawaswese, niyo wamgwila Yasoni na wamwenga mwa wanduguze, niye wawegala kwa wakulu we isi wakagutila wakagamba, "Want'hu awa waleta nk'humbizi kila hant'hu! Haluse weza mwo mzi wetu, ⁷ Yasoni naye kawahokela kwakwe, wose kwa hamwenga wabananga Imiko ya Seuta ywa Loma, wakagamba hambwe eyuko Zumbe mtuhu akwitangwa Yesu." ⁸ Wakulu wo mzi na want'hu wose weze weve ivo, niyo wengilwa ni kituletule. ⁹ Niyo wawatoza mhambulo Yasoni na weyawe, no kuwalekela waite.

Paulo na Sila watumwa Belea

¹⁰ Kilo kize kibule wandugu wahuwila, wawegalaga Paulo na Sila uko Belea, Weze wabule niyo wengila kwe Nyumba ya Kuvikila ya Wayahudi. ¹¹ Want'hu wa Belea wandaga wabala wanaumanyi kuwajink'ha want'hu wa Sesalonike, nawakategeleza ulosi kwa kunyemwanyemwa nk'hulu, naho kila zuwa nawakakehiniza mo Mawandiko Akukile vileke wakaule ikindedi che milosi ya Paulo. ¹² Wengi wawe wahuwilaga, naho hata wavele wengi, wakulu we Kigiliki, na wagosi we Kigiliki nawo wahuwilaga. ¹³ Mna wayahudi wa Sesalonike weze wabunk'hule kugamba Paulo abilikiza mbuli ya Mnungu uko Belea wakongaga kutenda nk'humbizi, na kusongeza idifyo dya want'hu. ¹⁴ Wadya wandugu wahuwila niyo wasunguza kumsindikiza Paulo aite mp'wani, mna Sila na Timoseo wasigalaga Belea. ¹⁵ Wadya want'hu wamsindikize Paulo na waitanyaga nae mpaka Asene, niyo wauya na miko kugamba Sila na Timoseo wa mtimile nguvu kwavovose vikudahika.

Paulo uko Asene

¹⁶ Umwo Paulo andile akawagoja Silana na Timoseo uko Asene, engilaga kinyulu Kwaviya aonaga ivo mzi umemile milungu vimumu. ¹⁷ Ivo wandaga wakalava na Wayahudi na want'hu watuhu mwe nyumba ya Mnungu, na want'hu watuhu nawakamvika Mnungu, naho kila zuwa naakalangilizana na want'hu wowose wakelavilizaga. ¹⁸ Wamwenga nawatimila umanyi wa Epikulo na Sitoiki, nawakahigana naye. Wamwenga nawauza, "Aunga akigambile ubwalasi wani uyu?"

Wamwenga niyo wahitula, "Uyu naakabilikiza Mbuli ya milungu mihya." Nawakalonga ivo kwaviya Paulo naaka bilikiza Mbuli ya Yesu no kuuyuka. ¹⁹ Ivo niyo wanguha Paulo no kumwigala kwe kitala dyo mzi dikwitangwa Aleopago, wakamgamba, "Chaunga kimanaye mahinizo aya mahya ukuhiniza. ²⁰ Vint'hu vimwenga kikuviva ukulonga, ni maizwi mahya kwetu naho nekikaungisa kivimanye vagaze." ²¹ Kwaviya wekazi awengi wa Asene, na wadya wageni, wandaga

wakekala hadya wakaungisa kutenda lupisi lwawe kusimulizilana no kwiva mbuli mp'hya. ²² Paulo aki-maalaga kulongole ye kitala dyo mzi wa Aleopago niyo agamba, "Hiona kugamba kwavovose, nyuwe want'hu wa Asene mu want'hu waidi kindedi ndedi. ²³ Kwaviya higenda mo mzi no kuwona mudya mkutendela miviko yenyu, hiviona vilingo viwandikwe, 'Kwa Mnungu heemanyike'. Uyo mkumvika, hata uneva hamum-manyize uyo niye huwabilikizilani. ²⁴ Mnungu, adamanye isi na kila kiyumo mndani, niye Zumbe ywa kulanga ne isi, heekwikala mwe nyumba nk'hulu Izengigwe kwe mikono ya want'hu. ²⁵ Naho hahunguk-ilwe ni dyodyose kikudaha kumdanyila, kwaviya niyehe mwenye akukink'ha ugima, no muye, na kila kint'hu kituhu kwa want'hu wose. ²⁶ Kulawa mwa mnt'hu yumwenga Mnungu aumbaga want'hu wose mwe isi no kuwenk'ha udahi wa wikazi kwenela mwe isi yose, Afanyanyaga no kupanga iviya kukei kugamba niini, naho ni hii want'hu awo nawekale. ²⁷ Nakatenda ivo vileke want'hu awo wamzungule hata uneva kwa kubabasa babasa wadahe kumbwiila, hata ivo mna Mnungu he hale na suwe chose, ²⁸ enga viya mnt'hu yumwenga alongile, 'Mwa yehe suwe chekala, chekedaha, na naho kiyuko.'

Ni enga viya wakemi wenyu ivo walongile
'Suwe naswe kiwanawe.'

²⁹ Haluse uneva suwe kiwana Mnungu hakikuungwa kumfanyanya Mnungu enga hili dya zahabu, hili dya matundu, hegudu hata iwe disongolwe ni mnt'hu no kugeligwa unt'handu. ³⁰ Aho handaga ho uhezi, Mnungu aketendaga enga hakuona, mna haluse asigiila want'hu wose kila hant'hu wakeiile. ³¹ Kwaviya kaika kale dizuwa dyo usengelo we isi kwaviya viwagile, kombokela kwa mnt'hu yumwenga amsagule, Mnungu kawalavilizila wose imbuli ino kwa kumuuyula mnt'hu uyo."

³² Weze weve Paulo alonga imbuli yo kuuyuka, niyo wamwenga watumbula seko, mna wamwenga niyo wagamba, "Chaunga kikwive ukalonga imbuli ino naho." ³³ Ivo Paulo niyo ahalawa hekitala. ³⁴ Mna want'hu wamwenga niyo wamtimila Paulo, niyo wahuwila. Yumwenga mwa woho andaga ni Dionisio wa Aleopago yumwenga wa want'hu wekitala, na mvele yumwenga akwitangwa Damali hamwenga na watuhu.

Paulo uko Kolinso

18 Akajika aho, Paulo ahalawaga Asene no kuita Kolinso. ² Uko ambwilaga Myahudi yumwenga akwitangwa Akula, mwelekwa ywa Ponto, Akula hamwenga na mkaziwe akwitangwa Pilisikila wauyaga kulawa Italia mwa mazuwa aayo, kwaviya Kaisalia Kilaudia andaga kasigiila Wayahudi wose wakulawe Loma. Paulo agendaga kuwaula, ³ naho kwaviya wandaga ni wata umanyi wa kusuma mahema enga yehe, Paulo ekalaga nao akadamanya ndima iidaya nawakadamanya. ⁴ Kila zuwa dyo kuhumula andaga

na ulafya mwe zinyumba za Mnungu, akageza kuwavuta Wayahudi na Wagiliki.

⁵ Umwo Timoseo na Sila weze wauye kulawa Macedonia, Paulo nakakelavya lupisi lwakwe lutali kubilikiza ulosi no kuwalavanyila Wayahudi kugamba Yesu Kilisito niye Masiha. ⁶ Mna Wayahudi weze wamhige no kumhomola, akung'unt'haga zisuke zakwe availe mwa meso yawe, akawagamba, "Uneva mkaga ni nyuwewenye, miye henikalalizwe kwa dyodyose mwe idi! Naho kukongela ivi haluse neniwabase want'hu hi Wayahudi." ⁷ Ivo elo kulawa aho niyo agenda kwikala kwa mnt'hu yumwenga hi Myahudi akwitangwa Tito Yusito, uyo inyumba yakwe yandaga hagihi ne nyumba ya Mnungu, inyumba yakwe yandaga ya kaidi kulawa he nyumba yo kuvikila. ⁸ Kilisipo, uyo andaga mkulu wenyumba ya Mnungu, yehe ne nyumba yakwe yose wamhuwilaga Zumbe, na want'hu watuhu wengi mwe Kolinso wevaga ulosi, wahuwilaga naho wabatizwaga.

⁹ Kilo kimwenga mwa maona, Zumbe amgambaga Paulo, "Use kogoha gendeela kubilikiza, naho use kuhwa moyo, ¹⁰ kwaviya miye nihamwenga na weye hahali yeyose akuunga ageze kukunyulika, kwaviya ho mzi uno weyaho want'hu wangu." ¹¹ Ivo Paulo niyo ekala uuko akahiniza mbuli ya Mnungu kwawe kwa mwaka umwenga na nusu.

¹² Mna umwo Galiyo andaga mkulu wo mkoa wa Akaya, Wayahudi wamkumpukilaga Paulo kwa hamwenga niyo wa mwigala kwe kitala. ¹³ Want'hu awa wagambaga, "Mnt'hu uyu," "awatenda want'hu wamvike Mnungu kwe sila ikuhigana ne miko!"

¹⁴ Paulo andaga akei kulonga, Galiyo nakawagamba Wayahudi, "Tegelezani nyuwe wayahudi, Uneva mbuli ino yandile kindedi mwe wavu abanange, hegu nehimategelezani. ¹⁵ Mna uneva ni mbuli ya mahigano mwe milosi, na mazina, na miko yenyu, Lamuleni nyuwe wenye miye heninde mlamuzi mwe zimbuli izi."

¹⁶ Niyo awagulusa hekitala. ¹⁷ Woseni hamwenga niyo wamgwila Sositenesi uyo andile mkulu we nyumba ya Mnungu, niyo wamtowa hameso ye kitala. Mna Galiyo haone ukulu we mbuli iyo hata hadodo. ¹⁸ Paulo agendeelaga kwikala na wadya wandugu wahuwila wa Kolinso kwa mazuwa mengi, ahalawe aho niyo ahalawa no kukwela ingalawa kuita Silia, hamwenga na Pilisikila, na Akula uko Kenk'helea, eze amoge mtwi wakwe kwe kilapi aikaga. ¹⁹ Wabulaga Uefeso, aho niho Paulo awalekaga want'hu wa Pilisikila na Akula, niyo aita mwe nyumba ya Mnungu, niyo wanda wakalawa na Wayahudi. ²⁰ Wamlombeza ekale nao lupisi lutali, mna yehe haungile. ²¹ Mna Umwoakahlawa nakawagamba, "Mnungu anaunga neniwauiyeni naho." Niyo agendeela mwe ngalawa kuita Efeso.

²² Eze abule Kaisalia, Paulo niyo agenda kuwalamsa want'hu wamhuwile Kilisito uko Yelusalemu, akajika aho niyo aita Antiokia. ²³ Ekalaga uko mazuwa hi mengi niyo agendeela ne nt'hambo kwa kombokela mtendelo za Galatia na Filigia akawagela nguvu wanamp'hina wose.

Apolo abilikiza Efeso na uko Kolinso.

²⁴ Myahudi yumwenga akwitagwa Apolo mwelekwa ywa Alekizandilia, Nakeza kwa Waefeso. Andaga ni mnt'hu mloga kindedi naho mta umanyi mkulu mwa Mawandiko Yakukile ywe mbuli ya Mnungu. ²⁵ Nakahinyizwa mwe Sila ya Zumbe, naho akanda no lubwikanizi, asimulizilaga mbuli ya Yesu, naho ahiniza-ga mwe kindedi, hamwenga na kugamba nakamanya ubatizo wa Yohana uuwo du. ²⁶ Akongaga kuhiniza kwa weduvi mwe nyumba ya Mnungu. Pilisikila na Akula weze wamwive ivo akusimuila, niyo wamguha waitanye kwawe kaya wakamhiniza vedi Isila ya Mnungu. ²⁷ Apolo eziilaga ni ulamuzi wo kuita Akaya, wadya wandugu wahuwila nawamgela nguvu kwa kuwagondela wanamp'hina wa kudya Akaya vileke wamhokele. Eze abule kudya, kwa wambizi wa uwedi wa Mnungu, nakadaha kuwambizisa wadya wahuwila wenk'higwe kunda wahuwila. ²⁸ Kwa uhigi wakwe mkulu nakawahuma Wayahudi mwekiyeti akalavanya kwa Mawandiko Akukile kugamba Yesu Kilisito niye Masiha.

Paulo abilikiza kwa Waefeso.

19 Umwo Apolo andaga Kolinso, Paulo ombokelaga mgati gati ye isi niyo abula Efeso uko awabiilaga wanamp'hina wamwenga ² niyo awauza, "Mwamhokelaga Muye ywa Mnungu aho mwize mnde wahuwila?"

Niyo wamhitula, "Hata ukwiva kugamba eyuko Muye ywa Mnungu hakinati,"

³ "Vedi, Elo, mhokela ubatizo wa vivihi?" Niyo wamhitula,

"Kibatizwa udyu ubalizo wa Yohana du,"

⁴ Paulo niyo agamba, "Ubatizo wa Yohana wandaga kwa wadya walekile wavu wawe, naho awagambaga want'hu wa Izilaeli wamhuwile yumwenga akwiza kunyuma yakwe, nuko kugamba ni Yesu."

⁵ Weze weve ivo, niyo wabatizwa kwe dizina dya Zumbe Yesu. ⁶ Paulo awagelekaga mikono niyo Muye ywa Mnungu aweziila, walongaga kwe milosi mihya no kugendeza kose ulosi wa Mnungu. ⁷ Wandaga wabuile wagosi mlongo na waidi mwa want'hu wose.

⁸ Paulo aitaga kwe nyumba ya Mnungu, naho kwa mazuwa milongo kanda andaga akalonga kwa weduvi na want'hu, akalangilizana nao no kugeza kuwalagilisa ikindedi cho Useuta wa Mnungu. ⁹ Mna wamwenga nawanda wamkulano, naho walemela kuhuwila, no kukonga kulonga vihile mwe iyo isila ya Zumbe mwe want'hu wengi wadugane. Aho Paulo niyo apangana nao, niyo aguha wadya wanamp'hina wakwe, akasimuila nawo mazuwa yose mwe dizumba dyo kuhinila dya mnt'hu akwitangwa Tulanos. ¹⁰ Agendee-laga kutenda ivo kwa myaka miidi, vitendile wekazi wose wa Asia, Wayahudi, na watuhu hi wayahudi wevaga imbuli ya Zumbe.

Wana Sekewa

¹¹ Mnungu adamanyaga vilagiso va kweheela kwa Paulo. ¹² Want'hu wandaga wakaguha vitambala ne zisuke zint'huhu andaga akavala akanda mwe ndima, Paulo azigala kwa wanyonge, wanyonge niyo wahony-wa maine yawe, nawadya wandile ne zi mp'hepo niyo wahonywa. ¹³ Wayahudi wamwenga waitaga uko na uko wakaditumia zina dya Zumbe Yesu, kwa wadya wavalukwe ni mp'hepo, wandaga wakagamba "Nawagambani kwe dizina dya Yesu yudya akubilik-izwa ni Paulo." ¹⁴ Wabwanga mfungate wa Sikewa Mla-va Nt'hambiko mkulu wa Wayahudi, wandaga waka-tenda ivo.

¹⁵ Mna uyo mp'hepo niyo awahitula, "Himmanya Yesu, naho himmanya Paulo, mna nyuwe ni nyuwe wahi?"

¹⁶ Niyo yudya avalukwe awapilikila kwa nguvu wadya want'hu niyo awahuma nguvu wana Sikewa no kuwatatuila zisuke. Watulaga nguluko waka wakafosa kwe nyumba idya wekimbwigili, naho wangelwa nkwenge. ¹⁷ Kila mnt'hu uko Efeso, ande Wayahudi na hi Myahudi, waivaga imbuli iyo, niyo wengilwagwa ni wogofi no kutogolesa dizina dya Zumbe Yesu.

¹⁸ Wahuwila wengi wakelavilizaga niyo walonga mwe kiyeti zimbuli wandaga wakadamanya. ¹⁹ Wose wadya wandaga wasai wavigalaga vitabu vawe kwa hamwen-ga no kuvoka moto mwekiyeti. Wawazaga diyombe dye vitabu ivo dyabulaga matundu yakulihwa mnt'hu kwa zuwa, magana mlongo milongo mishano. ²⁰ Naivo kwa udahi wa Zumbe ulosi wa Mnungu wandaga ukongezekela kugendezwa no kukulisa.

Nk'humbizi mwe Efeso.

²¹ Yeze yomboke ayo Paulo aungaga kuita Yelusale-mu, kwa kombokela Makedonia na Akaya, Nakagam-ba. "Hajika kuita uko, hawaone wa Loma nao." ²² Ivo nakawatuma waidi mwa wambizi wakwe, Timoseo na Elasito, walongole kuita Makedonia, Yehe niyo anda kusigala kwa mazuwa mageke ko mkowa wa Asia.

²³ Aha niho halailaga nk'humbizi uko Efeso mwe mbuli ye sila iyo ya Zumbe Yesu. ²⁴ Kwandaga na msana vilama etangagwa Demetilio, adamanyaga mahili ye nyumba ya mnungu wa kivele akwitagwa Atemi, naho ndima iyo yawenk'haga wasani wakwe kint'hu kikulu. ²⁵ Demetilio awa kisanyaga wasani ao hamwenga na watuhu wandaga ne indima iyo no kuwagamba, "Mmanya kugamba ugoli wetu walawa mwe ndima ino. ²⁶ Haluse mwadaha kukeonela wenye ivo Paulo akutenda. Agamba milungu idamanywe ni want'hu hiyo milungu ya kindedi, naho kadaha kuwap-ata want'hu wengi, aha Efeso na hata kutuhu mo mkowa wa Asia yose. ²⁷ Kuna nk'hondo kugamba, diy-ombe dyetu nedipate zina diihile. Hiyo ivo du mna yadahika kunda nyumba ya mnungu Atemi kunda hi-cho kint'hu cha ukulu no ukulu wakwe uyo akuvikwa ni

Asia ne isi yose noubanangwe. Ulungu ukuvikwa nikila yumwenga mwe Asia ne isi yose!”

²⁸ Idifyo dize dive mbuli izi niyo dyanywa maya no kukonga kugutila wakagamba, “Atemi wa Efeso niye mkulu!” ²⁹ Mzi wose niyo wenela nk'humbizi. Idifyo niyo dwawakump'hukila Gayo na Alistaliko, wakaya wa Makedonia watafi weyawe wa Paulo, niyo waguluka nao mpaka kwo ukumbi we misezigo. ³⁰ Paulo yehe mwenye aungaga kukelaviliza ha meso ye difyo, mna wanamp'hina weyawe wamfingizaga. ³¹ Wakulu wamwenga we isi ya Asia wandaga wambuyaze dya Paulo, wamwigailaga ulosi wakamlombeza Paulo kugamba ase kuke laviliza ko ukumbi we misezigo. ³² Aaho aho kila mnt'hu andaga akavava, uyu ivi na watuhu ivi, niyo udyo mdugano wabanika, kwaviya wengi hawamanyaga kiya kiwatendile wadugane hamwenga. ³³ Wamwenga nawamtenda Alekizanda ande na chokolonga, kwaviya Wayahudi nawamtenda aite kulongole. Ivo niyo Alekizanda awalagisa want'hu kwa kuhunga mkono akaunga wanyamale, niyo ageza kukegombela kwa ulosi wakwe. ³⁴ Mna weze wabunk'hule kugamba yehe ni Myahudi, wagutiilaga wose wakalonga imbuli iidya kwa masaa maidi, “Atemi niye mkulu wa Efeso!”

³⁵ Ukouko kalani wo mzi adahaga kuwanyamaza want'hu akagamba, “Wandugu Waefeso!” Kila yumwenga kamanya kugamba mzi uno wa Efeso ni mwamizi mkulu we nyumba yo mkulu Atemi, naho ni mwamizi we diiwe dyo kuvila diselezwe kulawa kulanga. ³⁶ Hahali akudaha kulemela zimbuli izo, ivo nyamaleneni msekudamanya dyodyose haheina wengele. ³⁷ Muwetanga want'hu awa aha hata uneva hawailongile vihile nyumba ya mnungu naho hata uneva hawamhomole mnungu ywetu ywe kivele. ³⁸ Mna uneva Demetilio na wandima wakwe wana malongelezo yawe kwa yeyose, yeyaho mazuwa yekitala masa yakudaha yakalahigwa uko. ³⁹ Mna uneva kiuko kint'hu kituhu kujink'ha icho, ikaleni mwe mdugano ukuzumilwa. ⁴⁰ Kwaviya iyuko nk'hondo kugamba nekilongelezwe kwe nk'humbizi idya yadielo, nk'humbizi ino hayawagilwe ilaile, hekilekelwe mwe nk'humbizi ino, naho hegu nekidunduga kukehonya kwa vovose mwe nk'humbizi iyo. ⁴¹ Eze abinde kulonga ivi, alekaga want'hu wa mdugano wakeagale.

Kuita Makedonia na Uyunani.

20 Nk'humbizi ize itondowale, Paulo awetangaga wanamp'hina kwa milosi ya kugela moyo awalagaga niyo ahalawa no kuita Makedonia. ² Ambokelaga mwe ziisi zia zose akawagela want'hu nguvu kwa milosi mingi, Niyo abula Uyunani. ³ Ekalaga uko kwa miyezi mitatu. Akeikaga lumwe kuita Silia, aho eze abunk'hule kugamba Wayahudi wandaga wakampangila maihi, ivo niyo atenda ulamuzi wa kuuya na kombokela Makedonia. ⁴ Sopatolo mwana Pihilo kulawa Belea, niye atimilane naye, iviyaiviya Alistaliko hamwenga na Sekudo kulawa Sesalonike, Gayo kulawa Debe, Tukiko, na Tolofimo kulawa ko mkowa Asia,

na Timoseo. ⁵ Wakilongoelaga no kukigojela Toloa. ⁶ Chaitaga kwa ngalawa kulawa Ufilipi ize yomboke siku kuu ye mikate heigwadulwe, naho yeze yomboke mazuwa mashano, chakelungaga nao umwo Toloa, uko chekalaga mazuwa mfungate.

Paulo abindiziza kuitalamkila Toloa.

⁷ Mwe dizuwa dya nk'hongo dye dijuma, cha duganaga vileke kibendule umkate. Kwaviya Paulo naakakawila kuhlalawa luvi yakwe, aguhaga lupisi lutali akalonga na want'hu viitile kubula kilo gati. ⁸ Vakwelezwagwa vimuhi vingi mwe nyumba ye golofa Umwo chaduga. ⁹ Mbwanga yumwenga etangagwa Eotiko, andaga kekala hedilanga, umwo Paulo andile akagendeela kubilikiza. Eutiko akongaga kukupila mp'halahole niyo atozwa ni nt'hongo no kugwa hasi. Weze wamwinule andaga kabanika kale. ¹⁰ Mna Paulo aseelaga hasi, niyo afunama no kumkunyatila, niyo agamba, “Msekunda na kiyangayanga,” “akei mgima!” ¹¹ Niyo Paulo akwela naho kwegolofa no kubendula umkate niyo adya, nakagendeela kubilikiza kwa lupisi lutali mpaka mtondo, niyo Paulo ahalawa. ¹² Want'hu wadya waitanyaga na yudya Mbwanga kaya akanda mgima ngungulu, niyo wanda welelwa.

Paulo kulawa Toloa kuita Mileto

¹³ Chakwelaga mwe ngalawa niyo chalongola kuita Aso kudya nekikamguha Paulo. Nivo apangaga kwaviya aungaga kombokela mwe isi nk'havu. ¹⁴ Eze akibwiile kudya Aso, chamkwezaga mwe ngalawa no kuita Mitulene. ¹⁵ Kulawa uko chatambaga no kubula Kio, mwe dizuwa ditimile, zuwa dya kaidi chaikaga nt'hulwe uko Samo, naho luvi yakwe niyo chengila Mileto. ¹⁶ Paulo aungaga kugendeela no utafi we ngalawa haheina kombokela Efeso, vileke asunguze uko ko mkowa wa Asia, andaga ne kinguvu nguvu cho kubula Yelusalemu kwe wila ye Pent'hekosite uneva vadahike.

Paulo awalaga vilongozi wadala wa Efeso

¹⁷ Kulawa Mileto Paulo atumaga ulosi kwa vilongozi wadala we idifyo dya wahuwila wa Kilisito dya Efeso vileke wadugane nae. ¹⁸ Weze wabule kwakwe awagambaga, “Mmanya ivo nikale na nyuwe mazuwa yose, kukongela mwe dizuwa dia dya nk'hongo hadya nabulaga momkowa wa Asia. ¹⁹ Kwa kweseleza kose nadamanyaga ndima ya Zumbe molupisi lwa makunt'ho yanipatile kulawa kwe minyanyiko iihile ya Wayahudi wamwenga. ²⁰ Mmanya kugamba hyandile na nk'hangamizi hata ludodo kuwabilikiza mwe kieti, na mnengenyumba zenyu, no kuwahuniza chochose chadahile kuwambizani. ²¹ Nehiwagamba Wayahudi, na hi Wayahudi, wamhitukile Mnungu no kumhuwila Zumbe dyetu Yesu. ²² Naho haluse, uku hamtegeleza Muye ywa Mnungu, naita Yelusalemu haheina kumanya yakuunga yanilaile uko. ²³ Kiya humanya ni kugamba Muye ywa Mnungu naakanilavanyila mwe ki-

la mzi kugamba kuvugailwa na masulumizo yangu nayo yakunigojela. ²⁴ Mna hiuone ugima wangu kunda kint'hu kitendese, mna du niunk'hintize udyu utume wangu ne ndima idya nink'higwe ni Zumbe Yesu ni-idamanye, niilonge mwa want'hu Mbuli Yedi ya uwedi wa Mnungu.

²⁵ "Homboka mwa wamwenga mwa nyuwe habilikiza Useuta wa Mnungu, mna himanya haluse kugamba hahali yumwenga mwa nyuwe naanione naho. ²⁶ Ivo dielo nawalavanyilani kugamba, ineza kulaila yumwenga ywenyu kaga, Miye hina kukalalizwa kokose. ²⁷ Kwaviya hindile na nk'hangamizi mo kuwagambila kukawiila kose akuunga Mnungu. ²⁸ Mkeamile nyuwewenye hamwenga ne difyo diya Muye ywa Mnungu awenk'hileni mdilele. Dimeni awant'hu we idifyo dya wahuwila wa Kilisito dya Mnungu wadya awapatile kwa kulava sakame ya mwanawe mwenye. ²⁹ Hivi-manyisa vedi kugamba nnahalawa mauzi makali nayadikome naho hayadisigaze idifyo idyo. ³⁰ Hata naye nyuwe wenye nawalaile want'hu wakuunga wawadant'hilize wanamp'hina wa Kilisito no kuwatenda wawatimile woho du. ³¹ Ivo indeni meso mkakumbukila kugamba kwa masulumizo, mengi kilo na msi, nawahinizagani kila yumwenga ywenyu kwa myaka mitatu.

³² "Haluse nawaika nyuwe hasi yo udimi wa Mnungu, no ulosi wo wedi wa wakwe, udyu ukudaha kuwazenga na kuwagela nguvu, mpate uvikilwa udyu awaikile want'hu wakwe wose wakukizwe. ³³ Miye hayaungise matundu hegu zahabu, hegu suke za mnt'hu yeyose. ³⁴ Nyuwe wenye mmanya hidamanya ndima kwa mikono yangu mwenye vileke nikepatile yadya huunga na wambuyazangu. ³⁵ Hiwalagisani kwa kila kint'hu kugamba kwa kudamanya ndima enga ivo, kiwambize hewekukedaha, kikakumbukila milosi ya Zumbe Yesu mwenye akagamba, 'Kiyuko kinyemi mo kulava kujink'ha kuhokela'."

³⁶ Paulo eze abinde kulonga ayo, afikaga madi na want'hu wose niyo wamvika Mnungu. ³⁷ Wose nawanda wakaila, na kumtoza Paulo mkono no wakamlaga kwa lukunde lukulu. ³⁸ Mbuli itendese yawageile kinyulu niidya agambile, hawadahe kumuwona naho, naivo niyo wamsindikiza kwe ngalawa.

Paulo aita Yelusalemu

21 Kize chajike kulagana nao, chakwelaga mwe ngalawa mpaka Kosi, luvi yakwe chabulaga Lode, na kulawa uko nekiita Patala. ² Uko nekibwiila ngalawa yandile ikaita Foeniki, niyo chakwela no kukonga utafi. ³ Cha wabulaga hant'hu nekikadaha kuiona Kipulo niyo chombokela nt'hendelo ya kusini yo mzi wa Silia. Chaitaga Tilo, aho ingalawa yaselezwagwa mizigo yakwe. ⁴ Uko chabwiilaga wanamp'hina wa Kilisito niyo chekala nao juma dimwenga wahuwila wa Kilisito ao walonga kwa udahi wa Muye ywa Mnungu, niyo wamgamba Paulo usekuita Yelusalemu. ⁵ Mna lupisi lwetu wize usile niyo chahalawa, wavele na wana wawe hamwenga wakisindik-

izaga mpaka kuse yo mzi, kize kibule mp'wani wose chafikaga madi no kumvika Mnungu. ⁶ Niyo chalangana, suwe chakwelaga mwe ngalawa, woho nao niyo wauya kwezikwawe.

⁷ Chahalawaga kuita Tilo, niyo chabula Tolemasi aho chawalamsaga wandugu wahuwila wa Kilisito zetu, niyo chekalanya nao zuwa dimwenga. ⁸ Luvi yakwe chahalawaga kuita Kaisalia. Uko chekalaga kwe nyumba ya mbilikizi we Mbuli Yedi Filipino, yehe andaga mwa wadya mfungate wasagulwa kunda wambizi kudya kwe fy dya wahuwila wa Kilisito dya Yelusalemu. ⁹ Andaga na wanawe wane wa kivele hewelombigwe wandaga wakalonga ulosi wa Mnungu wandaga wakenk'hingwa. ¹⁰ Kize kikale uko mazuwa mengi, mlotezi ywa Mnungu yumwenga akwitangwa Agabo wa Yudeya abulaga. ¹¹ Akibasaga niyo aguha mkoa wa Paulo, nokukekakiliza mikono ne viga niyo agamba, "Muye ywa Mnungu agamba, mta mkoa uno naakakilizwe enga ivi ni Wayahudi kudya Yelusalemu, no kungela mwe mikono ya want'hu hewemmanyize Mnungu."

¹² Kize kive ivo, suwe na wadya want'hu watuhu nekilombeza Paulo asekuita Yelusalemu. ¹³ Mna Paulo niyo awahitula, "Mwadamanyai? Ivo mkuta kuila no kunikant'ha tama? Miye hikeika lumwe hiyo kuvugailwa du kudya Yelusalemu, mna hata ukubanika mwe mbuli ya Zumbe Yesu."

¹⁴ Nekidunduga kumluyva Paulo, niyo chabanika chevu niyo chagamba, "Viya aungile Zumbe nevinde iivo."

¹⁵ Kize kikale hadya kwa Lupisi niyo chakekilaga lumwe kugendeela no utafi kuita Yelusalemu.

¹⁶ Wamwenga mwa wanamp'hina kulawa Kaisalia, chaitanyaga, niyo wakigala kwe nyumba yo mhula ywa Kilisito chandaga kikagenda kwikala naye. Mnasoni mkaya wa Kipulo andaga mhula ywa Kilisito kukongela mazuwa ya aho nk'hongo.

Paulo amtalamkila Yakobo

¹⁷ Aho kize kibule Yelusalemu, wandugu wahuwila wa Kilisito wakihokelaga vedi vitendese. ¹⁸ Luvi yakwe Paulo aitaga na suwe kokumlamsa Yakobo, wadala vilongozi wose we idifyo dya wahuwila wa Kilisito wandaga aaho. ¹⁹ Weze wajike kuwalamsa, Paulo niyo awagambila yose yadamanywe ni Mnungu kwa want'hu hi Wayahudi kwa ndima adamanye. ²⁰ Weze wajike kumtegeleza niyo wamtogolesa Mnungu. Niyo wamgamba Paulo, "Ndugu wadaha kuwona kugamba magana milongo magana ya Wayahudi wanda wahuwila naivo wakuitoza Imiko. ²¹ Nawagambilwa zimbuli zako kugamba noukahiniza Wayahudi wa kwikala kwe zi isi za want'hu hi Wayahudi, kugamba wase kukaula miko ya Musa, wasekuvinilwa wana wawe, naho wase kutimila vihendo va Kiyahudi. ²² Weva kindedi kugamba kubula kale. Nekitende vihihi elo? ²³ Haluse utende enga ivi kikukulangiliza, aha kinanao want'hu wane waikile kilapi. ²⁴ Timilana nao ao kwo mviko wo kukesunt'ha kumanya miko ya Mnungu, ukalihe maliho yakuungwa akajika wamogigwe zifili

zawe, ivo want'hu wose nawamanye kugamba yadya wagambilwe mwa weye hayana kindedi chochose no kugamba weye mwenye ukei watimila miko ya Musa. ²⁵ Naho mwa wadya want'hu hi Wayahudi watendile wahuwilwa wa Kilisito, nekiwaandikile kale kuwagambila zimbuli kifanyanye, wasekudya chochose kitendelewe nt'hambiko kwe milungu ya kidant'hi, wase kunywa sakame wasekudya nyama inyogotolwe, naho mkeneghe no uhabwasi."

²⁶ Ivo, zuwa ditimile Paulo awaguhaga wadya want'hu no kugenda kukesunt'ha hamwenga nawo, akajika niyo engila kwe Nyumba ya Mnungu, awagambilaga watu miwazile ya mazuwa yo kubinda ukukesunt'ha, naho niini malavo yakuunga yalavigwe kwajili ya kila yumwenga ywawe.

Paulo avugailwa kwe Nyumba ya Mnungu.

²⁷ Mazuwa ayo mfungate yeze yande hagihi no kusila, Wayahudi walawaga mo mkowa wa Asia nawa muona Paulo kwe Nyumba ya Mnungu, niyo wasongeza maya kwe difyo dyose dya want'hu, no kumvugaila Paulo. ²⁸ Wagutilaga wakagamba, "Want'hu wa Izilaeli, chambizeni! Uyu niyudya akugenda kila hant'hu, kuhiniza want'hu wose kuhigana na want'hu wa Isilaeli ne miko ya Musa ne Nyumba ya Mnungu, hata ivi haluse kawengiza kwe nyumba ya Mnungu want'hu hi Wayahudi, naho wahagela usavu hakukile ha Mnungu!" ²⁹ Vilekile wakalonga ivo nikugamba wamuonaga Tolofimo mkaya wa Efeso akanda hamwenga na Paulo kwo mzi, niyo wafanyanya, Paulo nakamwingiza kudya kwe Nyumba ya Mnungu.

³⁰ Mzi wose nowenela nk'humbizi, wezaga want'hu kulawa nt'hendelo zose, niyo wamgwila Paulo no kumbulumula, na kumlavila kuse ye nyumba nk'hulu ya Mnungu, aho nyivi ze Nyumba ya Mnungu zavugalagwa. ³¹ Waungaga wamkome Paulo, mna ulosi wabulaga ko mkulu wa wank'hondo we Kilumi kugamba, Yelusalemu yose yamemaga nk'humbizi. ³² Aaho mkulu we difyo dye Kilumi aguhaga wank'hondo ne vilongozi wawe, niyo wawagulukila wadya want'hu, nawo weze wamuwone mkulu we difyo dye Kilumi, niyo waleka kumtoa Paulo. ³³ Mkulu we difyo dye Kilumi amgulukilaga Paulo niyo amgwila no kusiigila Paulo akakilizwe mp'hingu mbili, akajika niyo auza, "Uyu ni-ani? Naho kabalangai?" ³⁴ Mwedi fyo diya wamwenga nawakalonga ivi, wamwenga nawo walonga viya, kwe nk'humbizi iyo mkulu we difyo dya wank'hondo nakadunduga kumanya icho kilaile, ivo elo asigilaga awant'hu wakwe wamwigale Paulo kwe nk'hambi ya wank'hondo. ³⁵ Paulo eze abule ho mhindo neviwaunga wank'hondo watekumwinula, kwe nk'humbizi ya want'hu. ³⁶ Kwaviya fyo kulu dya want'hu dyandaga di-ka mtimila wakagamba, "Mkome, mkome."

Paulo akegombela

³⁷ Umwo yudya mkulu wa wank'hondo andile wakamwigala kwe divugailo, Paulo niyo amgamba, "Nadaha kukugambila kint'hu?" Yudya mkulu niyo amuuzwa, "Ha! Kumbeke kudaha kulonga Kigiliki"

³⁸ "Ivo weye hiyo yudya Mmisili, mwe mazuzi akongile kusaguka na kuwalongowela wadya makank'halu magana milongo mine mpaka kwenyika?"

³⁹ Paulo niyo ahitula, "Miye ni Myahudi, mwelekwa wa Taso uko Kilikia, mzi umanyikise. Nakulombeza vitendese nilonge na want'hu. ⁴⁰ Yudya mkulu wa wank'hondo niyo amwink'ha luneka, ivo Paulo aki maalaga mwo mhindo, niyo awahunga mkono wadya want'hu vileke wanyamale, naho weze wanyamale akongaga kulonga nao Kiibulania.

22 "Wandugu zangu na watate, nitegelezeni, haluse nakegombela mwa meso yenyu!" ² Weze weve akalonga nawo Kiibulania, niyo wanyamalisa kujink'ha hadya nk'hongo, Paulo niyo agendeela kulonga.

³ "Miye ni Myahudi mwelekwa wa Taso mwe Kilikia, mna nehileligwa aaha ho mzi wa Yelusalemu, kwa Mhinizi Gamalieli. Nehihinyizwa kindedi ndedi miko ya wakale wetu, nakelavaga kwa moyo wose kwa Mnungu, enga nyuwe wenye ivo mwili ivi dielo. ⁴ Nehiwasulumiza wadya want'hu watimile sila ino, nehiwakakiliza wavele kwa waposi no kuwaduula kwedivugailo. ⁵ Mlava nt'hambiko mkulu no wadala vilongozi wose we kitata wadaha kulonga viya waione imbuli ino kulawa kwawe nahokelaga baluwa wawandikilagwa wadya Wahuwila Wekiyahudi, wadya wandile Damesiki, nehitita Damesiki vileke hawagwile want'hu awo no kuwega mpaka Yelusalemu iviya wakakilizigwe, vileke wakasulumizwe.

Paulo alonga ivo akombolwe

⁶ "Umwo nandaga haita, mwe sila hagihi na Damesiki, yandaga sa mtandatu nomsi, aaho ung'azi utendese ko ulanga wanilailaga luholuho, niyo wawang'aila ndendelo zose. ⁷ Aha nagwaga hasi niyo neva izwi dikunigamba, 'Sauli, Sauli! Nii wanisulumiza?' ⁸ Name niyo nagamba, 'Niwe ani Zumbe?' Naye niyo anigamba, 'Nimiye Yesu wa Nazaleti, uyo weye ukunisulumiza.' ⁹ Wadya wambuyazangu wauonaga ung'azi udyu, mna hawadivile diizwi dya yudya nalongaga naye. ¹⁰ Niyo nauza, 'Zumbe nitende vivihi?' Zumbe niyo anigamba, 'Kimala, uite Damesiki, uko nuko nougambilwe yose ukuungwa udamanye.' ¹¹ Kwo ung'azi udyu mkulu hyadahile kukaula ivo wadya wambuyazangu nawaungwa wanitoze mkono wani-longoele mpaka Damesiki.

¹² "Mwo mzi udyu kwandaga na mnt'hu yumwenga zina dyakwe Anania, mnt'hu ywa Mnungu akutoza miko ya Musa, naho wayahudi wose wekalaga Damesiki walongaga uwona wedi mwa mnt'hu uyo. ¹³ Yehe

ezaga kuniona, niyo akimaala hagihi na miye no kugamba, 'Sauli! Ona kaidi! Aaho niyo nanda naona no kumkaula. ¹⁴ Anania niyo agamba, 'Mnungu wa wakale wetu kakusagula umanye ivo akuunga, naho umanye mtumwa ywakwe mkindedi no kumwiva yadya akulonga mwenye. ¹⁵ Kwaviya noulonge kwa want'hu yadya uyaone no kuyeva. ¹⁶ Haluse wagojai? Kimala ubatizwe naho uusilwe wavu wako, ulombeze mwe dizina dyakwe.' "

Lwitango lwa Paulo kuwabikiza want'hu hi Wayahudi.

¹⁷ "Nauyaga Yelusalemu, naho Umwo nandaga havi-ka kwenyumba ya Mnungu nehiona maona, ¹⁸ mwaayo namuonaga Zumbe akanigamba, 'Sunguza naho uhalawe nguvu Yelusalemu, Kwaviya want'hu wa aha hawazumile uwona wako mwa miye.' ¹⁹ Name niyo namhitula, 'Zumbe, kunimanyisa vedi kugamba ni miye nandaga haita kwe zinyumba za Mnungu hawagwila no kuwatoa wose wandaga wakakuhwila weye. ²⁰ Naho umwo muwona ywako Sitefano akakomwa, miye nehinda aaho haona kukomwa kwakwe niyo nazumila kwamila zisuke za wadya wakomi.' ²¹ Zumbe, Mnungu, niyo anigamba, 'Ita, kwaviya nohwigalise hale kwa want'hu hi Wayahudi.' "

²² Wadya want'hu wamtegelezaga Paulo, mna eze alonge milosi iyo, wakongaga kugutila wakagamba, "Muuseni aha! Mkomeni! Mnt'hu enga uyo hawagilwe kulekwa mgima!" ²³ Wagendeelaga kutowa lwasu, uku wakakusula kusula makoti yawe, no kutimula luvumbi mwo ulanga kwa maya. ²⁴ Mkulu we difyo dye Kiloma asigiilaga want'hu wakwe wamwigale Paulo kwe nk'hambi ya wank'hondo, no kuwagamba wamtote Paulo mikotya vileke wamanye kilekile Wayahudi wakamtowela vugo. ²⁵ Mna ize inde wamkakiliza kale vileke wamtowe mikotya, Paulo niyo awauza wakulu wadya wakimalaga hadya, "Togoleni mwe miko yadahika kumtowa mikotya mnt'hu ywa Lumi akanda akei kukantilwa?"

²⁶ Yudya mkulu eze eve ayo, niyo amuuza yudya mkulu we difyo dye Kilumi, "Watendai? Mnt'hu uyu Mloma!"

²⁷ Yudya mkulu we difyo dye Kilumi, amwitilaga Paulo no kumuza, "Nigambile, weye umwikazi ywa Loma?"

Paulo niyo ahitula, "Heiye,"

²⁸ Yudya mkulu we wank'hondo niyo agamba, "Miye hinda mnt'hu ywa Loma kwa kuliha matundu yabindile wingi."

Paulo niyo ahitula, "Miye ni Mloma ywa kwelekwa."

²⁹ Wadya want'hu wakeikile lumwe kumuza Paulo, wakeyagilizaga aaho no kuhalawa, hata yudya mkulu we difyo dye Kilumi niyo ogoha aho weze wabunk'hule kugamba Paulo ni Mloma mna naho wamkakiliza.

Paulo kwe kitala cha Wayahudi

³⁰ Mtondo wakwe, mkulu we difyo dye Kilumi, aungaga kumanya yadya yalekile Wayahudi wakamlon-

geleza, ivo amloholaga Paulo impingu yakwe niyo naho asigiila Wakulu wa walava nt'hambiko ne kitala dyose wadugane, akajika amletaga Paulo niyo amkimalisa hameso ye kitala.

23 Paulo niyo awang'obela meso wadya Wadala we Kitala niyo agamba, "Wandugu zangu Wazilaeli! Mpaka dielo idi hinda na wikazi wa ukawiilo wedi hameso ya Mnungu." ² Aho Mlava nt'hambiko Mkulu Anania niyo asigiila wadya wakimale hagihi naye Paulo wamtowe kofi mo mnomo. ³ Paulo niyo amgamba, "Yehe mwenye Mnungu naakutowe kofi weye mtondwe! Togola wadaha viyahi kwikala aho vileke unisengele kutimila miko, mna weye mwenye wi mwavu we miko kwa kuwatuma wanitowe!"

⁴ Want'hu wadya wakimalaga hadya niyo wamgamba Paulo, "Weye wamhomola Mlava nt'hambiko Mkulu ywa Mnungu!"

⁵ Paulo niyo ahitula, "Wandugu zangu, Wazilaeli, miye himanyize kugamba yehe ni Mlava nt'hambiko Mkulu, kwaviya Mawandiko Akukile wagamba, 'Usekulonga yaihile kwo mkulu ywa want'hu wako.' "

⁶ Paulo eze amanye kugamba wamwenga mwa want'hu wekitala wandaga Masadukayo, wamwenga nao Wafalisayo, ivo niyo alonga kwa izwi kulu akagamba, "Wandugu zangu miye ni Mfalisayo mwana Mfalisayo, hikalwa hekitala kwaviya nakawiila kugamba wabanike nawauyuke!"

⁷ Eze alonge ayo, niyo kwa laila vugo kulu mwa Wafalisayo na Wasadukayo, niyo mdugano wake pangahaidi. ⁸ Mbuli iyenye ni kugamba, Masadukayo wagamba wabanike hawakuuyuka, hahali mtumigwa ywa kwe Mbingu, hegu muye ukugela ugima nazo haukuli, mna Wafalisayo wayazumila ayo yose matatu. ⁹ Vugo dyagendeelaga vitendese, nawamwenga mwa wahinzi we miko kafyo kakwe Mafalisayo nawakimala no kuhiga kwa nguvu wakagamba, "Hakikuona wavu wowose mwo mnt'hu uyu! Yadahika kugamba ni muye ywa ugima hegu mtumigwa ywa kwe Mbingu kalonga naye!"

¹⁰ Vugo niyo dyongezekela hata mkulu we difyo dye Kilumi engilwa ni woga kugamba wadaha kumlatula Paulo vibesu besu, ivo niyo awasigiila wadya wank'hondo wakwe wamguhe Paulo no ku mwingiza kundani kwe nk'hambi ya wank'hondo.

¹¹ Kilo kiya, Zumbe akimaalaga hagihi na Paulo niyo amgamba, "Usekogoha! Kwinkwa kuwagambila mbuli zangu want'hu wa Yelusalemu, waungwa utende iivo uko Loma."

Wayahudi waunga wamkome Paulo.

¹² Kwize kuche, Wayahudi wekalaga hamwenga kwa kinyele, niyo waika kilapi kugamba, hawadye hegu kunywa mpaka aho nawande wamkoma kale Paulo.

¹³ Want'hu wajink'hile milongo mine waikaga kilapi kwa hamwenga. ¹⁴ Waitaga kwa wakulu wa walava nt'hambiko na wadala vilongozi, no kugamba, "Suwe kiika kilapi cha hamwenga kugamba, hekilume no kudya chochose mpaka aho nekinde kimkoma Paulo.

¹⁵ Haluse elo, nyuwe hamwenga ne kitala tumeni want'hu kwo mkulu ywe difyo dye Kilumi vileke amwigale Paulo kwenyu mkakezige kugamba mwaunga mpate ikindedi mwa yehe. Mna nekikeike lumwe kumkoma hata uneva akei kubula hagihi."

¹⁶ Mna mhwawe dya Paulo nakeva umzungu uwo, ivo aitaga kundani kwe digomela no kumgambila Paulo imbuli iyo. ¹⁷ Paulo amwitangaga mkulu yumwenga mwa wank'hondo, niyo amgamba, "Mwigaleni ndugu ywetu uyo kwo mkulu we difyo dye Kilumi, ana kint'hu cha kumgambila." ¹⁸ Mkulu uyo amguhaga uyo ndugu ywetu niyo amwigala mpaka ko mkulu we difyo dye Kilumi, yudya mnk'hondo niyo amgamba, "Yudya mvugailwa Paulo nakanitanga niyo anituma nimlete uyu ndugu ywetu kwako, kwaviya ana dya kukugambila."

¹⁹ Yudya mkulu we difyo dye Kilumi, amtozaga mkono nokumwigala haheina want'hu niyo amuuzza, "Una kint'hu chani cha kunigambila?"

²⁰ Yehe niyo agamba, "Wayahudi waivana waku-lombeze umwigale Paulo kwe kitala wakakeziga kugamba, kitala chaunga kive ikindedi kulawa kwakwe. ²¹ Mna weye usekuzumila kwaviya weyuko want'hu wajink'hile milongo mine wakefisile wakamgoja kumnk'hupukila. Waika kilapi kugamba hawadye no kunywa chochose, mpaka wamkome. Haluse wakeika lumwe kutenda ivo, elo wagoja ulamuzi wako."

²² Mkulu we difyo dye Kilumi niyo amleka aite, mna nakamkanya akamgamba, "Use kumgambila yoyose kugamba kwiza kunink'ha lwazi." Niyo amleka yudya ndugu ywetu aite.

Paulo egalwa ko Mkulu Mkoa Felikisi.

²³ Basi mkulu we difyo dye Kilumi awetangaga wank'hondo waidi niyo awagamba, "Ikeni lumwe wank'hondo magana maidi, wezi falasi milongo mfun-gate, na watuhu magana maidi wande ne mikuki waite Kaisalia, mkeike lumwe kwinkuka hainati kubula sant'hatu kilo cha dielo. ²⁴ Ikeni falasi zimwenga kwajili ya Paulo, mbuzeni kwa vedi kwa Felikisi mkulu we Kilumi mwe isi ya Uyahudi." ²⁵ Mkulu uyo wedifyo dye Kilumi nakawandika baluwa ikugamba.

²⁶ "Miye Kilaudia Lusua nakuwandikila weye zombe Felikisi Mkulu we Kilumi mwe isi ya Uyahudi. Nakulam-sa! ²⁷ Wayahudi nawamgwila uyu mnt'hu naho waunga wamkome. Nehibunk'hula kugamba mnt'hu uyo ni Mlumi na ivo niyo naita na wank'hondo wangu ko kumkombola. ²⁸ Nehimwigala kwe kitala chawe kikulu hazungula kumanya kilekile wakamlongeleza. ²⁹ Nehibunk'hula kugamba, malongelezo yenye nayanda mwe kuhigana mwe zimbuli ze miko yawe, hiyone kugamba kabananga chochose kimuwagile avugailwe kwe divugailo hegu kukomwa. ³⁰ Nize nigambilwe kugamba Wayahudi waunga wamkome nehiona vedi nimwigale kwako, niyo nawagamba walongelezi wakwe wakwigaille malongelezo yawe kwako." ³¹ Basi wadya wank'hondo nawamwigala Paulo enga ivo wagambigwe, no kumwigala kilo iikiya mpaka ko mzi wa Antipatili. ³² Zuwa ditimile wank'hondo we viga

nawauya kwe digomela no kuwaleka wadya wank'hondo we zifalasi wagendeele no utafi hamwenga na Paulo. ³³ Weze wabulaga Kaisalia, wamwink'haga mkulu wo mkoa ibaluwa idya no kumwink'hiza Paulo mwe mikono yakwe. ³⁴ Felikisi eze aisome ibaluwa, amuuzaga Paulo kugamba kulawa mkoa uhi? Eze agambilwe kugamba kalawa mkoa wa Kilikia, ³⁵ niyo agamba, "Nenitegeleze masa yako aho walongelezi wako wanabula." Niho akisigiila Paulo aikwe mo ukaulwa mndani mo ukumbi wo mkulu wo mkowa etangwe Helode.

Wayahudi wamlongeleza Paulo

24 Yeze yomboke mazuwa mashano, Anania Mlava nt'hambiko Mkulu abulaga Kaisalia akanda hamwenga na wadala vilongozi wamwenga no mki-maila mbuli akwitangwa Tetulo, nawamwila yudya mkulu wo mkoa niyo wamgambila malongelezo yawe mwa Paulo. ² Paulo naketangwa, Tetulo niyo akonga malongelezo enga ivi,

"Zumbe Felikisi, ulongozi wako wedi ukigaila utondowazi mkulu no kugolola kukuungwa mkukigala uwedi kwetu. ³ Chaihokela imbuli ino kwa kinyemi mazuwa yose na kulava ukulu zitendese hohose kwako. ⁴ Mna haheina kwaza lupisi chakulombeza utegeleze ulosi wetu mguhi. ⁵ Kibunk'hula kugamba mnt'hu uyu nk'hondo itendese, yehe ni nk'hongelo ya nk'humbizi mwa Wayahudi hant'hu hohose mwe isi naho ni kilongozi wo umwenga wa Wanazaleti. ⁶ Naho nakageza kuilonga vihile inyumba yo kuvikila, niyo suwe chamgwila. Nekikaunga kimsengele viligane ne miko yetu. ⁷ Ivo Lusua mkulu we difyo dye Kilumi kwa nk'humbizi nk'hulu niyo akihoka mnt'hu uyo kulawa kwetu. Asigiilaga walongelezi wa Paulo weze kwako, ⁸ Mneva unamlaha, wadaha ukabunk'hula zimbuli izi zose kikumlongelezela." ⁹ Wayahudi wayagwaga mgongo malongelezo ayo yose wakagamba, yose ayo na yanda ni kindedi.

Paulo akegombela mwa meso ya Felikisi.

¹⁰ Mkulu wa Uyahudi Filikisi niyo amwink'ha Paulo kilagiso vileke alonge, Paulo niyo agamba,

"Himanya kugamba kunda mlamuzi mwe ditaifa idi kwa myaka mingi, naivo nna kinyemi kukegombela mwa meso yako. ¹¹ Wadaha kunda ne kindedi kugamba hayakujink'ha mazuwa mlongo na maidi yomboke, kukongela hadya naitile Yelusalemu kugenda kuvika. ¹² Wayahudi hawanione halafya na mnt'hu yeyose, hawanibwiile hawasongeza want'hu kwe Nyumba za kuvikila, hegu mwe zinyumba za Mnungu, hegu hant'hu hatuhu hohose mwo mzi uwo. ¹³ Naho hawakudaha kulavanya malongelezo yawe kwangu. ¹⁴ Kint'hu huzumila mwa meso yako ni kugamba, miye na mvika Mnungu wakale wetu kwa kutimila Sila idya woho wakuigamba lulimi, Mna naho nahuwila mbuli zose ziwandikwe mwe vitabu ve miko ya Musa, hamwenga na walotezi wa Mnungu. ¹⁵ Nna makawiilo

kwa Mnungu, ayadya woho nawo wakukukawiila kugamba want'hu wedi na waihile nawauyuke. ¹⁶ Kwa ivo nakombeka mazuwa yose kunda na moyo wedi mwa meso ya Mnungu na want'hu.

¹⁷ "Nize nikale hale na Yelusalemu kwa mazuwa mengi, nehiita uuko Yelusalemu kugenda kuguha matundu kwa wandugu zangu vileke niwegaile wambuyazangu wambizi na kulava malavo. ¹⁸ Umwo nandile hadamanya ayo niho wanibwiilaga kwe nyumba ya Mnungu, naho nehinda hidamanya kale mviko wo kukesunt'ha hakwandile na fyo dya want'hu hegu nk'humbizi yoyose. ¹⁹ Mna nokunda na Wayahudi wamwenga kulawa kwe isi ya Asia ndodo, awo nawo wawagilwe kunda mwa meso yako dielo aha, no kulonga malongelezo yawe umeva wananayo yoyose yo kulonga mwa miye. ²⁰ Hegu du waleke awa weyaha walonge wiihi uwo waone umwo nakimale hameso ye kitala chawe, ²¹ umeva hiyo ino du milosi nilongile Umwo nakimale hameso yawe, 'mwanisengela dielo kwaviya hitozeleza ulosi wa kugamba wabanike nawauyuke.' "

²² Aho Felikisi yudya adimanyaga vedi difyo dya wamhuwile Yesu Kilisito nakawagamba, "Nenilave fanyanyi mwa masa aya aho neezile Lusya, Mkulu we difyo dye Kilumi." ²³ Felikisi amgambaga yudya mkulu we difyo dya wank'hondo, Paulo amilwe mna ande no vilekelwa ludodo, naho wambuyaze wasekufingizwa kumwink'ha vint'hu mo uungi wakwe.

Paulo hameso ya Felikisi na Dulusila.

²⁴ Yeze yomboke mazuwa mageke, Felikisi nakabula hamwenga na mkaziwe Dulusila, uyo andaga Myahudi. Aungaga Paulo egalwe kwakwe, amtegeleze ivo akulonga naivo akumhuwila Yesu Kilisito. ²⁵ Mna Paulo Umwo andaga akagendeela kulonga mbuli yo kumwelela, na kukefingiza, ne dizuwa dyo Usengelo, Felikisi nakogoha niyo agamba, "Kwa haluse wadaha kuita nenize hwitange naho heza kupata luneka," ²⁶ Aaho naaka kawiila kugamba Paulo naamfumbase matundu, valeka naaka mwitanga itanga Paulo nokusimuila nae.

²⁷ Ize yomboke myaka miidi Pokio Fesito na kuguha ukulu hant'hu ha Felikisi. Kwaviya Felikisi aungaga kuwadamanyila Wayahudi uwedi, amwasaga Paulo kwe divugailo.

Paulo ahimbiluka kwa zumbe Mkulu we Loma

25 Yeze yomboke mazuwa matatu, Fesito abulaga mwo mkoa wakwe, alawaga Kaisalia kuita Yelusalemu, ² uko wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na vilongozi wa Wayahudi wegalaga malongelezo yawe mwa Paulo. Nawamlombeza Fesito ³ Awadamanyile mbuli yedi ya kumwigala Paulo uko Yelusalemu, kwaviya nawaunga mzungu wakumkomela Paulo mwe sila. ⁴ Fesito awahitulaga, "Paulo kavugailwa uko Kaisalia, name neniuye uko

nguvu. ⁵ Gojeni niitanyene vilongozi wenyu wakamlongeleze uko umeva ana idyo abanange."

⁶ Fesito ekalaga nao kwa mazuwa mnane hegu mlongo, niyo aita Kaisalia. Mwedizuwa ditimile, Fesito ekalaga hekiti che kitala no kusigiila Paulo egalwe kwakwe. ⁷ Paulo eze abule, Wayahudi walawile Yelusalemu wakimalaga wakanda wamzunguluka no kukonga kulava malongelezo yabindile ingi hewedahile kuya lavila uwona wakwe. ⁸ Mna Paulo akegombelaga akagamba, "Miye hitendile dyodyose diihile dya kuhiga miko ya Wayahudi, hegu kuhiga Nyumba yo kuvika, hegu kuuhiga Seuta ywa Loma."

⁹ Mna Fesito nakaunga kuwadamanyila uwedi Wayahudi, ivo niyo amuuza Paulo, "Waunga hwigale Yelusalemu vileke ukasengelwe uko mwa meso yangu, mwa malongelezo aya?"

¹⁰ Paulo niyo ahitula, "Nakakimala hameso ye kitala cha Seuta ywa Kilumi, Ivo hiwagilwa kwinkwa usengelo aaha. Hiwadamanyile Wayahudi wiihi wowose wemwenye kumanya vedi. ¹¹ Mna umeva hibananga miko ya kuniunga kukomwa, hikulombeza kuusilwa usengelo uwo, Mna umeva hakihali kindedi mwa malongelezo yawe ayo wayalongile, hahali akudaha kunink'hiza kwawe, Nalombeza kuhimbiluka kwa Seuta ywe Kilumi."

¹² Fesito, eze dione hamwenga na walangilizi wakwe, nakamgamba Paulo, "Kukant'ha Lufani kwa Seuta ywe Kilumi, vedi, nowigalwe kwa Seuta ywe Kilumi."

Paulo hameso ya Agilipa na Belinike

¹³ Mazuwa mageke kulongole, Zumbe Agilipa na Benike wabulaga Kaisalia kumnamsa Fesito Seuta ywe Kilumi. ¹⁴ Wandaga uko mazuwa mengi, Fesito niyo amgambila Zumbe amasa ya Paulo, "Eyaha mnt'hu yumwenga atozelezagwa ni Felikisi. ¹⁵ Nize niite Yelusalemu, Wakulu wa walava nt'hambiko, na wadala vilongozi wa Wayahudi, nawamlongeleza, niyo wanilombeza amgele Paulo mwa masa asulumizwe. ¹⁶ Mna miye nehiwahitula kugamba hiyo kihendo cha Walumi kumlava mnt'hu asulumizwe umeva akei kulongelezwa no kudugana na walongelezi wakwe, no kwink'higwa luneka lwa kukegombela mwa yadya alongelezwe. ¹⁷ Elo weze wabule aha nehisunguza naho luvi yakwe nehitanga kitala, niyo nasigiila kugamba mnt'hu uyo egalwe aha. ¹⁸ Walongelezi wakwe wakimalaga, mna hawadahaga kulonga mbuli yoyose iihile mwa Paulo enga ivo nehakawiila. ¹⁹ Nahanda du na mahigano na yehe mwe mbuli yo kuvika kwawe, ivo wakuhuwila mwa mnt'hu yumwenga abanikaga, akwiitangwa Yesu, mna Paulo yehe agamba mnt'hu uyu emgima hata ivi. ²⁰ Hione dyo kudamanya mwe imbuli ino, ivo nehimuza Paulo umeva naakaunga kuita Yelusalemu vileke akauzwe uko mwa malongelezo ayo. ²¹ Mna Paulo niyo ahimbiluka, alombeza kutozelezwa na kumlekela mkulu we Kiloma aifanyanye imbuli ino, naivo niyo nasigiila atozelezwe mpaka aho nenimwigale kwa mkulu wa Kiloma." ²² Agilipa niyo

amgamba Fesito, "Nehaunga nimtegeleze umnt'hu uyu miye mwenye."

Fesito niyo amhitula, "Nomtegeleze luvi,"

²³ Ivo luvi yakwe, Agilipa na Benike wabulaga kwa kwanga hekitala hamwenga na wakulu wa mafyo ya wank'hondo ne vilongozi wo mzi, Fesito niyo agamba Paulo engizwe kundani kwe kitala. ²⁴ Fesito niyo agamba, "Zumbe Agilipa hamwenga na wose mwiaha hamwenga nasuwe, Mwamuona mnt'hu akuwahiga Wayahudi wose waaha na wadya wa Yelusalemu, wamwigala kwangu kwa kulabila. Wagutilalaga wakagamba hawagilwe kunda mgima. ²⁵ Mna miye hione kugamba nakabalanga dyodyose mpaka asengelwe kukomwa, mna Kwaviya mwenye Paulo nakahimbiluka kwa mkulu wa Kiloma, niyo nasigiila egalwe Loma. ²⁶ Kwa miye hina ulosi we kindedi uwo hudaha kumwandikila mkulu wa Kiloma mwa Paulo, nivo vikuleka himleta aha hameso yenyu na Zumbe Agilipa, vileke habinda kupelemba ninde na dyo kulonga. ²⁷ Kwaviya nevigele seko kumwigala mvugailwa haheina kuyalonga malongelezo yakumgweela."

Paulo akegombela hameso ya Agilipa

26 Zumbe Agilipa amgambaga Paulo, "Kwink'higwa luneka lwa kukegombela." Aho Paulo na kuchulula mkono wakwe akakegombela saivi. ² "Zumbe Agilipa! Nakeona kunda mta masa, dielo kukegombela hameso yako mwa malongelezo yose yalongigwe ni Wayahudi mwa miye, ³ vitendese kwaviya weye mwenye ummanyi we vihendo va Wayahudi hamwenga nezimbuli hewekuivana, ivo nakulombeza unitegeleze kwa kufinyiliza. ⁴ "Wayahudi waumanya wikazi wangu kulawa udodo, ivo nekale kukongela nk'hongo mwe isi yangu na Yelusalemu. ⁵ Wammanya Lupisi lutali, uneva nawadahe wakalonga uwona wawe mwa miye uneva wakaunga, kugamba kukongela nk'hongo nehikala enga yumwenga mwa kafyo chandile na siasa nk'hali, wakwitangwa Wafalisayo. ⁶ Haluse niyaha nisengelwe kwaviya nakawiila lagano Mnungu awenk'haga wakale wetu, ⁷ ino niyo indagano idya ikukawiilwa na wakale wetu, wakamvika Mnungu msi na kilo. Zumbe dyangu, aya nayo yakuleka Wayahudi wakanilongeleza. ⁸ Nii mwaona vihile kuhuwila kugamba Mnungu auyula want'hu wabanike? ⁹ "Miye mwenye nehifanyanya kugamba nehaungwa kudamanya mbuli yoyose ya kuwahiga want'hu wakudihuwila dizina dya Yesu ywa Nazaleti. ¹⁰ Mbuli izo nizo nidamanye uko Yelusalemu, miye mwenye handa hink'higwa udahi ni wakulu wa walava nt'hambiko, nawavugailaga kwe divugailo want'hu wengi wa Mnungu, naho wakasengelwa kukomwa, nehigwa mgongo kuzumila kukomwa kwawe. ¹¹ Nkanana nyingi nehiwatenda wasulumizwe mnenge nyumba zawe za Mnungu, nokuwatigiza wa ulemele mhuwi wawe. Nandilisaga na maya mwa woho niyo nawazungula mpaka kwe mizi ya hale.

Paulo alonga ivo akomboke.

¹² "Ivi nivo valekaga haita Damesiki handa hink'higwa udahi na miko ni wakulu wa walava nt'hambiko. ¹³ Zumbe, Umwo nandaga mwe sila, msi wa gati, naonaga ung'azi ukujink'ha ung'azi wedizuwa, kulawa kulanga, niyo wanizunguluka miye na watafi wambuyazangu. ¹⁴ Suwe chose chagwaga hasi, miye nevaga izwi dikunitanga kwa Kiibulania, 'Sauli, Sauli, nii wanisulumiza? Wekelumiza bule enga mp'hunda ikutoa mazela ingoda ya zumbe ywakwe.' ¹⁵ Miye namuuzaga, 'Weye ni weye ani Zumbe?' Yesu niyo ahitula, 'Nimiye Yesu uyo weye ukunisulumiza. ¹⁶ Mna haluse inuka, naho Kimala, hikulaila vileke hutende mtumwa ywangu, no uwalavile uwona watuhu zimbuli ziya uzione kwangu dielo, na yadya yakwiza kulongole nayo no hulagise. ¹⁷ No hwamile mwa want'hu wa Izilaeli naho nohwamile mwa watuhu hi Waizilaeli wadya huunga hutume kwawe. ¹⁸ Nouwenk'he kumanya, no kuwalava mo uhezi mwo udahi wa Mwavu, wamhitukile Mnungu vileke kwa kuhuwila wapate kususilwa wavu wawe no kuhokela hant'hu hawe, mgati mwa wadya wasagulwe kunda want'hu wa Mnungu.' "

Paulo atambalisa indima yakwe

¹⁹ "Na ivo, zumbe Agilipa, hidunduga kuzilemela mbuli za kulanga nilagiswe. ²⁰ Nk'hongo mwe Damesiki, na mwe Yelusalemu naho akajika mwo Uyahudi yose na mwa want'hu wamwenga hi Wayahudi, Nehiwabilikiza waleke wavu wawe, wamuue Mnungu, no kulagisa kwa udamanyi kugamba wakeiila wavu wawe. ²¹ Kwa ayo Wayahudi wanigwilaga Umwo nandile kwe Nyumba ya Mnungu, niyo wageza kunikoma. ²² Mna Mnungu kanambiza mpaka mwedizuwa dya dielo, naho hikimala nitogile halava uwona wangu kwa wose, kwa wakulu, na wadodo. Hina dya kulonga mwa yadya yalongagwa ni Walotezi na Musa kugamba nayalaile. ²³ Wakagamba, neviungwa Kilisito Mkombozi kusulumizwa no kunda wa nk'hongo kuuyuka kwa wabanike, kubwelekeza ung'azi wo ukombola kwa Wayahudi na want'hu wose." ²⁴ Paulo eze abule aho mo kukegombela, Fesito niyo amkwank'hila kwa izwi kulu, "Paulo umkilalu! Kuhinisa kwako kwa kugela kilalu!" ²⁵ Mna Paulo niyo agamba, "Zumbe Fesito, miye hiyo mkilalu, kiya hulonga ni kindedi kihala. ²⁶ Zumbe, weye kuyamanya aya, kwa ivo na mwadaha kulonga haheina kogoha. Nna ikindedi kugamba aya yalaile yamanyika kwako, kwaviya mbuli izi hazidamanywe kifiso. ²⁷ Togola zumbe Agilipa, weye una mhuwi na Walotezi? Himanya kugamba una mhuwi" ²⁸ Agilipa niyo amhitula Paulo, "Kwa lupisi luguhi ulu nounitende kunda mhuwila ywa Kilisito?" ²⁹ Paulo niyo ahitula kugamba namlombeza Mnungu, "Kwa lupisi luguhi hegu lutali, hiyo weye du, mna wose wakuniva dielo wadahe kunda enga ivo miye nili mna hiyo kwa mp'hingu izi!"

³⁰ Aho niyo zombe, mkulu wo mkoa, na Benike na wadya watuhu wose wandile hamwenga nawo nawakimala. ³¹ Weze wahalawe niyo wagambana, "Mnt'hu uyu habanange dyodyose diwagile usengelo wa kukomwa hegu kugenda kuvugailwa kwe divugailo." ³² Agilipa naye niyo amgamba Fesito, "Mnt'hu uyu hegu nakalekelwa wandile hahimbiluke kwo mkulu wa Kiloma."

Utafi wa Paulo kuita Loma.

27 Weze kibule mo ulamuzi wo kuita Italia nawa-muiika Paulo na wafungwa weyawe watuhu mo wamizi wa Yulio, mkulu we difyo dya watowani dye Kilumi dikwitangwa "Fyo dya Augustito." ² Chakwelaga ngalawa ya Adilamito yandaga ikatamba no kombokela kwe zibandali zo mkoa wa Asia, niyo chakonga utafi. Alistaliko mkaya ywa Makedonia alaile Sosalonike, andaga hamwenga na suwe. ³ Luvi yakwe chaikaga nt'hulwe mwe bandali ya Sidoni. Yulio am-tendelaga vedi Paulo kwa kumleka awaone wambuyaze vileke enk'hwe yadya andaga akayaunga. ⁴ Kulawa uko nekigendeela, mna kwaviya nk'hung'unto neikakihingamila kwa nguvu, chombokelaga kwe nt'hendelo int'huhu ye kisiwa cha Kipulo. ⁵ Niyo chajink'hanya Ibahali ya Kilikia ne ye Pamfilia niyo chaika nt'hulwe aho Mula mzi wa Lukia. ⁶ Yudya mkulu niyo abwiila ngalawa ya Alekizandilia yandaga ikaita Italia niyo akikweza uumo.

⁷ Kwa mazuwa mengi chagendaga mp'halahole, naho kwa udala utendese chabulaga hagihi na Nido, kwaviya ink'hung'unto yandaga ika kihingamila kisekugendeela mwe nt'hendelo idya, nekiseela nokombokela nt'hendelo ya Kilete hagihi ne isi nk'havu ya Salimoni ingile mwe bahali, kwandaga hekwiina nk'hung'unto nk'hulu. ⁸ Nechombokela mnk'handa mwakwe mp'halahole niyo chabula hant'hu hakwitangwa, Bandali Yedi hagihi no mzi wa Lasea.

⁹ Kiguha mazuwa mengi, mpaka yanda hatali kugendela mwa mazi kwaviya dizuwa dyo kuvina wila wo kufunga dyandaga dyomboka. Ivo Paulo niyo awakanya.

¹⁰ "Wagosi, naona enga utafi uno nounde mdala naho nowaze ugoli ne ngalawa, hamwenga no ugima."

¹¹ Mna yudya mkulu na keleswa ne zifanyanyi za mgendeza ngalawa na za mta ingalawa kuzileka zifanyanyi za Paulo. ¹² Kwaviya bandali iyo hayandile ni hant'hu hedi hokwikala mwo lupisi we mp'heho, wengi waungisaga kugendeela no utafi, ikadahika wabule Foinike, Foenike ni bandali ya Kilete ikuhinga kwa mwenye mzi yo usweelo wa zuwa, na Kusini ulailo wa zuwa.

Kung'unto kulu mwe bahali

¹³ Basi mp'heho yedi ya kusini niyo yakonga kuvuguta, woho nawakagamba napate makawiilo yawe, ivo niyo wausa chuma kizamile kikutozeleza ingalawa no kugendeza ingalawa yawe hagihi vitendese ne mp'wani ya Kilete. ¹⁴ Mna halwomboke lupisi,

nk'hung'unto nk'hulu ikwitangwa nk'hung'unto ya "Kwa mwenye mzi" yakongaga kuvuguta kulawa kwe kisiwa no kuisindikila ingalawa kwe bahali.

¹⁵ Nkung'unto neitoa ingalawa, naho kwaviya hachadahile kuhigana nayo chailekaga ingalawa isukumizwe ni ink'hung'unto iyo. ¹⁶ Nekipata nk'hinga aho kize chombokele kusini ye kasiwa kamwenga kakwitangwa Kauda. Hadya handaga na udala, naivi nekiungwa kuuhonya mtumbwi we ngalawa. ¹⁷ Nawauvuta udyo mtumbwi kundani niyo wazinganiza sigi idya ingalawa no kuikakiliza, nawogoha kugamba nawakadaha kukwama kudya kwo uheelo we bahali, mp'wani yafilika ya kwa mwenye mzi uko Libia, ivo nawaseleza disuke dye ingalawa no kuileka ingalawa iguhigwe ni nk'hung'unto. ¹⁸ Mjubwaniko nougundeela niyo luvi yakwe wakonga kuduula kuse imizigo yandile mwe ngalawa ¹⁹ naho mwedizuwa dya katatu nawakonga kuuduula vidamanyilo ve ngalawa mwa mazi. ²⁰ Kwa mazuwa mengi hakione zuwa hegu nt'hondo no mjubwaniso wagendelesaga, makawiilo yo ugima wetu nayaga. ²¹ Weze wekale mazuwa mengi haheina kudya nk'hande, Paulo akimaalaga hagati yawe na kugamba, "Wagosi! Nevinda vedi mwanitegeleze, no kuleka kutamba kulawa Kilete, hegu nekihona na ubanangi nowagilizi uno wose. ²² Mna haluse nawalombezani keink'heni moyo, hahali hata yumwenga akuunga aze ugima wakwe ingalawa du niyo niyage. ²³ Kwaviya gu-lo nekilo Mtumigwa ywa kwe mbingu ywa Mnungu ywangu naho uyo Mnungu humvika, nakaniizila ²⁴ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo anigamba, 'Paulo usekogoha, waungwa kukimala hameso ha zombe Seuta ywe Kilumi, naho kwajili ya wenye Mnungu naawakombole wadya wose ukutambanya nawo mwe ngalawa wasekwangamila.' ²⁵ Ivo mazumbe keink'heni moyo! Kwaviya nahuwila Mnungu kugamba nevinde ivo nigambilwe. ²⁶ Mna chaungwa kiduulwe kwe kisiwa kimwenga."

²⁷ Kilo cha zuwa dya mlongo na kane, nekika jubwaniswa ni nk'hung'unto uku na uku mwe bahali ya Meditelaniani. Mwe kilogati, wogelezi waonaga enga chandaga hagihi ne isi nk'havu. ²⁸ Ivo nawakazungula utali we ibahali kwa kuseleza luzigi lwa fundikagwa kint'hu kizamile, niyo wapata utali wa mikono milongo mine kuita hasi niyo wahima kaidi, no kupata mikono milongo mitatu. ²⁹ Kwa kogoha kukwama mwe zinyuwe, nawaseleza machuma mane yazamile yakutoza ingalawa kunyuma ye ngalawa, uku wakalombeza kusunguze kucha. ³⁰ Wogelezi waungaga kunyilika naho nawaseleza kale umtumbwi mwa mazi wakakeziga kugamba wagenda kuseleza chuma kizamile kikutoza ingalawa ye ngalawa nt'hendelo ya kulongole ye ngalawa. ³¹ Mna Paulo niyo amgamba yudya mkulu we difyo dye Kilumi na wank'hondo wakwe, "Uneva wogelezi hawana sigale umwo mndani mwe ngalawa, homkauile kuhona" ³² Aho wadya wank'hondo niyo wazisenga ziya zisigi zandile zitoza idya ingalawa indo-do, niyo wauleka ukubigwe na mazi.

³³ Aho kukaunga kuche, Paulo awatigizaga wose wadye nk'hande, "Kwa mazuwa mlongo na mane mwa mashaka naho haheina kudya chochose. ³⁴ Elo nawalombezani mdye nk'hande niho mgendeele no ugima, kwaviya hata luvili lumwenga kwe mitwi yenyu holwage." ³⁵ Eze ajink'he kulonga ivo, Paulo aguhaga mkate na kuubendula na kumtologa Mnungu hameso yawe no kukonga kudya. ³⁶ Aho wose niyo wapata moyo wo kudya nk'hande niyo nao wadya. ³⁷ Kwa hamwenga chandaga mwe ngalawa iyo, want'hu magana maidi na milongo mfunigate na waidi. ³⁸ Kila yumwenga eze adye mkate no kwiguta nawahungula kuzama kwe ngalawa kwa kuiduula ink'hande mwe bahali.

Kubogozoka kwe ingalawa

³⁹ Kwize kuche wogelezi hawadahile kuikombaganya isi idya, ila nawaona bahali ndodo ingile mwe isi nk'havu yo msanga, niyo wafanyanya kugamba hegu vadahike nawaika nt'hulwe uuko. ⁴⁰ Ivo niyo wakant'ha machuma kizamile kikuitoa ingalawa nakuzileka mwe bahali, aaho nawazifungula zisigi zandile zikikaka kilongozela. Niyo watungika disuke dye ngalawa kulongole vileke ink'hung'unto iisukumize ingalawa kulongole no kuhamila mwo msanga we bahali. ⁴¹ Mna wabula hamwenga hadugane bahali mbili, ngalawa niyo yakwama, kwa kulongole neididimila mwo msanga, haheina kusingisika, kwa kunyuma nako nokukonga kubogozoka mabasi basi, kwajili yo mjubwaniso wa mazi.

⁴² Wank'hondo waungaga kuwa koma wavugailwa wose kwakogoha kugamba wavugailwa ao nawakadaha kogeela mpaka ng'ambu niyo wanyilika. ⁴³ Mna Kwaviya judya mkulu we difyo dye Kilumi naakaunga amhonye Paulo nakawafingiza wasekutenda ivo, nakawalekela wadya wadahile kogeela wapilike kulawa mwe ngalawa no kogeela mpaka ng'ambu ⁴⁴ wamwenga wakaketozela mwa mabasi ye ngalawa ibogozoke. Ivi nivo wose kibulle ng'ambu kwa vedi.

Paulo uko Malita.

28 Kize kibule vedi mwe isi nk'havu, nekibunk'hula kugamba kisiwa kiya nekiketangwa Malita. ² Wakaya wa aho wandaga wedi vitendese kwetu fula neikakonga kunya naho nokukalosa, ivo niyo wagima moto na kukitanga. ³ Paulo alogotaga kazilo kadodo kakwe nk'huni niyo azigeela mo moto, aaho kwajili ye kizihuye cho moto, niyo kwa laila nyoka mwe zink'huni na kumluma Paulo mwo mkono nokung'ang'anila ahadya. ⁴ Wakaya wa hadya weze waione idya inyoka yaning'inila mwo mkono wakwe niyo wagamba, "Kindedi mnt'hu uyu kakoma, hamwenga na kugamba kayokolwa kulawa mwe kubanika mwe bahali, kuzumilwa kunda ywedi ha meso ha Mnungu hokumleke agendeele kunda mgima." ⁵ Mna Paulo nakaikung'unt'hila momoto idya inyoka naho halumizwe hohose. ⁶ Wadya want'hu nawakakawiila

kugamba hegu nakalulumka, naho hegu nakagwa na kubanika aaho. Mna weze wagojele kwa lupisi lutali, haheina kuwona kugamba Paulo kapatigwa ni mbuli yoyose iihile, nawahitula zifanyanyi zawe mwa yehe na kugamba, "Yehe mnungu!"

⁷ Handaga hiho hale na hant'hu hadya handaga ne migunda ya Pubilio, mkulu we kisiwa kiya. Pubilio Aki-hokelaga kwa kise, no kunda wageni wakwe kwa mazuwa matatu. ⁸ Ise dya Pubilio andaga mnyonge wa molusazi, mnyonge wa misango ya kuhala, Paulo nakagenda kumuwona, eze abinde kuvika Mnungu agelekaga mikono mo mnyonge no kumhonya. ⁹ Kwa kulaila idyo, wanyonge wose mwe kisiwa kiya naweza na kuhonyigwa. ¹⁰ Want'hu wakink'haga mageleko, naho kize kikonge naho utafi nawagela mwe ngalawa vint'hu vingi kikuviunga mwe nt'hambo.

Utafi kulawa Malita kuita Loma.

¹¹ Ize yomboke miyezi mitatu, nekikonga naho utafi wetu mwe ngalawa imwenga ya Alekizandilia, ikwitangwa "Milungu Mapasa", ngalawa iyo yaikaga nt'hulwe hekisiwa mo msimo wose we mp'heho. ¹² Nekibula mo mzi wa Silakusa, no kwikala aho mazuwa matatu. ¹³ Kulawa uko nekikonga utafi na kuzunguluka no kubula mo mzi Legio. Dize dyomboke zuwa dimwenga ink'hung'unto neikonga kuvuguta kulawa kusini, naho yeze yomboke mazuwa maidi nekibula kwe bahali ya Potioli. ¹⁴ Uko chawabwiilagwa wandugu wahuwila wengi wakilombezaga kikale nao kwa juma dimwenga. Naivo nekibula Loma. ¹⁵ Wahuwila wa kudya Loma weze weve zimbuli zetu, naweza kukihokela hant'hu ha gwilo dya Apio na nyumba nt'hatu, Paulo eze awaone, nakamtogola Mnungu no kupata nguvu.

Paulo mo mzi wa Loma.

¹⁶ Kize kibule Loma Paulo nakalekwa kwikala ekedu kedu hamwenga na mnk'hondo kumwamila.

¹⁷ Mazuwa matatu yeze yomboke Paulo awetangaga wakulu we Kiyahudi wa hant'hu aho weze waduganyike, Paulo niyo awaganba, "Waizilaeli wambuyazangu, hata uneva miye hidamanye chochose kiihile hekikuzumilana na want'huwetu hegu vihendo viya kihokele kulawa kwa wakale wetu, nehitendigwa kunda mvugailwa kudya Yelusalemu no kwink'hizwa kwa Walumi. ¹⁸ Weze waniuze no kuwona kugamba hyandile na masa yoyose, nawaunga kunilekela. ¹⁹ Mna Wayahudi wamwenga nawalemela imbuli iyo, name niyo yaniunga kukant'ha lufani kwa Seuta ywa Kilumi, hata uneva hyandile na cha kuwalongeleza Waizilaeli wambuyazangu. ²⁰ Ivo nivo vilekile hilombeza kudugana no kusimuila na nyuwe, kwaviya hikakigwa mp'hingu kwe mbuli ye kawilo idyo dya Izilaeli."

²¹ Woho niyo wamgamba, "Suwe hakihokele baluwa yoyose ilaile Yudeya, naho hahali mndugu yeyose abuille aha kukink'ha ulosi ukint'hile, hegu kulonga chochose kiihile mwa weye. ²² Mna nekikaunga kive zi-

fanyanyi zako we mwenye, izimbuli zimwo mtwi wako, kwaviya kimanya kugamba kila hant'hu want'hu wasimuila hevikuligana ne difyo dyenyu.”

²³ Basi wapangaga naye zuwa dyedi dya kudugana naye, naho wengi niyo wabula uko ekalaga. Kukongela mtondo mpaka kisingi Paulo naakawasimuila ulosi wo Useuta wa Mnungu, akageza kuwatenda wazumile zikulongwa mwa Yesu kwa kulawa mwe vitabu ve miko va Musa na va walotezi. ²⁴ Want'hu wamwenga mwa woho nawahuwila zimbuli zakwe, mna wamwenga hawahuwile. ²⁵ Basi niyo kwanda na kupangana kwe zifanyanyi mgati mwawe, umwo Paulo eze alonge mbuli ino, “Muye ywa Mnungu nakalonga vedi kwombokela kwo mlotezi Isaya mwe mbuli ya wakale wenyu!

²⁶ Kwaviya nakagamba,
‘Ita kawagambe want'hu awa,
Nomtegeleze no kwiva, mna homkombaganye,
nomkaule no kukaula, mna homuwone,

²⁷ Kwaviya ubala wa want'hu awa ubwalata, naho wasita magutwi yawe, no kufinya ameso yawe.

Wanase kukaula niyo waona na meso yawe, hegu wanase kutegeleza niyo weva, no kukombaganya kwa ubala wawe, wanase kunihitukila, niyo nawahonya.’”

²⁸ Paulo niyo agamba, “Elo manyeni kugamba ulosi udywa wa Mnungu wo kukombola want'hu, wigalwa kwa want'hu hi Wayahudi woho na wautegeleze!”

²⁹ Paulo eze alonge ivi, Wayahudi wahalawaga wakahigana woho kwa woho.

³⁰ Kwa myaka miidi migima Paulo naakekala mwe nyumba apangile yehe mwenye, niyo awahokela wose wezile kumlamsa. ³¹ Nakanda akabilikiza Mbuli yo Useuta wa Mnungu, na kuhiniza mwa zombe yesu Kilisito kwa weduvi haheina mafingizo yoyose.

LOMA

ULONGOELO

Kitabu cha Waloma chawandikagwa ni mwigala ulosi Paulo mwo lupisi lwe miyaka ya milongo mishano na mine kubula milongo mishano na mnane kulawa aho Yesu eze elekwe. Paulo andaga akei kutalamkila mzi wa Loma, kwaivo awawandikilaga baluwa ino vileke awenk'he malagizo want'hu wose wamhuwile Kilisito, Wayahudi na hi Wayahudi wa uko Loma. Paulo awandikaga baluwa ino akanda mwo mzi wa Kolinso uko ekalaga mwo lupisi ulo. Paulo awandikaga baluwa ino vileke want'hu we isi zose wamhuwile na kumwiva Yesu Kilisito 16:26.

Kitabu cha Waloma ni kitabu kwa want'hu wose wakumhuwila Kilisito wakwikala kila hant'hu na kwa kila lupisi, kwaivo Paulo atambalise vedi, uyokozi kikuupata kwa sila ya Yesu Kilisito. Naho Paulo kailunganya Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito ne Ndagano ya kale. Wamanyi wengi wagamba msitali utozile kitabu iki ni 1:16, uwo ukugamba, "Hikuionela soni Mbuli Yedi, kwaviya ni ludole lwa Mnungu lukwigala uyokozi kwa want'hu wose wakuhwila, nk'hongo Wayahudi, na want'hu hi Wayahudi." Hant'hu ha nk'hongo mwe kitabu cha Waloma 1-12, chatigiza mbuli zo umanyi wa Mnungu, hant'hu ha kaidi naho mwe kitabu cha Waloma 13-15 chatigiza malagizo ya udamanyi mwo wikazi wa want'hu wamhuwile Kilisito.

Yemndani

Paulo kakonga kuwandika baluwa yakwe kwa kuwagambila want'hu kugamba yehe ni ye yuhi na kulonga kugamba amuwandikila ani 1:1-15.

Akajika awandika ivo want'hu weli na malema yawe na ivo ikudahika kuyokolwa kwa sila ya Yesu Kilisito 1:16-36

Yeze yajike ayo, Paulo alagiza malagizo ya udamanyi mwo wikazi wa want'hu wamhuwile Kilisito 12:1-15:13 Abindiliza kitabu cha Waloma kwa kulava ndamsa nyingi kwa want'hu we mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito uko Loma 16.

¹ Miye Paulo, mtumwa ywa Yesu Kilisito nitangwe ni Mnungu kunda mwigala ulosi naho nisagulwe niwabilikize want'hu Mbuli Yedi.

² Aho kale Mnungu alaganaga na want'hu Mbuli Yedi ino kombokela walotezi wakwe mwa Mawandiko Yakukile. ³ Mbuli Yedi ino yalonga mbuli za Mwana Mnungu, mwo unt'hu wakwe andaga mwelekwa ywa lukolo lwa Daudi, ⁴ mna Muye Akukile aho eze amuyule alagisaga kugamba Zumbe ywetu Yesu Kilisito ni Mwana Mnungu mta udahi. ⁵ Kombokela yehe, kihokela uwedi na kakitenda wegala ulosi, vileke kiwatende want'hu we isi zose wahuwile na kumwiva. ⁶ Ino ni hamwenga na nyuwe mkwikala Loma, nyuwe mwi-tangwe ni Mnungu kunda want'hu wa Yesu Kilisito.

⁷ Naivo nawawandikilani nyuwe nyose mwi Loma muungiswe ni Mnungu, no kuwetanga nyuwe mnde want'hu wakwe.

Uwedi no utondowazi wa Mnungu Tati yetu na Zumbe Yesu Kilisito vinde na nyuwe.

Kumtogola Mnungu.

⁸ Nk'hongo ya yose, namtogola Mnungu kwajili yenyu nyose kwa sila ya Yesu Kilisito, kwaviya mhuwi wenyu wevika mwe isi yose. ⁹ Mnungu uyo miye humdamanyila ndima kwo moyo wangu wose, mwo kubilikiza Mbuli Yedi ya Mwanawe niye muwona ywangu kugamba hikuleka kuwalombezani, ¹⁰ namlombeza Mnungu kugamba nenibule uko kwenyu hapata luneka kwa ivo Mnungu naaunge. ¹¹ Kwaviya namunk'hwa kwiza kuwaona vileke niwatendeni mhokele vipe va kimuye va kuwatendani mtoge. ¹² Icho hulonga ni iki, miye nigelwe moyo kwa sila yo mhuwi wenyu name niwageleni moyo kwa sila yo mhuwi wangu.

¹³ Wandugu zangu, naunga mmanyeye kugamba nk'hanana nyingi nehiunga kwiza kuwatalamkila, mna hata ivi hikindilwa. Nehaungisa niwatende want'hu wamhuwile Yesu Kilisito uko kwenyu enga viya nitendile kwa want'hu wa si nt'huhu. ¹⁴ Natigizwa kuwabilikiza want'hu wose, Wayunani na wa si nt'huhu, wasomile na hewesomile. ¹⁵ Nivo vikuleka namunk'hwa kubilikiza Mbuli Yedi kwenyu nyuwe mkwikala Loma.

Udahi we Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito.

¹⁶ Hikuionela soni Mbuli Yedi, kwaviya ni ludole lwa Mnungu lukwigala uyokozi kwa wose wakuhuwila, nk'hongo Wayahudi, na want'hu hi Wayahudi.

¹⁷ Kwaviya Mbuli Yedi yalagisa ivo Mnungu akuwazumila want'hu wande wedi hameso hakwe, mbuli ino yadamanywa kwa mhuwi du. Kukongela nk'hongo kubula kwo uheelo, enga viya iwandikwe, "Mnt'hu azumilwe kunda ywedi hameso ha Mnungu neekale kwa mhuwi."

Malema ya want'hu

¹⁸ Kulawa kwe mbingu Mnungu kalaviliza maya yakwe kwa wose wasaguke na wakudamanya mbuli ziihile na kwa wiihi wawe watenda ikindedi kisekumanyika.

¹⁹ Kwaviya, mbuli zose za Mnungu zikudaha kumanyika zigubulwa kwawe, Mnungu mwenye niye agubule.

²⁰ Kukongela kuumbwa kwe isi, udahi wakwe wa ulo na ulo no umnungu wakwe, hamwenga na kunda havikuoneka kwa meso, vamanyika pwilili. Want'hu wadaha kuwona na kumanya mbuli izo kwombokela vint'hu aumbile Mnungu, kwaivo haihali sila yoyose ya kukegombela. ²¹ Hata uneva wamanya kugamba eyuko Mnungu mna hawakumtunya enga Mnungu, naho hawakumtugola, vituhu vakwe fanyanyi zawe zinda hi kint'hu, ne mioyo yawe ina uhezi imemile lwiza. ²² Waketogola kunda wabala mna kumbe wahazi. ²³ Waleka kumvika Mnungu akwikala ulo na ulo, mna wahitukila kuvika mahili yekale enga mnt'hu heekwikala ulo na ulo na mahili yekale enga madege na makala na viumbwa vikutambala.

²⁴ Kwaivo Mnungu kawaleka wakegele usavu woho wenye kwa kutimila kumunk'hwa mung'hwa kwiihile kwe mioyo yawe, no kutendelana mbuli za soni mwe mili yawe. ²⁵ Wauhitula ukindedi mwa Mnungu kunda udant'hi, wavika no kudamanyila ndima vint'hu viumbigwe no kumleka Muumbi mwenye, uyo awagilwe kutogolwa ulo na ulo! Taile.

²⁶ Kwaivo, Mnungu kawaleka watimile kumunk'hwa mung'hwa kwawe kwa soni, wavele nao waleka kuwamunk'hila wagosi, niyo wamunk'hilana woho kwa woho. ²⁷ Wagosi nawo waleka kuwamunk'hila wavele niyo wakonga kumunk'hilana woho kwa woho, waten-delana mbuli za soni, na ivo wakegaila masulumizo yadya yawawagile kwo wavu wawe wakudamanya.

²⁸ Kwaviya want'hu walemela kumanya Mnungu mwe zifanyanyi zawe mna niyo Mnungu awaleka watimile fanyanyi zawe ziihile, wadamanye mbuli ziya wakulemezwa kudamanya. ²⁹ Wamema wiihi wi hengi, na kudamanya yaihile na ugubaguba na ubanangi naho wamema finju na ukomi na nk'humbizi na want'hu wakudant'hiliza. Naho ni wateti, ³⁰ na wakuwalonga watuhu viihile na wakumwiihiya Mnungu naho wank'hani na hi waivi naho wakukeduvya na wefenyi naho wafanyanya sila zi hengi zo kutenda wiihi naho hewekuweva welesi wawe, ³¹ wahezi naho heweina

mhuwi na heweena mbazi naho hawana lukunde.

³² Wamanya kugamba miko ya Mnungu yagamba want'hu wakudamanya ayo wawagilwa kubanika. Mna hamwenga na ayo wagendeela kudamanya du, mna wawazumila wadya wakuyadamanya ayo.

Usengelo wa Mnungu.

2 Elo, mbuyangu, uneva wawalaha watuhu huku-daha kukegombela hata uneva unanda ni weye ani. Kwaviya kwa kuwalaha watuhu wakesengela weye mwenye kwaviya weye mwenye wadamanya ayadya ukuwalaha. ² Kimanya kugamba usengelo wa Mnungu ni wa kindedi kwa wadya wakudamanya mbuli enga izo. ³ Mbuyangu, umwo ukawalaha watuhu wakudamanya mbuli enga izo, mna weye mwenye wayadamanya, togola wagamba noukehonye no usengelo wa Mnungu? ⁴ Hegu waubela uwedi wakwe utendese na kufinyiliza kwakwe no kugojela kwakwe. Togola humanyize kugamba uwedi wa Mnungu wakukulongoza ukweile? ⁵ Mna kwo udala wo moyo wako una nk'hani, wakelundikila masulumizo makulu kwe dizuwa diya Mnungu akeza kulaviliza maya yakwe na ulahi we kindedi. ⁶ Kwaviya Mnungu naamlihe kila mnt'hu mwa yadya adamanye. ⁷ Wadya wakugendeela kufinyiliza kudamanya ayedi haheina kusokela no kumzungula Mnungu, no ukulu na wogofi na wikazi hewiina uheelo, Mnungu naawenk'he ugima wa ulo na ulo. ⁸ Mna want'hu wakuzungula mbuli zawe wenye, wakulemela mbuli ze kindedi, vileke watimile yadya yaihile, Mnungu naakupule maya no usengelo mwawe. ⁹ Kila mnt'hu akudamanya wiihi naakunt'he no kusulumila, wakakonga Wayahudi akajika ni wadya Want'hu wa si nt'huhu. ¹⁰ Mna Mnungu naawenk'he ukulu na wogofi na utondowazi wadya wakudamanya ayedi, kukongela Wayahudi, na want'hu we si nt'huhu. ¹¹ Kwaviya Mnungu hakukaula futa ya mnt'hu.

¹² Want'hu hi Wayahudi wadya wakutenda wavu haheina miko Mnungu amwink'hile Musa, nawage haheina miko. Wayahudi wadya wakudamanya wavu wekekailwa ni miko, nawasengelwe ne miko.

¹³ Kwaviya, hiyo wakuiva miko nao wakuoneka kunda wedi hameso ha Mnungu, mna ni wadya wakutimila imiko. ¹⁴ Want'hu hi Wayahudi heweina miko Mnungu amwink'hile Musa, mna wadamanya viya vikuungwa ne Miko iyo, wakalongozwa ni mioyo yawe, vanda niyo imiko yawe. ¹⁵ Lugendo lwawe lwalagisa kugamba vikuunga miko viwandikwa mwe mioyo yawe. Naho udahi wa kumanya kusagula ayedi hegu yaihile walagisa imbuli ino, kwaviya hamwenga aha fanyanyi zawe zawalongeleza, hamwenga aha zawagombela, ¹⁶ ivo viligane ne Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito ino hubilikiza, ni-vo nevinde umwo Mnungu akasengela zimbuli ze kinyele za want'hu, kombokela Yesu Kilisito.

Wayahudi ne miko yawe.

¹⁷ Togola nawe? Wakegamba we mwenye Umyahudi, wakawiila miko na kukeduvila kugamba weye ni ywa

Mnungu, ¹⁸ kwa kwombokela miko kuyamanya yadya yakuungwa ni Mnungu naho wadaha kusagula ayedi, ¹⁹ weye wakeona kugamba ukilongozi ywa mant'hunt'hu, no ung'azi kwa wadya we mwo lwiza, ²⁰ wakeona kugamba umlangilizi ywa wahezi, naho mhinizi ywa wadya hewetogile. Kwaviya kulawa kwe miko wamanya mbuli zo umanyi na za kindedi. ²¹ Elo, weye wawahinizaga watuhu, nii hukukehiniza weye mwenye? Wawabilikiza watuhu wasekubawa, mna weye mwenye wabawa? ²² Weye ukugamba mnt'hu, "Asekudamanya uhabwasi" Mna weye mwenye wadamanya uhabwasi, weye ukuyaihiya mahili mna weye mwenye wabawa vint'hu mwe zinyumba ze mahili. ²³ Wakeduvya kugamba kuitoza miko ya Mnungu, togola hukuona kugamba wambela Mnungu kwa kubananga miko? ²⁴ Enga ivo viwandikwe mwa Mawandiko Yakukile, "Want'hu hi Wayahudi wadihomola dizina dya Mnungu kwajili yenyu Wayahudi." ²⁵ Kuviniwa kwako nokunde kint'hu chedi unaitoza miko, mna hunaitozi no kuitimila, kuviniwa kwenyu nokunde hi kint'hu. ²⁶ Ueva mnt'hu heevinilwe anadamanya vikuungwa nu umwiko, ikindedi naafanyanywe enga mnt'hu avinilwe? ²⁷ Want'hu hewevinilwe nawakusengele weye uvinilwe ueva hutimile miko, kwaviya watimila imiko. Unanayo imiko iwandikwe mna hukuitimila. ²⁸ Nuko kugamba hiyo kila akuoneka kwa kuse kunda Myahudi ni Myahudi we kindedi, naho mnt'hu hakunda Myahudi we kindedi kwaviya kaviniwa du. Kuviniwa kwe kindedi hiyo kudia kwa kuse. ²⁹ Myahudi we kindedi ni yudya Myahudi kwa kundani, yudya avinilwe ko moyo. Ndima ino yadamanywa ni Muye ywa Mnungu, naho hiyo kwe miko iwandikwe. Mnt'hu enga uyo ahokela nt'hunyo, hiyo kulawa kwa want'hu, mna ni kulawa kwa Mnungu.

3 Haluse Myahudi anakibwai kitendese kujink'ha want'hu watuhu? Hegu kuviniwa kwambizai? ² Viyuko vint'hu vingi. Bosi, Mnungu nakawenk'ha Wayahudi ulosi wakwe. ³ Mna nevinde viihi ueva wamwenga mwa woho hawanandile wahuwilwa? Nuko kugamba kuswesa kuhuwiwa kwao nokuhungule uhuwilwa wa Mnungu? ⁴ Bule! Mnungu naasigale kunda mkindedi mazuwa yose na kila mnt'hu ni mdant'hi. Enga ivo viwandikwe,

"Icho nounalonge ni kindedi, naho nounde mhumu umwo ukasengelwa."

⁵ Mna ueva wiihi wetu walagisa kindedi kugamba Mnungu adamanya ivo vikuungwa, nekigeeze? Togola nekigambe hakudamanya vikuungwa umwo akakilagisa maya yakwe? Mna aya nalonga kimnt'hu. ⁶ Bule! Ueva Mnungu hakudamanya yakwelela adaha viihi kuwasengela want'hu we isi?

⁷ Mna ueva, udant'hi wangu walagisa ukulu wa Mnungu, nii naho nasengelwa kunda mta wavu? ⁸ Valigana no kugamba, "Kidamanye wiihi vileke kihokele ayedi"? Kindedi weyuko wamwenga wakukilongeleza na kukiziga kugamba nivo kihinize! Want'hu awa nawasengelwe ivo vikuungwa.

Hahali mnt'hu ywedi hameso ha Mnungu

⁹ Elo kigeeze? Suwe Wayahudi kiwedi kujink'ha wadya hi Wayahudi? Havikudahika! Kwaviya hilagisa kale kugamba, Wayahudi na want'hu hi Wayahudi wose chalongozwa nu wavu. ¹⁰ Mawandiko Yakukile yagamba, "Hahali mnt'hu akuoneka ywedi hameso ha Mnungu, ¹¹ hahali mnt'hu mta umanyi hegu mnt'hu akumzungula Mnungu." ¹² Wose wamleka Mnungu, wose wadamanya wavu, hahali akudamanya ayedi, hahali hata yumwenga. ¹³ Milosi yawe yakoma, nyimi zawe zimema udant'hi, mwe milomo yawe mwalawa mbuli zikutisa enga usungu wa nyoka, ¹⁴ Simulizi zawe zimema maligito na luhahila lutendese.

¹⁵ Wagulukisa kukoma,

¹⁶ Hohose wakuita wegala ubanangi na masulumizo.

¹⁷ Hawaimanyize isila yo utondowazi.

¹⁸ Hawakumwogoha Mnungu mbwitu.

¹⁹ Haluse kimanya kugamba kila kiya kimwe miko ni kwa wadya du wakulongozwa nu umwiko vileke wase kukegombela, ne isi yose isengelwe ni Mnungu.

²⁰ Kwaviya hahali mnt'hu yoyose akuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa kudamanya viya miko ikuunga. Indima ye miko ni kukitenda suwe kimanye kugamba kidamanya wavu.

Kuzumilwa ni Mnungu kwa sila ya mhuwi

²¹ Haluse, sila ya Mnungu yo kuwatenda want'hu wazumilwe kunda wedi kwakwe ilagiswa kale, naho hiyo kwa kukawiila miko. Mbuli zo mwiko na mbuli za walotezi zalonga uwona mwa ayo. ²² Mnungu awazumila want'hu kunda wedi hameso hakwe kombokela mhuwi wawe mwa Yesu Kilisito. Mnungu ayadamanya aya kwa wose wakuhiwila Kilisito kwaviya hauhali uzaguzi wowose, ²³ kwaviya wose wadamanya wavu no kuhungukilwa no ukulu wa Mnungu. ²⁴ Mna kwo uwe-di wa Mnungu howiina maliho, wose wazumilwa kunda wedi kombokela Yesu Kilisito akuwakombola.

²⁵ Mnungu amlavaga Yesu vileke kwe sakame yakwe ande sila yo kuwasila want'hu wavu wawe kwombokela mhuwi mwa yehe. Mnungu adamanyaga ivo vileke alagise kugamba yehe ni ywedi mazuwa yose. Aho kale Mnungu afinyilizaga haheina kuufanyanya wavu wa want'hu, mna ivi haluse Mnungu aukaulisa uwavu wa want'hu, kwa ayo Mnungu alavanya uwedi wakwe. ²⁶ Kwa kutenda ivo Mnungu alagisa kugamba yehe mwenye ni ywedi naho amtenda mnt'hu yeyose akumhuwila Yesu ande ywedi. Mwe sila ino mwenye Mnungu alagisa kugamba yehe mwenye ni ywedi.

²⁷ Haluse nikihi cho kukeduvila? Hakikuli! Nii! Ni kwaviya chatimila miko ya Musa? Bule, mna ni kwaviya

chahuwila. ²⁸ Kwaviya Mnungu amzumila mnt'hu kunda ywedi hameso hakwe kwa mhuwi, mna hiyo kwa kudamanya kiya kikusiigilwa mwe miko. ²⁹ Hegu Mnungu ni ywa Wayahudi awo du? Yehe hiye Mnungu ywa want'hu hi Wayahudi iviyaiviya? Heiye, ni Mnungu ywa hata want'hu hi Wayahudi. ³⁰ Mnungu ni yumwenga, naye naawazumile Wayahudi kunda wedi hameso hakwe kwo mhuwi wananawo na wadya hi Wayahudi nawo naawazumile kunda wedi hameso hakwe kwo umhuwi wawe. ³¹ Togola, nuko kugamba chaiduula hale imiko kwo mhuwi uno? Bule! hiyo ivo, vituhu vawe chatozesa miko.

Mliganyizo wa Ibulahimu.

4 Elo kigeeze mwa Ibulahimu tati yetu mwo lukolo lwetu? ² Uneva Ibulahimu kazumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa kukombeka kwakwe mwenye hegu andaga na kint'hu cha kukeduvila mna hiyo hameso ha Mnungu. ³ Mawandiko Yakukile yagamba, "Ibulahimu nakamhuwila Mnungu, na kwo mhuwi uwo Mnungu amuwazaga kunda ywedi." ⁴ Mnt'hu akudamanya ndima maliho yakwe hayakuwazigwa engu kudamanyilwa uwedi, mna ni kint'hu akuungwa kwink'hwa. ⁵ Mna mnt'hu hakukawiila udamanyi wakwe mwenye, mna amhuwila Mnungu uyo akuwalekela want'hu wiihi wawe, elo, Mnungu aukaula mhuwi wa mnt'hu uyo, na kumzumila kunda ywedi hameso hakwe. ⁶ Ivi nivo alongaga Daudi umwo akalonga kinyemi cha mnt'hu azumilwe ni Mnungu kunda ywedi haheina udamanyi wowose.

⁷ "Wanakinyemi wose walekelwe wavu wawe, awo wausilwe wavu wawe!

⁸ Ana kinyemi mnt'hu yudya Zumbe haaukumbukile wavu wakwe!"

⁹ Togola, kinyemi icho kikulongwa ni Daudi ni wadya wavinilwe du hegu ni hamwenga na wadya hewevinilwe? Kwaviya chalongaga, "Ibulahimu ahuwilaga, niyo azumilwa ni Mnungu kunda ywedi." ¹⁰ Togoleni, Ibulahimu azumilwagwa umwo andaga akei kuvinilwa na hiyo umwo andaga avinilwe kale? Yandaga umwo andile akei kuvinilwa, hiyo umwo eze ande kavinilwa. ¹¹ Kuvinilwa kwa Ibulahimu kwandaga ni kiwalo cho kulagisa kugamba nakazumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu umwo andile akei kuvinilwa. Aya nayadamanyika vileke Ibulahimu ande tate ywa wose wakumhuwila Mnungu haheina kuvinilwa, awo wazumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu, hata uneva hawavinilwe. ¹² Iviyaiviya yehe ni tate ywa wose wavinilwe, mna hiyo kwa wadya wavinilwe du, mna kwa wadya wakutimila sila iidyayo mhuwi iyo tati yetu Ibulahimu aitimilaga umwo andaga akei kuvinilwa.

Viya alagane Mnungu vahokelwa kwa mhuwi

¹³ Mnungu alaganaga na Ibulahimu ne cheleko chakwe kugamba isi yose neinde yawe. Ibulahimu hantendigwe ivo kwaviya andaga akatimila miko, bule mna ni kwaviya nakahuwila niyo azumilwa ni Mnungu

kunda ywedi. ¹⁴ Uneva awo nawande wakipe kwa kutimila Miko, ivo mhuwi hauna dyodyose, na kulagana kwa Mnungu hiyo kint'hu. ¹⁵ Miko yegala maya ya Mnungu mna hahanandile ne miko, hahakunda na wavu. ¹⁶ Kwaivo mbuli ino yakawiila mhuwi naivo lagano idyo dyegalwa kwa uwedi wa Mnungu naho ni kindedi kugamba lagano idyo ni kwajili ya want'hu wose hiyo kwa wadya du wakuitoza imiko, iviyaiviya ni kwa wadya wakwikala kwa mhuwi engu Ibulahimu, kwaviya yehe ni tati yetu chose. ¹⁷ Enga viya Mawandiko Yakukile yakugamba, "Hikuika unde tate ywa want'hu wengi." Lagano idyo ni kindedi hameso ha Mnungu uyo Ibulahimu amhuwile, uyo Mnungu akuwenk'ha wabanike ugima na kuvitenda vint'hu hevihali vinde viyaho. ¹⁸ Ibulahimu nakahuwila na kukawiila hata uneva hakwandile ne dikawiilo, na ivo niyo anda "tate ywa si zose." Enga viya iwandikwe kugamba, "Welekwa wako nawande wengi." ¹⁹ Mna mhuwi wakwe hauhwele hamwenga na kugamba nakamanya umwili wakwe nounda engu ubanika, kwaviya andaga mdala hagihi na myaka gana, naho Sala mkaziwe andaga mgumba. ²⁰ Ibulahimu handile na kiyangayanga mwo kuhuwila indagano ya Mnungu mna nakapata ludole kulawa mwo mhuwi wakwe, niyo amwink'ha ukulu Mnungu. ²¹ Naho nakahuwila kindedindedi kugamba Mnungu naakadaha kudamanya yadya alagane. ²² Nivo vilekile afanyanywe kugamba ni ywedi hameso ha Mnungu. ²³ Ikagambigwa "kafanyanywa ni Mnungu kunda ywedi," Haikulongwa kwajili yakwe du. ²⁴ Mbuli ino iviyaiviya ni kwajili yetu suwe kikumhuwila Mnungu amuuyule Zumbe ywetu Yesu. ²⁵ Yehe nakalavigwa akomigwe kwajili ya wavu wetu, niyo auyuka, vileke akitende kizumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu.

Utondowazi na kinyemi

5 Haluse kwaviya kizumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu kwa sila yo mhuwi, kina utondowazi na Mnungu kwa sila ya Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ² Kwa sila yo mhuwi wetu, yehe kakigala mwo uwedi wa Mnungu umwo kili ivi haluse, elo chakeduvila kawiiilo kinanadyo kwa kunda hamwenga mwo ukulu wa Mnungu. ³ Naho hiyo ivo du, chakeduvila masulumizo kinanayo kwaviya kimanya masulumizo yegela kufinyiliza, ⁴ kufinyiliza nako kwegala lugendo lwedi naho lugendo lwedi ulo lwegala kawiiilo. ⁵ Naho kawiiilo idi hadikudaha kukidant'hiliza, kwaviya Mnungu kakink'ha kale uwingi wo lukunde lwakwe mwe mioyo yetu kwa Muye ywakwe akukile uyo akink'hile. ⁶ Umwo chandaga kikei wasokezi, lupisi lusagulwe ni Mnungu lwize lubule, Kilisito abanikaga kwajili ya want'hu wavu. ⁷ Ni vidala kwa mnt'hu kubanika kwajili ya mnt'hu ywedi, hata uneva mnt'hu adaha kubanika kwajili ya mnt'hu ywedi. ⁸ Mna Mnungu kakilagisa ivo akiungise, ni aho chandaga kikei wata wavu, Kilisito abanikaga kwajili yetu! ⁹ Kwaviya kizumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu kwa sakame ya Kilisito, ni pwilili kugamba nekiyokolwe mwa maya ya Mnungu! ¹⁰ Ikan-

da hadya chandile wank'hondo wa Mnungu, Mnungu kakilunganya kwa sila ya file ya mwanawe. Haluse vitendesa kikanda kilunganywa naye naakiyokole kwa ugima wa Kilisito! ¹¹ Mna hiyo ayo du, kina kinyemi mwa yadya yadamanywe ni Mnungu kwa sila ya Zumbe ywetu Yesu Kilisito, uyo akitendile kiivane na Mnungu.

Adamu na Kilisito.

¹² Ivo elo, enga viya kwa mnt'hu yumwenga, wavu nowingila mwe isi, niyo wegala file, ivo file yenela mwa want'hu wose kwaviya wose wadamanya wavu. ¹³ Umwo kwandaga mwiko hunati wize, wavu wandaga mwe isi, mna wavu haukuwazwa haheina mwiko. ¹⁴ Mna kukongela mwa Adamu kubula mwa Musa, ukubanika kuwekaila want'hu wose hata kwa wadya hewedamanye wavu enga uudya adamanye Adamu umwo akamlemela Mnungu.

Adamu andaga ni mliganyizo wa uyo andaga akeza. ¹⁵ Mna digeleko diya hadyandaga ni enga masa ya Adamu, kwaviya kwa masa ya mnt'hu yumwenga wabanika want'hu wengi, uwedi wa Mnungu utendesa ne digeleko dimwe uwedi wo mnt'hu uyu Yesu Kilisito kwajili ya want'hu wengi. ¹⁶ Naho havikuligana mwe digeleko dya Mnungu, no wavu wo mnt'hu yumwenga. Kwaviya mnt'hu yumwenga eze atende wavu, Mnungu nakenk'hiza usengelo, mna want'hu wengi weze watende wavu Mnungu nakawenk'ha geleko dyakwe kwa kuwausila wavu wawe. ¹⁷ Ni kindedi kugamba kwo wavu wa mnt'hu yumwenga file yawekaila want'hu wose kwajili yo mnt'hu uyo yumwenga. Mna ikikulu kitendese ni kiya kilawane na kiya adamanye mnt'hu yumwenga Yesu Kilisito. Wose wahokela wedi wa Mnungu ne digeleko idyo dyo kuwatenda wazumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu. Nawekale na kulongoza kwa sila ya mnt'hu uyo yumwenga, Yesu Kilisito.

¹⁸ Elo! Enga viya wavu wa mnt'hu yumwenga wigale usengelo kwa want'hu wose, iivo kwa ndima yedi ya mnt'hu yumwenga iwegaila want'hu wose kuzumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu na kuwenk'ha ugima. ¹⁹ Naho kwa mnt'hu yumwenga asaguke, want'hu wengi watendigwa kunda wata wavu, ni iivo kwa mnt'hu yumwenga evile want'hu wengi watendigwe kunda wedi hameso ha Mnungu.

²⁰ Miko neiza, niyo wavu wongezekela mna hadya wavu wize wongezekele uwedi wa Mnungu nowongezekelesa. ²¹ Naivo elo, enga viya wavu wikaile na kwigala file, iivo uwedi wa Mnungu nowikaile mwe sila ikuungwa no kwigala ugima wa ulo na ulo kwa sila ya Yesu Kilisito Zumbe ywetu.

Kubanika no kwikala hamwenga na Kilisito

6 Elo, nekigeeze? Kigendeele kwikala mwo wavu vileke wedi wa Mnungu wongezekele? ² Bule! Suwe kibanike mwe zimbuli zo wavu nekigendele vivihi kudamanya wavu? ³ Hegu hammanyize suwe chose kibatizwe mwa Kilisito Yesu, nekibatizwa mwe file yak-

we? ⁴ Kize kibatizwe nekimoswamsanga hamwenga naye mwe file yakwe, vileke, enga viya Kilisito auyulwe kwa ukulu wa Tate, suwe naswe kidahe kwikala mwo ugima mhya.

⁵ Uneva suwe kilungana naye mwo kubanika enga yehe, iviyaiviya nekilungane naye kwa kuuyulwa enga yehe. ⁶ Kimanya kugamba unt'hu wetu wa kale uwambigwa hamwenga na Yesu mwo msalaba, vileke udahi wo wavu ubanangwe, kisekunda watumwa wo wavu naho. ⁷ Kwaviya mnt'hu abanike, kakombolwa mwo udahi wo wavu. ⁸ Elo uneva kibanika hamwenga na Kilisito, chahuwila kugamba nekikale hamwenga naye. ⁹ Kwaviya kimanya kugamba Kilisito kauyulwa kale, naho haabanike kaidi. File heimdahe naho. ¹⁰ Kubanika kwakwe kwajili ya wavu kabanika kamwenga du, mna ugima wakwe wekala kwa kumwelela Mnungu. ¹¹ Naivo nanywe keoneni enga want'hu wabanike kwe mbuli yo wavu, mna mwi wagima hamwenga na Mnungu kwa kulungana na Yesu Kilisito.

¹² Wavu usekulongoza mili yenyu iyo ikubanika, nai-vo kutimila kumunk'hwamunk'hwa kwakwe kwiihile. ¹³ Naho msekwink'hiza kilungo chochose mwe mili yenyu kinde kint'hu cha kudamanyila wiihi no wavu. Vituhuvakwe kelaveni wenye kwa Mnungu, enga want'hu wauyulwe naho wagima, naho laveni vilungo yenyu vose kwa Mnungu kwajili ya kudamanya mbuli zikuzumilwa ni Mnungu. ¹⁴ Hamkuungwa kulongozwa nu wavu, kwaviya hamkulongozwa nu mwiko mna kwo uwedi wa Mnungu.

Undima ukumwelela Mnungu.

¹⁵ Haluse, kigeeze? Kidamanye wavu, kwaviya hakikulongozwa nu mwiko mna kimwo wedi wa Mnungu? Bule! ¹⁶ Ikindedi mmanya kugamba uneva wi mtumwa kwa mnt'hu, umwekindedi kugamba umtumwa kwa uyo ukumtegeleza, uneva nu wavu, ukukwigala kwe file, hegu kumtegeleza Mnungu, vileke kizumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu. ¹⁷ Mna mtogoleni Mnungu, kwaviya hamwenga no kugamba nomnda watumwa wa wavu aho kale, haluse mwiva kwe mioyo yenyu yose, ikindedi kiya mhokele mwa mahinizo. ¹⁸ Naho mwize mnde mkombolwa kale mwo utumwa wa wavu, mnda watumwa wa kuzumilwa kunda wedi. ¹⁹ Nalonga milosi ya mazuwa yose ya want'hu kwajili yo kuhwa kwenyu. Enga viya lupisi lumwenga, mwakelavaga nyuwe wenye kunda watumwa mwo usavu na ubanangi kwajili yo wavu. Enga iivo kelaveni nyuwe wenye kunda watumwa kwa mbuli zikumwelela Mnungu vileke mkuke.

²⁰ Umwo mwandile watumwa wo wavu mwandaga mwi hale na kudamanya yadya yakumwelela Mnungu. ²¹ Elo nompatai kulawa mwe zimbuli ziya mdamanye, izo haluse mkuzionela soni? Mbuli izi zegala file! ²² Mna haluse mkombolwa kale mwo wavu naho mnda watumwa wa Mnungu. Kiya mpatile ivi haluse nu kukuka kukwigala ugima wa ulo na ulo. ²³ Kwaviya maliho yo wavu ni file, mna geleko dya Mnungu ni ugi-

ma wa ulu na ulu mwo kulungana na Yesu Kilisito Zombe ywetu.

Wikazi wedi kwa want'hu walombane

7 Wandugu zangu, kwavovose nomyakombaganye yadya huunga nilonge, kwaviya nyose muimanya imiko. Miko yamwikaila mnt'hu akanda mgima. ² Mvele alombigwe, atozelezwa nu mwiko kwa mgosiwe mwo ugima wakwe wose, mna mgosiwe anabanika, anda kalekelwa mwe miko ikumtozeleza kwa mgosiwe. ³ Naivo, uneva ekala na mgosi mtuhu umwo mgosiwe akei mgima, aho neetangwe mhabwasi, mna uneva mgosiwe anabanika, mvele uyo heekailwe ni miko naho heetangwe mhabwasi analombigwa ni mgosi mtuhu. ⁴ Naivi nivo vili kwenyu, wandugu zangu. Nyuwe wenye mfa mwe mbuli ye miko, kwaviya nyuwe mlungana na Kilisito, naho mnda wakwe yehe auyulwe, vileke kidamanye mbuli zikuungwa mwe ndima ya Mnungu. ⁵ Kwaviya umwo chandile kikalongozwa ni mili yetu, kumunk'hwamunk'hwa kwihile kwa wavu kukasongelezwa ni miko, nokudamanya ndima mwe mili yetu na yose kidamanye yaheela mwe file. ⁶ Mna haluse kilekelwa mwe divugailo dye miko, kwaviya kibanika mwe kiya kitendile suwe kunda wavugailwa. Haluse chatimila wikazi mhya wa Muye ywa Mnungu, hiyo udyo wikazi wa kale we miko iwandikwe.

Miko no wavu

⁷ Togola kigeeze, miko nuwo wavu? Bule! Hiyo ivo! Kwaviya miko niyo ilekile miye hamanya uwavu ni kint'hu chani, kwaviya hegu hyakumanyize kumunk'hwamunk'hwa kwihile ni kint'hu chani uneva miko hayalongile usekumunk'hilwa. ⁸ Mna kwo mwiko uwo, wavu noupata luneka lwa kwimula kumunk'hwamunk'hwa kwihile mwangu, kwaviya haheina mwiko, wavu ni kint'hu kibanike. ⁹ Aho nk'hongo miye nandaga mgima hale ne miko, mna sigilizi izeize wavu niyo wakonga kudamanya ndima niyo nanda enga hibanika. ¹⁰ Niyo naona kugamba, isigilizi idya yaungigwe igale ugima, kwangu igala file. ¹¹ Kwaviya wavu upata luneka wink'higwe ni sigilizi, inidant'hiliza niyo yanikoma.

¹² Naho haluse, miko iyenye ikuka, naho sigilizi ikuka, naho ni ya uwagilwa naho ni yedi. ¹³ Togola! Nuko kugamba kint'hu chedi kanigaila file? Bule! Nu wavu utendile ivo, mna vileke wavu umanyike kugamba ni wavu kindedi. Nowombokela kwa kiya ichedi na kungaila file, ivo, kwa sila ye sigilizi idya wavu noutendesa kukelaviliza kunda ni kint'hu kiihise.

Nk'hondo imndani mwetu

¹⁴ Kimanya kugamba miko ni ya kimuye, mna miye hiyo ywa kimuye, hitagwa kunda mtumwa wo wavu. ¹⁵ Hikumanya kiya hudamanya, kwaviya hikudamanya kiya huunga nidamanye, vituhuvakwe nadamanya yadya hikuyaunga. ¹⁶ Kwaviya kiya hudamanya ni kiya

hikukiunga ino yalagisa kugamba nazumila uwedi we Miko. ¹⁷ Elo hiyo miye hudamanya kint'hu iki, mna ni udyo wavu ukwikala mndani mwangu. ¹⁸ Himanya kugamba haihali mbuli yedi ikwikala mwangu ko unt'hu wangu uno. Hata uneva haungisa kudamanya ayedi hikudaha kuyadamanya. ¹⁹ Kwaviya hikudamanya yedi huunga kudamanya, vituhuvakwe nadamanya maihi yadya hiikuyaunga kudamanya. ²⁰ Uneva nadamanya diya hikudiunga kudamanya, ivi nuko kugamba, hiye miye hudamanya mna ni udyo wavu ukwikala mwangu.

²¹ Ivo nabunk'hula miko ino, kugamba kiyuko kiku-nikindila, umwo haunga nidamanye mbuli iyedi, aaho nadamanya mbuli ihile. ²² Nauonela kinyemi umwiko wa Mnungu mndani mwo moyo. ²³ Mna naona kugamba kuna kint'hu kituhu kikudamanya ndima mwo mwili wangu, u kint'hu kikuhigana na kiya kizumilwe nu ubala wangu, yanitenda kunda mtumwa kwo mwiko wo wavu ukudamanya ndima mwo mwili wangu. ²⁴ Miye mkiwa, niani akuunga anikombole no mwili uno ukunigala kwe file? ²⁵ Atogolwe Mnungu uyo kudamanya aya kwa sila ya Zombe ywetu Yesu Kilisito.

Naivi elo nivo nili, miye mwenye ko ubala wangu naidamanyila ndima miko ya Mnungu, mna kwo mwili wangu nadamanyila ndima miko yo wavu.

Ugima mwa Muye ywa Mnungu

8 Elo, hauhali usengelo wa masulumizo kwa wadya walungane na Yesu Kilisito. ² Kwaviya mwiko wo Muye uyo akukik'ha ugima kwa kulungana na Kilisito Yesu, inink'ha ulekelwa kulawa mwo mwiko wo wavu ne file. ³ Mbuli idya idundugwe nu Mwiko wa Musa enk'higwe ni Mnungu, kwo usokezi wo mwili, Mnungu kaidamanya kwa kumtuma Mwanawe mta mwili, enga mwili wo wavu, vileke ausengele wavu mwo mwili. ⁴ Mnungu kayadamanya aya vileke kiya kiungigwe nu mwiko kikint'hizwe mndani mwetu kikwikala kwa kulongozwa na Muye ywa Mnungu, na hiyo kwa mwili wo wavu. ⁵ Wadya wose wakwikala enga viya mili yawe ikuunga, wekailwa ni fanyanyi zo mwili. Mna wadya wakwikala enga ivo Muye ywa Mnungu akuunga wekailwa ni fanyanyi za Muye. ⁶ Kwaviya fanyanyi zikwikailwa nu mwili zegala file, mna fanyanyi zikwikailwa ni Muye ywa Mnungu zegala ugima no utondowazi. ⁷ Kwaivo fanyanyi zikulongozwa nu mwili zanda mnk'hondo kwa Mnungu, kwaviya mwili haukuzumila miko ya Mnungu naho kindedi hazikudaha kuitimila. ⁸ Wadya wakulongozwa nu mwili hawakudaha kumwelela Mnungu.

⁹ Mna nyuwe Muye ywa Mnungu akwikala mndani mwenyu, hamkulongozwa nu mwili, vituhu vakwe mwalongozwa nu Muye ywa Mnungu, uneva mnt'hu yeyose heena Muye ywa Kilisito uyo hiyo mnt'hu ywa Kilisito. ¹⁰ Mna uneva Kilisito ekala mndani mwenyu, Muye awek'hani ugima kwaviya mtendigwa mzumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu, hamwenga na kugamba miili yenyu ibanika kwajili yo wavu. ¹¹ Uneva Muye ywa Mnungu yudya amuuyule Yesu ekala

mwenyu, ivo uuyo Muye amuuyule Kilisito, naye naaink'he ugima mili yenyu yo kubanika, nadamanye ivo kwa Muye ywakwe akwikala mndani mwenyu.

¹² Naivo wandugu zangu kina ndima, mna hiyo kwa kwikala enga imili ivo ikuunga, ¹³ kwaviya mnekala mkatimila imili ikindedi nombanike, mna mnekala kwa kulongozwa ni Muye mwaukoma udamanyi wenyu wo wavu, ivo nomnde wagima. ¹⁴ Kwaviya wose wakulongozwa ni Muye ywa Mnungu, nawo wana Mnungu. ¹⁵ Kwaviya hamhokele Muye wo kuwatenda watumwa wo kwogoha naho, mna mhokela Muye ywa kuwaten-dani mnde wana Mnungu naho kwo Muye uyo, suwe chamwitanga, "Aba" nuko kugamba, "Tate!" ¹⁶ Naho uuyo Muye mwenye alonga uwona hamwenga ne mioyo yetu kugamba suwe kiwana Mnungu. ¹⁷ Elo, kwaviya suwe kiwana Mnungu nekihokele ukipe uwo awaikile want'hu wakwe naho nekihokele ukipe uwo hamwenga na Kilisito, kwaviya uneva kinanda ndala mwe masulumizo yakwe nekinde ndala iviyaiyiya mwo ukulu wakwe.

Ukulu ukwiza

¹⁸ Naona kugamba masulumizo ya ivi haluse hiyo kint'hu ikaliganyizwa no ukulu udyu nougubulwe kwe-tu. ¹⁹ Kwaviya viumbwa vose vagojela kwa kun-yemwanyemwa kugubulwa kwa wana Mnungu. ²⁰ Kwaviya, viumbwa nevitendigwa vioneke hiyo kint'hu naho hiyo kwa kuunga venye, mna inda ivo kwa kuunga kwakwe Mnungu uku akanda na kawiiilo, ²¹ kugamba viumbwa navo nevikombolwe kulawa mwo utumwa wo kuola, na kwiikwa ulekelwa mwo ukulu wa wana Mnungu. ²² Kwaviya kimanya kugamba mpaka ivi haluse viumbwa vose vaugula kwa usungu. ²³ Naho hiyo awo viumbwa du, mna hata suwe ki-nanaye uyo Muye eli ywa nk'hongo ywe digeleko dya Mnungu, naswe chaugula mndani mwetu kikagojela kitendigwe wana Mnungu, nuko kugamba kukombol-wa kwe mili yetu. ²⁴ Kwaivo kwa makawiilo ayo suwe kiyokolwa. Mna kawiiilo hi kint'hu uneva chakiona kiya kikukawiila. Elo niani akukawiila kiya akukiona kale? ²⁵ Uneva chakikawiila kiya hekiinati kukiona, ivo chakigoja kwa kufinyiliza.

²⁶ Iviyaiyiya Muye ywa Mnungu naye achambiza mwo usokezi wetu. Kwaviya hakimanyize kulombeza enga ivo vikuungwa, mna Muye mwenye akilombeza suwe kwa Mnungu kwa mbuli heikudahika kutambulwa. ²⁷ Naye Mnungu akukaula kundani kwe mioyo, ka-manyanya zifanyanyi za uyo Muye kwaviya uyo Muye awalombeza want'hu wa Mnungu viligane naivo Mnungu akuunga.

²⁸ Kimanya kugamba, mwe zimbuli zose Mnungu adamanya ndima hamwenga na wadya wakumuunga, ni wadya awetange enga ivo yehe aungile. ²⁹ Kwaviya awo wasagulwe kukongela aho kale nawo awasagule wande enga Mwanawe vileke uyo umwana ande mwelekwa ywa nk'hongo mwa wandugu awengi. ³⁰ Elo wadya wasagulwe ni Mnungu nawo awetange iviyaiyiya, naho awo awetange wazumulwa kunda wedi

hameso hakwe, nawo awazumile kunda wedi hameso hakwe kawatenda kunda ndala mwo ukulu wakwe.

Lukunde lwa Mnungu mwa Yesu.

³¹ Kigeeze elo kwa ayo? Uneva Mnungu ekwetu niani akudaha kukihiga? ³² Mnungu hamtozeleze Mwanawe amuungise, mna nakamlava kwajili yetu chose, uneva kadamanya ivo, togoleni mwafanyanya haadahe kukink'ha yose yedi hamwenga na yehe? ³³ Niani aku-unga awalongeleze wasagulwe ni Mnungu? Hahali, Mnungu mwenye kawawaza hawana masa! ³⁴ Niani akuunga awasengele? Hahali, kwaviya Kilisito Yesu niye abanike, naho niyo auyuka, naho niyo akwikala kulume kwa Mnungu, yehe niye akukilombeza. ³⁵ Ni-ani akudaha kukipanga mwo lukunde lwa Kilisito? To-goleni, ni makunt'ho, hegu ni kinyulu hegu ni masulu-mizo, hegu ni sala, hegu ni sakaza, hegu nk'hondo, hegu file? ³⁶ Enga ivo Mawandiko Yakukile yakugamba, "Kwaajili ya weye, kimwo kubanika kilo na msi chatendelwa enga ngoto ikugenda kuchinjwa." ³⁷ Mna mwe zimbuli izi zose suwe kipata uhumi mkulu kwa wambizi wakwe yehe akiungise. ³⁸ Kwaviya hi-manyanya ikindedi kugamba, hiyo file naho hiyo ugima naho hiyo watumigwa wa kwe mbingu, hegu udahi mtuhu wa kulanga naho hiyo mbuli za ivi haluse hegu mbuli zikwiza, hegu ludole, ³⁹ hiyo kulanga hegu hasi, hakihali kiumbwa chochose, kikudaha kukipanga no lukunde lwa Mnungu mwa Kilisito Yesu Zumbe ywetu.

Mnungu na want'hu wakwe

9 Miye hilungana na Kilisito hikudaha kulonga udant'hi, nalonga ikindedi, moyo wangu na Muye ywa Mnungu walavanya uwona kugamba, ² nna kinyu-lu na usungu houkusila mwo moyo wangu. ³ Kwaajili ya wandugu zangu want'hu we kabila dyangu, uneva yandile kwajili ya kuwaambiza hegu nehizumila kuligit-wa na kupagulwa kulawa mwa Kilisito. ⁴ Awo ni Waizilaeli, awo Mnungu awasagule wande wanawe, niyo awatenda ndala mwo ukulu na kadamanya nawo ndagano no kuwenk'ha miko yakwe, nakawalagisa ivo vo kuvika na kulagana nawo. ⁵ Woho ni wezukulu wa wakale, naye Kilisito ezaga kulawa mwo lukolo ulo. Mnungu akulongoza vint'hu vose, atogolwe ulo na ulo. Taile.

⁶ Hikulonga kugamba kiya alongile Mnungu kidun-duga, kwaviya hiyo want'hu wose wa Izilaeli ni want'hu wa Mnungu. ⁷ Hicho cheleko chose cha Ibu-lahimu, kugamba wanda ni wana Mnungu, mna Mnungu amgambaga Ibulahimu kugamba "Cheleko kulawa kwa Isaka noupate welekwa nawetangwe wak-wako." ⁸ Nuko kugamba hiyo wana wakwelekwa kim-nt'hu, nawo wakumanyika wana Mnungu, mna ni wadya welekigwe kulajila mwe kulagana kwa Mnungu nawo wakwitangwa wana wakwe. ⁹ Kwaviya yadya ala-gane Mnungu ni aya, "Mwaka ukwiza lupisi enga ulu neniuye, naho Sala naande na mwana kilume."

¹⁰ Naho hiyo ivo, Labeka naye apataga wana mapasa kwa tati yawe, uyo mkale ywetu Isaka. ¹¹ Mnungu akint'hizaga usaguzi wakwe uwo houkuegamila udamanyi, mna wegamila lwitango, alagisaga ayo umwo wandaga hawanati kwelekwa na kumanya kusagula ayedi na yaihile. ¹² Mnungu amgambaga Labeka kugamba yudya mkulu naamdamanyile ndima mvunawe. ¹³ Enga viya Mawandiko yakugamba, "Himuungisa Yakobo no kumwihia Esau." ¹⁴ Togola, nekigambe Mnungu azagula? Bule! ¹⁵ Kwaviya nakamgamba Musa, "Nenimuwonele mbazi mnt'hu yudya huunga kumuwonela mbazi, nenimuungise mnt'hu yudya nenimuungise" ¹⁶ Kwa ivo elo kila kint'hu chegamila mbazi za Mnungu hiyo kwaviya want'hu wakuunga kudamanya. ¹⁷ Kwaviya Mawandiko Yakukile yamgamba Falao ywa Misili, "Hikutenda seuta vileke udahi wangu umanyike, naivo zina dyangu dibwelekezwe si yose." ¹⁸ Kwa ivo elo, Mnungu amuwonela mbazi mnt'hu akuunga, naho uneva anaunga adaha kumtenda mnt'hu ande na moyo mdala.

Mbazi na maya ya Mnungu

¹⁹ Yumwenga adaha kuuza, "Uneva mbuli nivo zili, nimbwai Mnungu akei kukalaliza? Niani akudaha kukindila viya Mnungu akuunga?" ²⁰ Mna weye niwe ani? Ni mnt'hu du. Wadaha kumhitula Mnungu? Ivi nyungu yadaha kumuuzi muumbi wakwe, "Nii ukani-umba ivi?" ²¹ Muumbi wa nyungu adaha kuudamanyila ulongo viya akuunga. Kwa longo dimwenga, adaha kuumba nyungu imwenga kwa udamanyi wa nt'hogola, niyo longo dimwenga kwa udamanyi howiina nt'hogola.

²² Uneva Mnungu nakaunga alagise maya yakwe na udahi wakwe, adaha kufinyiliza kwa viya naakaunga avibanange. ²³ Uneva nakaunga alagise ukulu wakwe mkulu kwa wadya aungile kuhokela mbazi zakwe, adaha kudamanya ivo. ²⁴ Kadamanya ayo kwetu suwe akitange, hiyo kulawa kwa Wayahudi du, mna hamwenga na want'hu wakulawa kwe si nt'huhu. ²⁵ Enga ivo Zumbe akulonga mwe kitabu cha mlotezi Hosea "Wadya want'hu wandaga hiyo wangu Neni wetange 'want'hu wangu.' Idya isi nandile hikuiyunga, Neniitange 'Isihuiungisa.'" ²⁶ Na hadya wagambigwe, 'Nyuwe hiyo want'hu wangu,' aho nawetangwe wana Mnungu mta ugima."

²⁷ Na Isaya mlotezi ywa Mnungu, naye awaiilaga Waizilaeli na kulonga, "Hata uneva welekwa wa Izilaeli ni wengi enga msanga wa mp'wani, mna ni wageke du nawayokolwe. ²⁸ Kwa ivo Zumbe naasunguze kudamanya usengelo wakwe ukint'hile mwe isi zose." ²⁹ Enga viya Isaya alongile aho nk'hongo "Uneva Zumbe mta udahi wose andile hakisigazile wamwenga mwa wana Izilaeli hegu nekinda engu Sodoma, nekinda engu Gomola."

Kuleka kuhuwila kwa Izilaeli.

³⁰ Elo kigeeze? Want'hu hi wayahudi hawazungule kunda wedi, wazumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu kwa kuhuwila kwawe, ³¹ Mna Waizilaeli, wazungulaga kunda wedi kwa miko, mna waiswesa. ³² Nii wakaiswesa? Kwaviya nawakakawiila udamanyi wawe hant'hu ha kukawiila mhuwi. Wakobadika mwe diwe dyo kukobadisa, ³³ engu viya Mawandiko Yakukile ivo yakulonga,

"Kaula naika iwe mwe Sayuni nadyo nediatende want'hu wakobadika, luwe lukuunga luwakinye.

Na yeyose akuhuwila haageligwe soni."

10 Wandugu zangu, naungisa kwo moyo wangu wose kugamba, Wayahudi wambuya zangu wayokolwe! Naho nawalombezela kwa Mnungu mazuwa yose. ² Kwaviya miye ni muwona kugamba, wakombekesa kumzungula Mnungu mna kukombeke-sa uko hakuzengigwe mwo umanyi we kindedi. ³ Hawanati waimanye isila iyo Mnungu akuidamanya vileke awazumile want'hu kunda wedi, vituhu vakwe wakedamanyila sila zawe wenye, naivo hawaizumile sila iyo ya Mnungu yo kuwatenda want'hu wazumilwe kunda wedi hameso hakwe.

⁴ Kwaviya Kilisito nuyo uheelo we miko, vileke yeyose akumhuwila azumilwe kunda ywedi hameso ha Mnungu.

Uyokozi ni kwa want'hu wose.

⁵ Musa awandikaga ivi mwe mbuli yo uwedi hameso ha Mnungu kwa kutimila miko, "Mnt'hu yeyose akwiva viya vikuunga miko neekale." ⁶ Mna mwe mbuli yo kuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa sila yo mhuwi mawandiko yagamba ivi "Use kukeuza mwo moyo wako kugamba, niani naaite kulanga?" Uko ni kumseleza Kilisito hasi. ⁷ "Naho usekugamba niani akuunga aite hasi ye isi ya want'hu wabanike?" Uko ni kumuuyula Kilisito. ⁸ Mna Mawandiko Yakukile yagamba ivi, "Ulosi wa Mnungu wihaghihi na weye, umwo mnomu wako na mo moyo." Nuwo ulosi wo mhuwi kikubilikiza. ⁹ Unalonga kwa mnomu wako kugamba Yesu ni Zumbe, no kuhuwila mwo moyo wako kugamba Mnungu amuuylaga, nouyokolwe. ¹⁰ Kwaviya mnt'hu anahuwila mwo moyo azumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu, na kwa mnomu mnt'hu alonga na kuyokolwa. ¹¹ Mawandiko Yakukile yagamba, "Mnt'hu yeyose akumhuwila yehe, haaone soni" ¹² Hakuhali kwazagula mwa Wayahudi na want'hu hi Wayahudi, wose ni kint'hu kimwenga, kwaviya Zumbe ywa wose ni yumwenga, naye ni mta ukise kwa wose wakumwitanga. ¹³ Enga ivo Mawandiko Yakukile yakugamba, "Kila mnt'hu naetange kwa zina dya Zumbe, naayokolwe."

¹⁴ Mna nawetange vivihi zina dya Zumbe hewe kumhuwila? Naho nawamhuwile vivihi uyo hewenati kumwiva? Naho nawewe vivihi uneva hahali mnt'hu

awabilikize? ¹⁵ Naho want'hu nawabilikize viyahi uneva hawanegalwe? Enga Mwandiko Yakukile yakulonga, "Ni kinyemi kikulu kwiza kwa wadya wakubilikiza Mbuli Yedi!" ¹⁶ Mna hiyo wose waizumile Mbuli Yedi, Isaya mlotezi ywa Mnungu agambaga, "Zumbe niani auhuwile ulosi wetu?" ¹⁷ Naivo elo mhuwi weza kwa kuwiva ulosi, no ulosi walawa mwe mbuli kwa kumbilikiza Kilisito.

¹⁸ Mna nauza, togoleni ni kindedi hawawivile ulosi? Ikindedi weva kwaviya Mwandiko Yakukile yagamba, "Izwi dyawe digenda isi yose, milosi yawe ibilikizwa kubula kwo uheelo we isi yose."

¹⁹ Nauza naho, want'hu wa Izilaeli hawa kombaganye? Nk'hongo Musa alongaga,

"Neniwatende muwaonele finju, Want'hu hewena isi."

Neniwatende unde na maya kwa isi ya wahezi."

²⁰ Isaya alongaga haheina kogoha kugamba, "Wadya hewenizungule wanipata, hikelaviliza kwa want'hu hewenitange."

²¹ Mna kwe mbuli ya Izilaeli agamba, "Msi mgima hiwachuluila mikono kuwetanga want'hu wasaguke na wadya hewekuniva."

Mbazi za Mnungu kwa Wazilaeli

11 Elo nauza, Mnungu kawalemela want'hu wakwe Wayahudi? Bule! Miye mwenye ni Mwizilaeli mwelekwa ywa Ibulahimu, mwe dikabila dya Benjimini. ² Mnungu hawalemele want'hu wakwe, awasagulaga kukongela aho nk'hongo. Mmanya kiya kikulongwa ni Mwandiko Yakukile mwa Eliya umwo andaga akawakalaliza waizilaeli kwa Mnungu. ³ "Kaula Zumbe, wawakoma walotezi wako, no kumola vilingo va kukuwika. Hisigala miye nikedu, naho waunga wanikome" ⁴ Mna Mnungu amhitulagai? "Agambaga hikeika wagosi watuhu magana milongo mfungate heweewikile milungu ikwitangwa Baali." ⁵ Naho hata ivi haluse, weyuko want'hu wageke wasigale wasagulwe ni Mnungu kwa uwedi wakwe. ⁶ Usaguzi wakwe ni kwa wedi wakwe, hiyo kwa yadya want'hu wadamanye, kwaviya usaguzi wa Mnungu wandile ni kwa yadya want'hu wadamanye, uwedi wakwe hawandile uwedi.

⁷ Togoleni haluse? Waizilaeli hawakione kiya nawakazungula. Nawanda want'hu watuhu wakione, awo wasagulwe ni Mnungu. Watuhu watendigwa kunda na mioyo midala. ⁸ Enga ivo Mwandiko Yakukile yakulonga, "Mnungu katenda ubala wawe ne mioyo yawe kunda midala, kubula mazuwa aya hawakudaha kwiva naho hawakudaha kuwona" ⁹ Naho Daudi agamba,

"Zifugo zawe zinde mtego wo kuwagwiila, walihwe kwa masulumizo!"

¹⁰ Meso yawe yageligwe lwiza yase kuwona, naho migongo yawe neigolome mazuwa yose."

¹¹ Elo nauza! Wayahudi wakobadika niyo wagwa? Bule! Kwaajili ye dilema dyawe uyokozi wiza kwa want'hu hi Wayahudi vileke Wayahudi wande na finju.

¹² Enga lema dya Wayahudi digala wingi wa uvikilwa mwe isi, naho kuswesa kwawe kumhuwila Mnungu kwigala uvikilwa kwa want'hu hiyo Wayahudi na ivo nokunde na uvikilwa utendese umwo Wayahudi wose wakeza kuyokolwa.

Ukombola wa want'hu hi Wayahudi

¹³ Haluse nalonga na nyuwe hi Wayahudi. Nikagen-deela kunda mwigala ulosi ywa want'hu hi Wayahudi, kwa lupisi lwose naitogola indima yangu. ¹⁴ Mafa nenidahe kuwatenda want'hu wangu Wayahudi wande na finju na ivo vidahike kuwayokola wamwenga wawe. ¹⁵ Uneva kulemelwa kwawe kwegalaga mwivano kwa Mnungu ne isi, neize inde viyahi umwo wakeza kuivana na Mnungu? Wabanike nawande wagima naho!

¹⁶ Uneva kabesu kakwe nk'hongo ko mkate kenk'hizwa kwa Mnungu, ivo mkate wose nounde wakwe, naho uneva maizi yo mti yenk'hizwa kwa Mnungu, matambi nayo yose nayande yakwe.

¹⁷ Matambi yamwenga yo mzeituni uhandigwe usengigwa na matambi ya mzeituni wa kwe mbago ya hasikwa mwakwe. Nyuwe hi Wayahudi nawo matambi yo mzeituni wa kwe mbago, naho haluse mna luneka lwa kimuye lutogile mwa Wayahudi. ¹⁸ Elo mse kuwabela wadya wasengigwe enga matambi. Nomdahe kukeduvya viyahi? Nyuwe matambi hamkudaha kuyagela nguvu maizi, mna maizi yamigelani nguvu nyuwe matambi. ¹⁹ Mna nomgambe, "Heiye mna matambi nayasengigwa vileke nihasikwe hant'hu hawe" ²⁰ Icho ni kindedi. Nayasengigwa kwa kuswesa mhuwi kwawe, mna nyuwe mkimala kwaviya nomhuwila. Mse kukeduvya, mna wogohe. ²¹ Uneva Mnungu hadahaga kuwaonela mbazi Wayahudi awo wandaga enga matambi ya nk'hongo, mafani haawaonele mbazi nyuwe. ²² Kaula elo Mnungu ivo eli ywedi naho mkali. Yehe mkali kwajili ya wadya wasaguke, mna ywedi kwa nyuwe uneva mnagen-deela kunda mwo uwedi wakwe, hegu nanywe nom-sengigwe enga woho. ²³ Uneva Wayahudi nawo wanaleka udala wawe wo kuhuwiwa nawahasikwe hant'hu hawe naho, kwaviya Mnungu ana udahi wo kuwahasika naho. ²⁴ Nyuwe hi Wayahudi mwi chotoko, mnda enga matambi ye mzeituni wa kwe mbago, uhauswa ukwo niyo weza kuhasikwa mwo mzeituni utile kuhailwa. Mna Wayahudi mwe chotoko mwandaga enga mzeituni utile kuhandigwa, naho nevindilise vihufu kuhasikwa naho mwo mti uwo.

Mbazi za Mnungu mwa wose

²⁵ Wandugu zangu naunga mmanye ikinyele iki, kwaviya naunga mse kukefanyanya kunda wabala. Ni kugamba nk'hani za Waizilaeli hiyo kugamba hezisile, kubula hadya Mnungu naakint'hize miwazile ya want'hu hi Wayahudi. ²⁶ Naho ivi nivo Waizilaeli wose nawayokolwe. Enga ivo mwandiko yakugamba, "Mkombozi naalawe Sayuni

no kuusa wiihi wose wa welekwa wa Yakobo.

²⁷ Neniike ndagano na woho
Umwo hawausila wavu wawe.”

²⁸ Kwaviya walemela Mbuli Yedi, Wayahudi wanda wank'hondo wa Mnungu kwaajili yenyu. Mna kwo usaguzi wa Mnungu, Wayahudi waungiswa ni Mnungu kwajili ya wakale wawe. ²⁹ Kwaviya mageleko na lwi-tango lwa Mnungu halukuhituka. ³⁰ Enga viya mwili nyuwe hii Wayahudi, aho nk'hongo homkamtegeleza Mnungu, mna haluse mhokela mbazi za Mnungu kwa kusaguka kwawe Wayahudi. ³¹ Elo kwaviya muwonelwa mbazi, Wayahudi nawo haluse hawakumwiva Mnungu, vileke nawo waonelwe mbazi ni Mnungu. ³² Kwaviya Mnungu kawatenda want'hu wose kunda wavugailwa mwo kusaguka kwawe, vileke alagise mbazi zakwe kwa want'hu wose.

Ntogola kwa Mnungu.

³³ Ugoli wa Mnungu ni mkulu! Ubala wakwe no umanyi vitendes! Usengelo wakwe haukupelembwa? Hahali akudaha kuzikombaganya zisila zakwe? ³⁴ Enga ivo Mawandiko yakugamba,

“Niani akumanya zifanyanyi za Zumbe?

Niani akudaha kumlangiliza?

³⁵ Niani amwink'hile chochose,
vileke eze alihigwe ni Zumbe?”

³⁶ Kwaviya vint'hu vose vaumbagwa ni yehe na vose venk'hwa ugima ni yehe kwajili yakwe. Yehe enk'higwe ukulu wa ulo na ulo. Taile.

Kakelava kwa ndima ya Mnungu

12 Naivo wandugu zangu, kwa mbazi za Mnungu, nawaungani kwa moyo wose, mkelave kwajili ya ndima ya Mnungu mnde nt'hambiko ina ugima kwakwe, ikukile naho ikumwelela, nuko kumvika Mnungu kwa kindedi. ² Mse kutimila zimbuli ze isi, mna, Mnungu adamanye uhituzi wa kundani mwe zifanyanyi zenyu, vileke mdahe kumanya yadya yakuungwa ni Mnungu naho ni kihi chedi naho kikumwelela naho kikint'hile. ³ Naho kwo uwedi nink'higwe ni Mnungu, nawasigiilani kila yumwenga, mse kukefanyanya nyuwe wenye kwa kukeduvya kujink'ha viya mkuungwa, vituhu vakwe muungise kuidaha mioyo, viligane no mhuwi mwink'higwe ni Mnungu kwa kila yumwenga. ⁴ Kina vilungo vingi mwe mili yetu naho kila kimwenga kina ndima yakwe. ⁵ Iviyaiviya na suwe hata uneva kiwengi, suwe ni mwili umwenga kwa kulungana na Kilisito, naho kila yumwenga wetu ni kilungo cha miyawe. ⁶ Naivo kila yumwenga ana kipe kihengi kuligana no uwedi wa Mnungu uwo akink'hile. Elo kividamanyile iivo. Uneva ni ulotezi mnt'hu adamanye kuligana no mhuwi wakwe. ⁷ Mta kipe cho undima adamanye, ndima. Na uyo ana kipe cho kuhiniza ahinize, ⁸ mta kipe cho kuwasangalaza want'hu, awasangalaze. Mta kipe cho kuwapangila want'hu vint'hu viya ananavo atende ivo kwa ukise. Mta kipe cho ukimalizi akombeke kukimaila, mta kipe cha

mbazi naye atende ivo kwa kinyemi. ⁹ Lukunde lusekunda lwa utondwe. Mwihie uwihi, na mtozese uwedi. ¹⁰ Mkeunge kwa lukunde lwa kindugu, kila yumwenga amjink'he miyawe kwa kulagisa wogofi.

¹¹ Mdamanye ndima, msekunda wasokezi, damanyeni ndima ya Mnungu kwa moyo wose. ¹² Kukawiila kwenyu kuwatende mnde na kinyemi, finyilizeni mwa makunt'ho yenyu, mkamlombeza Mnungu haheina kuleka. ¹³ Waambizeni want'hu wa Mnungu heweina kint'hu naho wahokeleni want'hu wose. ¹⁴ Wavikileni wose wakuwatendelani yaihile, nagamba wavikileni msekuwaligita. ¹⁵ Indeni na kinyemi na wose wana kinyemi, ileni na wose wakuila. ¹⁶ Indeni na mwivano wedi, mse kukeduvya, ketendeni wadodo, mse kukefanyanya kunda wamanyi kujink'ha ivo mwili.

¹⁷ Mse kulihiza uwihi kwa wihi, tozeseni yakuwelela want'hu. ¹⁸ Kwa sila yoyose ikaleni kwa utondowazi na want'hu wose. ¹⁹ Wambuya zangu msekuliha wiihi, ayo mlekeleni Mnungu, kwaviya viwandikwa mwa Mawandiko Yakukile kugamba, Zumbe agamba, “Nimiye ywo kulihiza, nenivuzile miye.” ²⁰ Vituhu vakwe Mawandiko Yakukile yagamba, “Uneva mnk'hondo ywako ana sala, mwink'he nk'hande naho ananda na nk'hilu, mwink'he mazi anywe, kwaviya kwa kutenda ivo noumtende ande na soni” ²¹ Usekuhumwa ni wiihi, mna uuhume wiihi kwa kudamanya ayedi.

Wategelezeni wakulu.

13 Kila mnt'hu aungwa aweve wata udahi kwaviya udahi wose walawa kwa Mnungu, naho wata udahi waikwa ni Mnungu. ² Akuhiga udahi wa vilongozi ahiga sigilizi ya Mnungu, wakatenda ivo akegaila usengelo mwenye. ³ Kwaviya vilongozi hawakogohigwa ni want'hu wakudamanya ayedi, mna wogohigwa na want'hu wakudamanya yaihile. Togola waunga usekumwogoha wata udahi? Damanya ayedi nawo nawakutogole, ⁴ yehe ni mndima ywa Mnungu wakudamanya ndima kwaajili yenyu. Mna unadamanya yaihile, umwogohe kwaviya ikindedi ananawo udahi wo kusulumiza. Yehe ni mndima ywa Mnungu adaha kulagisa amaya yakwe kwa wose wakudamanya wiihi. ⁵ Kwaivo vaungwa kuveva wata udahi, naho hiyo kwajili ya kogoha maya ya Mnungu du, mna kwaviya mmaniya mwe mioyo yenyu kugamba ni chedi kudamanya.

⁶ Ivi nivo vikuleka nyuwe mwaliha kodi kwaviya awo wata udahi ni wandima wa Mnungu uneva wakadamanya ndima viya vikuungwa. ⁷ Kwaivo mwink'heni kila yumwenga viya awagilwe, akungwa kulihia kodi alihe kodi, akungwa kulihia ushulu alihe ushulu, naho wakogohwa wogoheni.

Kelagiseni lukunde

⁸ Msekunda na deni na mnt'hu yeyose, mna deni dya lukunde. Yeyose akumuunga nduguye adamanya viku-unga miko. ⁹ Zisigilizi izi zikugamba, “Use kutenda uhabwasi, usekukoma, usekubawa, use kumunk'wa-

munk'wa kwa vint'hu va watuhu" Yose aya hamwenga ne zint'huhu, zilunganywa mwo mwiko umwenga ukugamba, "Umuunge miyao enga viya ukukeunga we mwenye." ¹⁰ Akumuunga miyawe hakudaha kumdamanyila vihile, elo, lukunde nulo lukukint'hiza umwiko.

¹¹ Damanyeni ayo mkamanya lupisi kinanalo, ni lupisi lwa kwinka mwe zint'hongo, haluse uyokozi wetu wihagihi kujink'ha hadya kikakonga kuhuwila. ¹² Kilo ki hagihi na msi wi hagihi kubula, kileke kudamanyamba mbuli za lwiza, guheni vitowanilo va ung'azi.

¹³ Nekikale kwa kukedima enga ivo Mnungu akuunga want'hu wekale, naho hiyo kudya na kunywa naho hiyo uhank'hu na ukozi no usavu na uhabwasi, nk'humbizi na finju. ¹⁴ Zumbe ywetu Yesu Kilisito atende valo dyenyu, naho msekudamanyila ndima kuutimila wavu wenyu wa kale no kwigusa kumunk'wamunk'wa kwakwe kwihile.

Mse kusengelana nyuwe kwa nyuwe.

14 Wahokeleni wasokezi mwo mhuwi haheina kuhigana nawo mwe viya wakufanyanya kugamba ni vedi. ² Mhuwi wa wamwenga wawalekela kudya kila kint'hu, mna mnt'hu msokezi mwo mhuwi adya mboga za mani du. ³ Mnt'hu akudya vint'hu vovose ase kuwabela heweekudya, wakudya mboga za mani iizo du, nawo wasekuwasengela wadya wakudya kila kint'hu, kwaviya Mnungu kawazumila. ⁴ Weye niwe ani ukuwasengela wandima wa want'hu watuhu? Mkulu ywawe niye naafanyanye kugamba wakimala hegu wagwa, mna nawakimale kwaviya Zumbe adaha kuwatenda wakimale.

⁵ Want'hu watuhu waona kugamba mazuwa yamwenga yana uwedi utendese kujink'ha mazuwa matuhu, mna watuhu nawo wagamba mazuwa yose yaligana. Kila yumwenga ande na ukindedi mwe zifanyanyi zakwe. ⁶ Akufanyanyisa zuwa dimwenga, atende ivo kwajili ya Zumbe, wakudya kila kint'hu watende ivo kwa kumwogoha Zumbe, kwaviya enk'hiza nt'hogola kwa Mnungu kwajili ye nk'hande. Wose wakulemela kudya vint'hu vimwenga, watende ivo kwa kumwogoha Mnungu na kumtogola. ⁷ Kwaviya hahali mnt'hu akwikala kwaajili yakwe naho hahali mnt'hu akubanika kwaajili yakwe. ⁸ Uneva kikanda wagima, chanda wagima kwajili ya Zumbe, naho uneva kikabanika, chabanika kwaajili ya Zumbe. Uneva chekala hegu kubanika suwe ni want'hu wa Zumbe. ⁹ Kwaviya Kilisito kabanika niyo auyuka vileke ande Zumbe ywa wagima na wadya wabanike. ¹⁰ Haluse nii wamsengela nduguyo? Hegu weye nii wambela nduguyo? Kwaviya suwe chose nekikimale hameso ha Mnungu kikalahigwa. ¹¹ Kwaviya mawandiko ya Mnungu yagamba,

"Zumbe kagamba, Saviya nili Mnungu we kindedi kila mnt'hu naafike madi na kila lulimi nolulonge kugamba ni miye Mnungu."

¹² Naho elo kila yumwenga mwa suwe naalonge mwenye kwa Mnungu mwe zimbuli zakwe ziya adamanye.

Usekunda chotoko cho kugwa kwa mtuhu

¹³ Elo haluse kisekukesengela, vituhu vakwe, chaungwa kisekudamanyamba chochose cho kumtenda mnt'hu akobadike hegu agwe mwo wavu. ¹⁴ Mwo kulunganywa na Zumbe Yesu nanda ne kindedi kugamba hakikuli kint'hu chochose kili kisavu viligane na ivo ki-umbigwe, mna mnt'hu anakifanyanya kint'hu kimwenga kunda kisavu kwakwe kint'hu icho chanda kisavu.

¹⁵ Uneva unamgela kinyulu nduguyo kwajili ya kiya ukudya kululeka lukunde. Kiya ukudya kisekunda chotoko cha kumwazaganya mnt'hu, uyo Kilisito abanike kwajili yakwe. ¹⁶ Msekuleka kiya mkukiona kunda kint'hu chedi kwenyu kigambigwe kiha.

¹⁷ Kwaviya useuta wa Mnungu hiyo kwa mbuli zo kudya no kunywa, mna kwa kuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu na utondowazi na kinyemi, vikudamanywa ni Muye ywa Mnungu. ¹⁸ Akumdanyila ndima Kilisito enga ivo, amwelela Mnungu na kuzumilwa ni want'hu watuhu. ¹⁹ Naivo kitozeleze vint'hu vose vikwigala utondowazi na viya vikuchambiza kugelana moyo. ²⁰ Msekuibalanga ndima ya Mnungu kwa ajili ya nk'hande. Ikindedi kila kint'hu ni chedi, mna viha kumtenda mnt'hu yeyose akobadike kwaajili ya nk'hande. ²¹ Ni vedi kuleka kudya nyama, kunywa divai hegu kudamanyamba kint'hu chochose kikumtenda nduguyo akobadike mwo wavu. ²² Mhuwi uwo mnanawo wiike mwa weye na Mnungu ywako. Kavikilwa mnt'hu heekuhiga udahi wakwe wo kumanya kusagula ayedi hegu yaihile umwo akalamula cho kudamanyamba. ²³ Mna mnt'hu mta kiyangayanga mwo moyo mwe icho akudya anadya asengelwa kwaviya ukudya kwakwe hakukulawa mwo mhuwi. Naho, chochose icho ukudamanyamba haeina mhuwi ni wavu.

Kiwelele watuhu, kise kudamanyamba mbuli zikuchelela suwe wenye

15 Suwe kitogile mwo mhuwi chaungwa kiwambize wasokezi wo mhuwi, kise kudamanyamba mbuli zikuchelela uswe wenye du. ² Mna vituhu vakwe kila yumwenga amuunge miyawe kwa wedi na kumzenga mwo mhuwi. ³ Kwaviya Kilisito hakeungile mwenye, vituhu vakwe, enga viya iwandikwe "Kuhomola uko wakuhomole weye, kunibwiila miye" ⁴ Mbuli zose ziwandikwa aho kale, zawandikagwa kihinizwe vileke kuligana na ugoja no kugeligwa moyo kikwink'hwa kulawa mwa Mawandiko Yakukile kipate kunda na kawilo. ⁵ Mnungu akuwen'hani ugoja no kugeligwa moyo na awenk'heni muye umwenga mwa nyuwe mkamtimila Yesu Kilisito, ⁶ vileke nyuwe nyose kwa hamwenga mmwink'he ukulu Mnungu, uyo Ise dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito kwa izwi dimwenga.

Mbuli Yedi kwa want'hu hi Wayahudi

⁷ Ivo kehokeleni kwa ukulu wa Mnungu, enga ivo Kilisito awazumileni nyuwe. ⁸ Naho nawagambilani, Kilisito awadamanyilaga ndima Wayahudi, kulagisa ukinde-di wa Mnungu, vileke yadya Mnungu alagane na wakale wetu yakint'he, ⁹ no kuwatenda hata want'hu hi Wayahudi wamwink'he Mnungu ukulu kwe zimbazi zakwe, enga ivo Mawandiko yakugamba,

“Naivo nohutogole mwa want'hu hi Wayahudi Nohukemele wila wa nt'hogola kwajili ye dizina dyako”

¹⁰ Naho Mawandiko yagamba,
“Nyuwe want'hu hi Wayahudi,
mnde na kinyemi hamwenga na want'hu wa Mnungu!”

¹¹ Akajika,
“Wose hi Wayahudi mtogoleni Zombe,
mtogoleni yehe nyuwe want'hu wose!”

¹² Naho Isaya agamba,
“Naalaile nk'holo ya Yese,
naawalongoze want'hu hi Wayahudi,
uyo naande kawiiolo dyawe.”

¹³ Elo, Mnungu uyo chotoko che dikawiilo awenk'heni kinyemi chose no utondowazi kwa kumhuwila yehe, vileke mkawiile vitendese kwa ludole lwa Muye ywa Mnungu.

Kilekile Paulo akawandika heena kituletule

¹⁴ Wandugu zangu, miye mwenye nna ikindedi kugamba, nyuwe mmema uwedi no umanyi, naivo mwadaha kulangilizana wenye. ¹⁵ Mna mwe baluwa ino hilonga kwa keduvya vitendese kwa mbuli zimwenga za kuwakumbusani kwaviya mwo uwedi anink'hile Mnungu, ¹⁶ wo kunda mndima ywa Yesu Kilisito, nidamanye ndima kwa want'hu hi Wayahudi. Ni ndima yangu enga mlava nt'hambiko kubilikiza Mbuli Yedi ya Mnungu vileke want'hu hi Wayahudi wande malavo kwa Mnungu, naho wakukizwe ni Muye ywa Mnungu.

¹⁷ Ivo elo, kwa kulunganywa na Yesu Kilisito, nadaha kukeduvila indima yangu kwa Mnungu. ¹⁸ Nenikedu-vye no kulonga mwa yadya du Kilisito atendile kwombokela miye, vileke want'hu hi Wayahudi wamtimile Mnungu. Kayadamanya aya kwa ulosi na udamanyi, ¹⁹ kwa ludole lwa vilagiso na kweheela, na kwa ludole lwa Muye ywa Mnungu. Naivo mokugenda kulawa Yelusalemu kubula Ililikamu, Mbuli Yedi ya Kilisito hibilikiza kindedindedi. ²⁰ Mazuwa yose naungisa kubilikiza Mbuli Yedi, hohose hadya zina dya Kilisito hadinati kwiivika, nnase kuzenga mnanga mwe nk'hongelo ya mnt'hu mtuhu. ²¹ Enga ivo Mawandiko Yakukile yakulonga,

“Wadya wose hewegambilwe zimbali zakwe nawaone,
na wadya wose hewe mwivile nawakombaganye.”

Makawiilo ya Paulo kutalamka Loma.

²² Na kwa ayo nehikindilwa nk'hanana nyingi nisekwiza kwenyu. ²³ Kwaviya haluse, hibinda indima yangu mwe ziisi izi naho kwaviya kwa miyaka mingi nehaungisa kwiza kuwaonani. ²⁴ Nakawiila kutenda ivo ivi haluse. Naungisa niwaoneni umwo haita Speini naho mnambize imiitile ya uko habinda ikinyemi changu cho kwikala hamwenga na nyuwe kwa lupisi. ²⁵ Ivi haluse nagenda kuwadamanyila ndima want'hu wa Mnungu kudya Yelusalemu. ²⁶ Kwaviya wahuwila wa Kilisito kudya Makedonia hamwenga na Akaya, kwa kuunga kwawe walamula kulava ugoli wawe kuwambiza wakiwa mwa want'hu wa Mnungu uko Yelusalemu. ²⁷ Ulamuzi uwo wawe wenye, mna mwe kindedi ni kugamba ndima yo kuwambiza enga viya Wayahudi watendile ndala mwo uvikilwa wawe we kimuye hamwenga na want'hu hii Wayahudi, awo hii Wayahudi nao waungwa wawambize Wayahudi mwe vint'hu wakuviunga. ²⁸ Aho heza kubinda indima iyo no kuwenk'ha in'chango iyo ichangigwe kwajili yawe, neniwatalamkileni handa mwo utafi wo kuita Speini. ²⁹ Umwo heza kubinda himanya neniwegaille wingi wo uvikilwa wa Kilisito. ³⁰ Elo wandugu zangu namiungani kwa Zombe ywetu Yesu Kilisito, na lukunde ludy kink'hwani ni Muye ywa Mnungu, mnigwe mgongo mwo kunivikila kwa Mnungu. ³¹ Lombezeni kugamba nilawe njela kwa awo want'hu hewe mhuwile Mnungu umwo mwe Yuda naho kugamba indima yangu uko Yelusalemu ihokelwe ni want'hu wa Mnungu. ³² Naivo nenize kwenyu kwa moyo wa kinyemi, naho uneva Mnungu anaunga nenize no kwikala kwa kinyemi hamwenga na nyuwe. ³³ Mnungu, eli chotoko cho utondowazi ande na nyuwe nyose. Taile.

Ndamsa zamnt'hu yumweyumwe

16 Namwink'hiza kwenyu lumbu dyetu Foibe, yehe ni mndima mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito uko Kenk'helea. ² Mhokeleni kwa zina dya Zombe, enga viya wakutenda want'hu wa Mnungu, naho mwambizeni mwe yadya yose akuunga kulawa kwenyu, kwaviya yehe ni mbuya ywedi ywa want'hu wengi, naho na miye mwenye.

³ Nawalamsa Pilisika na Akula, wandima weyangu mwe ndima ya Yesu Kilisito. ⁴ Hawauone ugima wawe kunda kint'hu, kwajili yangu, nawatogola, naho hiyo miye du mna ni hamwenga na want'hu wamhuwile Kilisito kulawa si nt'huhu. ⁵ Naho nilamsileni want'hu wamhuwile Kilisito wakudugana kwe nyumba yawe.

Nilamsileni mbuyangu humuungisa, Epaineto, uyo ywa nk'hongo mwo mkoa wa Asia kumhuwila Kilisito. ⁶ Nilamsileni Maliamu, yehe adamanyisaga ndima kwajili yenyu. ⁷ Iviya iviya nilamsileni Andoloniko na Yunia, Wayahudi weyangu chavugailagwa hamwenga kwe divugailo, Wamanyika vedi mwa wegala ulosi, naho wanda wahuwila wa Kilisito umwo miye nandile niki kunda mhuwila ywa Kilisito.

⁸ Nilamsileni mbuyangu Ampiliato humuungisa mwo kulungana na Zumbe. ⁹ Naho nilamsileni Alubano mndima miyetu mwe ndima ya Kilisito, hamwenga na mbuyangu Sitaku. ¹⁰ Nilamsileni Apele, uyo azumilwe mwa Kilisito, nilamsileni nyumba yose ya Alistobulo. ¹¹ Naho nilamsileni Helodiana ndugu yangu na wose walunganywe mwa Zumbe we mp'huga ya Nakisa.

¹² Nilamsileni Tulufeni na Tulifosa wakudamanya ndima ya Zumbe na mbuyangu Pelisi, uyo amdamanyile Zumbe ndima nyingi vitendese. ¹³ Nilamsileni Lufu, asagulwe mwe ndima ya Zumbe, hamwenga na nine, uyo eli mnala kwa miye name. ¹⁴ Nilamsileni Asunkilito na Filegoni na Helime na Patolobaso na Helimasi na wahuwila wose wa Kilisito na wandugu wose we hamwenga na woho. ¹⁵ Nilamsileni Filologo na Yulia na Nelea na lumbudye na Olipa na want'hu wa Mnungu we hamwenga naye.

¹⁶ Lamsaneni kwa kilagiso cha lukunde. Mafyo ya wahuwila wa Kilisito yawalamsani.

Paulo akomeleza kusigiila

¹⁷ Nawasigiilani wandugu zangu, muwakaulise wakubalanga umwenga wenyu no kuusa mhuwi wa want'hu no kuyahiga mahinizo yadya mhinizwe. Mkenege na want'hu awo. ¹⁸ Kwaviya wose awo wakutenda mbuli izo, hawakumdanyila ndima Zumbe ywetu Kilisito, mna wazungula ludyo lwawe, weza na milosi yawe ina mwiile, na simulizi za kuhembeleza, no kuwazaganya want'hu wata mioyo yedi. ¹⁹ Want'hu wose wamwivani ivo mwili waivi, naivo nyuwe mnda

chotoko che kinyemi changu, namiungisani mnde wabala mwo uwedi, na wahezi mwo wiihi. ²⁰ Naivo Mnungu, ichotoko cho utondowazi wetu naasunguze kumkoma Mwavu na kumtenda hi kint'hu kwenyu.

Uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe.

²¹ Mndima miyangu, Timoseo hamwenga na Lukia na Yasoni na Sosipateli na Wayahudi weyangu, awo wose wawalamsani.

²² Miye Telitio niwandike ibaluwa nawalamsani kwa zina dya Zumbe.

²³ Mkaya ywangu Gayo, hamwenga na want'hu wamhuwile Kilisito wakudugana kwake awalamsani, Elasiso mwiika kindolo cho mzi uno, hamwenga na Kwalito ndugu yetu, wose wawalamsani.

²⁴ Uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe. Taile,

Nt'hogola kwa Mnungu

²⁵ Haluse elo, Mnungu atogolwe Yehe akudaha kuwatendani ntoge mwo mhuwi wenyu, kwa Mbuli Yedi ya Kilisito Yesu idya niwabilikizeni, ne kinyele kiya kigubulwe kiya cha ulu na ulu chakefisile. ²⁶ Mna haluse kindedi kia kigubulwa kwombokela mbuli ziwandikwe ni waolotezi na kwa miko ya Mnungu ywa ulu na ulu itendigwa kumanyika kwa want'hu wose, vileke wose wahuwile no kutimila. ²⁷ Atogolwe Mnungu uyo ekedu mta mizungu heenanayo mnt'hu mtuhu, ukulu wa ulu na ulu unde wakwe Yesu Kilisito! Taile.

1Wakolinso

ULONGOELO

Baluwa ya nk'hongo kwa Wakolinso yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Paulo, yagambigwa yadaha ikanda ni mwo mwaka wa milongo mishano na mishano kulawa aho Yesu eze elekwe 1:1. Ino niyo ibaluwa ya nk'hongo mwe zibaluwa zimbili kinanazo izo Paulo adiwandikilaga idifyo dya wahuwila wa Kilisito wa uko Kolinso. Yadahika baluwa ino aiwandikaga umwo andaga akekala Efeso aho andaga akei kutaila kutalamkila Kolinso mwe nt'hambo yakwe yo kuita na kuuya uko Makedonia 16:5-9.

Baluwa ino ni uhituzi wa Paulo kwe yadya ayahokelaga kulawa kwa wamwenga mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito kwaviya kwandaga na udamanyi wiihile mwe difyo idyo. Enga viya mipangano na uhabwasi. Mzi wa Kolinso noumanyikisa kwa mbuli za uhabwasi, kwaivo hiyo kint'hu cha kweheela kugamba idifyo dya wahuwila wa Kilisito nediwandikilwa mwe zimbili izo. Naho mwe baluwa ino, wiyuko mnango umanyikise, ukulonga mbuli zo lukunde 13.

Yemndani

Paulo awalamsa Wakolinso na kumtologa Mnungu kwajili yawe. 1:1-9

Akajika alonga mwe mbuli izo azipatile ze mipangano mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito uko Kolinso. 1:10-21

Kikutimila, alongaga mwe mbuli yo uhabwasi na mwe mbuli yo kwigalana kwe kitala. 5-6

Akajika aho, alagiza mwe zimbili ze ndoza, na kuyalavila malavo amahili iviyaiviya mbuli za kuvika na mageleko ya kimuye na uuyulo. 7-15

Kwo uheelo abindiliza na mbuli za udamanyi na mbuli za mnt'hu mwenye. 16

1 Miye Paulo nitangwe kunda mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito kwa kuunga kwakwe Mnungu, hamwenga na ndugu yangu Sositenesi,

² Chawawandikilani nyuwe we difyo dya wahuwila wa Kilisito uko kwo mzi wa Kolinso, na kwa wose wawandigwe want'hu wa Mnungu, mwo kulunganywa hamwenga na Yesu Kilisito, na wose kila hant'hu, wakumlombeza Zumbe Yesu Kilisito, Zumbe ywawe na suwe.

³ Mnungu Tati yetu, na Zumbe Yesu Kilisito, awenk'heni uwedi no utondowazi.

Uvikilwa mwa Kilisito

⁴ Mazuwa yose namtologa Mnungu kwajili yenyu, kwaviya kawenk'hani uwedi wakwe kwa sila ya Yesu Kilisito. ⁵ Kwaviya mkelunga na Kilisito, mwink'higwa ugoli mwe vint'hu vose, mwe milosi yenyu yose no umanyi wose. ⁶ Kwaviya uwona mwe mbuli ya Kilisito wiika nk'hokovi mwenyu, ⁷ nuko kugamba homhukungulwe ni geleko dyodyose kink'higwe ni Muye ywa Mnungu, mkagojelesa kulawanya kwakwe Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ⁸ Naho naawatendeni mtoge kubula kwo uheelo, vileke msekukalalizwa mwe dizuwa akuuiya Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ⁹ Mnungu, uyo

awetangeni mnde no uhamwenga na mwanawe Yesu Kilisito Zumbe ywetu, yehe ni mhuwilwa.

Kupangana kwa wahuwila wa Kilisito

¹⁰ Wandugu zangu, kwa zina dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito, nawasigiilani nyose mnde na ulosi umwenga, kusekukepanga. Mketoze kindedindedi, mnde na fanyanyi imwenga na kauwiilo dimwenga. ¹¹ Wandugu zangu, higambilwa ni want'hu kulawa mwe mp'huga ya Koloe kugamba hamkuivana. ¹² Nagamba ivi, kila yumwenga alonga kivakwe. Uyu agamba, "Namtimila Paulo", uyu agamba, "Namtimila Apolo", mtuhu nae agamba, "Namtimila Kefa," Naho mtuhu agamba, "Namtimila Kilisito." ¹³ Togoleni, Kilisito kakepanganiza? Paulo niye awambagwa mwo msalaba kwajili yenyu? Hegu nyuwe mbatizwa mnde wanamp'hina wa Paulo?

¹⁴ Namtologa Mnungu kugamba, hibatize mnt'hu mtuhu yeyose mwa nyuwe, mna hiwabatiza Kilisipo na Gayo aawo du. ¹⁵ Hahali yeyose akudaha kugamba hiwabatizani kunda wanamp'hina wangu. ¹⁶ Heiye! Hikumbukila, nehimbatiza Sitefano hamwenga na wanawe, mna hangi uneva hibatiza mnt'hu mtuhu. ¹⁷ Kilisito hanigale nize nibatize, kanigala niwabilikize want'hu wose Mbuli Yedi, naho nibilikize haheina

kuhuwila umanyi wa want'hu, vileke inguvu ye file ya Kilisito mwo msalaba ise kuuswa.

Kilisito nuwo Udahi no Ubala wa Mnungu

¹⁸ Kwaviya mbuli ye ifile ya Yesu mwo msalaba, ni uhezi kwa wose wakwaga, mna kwa suwe kikuyokolwa, ni udahi wa Mnungu. ¹⁹ Maandiko masuntilwa yagamba,

“Neni ubanange mizungu yawe wata mizungu no umanyi wawe wata umanyi, neni ulemele.”

²⁰ Haluse weihi wata ubala, weihi wahinzi wa sigiliz? Hegu wekuhi walava mizungu wa mazuwa aya? Mnungu kailagisa isi kugamba mizungu ye want'hu we isi ni uhezi.

²¹ Kwaviya kwo mizungu yakwe Mnungu, want'hu hawakudaha kumanya kwa sila ya umanyi wawe wenye. Vituhu vakwe, suwe chabilikiza Mungu awayokola wadya wakuhwila kwa sila ya kiya wata mizungu wakugamba ni uhezi. ²² Wayahudi waunga vilagiso niho wahuwile, Wayunani nawo waunga umanyi. ²³ Mna suwe chambilikiza Kilisito awambigwe mwo msalaba, kwa Wayahudi ni nk'hobadiso, kwa want'hu hi Wayahudi ni uhezi, ²⁴ Mna wetangwe ni Mnungu, Wayahudi hamwenga na hi Wayahudi, Kilisito, ni ludole na mzungu wa Mnungu. ²⁵ Kwaviya, vikuoneka kunda uhezi wa Mnungu, ivo ni ubala ukujink'ha ubala wa mnt'hu, naho kila kikuoneka kunda usokezi wa Mnungu, ni nguvu kujink'ha nguvu ya mnt'hu.

²⁶ Wandugu zangu, kumbukileni aho mwetangagwa, wengi wandaga hawana umanyi kwa fanyanyi za want'hu, hiyo wengi wata nguvu, naho hiyo wengi wata ukulu, ²⁷ Nuko kugamba Mnungu kavisagula viya vikugambigwa mwe isi vihezi, vileke avigele soni ivibala, naho kavisagula viya ivisokezi, vileke avigele soni viya vino udahi. ²⁸ Naho Mnungu kasagula vint'hu vikuoneka visokezi na viya vibeligwe mwe isi vileke kwa ayo ayause yadya want'hu wakubanikanyanya kunda yakubanikaha. ²⁹ Mnungu kadamanya yose, kwaivo mnt'hu yeyose ase kukefenya. ³⁰ Mna Mnungu kawalunganyani hamwenga na Yesu Kilisito, naho Mnungu kamtenda Yesu kunda umanyi wetu. Kwombokela yehe chatendigwa kioneke wedi hameso ya Mnungu, chanda want'hu waluganywe na Mnungu, chanda wasuntilwa wa Mnungu no kunda wakombolwe. ³¹ Haluse, enga viya iwandikwe, “Yeyose akukefenya, naakefenye kwa yadya Zumbe adamanye.”

Ulosi wa Kilisito awambigwe

2 Wandugu zangu, aho nezaga kwenyu kuwabilikiliza ikinyele cho ukindedi wa Mnungu, hagezaga na ulosi mdala, hegu kwa mzungu wa watu. ² Umwo nandaga kwenyu, nehinda na ulamuzi wo kujala kila kint'hu mna kumanya Yesu Kilisito, Kilisito awambigwe mwo msalaba. ³ Ivo Umwo nezaga kwenyu nandaga hikudaha, nazingizaga kwa wogofi mkulu, ⁴ naho mahinizo yangu na mabilikizi yangu hayandile kwa

milosi ya mzungu wa want'hu, mna ni kwa kulavanya kutendese ni ludole lwa Muye ywa Mnungu. ⁵ Vileke mhuwi wenyu, unde mwo ludole lwa Mnungu, hiyo kuhwila mwo mzungu wa mnt'hu.

Mzungu wa Mnungu

⁶ Suwe chalonga ulosi wo umanyi kwa wadya wakuile mwo mhuwi. Mna hiyo umanyi wa mwe isi ino, hegu wakulu we isi, wadya we mwo kwaga. ⁷ Mzungu kikulonga ni mzungu we kinyele wa Mnungu ukefisile, udyo akisaguile kinde hamwenga kwo ukulu wa Mnungu, kukongela aho isi yandaga ikei kuumbwa. ⁸ Ni mzungu, wakulu we isi hawaumanyaga. Wandile wau-manyize hegu hawa muwambile Zumbe wo ung'azi mwo msalaba. ⁹ Mna enga ivo iwandikwe, “Mbuli idya ziso hadinati kuiona, naho gutwi hadinati kwiva,

mbuli ziya hezinati kwingila mwo moyo wa mnt'hu, izo nizo zimbuli Mnungu awaikile lumwe wadya wakumuunga.” ¹⁰ Mna Mnungu kakigubuila kwa sila ya Muye ywakwe. Kwaviya Muye ywa Mnungu akulaula vint'hu vose, hata vint'hu va kundani vikefisile va Mnungu. ¹¹ Ni ani ukudaha kumanya zimbuli zi mndani mwa uyo mnt'hu ila uyo muye emndani mwakwe? Saiivo, Muye ywa Mnungu niye akumanya zimbuli za Mnungu. ¹² Mna suwe hakihokele mp'heho ywe isi, mna kihokela Muye egalwe ni Mnungu, vikuleka chadaha kumanya yadya yose Mnungu akink'hile.

¹³ Naivo hakikulonga kwa milosi kihinyizwe kwa mzungu wa mnt'hu, suwe chalonga mwe milosi kihinyizwe ni Muye ywa Mnungu, mna kitambalika ikindedi cha Muye ywa Mnungu kwa wose wananae. ¹⁴ Yeyose heiina Muye ywa Mnungu hakudaha kuhokela vipe vikwiza kulawa kwa Muye ywa Mnungu. Want'hu enga awo mbuli izo ni uhezi mwe mitwi yawe, kwaviya mbuli izo zadaha kumanyika kwa wambizi wa Muye ywa Mnungu du. ¹⁵ Yeyose ananaye uyo Muye ywa Mnungu, adaha kuyamanya yose, naho yemwenye hakudaha kusengelwa ni mt'hu yeyose. ¹⁶ Enga mawandiko msuntilwa ivo ukulonga,

“Ni ani akumanya ubala wa Zumbe?
Ni ani akudaha kumlangiliza Zumbe?”
Mna suwe kina ubala wa Kilisito.

Kupangana kwa wahuwila

3 Ikindedi wandugu zangu, hyadahile kulonga na nyuwe enga want'hu wana naye Muye ywa Mnungu. Nalongaga na nyuwe enga want'hu we isi, enga hewenati kukula mwo kumhwila Kilisito. ² Nehiungwa kuwenk'hani mele, hiyo nk'hande itogile, kwaviya hamwekale lumwe kuihokela nk'hande itogile. Naho hata haluse mkei. ³ Kwaviya mkei mwikale enga want'hu we isi ivo wakwikala. Aho mkanda na finju na nk'humbizi, ayo yakilavanyila kugamba mwekala wikazi enga isi ivo ikuunga. ⁴ Umwo yumwenga ywenyu akagamba, “Namtimila Paulo” mtuhu naye

agamba, "Namtimila Apolo" hamkunda enga want'hu wa mwe isi?

⁵ Haluse, Apolo niye yuhi? Na Paulo naye niye yuhi? Suwe kiwegaileni kuhuwila kiwandima wa Mnungu. Kila yumwenga ywetu adamanya ndima idya enk'higwe ni Zumbe aidamanye. ⁶ Miye nahandaga mbeyu, Apolo niyo omela mazi, mna Mnungu niye avitendile vikule. ⁷ Ivo, mhandi na mta komela mazi hiyo kint'hu, Mnungu niye akutenda vihandigwe no komelwa vikule. ⁸ Yudya mhandi no mta komela mazi waligana, Mnungu naawalihe kila yumwenga kwe idya indima adamanye. ⁹ Kwaviya kiwa mbuya kikudamanya ndima hamwenga na Mnungu, naho ni enga nk'honde ya Mnungu, naho ni enga nyumba ya Mnungu. ¹⁰ Mwe wambizi wa uwedi wa Mnungu anink'hile hidamanya ndima ya mzesi mmanyi niyo naika nk'hokovi, niyo mtuhu nae eza kuzenga mnanga. Mna kila mzesi vaungwa ande no wengele mwa ivo akuzenga. ¹¹ Hahali mnt'hu akudaha kuika nk'hokovi nt'huhu kujink'ha idya iikigwe, nk'hokovi iyo ni Yesu Kilisito. ¹² Wamwenga nawazengele zahabu, wamwenga sawa, hegu du maiwe ya unt'handu, mwo kuzenga mnanga mwe nk'hokovi, wamwenga nawazengele mizengo, mani, hegu na mahuto. ¹³ Naivo uwedi wa kila ndima yo mnt'hu nouoneke mwe dizuwa dya Kilisito dikailaviliza, kwaviya mwe dizuwa diya moto naulagise ndima ya kila mnt'hu, moto nowiigeze indima iyo no kulagisa uwedi wakwe. ¹⁴ Uneva kila kiya kizengele hekihye no moto, mzesi neenk'higwe nt'hunyo. ¹⁵ Mna uneva ndima ya mnt'hu yeyose inahya no moto, naande kayaza nt'hunyo yakwe, mna mwenye naayokolwe enga mnt'hu anyilike umoto.

¹⁶ Togoleni hamamanyize kugamba enga mwi nyumba ya Mnungu, naho kugamba Muye ywa Mnungu ekala umwenyu? ¹⁷ Naivo yeyose akuunga aibanange inyumba ya Mnungu, Mnungu naye naambanange. Kwaviya nyumba ya Mnungu ni suntilwa, naho nyuma ya Mnungu ni nyuwe wenye. ¹⁸ Msekukedant'hiliza! Mnt'hu yeyose mwa nyuwe akukefanyanya kugamba ni mmanyi enga ivo isi ikuunga, ni vedi ande mhezi vileke enk'higwe kunda no mzungu we kindedi. ¹⁹ Kwaviya mzungu wa want'hu wa mwe isi, uwo ni uhezi hameso ya Mnungu. Enga ivo Mawandiko Yakukile ukulonga, "Mnungu awagwila wata mizungu mwo ubala wawe," ²⁰ naho Mawandiko mtuhu ugamba, "Zumbe kamanya kugamba, fanyanyi za wabala hazikubanika." ²¹ Elo ivo, mt'hu ase kukefanyela kwa yadya akudamanya mnt'hu, kwaviya kila kint'hu ni chenye, ²² ikanda ni Paulo hegu Apolo, hegu Kefa hegu isi ino, hegu ugima hegu kubanika, hegu ivi haluse hegu luvi, yose aya ni ya kwenyu, ²³ mna nyuwe mwi want'hu wa Kilisito, Kilisito naye ni ywa Mnungu.

Wegala ulosi wa Kilisito

4 Mnt'hu naakione kiwandima wa Kilisito kink'higwe udahi wa kuwagambila vint'hu vifisigwe va Mnungu. ² Kint'hu kikuungwa kwa wandima awo wande wahuwilwa. ³ Mna haluse kwa miye hikint'hu

kusengelwa ni nyuwe, hegu kusengelwa ni want'hu watuhu. Hata ivo hikukesengela miye mwenye. ⁴ Mwo moyo wangu hikulongezwa kwa mbuli yoyose, mna ayo hayakulagisa kugamba hina lema. Zumbe niye akunisengela. ⁵ Ivo msekumsengela mnt'hu yeyose uneva hokusengela hakei kubula. Gojeni kubula aho Zumbe neeze, naayabunk'hule kun'gaile yose yafisigwe kwo lwiza no kuziika kuse zifanyanyi za want'hu zikefisile. Niho kila yumwenga naahokele nt'hunyo yakwe kulawa kwa Mnungu. ⁶ Wandugu zangu, aya yose nilongile mwa Apolo na miye ni mliganyizo kwenyu, naunga mmanye kikulongwa mwo ulosi uno, "Tozeseni ayo yawandikwe." Asekunda uuko yeyose mwa nyuwe akukefanyela yumwenga, na kumbela umtuhu. ⁷ Usekugamba weye kusagulwa kujink'ha weyao? Hiye Mnungu akwink'hile vose unanavo? Naho inanda kuta kwink'higwa, wakefanyela enga hwink'higwe?

⁸ Togoleni mpata kila kint'hu mkukiunga! Mnda kale wagoli? Viya mnanavo vimwigusani kale? Mnda maseuta haheina suwe? Mnda ne vint'hu ivo haheina kunda na suwe? Vedi, nehaunga mnde maseuta kindedi vileke kinde maseuta hamwenga na nyuwe. ⁹ Kwaviya kwa miye naona kugamba, Mnungu kakitenda suwe wegala ulosi kinde wabeligwe, enga want'hu wasengelwe kubanika mwe kieti enga kint'hu cha kukaulwa mwe isi yose na hameso ya watumigwa naho kwa want'hu. ¹⁰ Suwe kiwahezi kwajili ya Kilisito, mna nyuwe mwi wabala mwo kulunganywa na Kilisito, suwe kiwasokezi mna nyuwe mwi wanguvu, suwe kiwabeligwa mna nyuwe mwenk'higwa nt'hogola! ¹¹ Hata ivi haluse suwe kina sala na nk'hilu naho kina sakaza naho chatoigwa naho hakina he kwikala, ¹² chadumangila no kukombeka kudamanya ndima suwe wenye, wakukihomola chawavikila, kikasezengwa cha finyiliza, ¹³ kikazigigwa chawahitula kwa milosi ya ujalamu. Mwe isi ino suwe kikukile, ne dizala dya kila mnt'hu hata ivi haluse.

¹⁴ Hikuwawandikilani aya vileke niwageleni soni, mna naunga niwakanyeni nyuwe wanangu huwaungisa. ¹⁵ Kwaviya hata uneva mna wakimalizi milongo gana mlongo, mwo wikazi wenyu we kihuwila mwa Kilisito mna tati yenyu yumwenga du, kwa kulunganywa na Yesu Kilisito, miye hinda tati yenyu kwa kuwegailani Mbuli Yedi ya Mnungu. ¹⁶ Elo, damanyeni enga ivo miye hudamanya. ¹⁷ Nivo vikuleka nawegailani Timoseo, yehe ni mwanangu ywe kindedi mwo mhuwi wo kulunganywa na Zumbe, yehe ni mhuwilwa mo mhuwi wo wikazi we kihuwila mwa Kilisito. Naawakumbuseni zisila zangu huzitimila mwo ugima umhya ulunganywe mwa Yesu Kilisito, uwo huhiniza kila hant'hu mwa mafyo ya wahuwila wa Kilisito. ¹⁸ Wamwenga wakonga kukeduvya kwaviya nomkaona kugamba hehadaha kuwatalamkilani. ¹⁹ Uneva Zumbe anaona kugamba ni vedi, nenize uko mwa mazuwa aaya, naivo nenize nikeonele mwenye udahi wa ao wakukeduvya ivo wili, naho hiyo enga ivo wakulonga du. ²⁰ Kwaviya Useuta wa Mnungu haumwe milosi du, mna ni kwa ludole.

²¹ Nikihi mkuunga? Nize na ngoda kwenyu, hegu kwa moyo wa lukunde na ujalamu?

Uhabwasi mwe idifyo dya wahuwila wa Kilisito

5 Haluse kiuko ikindedi kikulongwa kugamba wiyuko uhabwasi mwa wamwenga wenyu, naho ni uhabwasi hewiinati kulaila, hata mwa want'hu hewemmanyize Mnungu. Nagambilwa kugamba mnt'hu agenda na mkaza ise. ² Mwadaha vivihi kuke-duvya ne imbuli iyo? Nomuungwa kuionela kinyulu, mnt'hu uyo naye adamanye imbuli iyo neviungwa aguluswe amlawe mwenyu. ³ Hata uneva nihale na nyuwe, mna nihamwenga na nyuwe mwo moyo wangu, naho enga nihamwenga na nyuwe aho, kwa zina dya Zumbe Yesu, homboka kale usengelo mwo mnt'hu uyo atendile mbuli ikugela soni enga iyo. ⁴ Umwo mwandile mkadugana, name nehinda hamwenga na nyuwe mwo moyo wangu, kwa udahi wa Zumbe ywetu Yesu, ⁵ mlavileni Mwavu mnt'hu uyo vileke umwili wakwe ukomwe, mna moyo wakwe uhonywe kwe dizuwa dya Zumbe akuunga awasengele want'hu.

⁶ Weduvi wenyu hiwo wedi, ulosi muumanya kugamba, "Hamila ngeke yadaha kutenda ditonge dyose diumuke." ⁷ Mwaungwa kuusa ugwadu ya kale yo wavu, vileke mnde wasuntilwa, niho nomnde tonge hya hedi-ina ugwadu, naho ikindedi ivo nivo mwili, Kwaviya Kilisito Pasaka ywetu kalavigwa kale kunda nt'hambiko. ⁸ Kitendeni Pasaka, mna hiyo kwa ugwadu idya ya kale, ugwadu yo wiihi no wavu, ila kwa mikate heigeligwe ugwadu, ni mikate yo ukuki no ukindedi.

⁹ Nawawandikilani mwe baluwa yangu int'huhu, msekunda hamwenga na wahabwasi. ¹⁰ Ikindedi ni kugamba, miye hikulonga want'hu wose hewemmanyize Mnungu, wahabwasi na wagubaguba na wabavi na wakuvika mahili. Kwaviya kumlawa umwawe no muungigwa msame pele mwe isi. ¹¹ Kiya hulonga ni kugamba, msekunda hamwenga na wadya wakukegamba wahuwila wa Kilisito, mna kumbeke ni wahabwasi, wagubaguba, wavikila mahili, wakuwalonga weyawe vihile, wakozi, wabavi. Hata ho ludyo msek-wikalala nawo want'hu awo.

¹² Hamwenga na ayo, hidyangu kuwasengela wekuse, Mnungu naawasengele ao. Togoleni, nyuwe hamkuungwa kuwasengela want'hu we hamwenga na nyuwe? Heiye! ¹³ Mna awo we kuse Mnungu nawasengele Enga ivo iwandikwe, "Mguluseni yudya mwavu mwe difyo dyenyu."

Kuwegala wahuwila kwe kitala

6 Uneva yeyose mwa nyuwe ana masa na mhula ywa Kilisito miyawe, vivihi akamlongeleze kwe kitala cha want'hu hewe mmanyize Mnungu, hant'hu hakuwalekela want'hu wa Mnungu kuyalamula masa ayo? ² Hammanyize kugamba want'hu wa Mnungu, naawasengele want'hu we isi ino? Nivedi, elo, uneva nomuwasengele want'hu we isi, hamkudaha kusengela mwa masa aya madodo? ³ Hamkumanya kugam-

ba nekiwasengele watumigwa wa Mnungu? Elo ayo hikujink'ha mbuli zo wikazi uno? ⁴ Elo uneva nk'humbizi izo zikalaila, nii mwazigala kwa want'hu wakudibela difyo dya wahuwila wa Kilisito?

⁵ Mwakegela soni, neheelwa kugamba hahali hata yumwenga mbala mwo uhamwenga wenyu akudaha kwikala no kulamula masa mwa wahuwila wa Kilisito ⁶ Vituhu vakwe mhuwila ywa Kilisito yumwenga amwigala miyawe kwe kitala no kuwatenda want'hu hi wahuwila kuwasengelani masa wenyu.

⁷ Nicho kindedi, kukelongeleza nyuwe kwa nyuwe kwalagisa kugamba mdundugisa mkanda wa Kilisito, havandile vedi nyuwe mtendelwe vihile? Havandile vedi nyuwe mhokigwe ivo mnanavo? ⁸ Nyuwe wenye mwtendelana wiihi no kuhokana, naho mwadamanyi-ila ivo hata wandugu wenyu. ⁹ Ikindedi mmanya kugamba wakudamanyia wiihi hawengile mwo Useuta wa Mnungu? Msekukedant'hiliza! Wahabwasi, waku-vikila mahili, wagosi wakugenda na wagosi weyawe na wavele kugenda na wavele weyawe, ¹⁰ wabavi, wagubaguba, na wakozi, want'hu wateti, na wahoki, awo wose hawengile kwo Useuta wa Mnungu.

¹¹ Wamwenga wenyu nawanda enga aawo. Mna msuntigwa wavu wenyu. Mtendigwa kunda wakuk-izwe, mtendigwa wawagilwa kwa Mnungu, kwa zina dya Zumbe Yesu Kilisito, naho kwa Muye ywa Mnungu ywetu.

Mili yenyu inde kwa ung'azi wa Mnungu

¹² Wamwenga nawagambe, "Hilekelwa kudamanyia dyodyose." Heiye, mna ivo vose hivo vedi kwa nyuwe. Nazumila kugamba kila kint'hu ni chedi kwangu, mna heninde mtumwa wa kila kint'hu. ¹³ Watuhu nawo nawagambe, "Nk'hande iikwa izinda, izinda nazo ziikil-wa nk'hande" Heiye, mna Mnungu neeze avibanange vose viidi. Umwili hauikilwe uhabwasi, mna wiikilwa kumdamanyila ndima Zumbe, Zumbe naye niye aum-bile umwili, naho Zumbe aulela umwilini wakwe.

¹⁴ Mnungu amuyulaga Zumbe Yesu, naivo naakiyule naswe kwa udahi wakwe.

¹⁵ Hammanyize kugamba imili yenyu ni vilungo vo umwili wa Kilisito, togoleni, neniviguhe vilungo vo umwili wa Kilisito no kuvilunganya na pamp'he? Bule!

¹⁶ Hegu hammanyize kugamba, mnt'hu alunganywe umwili wakwe na pambe, yehe na pamp'he wanda mwili umwenga? Mawandiko Akukile wagamba, "Waidi awa nawande mwili umwenga." ¹⁷ Mna akelunganye na Zumbe, anda yumwenga na yehe kimuye.

¹⁸ Unyilikeni uhabwasi. Wavu wowose mtuhu akuu-tenda mnt'hu hauku ulumiza umwili wakwe, mna akutenda uhabwasi, aulumiza umwili wakwe. ¹⁹ Togoleni, hammanyize kugamba imili yenyu ni nyumba ya Muye ywa Mnungu akwikala mwenyu, yudya mwink'higwe ni Mnungu? Ugima wenyu hiyo wenyu, ila ni wa Mnungu, ²⁰ nakawagulani kwa utana utendese. Ivo idamanyileni imili yenyu kwa kumtologa Mnungu.

Mbuli yo kulomba

7 Kwezi mbuli ziya muwandike, ni vedi mnt'hu heelombile ase kulomba. ² Mna kwa kuunyilka wihi wo uhabwasi wiyuko, vaungwa kila mnt'hu ande na mkaziwe, na kila mvele ande na mgosiwe mwenye. ³ Mgosi adamanye yadya akuungwa kwa mkaziwe, mvele naye adamanye yadya akuungwa kudamanya kwa mnumewe, na kila yumwenga aungwa amwiguse miyawe. ⁴ Mkaza mnt'hu haande na izwi mwo mwili wakwe, ila mnumewe naande nadyo, mnumewe naye haande na izwi mwo mwili wakwe ila mkaziwe. ⁵ Msekulemelana, mna mzumilana kwa lupisi vileke mpate luneka lwa kuvika Mnungu. Naho akajika uiyani vileke Mwavu anase kuwagezani kwa kuswesa kukefingiza kwenyu.

⁶ Nawagambilani aya, hiyo enga sigilizi, izi ni ulangilizi wangu. ⁷ Miye nehaunga want'hu wose wande enga ivi miye nili. Mna kila yumwenga ana kipe chakwe ahokele kulawa kwa Mnungu. Mnt'hu yumwenga kahokela kipe iki, mtuhu naye kiya. ⁸ Haluse kwa wadya hewe lombile na hewe lombigwe na wadya wagosi wawe wabanike, wagosi wabanikilwe ni wavele wawe, nawagambila nevinda vedi mgen-deele kwikala mwikedu enga miye ivo hwikala. ⁹ Mna uneva hamkudaha kukefingiza, lombeni, ni vedi mnt'hu alombe kujink'ha kukimp'hula kumunk'wamunk'wa kwiihile. ¹⁰ Kwa wadya walombane, nna sigilizi, naho hi yangu mna ni ya Zumbe, mvele hakuungwa kumwasa mnumewe, ¹¹ mna wanasana yaungwa ekale haheina kulombigwa, hegu hiivo aungwa wakeuiye na mnumewe, mgosi hakuungwa kumwasa mkaziwe. ¹² Kwa watuhu nagamba, aha ni miye elo hiye Zumbe. Uneva mgosi mhula ywa Kilisito ana mvele hi mhuwila, mna kazumila kwikala naye, asekwamwasa. ¹³ Naho uneva mvele mhula ywa Kilisito ekala na mgosi hii mhuwila wa Kilisito, mna kazumila kwikala naye, asekwamwasa. ¹⁴ Kwaviya mgosi hi mhuwila, naazumilwe ni Mnungu kwaviya kalunganywa ni mkaziwe mhuwila ywa Kilisito. Naho mvele hi mhuwila naazumilwe kwa Mnungu kwa kulunganywa hamwenga na mgosiwe mhuwila ywa Kilisito. Wandile hiivo, wana wawe hegu hawa zumilwe ni Mnungu, mna kwa ivo vili, wakuka kwa Mnungu. ¹⁵ Mna uneva yudya yumwenga hehuwile anaunga amwase miyawe ahuwile naamwase. Kwa ivo yudya miyawe mhula ywa Kilisito ande mgosi hegu mvele naande mlekelwa. Mnungu kamitangani nyuwe mwikale kwa utondowazi. ¹⁶ Wamanya vihihi kugamba mvele mhula ywa Kilisito adaha kumyokola mgosiwe, hegu mgosi mhula ywa Kilisito adaha kumyokola mkaziwe?

Kwikala enga ivo Mnungu akwitange

¹⁷ Kila yumwenga ekale enga ivo Zumbe akuungile, naho enga ivo etangwe ni Mnungu. Iki nicho hulonga mwa want'hu wose wamhuwile Kilisito. ¹⁸ Uneva mnt'hu nakatangwa ni Mnungu akanda kavinilwa

asekukegamba havinilwe, naho uneva mnt'hu etangagwa akanda akei kuvinilwa naase kuvinilwa.

¹⁹ Kwaviya avinilwe na heevinilwe, hiyo kint'hu. Iki kulu ni kutoza miko ya Mnungu. ²⁰ Kila yumwenga ywenyu naasigale enga ivo andaga umwo etangagwa ni Mnungu. ²¹ Weye wandaga mtumwa umwo Mnungu akakwitanga? Use kuikaula iyo, mna uneva unapata luneka lwa kukekombola, kekombole. ²² Mnt'hu yeyose etangwe ni Zumbe akanda mtumwa, uyo, ni mlekelwa kwa Zumbe, ivo mnt'hu etangwe ni Yesu, yehe ni mtumwa ywa Kilisito. ²³ Mnungu kawagulani kwa utana utendese, ivo msekunda watumwa wa want'hu. ²⁴ Wandugu zangu, kila yumwenga naasigale ekale mwo uhamwenga na Mnungu, enga viya andaga umwo aketangwa.

Mbuli ya hewelombigwe na kulomba, na wafilwe ni walume

²⁵ Haluse, kuligana na yadya mwaandikaga mwa hewelombigwe, hina mwiko kulawa kwa Zumbe, nalonga fanyanyi zangu enga mnt'hu kwa mbazi za Mnungu, hiwagilwa kuhuwilwa. ²⁶ Kwa kukaula udala uwo wiyaho, nafanyanya kugamba ni vedi mnt'hu ekale iivo eli. ²⁷ Uneva kulomba use kuzungula kumwasa mkaziyo, uneva hulombile usekuzungula kulomba. ²⁸ Mna una lombamba haikunda kudamanya wavu, naho mvele heelombigwe, hadamanye wavu. Awo wakuunga walombane nawabwiilwe ni makunt'ho ye isi ino, mna hiunga du kuwagambilani lumwe mmanyu udala wa kila zuwa ukuwabwiila walombile na walombigwe. ²⁹ Kiya hulonga wandugu zangu ni iki, lupisi lusigale lugihi, naho kukongela ivi haluse wagosi walombile nawawagilwa kwikala enga kugamba hawalombile. ³⁰ Wadya wakuila wande enga hawakuila, wose wakuseka wande enga waswesile kinyemi, wose wakugula wande enga heweina kint'hu, ³¹ wose wakwanagadikila kuvitumia vint'hu ve isi ino wande enga want'hu hewekwangadika navo, kwaviya isi ino enga ivo kimanyize, yabindilikila.

³² Nehiungisa nyuwe msekuyafanyanyisa ayo. Mnt'hu heelombile, mazuwa yose adamanya ndima za Zumbe du, kwaviya aunga kumuwigila Zumbe. ³³ Mna yehe alombile naangadikile vint'hu va mwe isi, kwaviya naaungise kumuwigila mkaziwe, ³⁴ na ivo naavutigwe mwe zimpande zimbuli. Mvele heelombigwe hegu kigoli, naakeike yehe mwenye kwajili ye zindima za Zumbe, kwaviya aunga umwili no umoyo wakwe amlavile Mnungu, mna mvele alombigwe angadikila vint'hu va mwe isi vo kumuwigila mgosiwe.

³⁵ Nalonga ivi kwa kuwambizani nyuwe, hiyo kwa kuwakindila. Mna naunga nyuwe mdamanye vint'hu vikuwigila, naho vedi, na kuwenk'ha nyuwe wenyu undima we kindedi kwa Zumbe kwa moyo wose.

³⁶ Uneva want'hu waivane kulombana niyo wagamba hawalombane naho, mna mgosi aona kugamba hakumtendela vedi uyo mtumizwa wakwe hana mlombile niyo aona ho undele wakwe homboka, naho uneva kumunk'wamunk'wa kwamhuma, amlombe,

adamanye dyodyose akudaha amlombe, naande hadamanye wavu. ³⁷ Mna uneva uyo mgosi, hatigizwe kuleka kulomba, ni fanyanyi zakwe mwenye kugamba asekulomba, naho uneva adaha kukuhuma kumunk'wamunk'wa kwakwe, kugamba ase kulomba, naande kadamanya vedi kuleka kumlomba uyo miyawe kigoli. ³⁸ Elo ivo mnt'hu akulomba atenda vedi, judya heekulomba naye atendesha vedi. ³⁹ Mvele alombigwe kafungwa ni mgosiwe wakanda wagima, mna mgosi anabanika naande mlekelwa, adaha kulombigwa ni mgosi yeyose akumuunga, mna ande du mhuwila ywa Kilisito. ⁴⁰ Mna ivo huona, nevinde vedi yehe kwikala iivo eli, izi ni fanyanyi zangu naho nakefanyanya kugamba nnanaye Muye ywa Mnungu.

Zink'hande zikulavilwa mahili

8 Haluse, mwe zink'hande zikutambikilwa mahili, Kimanya ikindedi kugamba suwe chose kina umanyi, mna umanyi uwo wawatenda want'hu wande na wefenyi, mna lukunde lwazenga. ² Yeyose akukeona kugamba kamanya kint'hu, ikindedi hamanyize kint'hu enga viya waungigwe kumanya. ³ Mna mnt'hu akumuunga Mnungu amanyika kwa Mnungu.

⁴ Naivo mwe zink'hande zitambikilwe mahili, kimanya kugamba mahili hiyo kint'hu mwe isi, kimanya kugamba, eyuko Mnungu yumwenga ekedu. ⁵ Hata uneva want'hu wagamba weyuko wakwitangwa "milungu", wande mwe isi na kulanga, inanda wabinda ingi "milungu" na "mazumbe", ⁶ mna suwe eyuko Mnungu yumwenga, Tate aumbile vint'hu vose, naho kwa yehe chekala, naho eyuko Zumbe yumwenga du, Yesu Kilisito, uyo vint'hu vose viumbigwe kwa sila yakwe. Naswe chekala kwa sila yakwe.

⁷ Mna hiyo wose wakumanya ikindedi iki, want'hu wamwenga wazoelesa kutambikila mahili, na ivo hata dielo wakadya nk'hande enga iyo, wakei kuifanyanya enga nk'hande zitambikilwe mahili, kwaviya mioyo yawe isokela wakeona wagemigwa usavu ne nk'hande idya. ⁸ Mna nk'hande haikudaha kukigala hagihi vitendese na Mnungu. Hakinadile hakikuhungukilwa kint'hu, naho kinadya hakikongezelwa kint'hu.

⁹ Mna indeni na wengele, mse kuleka vilekelwa wenyu wa kudamanya mbuli yoyose uwatende wadya wo mhuwi usokele wagwe mwo wavu. ¹⁰ Kigambe mnt'hu judya mta mahituhitu mwe zimbili izi akuona weye ukwitangwa "mmani", wadya mwe nyumba ya mahili, houwasongeleze wadye nk'hande zikutambikilwa mahili? ¹¹ Naivo uyo mta mhuwi usokele, uyo nduguyo, Kilisito niye abanikaga kwajili yakwe, naaganike kwajili ya kiya ukwitanga umanyi wako. ¹² Uneva mna mwatenda wandugu zenyu wabanange kwe sila iyo, no kulumiza mioyo yawe misokezi, nomnde mumtendela wavu Kilisito. ¹³ Elo ivo uneva nk'hande yawatenda wa Kilisito wambuyazangu kugweela mwo wavu, henidye nyama naho, vileke nisekuwatenda wandugu zangu kugweela mwo wavu.

Ndima ya Wegala ulosi

9 Miye hiye mlekelwa? Miye hiye mwigala ulosi? Hi-nati nimuwone Zumbe ywetu Yesu, togoleni nyuwe hicho cheleko we indima yangu kwa Zumbe? ² Hata uneva wamwenga hawakunizumila kugamba miye ni mwigala ulosi. Ikindedi miye ni mwigala ulosi kwenyu. Nyuwe mwi kiwalo changu kulagisa wigala ulosi wangu, kwa kulunganywa kwenyu na Zumbe. ³ Umwo want'hu wakanihiga, ivi nivo hukegombela. ⁴ Hiwagilwe kwink'higwa nk'hande, hegu vakunywa, kwajili ye indima yangu? ⁵ Hiwagilwe kutenda enga wegala ulosi watuhu na wanduguze wa Zumbe na Kefa, kumguha mkazangu mhuwila ywa Kilisito ande hamwenga na miye mwe zint'hambo zangu? ⁶ Hagu ni miye na Banaba du, vileke kipate yadya kikuunga mwo wikazi wetu? ⁷ Hagu ni ani mtowani yeyose akukelihila mwenye Umwo akanda kwe nk'hambi? Niani mlimi heekudya ulozo we miti yakwe? Mdimi yuhi heekudaha kunywa mele yo ludimo lwakwe.

⁸ Ivo nalonga aho kimnt'humnt'hu du, hata miko ya Musa nayo haikulonga iivo? ⁹ Iwandikwa mwe Miko ya Musa kugamba, "Use kuifupa mnomo ng'ombe ikaidamanyila ndima yo kuhuta uhule." Haluse Mnungu alonga mbuli ya ng'ombe? ¹⁰ Togola, hakilongele suwe akalonga ivo? Ikindedi ayo yawandikagwa suwe, kwaviya umlimi no mvuni, wose waidi wakawiila kupa-ta kint'hu mwo uvuni uwo. ¹¹ Uneva suwe kiwahandilani mbeyu za kimuye mwa nyuwe, togoleni yanda mbuli nk'hulu uneva kikapata vint'hu kikuviunga kwa wikazi wetu kulawa kwenyu? ¹² Uneva watuhu wawagilwa kukawiila aya kulawa kwenyu, togoleni, suwe hakiwagiliswe kujink'ha woho?

Mna hakikudamanyile ndima ukuzumilwa kunda wendi ha meso ya Mnungu, mna suwe kifinyiliza kila kint'hu vileke kise kuikindila Mbuli Yedi ya Kilisito. ¹³ Mmánya kindedi kugamba mnt'hu akudamanya ndima mwe nyumba ya Mnungu, apata nk'hande umwo mwe nyumba ya Mnungu, naho wose wakulavila malavo he kilingo, apangilwa kwink'higwa mwa malavo ayo? ¹⁴ Zumbe nakasigiila, wadya wose wakubilikiza Mbuli Yedi ukudya kwawe kwaungwa kulawe uumo. ¹⁵ Mna miye hitumiye uwagilwa wowose uno. Naho hikuwandika vileke niupate uwagilwa uwo, kwa miye ni vedi nibanike kujink'ha kumtenda yeyose aone kugamba naketogola haheina kint'hu. ¹⁶ Uneva nabilikiza Mbuli Yedi iyo hiyo mbuli ya kukefenyela. Mna hamwenga na ayo yose nimwe yadya nigambigwe nitende. Naho makulu yaihile nayanibwiile uneva hina bilikize Mbuli Yedi ya Mnungu. ¹⁷ Yandile nehadamanya ndima ino kwa usaguzi wangu ne-hahuwila maliho, mna nadamanya enga ivo huungigwa nidamanye. Mnungu niye anigambile nidamanye. ¹⁸ Nt'hunyo yangu ni kint'hu chani? Nu uluneka lwo kubilikiza Mbuli Yedi bule haheina kulihigwa, haheina kutigiza icho huungigwa kulihigwa kwa kubilikiza. ¹⁹ Miye ni mlekelwa, hiyo mtumwa ywa mnt'hu yeyose, mna naketenda mwenye kunda mtumwa ywa kila

mnt'hu vileke nimpatile Kilisito want'hu wengi kwa ivo vikudahika. ²⁰ Umwo nandile hadamanya ndima na Wayahudi nehinda enga Myahudi vileke niwapate Wayahudi, naho hata uneva miye hikulongozwa nu Mwiko wa Musa. Hikailwa nu mwiko vileke niwapate wadya wekailwe nu Mwiko wa Musa. ²¹ Umwo nandile hadamanya ndima kwa want'hu hi Wayahudi, nehikala enga hi Myahudi, kuse yo Mwiko wa Musa, vileke niwapate want'hu hi Wayahudi, hiyo kugamba hikuutimila mwiko wa Mnungu, ikindedi nalongozwa nu Mwiko wa Kilisito. ²² Kwa wasokezi wo mhuwi, name hiketenda kunda msokezi vileke niwapate wasokezi. Niyo naketenda kunda kila kint'hu vileke wamwenga wawe wayokolwe kwa kila sila ikudahika. ²³ Nayadamanya aya yose kwa ajili ye Mbuli Yedi ya Mnungu vileke name nihokele uvikilwa wa Mnungu. ²⁴ Mwe kindedi mmanya kugamba wakuhigana nguluko wengi, mna akuunga ahokele geleko dyo uhumi ni yumwenga. Gulukeni enga ivo vileke mdahe kuhokela digeleko. ²⁵ Mhigani yeyose wa misezigo, akehiniza no kukenyima vint'hu vose, vileke ahokele taji ikubanika, mna suwe kihokele taji heikubanika. ²⁶ Ivi nivo vikuleka naguluka kwa makawiilo yo uhumi, nivo hutoana, hiyo enga mnt'hu akwaza nguvu zakwe bule. ²⁷ Nausulumiza mwili wangu no kuutenda unitegeleze, vileke miye mwenye nnase kuoneka hikuungigwa kwo kuhokela digeleko umwo habinda kuwabilikiza want'hu watuhu.

Makanyo mwe mbuli yo kuvika mahili

10 Wandugu zangu naunga mkumbukile yadya yalailaga kwa wakale wetu wadya wamtimilaga Musa. Wose wandaga wagubikagwa ni divunde, naho wose wombokaga vedi Ibahali shamu. ² Wose wabatizigwa mwe divunde na mwe bahali, vileke wande enga wakumtimila Musa. ³ Wose wadyaga ink'hande iidy ya kimuye. ⁴ Wose wanywaga mazi ye kimuye. Wanywaga kulawa mwo luwe lwe kimuye ulo lwandaga lukawatimila, naho uluwe ulo lwandaga ni Kilisito mwenye. ⁵ Mna hamwenga na ayo wamwenga hawa mwelele Mnungu, naivo vimba wawe vamwaganisagwa mwe nyika.

⁶ Yose aya ni mliganyizo mwa suwe, chahinizwa kise kumunk'wamunk'wa kwa vint'hu viihile enga viya wadamanye woho. ⁷ Mse kuvikila mahili, enga ivo wamwenga watendaga. Enga ivo Mawandiko Akukile ukulonga, "Want'hu wekalaga hasi niyo wanywa no kudya, niyo wavina wila wa uhabwasi." ⁸ Naho kise kukehabwasa, enga viya wamwenga watendaga niyo wakomwa want'hu milongo magana maidi na nt'hatu kwa zuwa dimwenga. ⁹ Kise kumgeza Kilisito uyo Zumbe, enga viya wamwenga watendaga, niyo wafa kwa kulumwa ni mazoka. ¹⁰ Naho kise kufujuka, enga wamwenga ivo watendaga niyo wabanangwa nu mtumigwa we file egalwe ni Mnungu.

¹¹ Yose aya yalailaga enga miliganyizo kwa watuhu naho yawandikagwa yande makanyo kwa suwe. Kwaviya chekala mwo kwiza kwo kusila isi.

¹² Wose wakukeona kugamba wakimala watogile wakekaulise wanase kugwa. ¹³ Magezo yose yakuwabwiiani hiyo mageni kwa want'hu, mna Mnungu ni mhuwilwa, haalekele weye ugezigwe mwe viya hwiikudaha kuvifinyiliza na kusigala utogile, umwo ukagezigwa naakwink'he udahi wo kufinyiliza, no kukulagisa sila yo kufosela.

¹⁴ Wandugu huwaungani, inyilikeni miviko ya mahili. ¹⁵ Nalonga na nyuwe enga want'hu wabala, tendeni ulamuzi nyuwe wenye yadya huyalonga. ¹⁶ Kiyamp'ha kiya kikunyweela mwo ludyo lwa kukumbukila file ya Zumbe, no kumwink'ha Mnungu nt'hogola, naho umwo kika kinyweela chahangila sakame ya Yesu Kilisito. Naho umkate udyo kikuumege no kuudya, chahangila umwili wa Kilisito. ¹⁷ Kwaviya mkate ni umwenga, naswe kiwengi, ki mwili umwenga, kwaviya chahangila umkate uwo umwenga.

¹⁸ Hake kaula Waizilaeli, wose wakudya kilavigwe nt'hambiko wakelunga na kilingo. ¹⁹ Kiya hulonga ni iki, nk'hande itambikilwe mahili, ne dihili idyenye, dina kibwai? ²⁰ Havikudahika! Kiya hulonga ni kugamba, nt'hambiko zikulavigwa kwe vilingo ni want'hu hewe mmanyize Mnungu, wawalavila mp'hepo, naho hawakumlavila Mnungu. Name hikuunga nyuwe mnde uhamwenga na mp'hepo. ²¹ Hamkudaha kunywela mwe kikombe cha Zumbe, naho niyo mwanyweela mwe kikombe che mp'hepo, naho hamkudaha kudiila ho ludyo lwa Zumbe, naho niyo mwadya ho ludyo lwe mp'hepo. ²² Hegu chaunga kimtende Zumbe ahiwe? Nyuwe mwagamba mna nguvu kumjink'ha yehe?

²³ Nyuwe nyose mwagamba vint'hu vose mwalekelwa kudamanya, mna miye nagamba, hivo vose vina vikubanika, naho wamwenga wenyu wagamba, vint'hu vose ni vedi, mna miye nagamba, hivo vose vikuzenga. ²⁴ Yeyose mwa nyuwe asekukekaulisa yehe mwenye, akaulise na weyawe.

²⁵ Dyeni chochose kikutagwa he digwilo, haheina kuutenda moyo wako hewiina kiyangayanga kwa kukeuza uza. ²⁶ Kwaviya Mawandiko wagamba, "Isi na vose vimemile Umwo va Zumbe."

²⁷ Uneva mnt'hu hiyo mhuwila, kawalalikani ho ludyo niyo mwa zumila kuita, dyeni chochose kiya kiigigwe ho ludyo haheina kuuza kint'hu chochose haheina mahituhitu mwe mioyo yenyu. ²⁸ Mna uneva mnt'hu anakugamba, "Nk'hande ino ilavilwa mahili," usekuidya ink'hande iyo, kwa ajili ya uyo akugambile, na weye mwenye usekunda ne mahituhitu mwo moyo, ²⁹ iyo hiyo kwajili yo moyo wako, mna ni kwajili yo moyo wa uyo awagambileni.

"Vedi, elo," nomniuze, nii vilekelwa wangu wegama mwe mahituhitu cha mnt'hu mtuhu? ³⁰ Uneva hamtogo Mnungu mwe nk'hande iyo, nii naho nikalalizwe mwe nk'hande idya humtogoela Mnungu?

³¹ Vedi, chochose ukutenda uneva wadya hegu wanywa, yadamanye yose mwo ukulu wa kumwinula Mnungu. ³² Mse kunda nk'hunguwalo kwa, wayahudi, na want'hu hi Wayahudi, hegu want'hu wamhuwile Mnungu. ³³ Tendeni enga ivo miye hutenda. Nageza

kuwatenda kila yumwenga elelwe kwa yadya hudamanya, hikuzungula mbuli zedi kwa miye mwenye, mna nazungula mbuli zedi kwa wose vileke wayokolwe.

11 Nitimileni miye enga miye ivo humtimila Kilisito.

Kugubika umtwi mwo kuvika

² Nawatogolani nyuwe kugamba mwanikumbukila, na kuyatoza mahinizo yadya nawahinizagani. ³ Mna naunga nyuwe mkombaganye kugamba, Kilisito nuwo mtwi wa want'hu wose, mgosi naye nuwo mtwi wa mkaziwe, Mnungu naye nuwo mtwi wa Yesu. ⁴ Ivo mgosi akuvika Mnungu no kubilikiza ulosi kulawa kwa Mnungu mwe kieti cha want'hu, akanda kagubika umtwi, ambela Yesu. ⁵ Naho mvele akumvika, hegu akubilikiza ulosi wa Mnungu, hegubike umtwi wakwe ambela mnumewe, naho aligana na mvele amogile kipala. ⁶ Mvele hanagubike umtwi wakwe, nivedi apuchwe zifili zakwe. Mna ni soni kwa mvele kupuchigwa hegu kumogigwa kihala. Basi ni vedi agubike umtwi wakwe. ⁷ Mgosi hakuungwa kugubika umtwi kwaviya yehe kakeiga Mnungu na ukulu wa kumwinula Mnungu, mna mvele alagisa ukulu wa mgosiwe, ⁸ kwaviya mgosi haumbigwe kulawa mwo mvele, mna mvele kaumbwa kulawa mwo mgosi. ⁹ Mgosi hiye yehe aumbilwe mvele, mna mvele niye aumbigwe kwa ajili yo mgosi. ¹⁰ Kwajili ya mtumigwa ywa kwe Mbingu, mvele agubika mtwi wakwe vileke alagise kugamba ehasi yo udahi wo mnumewe. ¹¹ Mwo kulungana kwetu na Zumbe, mvele hicho kint'hu haaina mgosi, mgosi naye hikint'hu haheina mvele. ¹² Enga viya mvele aumbigwe kulawa mwo mgosi, mna mgosi naye elekwa ni mvele. Mna kila kint'hu chalawa kwa Mnungu.

¹³ Lamuleni nyuwe wenye uneva ni vedi mvele kumvika Mnungu, haaina chochose kigubike umtwi wakwe. ¹⁴ Hata miumbilwe iyenye ye mili yahiniza kugamba kwa mgosi fili nt'hali zagela soni, ¹⁵ mna kwa mvele kunda na fili ni kint'hu cha nt'hogola kwakwe. Kenk'higwa fili nt'hali vileke zimgubike. ¹⁶ Mna uneva yoyose aunga mhigano mwa idi, basi nawamanye kugamba, suwe hakizoele vituhu naho na mafyo ya wahuwila wa Kilisito hayazoele vituhu.

Ludyo lwa kukumbukila ifile ya Zumbe

¹⁷ Hagendeela kuwalagiza, heni watunyeni kwa ayo yakutimila, mwo kudugana kwenyu mka mvika Mnungu, ikindedi mwadamanya yaihile kujink'ha kudamanya ayedi. ¹⁸ Nk'hongo ya yose, higambilwa kugamba mkadugana hamwenga enga fyo dya wahuwila wa Kilisito kuna kuhigana, name nazumila ludodo, ¹⁹ kwavovose hahaswese kuchakukana mwa nyuwe, vileke wadya wazumilwe wadahe kumanyika. ²⁰ Ikindedi mkadugana hamwenga, mwagamba ni kwa kudya yo ludyo lwa kumkumbukila Zumbe kumbeke hiyo ivo. ²¹ Kwaviya umwo mkadya, kila yumwenga

akakeguhila nk'hande yakwe haheina kumgoja miyawe, vikuleka kwalaila wamwenga mwa nyuwe wana sala, wamwenga nawo wakozi. ²² Nyuwe mswesa nyumba zo kudiila no kunyweela? Hegu nyuwe mwadibela fyo dya wahuwila wa Kilisito no kuwagela soni wadya heweina kint'hu? Niwageezeni mwe idi? Mwagamba neni watunyeni? Ikindedi hikuwatunyani.

²³ Kwaviya hihokela kwa Zumbe mahinizo yadya niwahinizeni, kugamba Zumbe Yesu, ikilo kiya asezenagwa, aguhaga mkate, ²⁴ niyo amtogola Mnungu, niyo abendula no kugamba, "Uno nuwo umwili wangu wili kwajili yenyu, mtende ivi kwa kunikumbukila."

²⁵ Ivo naho weze wabinde ukudya, niyo aguha kikombe no kugamba, "iki ni kikombe che ndagano imp'ya ikukint'hizwa ne sakame yangu, tendeni ivi kila mkanywa kwa kunikumbukila."

²⁶ Nuko kugamba kila mkadya mkate uno no kunywa mwe kikombe iki, mwa bwelekeza ifile ya Zumbe mpa-ka aho akeza kwiza. ²⁷ Ivo elo, yeyose akuunga adye mkate uwo hegu kunywa kikombe cha Zumbe heviwagile, naande na masa kwo mwili ne sakame ya Zumbe. ²⁸ Ivo elo mwaungwa unde kukepelemba nyuwe wenye nk'hongo, niho mdye umkate uwo no kunyweela kikombe icho. ²⁹ Naivo uneva mnt'hu anadya umwili no kunywa sakame ya Zumbe haheina kumanya iki ni kint'hu chani, adya no kunywa usengelo wakwe mwenye. ³⁰ Naho nivo vikuleka wengi umwenyu, wanda wasokezi na kulumwa, naho wengi wabanike mwa idyo. ³¹ Uneva chakepelemba suwe wenye nk'hongo, hegu hachakegeile mwo usengelo. ³² Mna kikasengelwa ni Zumbe chahinizwa kunda wendi, kinase kioneke kina masa hamwenga na want'hu we isi.

³³ Elo wandugu zangu umwo mkadugana hamwenga ko ludyo lwa Zumbe mgojane. ³⁴ Yeyose mta sala, naadye kwe nyumba yakwe vileke ukudugana kwenyu kuse kuwegelani mwo kusengelwa ni Mnungu, mna mwe yadya matuhu neni wagambileni umwo heza.

Vipe va Muye ywa Mnungu

12 Wandugu zangu, haluse naunga mmanyeni vedi mwe mbuli ye vipe kink'higwe ni Muye ywa Mnungu. ² Mmanyeni kugamba viya mwandaga hamumhuwile Mnungu ywe kindedi, mwalongozagwa na kwazaganywa ni mahili. ³ Namiungani mmanyeni kugamba hahali mnt'hu akulongozwa ni Muye ywa Mnungu akudaha kugamba "Yesu kaligitwa!" Naho hakudaha mnt'hu kugamba "Yesu niye Zumbe", haheina kulongoza ni Muye ywa Mnungu.

⁴ Viyuko vipe vingi heviiligane, mna Muye akwink'hiza ni yumwenga. ⁵ Ziyuko sila heziliga zo undima, mna Zumbe niye akudamanyilwa. ⁶ Ziyuko ndima zihengi, mna Mnungu nu uyo yumwenga akuwenk'ha want'hu wose ludole lwo kuzidamanyila. ⁷ Mna Muye ywa Mnungu akegubula kwa sila zi hengi naho kwa kila yumwenga kwa kwambizana. ⁸ Muye ywa Mnungu amwink'ha mnt'hu yumwenga ulosi wa mizungu, naho kwe mnt'hu mtuhu amwink'ha ulosi wa ubala, ivo aku-

unga uuyo Muye. ⁹ Muye uuyo amwink'ha mnt'hu yumwenga mhuwi, mnt'hu mtuhu enk'higwa geleko dya uhonyi wa maine. ¹⁰ Muye ywa Mnungu amwink'ha mnt'hu yumwenga geleko dya kudamanya vihungi, mtuhu enk'higwa ulotezi, naho wamwenga wenk'higwa geleko dya kukombaganya vipe vilawile kwa Muye ywa Mnungu na viya vilawile kwa muye mtuhu. Naho kwa watuhu awenk'ha geleko dya kulonga ulosi mgeni, na kwa watuhu awenk'ha geleko dya kutapita kiya kikulongwa. ¹¹ Mna Muye ywa Mnungu niye akuwenk'ha mageleko yehengi, Muye ywa Mnungu niye akudamanya aya yose, amwink'ha kila mnt'hu kipe engu ivo akuunga. ¹² Saviya mwili wili umwenga una vilungo vingi, hamwenga na kugamba vilungo ivo ni vingi, voho nivo vikuutenda uwo mwili umwenga, nivo vili hata kwa Kilisito. ¹³ Saiivo suwe chose, kikanda Wayahudi hegu Want'hu hi wayahudi, wakanda watumwa hegu walekelwa, wose kibatizwa mwo mwili umwenga kwo uuyo Muye ywa Mnungu yumwenga, naho wose nekink'higwa kunywa kwa uyo Muye yumwenga.

¹⁴ Kwaviya mwili wenye haudamanywe na kilungo kimwenga ila vilungo vingi. ¹⁵ Uneva kiga kinagamba "Kwaviya miye hiye mwili, basi miye hiyo wo mwili," iyo haikukitenda kinde hicho kilungo cho mwili. ¹⁶ Naho uneva gutwi dyagambile, "Kwaviya miye hiyo ziso, ivo miye hiyo ywo mwili," iyo hakutenda digutwi disekunda kilungo cho mwili. ¹⁷ Uneva mwili wose wandile ziso, nekikeva viyahi? Naho mwili wose unanda gutwi, nekika hefya viyahi? ¹⁸ Mna ivo vili, Mnungu kaika vilungo heviligane mwo mwili engu ivo mwenye Mnungu aungile. ¹⁹ Hawadahike kunda mwili uneva mwili wose wandile kilungo kimwenga! ²⁰ Engu viya vili, kuna vilungo vingi mna mwili ni umwenga. ²¹ Naivo ziso hadikudaha kuugamba mkono "Hikukuunga!" Naho mtwi uvigambe iviga, "Hikukuwaungani". ²² Mna vikutendesha, hakikudaha kudamanya dyodyose haheina ivilungo viya vikubanika kunda visokezi. ²³ Naho vilungo viya kikuvifanyanya kugamba vabeligwa, nivo kikuvilelesa, viya vilungo kikuviona havina uwedi utendese, chavilelesa, ²⁴ mna vilungo ivedi havikuunga kuleleswa, Mnungu mwenye kawika umwili hamwenga, kavink'ha nt'hunyo viya vilungo vibeligwe. ²⁵ Kwa ivo hauhali mchakuko mwo mwili, ila vilungo vakwe vose valelana. ²⁶ Kilungo kimwenga cho mwili kina lumila, vilungo vose valumila hamwenga na choho, kimwenga kinatogolwa vose vanda na kinyemi hamwenga na choho. ²⁷ Nyuwe mwi mwili wa Kilisito naho kila yumwenga ni kilungo cho mwili uwo. ²⁸ Mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito, Mnungu kaika, wegala ulosi na walotezi na wahinzi akajika naho wakutenda vihungi, wakatimila wadya wenk'higwe geleko dya uhonyi na wakuwambiza watuhu, na wana udahi wa kulongoza, na wakulonga milosi mihya. ²⁹ Wose awo hiwo wegala ulosi, wose awo hiyo walotezi, wose awo hiyo wahinzi. Hi kila yumwenga ana ludole lwo kudamanya vihungi, ³⁰ hiyo wose wahonyi, hiyo wose wakulonga ulosi mgeni, hiyo wose wakuwatapitila

want'hu yadya yalongigwe. ³¹ Kombekeni kupata vipe ivikulu, name neni walagiseni sila zose kujink'ha zose. Ivi haluse neni walagiseni sila yedi kujink'ha zose.

Lukunde engu izwi dya mmanga.

13 Nadaha kulonga milosi ya want'hu, hegu ya watumigwa wa kwe mbingu, mna nnaswesa lukunde hinda engu izwi dya nk'hengele. ² Nadaha kunda na kipe cho kubilikiza Ulosi wa Mnungu, nadaha kunda no umanyi wa kila kint'hu, no ukombaganyi we zimbuli zose za kinyele, hata nnanda na mhuwi wose wa kusamiza milima, mna uneva hiswesa lukunde, miye hicho kint'hu chochose. ³ Hata nnawenk'ha wakiwa vose nnanavo, haho hata nnalava umwili wangu wokigwe mwo moto, mna nna swesa lukunde, neninde hakukunifaha kint'hu chochose. ⁴ Mta lukunde afinyiliza, ana kise, hana finju, hakukeduvya, hakukefenya,

⁵ Mta lukunde hakuswesa kunda na wogofi, hakuzungula mbuli zakwe mwenye naho hana maya naho mta lukunde hakuika nk'humbukila za maihi adamanyilwe ni want'hu. ⁶ Mta lukunde hakusekeela wiihi, yehe ana kinyemi mwe kindedi du. ⁷ Mta lukunde hakuuya kunyuma, mta lukunde ahuwila yose, naho akawiila yose, naho hakudunduga.

⁸ Lukunde haluna uheelo. Kukanda na ulotezi, nousile, kukanda na kipe cha udahi wa kulonga milosi mihya, ayo nayasile, kukanda na umanyi, yose ayo nayomboke. ⁹ Kwaviya umanyi wetu mwe kugendeza kose ulosi wa Mnungu haukint'hile, naho ulotezi wetu nawo haukint'hile, ¹⁰ mna Mnungu akeza kuyakint'hiza yose, yadya heyekint'hile zeza kwagiila.

¹¹ Umwo nandaga mdodo, alongaga engu wana mdodo, nehimanya engu mwana mdodo, nehifanyanya engu mwana mdodo, mna haluse hikula, mbuli ze kidodo hizileka. ¹² Kwaviya kiya kikuona ivi haluse ni engu futa heikint'hile mwe kioo, mna akajika nekikaule nt'humba na nt'humba, ivi haluse icho humanya hakikint'hile, mna kulongole nenimanye yakint'hile yose, engu ivo Mnungu animanyise miye.

¹³ Haluse nevikugendeele, nu mhuwi, makawiilo, no lukunde, mna mwa matatu aya dikulise nu lukunde.

Vikongezekela mwe vipe va Muye ywa Mnungu

14 Kombekeni kunda na lukunde, naho mkombeke na kuvipata vipe vituhu va Muye msuntilwa, kitendese kupata kipe cho kubilikiza Ulosi wa Mnungu. ² Wadya wakulonga kwa milosi migeni hawakulonga na want'hu ila alonga na Mnungu. Yehe alonga mbuli zikefisile kwa nguvu za Muye ywa Mnungu. ³ Mna wadya wakugendeza kose ulosi wa Mnungu, walonga na want'hu no kuwenk'ha wambizi, kuwaton-dowaza, na kuwasangalaza. ⁴ Wadya wose wakulonga milosi migeni, wakezenga wenye, mna wakubilikiza ulosi wa Mnungu wawazenga want'hu wamhuwile Kilisito.

⁵ Elo, nehaunga nyose mlonge milosi migeni, mna naungisa mnde na kipe cho kulonga ulosi wa Mnungu. Kwaviya akulonga ulosi wa Mnungu aungiswa vitendese kujink'ha yudya akulonga kwa ulosi mgeni, vituhu vakwe atapite yehe mwenye kwa watuhu mwe kiya alongile, vileke want'hu wamhuwile Kilisito wadahe kuzengigwa. ⁶ Elo wandugu zangu, neni wambizeni mbwai uneva hamiziilani na ulosi mgeni, heni-wambizeni chochose, mafa uneva himink'hani ugubulo kulawa kwa Mnungu, hegu ubala, hegu naho ulosi kulawa kwa Mnungu, hegu mahinizo yamwenga.

⁷ Nivo vili vint'hu vikulava izwi heviina ugima, vika-toigwa engu mluli ukwo kwo wila, hegu ng'weng'we. Togola mnt'hu adaha vihihi kumanya wila ukutoigwa uneva vint'hu ivo havikulava izwi dikwivika umwo vika-toigwa. ⁸ Naho uneva mtowa nguli hanaitoile ikamanyika niani akuunga akeikile lumwe kwa nk'hondo. ⁹ Saiivo, want'hu nawakombaganye vihihi kiya ukulonga, uneva yadya ukulonga no ulosi mgeni hayakumanyika? Uwo ulosi wako nounde waga bule. ¹⁰ Mwe isi iyuko milosi mingi hailigane, milosi yose yakombaganyika vedi. ¹¹ Mna uneva hikuumanya ulosi ukulongwa, wadya wose wakuulonga nawande wageni kwangu, name neninde mgeni kwawe. ¹² Iviyaiyiya nyuwe mwa nyemwanyemwa kunda na vipe va Muye msuntilwa, kombekeni kupata vipe viya vikwambiza kuwazenga want'hu wamhuwile Kilisito.

¹³ Mnt'hu akulonga kwa ulosi mgeni, vaungwa alombeze enk'higwe kipe cha kuwatambalisa want'hu mwa kiya akulonga. ¹⁴ Kwaivo uneva halombeza kwe sila ino, umuye wangu nuwo ukulombeza, mna ubala woho haumuli mwe idyo. ¹⁵ Haluse nitende vihihi? Nenilombeze mwo muye wangu, naho mna nenilombeze hamwenga no ubala wangu, neni keme hamwenga no muye wangu, mna naho neni keme hamwenga no ubala wangu. ¹⁶ Unamtogola Mnungu mwo umuye wako du, mnt'hu mtuhu naadahe vihihi mwo mdugano azumile nt'hogola yako kwa kugamba "Taile" uneva hakukombaganya kiya ukulonga? ¹⁷ Hata uneva kumtogola Mnungu kwako kukanda kwedi vitendese, haikuwazenga want'hu watuhu.

¹⁸ Namtogola Mnungu kugamba nalongesa kwa milosi migeni kuwajink'ha nyuwe nyose. ¹⁹ Mna mwo kuvika nehadaha kulonga mbuli shano du ziku kombaganyika vileke niwahunizize want'hu wamhuwile Kilisito, kujink'ha kulonga mbuli milongo gana mwe milosi migeni.

²⁰ Wandugu zangu, mse kubanikanyanya engu wana wadodo, kuleni indeni wadodo mwo wavu, mna mwo kubanikanyanya kwenyu mnde engu want'hu wakan-gale. ²¹ Iwandikwa mwa maandiko yakukile

Zumbe agamba, "Nenilongu na want'hu wangu, 'Kwa sila ya milosi migeni. Nenilongu kwa milomo ya wageni,

mna hamwenga na ayo want'hu wangu hawa nitegeleze.' "

²² Na ivo kipe cha kulonga milosi migeni ni kilagiso kwa wadya heweina mhuwi, hiyo kwa wahuwile kale,

mna kipe cho kubilikiza Mbuli ya Mnungu ni kwa want'hu wahuwile, hiyo kwa heewehuwile.

²³ Togoleni uneva fyo dya wahuwila wa Kilisito wanadugana hamwenga, wanakonga kulonga wose hamwenga kwa milosi migeni, aaho niyo eza mnt'hu mtuhu hehuwile niyo engila, haagambe nyose muwakilalu? ²⁴ Mna want'hu wose wananda waubwelekeza ulosi wenk'higwe ni Mnungu, want'hu watuhu hewehuwile waneza, yose nawayeve nayawalagise uihi wawe, naho nawekehime wenye kwa yose nawayeve, ²⁵ fanyanyi zawe ze kinyele nezibunk'huke, niyo wafu-nama no kumvika Mnungu wakagamba, "Ikindedi Mnungu ehamwenga na nyuwe!"

Ivo wili undima mwa wahuwila

²⁶ Wandugu zangu ivi nivo hulonga. Mkadugana hamwenga kwa kumvika Mnungu, yumwenga akeme wila, mtuhu ahiniza, yumwenga ande na ugubulo kulawa kwa Mnungu, mtuhu alonge kwa ulosi mgeni, na mtuhu atambalise yadya yakulongwa, aya yose yaungwa yande kwa kuwagela nguvu wahuwila. ²⁷ Uneva kumanda na want'hu wakulonga ulosi mgeni, walonge waidi hegu watatu, hiyo kujink'ha aho, walonge yumwe yumwe, naho mtuhu atambalise yadya yakulongwa. ²⁸ Mna uneva hahali yeyose akudaha kutambalisa, yudya akulonga ulosi mgeni anyamale mwe mdugano, alonge du yehe mwenye na Mnungu.

²⁹ Walotezi wa Mnungu, walonge waidi hegu watatu, watuhu wayahime yadya yakulongwa. ³⁰ Mna uneva mnt'hu yumwenga ho mdugano uwo ahokela ulosi enk'higwe ni Mnungu, yudya akulonga vaungwa anyamale. ³¹ Nyose mwadaha kubilikiza ulosi wa Mnungu, yumwe yumwe, vileke kila yumwenga ahine no kugeligwa moyo. ³² Kipe cho ulotezi, chaungwa kulongozwa ni yudya enk'higwe icho ikipe, ³³ kwaviya Mnungu hakuunga suwe kinde want'hu wa nk'humbizi, mna kinde no utondowazi iviyaiyiya engu ivo ili mwa mafyo ya wahuwila wa Kilisito.

Engu ivo dili iwahuwila wose, ³⁴ wavele wanyamale mwe midugano ya want'hu wamhuwile Kilisito, hawa kulekelwa kulonga, ila wande waivi engu viya Miko ya Wayahudi ikulonga. ³⁵ Uneva waunga wauze mbuli, wawauze walume zawe kwe zikaya zawe, ni mbuli yakugela soni kwa mvele kulonga mwo mdugano wa want'hu wamhuwile Kilisito.

³⁶ Hegu mwagamba Mbuli ya Mnungu ilawa kwenyu? Hegu mwagamba iza kwajili yenyu mwikedu? ³⁷ Uneva mnt'hu akeona kugamba ni mlotezi ana kipe che kimuye, aungwa kumanya kugamba yadya huwandika ni lagizo dya Zumbe. ³⁸ Mna uneva mnt'hu ayabela ayo, basi nanywe mumbele.

³⁹ Ivo elo wandugu zangu, ungeni kugendeza kose ulosi wa Mnungu, mna mse kumfingiza mnt'hu akulonga ulosi mgeni. ⁴⁰ Mna mbuli zose zidamanywe kwo uwedi na ivo ikuungwa.

Kuuyuka kwa Kilisito

15 Naho naunga niwakumbuseni wandugu zangu, Mbuli Yedi niwabilikizeni, nanywe niyo mwai-hokela, nayo niyo yanda nk'hokovi lwo mhuwi wenyu, umwo mkukimaila mtogile. ² Ulosi nibilikize kwenyu uwo nuwo Mbuli Yedi. Mnautoza nomyokolwe, umeva hamna utozile mhuwi wenyu nounde hi kint'hu.

³ Hiwenk'hani kiya nihokele, kint'hu cha mana kujink'ha chochose kugamba Kilisito abanikaga kwajili ya wavu wetu, enga ivo viwandikwe mwa maandiko Akukile, ⁴ naho kugamba azikagwa niyo auyuka mwe dizuwa dya katatu, enga ivo iwandikwe mwa maandiko Akukile, ⁵ kugamba, amlawilaga Petulo, zina dituhu etangwa Kefa, naho niyo awalawila wegala ulosi wose mlongo na waidi, ⁶ akajika awalailaga want'hu wahuwila wajink'hile magana mashano kwa hamwenga, awengi mwa woho wakei wagima, mna wamwenga waitaga na Zumbe, ⁷ akajika niyo amlaila Yakobo, naho niyo awalaila wegala ulosi wose.

⁸ Eze ajink'he kuwalaila wose niyo anilaila miye name, hamwenga na kugamba hinda enga mnt'hu elekwe lupisi hi lwakwe. ⁹ Kwaviya mwa wegala ulosi wose miye ni mdodo kujink'ha wose, havandile vedi kwitangwa mwigala ulosi, kwaviya miye nehidisulumiza difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. ¹⁰ Kwa wedi wa Mnungu, enga ivi nili, naho uwedi wakwe Mnungu hawandile bule kwangu. Hidamanyisa ndima kujink'ha wose, mna hiye miye hudamanya ndima, uwedi wa Mnungu nuwo ukudamanya ndima hamwenga na miye. ¹¹ Na ivo elo, hata vinanda wabilikiza woho Mbuli Yedi, hegu inde ni miye hubilikiza Mbuli Yedi. Ino niyo kikuibilikiza chose, naho niyo mkuhuwila.

Kuuyuka kwa wabanike

¹² Haluse umeva Ulosi kikubilikiza kugamba Kilisito kauyulwa, nii wamwenga wenyu wagamba kuuyulwa hakuwali? ¹³ Umeva hakuwali kuuyuka, basi Kilisito hauyuke, ¹⁴ umeva Kilisito hauyuke, basi kubilikiza kwetu hiyo kint'hu, no kuhuwila kwenyu hicho kint'hu.

¹⁵ Kujink'ha ayo nilongile, hegu nekinda waona wa lulimi hameso ya Mnungu, kwaviya nekigamba Mnungu amuuylaga Kilisito, mna kumbe Mnungu hamuuyule, umeva ni kidedi wabanike hawa kuuyulwa, basi Mnungu hamuuyule Kilisito. ¹⁶ Kwaviya umeva wabanike hawa kuuyulwa, basi hata Kilisito hauyulwe. ¹⁷ Umeva Kilisito hauyulwe, ivo mhuwi wenyu hi kint'hu, naho mkei mwo wavu wenyu. ¹⁸ Naho elo, nuko kugamba wadya wabanike wakamhuwila Yesu, nawo waga ulo na ulo. ¹⁹ Umeva kawiiilo dyetu mwa Yesu ni wa wikazi uuno wa ivi haluse du, suwe ni want'hu kuuonelwa mbazi kujink'ha wose mwe isi.

²⁰ Mna ikindedi ni iki, Kilisito kauyulwa, ni ywa nk'hongo na yakilagisa kugamba wose wabanike nawo nauyulwe. ²¹ Kwaviya ukubanika kwegalagwa mwe isi ni mnt'hu yumwenga, sa iivo kuuyuka kwiza kwombokela kwa mnt'hu. ²² Enga viya wose wakubani-

ka kwa kukelunga na Adamu, sa iivo want'hu wose wauyulwa kwa kukelunga na Kilisito. ²³ Mna kila yumwenga auyulwa hakwe hakwe, nk'hongo ni Kilisito, akajika watimila want'hu wakwe Kilisito, aho Kilisito akeza kwiza. ²⁴ Niho uheelo nowize, aho Kilisito akeza kwink'hiza useuta kwa Tate Mnungu, aho akeza kunda kaubananga kila ukulu na kila udahi na kila ludole.

²⁵ Kwaviya Kilisito naalongoze mpaka Mnungu awaika wank'hondo wakwe hasi ye viga vakwe. ²⁶ Mnk'hondo ywe nk'homelezo kubanangwa naande ni ifile.

²⁷ Kwaviya Mawandiko Yakukile yagamba, "Mnungu naaika vint'hu vose hasi ye viga vakwe." Mna naho Mawandiko Yakukile yakagamba, "Vint'hu vose" hiyo kugamba ni hamwenga na Mnungu mwenye, kwaviya yehe niye akuviika vint'hu vose hasi ya Kilisito. ²⁸ Mna aho vint'hu vose neviikwe hasi yo uzumbe wa Kilisito, niho Mwana mwenye naakeike hasi ya Mnungu yehe aikile vint'hu vose hasi ya Kilisito, vileke Mnungu avilongoze vint'hu vose hant'hu hose.

²⁹ Haluse kuna kint'hu chani kwa want'hu wadya wakubatzwa kwa kuguha mazina ya want'hu wabanike? Wakawiila kupatai? Umeva wabanike hawa kuuyulwa ni mbwai mwabatizwa kwajili yawe? ³⁰ Mna nii suwe chakegela mwo kulumila kila lupisi? ³¹ Wandugu zangu miye nabasa ukubanika kila zuwa. Wefenyi nna nao mwa nyuwe mwo kulunganya hamwenga na Yesu Kilisito Zumbe ywetu, yanitenda niigendee imbuli ino.

³² Umeva naungigwe kimnt'hu du, kudya kutoana na want'hu enga makala yaihile mwe Efeso kwa mbuli za kimnt'hu, hegu nokukanink'ha mbwai? Umeva wabanike hawakuuyulwa, basi, "Kidyeni no kunywa Kwaviya luvi nekibanike."

³³ Mse kudant'hilizwa. "Wambuya waihile wabananga lugendo lwedi." ³⁴ Fanyanyeni ivo ikuungwa mna damanyeni ayedi, naho lekeni kudamanya wavu. Nawagambilani ivi, ni soni nk'hulu kwenyu kugamba wamwenga hawa mmanyize Mnungu.

Uuyulo wo mwili

³⁵ Mnt'hu naauze kugamba, "Mili ya wabanike yadaha kuuyuka vivihi? Naande no mwili wa vivihi?" ³⁶ Mizule iyo ni ya kihezi, mkahanda mbeyu haikudaha kuhota mpaka inde kubanika. ³⁷ Na kiya ukuhanda ni mp'huluzi du, ikanda ye ngano, hegu mbeyu nt'huhu, hidyo diziti gima dikuunga dihote. ³⁸ Mnungu aink'ha idya imbeyu miumbilwe yoyose ivo akuunga, azink'ha kila mbeyu uumbigwe wakwe yenye.

³⁹ Naho miumbilwe e viumbwa vose mwe isi hailigane. Miumbilwe ye mili ya want'hu ni imwenga, makala nayo yana miumbilwe imwenga, madege nayo yana miumbilwe imwenga, samaki nazo zina miumbilwe imwenga.

⁴⁰ Iyuko miumbilwe ya kwe mbingu naho iyuko miumbilwe ya mwe isi, uwedi we miumbilwe ya kulanga ivituhu, naho uwedi we miumbilwe ya mwe isi ivituhu.

⁴¹ Zuwa dina wedi wakwe, umnenge nawo una wedi wakwe nt'hondo nazo zina wedi wawe, naho umwo mwe zint'hondo wedi wawe haukuligana.

⁴² Ivi nivo ikuunga inde Umwo wabanike wakaulyulwa. Mwili wamosagwa msanga mwo kubanika, mna wauyulwa mwo wedi haheina kuola. ⁴³ Mwili wamoswa msanga kisoni mna wauyulwa mwe weduvi, wamoswa msanga mwo usokezi niyo wauyulwa mwo wedi utendese na ludole. ⁴⁴ Ukazikigwa wamoswa msanga mwili we kimnt'hu, mna ukauyulwa wanda mwili wa kimuye, wiyuko mwili wa kimnt'hu kizoele naho nokunde no mwili we kimuye. ⁴⁵ Mawandiko Akukile wagamba, "Mnt'hu ywa nk'hongo, Adamu, aumbagwa kunda mgima", mna Adamu ezile nyumani, ni Muye ywa Mnungu akwink'hiza want'hu ugima. ⁴⁶ Mna haukukonga udyu umwili we kimuye, wakonga wo ulongo niho wize udyu we kimuye. ⁴⁷ Adamu ywa nk'hongo kaumbwa kwa mwili wa kimnt'hu, mna Adamu ywa kaidi alawaga kwe mbingu. ⁴⁸ Wose we isi wakeiga yudya ywe isi, na wadya wa kwe mbingu wakeiga yehe akulawa kwe mbingu. ⁴⁹ Enga viya kikeigile yudya aumbigwe kwa ulongo, nivo nekikeige na yudya alawile kwe mbingu.

⁵⁰ Iyo huwagambilani wandugu zangu nagamba, umwili wa mnt'hu haukudaha kwingila kwo Useuta wa Mnungu, naho cho kubanika hakikudaha kunda enga kiya hekikubanika.

⁵¹ Tegelezani ikindedi che kinyeele iki, hekife chose, mna nekihitulwe, ⁵² aaho kwa aho. Nguli yo uheelo aho neiile, wabanike nawaulyulwe, wasekunda na kubanika hawabanike naho naswe nekihitulwe.

⁵³ Kwaviya cho kubanika no uungwe uhitulwe unde hiyo wo kubanika. Wo kubanika waungwa uhitulwe kunda hiwo wo kubanika. ⁵⁴ Naivo umwo ikalaila ino, no mwili wo kubanika uvale udyu houkubanika, na udyu mwili wo kuola ukavala udyu hewiikuola, niho ikindedi cho Mawandiko Akukile nekikelavilize, "Ukubanika kubanangwa, uhumi ukint'ha!"

⁵⁵ File, kwikuhi kukihuma kwako?

"Wikuhi udahi wako wo kukoma?"

⁵⁶ Udahi we file walawa mwo wavu, ludole lwo wavu nalo lwalawa mwo mwiko wa Musa. ⁵⁷ Mna atogolwe Mnungu akukink'ha uhumi kwa sila ya Zumbe ywetu Yesu Kilisito!

⁵⁸ Na ivo wandugu zangu mkimale ngungulu, mse kulekela kint'hu kiwa singiseni, mkatendese kudamanya ndima ya Zumbe mazuwa yose, mkamanya kugamba kiya mkudamanya kwajili ya Zumbe hechage bule.

Nchango ya kuwambiza wahuwila

16 Mwe yadya muwandike mwe nchango yo kuwambiza want'hu wamhuwile Kilisito uko Uyahudi, damanyeni enga viya niwalagize wahuwila wa Galatia. ² Mwe kila jumapili, kila yumwenga ywenyu aungwa kuika hank'handu matundu, vileke kusekunda na n'chango umwo heza kwiza. ³ Heza kwiza kwenyu neni wenk'heni baluwa zo utambalisi wa wadya muwasagule, na kuwatumu kwigala mageleko yenyu

Yelusalemu. ⁴ Uneva nevinde vedi name niite, basi, nekiitanye.

Mizungu ya Paulo

⁵ Nenize uko halaila Makedonia, kwaviya naungwa nombokele Makedonia. ⁶ Mafani neninde hamwenga na nyuwe kwa lupisi, vadahika kikandanya mwe miyezi yose ye mp'heho, vileke mwize mnambize mwo kugendeela ne nt'hambo yangu, kokose kudya huunga nnaite. ⁷ Naunga kunda na nyuwe lupisi lutali, hiyo kwomboka du. Nakawiila kwikala kwenyu kwa lupisi, uneva Zumbe anaunga nitende ivo.

⁸ Mna nenikale aaha Efeso mpaka mwe dizuwa dye Pent'hekosite. ⁹ Mnango wo kudamanya ndima ya Mnungu aha ukomoka, hamwenga no kugamba wakunihiga wabinda ingi.

¹⁰ Uneva Timoseo aneza kwenyu, mhokeleni vedi, kwaviya adamanya ndima ya Zumbe enga viya miye nili. ¹¹ Kusekunda na yumwenga akuunga ambele, ila mwambizeni mwe zint'hambo zakwe kwa utondowazi, vileke auye kwangu, naivo miye na wahuwila wambuyazangu chamgoja.

¹² Uyu ndugu ywetu Apolo, nk'hanana nyingi hilonga naye eze kwenyu hamwenga na want'hu watuhu wa Mnungu, mna haungise kwiza ivi haluse, mna neeze aho naapatile luneka.

Milosi ya ndagano

¹³ Indeni meso, mkimale ngungulu mwo mhuwi, mnde wahumi, na wata nguvu. ¹⁴ Damanyeni ndima zenyu zose kwa lukunde.

¹⁵ Mummanya Sitefano, ne mp'huga yakwe, woho ni want'hu wa nk'hongo kuuhokela mhuwi wa Kilisito uko Akaya, naho wakelavya woho wenye kuwadamanya ndima want'hu wa Mnungu. Nawalombezani nyuwe wandugu zangu, ¹⁶ weveni want'hu enga awo, naho utimileni ulongozi wa kila mnt'hu akudamanya ndima hamwenga nawo.

¹⁷ Nna kinyemi kwo ukwiza kwawe Sitefano, Fotunatusi, hamwenga na Akaiko, woho wasita mp'hengo idya mwayasile nyuwe. ¹⁸ Awo wanisangalaza moyo wangu miye na nyuwe hamwenga, want'hu enga awo ni wa kuwatunya.

¹⁹ Want'hu wamhuwile Kilisito uko Asia yawalamsani. Akula na Pilisika hamwenga na want'hu wose wa Mnungu we mwe zikaya zawe wawalamsisani mwe kulunganywa na Zumbe. ²⁰ Wahuwila wose aha wawalamsani.

Lamsaneni kwa kilagiso cha lukunde.

²¹ Miye Paulo, nawalamsani hawandika kwa mkono wangu mwenye.

²² Yeyose heekumuunga Zumbe, naaligitwe!

Malanasa, nuko kugamba, Wize, weye Zumbe ywetu!

²³ Uwedi wa Zumbe Yesu unde na nyuwe.

²⁴ Lukunde lwangu nolunde hamwenga na nyuwe nyose kwa kukelunga na Yesu Kilisito.

WAKOLINSO

ULONGOELO

Baluwa ya kaidi kwa Wakolinso yawandikagwa ni mwigala ulosi Paulo, yagambigwa yadahika neiwandikwa mwo mwaka wa milongo mishano na mishano Kulawa aho Yesu eze elekwe 1:1. Ino ni baluwa ya kaidi mwe zibaluwa zimbili kinanazo izo Paulo aziwandikaga kwa fyo dya Wahuwila wa Kilisito wa uko Kolinso. Wamanyi wahuwila kugamba, Paulo uko kunyuma awandikaga baluwa ya kuwakanya Wakolinso. Hakina baluwa iyo en-ga ivo ilagiswe mwo 2:3-4. Baluwa ino ya kaidi ya Paulo kwa Wakolinso yaoneka yawandikagwa umwo andaga akekala Makedonia. 2:13

Baluwa ino ya kaidi kwa Wakolinso Paulo atambalisa kinyemi chakwe mwe mbuli zedi izo apatile kulawa kwa Tito mwe mbuli ye difyo dya wahuwila wa Kilisito dya Kolinso. Mwe baluwa ino chaona mahinizo yawandikwe vedi mwe mbuli yo kulava kuligana ne ndagano imp'ya, hadya hant'hu Paulo alagizaga kuduganya matundu no kwigalwa kwajili yo kuwambiza wahuwila wa Kilisito uko Yelusalamu 8-9. Yaoneka kugamba, wamwenga wa wegala Ulosi wa udant'hi kulawa kuse ye difyo dya wahuwila wa Kilisito, waguhaga luneka lwigalwe ni want'hu wandaga hawakuivana na Paulo kwajili yawe wenye. Wandaga wakalonga mbuli za kinyume mwe mbuli ya udahi wa Paulo, mbuli iyo niyo yamtendaga Paulo kulagisa kwa ludole, udahi wakwe enga mwigala ulosi wa Yesu Kilisito mwo kubindiliza ibaluwa ino ya kaidi kwa Wakolinso.

Yemndani

Paulo akonga baluwa yakwe kwa kuwalamsa want'hu wamhuwile Kilisito. 1:1-7

Akajika, Paulo alonga kuhitula mizungu ye nt'hambo yakwe na uhituzi wawe kwa yadya ayapatile mwe mbuli kulawa kwa Wakolinso. 1:8-7:16

Naho Paulo alangiliza mwe mbuli yo kuduganya matundu kwajili ya kuwambiza want'hu wakumhuwila Kilisito uko Yelusalemu.

Kwo uheelo Paulo augombela wigala ulosi wakwe na kuwagambila mwe mbuli ya yehe kuwatalamkila naho. 10:1-13:10.

1 Miye Paulo mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito, nintangwe ni Mnungu mwenye. Nihamwenga na ndugu yangu Timoseo chawegailani baluwa mwo mkowa wa Akaya.

Chawegailani baluwa, want'hu wamhuwile Kilisito uko Kolinso, na want'hu wa Mnungu wose kila hant'hu uko kwo mkowa wa Akaya. ² Chawalombezelani kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito awenk'heni uwedi no utondowazi.

Paulo amtogola Mnungu

³ Kimtogole Mnungu, Ise dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito, Tate mta mbazi, Mnungu akukink'ha kusangaala kwose. ⁴ Akisangalaza suwe mwa makunt'ho yetu yose, vikukink'ha udahi wo kuwasangalaza want'hu watuhu mwe kila makunt'ho, kwo kuwagela ludole ukudya suwe wenye kiuhokele kulawa kwa Mnungu. ⁵ Suwe naswe niivo kikwingila mwa masulumizo ya Kilisito, iviyaiviya kombokela kwa Kilisito kusangalazwa kwetu kwanda kwingi. ⁶ Uneva suwe chakunt'ha, inde chakunt'ha vileke nyuwe msangalazwe naho mkom-

bolwe. Uneva suwe kikasangalazwa, nyuwe nanywe mwasangalazwa no kwinkwa ludole lwo kufinyiliza makunt'ho naayadya suwe kikuyafinyiliza. ⁷ Naivo makawiilo yetu mwa nyuwe yatoga kwaviya kimanya kugamba mnanda hamwenga na suwe mwa makunt'ho yetu, nomnde hamwenga na suwe iviyaiviya mwe kusangalazwa kwetu.

⁸ Wandugu zetu chaunga umanye makunt'ho chapataga kudya kwo mkowa wa Asia. Makunt'ho nayanda makulu niyo chaona hakikudaha kufinyiliza, niyo chanda hakikukawiila kunda wagima, chamanyaga kugamba chabanika. ⁹ Nekiva mwe mioyo yetu kugamba, en-ga kisengelwa kubanika. Mna aya yalaila vileke kise kukehuwila suwe wenye, mna kimhuwile Mnungu akuwauyula wabanike. ¹⁰ Uyo akikombole mwo mtuso wo kubanika, naho nagendeele kukikombola, suwe kika kukawiila kwetu mwakwe kugamba naaikombole naho. ¹¹ Nanywe mkachambiza mwo kulombeza kwenyu. Naivo kulombeza kwenyu kwingi kwajili yetu nokuhitulwe, kwaivo want'hu wengi nawenule maizwi yawe kumtogola Mnungu.

Paulo ahitula int'hambo yakwe

¹² Suwe chakeduvya kwaviya, mioyo yetu heiina kiyangayanga yalonga uwona kugamba, kikala mwe isi ino, vitendese kwa kunda hamwenga na nyuwe kwa ujalamu na moyo wedi kink'higwe ni Mnungu. Haki-longozwe na mzungu wa mnt'hu ila kwa mbazi za Mnungu. ¹³ Chawawandikilani yadya mkudaha kuyasoma na kuyakombaganya, nakawiila kugamba, nomkombaganye vedi, ¹⁴ hata uneva nommanyane ludodo. Kimanya kugamba mwe dizuwa dya Zumbe Yesu, nomndahe kukefenyela suwe, enga naswe ivo kikukufenyela nyuwe.

¹⁵ Handa ne dikawiilo idyo, aho nk'hongo nehinda na mizungu kuwatalamkilani, vileke mhokele uwedi wa Mnungu kaidi. ¹⁶ Kwaviya mna mizungu ya kuwatalamkila umwo handa mwe utafi kuita kwo mkowa wa Makedonia, na mwo kuuya, vileke nipate wambizi kulawa kwenyu kwo utafi wangu wa Uyahudi. ¹⁷ Haluse, umwo handa mwo mzungu uwo, hinda enga mnt'hu mta mahitu hitu? Hegu mwaona nadamanya kwa fanyanyi za kimnt'hu kugamba, "Heiye" na aaho kwa aaho nagamba "Bule"! ¹⁸ Mnungu ni mhuwilwa, makawiilo yangu kwenyu hayandile, "Heiye" Aaho naho nigambe "Bule" ¹⁹ Kwaviya Yesu Kilisito mwana Mnungu, uyo andaga akabilikiza mwenyu, na kwa Siliwano, Timoseo na miye mwenye hiye ywo kugamba "Heiye" akajika naho, "Bule," mna Yesu handile mnt'hu ywa "Heiye" na aaho aho ande mnt'hu ywa bule. Mna yehe mazuwa yose ni "Heiye" ya Mnungu. ²⁰ Kwaviya yadya yose alagane Mnungu ni "Heiye". Kwa ivo, chagamba "Taile" kwa kwombokela Kilisito kwa kumwink'ha ukulu Mnungu. ²¹ Ni Mnungu mwenye akukitenda suwe na nyuwe kukimala kitogile, mwo kulunganywa na Kilisito, naho niye akisagule, ²² yehe akigeile kiwalo chakwe kugamba suwe ki want'hu wakwe, naho niye akink'hile Muye ywakwe Akukile mwe mioyo yetu, inde kilagiso kugamba vint'hu vose akiikile ni kindedi.

²³ Mna Mnungu niye muwona ywangu, yehe kaulamanya umoyo wangu! Hizile naho Kolinso vileke niwageleni kinyulu. ²⁴ Hakikugeza kuwakanthamizani mwo mhuwi wenyu, kimanya kugamba mtoga mwo mhuwi, mna chadamanya ndima hamwenga na nyuwe kwa kinyemi chenya.

2 Ivo hiona nisekwiza kwenyu vituhu nnase kuwagela kinyulu. ² Kwaivo uneva nnawatendani mnde na kinyulu, niani anisangalaze? Hiyo wadya nawageile kinyulu! ³ Nivo vilekile hawegailani baluwa, hiungile kwiza kwenyu, no kugeligwa kinyulu ni wadya want'hu waungigwe kunda kinyemi changu. Nimwe kindedi kugamba nnanda na kinyemi, nanywe nomnde na kinyemi. ⁴ Nehiwa wandikilani aho nk'hongo handa na makunt'ho mengi na kinyulu mwo moyo, na masozi mengi, icho nehaunga hiyo kuwagelani kinyulu, mna ni kuwatenda mbunk'hule ivo lukunde lwangu lwili kwenyu.

Kujala malema ya mnt'hu abanange

⁵ Uneva mnt'hu kamgela mt'hu mtuhu kinyulu, hanigeile kinyulu miye du, mna kawageleni kinyulu nyuwe nyose, naho hikuunga kundilisa mkali. ⁶ Usuluzimo uwo enk'higwe ni want'hu wengi umkint'ha. ⁷ Isigale nomkadaha kuyajala yadya adamanya, no kumsangalaza vileke msekunda na kinyulu niyo engila usoka vitendese. ⁸ Ivo nalombeza kwenyu kugamba, mlagiseni ivo mkumuungisa. ⁹ Nawa wandikilagani baluwa idya, Kwaviya naungaga kumanya ivo nomkadaha kwiva kwa kila mbuli. ¹⁰ Uneva mnajala malema ya mnt'hu, name nayajala malema ya mnt'hu uyo. Naho uneva hajala malema ya mnt'hu uyo, nayajala malema ayo hameso ya Kilisito kwajili yenyu. ¹¹ Vileke kise kumwink'ha Mwavu luhenyoy aki-dant'hilize, kwaviya kimanya upapala wakwe.

Kiyangayanga cha Paulo kwe mzi wa Toloa

¹² Nize nibule kwo mzi wa Toloa, kubilikiza Mbuli Yedi ya Kilisito, nehibwiila mnango kwajili ye indima ya Zumbe ukomolwa. ¹³ Mna hikeivile vedi mwo moyo wangu, kwaviya nehinda na kwanga yanga kwaviya hyamuwone Tito ndugu yangu. Nivo valekaga nawalaga wose hadya niyo naita Makedonia.

Uhumi kwa wambizi wa Kilisito

¹⁴ Mna Mnungu atogolwe yehe akukilongoza kunda wahumi mwo ludongo lukwanga uhumi wa Kilisito. Mnungu akitenda kiigendeze mbuli ye kindedi cha Kilisito enga mhemp'he kila hant'hu. ¹⁵ Kwaviya kindi enga mhemp'he wo ubani uwo Kilisito akumlavila Mnungu, ukufunk'hizwa kwa wose wakuyokolwa, na wadya wa kwaga. ¹⁶ Kwa wose wadya wakwaga ni mp'hofa ya file, mna kwa wose wadya wakuyokolwa, ni mhemp'he ukugela ugima. Niani elo akuunga ande mwe ndima enga iyo? ¹⁷ Suwe hiyo enga wengi watuhu, wakuitendela yombe Mbuli ya Mnungu, suwe cha bilikiza Mbuli ya Mnungu mwe kindedi kwaviya kitumigwa ni Mnungu, kikanda kilunganywa mwa Kilisito.

Wandima we ndagano imp'ya

3 Togoleni, chakonga naho kukeduvya suwe wenye? Chaunga baluwa ya kuketambalisa kwenyu, hegu kulawa kwenyu enga watuhu? ² Nyuwe wenye mwi baluwa yetu iwandikwe mwe mioyo yetu, kila yumwenga aione na kuisoma. ³ Imanyika kugamba nyuwe mwi baluwa ya Kilisito, aigale kwa mikono yetu. Ibaluwa yenye haiwandikwe kwa wino mna iwandikwa kwa Muye ywa Mnungu eli mgima. Haiwandikwe mwo luwe mna iwandikwa mwe mioyo ya want'hu.

⁴ Chalonga ivi kwa kukawiila kinanadyo kwa Mnungu kombokela kwa Kilisito. ⁵ Hiyo kugamba chadaha kudamanya dyodyose kwa nguvu zetu wenye, mna udahi wetu wose walawa kwa Mnungu. ⁶ Naye niye akitendile kinde wandima we ndagano imp'ya, naho hiyo

ndagano yo mwiko uwandikwe, ila kwa ndagano ya Muye ywa Mnungu. Kwaviya mwiko uwandikwe we-gala file, mna Muye ywa Akukile egala ugima.

⁷ Mwiko wawandikilagwa mwe vibesu va maiwe. Hamwenga na kugamba kwo uheelo wakwe unda file, naho ung'azi wakwe mkulu noukulisa hata wana wa Izilaeli wasekudaha kukaula kihanga cha Musa kwo ung'azi wakwe. Naho ung'azi uwo nounda wa lupisi du. ⁸ Togoleni kiya kikudamanywa kwa sila ya Muye ywa Mnungu nekinde na ung'azi mkulu wa vivihi? ⁹ Inanda zindima zikwigala file zina ukulu, togoleni, nezinde na ukulu wa vivihi zindima zikwigala ukombola! ¹⁰ Ikindedi kiya chandile na ukulu aho kale, niyo chaza ukulu wakwe kwa mbuli ya ukulu utendese wizile ¹¹ Ueva kiya chandaga cho lupisi du chandaga na ung'azi wakwe, ikindedi kiya kikwikala ulu na ulu nekinde na ung'azi mkulu utendese.

¹² Kwaviya idi nidyo dikawiilo dyetu, chalonga kwa weduvi mkulu. ¹³ Suwe hiyo enga Musa akegubikaga kitambala mwo uso wakwe vileke Waizilaeli wase kuona ung'azi wandaga ukagila mp'halahole. ¹⁴ Ubala wawe ugeligwa ubwalasi. Hata ivi dielo ikasomigwa indagano ya kale, kitambala icho kikei aaho. Kitambala icho nekiuswe du ukalungana na Kilisito. ¹⁵ Hata dielo hohose hakusomigwa miko ya Musa, ubala wawe ukei ugubikwe. ¹⁶ Mna umwo yeyose akamhitukila Zumbe, kitambala icho kimgubike chauswa. ¹⁷ Haluse "Zumbe" niye Muye, naho hohose aho eli Muye ywa Mnungu, naho heli no ulekelwa. ¹⁸ Basi suwe wose vihanga vetu hevigubikwe, chanda enga kioo kikalagisa ukulu wa Zumbe, cha hitulwa kikeige na vitendese na uwo mliganyizo wakwe kwa ukulu ukulise. Iyo ni ndima ya Muye ywa Zumbe.

Kindolo

⁴ Mnungu kwa mbazi zakwe, kakink'ha suwe indima ino kiidamanye, na ivo hakikuuya kunyuma. ² Kileka zimbuli zose ze kinyele na zikugela soni, hakikwikala naho kwa udant'hi hegu kwazaganya Mbuli ya Mnungu. Mna kwa kuulagisa ukindedi chakeika hasi ya ulamuzi wa want'hu haheina mahituhitu hameso ya Mnungu. ³ Kwaviya ueva Mbuli Yedi kikubilikiza ikefisa, ikefisa kwa wadya wakwaga du. ⁴ Hawakuwila kwaviya ubala wawe ugeligwa lwiza ni yudya Mwavu mnungu we isi ino. Wasekuona vedi ungazi we Mbuli Yedi ya ukulu wa Kilisito, uyo mliganyizo ukint'hile wa Mnungu. ⁵ Kwaviya hakikuhungukilwa kukebilikiza suwe wenye, mna chambilikiza Yesu Kilisito uyo Zumbe, suwe wenye kikanda wandima wenyu kwa ajili ya Yesu. ⁶ Mnungu uyo agambile, "Ung'azi umweke kulawa mwo lwiza!" Nu uuyo Mnungu akuimwekeza mioyo yetu, kukink'ha mmweko wa ung'azi wa ukulu wa Mnungu ukung'ala mwo kihanga cha Yesu Kilisito. ⁷ Haluse, suwe kine kindolo che kimuye, kinda enga nyungu za ulongo, vileke kilagise kugamba ludole ulu lukulu ni lwa Mnungu, hiyo lwe suwe. ⁸ Mazuwa yose chakunt'ha, mna hakikukant'hamizwa, chanda na jakamoyo mna hakikuuya kunyuma, ⁹ chakunt'ha mna

hakikuswesa wambizi, naho hata kikakinywa hasi, mna hakomwa. ¹⁰ Mazuwa yose chaiguha ifile ya Yesu mwe miili yetu yo kubanika, vileke ugima wakwe nao uonekele mwe mili yetu. ¹¹ Mwo wikazi wetu chadugana no kubanika mazuwa yose kwajili ya Yesu, vileke ugima wakwe ukaulwe mwe mili ino iyetu yo kubanika. ¹² Uku nuko kugamba, ukubanika kwadamanya ndima mndani mwetu, mna ugima wadamanya ndima mwenyu.

¹³ Mawandiko Akukile wagamba, "Hilonga kwaviya nehihuwila." Naswe kikanda no mhuwi uwo, chahuwila, naho kwaivo chalonga. ¹⁴ Kimanya kugamba Mnungu uyo amuuyule Zumbe Yesu, naakiuyule naswe hamwenga na Yesu, no kukiika ho undiilo wakwe hamwenga na nyuwe. ¹⁵ Yose aya ni kwa ajili yenyu, naho enga viya uwedi wa Mnungu ukuwabwiila want'hu wengi vitendese, nt'hogola nazo zongezekele vitendese, kwa ukulu wa Mnungu.

Kwikala kwa Mhuwi

¹⁶ Kwaivo, hakikuuya kunyuma, hata ueva mili yetu yasakala, mna muye wetu watendigwa uhya zuwa kwa zuwa. ¹⁷ Makunt'ho aya kikupata madodo, ni ya lupisi du, mna yakink'ha ukulu ukuyajink'ha makawiilo yose, nt'hogola ya ulu na ulu. ¹⁸ Kwaivo chakawiila kwa wengele hiyo kwa vint'hu vikukaulika, ila viya hevikuoneka, Viya vikuoneka vekela lupisi ludodo, mna viya hevikuoneka vekala mazuwa yose.

⁵ Kwaviya kimanya kugamba, heha kikwikala ivi haluse aha he isi, umwili wetu, dikeza kubanangwa, Mnungu naakink'he nyumba akiikile lumwe uko kwe mbingu, nyumba ya ulu na ulu heidamanywe kwa mikono. ² Haluse mwe hali ino chalugumila, kukawiila kwa kunyemwa nyemwa kukulu kwink'higwa mili ya kwe mbingu, ³ kwa kwink'higwa imili iyo hekioneke kunda hekiina mili. ⁴ Umwo kikekala mwo mwili uno we kimtu, chaila kwa makunt'ho. Hiyo kwa kuileka imili yo kubanika, mna chaunga kinde ne mili ya kwe mbingu, vileke mwili wo kubanika uhitulwe pele no ugima wa mazuwa yose. ⁵ Mnungu mwenye niye akiikile lumwe mahitulo aya, naho kakink'ha Muye ywakwe Akukile kulagisa kindedi kwa yose yadya akiikile.

⁶ Ivo mazuwa yose kitoga. Kimanya kugamba, kwikala mwe mwili uno, ni kwikala hale na kwetu kaya na Zumbe. ⁷ Kwaviya chekala kwa mhuwi, hiyo kwa yadya kikukaula. ⁸ Mna kitoga, naho chaona ni vedi kusama nyumba ino yo mwili, kikasamile kwe nyumba yetu hamwenga na Zumbe. ⁹ Kwa ivo chaunga kimuwagile Mnungu, kikanda mwe nyumba yetu aha he isi, hegu uko. ¹⁰ Kwaviya suwe chose nekiungwe kukimala hameso ha Kilisito, kihokele usengelo kulawa kwakwe. Kila yumwenga naahokele kiya awagilwe kulawa mwa yadya kidamanye umwo kikanda kikei mwe isi, yande ayedi hegu yaihile.

Umbwiya na Mnungu kwombokela Kwa Yesu

¹¹ Kwaviya kimanya kiya kikuugwa mwo kumwogoha Zombe, naivo chakombeka kuwavuta watuhu. Mnungu akimanya pele, naho chakawiila kugamba miye name nomniamanye mwe mioyo yenyu mwaniamanya vedi. ¹² Hiyo kugamba chakehamp'hikiza kwenyu. Mna chawenk'hani luneka kukeduvya kwajili yetu, vileke mdahe kuwahitula wadya wakukeduvya, kwaivo wakuoneka kwa kuse, kujink'ha ivo weli kwe mioyo yawe. ¹³ Uneva kikaoneka wahezi, ni kwa ajili ya Mnungu, mna inanda kiwabala, iyo ni kwajili ya kuwambiza nyuwe. ¹⁴ Kwaviya chalongozwa nu lukunde lwa Kilisito, naho haluse chakombaganya kugamba, mnt'hu yumwenga abanikaga kwa ajili ya kila yumwenga, nuko kugamba wose kibanika hamwenga na yehe. ¹⁵ Abanikaga kwa ajili ya want'hu wose, vileke wose wakwikala mwo ugima wasekunda wagima kwa kukehuwila wenye, mna kwa kumhuwila yehe abanike niyo auyulwa naho.

¹⁶ Kukongela ivi haluse, hakikugeza yeyose kimnt'humnt'hu, hamwenga na kugamba lupisi lumwenga chamegeza Kilisito kwa kimnt'hu mnt'hu, mna ivi haluse hakikumgeza ivo. ¹⁷ Yeyose alungane na Yesu Kilisito kanda kiumbwa kihya, ya kale yomboka, kila kint'hu kinda kihya. ¹⁸ Yano yose yadamanywa ni Mnungu, yehe awavuzile kwakwe want'hu wavu, kwombokela Yesu Kilisito, niyo akink'ha suwe ndima yo kuwavuza watuhu nawo kwakwe. ¹⁹ Ulosi wetu ni uno, Mnungu andaga akawatenda want'hu wose kunda wambuyaze kombokela kwa Yesu Kilisito. Mnungu haukaule wavu wawe, naho kakink'ha ulosi wa kuwatenda want'hu wande wambuyaze.

²⁰ Suwe kiwalotezi wa Kilisito, enga naho Mnungu mwenye akulonga na nyuwe. Kwa zina dya Kilisito chawalombezeni mtendigwe kunda wambuya wa Mnungu. ²¹ Yesu handaga mwavu, mna kwa ajili ya suwe Mnungu nakamtwika wavu wetu, mwo kulunganywa hamwenga naye kinde naye mwo uwagilwa wa Mnungu.

6 Elo, kikanda wandima hamwenga na Mnungu chawaungani digeleko dya Mnungu kulawa kwa Mnungu disekwaga bule. ² Kwaviya Mnungu agamba, "Aho wize uunge wambizi

Nehikwiva,
Mwe dizuwa dyo kukukombola,
Nakwambizaga." Tegelezeni!

Ho ukombola wa Mnungu ni haluse.

³ Vileke kise kunda na nk'hindilo kwa yeyose mwe ndima yetu, hakikuunga kudamanya ivo vileke indima yetu ise kukalalizwa. ⁴ Mna mwe zimbuli zose kitudamanya chalagisa kugamba, suwe kiwandima wa Mnungu, mwo kufinyiliza kwingi mwa masulumizo yose, mwe makunt'ho na mwa maihi yose, ⁵ kitoigwa, kivugailwa, kitoigwa, kitigizwa kudamanya ndima ndala, naho nekiswesa ugono, na kuswesa nk'hande. ⁶ Mwo uwedi, umanyi, mwo kufinyiliza, no ukise, kilagisa kugamba suwe kiwandima wa Mnungu, kwa Muye

ywa Mnungu, na kwa lukunde lwetu lwa kindedi, ⁷ kwo ulosi we kindedi, na kwo udahi wa Mnungu. Kuoneka kwetu hameso ya Mnungu kunda wawagilwa niyo int'hoanilo yetu, kulume na kumoso. ⁸ Kikala lumwe kutunywa no kubeligwa, kwa kusezengwa na kutogolwa. Chagambigwa chadant'ha, kumbe chalonga kindedi, ⁹ enga want'hu hewemanyike, mna kimanyika kwa want'hu wose, enga want'hu wabanike, mna enga ivi mkuona haluse chagendeela no ugima. Hamwenga na kusulumizwa mna hakikomigwe. ¹⁰ Hata uneva kisulumizwa, hakibanike, hakikomigwe, hata uneva kina kinyulu mazuwa yose, mna kina kinyemi mazuwa yose, chaonwa kunda wakiwa, mna chawatenda want'hu wose kunda wagoli, wakikaula enga want'hu waswesile, mna kina kila kint'hu. ¹¹ Wandugu zetu Wakolinso! Kilonga kwa mioyo ikomolwe kwenyu, kikitende mioyo yetu inde ikomolwa pwiili. ¹² Uneva mwaona kuna nk'hindilo yoyose idya, nk'hindilo iyo ikwenyu nyuwe wenye, naho hiyo kwetu suwe. ¹³ Haluse nalonga na nyuwe enga wanangu, kilagiseni kugamba Kikomoeleni mioyo yenyu enga ivo suwe kili.

Mafundo kise kunda hamwenga na hewe kumhuwila Mnungu

¹⁴ Mse kutimilana na hewekuhwila. Togoleni wedi no wavu vazumilana? Mmweko no lwiza vadaha vivihiki kwila hamwenga? ¹⁵ Kilisito na mwavu wadaha kuivana vivihiki? Mhuwila aivana vivihiki na hakuhwila? ¹⁶ Vadahika vivihiki Nyumba ya Mnungu kunda ya mahili ya udant'hi? Kwaviya suwe kinyumba ya Mnungu! Saviya Mnungu mwenye alongile,

"Nenidamanye wikazi wangu hamwenga na want'hu wangu

naho neni kale mwawe,
Neninde Mnungu nywawe akuvikwa ni want'hu,
naho nawande want'hu wangu."

¹⁷ Naivo Zombe agamba,

"Foseni mwawe,
naho mkepagule kulawa mwawe,
Mse kudosa kint'hu kisavu, name neni wazumileni.

¹⁸ Neninde Tati yenyu,
naho nomnde wanangu wakilume na wakike,
ivi nivo akulonga Zombe ywo Udahi."

7 Wandugu zangu, kikanda kink'higwa zindagano izi zose, kikesunt'he na chochose kikudaha kugela usavu imili ne mioyo yetu kinde want'hu wa Mnungu na kwikala kwa kumwogoha Mnungu.

Kinyemi cha Paulo

² Kikomoeleni mioyo yenyu, hakitendile wihi kwa mnt'hu yeyose, hakibanange chochose, naho hahana kint'hu kiungile kulawa kwa yeyose kwa kumdant'hiliza. ³ Hikuyalonga aya vileke niwageleni mwo usengelo, enga viya nalongile hadya nk'hongo, muwandugu zetu, naho kiwose mazuwa yose, kikanda wagima hegu hata mwo kubanika.

⁴ Himanya nyuwe mkimala mtogile, nna wefenyi kwa ajili yenyu! Mwa makunt'ho yetu yose, nakeink'ha moyo, naguluka handa mkinyemi. ⁵ Hachahumulaga hata kize kibule Makedonia. Ntendelo zose nokunda na makunt'ho, kwandaga na nk'humbizi na want'hu watuhu, mwe mioyo yetu chandaga na wogofi. ⁶ Mna Mnungu akuwasangalaza wasokele mioyo, kakisan-galaza kwa kwiza kwakwe Tito. ⁷ Hiko ukwiza kwakwe Tito du nuko kukisangalaze suwe, mna iviyaiviya ivo mumgeile moyo. Yehe kakigambila ivo mkuungisa kuniyona miye, kwa ivo mkunionela kinyulu, naivo mku-unga kunamila, naivo mbuli ino inink'ha kinyemi kiten-dese.

⁸ Hata uneva baluwa yangu idya iwagelani kinyulu, hikuona nii nde na usungu kwa kuwaandikilani. Naona kugamba baluwa idya iwatenda mnde na kinyulu mna kwa lupisi. ⁹ Haluse nna kinyemi, hiyo kwaviya mnda na kinyulu, mna kwaviya kinyulu chenyu kiwatendani mmuuiye Mnungu. Ivo Mnungu kawatendani mhitule sila zenyu kwa icho kinyulu, naivo suwe hakiwalu-mizeni kwa dyodyose. ¹⁰ Kugamba mwe kinyulu icho Mnungu kegala uhituzi wo moyo ukwigala ukombola. Ivo hakuna chochose kikuleka kione usungu. Mna kinyulu che isi chegala file. ¹¹ Kauleni kiya kidamanywe ni Mnungu mwe kinyulu chenyu, mwakombeka kuke-lagisa hemwiina malema! Mna maya, mwazinduka, na kogoha, mna nkwinia ya kuwona, kukombeka na kuwa-sulumiza waihi! Kwakila sila mkelagisa wenye kugam-ba mkuka mwe mbuli iyo.

¹² Ivo hata uneva hiwagondelani ibaluwa idya, neinda hiyo kwa yudya adamanye wiihi, hegu kwa yudya adamanyilwe. Ne hiwandika vileke vimanyike pwiilili hameso ya Mnungu kugamba mwakombekesa kwajili yetu. ¹³ Nivo vikuleka nekisangalazwa vitendese. Hiyo kugamba nekigelwa moyo du, mna Tito nakakigela kinyemi kwa yadya yose mmwabize kumsangalaza. ¹⁴ Miye hiwatogolesa nyuwe hameso hakwe, naho mwe mbuli ino hamkigeile soni. Kilonga ikindedi kwenyu mazuwa yose, sa iivo kukeduvya kwetu hame-so ya Tito kunda mbuli ya kindedi. ¹⁵ Naivo lukunde lwakwe kwenyu lugenyelesa, akakumbukila ivo nyuwe nyose mwadahile mkategeleza, na ivo mwamhokele kwa wogofi na kuzingiza. ¹⁶ Nna kinyemi, kwaviya nadaha kuwahuwila kindedindedi kwa kila mbuli.

Kulava kwa ukise

8 Wandugu zangu chaunga mmanyeye, mageleko heyeiina maliho yadya Mnungu awenk'hile want'hu wamhuwile Kilisito wa Makedonia. ² Wahuwila wa kudya nawagezigwa vitendese kwa makunt'ho, mna kinyemi chawe nekinda kikulise, no kongezekele-sa mwo ukise wo kulava kwawe, hamwenga na kugamba nawanda wakiwa vitendese. ³ Nadaha kulava uwona kugamba nawanda wakise kuligana no udahi zawe hata kujink'ha. Kwa kuunga kwawe wenye, ⁴ nawa kilombezesha wenk'higwe luneka mwe mbuli ya uwedi uno, mwo kunda ndala mo kuwambiza want'hu wa Mnungu uko Uyahudi. ⁵ Ayo yajink'ha yadya

nekikakawiila! Nk'hongo wakelava woho wenye kwa Zumbe, akajika naho kwa kuunga kwakwe Mnungu wakelava woho wenye kuchambiza suwe. ⁶ Ivo kimgambila Tito yehe akongile indima ino kui gen-deleza no kuwambizani kubindiliza indima ino kwa lukunde. ⁷ Nyuwe mna kila kint'hu mwo mhuwi, mwo kulonga, no umanyi na kukombeka kose mo ku-damanya uwedi na lukunde lwenyu kwetu, na ivo chawakawiila mpate mbazi yabindile wingi.

⁸ Hikuwalagiza, mna naunga du kulagisa wamwenga ivo waku kombeka kwambiza vileke nimanye ivo lukunde lwenyu ivo lwili lwa kindedi. ⁹ Kwaviya mmanyeye ukwinkwa kiya hemwiwagilwe cha Zumbe ywetu Yesu Kilisito, ivo eli mgoli, kaketenda yehe mwenye kunda mkiwa, kwa kuwazungulani nyuwe, vileke awatendeni nyuwe kunda wagoli kwo ukiwa wakwe. ¹⁰ Fanyanyi zangu ni kugamba, ni vedi viten-dese, kwa nyuwe kubinda haluse kiya mkongile mwo mwaka womboke. Hiyo kugamba nomnda wank'hon-go du kudamanya, mna ni hamwenga no kuunga kuidamanya. ¹¹ Mbindilize indima iyo, na kwa ivo mkeikile lumwe kuunga kudamanya ivo, sa iivo mkakeike lumwe kukint'hiza kuligana na ivo no mda-he. ¹² Uneva mwakombeka mwo kulava, Mnungu na azumile malavo yenyu mwa kiya mnt'hu ananacho, hiyo kiya mnt'hu henanacho.

¹³ Hikuunga vinda kugamba wamwenga wande na kint'hu wamwenga nawo waswese, mna kwaungwa kunde na kuligana. ¹⁴ Kwaviya ivi haluse mnanavo, ni-ho mkuungwa kuwambiza wadya wose heweina kint'hu, niho Umwo mkanda hemwiina, watuhu wananavo nawa myambizeni, mwe kutenda ivi wose nawande waliganywa. ¹⁵ Saviya enga ivo viwandikwe kugamba yudya akuduganya vint'hu vingi, hana navo vikumkint'ha, na yudya akuduganya vigeke ananavo vikumkint'ha. ¹⁶ Namtogola Mnungu ageile nkwinia mwo moyo wa Tito, nkwinia izia nnanazo zo kuwambizani. ¹⁷ Kazumila viya kimgambile, naho kwaviya ana nkwinia kujink'ha ayo keza kwenyu kwa kuunga kwakwe. ¹⁸ Chegala ndugu ywetu akuhuwiliswa ni want'hu wamhuwile Kilisito, hamwen-ga na Tito, kwa ivo akudamanya ndima yo kubilikiza Mbuli Yedi. ¹⁹ Naho hiyo ivo du, mna kasagulwa ni mafyo ya want'hu wamhuwile Kilisito, kunda na suwe mwo uwedi uno wa kwigala undima uno kikudamanya kwaajili ya ukulu wa Zumbe na kulagisa ivo ivedi kiku-unga. ²⁰ Chanda na wengele kise kwingila mwe kulabi-la mwe kukimaila kwetu digeleko idi ditana. ²¹ Ukawiilo wetu hiyo kudamanya vedi kwa Mnungu du, mna iviya iviya mwa meso ya want'hu. ²² Kwaviya chamwigala ndugu ywetu, kimgeza nk'hanana nyingi, na kumu-wona nk'hanana zose aungisa kuwambizani, naho haluse kanihuwilisa kujink'ha hadya nk'hongo. ²³ Tito ni miyangu, naho chadamanya ndima hamwenga naye kwajili yenyu, mna mwa awo ndugu zetu watuhu wakwiza hamwenga nawo, awo ni wegala ulosi wa mafyo ya wahuwila wa Kilisito, ukulu unde kwa Kilisito. ²⁴ Ivo lagiseni ikindedi cho lukunde lwenyu kwawe

hameso ya want'hu wamhuwile Kilisito, no kukeduvya kwetu kwajili yenyu.

Wambizi kwa wahuwila wa Kilisito

9 Haviihile hata hina waandikileni mwe mbuli yo wambizi wibalwe kwa wasuntilwa. ² Himanya kugamba mwaungisa kwambiza, naho hikeduvya kwajili yenyu hameso ya want'hu wa Makedonia, Nehigamba, "Wandugu zetu wa Akaya wakeika lumwe kulava kukongela mwaka womboke". Kudya kukombeka kwenyu kuwasongeza want'hu wengi wa Akaya. ³ Haluse nehiwegala wandugu awa vileke kukeduvya kwetu mwa nyuwe mwe mbuli ino kusekunda kwa milosi du, mna inde enga viya nilongile kugamba, nomkeike lumwe no wambizi wenyu. ⁴ Kwa vovose, uneva want'hu kulawa Makedonia kinezanya niyo wawabwiilani kugamba hamkeikile lumwe, nekikeivise soni, hi mwe zisoni za nyuwe, mna kwa kudya kuwahuwilisa nyuwe. ⁵ Ivo hiona kugamba neiungigwa kuwalombeza wandugu, wanilongoele, no kuika lumwe mwe digeleko dyenyu mgambile nomlave. Naino neinde iikwa lumwe Umwo habula, naho neilagise kugamba mwalava kwaviya mwaunga ukulava, hiyo kwaviya mgambigwa mlave.

⁶ Mkumbukile kugamba akuhanda mbeyu ngeke naalozole vigeke, akuhanda mbeyu nyingi naalozole uvikilwa. ⁷ Kila mnt'hu alave enga viya akuona kunda ni vedi, kwa moyo hiyo kwa kutigizwa, kwaviya Mnungu awaunga wakulava kwa kinyemi. ⁸ Naye Mnungu adaha kumink'hani nyuwe kujink'ha viya mkuunga, vileke mazuwa yose mnde navo viya mkuviunga, vikuwegusani, mdahe kwambiza mwe vingi kwa kila ndima yedi. ⁹ Enga ivo iwandikwe, "Awenk'ha kwa ukise wadya heweina kint'hu, uwagilwa wakwe ni wa ulo na ulo."

¹⁰ Naye Mnungu akuwenk'hani mbeyu zo kuhanda, ne mikate yo kudya naamink'hani naho mbeyu zose mkuziunga, naho naazitende zihote, zikule, no kweleka cheleko cha ugoli, kulawa mwo uwedi wenyu.

¹¹ Mazuwa yose naawenk'hani ugoli wa kwigusa, kuwatenda mnde wakise mazuwa yose, vileke awengi wamtogole Mnungu, kwa amageleko yenyu wakuyahokela kulawa kwetu. ¹² Undima uno mkudamanya hiyo kuwegaila du want'hu wa Mnungu viya wakuviunga, mna iviyaiviya neinde watende want'hu kumtogola Mnungu. ¹³ Kwajili yo wambizi mkudamanya, muwatenda, want'hu wamtogole Mnungu kwa uhuwilwa udyo mnanawo, na kukeiila kwenyu mwe Mbuli Yedi ya Kilisito, no udyo ukise mnanawo kwa want'hu wose.

¹⁴ Naho nawa wavikileni nyuwe kwa moyo, kwajili yo udyo uwedi, udyo Mnungu amlagiseni. ¹⁵ Kimtogole Mnungu ko uwedi wakwe hakikudaha hata kuusimwila ivo vikuwagilwa.

Paulo agombela undima wakwe

10 Miye Paulo want'hu wamwenga wanigamba ni mkali Umwo handa hale na nyuwe, mna ni

mjalumu handa na nyuwe nt'humba na nt'humba kwe digeleko dya Mnungu no uwedi wa Kilisito. ² Kiya huunga kwenyu ni iki, mse kunitenda ninde mkali Umwo heza, Kwaviya himanya kindedi kugamba nadaha kunda mkali kwa wadya wose wakugamba chekala kwa kulongozwa ni mbuli za mwe isi. ³ Ni kindedi chekala mwe isi, mna hakikutoana nk'hondo enga want'hu we isi ivo wakutoana. ⁴ Vitoanilo vetu va nk'hondo hiyo vitoanilo va kimnt'hu, mna ni vitoanilo va nguvu za Mnungu, kwa uwo, chamola magomela, chamola uhi-gani wa udant'hi, ⁵ chakinya hasi weduvi wowose ukukeinula kinyume na umanyi wa Mnungu, fanyanyi zose chazitaha na kuzitenda zimtegeleze Kilisito. ⁶ Mnajika kunda kindedi want'hu waivi, nekidahe kusulumiza kila mnt'hu heekwiva.

⁷ Nyuwe mwavikaula vint'hu kwa kuse du! Eyuko mnt'hu yeyose akukegamba yehe mnt'hu ywa Kilisito? Vedi! Mlekeni afanyanye mwenye kugamba enga viya yeye eli ywa Kilisito, suwe naswe nivo kili. ⁸ Du hikuona soni hata uneva hiketogolesa, mwo udahi udyo kink'higwe ni Mnungu, kakink'ha udahi wa kuwazengani, hiyo kuwamolani. ⁹ Hikuunga inde kugamba nawogofyani mwe zibaluwa zangu. ¹⁰ Wamwenga wagamba, "Baluwa za Paulo zaluma naho zina milosi mikali, mna akanda hamwenga na suwe ni msokezi, naho milosi yakwe haina dyodyose". ¹¹ Want'hu enga awo waungwa kumanya kugamba, yadya huwandika mwe zibaluwa handa hale na nyuwe, na yadya hulonga mwo mnomo kikandanya, yose ni ya mwenga.

¹² Kwa vovose hakikugeza kukeliganyiza na wadya kuketogola woho wenye. Want'hu wakutenda woho wenye kunda kihimo cho kukehimila, wakeliganya woho wenye kwa wenye, awo ni wahezi.

¹³ Wefenyi wetu haujink'hile kihimo, kukefenya kwetu nokunde mwe kihimo che ndima kink'higwe ni Mnungu, indima kiku idamanya hata kwenyu. ¹⁴ Ivo hakijink'hile mihaka mwo widuvi wetu umwo chezaga kwenyu. Kwaviya ni suwe chandaga we nk'hongo kwiza kwenyu kuwegailani Mbuli Yedi ya Kilisito.

¹⁵ Hakikukefenyela ndima idya idamanywe ni want'hu watuhu kujink'ha kihimo kiya kink'higwe ni Mnungu. Ila chakawiila kugamba mhuwi wenyu nougenyele mwa nyuwe kwa mihaka akiikile Mnungu. ¹⁶ Aho neki-dahe kubilikiza Mbuli Yedi mwe ziisi zint'huhu hale na nyuwe, naho hiyo mbuli ya kukefenya kwa ndima aidamanywe ni want'hu watuhu na kunt'hu kutuhu.

¹⁷ Saviya enga ivo viwandikwe, "Yeyose akuunga kukefenya akefenye mwa yadya yadamanywe ni Zumbe." ¹⁸ Kwaviya akuzumilwa hiyo yudya mnt'hu akukeona mwenye kugamba kazumilwa, ila ni yudya akuonwa ni Mnungu kugamba kazumilwa, uyo niye azumilwe.

Paulo na wegala ulosi wadant'hi

11 Finyilizeni ludodo kwajili yangu, hata uneva ni mhezi vihi!. Finyilizeni du! ² Nawaonelani finyu, enga ivo Mnungu akuwaonela, nyuwe mkeiga kigoli mtana nikitumizile kwe mgosi yumwenga du, uyo Yesu

Kilisito. ³ Mna nogoha kugamba ubala wenyu no wazaganywe kuuleka uhuwilwa wenyu we kindedi kwa Kilisito, Sa iivo, dizoka kwo upapala wakwe dyam-dant'hilizaga Hawa. ⁴ Kwaviya kwa kinyemi mwamhokela mnt'hu yeyose akumiziilani, no kuwabilikiza mbuli ya Yesu mtuhu, hiye judya Yesu kibilikize ulosi wakwe, naho mwazumila Muye na Mbuli Yedi na ulosi hewiligane na uduya suwe kibilikize!

⁵ Hangi uneva kugamba miye ni mdodo kwa dyodyose, mwa wadya wose wakwitangwa wegala ulosiyenyu wakulu. ⁶ Vadahika hidahile kulonga, hina umanyi, kiitenda imanyike kwenyu mwo lupisi lwose, naho kwavovose. ⁷ Togoleni nehibalanga miye kweseleza vileke nyuwe mkwezwe, kwaviya nehi wabilikizani Mbuli Yedi ya Mnungu haheina kulihigwa? ⁸ Umwo nandaga hadamanya ndima kwajili yenyu, nandaga haleligwa ni mafyo ya wahuwila wa Kilisito matuhu. Nadaha kugamba nawahokaga vint'hu vawe vileke niwadamanyilani ndima nyuwe. ⁹ Naho Umwo nandile na nyuwe, hyegame mwenyu haunga chochose. Wandugu zangu kulawa Makedonia nawakanigaila kila kia nehaunga enga. Nehinda na wengele vitendese nise kwegamila kwenyu kwa dyodyose diya, naho neni gendeele kutenda ivo. ¹⁰ Kwe kia ikindedi cha Yesu Kilisito nnanacho, hahali yeyose akuunga anitende nise kukeduvya hant'hu hohose mwe Akaya. ¹¹ Nigambe kugamba hikumuungani? Mnungu kamanya kugamba namiungani.

¹² Nanigendeele kudamanya kiya hudamanya ivi haluse, vileke wadya wakuzumngula luneka wase kulupata, ludyala luneka lwa kukeduvya kugamba wadamanya enga ivo suwe kikudamanya. ¹³ Kwaviya want'hu awo ni wegala ulosi wo udant'hi, wakudamanya ndima kwa nyambi, wakukehitula woho wenye kunda enga wegala ulosiya Kilisito. ¹⁴ Nivedi! Suwe hakikwehelwa kwaviya hata Mwavu mwenye adaha kukehitula no kunda enga watumigwa ywo ung'azi. ¹⁵ Elo uneva wandima wakwe wakehitula woho wenye kunda enga wandima we kindedi hiyo kint'hu cha kwahela, kwo kubindiliza nawahokele kiya kiwagilwe izindima zawe.

Paulo akunt'ha mwo utume wakwe

¹⁶ Navuzagiza, mnt'hu asekunigamba miye ni mhezi, mna uneva mwagamba miye ni mhezi, nizumileni ludo dodo enga mhezi, vileke name ninde na kukeduvila ludo dodo. ¹⁷ Naivo kiya hulonga ivi haluse, hiyo kiya Zumbe anilagize nilonge, mwe imbuli ino yo kukeduvya, kindedi nalonga enga mhezi. ¹⁸ Kwaviya awengi wakukeduvila mbuli ze isi, miye name neni keduvye. ¹⁹ Nyuwe wenye muwabala, naivo kwa kinyemi mwafinyiliza hata awahezi. ²⁰ Naho mwafinyiliza hata mt'hu akuwatumagizani, akumyonk'hani, akawatahahi, akuwabelani, akuwasant'hulani vibao mwo uso. ²¹ Nazumila kugamba nekindilisa wasokezi kuyadamanya ayo. Mna yeyose akugeza kukeduvila kint'hu, nalonga enga mnt'hu mhezi, miye name neneduvya kwa icho. ²² Woho Waibulania? Miye name ni

Muibulania. Woho Wazilaeli? Hata miye ni Mzilaeli. Wowo ni welekwa wa Ibulahimu? Hata miye. ²³ Woho ni wandima wa Yesu Kilisito, nalonga enga mkilalu, mna mtumwa ywedi kujink'ha woho! Hidamanyisa ndima, hivugailwa mwe mavugailo nk'hanana nyingi, hitoeswa, nk'hanana zose hinda hagihi no kubanika. ²⁴ Nkanana shano Wayahudi wanitoa ngoda milongo mitatu na kanda, ²⁵ Nkanana nt'hatu hitoigwa ni Walumi, naho hitoigwa maiwe nk'hanana imwenga, ngalawa yangu inivunikila nk'hanana nt'hatu mwa mazi, naho nezaga kunda mwa mazi kilo kimwenga na msi umwenga. ²⁶ Mwe zint'hambo zangu zinyingi nakaulagwa ni nk'hondo ya nk'hananao na wahoki, mwe nk'hondo ya Wayahudi na want'hu hi Wayahudi, nakaulagwa na nk'hondo za mwe mizi, naho kwa makala yaihile, mwe bahali, naho nk'hondo yangu neinda kwa wambuya wa wadant'hi. ²⁷ Hidamanyisa ndima no kwangadika, nk'hanana nyingi hicheleza, sala na nk'hilu nehinda navo, nk'hanana nyingi nehafunga no kwikala mwe mp'heho hiina suke. ²⁸ Haheina kujala mbuli zimwenga nyingi, kila zuwa hitozigwa na ndima za mafyo ya wahuwila wa Kilisito yose. ²⁹ Yumwenga akanda hakudaha, name nanda hikudaha, uneva yumwenga anagwizwa, moyo wangu waluma.

³⁰ Uneva hakeduvya nakeduvya kwa vint'hu vikunilagisa ivo nili msoka. ³¹ Mnungu na Tati yakwe Zumbe Yesu zina dyakwe neditogolwe ulo na ulo, yehe kamanya kugamba miye hikudant'ha. ³² Umwo nandaga Damesiki mkulu weisi ehasi ya zumbe Aletasi, aikaga wamizi mwe zink'hili zo mzi vileke wanigwile. ³³ Mna naselezlagwa mwedi langa kwa molukazi kwa gahu niyo namsumka.

Maona no Ugubulo wa Paulo

12 Nakeduvya hata uneva hina icho nenihokele mwo kukeduvya uko, mna neniwagambileni amaona no ugubulo, nink'higwe ni Zumbe. ² Miyaka mlomgo na mine yomboke, kwandaga na mhula ywa Kilisito yumwenga aguhagwa mpaka mbingu ya katatu, hikumanya kugamba, mnt'hu uyo aitaga no umwili wakwe, hegu aitaga kimp'heho, mna Mnungu kavimanya ivo. ³ Navuzagiza kulonga, himmanya mnt'hu uyu kugamba egalagwa kulanga, navuzagiza kulonga, hikumanya kugamba yandaga kindedi hegu wandaga ulagiswa, Mnungu mwenye niye amanyize ⁴ na uko evaga vint'hu va kinyele, ni vint'hu mnt'hu heekudaha kuvilonga. ⁵ Kwa ivo nakeduvila umnt'hu uyu, mna heni keduvye, miye mwenye, mna neni keduvye mwe viya vint'hu vikunilagisa usokezi wangu. ⁶ Naungile kukeduvya, hegu hyandile mhezi kwaviya nenilonge ni kindedi, mna henikeduvye kwaviya hikuunga yeyose akaniwona miye ni mkulu kujink'ha ivo akuniyona, na ivo akuniva hulonga. ⁷ Mna vileke ninde kuse yo kukeduvya kwe vint'hu ivingi nivione, nigelwa mbagi mo mwili wangu, nikwinga mtumigwa ywa Mwavu, anitumize no kuketenda nise kukeduvya. ⁸ Namlombezaga Mnungu nk'hanana nt'hatu, mweidi, no kumuila adilave mo mwili wangu. ⁹ Mna uhutuzi

wakwe wandaga. "Uwedi wangu wakwigusa Kwaviya udahi wangu ukulisa Umwo ukanda kusokela." Naone-sa kinyemi kukeduvila kwo usokezi wangu vileke udahi wa Kilisito wikale mwangu. ¹⁰ Miye neguswa ni usokezi, kuhomola, kukunt'ha, kusulumila, madala, kwa kumzungula Kilisito kwaviya Umwo handa msokezi niho hunda no udahi.

Kiyangayanga cha Paulo mwa wakolinso

¹¹ Neketenda enga mhezi, mna nyuwe ninyuwe we mkuleka handa ivo. Mna ni nyuwe nomkawagilwa mnitogole. Hata uneva miye hikint'hu, kwavovose miye hiyo mdodo kwe wegala ulosiwenyu wose wadya wakugambigwa wakulu. ¹² Vihungi vingi na mbuli za kweehela vikunilagisa kugamba miye ni mwigala ulosi vidamanywa mwenyu hamwenga no kufinyiliza kwingi. ¹³ Nyuwe mhungukilwai kujink'ha want'hu wamhuwile Kilisito watuhu mna miye hiwazamileni. Nioneleni mbazi kwa idi! ¹⁴ Aka ni katatu kangu kugamba hikeika lumwe kwiza kuwatalamkilani naho heninde nt'wika dya kwetwika kwenyu. Namiungani nyuwe hiye matundu yenyu. Yakujink'ha ayo wana wadodo hiyo woho wo kuwambiza welesi ila welesi nao wakuungwa kuwambiza wana wawe wadodo. ¹⁵ Neni na kinyemi kutimila vose nnanavo, na miye mwenye, vileke nimyambizeni. No mniunge Kwaviya miye namiungisani? ¹⁶ Nomzumile naho kugamba, hyamizamileni wamwenga wagamba nehinda mbala no upapala. ¹⁷ Togoleni nehiwadant'hilizani woho nawatumile kwenyu? ¹⁸ Nihi mlombeza Tito kwiza uko, nuyo natuma na ndugu ywetu mtuhu, mhuwila ywa Kilisito hamwenga na yehe mwadaha kugamba Tito amidant'hilizagani? Miye na yehe hakidamanye yahamwenga, mwa Muye msuntilwa? ¹⁹ Mafa mwadaha kugamba, suwe chakegombela mwa meso yenyu bule! Chalonga enga viya Kilisito akukikawiila kulonga mwo udahi wa Mnungu, naho kila kikudamanya ni kwa kuwambizani nyuwe wambuya zenyu. ²⁰ Nogoha kugamba heza kwiza aho, neniwabwileni kinyume na viya nehaunga nyuwe mnde naho nomnionone name kunda vituhu na viya nomkaunga ninde. Nogoha kugamba nenize nibwiile nk'humbizi na finju na maya no kukeunga nyuwe wenye du, kwinuulana mbuli no kutetana weduvi na nk'humbizi. ²¹ Nogoha kugamba heza kwiza naho Mnungu wangu naanitende kunda wa hasi mwa meso yenyu, naho nihongeze kwa wadya

wengi wadamanyaga wavu aho nk'hongo ni hawaungile kweiila kwe zimbuli zawe ziihiye, no wavu wo uhabwasi.

Makanyo na ndamsa ya mzigilizo

13 Ino ni nk'hanana ya katatu yangu kwiza kuwa talamkilakila. Mawandiko wagamba, "Kila gam-bilizo dyafaha ditalaulwe he uwona wa want'hu waidi na kugendeela." ² Nehilonga kale kwa wadya wose wataendaga wavu nk'hongo, aluse nalonga naho handa hale nihale, wose wadya watendile wavu haheina kweiila, na wadya watuhu, heza kwiza heni waonele mbazi. ³ Kwaviya mwaunga mmanye kugamba Kilisito alonga kombokela miye, Umwo akawadamanyilani ndima, yehe hi msoka, ila udahi wakwe wadamanya ndima mgati mwenyu. ⁴ Kwaviya hata uneva awambagwa mwo msalaba kwajili yo usoka, mna haluse ekala kwa udahi wa Mnungu. Suwe naswe kiwasokezi, mna nekikale naye kwa udahi wa Mnungu kwajili yenyu.

⁵ Kehimeni wenye mdahe kumanya kugamba mna mhuwi. Viya nyuwe hamanyize kugamba Yesu Kilisito emndani mwenyu? Uneva hiyo ivo nyuwe mdunduga pele. ⁶ Mna nakawiila kugamba nyuwe mmanya kugamba suwe hakidunduge. ⁷ Suwe chamlombeza Mnungu kugamba mse kudamanya wavu wowose, hiyo kilagise kugamba suwe kiwant'hu wedi, mna mdahe kudamanya ayedi, hata kinaoneka kunda kihumigwe. ⁸ Kwaviya hakikudaha kukihiga ikindedi, ila chekala mwe kindedi. ⁹ Kwaviya suwe chelelwa kunda wasokezi, mna nyuwe mwi wadahi, naivo chalombeza kugamba mnde wakint'hile. ¹⁰ Ivi nivo vikuleka nawa wandikilani ivi haluse handa hale na nyuwe, naivo heza kwiza uko, hikwiza kunda mkali kwenyu kwo udahi nink'higwe ni Zumbe, udahi wa kuwazengani, hiyo kuwakinyani.

¹¹ Elo haluse wandugu zangu chalagana! Damanyeni zimbuli zenyu, tegelezeni yadya huwagambila, ivaneni, ikaleni kwa utondowazi, naye Mnungu wo lukunde no utondowazi naande hamwenga na nyuwe.

¹² Mkelamse kwa kilagiso cha lukunde msuntilwa.

¹³ Want'hu wose wa Mnungu wa uku wawalamsani.

¹⁴ Geleko dya Zumbe Yesu Kilisito lukunde lwa Mnungu no uhamwenga wa Muye ywa Mnungu nowikale na nyuwe nyose.

Wagalatia

ULONGOELO

Baluwa ya Wagalatia yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Paulo 1:1. Ino ni baluwa kulawa kwa Paulo kwita kwa mafyo ya want'hu wamhuwile Kilisito, naho baluwa ino yawandikagwa mwo lupisi lwa mgati mwe miyaka ya milongo mine na mnane kubula milongo mishano na mfungate kulawa aho Yesu eze elekwe. Yadahika kugamba Wagalatia nawanda wekekala mwo mkowa wa Galatia uwo wandaga ukalongozwa na Waloma. Wamanyi hawamanyize ikindedi kugamba Paulo andaga hii umwo akawandika baluwa ino, mna yadahika andaga ko mzi wa Efeso hegu Kolinso.

Paulo awawandikilaga want'hu wose wamhuwile Kilisito ikanda Wayahudi hegu hi Wayahudi awo wekalaga uko Galatia. Awandikaga vileke alemeze mahinizo ya udant'hi yakugamba mnt'hu amhuwile Kilisito aungigwa atimile miko ya Kiyahudi kulawa mwe Ndagano ya Kale, enga mbuli ya kuvinilwa. Kwandaga na want'hu wamwenga mwa wadya wamhuwile Kilisito wandaga waketangwa Wayudaiza, awo wandaga wakatigiza want'hu wose hi Wayahudi wamhuwile Kilisito wavinilwe. Naho nawanda wakahiga mwe udahi we mbuli ya ugala ulosi wa Paulo. Kwa kukegombela mwenye Paulo autambalisa ugala ulosi wakwe kwa kusimuila mbuli zakwe 1:11-2:14 naho kaigombela Mbuli Yedi kwa kutambalisa kugamba uyokozi chaupata kwa sila ya kumhuwila Yesu Kilisito du 2:16. Uyokozi walawa mwo uwedi wa Mnungu akuulagisa na hiyo kulawa kwe imi-tendele ya want'hu.

Yemndani

Paulo akonga baluwa yakwe kwa kuyalamsa mafyo ya want'hu wakumhuwila Kilisito wakwikala uko Galatia 1:1-5.

Akajika Paulo atambalisa mbuli zakwe mwenye vileke agombebe uhinizi wakwe na kulagisa kugamba kageza kwikala kwa kutimila miko mna hadahaga 1:6-2:21.

Naho atambalisa vitendese ndima ya miko na uwedi wa Mnungu mwe uyokozi 3-4.

Akajika, alava malagizo yakuungwa mwo wikazi wedi wa want'hu wamhuwile Kilisito 5-6:10.

Elo Paulo abindiliza baluwa yakwe kwa kulamsa na kuwaunga wakumbukile kugamba kuhitulwa na Mnungu vileke unde mnt'hu mh'ya ni mbuli iwagiliswe kujink'ha miko ikudamanywa mwo mwili, enga viya kuvinilwa 6:11-18.

¹ Miye Paulo hinda mwigala ulosi hisagulwe ni want'hu, hegu kwa udahi wa mnt'hu, mna hisagulwa ni Yesu Kilisito na Tate Mnungu amuuyule Yesu Kilisito. ² Wandugu wose wehamwenga na miye chayalamsa mafyo ya wahuwila wa Kilisito wa uko Galatia.

³ Nawalombezalani uwedi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tati yetu, na kwa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, vinde na nyuwe. ⁴ Kilisito kalava ugima wakwe kwajili yo wavu wetu, vileke akikombole mwe isi ino ya haluse yo wiihi, enga viya aungile Mnungu Tati yetu.

⁵ Ukulu unde kwa Mnungu ulo na ulo! Taile.

Haihali Mbuli Yedi nt'huhu

⁶ Nehelwa kugamba mwasunguza kumleka enga ivi yehe awetangeni mwo uwedi wa Kilisito, nakuzumila mbuli nt'huhu ikugambigwa Mbuli Yedi. ⁷ Ikindedi haihali Mbuli Yedi nt'huhu, mna weyuko wakuwaza-ganyani no kuunga kuihitula Mbuli Yedi ya Kilisito.

⁸ Mna uneva ni yumwenga ywetu, hegu mtumigwa ywa kwe mbingu, anawabilikizani ulosi wowose heukuligana na Mbuli Yedi idya kiwabilikizeni, aligitwe ni Mnungu! ⁹ Enga ivo chalongile nk'hongo, haluse navuzagiza, uneva mnt'hu yeyose naawabilikizeni mbuli nt'huhu ikugambigwa ni Mbuli Yedi, heiligane na idya Mbuli Yedi mwihokele, aligitwe ni Mnungu!

¹⁰ Ivi aya hulonga nazungula kuzumilwa ni want'hu hegu ni Mnungu? Ivi naunga niwelele want'hu? Hata haluse nandile nawelele want'hu, hegu hyandile mndima ywa Kilisito.

Ivo Mnungu amsagule Paulo kunda Mwigala ulosi

¹¹ Wandugu zangu, mmanyeye kugamba Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito kiwabilikizeni hiyo ya kimnt'hu. ¹² Hi-hokele kulawa kwa mnt'hu yeyose, naho hihinizwe ni mnt'hu, mna Yesu Kilisito mwenye niye anigubuilwe.

¹³ Mwiva ivo nekalaga mwo wikazi wo kuitoza sila ya

Kiyahudi ya kumtimila Mnungu, ivo akombekesaga kuwasulumiza want'hu wamhuwile Mnungu no kuunga kuwabananga pele. ¹⁴ Heiye, miye nehiwahuma weyangu wengi we dilika dyangu mwo kuitoza sila ya kumtimila Mnungu ywe Kiyahudi. Niyo nakombekesa kutoza vihendo va wakale wetu.

¹⁵ Mna Mnungu kwo uwedi wakwe anisagulaga kukongela aho nandaga niki kwelekwa, niyo anitanga nimdamanyile ndima, ¹⁶ aho eze alamule kunigubuila mwanawe, vileke nibilikize Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito kwa want'hu hi Wayahudi, name hyaungaga ulangiliz kulawa kwa mnt'hu yeyose, ¹⁷ naho hikweile kuita Yelusalemu kwa wadya wanilongoelaga kunda wegala ulosi, mna nehinda kuita kwe isi ya Waalabu niyo nauya naho kwo mzi wa Damesiki. ¹⁸ Yombokaga myaka mitatu niho naita Yelusalemu vileke hamtegeleze Petulo, yudya akwitangwa Kefa, niyo nekala kwakwe mazuwa mlongo na mishano. ¹⁹ Mna himuwone mwigala ulosi mtuhu, mna himuona Yakobo nduguye dya Zumbe Yesu. ²⁰ Aya huwawandikilani ni ya kindedi, Mnungu kamanya kugamba hikulonga udant'hi. ²¹ Naho naitaga si za Silia na Kilikia. ²² Mna lupisi ludy hya manyikaga kwa want'hu wamhuwile Kilisito weli uko Uyahudi, ²³ icho wamanyize du ni kiya wevile vikalongwa kugamba, "Mnt'hu yudya akisulumizaga, haluse abilikiza umhuwi uduya andaga akageza kuubananga aho nk'hongo!" ²⁴ Niyo wamtogola Mnungu kwajili ya miye.

Paulo ehamwenga na wegala ulosi watuhu

2 Ize yomboke myaka mlongo na mine naitaga naho Yelusalemu, hamwenga na Banaba, naho namguhaga Tito. ² Naitaga kwaviya nehigubuilwa ni Mnungu niite ukwo, ukwo nekidugana na vilongozi wakulu du, niwagambile Mbuli Yedi huibilikiza kwa want'hu hi Wayahudi. Vileke ndima yangu idya nidamanye na ino huidamanya ivi haluse isekunda hikint'hu. ³ Hata mbwiyangu Tito uyo nandaga naye, hamwenga na kugamba andaga Mgiliki, hatigizagwa kuvinilwa enga kilagiso cha kugamba yehe ni yumwenga mwa want'hu wa Mnungu. ⁴ Mbuli iyo yalailaga kwaviya kwandaga na wandugu wamwenga wa udant'hi, wengile wenye kwa kinyele na kupelemba vilekelwa wetu kinanao mwe kulungana kwetu na Kilisito Yesu, vileke wadahe kukitenda watumwa. ⁵ Mna hakizumilane nawo mbwitu, vileke ukindedi wa Mbuli Yedi usigale nanywe mazuwa yose.

⁶ Want'hu wakutunywa kunda nawo vilongozi hawongezele chochose kihya mwo ulosi wangu. Na uneva nawanda vilongozi hegu bule, kwa miye hi kint'hu kwaviya Mnungu hakwazagula mnt'hu. ⁷ Mna vituhu vakwe nawamanya kugamba Mnungu kanink'ha ndima ya kubilikiza Mbuli Yedi kwa want'hu hi Wayahudi, enga viya Petulo atumigwe kubilikiza Mbuli Yedi kwa Wayahudi. ⁸ Kwaviya yehe Mnungu amwink'hile udahi Petulo kunda mwigala ulosi kwa Wayahudi, Mnungu uuyo niye anitendile kunda mwigala ulosi kwa want'hu hi Wayahudi. ⁹ Ivo, Yakobo na Petulo uyo Kefa na

Yohana wadya wamanyike kugamba nawo vilongozi wakulu, wabunk'hulaga kugamba Mnungu niye anik'hile uwedi wakwe nidahe kugenda kubilikiza mwa want'hu hi Wayahudi, niyo wakitoza mkono miye na Banaba, kulagisa kugamba kihamwenga, vileke suwe kikadamanye ndima kwa want'hu hi Wayahudi, woho nawo wadamanye ndima kwa Wayahudi. ¹⁰ Mna nawakilombeza mbuli imwenga, kiwakumbukile wakiwa, nacho nicho kint'hu huungisa kukidamanya.

Paulo amhiga Petulo

¹¹ Mna Petulo uyo Kefa eze abule mwo mzi wa Antiokia, nehimhiga mwe kieti kwaviya yandaga pwilili kabananga. ¹² Petulo nakazoela kudya hamwenga na want'hu hi Wayahudi, mna umwo want'hu watuhu watumigwe ni Yakobo weze wabule, niyo akonga kukepagula no kuleka kudya na want'hu hi Wayahudi kwa kuwogoha wadya nawakatigiza ukuvinilwa. ¹³ Niyo wandugu watuhu we Kiyahudi nao wakelunga hamwenga na Petulo mwe zimbuli zo utondwe, hata Banaba naye nakazaganywa no utondwe wawe. ¹⁴ Nize nione kugamba hawakudamanya vedi kuligana ne kindedi che Mbuli Yedi, namtililaga Petulo uyo Kefa hamgamba mwa meso ya want'hu wose, "Hamwenga nakugamba, weye Myahudi mna wekala enga want'hu hi Wayahudi, naho hiyo enga Myahudi. Nii wawatigiza wadya hi Wayahudi wekale enga Wayahudi?"

Wayahudi na hi Wayahudi wayokolwa kwa mhuwi

¹⁵ Ikindedi suwe ki Wayahudi putu, naho hiyo want'hu hi Wayahudi wakwitangwa ni Wayahudi kugamba wata wavu, ¹⁶ mna kimanya kugamba mnt'hu hakuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa kutoza miko yakwe amwink'hile Musa, mna ni kwa kumhuwila Yesu Kilisito. Suwe naswe nekizumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu kwa mhuwi mwa Kilisito na hiyo kwa kutimila miko. Kwaviya hahali mnt'hu yeyose naazumilwe kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa sila ya kutoza miko. ¹⁷ Mna uneva mwo kuzungula kuzumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu kwa kulunganywa na Kilisito suwe chaoneke wata wavu, haluse nuko kugamba Kilisito achambiza mwo kudamanya wavu? Mbwitu, hiyo ivo! ¹⁸ Mna uneva nakonka kuzenga uhya kiya nabindaga kukimola, aho nalagisa kugamba miye nabananga miko. ¹⁹ Mna mwe miko iyo miye hinda enga hibanika, naho kubanika uko kwigalwa ni miko, vileke nidahe kwikala kwajili ya Mnungu. Miye hinda enga hibanika hamwenga na Kilisito ho msalaba, ²⁰ haluse miye ni mgima mna hiyo miye naho nili mgima, mna ni Kilisito akukwikala mndani mwangu. Na wikazi uwo nnanawo ivi haluse nekala kwa mhuwi, mwo Mwana ywa Mnungu yudya aniungile, vitendese alavaga ugima wakwe kwajili ya miye. ²¹ Hikuunga kuulemela uwedi wa Mnungu. Kwaviya uneva mnt'hu azumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa kutimila miko ya Mnungu enk'higwe Musa, ivo kubanika kwa Kilisito hiyo kint'hu.

Miko hegu Mhuwi

3 Nyuwe Wagalatia, mnda wahezi! Mlogigwa niani? Imbuli yo kuwambigwa Yesu Kilisito mwo msalaba nehiwagambilani pwilili aho mwandaga hawabilikizani enga kugamba nomkamuona. ² Naunga nimanye kint'hu kimwenga. Nyuwe nomhokela Muye ywa Mnungu kwaviya mwadamanya miko ya Mnungu amwink'hile Musa ivo ikuunga, hegu kwaviya mhuwila Mbuli Yedi mwiivile? ³ Mwadaha vivihi kunda wahezi enga ivo? Nomkonga na Muye ywa Mnungu, haluse mwaunga mbindilize kwa udahi wenyu nyuwe wenye? ⁴ Togoleni, masulumizo mengi mpatile yanda ya bule? Ikindedi havikudahika! ⁵ Togoleni, Mnungu awenk'hani Muye ywakwe no kudamanya vihungi mgati mwenyu kwaviya mwadamanya yadya yakuungwa ni miko, hegu kwaviya mweva Mbuli Yedi na kuihuwila?

⁶ Mkauleni Ibulahimu, yehe amhuwilaga Mnungu niyo azumilwa kunda ywedi.

⁷ Haluse elo manyeni kugamba welekwa we kindedi wa Ibulahimu ni wadya wata mhuwi. ⁸ Mawandiko Yakukile yalagisaga kukongela aho kale kugamba, want'hu hi Wayahudi nawazumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu kwa sila yo mhuwi wawe. Naho Ibulahimu agambilagwa mbuli yedi kugamba, "Mnungu naawavikile want'hu wose kwombokela weye." ⁹ Ibulahimu nakahuwila niyo avikilwa, kwa ivo wose wakuhuwila nawavikilwe enga yehe.

¹⁰ Mna wose wakukawiila kudamanya yakuungwa ni miko, waligitwa. Kwaviya Mawandiko Yakukile yagamba, "Kaligitwa kila mnt'hu heekutoza na kudamanya yose yawandikwe mwe kitabu che miko." ¹¹ Ni kindedi kugamba, hahali yeyose akuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu kwa sila ye miko, "Kwaviya akuzumilwa kunda ywedi hameso ha Mnungu neekale kwa mhuwi." ¹² Mna miko haikukawila mhuwi, vituhu vakwe, "Mnt'hu yeyose akudamanya mbuli zikuungwa ni miko, neekale kwe zimbuli izo."

¹³ Kilisito nakakikombola mwe diligito dye miko ya Mnungu amwink'hile Musa, kwajili yetu kasulumila mwo msalaba enga mnt'hu aligitwe ni Mnungu, kwaviya iwandikwa mwa Mawandiko Yakukile kugamba, "Kaligitwa mnt'hu yeyose aholezwe mwo mti."

¹⁴ Mbuli ino neidamanyika vileke kwa sila ya Yesu Kilisito, uvikilwa enk'higwe Ibulahimu, uwabwiile want'hu wose hi Wayahudi. Na iviyaiviya kwa sila yo mhuwi kimhokele Muye yudya kilaganwe ni Mnungu.

Miko na kulagana

¹⁵ Wandugu zangu, naunga niwenk'heni mliganyizo wo wikazi wetu wa mazuwa yose. Hake fanyanyeni mwa want'hu waidi waikile ndagano. Ndagano inanda iikwa kale no kuikilwa kilapi, hahali mnt'hu akudaha kuiusa hegu kongezela kint'hu. ¹⁶ Mnungu alaganaga na Ibulahimu hamwenga na mwelekwa ywakwe. Mawandiko Yakukile hayakugamba, "welekwa wakwe," enga kugamba ni wengi, mna iwandikwa, "na mwelek-

wa ywakwo," nuko kugamba ni yumwenga du, naye nuyo Kilisito. ¹⁷ Icho hulonga ni iki, Mnungu andaga kuika ndagano aho nk'hongo na kwa kulagana, miko iyo yezaga kulongole kugamba myaka magana mane na milongo mitatu, haikuusa dilagano vileke kulagana uko kubanangwe. ¹⁸ Kwaviya uneva geleko dya Mnungu dyakawiila miko ya Mnungu amwink'hile Musa, ivo hedidahe naho kukawiila kulagana kwa Mnungu. Mna Mnungu amwink'haga Ibulahimu kwa ukise geleko idyo kwajili ye dilagano.

¹⁹ Haluse miko ina ndima yani? Miko neiikwa vileke want'hu wamanye ivo weli no udamanyi wa wavu, kubula aho neezile mwelekwa ywa Ibulahimu uyo Mnungu alaganaga. Miko ino neigalwa ni mtumigwa ywa kwe mbingu kwa mkono wo Musa uyo eli mlunganyi. ²⁰ Ikindedi, mlunganyi hakuungwa uneva mbuli yenye ni ya mnt'hu yumwenga, na Mnungu ni yumwenga.

Vilekile kukanda ne Miko

²¹ Haluse nuko kugamba miko ya Mnungu amink'hile Musa, yahigana no kulagana kwa Mnungu? Heviku-dahika mbwitu! Kwaviya uneva kwegalwe miko neikadaha kuwenk'ha want'hu ugima, ivo want'hu hegu nawazumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu kwa sila ye miko. ²² Mna Mawandiko Yakukile yagamba, want'hu wose wavugailwa mwo utumwa wo wavu, naivo wakuhuwila wahokele kiya Mnungu alagane kwa sila ya kumhuwila Yesu Kilisito.

²³ Umwo mhuwi wandile ukei kwiza miko neikitenda wavugailwa kikagojela mhuwi uwo ugubulwe. ²⁴ Elo haluse iyo miko yandaga ni mkaulizi ywetu kubula hadya Kilisito ezaga, vileke kizumilwe kunda wedi hameso ha Mnungu kwa sila yo mhuwi. ²⁵ Mna kwaviya mhuwi wiza, suwe hakimuli naho mwo kukaulwa ni miko.

²⁶ Kwombokela mhuwi, nyose mnda wana Mnungu kwa kulunganywa na Kilisito Yesu. ²⁷ Kwaviya nyuwe nyose mbatizwe kwa kulunganywa na Kilisito mwanda enga ivo eli mwenye Kilisito Yesu. ²⁸ Naho hahali Myahudi hegu Mgiliki, mtumwa hegu mnt'hu mlekelwa, mgosi hegu mvele. Kwaviya nyuwe nyose mnda kint'hu kimwenga kwa kulungana na Kilisito Yesu. ²⁹ Uneva mwi want'hu wa Kilisito, mnda welekwa wa Ibulahimu naho nomhokele yadya Mnungu alagane.

4 Nagamba ivi, uneva mkipe akei mdodo, anda en-ga mtumwa hamwenga na kugamba zumbe wa ugoli wose ni wakwe, ² no lupisi ulo lwose naakaulwe ni walezi na wakimalizi, mpaka aho ho lupisi luikigwe ni ise. ³ Enga iivo naswe umwo chandile enga wana wadodo nekinda watumwa we vint'hu vina udahi vikukimaila isi. ⁴ Mna lupisi lwiikigwe lwise lubule, Mnungu amtumaga mwanawe elekwe ni mvele, elekwe aho miko ya Mnungu amwink'haga Musa ikakimaila, ⁵ adahe kuwakombola wadya wandaga wakukimailwa ni miko vileke suwe kitendigwe wana Mnungu.

⁶ Kwaviya haluse nyuwe mwi wanawe, Mnungu kawegailani Muye ywa Mwanawe mwe mioyo yenyu,

uyo Muye akwitanga “Aba,” nuko kugamba, “Tate.”

⁷ Mna haluse weye hiyo mtumwa naho, mna wi mwana. Naho unanda mwana, weye nawe nouhokele yadya yose Mnungu awaikile wanawe.

Kiyangayanga cha Paulo kwajili ya Wagalatia

⁸ Aho kale mwandaga hamummanyize Mnungu nomnda watumwa we iyo hiyo milungu kindedi. ⁹ Mna ivi haluse mumanya Mnungu, hegu du kigambe Mnungu kamimanyani, inda vivihi mwaviuiya vint'hu ivo visokele na heviina kint'hu vikukimaila isi, nii mwaunga kunda watumwa we vint'hu ivo naho? ¹⁰ Myatozesa mazuwa, ne miezi ne misimo, hamwenga ne myaka. ¹¹ Nogoha kugamba mafa indima yose idya nimidamanyileni hiyo kint'hu!

¹² Wandugu zangu, indeni enga miye ivo nili, kwaviya hata miye hinda enga nyuwe. Hamnidamanyile wiihi wowose kwangu. ¹³ Mkumbukile kugamba unyonge wangu nuwo wanink'haga luneka lwa kunda na nyuwe na kuwabilikiza Mbuli Yedi kwa aho nk'hogo.

¹⁴ Hamwenga na kugamba unyonge wangu nounda gezo kulu kwenyu, nyuwe hamnion kinyala hegu hamnibeile, vituhu vakwe nomnihokela enga kugamba nehinda mtumigwa ywa kwe mbingu wa Mnungu, hegu enga Yesu Kilisito mwenye. ¹⁵ Mwandaga na kinyemi kikulu, haluse kulailai? Miye nadaha kulonga uwona kugamba hegu nomdaha kuyang'ola meso yenyu niyo mwanink'ha miye. ¹⁶ Haluse hinda mnk'hondo ywenyu kwa kuwagambilani ikindedi?

¹⁷ Awo want'hu wakombeka kuwadamanyilani ayedi, mna hiyo kwa wedi. Waunga du wakipange miye na nyuwe vileke nyuwe muwadamanyile ayedi. ¹⁸ Ikindedi ni mbuli yedi kuwadamanyila ayedi want'hu mazuwa yose, na hiyo umwo miye handa na nyuwe du.

¹⁹ Wanangu huwaungisa! Enga viya mvele ehagihi na kwingila nyumba ivo akwangadika, miye name naangadika kwajili yenyu kubula aho nomnde enga Kilisito ivo eli. ²⁰ Nehaunga ninde na nyuwe ivi haluse, namanyize sila yedi ya kulonga na nyuwe! Kwaviya nna kiyangayanga kwajili yenyu.

Mliganyizo wa Hajili na Sala

²¹ Nigambileni nyuwe mkuunga kulongozwa ni miko ya Mnungu amwink'hile Musa, togoleni mwiimanya ivo miko ikulonga? ²² Kwaviya iwandikwa kugamba Ibulahimu andaga na wana waidi, yumwenga elekaga no mtumwa ywakwe, mtuhu naye elekaga no mkaziwe mlekelwa. ²³ Yudya mwana ywo mvele mtumwa elekagwa enga viya wakwelekwa want'hu wose. Mna yudya mwana ywo mvele mlekelwa, elekagwa viligane naivo Mnungu alagane. ²⁴ Mbuli izi zinda mliganyizo, wavele awa waidi ni mliganyizo wa ndagano mbili. Yudya Hajili wanawe welekwe mwo utumwa ni mliganyizo we ndagano idamanyike mwo mnima Sinai. ²⁵ Hajili aliganyizwa na mnima Sinai wili uko kwe isi ya Waalabu, naho ni mliganyizo wa Yelusalemu ya ivi haluse, wili mwo utumwa hamwenga na wanawe.

²⁶ Mna, Yelusalemu ya kulanga kwe mbingu ni enga mvele mlekelwa, naye niye mami yetu. ²⁷ Kwaviya iwandikwa kugamba,

“Unde na kinyemi, weye mgumba!

Towa nk'helegele na wange weye hwimanyize usungu wa kwingila nyumba!

Kwaviya mvele ywa yudya asigwe naande na wana wengi

kujink'ha yudya mvele alombigwe.”

²⁸ Haluse nyuwe wandugu zangu, nyuwe mwi wana wa lagano enga ivo andile Isaka. ²⁹ Enga viya mazuwa yadya, yudya mwana elekwe enga viya wakwelekwa want'hu wose, amsulumizaga yudya elekwe kwa udahi wa Muye ywa Mnungu, nivo vili hata haluse. ³⁰ Mna, Mwandiko Yakukile yagaaze? “Mguluse mvele mtumwa hamwenga na mwanawe kwaviya mwana wo mtumwa haaguhe kipe hamwenga no mwana wo mvele mlekelwa.” ³¹ Haluse wandugu zangu, suwe hiyo wana wo mvele mtumwa, suwe kiwana wa yudya mvele mlekelwa.

Ulekelwa mwo kulungana na Kilisito

5 Kilisito nakakink'ha vilekelwa, vileke kisigale mwo vilekelwa. Haluse kimaleni mtogile, msekukegela naho mwe vifungo vo utumwa.

² Nitegelezeni! Ni miye Paulo hulonga na nyuwe! Uneva mnazumila kuvinilwa enga kilagiso kugamba weye ni yumwenga mwa want'hu wa Mnungu, Kilisito haawambizeni kwa dyodyose. ³ Naho nawagambilani kila yumwenga akuzumila kuvinilwa kwa mbuli iyo nevimuunge kuitoza miko yose ya Mnungu amwink'hile Musa. ⁴ Uneva mwakawiila kuzumilwa kunda wedi hameso ya Mnungu kwa kutimila miko, mkepagula na Kilisito, mwi kuse yo uwedi wa Mnungu.

⁵ Mna kwetu suwe, kinanadyo kawiiilo dya kuzumilwa kunda wedi hameso ha Mnungu. Chagojela vitendese mbuli iyo kwa udahi wa Muye ywa Mnungu na kwa mhuwi. ⁶ Kwaviya wadya walunganywe na Kilisito Yesu, kuvinilwa hegu kuleka kuvinilwa hicho kint'hu, ikikulu ni mhuwi ukudamanya ndima kwa lukunde.

⁷ Nomkagendeela vedi! Niani awafingizeni msekutimila ikindedi? ⁸ Uyo awafingizeni hiyo Mnungu awetangeni. ⁹ Mwimanya ngelo ino, “Ugwadu mgeke wata tonge dyose digwaduke.” ¹⁰ Nna ikindedi mwa nyuwe mwo kulunganywa mwetu na Zumbe kugamba, homnde na fanyanyi nt'huhu na miye. Mna mnt'hu akuwagelani nk'huswank'huswa hata akanda ani, naasengelwe ni Mnungu.

¹¹ Mna wandugu zangu, uneva nagendeela kubilikiza kugamba kila mnt'hu vaungwa avinilwe enga kilagiso kugamba weye wi yumwenga mwa want'hu wa Mnungu, haluse nii nagendeela kusulumizwa? Uneva nahadamanya ivo, kubilkiza kwangu mwe mbuli yo msalaba, hegu hakuwaihiya want'hu watuhu. ¹² Naona ni vedi wadya wakuwahanganyani wakefunt'he woho wenye.

¹³ Mna nyuwe wandugu zangu, nomwitangwa mnde walekelwa. Mna ulekelwa wenyu use kuwalekela

mwikailwe ni kumunk'hilwa kwiihile kwili mndani mwenyu, kiya mkuungwa ni kwambizana kwa lukunde. ¹⁴ Kwaviya miko yose ikint'ha mwo kutimila mwiko umwenga ukugamba, "Muunge miyao enga viya ukukeunga weye mwenye." ¹⁵ Mna, uneva mna-gendeela kulumana na kufunc'hana enga makala, kekauliseni mnase kukebananga!

Kulongozwa ni Muye ywa Mnungu hegu mbuli zo mwili

¹⁶ Haluse nagamba ivi, lugendo lwenyu lulongozwe ni Muye, niho msekutimila naho kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile kwili mndani mwenyu. ¹⁷ Kwaviya kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile kwili mndani mwenyu kwahigana naivo akuunga Muye ywa Mnungu. Na Muye ahigana no kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile kwili mndani mwenyu. Zimbuli izo hazikuivana, naivo hamkudaha kudamanya yadya mkuyaunga nyuwe wenye. ¹⁸ Mnalongozwa ni Muye ywa Mnungu, hom-longozwe naho ni miko ya Mnungu amwink'hile Musa.

¹⁹ Naho udamanyi ukulawa mwo kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile umanyika, naho ni uno, uhabwasi na wikazi wiihile ne kilanga. ²⁰ Miviko ya mahili na usai na unk'hondo na nk'humbizi na finju na maya na ugila, kupangana na vivulujungu vikuhihana, ²¹ kwiihiya na ukozi na fugo zimemile ukozi na uhabwasi na mbuli nt'huhu enga izo. Nawakanyani nyuwe enga ivo nawakanyaga aho nk'hongo, wose wakudamanya ayo hawande na hant'hu mwo Useuta wa Mnungu.

²² Mna vituhu vakwe, kulongozwa ni Muye ywa Mnungu kwegala lukunde na kinyemi na utondowazi na kufinyiliza na ukise na uwedi na uhuwilwa, ²³ ujalamu, hamwenga no kuudaha umoyo. Haihali miko ikudaha kuyahiga ayo. ²⁴ Want'hu wa Kilisito Yesu wauwamba wiihi wili mndani mwawe hamwenga no kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile kwimndani hengi. ²⁵ Uneva Muye ywa Mnungu kakink'ha ugima, elo, nek-ilongozwe ni uyo. ²⁶ Elo, kisekukefenya na kise kuso-golana hegu kise kuonelana finju.

Kudamanya ayedi kwa want'hu wose

6 Wandugu zangu, nyuwe mkulongozwa ni Muye wa Mnungu, uneva mnamuona miyenyu kag-wilwa mwo wiihi wowose, mkanyeni mnt'hu uyo vileke akevuze, mna mdamanye ivo kwa ujalamu, mkanda na wengele mnase mkagezigwa nyuwe wenye. ² Yambiza-

neni mwa makunt'ho yenyu, naivo mkint'hize miko ya Kilisito. ³ Mnt'hu akukeona kunda ni kint'hu, mna hiyo kint'hu, uyo akedant'hiliza mwenye. ⁴ Mna kila mnt'hu aluhime lugendo lwakwe mwenye. Ivo ananda na cha kukefenyela, akefenyele lugendo lwakwe mwenye ha-heina kukeliganyiza na mnt'hu mtuhu. ⁵ Kwaviya kila mnt'hu naaguhe peto dyakwe mwenye.

⁶ Mnt'hu akuhinizwa ulosi wa Mnungu aungwa ampangile mhinizi ywakwe viya ivedi ananavo.

⁷ Msekukedant'hiliza, Mnungu hakutendelwa lubezo, kiya akuhanda mnt'hu niicho naavune. ⁸ Akuhanda mwe kubwedeza kumunk'hwa-munk'hwa kwiihile kwili mndani mwakwe, kulawa umwo naavune ubanangi, mna akuhanda mwe kumbwedeza Muye ywa Mnungu, naavune kulawa kwa Muye ywa Mnungu, ugima wa ulo na ulo. ⁹ Elo, kisekusokela kudamanya ayedi, kwaviya uneva hakina file chevu nekivune hokuvuna hakabula. ¹⁰ Kwaivo kila kikapata luneka, kiwadamany-ile want'hu wose ayedi, vitendese wandugu zetu wose we hamwenga na suwe mwo kumhuwila Kilisito.

Makanyo ya mzigilizo na ndamsa

¹¹ Kauleni ivo niwawandikileni kwa muwandiko mku-lu, naho kwa mkono wangu miye mwenye. ¹² Wadya wakuunga kuoneka wedi kwa mbuli zo mwili nawo wakuunga wawatigizeni nyuwe mvinilwe enga kilagiso cha kugamba nyuwe mwi want'hu wa Mnungu.

Wadamanya ivo vileke wanase kusulumizwa kwajili yo kubilkiza mbuli yo msalaba wa Kilisito Mlokozi.

¹³ Kwaviya awo wenye wavinilwe hawakutoza miko ya Mnungu amwink'hile Musa, waunga du mvinilwe vileke wakeduvile ikiwalo icho mwe mili yenyu. ¹⁴ Mna miye henikefenyele chochose, mbwitu, ila msalaba wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, kwaviya kwa sila ya msalaba uwo naona mbuli za mwe isi ziwambigwa mwangu, miye name hiwambigwa kwa mbuli za mwe isi.

¹⁵ Kwaviya kuvinilwa, hegu kuleka kuvinilwa hicho kint'hu, ikikulu ni kunda kiumbwa kihya. ¹⁶ Utondowazi na mbazi vinde na wose wakutimila mahinizo aya, wakanda ni hamwenga na Izilaeli want'hu wa Mnungu.

¹⁷ Haluse, mnt'hu yeyose asekunigela nk'huswank'huswa naho, kwaviya nna nk'hovu nizipatile mwo mwili wangu kwajili ya Yesu.

¹⁸ Wandugu zangu, uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe mwe mioyo yenyu. Taile.

WAEFESO

ULONGOELO

Baluwa kwa Waefeso yawandikagwa mwo lupisi luligane na ulu lupisi iwandikwe ibaluwa kwa Wakolosai mwo mwaka wa milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe. Awandike baluwa ino, aketambula mwenye kugamba ni Mwigala Ulosi Paulo 1:1. Wamanyi wengi wazumilana kugamba Paulo niye awandike ibaluwa ino hamwenga na kugamba yaswesa imilamsile yakwe engu ivo ili mwe baluwa kwa Wakolosai. Kwaivo elo baluwa ino yadahika neitailwa yenezwe mwa mafyo yamwenga ya want'hu wakumhuwila Kilisito mwo mkowa uwo. Naho Paulo atambalisa kugamba umwo andaga akawandika ibaluwa ino andaga mwe divugailo 3:1;1:1 na 6:20. Paulo amwink'haga Tikiko ibaluwa ino aigale kwa mafyo ya wahuwila wa Kilisito ya uko Efeso umwo andaga mwe nt'hambo yakwe ya kuita uko, 6:21-22.

Efeso wandaga ni mzi mkulu vitendese, naho nuwo wandaga mzi mkulu wo useuta wa Kiloma mwo mkowa wa Asia ndodo. Naho Efeso noumanyikisa kugamba uko kwandaga na nyumba ya mnungu mvele ywe Kigiliki etangagwa Atemi, Imitendele 19:23-31. Difyo dya wahuwila wa Kilisito dya uko Efeso dyakongaga kwa ludole mna mazuwa ivo yagendeelaga dyonyelaga. Ugubulo 2;1-7

Paulo atambalisa mwe hant'hu ha nk'hongo ye baluwa yakwe, ivo Mnungu awasagule want'hu wakwe na kuwayokola kulawa mwo wavu wawe kwa sila ya Yesu Kilisito. Naho adiliganya difyo dya wahuwila wa Kilisito no mwili, na Kilisito akanda nuwo mtwi wakwe. Naho aliganyiza zengo na Kilisito, naye mwenye niye diiwe dikulu dya hant'handu. Mwe hant'hu ha kaidi ye baluwa, Paulo alangiliza kwa wikazi ukuungwa kwa wahuwila wa Kilisito.

Yemndani

Mwo 1:1-2 Paulo aketambula mwenye na kuwalamsa Waefeso.

Akajika, atambalisa mbuli yo undugu uwo wiyaho mgati mwe difyo dya want'hu wakumhuwila Kilisito na Kilisito mwenye. 1:3-3:21

Naho Paulo awandika ivo want'hu wakumhuwila Kilisito ivo wakuungwa kwikala. 4:1-6:20.

Kwo uheelo Paulo alonga mbuli za kubindiliza 6:21-24.

1 Miye Paulo, Mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito kwaviya aungile Mnungu, nawawandikilani nyuwe want'hu wa Mnungu wa Efeso, wahuwilwa mwo kulunganywa na Yesu Kilisito.

² Nawalombezalani uwedi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito,

Uvikilwa wa kimp'heho mwa Kilisito

³ Atogolwe Mnungu eli Ise dya Yesu Kilisito, kwaviya mwo kulunganywa na Kilisito kakivikila na kukink'ha mageleko yose ye kimp'heho uko kulanga. ⁴ Kukongela aho isi ino ikei kuumbigwa, Mnungu nakakisagula kinde wakwe mwo kulunganywa na Kilisito, vileke kinde wasuntigwa hameso hakwe haheina lema.

⁵ Kukongela aho kale mwenye Mnungu nakakitalazi la suwe kinde wanawe kwa sila ya Yesu Kilisito, nivo aungile ne kitalo chakwe. ⁶ Ivo kimtogoleni Mnungu kwa wedi wakwe mkulu akink'hile kwombokela mwanawe amuungise. ⁷ Kugamba kwa sakame yakwe Yesu, suwe kikombolwa, kiusilwa wavu wetu. Nuko

kugamba wavu wetu wauswa, nivo wili ukulu we uwe-di wakwe, ⁸ akink'hile haheina kihimo!

Kwa ubala wose na umanyi. ⁹ Mnungu adamanaya kuya aungaga, niyo akink'ha kumanya mzungu wanda-ga ukei kumanyika uwo aungaga kuudamanya kombokela kwa Yesu Kilisito. ¹⁰ Mzungu uwo nowize ukintizwe ni Mnungu aho lupisi lwakwe lukabula, ni kuwaduganya viumbwa vose kwo ulanga na mwe isi, wose wakanda walongozwa ni Yesu Kilisito.

¹¹ Mwo kulunganywa na Yesu, suwe kitendigwa wakipe wo ukombolwa kuligana naivo kiikilwe mizungu, kwa diya Mnungu aungile kudamanya kila kint'hu kwa ulamuzi wakwe no kuunga kwakwe. ¹² Suwe kilongole kumhuwila Kilisito chaungwa kuutunya ukulu wa Mnungu. ¹³ Nanywe wa mataifa matuhu, mnda want'hu wa Mnungu aho mwize mwive ulosi we kinde-di, Imbuli Yedi iyo iwegaileni ukombolwa. Mumhuwila Kilisito, Mnungu naye niyo awagelani kiwalo kwa kumink'hani Muye ywa Mnungu uyo alaganaga naawenk'heni. ¹⁴ Uyu Muye msuntilwa nicho kiwalo kugamba nekihokele kuya Mnungu agambile

naawenk'he want'hu wakwe, no kukink'ha ikindedi kugamba Mnungu naawenk'he ukombolwa ukint'hile awant'hu wakwe. Nekiitunyeni uwedi wakwe mkulu vitendese!

Paulo awalombezela Waefeso

¹⁵ Kwa ivo kukongela aho nevaga umhuwi wenyu mwa Zumbe Yesu na lukunde lwenyu kwa want'hu wose wa Mnungu, ¹⁶ higendeelesa kumtologa Mnungu kwajili yenyu. Nawakumbukilani kila hamvika Mnungu, ¹⁷ na kumlombeza Mnungu ywa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, Tate mta ukulu awenk'heni Muye ywakwe akuunga awenk'heni umanyi na kumgubuilani adahe kumanya Mnungu. ¹⁸ Naho namlombeza Mnungu agubule mioyo yenyu idahe kuwona ung'azi wakwe vileke mmanyeye dikawiilo diya awetangileni no ukulu utendese wo uvikilwa awaikile want'hu wakwe, ¹⁹ naho mmanyeye ivo udahi wakwe wili mkulu vitendese kwetu suwe kikuhwila. Udahi uno ukudamanya ndima mndani mwetu, uligana no ludole ludyu lukulu lutendese, ²⁰ ulu lumuuyule Kilisito, niyo lwamwiika kulume kwakwe uko kwe mbingu. ²¹ Uko, Kilisito kanda niye mkulu wakila uzumbe na udahi na ludole na ukulu, niye mku-lu kujink'ha ukulu wose umanyike mwe isi ino na mwe isi iyo ikwiza. ²² Mnungu kaika vint'hu vose hasi yo udahi wa Yesu, niyo amwink'hiza kwe difyo dya wahuwila wa Kilisito ande mkulu mwe vint'hu vose. ²³ Wakumhuwila Kilisito wose, nuwo umwili wakwe Kilisito, naho nuko kukint'ha kwakwe yehe akugela kukint'ha kila kint'hu na kila hant'hu.

Kulawa mwe file no kuuyuka

2 Nyuwe mwandaga mfa kwajili ya malema no wavu wenyu. ² Amazuwa yadya, mwekalaga mka-timila ivo wiihi we isi ino, niyo mwanda mwawategeleza wakulu wa mp'hepo yano udahi kwo ulanga, yadya ivi haluse yakuwekaila want'hu hewe kumhuwila Mnungu. ³ Naivo suwe chose nekinda enga woho, kikekala kutimila kumunk'wamunk'wa munk'hwa kwihile kwe isi, no kudamanya mbuli zikuibwedeza imili yetu ne zifanyanyi zetu. Naswe ivo kili mwo wavu, kinda enga woho, nekiwagilwa kusulumizwa ni maya ya Mnungu. ⁴ Mna Mnungu ni mta mbazi zitendese kaki-unga kwa lukunde lukulise, ⁵ hata uneva nekinda kibanika kwajili yo wavu, kakitenda wagima hamwenga na Yesu Kilisito. Nyuwe myokolwa kwa uwedi wa Mnungu. ⁶ Kwa kulunganywa na Yesu Kilisito, Mnungu kakiuyula hamwenga naye kinde mazumbe hamwenga naye uko kulanga. ⁷ Nivo aungile kukilagisa kwa want'hu wa mazuwa yakwiza, ukulu wa uwedi wakwe uwo akink'hile kwa kise mwo kulungana kwetu na Yesu Kilisito. ⁸ Kwaviya myokolwa kwa mbazi za Mnungu kombokela umhuwi. Mbuli ino hailaile kwa kukombeka kwenyu, idi ni ngeleko kulawa kwa Mnungu. ⁹ Naho hiyo kwa udamanyi wenyu, mnt'hu yeyose anase kukeduvya. ¹⁰ Mnungu niye akiumbile ivi kili, naho kwa kulunganywa hamwenga na Yesu Kilisito,

nakakiumba vileke kikale wikazi we mitendele iyedi akiikile lumwe vileke kiidamanye.

Uhamwenga mwa Yesu

¹¹ Nyuwe want'hu mwelekwe hi Wayahudi, mkwi-tangwa, hewe vinilwe, ni Wayahudi wakuketanga wenye, wavinilwe, kwa kiya wakuitendela imili yawe, kumbukileni ivo mwandaga aho nk'hongo. ¹² Lupisi udyu nyuwe mwandaga homwiinanaye Kilisito. Nomnda kuse ya Waizilaeli, naho hamwandaga want'hu wasagulwe ni Mnungu. Mwandaga homwiina chochose mwe ndagano, mwe yadya Mnungu alongaga na want'hu wakwe kukawiila, naho mwekalaga mwe isi ino homwiina makawiilo, naho enga want'hu hewe mmanyize Mnungu aha he isi. ¹³ Mna haluse kwa kulungana na Yesu, nyue mwandile hale aho nk'hongo, mnda hagihi kwombolela sakame ya Kilisito.

¹⁴ Kwaviya, Kilisito mwenye kakigaila utondowazi, kwa kuwatenda Wayahudi, na want'hu hi wayahudi kunda kint'hu kimwenga. ¹⁵ Yesu ausaga miko ya Wayahudi, ne miko ne nk'hanana, inde kugamba, mwe nk'holo izo zimbuli, adamanye lukolo lumwenga mwo kulunganywa naye, mwe kuudamanya ivo kegala utondowazi. ¹⁶ Kwa file yakwe, Kilisito auusaga unk'hondo wawe, naho kwa msalaba wakwe, Yesu kazilunganya zink'holo izo zinde kint'hu kimwenga, no kuwavuza kwa Mnungu. ¹⁷ Ivo, Yesu ezaga kubilikiza Mbuli Yedi yo utondowazi kwa nyuwe want'hu hi Wayahudi mwandagaga hale na Mnungu, naho kwa Wayahudi awo wandaga hagihi na Mnungu. ¹⁸ Haluse kwasila ya Yesu Kilisito, suwe chose, Wayahudi na hi Wayahudi, chadaha kuita kwa Tate kombokela Muye ywa Mnungu yumwenga.

¹⁹ Ivo elo, nyuwe hi wayahudi hiyo wageni naho, naho hiyo want'hu wa kuse. Nyuwe mwi want'hu wa hamwenga na want'hu wa Mnungu, naho nyuwe ni want'hu wa mp'huga ya Mnungu. ²⁰ Nyuwe nanywe mzungigwa mwe zink'hongelo ziikigwe ni wegala ulosi na walotezi, Yehe mwenye Kilisito Yesu niye diiwe dikulu dye nk'hongelo. ²¹ Yehe niye akudinula dizengo dyose no kudiluganya mpaka dinde nyumba ya Mnungu suntilwa aikilwe Zumbe. ²² Kwa kulunganywa hamwenga na Yesu, nyuwe nanywe mwazengwa hamwenga na watuhu wose mnde ukalo wa Mnungu kwombokela Muye ywa Mnungu ywakwe.

Mabilikizi ya Paulo kwa want'hu hi Wayahudi

3 Kwaivo, Miye Paulo mvugailwa ywa Yesu Kilisito, nalombeza Mnungu kwajili yenyu want'hu hi Wayahudi. ² Ikindedi mwiva kugamba kwa mbazi zakwe Mnungu nakanink'ha indima ino niidamanye kwajili yenyu. ³ Mnungu kanigubaila mzungu wakwe ukefisile no kunitenda niamanye kwa sila ya magubailo. Hiwandika kwa uguhi mwe mbuli ino, ⁴ Naho mnasoma ayo niwandike nomdahe kumanya ivo nikimanyize kinyele cha Kilisito. ⁵ Aho kale want'hu hawagambilagwa kinyele icho, mna haluse Mnungu kawagubula we-

gala ulosi na walotezi wa Mnungu wakwe wasuntilwa, kwa sila ya Muye msuntilwa. ⁶ Ikinyele chenye ni iki. Kwe sila ye Mbuli Yedi, want'hu hi Wayahudi wapata ndala hamwenga na Wayahudi mwo kuvikilwa ni Mnungu, woho nawo ni vilungo mwo mwili uudya, naho kwa hamwenga wahokela mwa yadya Mnungu awenk'hile lagano kwa sila ya Yesu Kilisito.

⁷ Miye hitendigwa kunda mndima we Mbuli Yedi, no uwedi anink'hile Mnungu kwa udahi wakwe mkulu. ⁸ Miye ni mdodo vitendese mwa want'hu wose wa Mnungu mna Mnungu kanilagisa uwedi wakwe vileke niwabilikize want'hu hi Wayahudi ugoli wakwe Kilisito hewiina kihimo, ⁹ naho niwatende want'hu waone mzungu wa Mnungu ukefisile ivo ukudamanywa, Mnungu muufi we vint'hu vose nakafisa kinyele iki kukongela aho nk'hongo ye vint'hu vose, ¹⁰ vileke inde haluse, kwe sila ya want'hu wamhuwile Kilisito, wakulu wa kulanga na wata udahi, wadahe kubunk'hula mzungu wa Mnungu ivo wili wi hengi. ¹¹ Mnungu nakadamanya imbuli iyo kutimila dia alongaga dya mazuwa ya ulo na ulo, idyo atendile kwa sila ya Kilisito Yesu Zumbe ywetu. ¹² Kwaviya chamhuwila Kilisito, chakeduvya, naho kina udahi wa kuita hameso ya Mnungu kikanda ne kindedi akukihokela. ¹³ Naivo namlombeza Mnungu msekusokezwa kwa masulumizo hupata kwajili yenyu kwaviya ayo ni kwajili ye nt'hogola yenyu nk'hulu.

Lukunde Iwa Yesu

¹⁴ Kwaivo nafika madi kulombeza hameso ha Tate, ¹⁵ uyo ichotoko che zink'holo ze vint'hu vose mwe isi na kwo ulanga. ¹⁶ Namlombeza Mnungu viligane no ukulu we wedi wakwe utendese, awenk'heni nguvu kwa udahi wa Muye ywa Mnungu ywakwe, mtoge mioyo yenyu, ¹⁷ naho nalombeza Kilisito atende kaya mwe mioyo yenyu kwa kumhuwila. Naho mnde mtoga na nk'hongelo mwo lukunde, ¹⁸ vileke nyuwe hamwenga na want'hu wose wa Mnungu, mdahe kumanya ivo lukunde Iwa Yesu lukwenela kwa uzangalamu, naho kwa uhale, na utali kuita kulanga, naho kwa utali wa hasi. ¹⁹ Heiye, mdahe kumanya lukunde Iwa Kilisito lukujink'ha umanyi wose, mmemezwe vitendese ukintizi wo ugima no udahi za Mnungu.

²⁰ Mnungu, adaha kudamanya kujink'ha yadya kikulombeza hegu kubanikanyanya, kuligana no ludole lwakwe zikudamanya ndima mndani mwetu. ²¹ Ukulu unde kwa Mnungu na mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito na mwa Kilisito Yesu mazuwa yose na ulo na ulo. Taile

Uhamwenga mwo Mwili wa Kilisito

4 Haluse, miye mvugailwa kwa kudamanya ndima ya Zumbe, nawalobezani mwikale kuligana no lwitango mwitangilwe ni Mnungu. ² Mnde wakweseleza mioyo, naho wajalamu, naho want'hu wano ugoja, mkafinyiliza kila yumwenga kwa miyawe kwa sila yo lukunde. ³ Kombekeni kuulela umwenga ukwigalwa ni

Muye ywa Mnungu kwa kuuwamila utondowazi ukuwaikani hamwenga. ⁴ Wiyuko mwili umwenga wa Kilisito na Muye ywa Mnungu yumwenga, enga ivo mwili na kawiiilo dili kawiiilo dimwenga mwitangilwe ni Mnungu. ⁵ Eyuko Zumbe yumwenga na mhuwi umwenga, no ubatizo umwenga, ⁶ naho eyuko Mnungu yumwenga uyo Tate ywa wose, naho Zumbe ywa wose, adamanya ndima mwa yose, naho mwa wose.

⁷ Naho kila yumwenga ywetu kenk'higwa geleko hediiina maliho kuligana na viya Kilisito amwink'hile. ⁸ Enga ivo viwandikwe mwa Mawandiko Akukile kugamba.

Umwo apawaga kulanga vitendese, aitaga na wengi watahigwe, niyo awenk'haga want'hu mageleko.

⁹ Haluse niyo imbwai, ikalongwa kugamba, nakaita kulanga? Nuko kugamba, nk'hongo nakaselesela hasi ye isi. ¹⁰ Naivo uyo aseele aha he isi, ni yehe aitile kulanga kwe zimbingu zose, vileke Useuta wakwe wenele isi yose. ¹¹ Niye awenk'hile want'hu mageleko, wamwenga kawatenda kunda wegala ulosi, wamwenga walotezi, wamwenga walotezi, wamwenga nawo kawatenda wadimi wamwenga nawo kawatenda wahinizi. ¹² Nakatenda ivo vileke awaike lumwe want'hu wa Mnungu kwa ndima ya Kilisito vileke umwili wa Kilisito ukule, ¹³ naivo suwe chose kiubwiile umwenga kwa mhuwi wetu na mwo kumanya Mwana Mnungu, naswe hamwenga kikule mpaka kinde kikint'hile enga Kilisito mwenye ivo eli.

¹⁴ Hekinde naho enga wana wakembe, kikajubwaniswa uko na uko ni nk'hung'uto ya mahinizo yakuhinizwa ni want'hu wadant'hi vileke wawazaganye watuhu kwa nyambi zawe. ¹⁵ Mna kina ubilikiza ikindedi kwa moyo wa lukunde nekikule mwe kila kint'hu vileke kinde enga Kilisito, uyo eli mtwi wa wahuwila wose. ¹⁶ Mwo ulongozi wakwe, mwili wose walunganywa hamwenga aho kila nk'hwali ikawambiza umwili, naho kila nk'hwali na kilungo kikadamanya indima yakwe. Ivo umwili wakula no kukezenga wenye kwa lukunde.

¹⁷ Haluse nalonga uwona no kuwakanyani kwa zina dya Zumbe, mse kwikala enga want'hu hewe mmanyize Mnungu, wata fanyanyi zawe heziina kint'hu, ¹⁸ naho ubala wawe umwo lwiza. We hale no ugima wa Mnungu kwa ivo weli wahezi, ne zink'hani mwe mioyo yawe. ¹⁹ Waganika, naho heweina soni, wengila mwe kuhuja, wadamanya kipump'ha kila mbuli za usavu, naho waungisa kudamanya usavu.

²⁰ Mna nyuwe hivo ivo mhinile mwa Kilisito. ²¹ Kinde-di nomwiva zimbuli za Yesu, niyo mwahinizwa mwa yehe kugamba ukindedi umwakwe. ²² Haluse, lekeni lugendo lwenyu Iwa kale, enga mnt'hu akuhambula suke, udyo unt'hu wenyu wa kale wandaga ukabanangwa ni kumunk'wamunk'wa munk'hwa kwakwe. ²³ Ketendeni uhya mwe mioyo yenyu ne zifanyanyi zenyu, ²⁴ valeni unt'hu uhya enga viya mnt'hu akuvala suke mp'hya, uumbigwe ukeigile Mnungu, udyo ukukelavanya mwo wikazi wo uwagilwa no ukuki no ukindedi.

²⁵ Elo haluse, lekeni udant'hi, kila yumwenga amgambile mhuwila miyawe ikindedi, kwaviya kila yumwenga ni kilungo cho umwili wa Kilisito. ²⁶ Uneva mnafa maya, msekuzumila amaya yenyu yaleke mdamanye wavu, naho zuwa dise kuswa maya yenyu yande yamlawani. ²⁷ Mnase kumwink'ha Mwavu luneka lolose. ²⁸ Mbavi ase kubawa, akonge kudamanya ndima yedi kwa mikono yakwe vileke ande ne vint'hu va kumwambiza mkiwa. ²⁹ Msekulonga milosi iihile, mna inde niidya iyedi ikuwazenga watuhu, vileke yadya mkulonga yegale uwedi kwa wose wakuyeva. ³⁰ Msekumgela kinyulu Muye ywa Mnungu ywa Mnungu, kwaviya Muye ywa Mnungu ni kiwalo cha Mnungu kwenyu kugamba nyuwe ni want'hu wakwe, naho ni kiwalo cha kugamba dizuwa dyeza dya Mnungu kuwaikani walekelwa. ³¹ Haluse, lekeni nkwasu na maya na vugo na kulonga vihile na wihi wa namna zose. ³² Mnde na moyo wedi wakufiilana mbazi, kila yumwenga amuusile miyawe wavu wakwe, enga viya Mnungu awausileni nyuwe wavu wenyu kwo mbokela Zumbe Yesu.

Kwikala mwo un'gazi

5 Mkeige na Mnungu kwakila kint'hu mku-damanya, kwaviya nyuwe mwi wanawe awaungise. ² Wikazi wenyu ulongozwe ni lukunde enga viya Kilisito akiungise, niyo akelava yehe mwenye akomwe kwajili yetu, enga malavo yana mhemp'he wedi yakumwelela Mnungu. ³ Kwaviya nyuwe mwi want'hu wa Mnungu, haviwagilwe mbuli za uhabwasi na usavu hegu ugubaguba, vise kugeza kutambulwa mwenyu. ⁴ Naho mbuli za soni, ubwalasi, uhungu, ayo yose hayawagilwe kwenyu, mbuli za kumtologa Mnungu nizo zikuwagila. ⁵ Manyeni kugamba mhabwasi yoyose na msavu na mgubaguba, uko nako ni enga kuvika mahili, hegu mnt'hu yeyose ywa ivo haande na hant'hu kwo Useuta wa Kilisito na Mnungu. ⁶ Msekuzumila kudant'hilizwa ni mnt'hu kwa milosi ya uhezi, naho kwajili ye zimbuli enga izo maya ya Mnungu nayawezile wose wakulemela kumhuwila. ⁷ Ivo msekunda hamwenga na woho. ⁸ Hadya nk'hongo mwandaga mwo lwiza, mna mwize mnde want'hu wa Mnungu, mmwo ung'azi, ivo mwaungwa kwikala viwagile want'hu wo ung'azi, ⁹ kwaviya ung'azi wegala kila kint'hu chedi, no kutendigwa kunda wedi no ukindedi. ¹⁰ Kombekeni kumanya yadya yakumuwagila Zumbe. ¹¹ Mnasekudamanya mbuli ziihile za mwo lwiza heziina wambizi wowose, vituhu vakwe zitendeni zimanyike kwa want'hu. ¹² Mbuli zikudamanywa kifiso ni want'hu hewe mmanyize Mnungu, zagela soni hata kuzisimuila. ¹³ Mna zimbuli zikudamanywa ho ung'azi, ikindedi chakwe chalavanywa, ¹⁴ naho kila kiya kilavilizwe, kizangazwa. Ung'azi nuwo ukulaviliza kila kint'hu. Nivo vikuleka igambigwa, Inuka weye ugonile, naho uuyuke, yehe mwenye Kilisito naakuzangazile.

¹⁵ Mndilise na wengele mwo wikazi wenyu. Mse kwikala enga wabwalasi, vituhu vakwe mwikale enga wata umanyi. ¹⁶ Mtendele vedi luneka mnanalo, kwaviya mazuwa aya yaihisia. ¹⁷ Mse kunda wahezi, mna mgeze kuzungula kiya Mnungu akumuungani mdamanye. ¹⁸ Msekukulwa, kwaviya neiwatendeni mmanye mbuli hezikumanyika na haheina kumanya nokulailei, mna mlongozwe ni Muye ywa Mnungu mwo wikazi wenyu. ¹⁹ Simuileni kwa milosi ya zabuli ne mila, naho mmuimbile Zumbe mila na zabuli kwa nt'hogola mwe mioyo yenyu. ²⁰ Mtogoleni Mnungu mazuwa yose kwa kila kint'hu, kwa sila ya zina dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

Walume na Wakazi wawe

²¹ Kila yumwenga amtegeleze miyawe kwa kumtegeleza Kilisito. ²² Nyuwe wavele muwategeleze walume zenyu, enga kumtegeleza Zumbe. ²³ Kwaviya mgosi ana udahi kwa mkaziwe, enga viya Kilisito naye eli na udahi mwa want'hu wamhuwile, naho niye Mlokozi wa want'hu wamhuwile Kilisito, uwo nuwo umwili wakwe. ²⁴ Enga want'hu wamhuwile Kilisito ivo wakumtegeleza Kilisito, enga iivo wavele nao wawategeleze wagosi zawe mwe zimbuli zose. ²⁵ Wagosi nanywe waungiseni wavele wenyu enga viya Kilisito awaungisaga want'hu wamhuwile, niyo aulava ugi-ma wakwe kwajili yawe, ²⁶ vileke awasunt'he wamzumile Kilisito kwa mbuli ya Mnungu, akawatenda wahuwila wose wakukizwe kwa mazi na ulosi. ²⁷ Na ivo awatende want'hu wamhuwile Kilisito wande wakwe wakanda want'hu wa Mnungu, naho heweina malema, heena mabalo hegu usavu wowose. ²⁸ Ivo wagosi wawaungise wavele wawe enga viya wakuiungisa imili yawe, naho yeyose akumuungisa mkaziwe akeungisa yehe mwenye. ²⁹ Hakuna mnt'hu yeyose akuwiihiya umwili wakwe mwenye, vituhu vakwe awink'ha nk'hande na kuuvala suke. Ivo nivo Kilisito akudamanya kwa want'hu wose wamhuwile, ³⁰ kwaviya suwe ki vilungo vo mwili wakwe. ³¹ Enga ivo iwandikwe mwo Mawandiko Usuntike, Kwa mbuli ino Mgosi naamleke ise na nine, naalungane na mkaziwe, naho waidi awa nawande ni wamwenga. ³² Hana kindedi kikefisile, kigubulwe mwa maandiko uno, mna naona kugamba imbuli ino ni ya Kilisito na wahuwila wakwe wose. ³³ Mna naho aya ni ya nyuwe, kila mnume aungwa amuungise mkaziwe enga ivo akukeungisa mwenye, naho kila mvele aungwa kumtegeleza mgosiwe.

Wana na welesi wawe

6 Nyuwe wana, weveni welesi wenyu kwaviya nyuwe ni wa Zumbe, naho icho ni kint'hu chedi. ² Iwandikwa mwa Mawandiko Akukile, uwategeleze welesi wenyu. Ino niyo miko ya nk'hongo ine ndagano, ³ vileke unde na uvikilwa mwo wikazi wako, naho wikale mazuwa mengi mwe isi. ⁴ Na nyuwe watate,

mse kuwasogola wana wenyu mna waleleni enga ivo vikumwelela Zombe kwa kulagisa na mahinizo yedi.

Watumwa na wakulu wawe

⁵ Nyuwe watumwa, weveni wakulu wenyu aha he isi kwa wogofi na moyo wose, damanyeni ivo kwa moyo wedi vikuligana na kumdamanyila Kilisito. ⁶ Naho mse kudamanya du umwo wakamkaulani vileke muwelele want'hu, mna mwaungwa mdamanye kwa moyo, enga viya akuunga Mnungu, kwaviya nyuwe mwi watumwa wa Kilisito. ⁷ Damanyeni ndima ya Zombe kwa kinyemi, naho hiyo kwa kuwawagila want'hu. ⁸ Kumbukileni kugamba yeyose akudamanya uwedi, ande mtumwa hegu mlekelwa, naahokele nt'hunyo ya Zombe.

⁹ Nyuwe wakulu nanywe, damanyeni aayo kwa watumwa wenyu naho msekuwatisa. Mmanye kugamba nyuwe na watumwa wenyu nyose mwi wa uuyo mkulu yumwenga ywa kwe mbingu, akuwasengela wose haheina kwazagula.

Nk'hondo ye kimuye

¹⁰ Nabindiliza kwa kugamba, Mnungu awenk'heni kutoga mwo kulungana na Zombe naho kwa wambizi wo udahi wakwe. ¹¹ Kekakeni vitowanilo vose mkwink'higwa ni Mnungu, vileke mdahe kuzihuma zinyambi ziihile zo Mwavu. ¹² Kwaviya hakikuhigana na want'hu wa mwe isi, mna chahigana na useuta na udahi na wakulu we diziza idi, naho chahigana na mafyo ya mp'hepo ziihile mwe isi ye kimuye. ¹³ Kwaivo, kekakeni vitowanilo vose mkwink'higwa ni Mnungu vileke mnde wadahi mwe dizuwa dyo wiihi dikeza kuwezilani naho mkabinda ukuhina, msigale mtogile.

¹⁴ Naho keikeni lumwe, naho mkekake ukindedi, unde enga mkoa mwe vigudi venyu, naho kutendigwa wedi kwenyu kunde enga nk'hindo mwe vifuwa venyu, ¹⁵ no kumunk'wamunk'wa kubilikiza Mbuli Yedi yo utondowazi inde enga vilatu mwe viga venyu. ¹⁶ Kwa kongezela, mhuwi unde enga nk'hindo mwe mikono yenyu, mdahe kuizima misale yo moto yo Mwavu. ¹⁷ Hokeleni ukombolwa enga taji yenyu ye chuma, Ulosi wa Mnungu nawo unde sime mkwink'higwa ni Muye ywa Mnungu. ¹⁸ Mlombezani Mnungu mazuwa yose, mkamlombeza wambizi wakwe. Mnde mkamvika Mnungu kwa udahi wa Muye ywa Mnungu. Kwaivo kauliseni haheina kusokela mkawamlombeza Mnungu want'hu wose. ¹⁹ Naho mnilombezele kwa Mnungu anink'he cho kulonga, nidahe kuwagambila want'hu ikinyele che Mbuli Yedi haheina wogofi. ²⁰ Miye ni msigiilwa ywa Mbuli Yedi, hamwenga na kugamba ivi haluse ni mwe divugailo. Lombezeni vileke ninde mdahi mwo kuibilikiza Mbuli Yedi enga ivo huungwa kuibilikiza.

Ndamsa zo mzigilizo

²¹ Tukiko, ndugu yetu kikumuungisa, mtumwa mhuwilwa mwe kudamanya ndima ya Zombe, naawagambileni zimbuli zangu zose vileke mmanye ivo nili. ²² Namwigala kwenyu vileke mmanye zimbuli zetu naho awageleni moyo.

²³ Mnungu Tate na Zombe Yesu Kilisito awenk'heni nyuwe wahuwila weetu wose utondowazi na lukunde hamwenga na mhuwi. ²⁴ Wedi wa Mnungu unde na want'hu wose wakumuunga Zombe ywetu Yesu Kilisito kwa lukunde holwiina uheelo.

WAFILIPi

ULONGOELO

Paulo awandikaga baluwa kwa wahuwilwa wa Kilisito wa uko Filipi mwo mwaka wa milongo mtandatu na umwenga kulawa aho Yesu eze elekwe. Lupisi ulo Paulo andaga mwe divugailo 1:13, yadahika baluwa ino yawandikagwa uko Loma. Baluwa ino yawandikagwa kwe fyo dya wahuwila wa Kilisito dya kwe mzi wa Filipi. Chadaha kuhina mwe mbuli zo mzi wa Filipi kulawa mwe kitabu cha Imitendele, Filipi nounda mzi mkulu wa mkowa wa Makedonia. Naho nedinda fyo dya want'hu wakumhuwila Kilisito dya nk'hongo uko Makedonia. Paulo na Siliwano nawo wakongile difyo idyo, nawo wose nawavugailwa kwa zuwa dimwenga, aho wandaga uko. Imitendele, mnango wa 16.

Paulo yadahika andaga na mbuli zimtendile awandike baluwa ino. Ivo nakapata luneka lwa kutogola kwajili ya wambizi wamwigaille weze weve emwe divugailo 4:10-19. Naho nakawagambila mbuli ivo zili kwe divugailo, naho kuwatambalisa Timoseo na Epafuladito kwe difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito 2:19-30 vileke wawahokele na kuutunya ulongozi wawe.

Yemndani

Paulo akonga kwa kuwalamsa want'hu wamhuwile Kilisito wa uko Filipi 1:1-2.

Akajika, awagambila mbuli ivo zili kwe divugailo na mbuli zili mwo moyo wakwe 1:3-2:30.

Naho awenk'ha malagizo ya udamanyi mwo wikazi wa want'hu wamhuwile Kilisito 3:1-4:9.

Paulo abindiliza baluwa yakwe kwa kuwagamba ni vedi want'hu wamhuwile Kilisito wa uko Filipi kwa wambizi wawe wamwigaille na kuwenk'ha ndamsa zakwe 4:10-23.

1 Miye Paulo hamwenga na Timoseo wandima ywa Yesu Kilisito, chawaandikila nyuwe want'hu wa Mnungu uko Filipi, nyuwe mluganywe na Yesu Kilisito, naho nyuwe vilongozi na wambizi we difyo dya wahuwila wa Kilisito.

² Chawalombezelani uwedi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

Paulo alombeza no kugamba nivedi

³ Kila hawakumbukilani nyuwe namtogola Mnungu, ⁴ naho kila hawalombezelani nyuwe kwa Mnungu, nalombeza kwa kinyemi, ⁵ kwa ivo nekikambizana mwo kugendeza kose Mbuli Yedi kukongela hadya mwaivaga nk'hongo kubula ivi dielo. ⁶ Naho namanyisa kugamba Mnungu yudya aikongaga indima ino iye-di mwenyu, naaigendeleze kubula aho neize inde ikint'ha mwe dizuwa dyo kuuya kwakwe Yesu Kilisito. ⁷ Naona ni vedi kuwafanyanyani enga ivo, Kwaviya mwo moyo wangu nyuwe mwi hamwenga na miye mwo wedi wa Mnungu utendese umwo nandaga mwo kuvugailwa hata aho nk'hongo nandaga mlekelwa no kuigombela Mbuli Yedi na kuilavanya. ⁸ Mnungu ni muwona ywangu ivo huona nkwina kuwaonani kwa lukunde uludya lwa Yesu Kilisito.

⁹ Nalombesesa kwa Mnungu kugamba, lukunde lwenyu lugenyelese mwo umanyi we kindedi na mwo

kuludamanyila ndima. ¹⁰ Vileke mdahe kusagula imbuli iyedi itendese, vileke mnde na mioyo yedi mpaka mwe dizuwa dya Kilisito. ¹¹ Wikazi wenyu umemezwe mbuli zia zikuungwa ni Mnungu kwa sila ya Yesu Kilisito, kwajili yo wedi utendese ne nt'hogola ya Mnungu.

Kwikala kwa kumdamanyila ndima Kilisito

¹² Wandugu zangu mwe kulunganywa ni Kilisito, naungisa mmanyane kugamba mbuli zose zinipatile zambiza Mbuli Yedi ibwelekele. ¹³ Wamizi wose we inyumba ya Seuta hamwenga na watuhu wose wamanya kugamba ni mwe kifungo kwaviya miye ni mtumwa ywa Kilisito. ¹⁴ Na kudya kunda kwangu mwe kifungo, kwawatenda wandugu wengi wadahe kukimala watogile mwo mhuwi mwa Zumbe hata wadaha kugendeza kose Ulosi wa Mnungu haheina kogoha.

¹⁵ Ikindedi, weyaho wamwenga wambilikiza Kilisito kwaviya wana finju naho ni wank'humbizi, mna awatuhu wambilikiza Kilisito kwa kuunga kuwambiza want'hu. ¹⁶ Awa wakumbilikiza Kilisito kwa wedi wadamanya ivi mwo lukunde kwaviya wamanya kugamba Mnungu kanink'ha indima yo kugombela Mbuli Yedi. ¹⁷ Mna wadya wakumbilikiza Kilisito kwa finju naho hiyo kwa moyo wedi, wagamba kudamanya ivo nawanongezele masulumizo yangu mwe divugailo.

¹⁸ Hiyo mbuli! Miye nna kinyemi inanda want'hu wambilikiza Kilisito kwa kila sila, inde kwa nyambi hegu kwa wedi, heiyel! Name nenigendele kunda na kinyemi. ¹⁹ Kwaivo himanya kugamba kwa kuvika kwenyu na kwa wambizi wa Muye ywa Yesu Kilisito nenilekelwe. ²⁰ Nkwina zangu na kawilo dyangu ni kugamba kwavovose henihumwe mwo kudamanya yadya huungwa mazuwa yose, naho vitendese ivi haluse nenikimale nitogile habilikiza, vileke kwa wikazi wangu wose, handa hibanika hegu mgima nimwink'he Kilisito nt'hogola. ²¹ Ugima wangu miye ni kwa kumdanyila ndima Kilisito ukubanika nako ni kupatisa. ²² Mna uneva kwa kunda mgima mwo wikazi uno nenidahe kugendeela kudamanya ndima ya kupatisa, haluse himanyize nisagule dihi. ²³ Negalwa uku na uku ni aya maidi. Naungisa kuuleka ugima uno nokuita hekale na Kilisito kwaviya ni vedi vitendese. ²⁴ Mna neinde ni mbuli yedi vitendese kwa nyuwe uneva hangendeela kunda mgima. ²⁵ Nna ukindedi ne mbuli ino naho namanya kugamba nenigendele kwikala na nyuwe nyoseni vileke mgendeele kunda na kinyemi mwo mhuwi wenyu. ²⁶ Kwaivo aho neninde hamwenga nanyuwe, niho nomkeduvye vitendese kwa kiya Kilisito Yesu anidamanyile.

²⁷ Kwaivo imbuli nk'hulu ni wikazi wenyu unde engu ivo Mbuli Yedi ya Kilisito ivo ikuunga, vileke uneva hadaha kwiza kwenyu nive kugamba mwakimala mtogile kwa moyo umwenga, naho kwa moyo uwo umwenga mwatowana nk'hondo kwajili yo mhuwi we Mbuli Yedi. ²⁸ Msekogoha wahigani wenyu, kimaleni mtogile, icho ni kilagiso kugamba wohe nawabanangwe, mna nyuwe nomyokolwe ni Mnungu mwenye. ²⁹ Nanywe mwink'higwa luneka lwa kumdanyila ndima Kilisito, naho hiyo kumhuwila du, mna iviya iviya kwa kusulumizwa kwajili yakwe. ³⁰ Ivi haluse mwihamwenga na miye mwo kutoana nk'hondo. Nk'hondo ino niidya mwaionaga hatoana kudya nk'hongo naho engu ivo mkwiva niki natoana hata ivi haluse.

Ukulu wa Kilisito, no kweseleza kwakwe

2 Togoleni, wikazi wenyu mwo kulunganywa na Kilisito awenk'hani nguvu? Togoleni lukunde lwakwe halukuwenk'hani kusangaala? Togoleni mna uhamwenga na Muye ywa Mnungu, na kuonelana mbazi na kuonelana usungu nyuwe kwa nyuwe? ² Elo, kintizeni kinyemi changu kwa kunda na fanyanyi imwenga, no lukunde lumwenga, no moyo umwenga na kawilo dimwenga. ³ Naho msekudamanya chochose kwa finju hegu kwa kwefenya bule, mnde wa kweseleza nyuwe kwa nyuwe naho kila yumwenga amuone miyawe kugamba ni ywedi kujink'ha yehe mwenye. ⁴ Hasekunda na mnt'hu akukaula mbuli zakwe mwenye du, mna akaule mbuli za weyawe. ⁵ Mnde na moyo uudya andaga nawo Yesu Kilisito.

⁶ Chotoko chakwe andaga Mnungu kindedi, mna haonaga kudya kunda Mnungu ni kint'hu cha kutozeleza.

⁷ Mna kwa kuunga kwakwe mwenye ayalekaga ayo yose niyo akeika mtumwa, nakelekwa mnt'hu.

Niyo anda mtumwa.

Nakanda mnt'hu

engu want'hu watuhu ivo weli.

⁸ Naho eze aoneke ana mwili engu mnt'hu akeseleza-ga niyo anda mt'hu ywa kwiva, ukubanika ifile yakwe mwo msalaba.

⁹ Ivo Mnungu nakamkwezesa kulanga, niyo amwink'ha zina dikujink'ha mazina yose.

¹⁰ Vileke kwa zina dya Yesu

viumbwa vose vikulanga na ivi mwe isi naviya vi kwe isi ya wabanike

vifike madi hameso hakwe,

¹¹ nyimi zose nezilonge kugamba Yesu Kilisito ni Zumbe,

kwa ukulu wa Mnungu.

Kunda ung'azi mwe isi

¹² Want'hu wangu wo lukunde, engu ivo mzumile mazuwa yose, hiyo aho nandaga na nyuwe du, mna hata handa hihali, kwa kogoha na kuzingiza, mgen-deele kudamanya yadya yakumuwigila Mnungu.

¹³ Kwaviya ni Mnungu akudamanya ndima mwenyu naho awenk'hani kuunga, no kudamanya yadya yakumuwigila Mnungu.

¹⁴ Damanyeni kila kint'hu haheina kukalaliza hegu kuhigana, ¹⁵ vileke mnde want'hu wasuntike, heweina dyodyose diihile naho engu wana heweina usavu kwa Mnungu, wakwikala mwe cheleko kina nk'hani chaganike mwa awo mwaoneka kunda engu nt'hondo zikung'ala mwo ulanga, ¹⁶ mnatozesa mbuli ikwigala ugima, vileke ninde na kint'hu chakuonela kinyemi mwe dizuwa akuunga auiye Kilisito inase kuoneka kugamba nehikombeka na kudamanya ndima bule.

¹⁷ Hata uneva nnakomwa engu nt'hambiko ya sakame hamwenga no mhuwi wenyu wili malavo kwa Mnungu, nna kinyemi kitendese naho kinyemi icho ni hamwenga na nyuwe nyose. ¹⁸ Nyuwe nanywe indeni na kinyemi, naho indeni na kinyemi hamwenga na miye.

Timoseo na Epafolodito

¹⁹ Mna uneva Zumbe Yesu anaunga nakawiila kumtuma Timoseo ivi vileke nigelwe ludole kwa kuwamanyani ivo mwili. ²⁰ Kwaviya hina mnt'hu mtuhu engu yehe akuunga awakauleni kwa moyo wose.

²¹ Wamwenga waungisa kukaula mbuli zawe du, hiyo kukaula mbuli za Yesu Kilisito. ²² Kwaviya mmanya nt'hogola za Timoseo, kanda akadamanya ndima hamwenga na miye engu viya ise na mwanawe, mwo kubilikiza Mbuli Yedi. ²³ Kwaivo nakawiila kumsigiila kwenyu ivi aho mbuli zangu zekeza kuniikaila vedi.

²⁴ Name namhuwila Zumbe kugamba miye mwenye nenize mazuwa aya,

²⁵ Hiona ni vedi nimsigiile kwenyu ndugu yangu Epafolodito uyo eli mindima na mtowani miyangu. Yehe

uyo ni Mwigala Ulosi miyangu aigombe Imbuli Yedi hamwenga na miye, naho ni mnt'hu akunambiza mwa yadya huunga. ²⁶ Ana nkwin zitendese yakuwaonani nyuwe nyose, nakengila kinyulu vidala kwaviya nomwiva kugamba andaga mnyonge. ²⁷ Kwaviya andaga atweela, mna Mnungu nakamuwonela mbazi naho hiyo yehe ekedu aonelwe mbazi mna hata miye vileke nsekunda na kinyulu kikulu. ²⁸ Elo naungisisa kum-sigiila kwenyu vileke akeza kwenyu, naho mnamuona, kinyulu changu kinilawe. ²⁹ Mhokeleni kwa kinyemi kikulu kugamba uyo ni mndugu mwa Zumbe mwaungigwa muwakaulise want'hu awa. ³⁰ Andaga hagihi na kubanika kwa ndima ya Kilisito akauhausa ugima wakwe vileke adahe kunink'ha wambizi hadya nyuwe mwadunduge kunambiza.

Kuzumilwa kunda ywedi hameso ya Mnungu

3 Hamwenga na ayo, wandugu zangu indeni na kinyemi mwo kulunganywa na Zumbe. Miye hiku-sokela kuvuzagiza yadya nawandikaga aho nk'hongo kwaviya nayawamileni vitendese. ² Mkenega na want'hu wakudamanya wihi, wekale enga makuli, want'hu waihile wakutigiza kuvinilwa. ³ Want'hu wavinilwe kindedi ni suwe hiyo woho, kwaviya chamvika Mnungu kwa kulongozwa ni Muye ywakwe na kuwona weduvi mwo kulunganywa na Yesu Kilisito. Hakikukawiila vint'hu vikudamanywa mwo mwili. ⁴ Miye name nehadaha kukawiila vint'hu ivo, naho uneva eyuko mnt'hu akugamba adaha kuukawiila vint'hu ivo vikudamanywa mwo mwili, miye hisump'huula mwe idi. ⁵ Miye navinilagwa zuwa dya mnane kukongela hadya nelekagwa, naho miye ni mnt'hu ywa Izilaeli ywa kabila dya Benjamini, naho Muibulania ywe kindedi. Kwa kutoza imiko, miye nehinda Mfalisayo, ⁶ naho nehinda hakombekesa kudisulumiza idifyo dya wahuwila wa Kilisito. Naho kwa kudamanywa yadya yakuungwa ni Mnungu kukwigalwa kwa kutoza miko, miye nehinda hina masa. ⁷ Mna yadya yose nayaonaga kugamba hipatisa, hiyaona hayana upati wowose kwa ajili ya Kilisito. ⁸ Naho hiyo ayo du, mna naona kugamba kila kint'hu hiyo upati kwajili ya mbuli yedi itendese yo kumanya Yesu Kilisito Zumbe ywangu. Kwajili yakwe hizumila kuduula kila kint'hu, hiona ayo yose kunda nt'hagata vileke nimpate Kilisito, ⁹ na kulunganywa naye pele. Miye hikuunga naho kudamanywa yadya yakuungwa ni Mnungu kwa kwiva miko. Haluse nadamanya yadya yakumuwigila Mnungu kwa mhuwi umwa Kilisito, kuzumilwa ni Mnungu kwa sila yo mhuwi. ¹⁰ Naunga nimmany Kilisito no kuwona ludole lwo kuuyuka kwakwe, no kunda hamwenga mwa masulumizo yakwe no kunda enga yehe mwo kubanika kwakwe. ¹¹ Hakawiila kugamba hata name neniuyuke.

Naguluka nibule uheelo we zinguluko.

¹² Hiyo kugamba hibula kale hegu hikint'ha, bule! Mna nakombeka nipate int'hunyo, idya kwajili yakwe, Kilisito Yesu kanipata ninde ywakwe. ¹³ Wandugu zan-

gu hikukewaza kugamba hipata kale nt'hunyo iyo mna nadamanya mbuli imwenga nayajala yadya yomboke, no kukombeka kugwila yadya yekulongole. ¹⁴ Ivo naguluka nibule kwo uheelo we zinguluko vileke nipate idya int'hunyo, uwo ugima wa ulo na ulo. Int'hunyo iyo ni lwitango lwa Mnungu niite kwe mbingu kwa sila ya Yesu Kilisito.

¹⁵ Sue chose kikangale kwa kumhuwila Kilisito chaungwa kunda ne zifanyanyi iizo mna neva wamwenga wenyu wafanyanya vituhu, heiye! Mnungu naawagubule imbuli iyo nayo. ¹⁶ Kwa vovose viya kigendelee mwe sila iyo, ivo kiitimile iyo.

¹⁷ Wandugu zangu nitimileni miye ivo hudamanya, wakauleni wadya wakwikala enga ivo nyuwe mkwikala kwa kukitimila suwe. ¹⁸ Hiwagambilani imbuli ino nk'hanana nyingi, naho haluse navuzagiza kuwagam-bilani kwa masozi, want'hu wengi wekala enga wank'hondo we file ya Yesu Kilisito mwo msalaba. ¹⁹ Uheelo wawe ni kubanika, kmunk'wamunk'wa kuibwedeza imili yawe nizo mnungu ywawe, naho kudeduwa kwawe ni mwe zimbuli zawe za soni, wafanyanya du mbuli ze isi ino. ²⁰ Mna suwe wikazi wetu ukwe mbingu chakawila kwa nkwin zitendese mlokozi ywetu eze kulawa kwe mbingu, uyo ni Zumbe Yesu Kilisito. ²¹ Yehe naahitule mwili wetu wo kuola no kuutenda uligane no mwili wakwe wo uwedi utendese, kwa ludole ulo adaha kuviika hasi yo udahi wakwe.

Milosi ya kugela ludole

4 Ivo wandugu zangu huwaungisani huwaonela nkwin kuwaonani, nyuwe mwili kinyemi na taji yangu, ivo kimaleni mtogile mwo kulungana na Zumbe, nyuwe huwaungisani. ² Nawalombeza Eudia na Sunt'hike waiivane wakanda wandugu mwa Zumbe. ³ Weye ndugu ywangu mhuwilwa mtumwa miyangu nakulombeza uwambize wamnala awo, kwaviya wakombeka kudamanywa ndima ya kugendeza kose Mbuli Yedi hamwenga na miye naho na Kilementi na wandima wambuyazangu wose awo mazina yawe yawandikwe mwe kitabu cho ugima.

⁴ Elo indeni na kinyemi mwo kukelunga na Zumbe mazuwa yose. Naho nagamba indeni na kinyemi.

⁵ Ujalamu wenyu umanyike kwa want'hu wose. Zumbe he hagihi kwiza. ⁶ Mse kwangadika na kint'hu chochose, mna kwa kila kint'hu, mnombezeni Mnungu mwo kuvika kwa yadya mkuunga kwa kugamba, nivedi. ⁷ Naho utondowazi wa Mnungu ukujink'ha ubala wose wa want'hu, uwamileni vedi mioyo yenyu na ubala wenyu mwo kulungana na Yesu Kilisito.

⁸ Hamwenga na ayo wandugu zangu, tozeseni zimbuli izedi naho zikuungwa kutogolwa. Mbuli ze kindedi naho zedi na mbuli zikuzumilwa ni Mnungu, naho heziina usavu zikuwagila na zina nt'hogola yedi.

⁹ Damanyeni yadya mkehinyize na kuhokela kulawa kwangu, mbuli mzivile halonga na kuwona ivo nitendile. Mnungu akukink'ha utondowazi naande hamwenga na nyuwe.

Paulo agamba nivedi kwa mageleko

¹⁰ Nehinda na kinyemi kikulu mwo kulunganywa na Zumbe ikajika nompata naho luneka lwa kulagisa kugamba mwanikumbukila. Ikindedi nomnda mkanikumbukila mazuwa yose, mna hampatile luneka kulagisa imbuli iyo. ¹¹ Hikulonga aya kwaviya nna vint'hu huunga, kwaviya hikehiniza kugamba hiku-munk'wa munk'hwa kunda na vint'hu kujink'ha viya nnanavo. ¹² Himanya kwikala handa na vint'hu hegu kuswesa vint'hu. Kwa vovose ivo nevinde hihina kwiguta naho hihina kwikala na sala, kunda na vint'hu vingi hegu kunda na vigeke. ¹³ Nadaha kuyadamanya yose mwa Kilisito akunigela ludole.

¹⁴ Mna nyuwe nomdamanya vedi kwa kwambizana na miye mwa masulumizo yangu. ¹⁵ Nyuwe Wafilipi mmanya wenye kugamba mwe nk'hongo yo kubilikiza Mbuli Yedi umwo nandile hahalawa Makedonia, ninyuwe du idifyo dya wahuwila wa Kilisito dinambize, ni nyuwe du mwandile hamwenga na miye mwo kuhokela na kuwambiza watuhu. ¹⁶ Umwo nandile haunga wambizi kudya Sesalonike, nomnigaila

wambizi nk'hanana nyingi kwa yadya nehaunga.

¹⁷ Hiyo kugamba naunga kuhokela vint'hu du, icho hu-unga ni mbuli zedi zigenyela mwa yadya mdamanye.

¹⁸ Miye nehohokela vint'hu vose mnink'hile, naho ni kujink'ha viya nehaunga. Nna kila kint'hu Kwaviya ivi haluse Epafulodito kanigaila kale wambizi wenyu, wambizi uno ni enga nt'hambiko ina mhemp'he wedi, nt'hambiko ikuzumilwa na kumbwedeza Mnungu.

¹⁹ Ivo Mnungu ywangu, kwa ugoli wakwe mkulu kwa sila ya Yesu Kilisito, naawenk'heni yadya yose mkuunga. ²⁰ Uwedi utendese unde kwa Mnungu Tati yetu ulo na ulo Taile!

Ndamsa zo mzigilizo

²¹ Nawalamsa want'hu wose wa Mnungu naho ywakwe Yesu Kilisito. Wandugu wehamwenga na miye aha wawalamsani. ²² Want'hu wose wa Mnungu wa aha, vitendese wadya wakwikala kwe nyumba ya seuta ywa Loma, wawalamsani.

²³ Uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe mwe mioyo yenyu.

WAKOLOSAI

ULONGOELO

Baluwa ino kwa Wakolosai yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Paulo 1:1. Awandikaga baluwa ino umwo andaga mwe divugailo uko Loma vadahika mwo mwaka wa milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe. Baluwa izi zint'hatu, baluwa kwa Wakolosai na baluwa kwa Waefeso na baluwa kwa Filemoni zetangwa baluwa za kwedi-vugailo, kwaviya Paulo kaziwandika akanda kwe divugailo. Awandikaga ibaluwa ino kwe difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito dili ko mzi wa Kolosai. Enga ivo alongile mwenye, Paulo hiyo yehe adikongile difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito dya uko, Kolosai 2:1, mna kakeona ana ndima ya kudidamanyila idifyo idyo. Vadahika kugamba Epafula niye akongile idifyo idyo kwaviya andaga mkaya ywa Kolosai. Paulo asulumilaga na mbuli za mahinizo yo udant'hi ayo yeli mwe difyo dya want'hu wakumhuwila Kilisito dya uko Kolosai, naho mwe baluwa ino yose kaguha hant'hu hakulu kuwandika mwe mbuli iyo. Yadahika kwandaga na fyo dya Wayahudi wamhuwile Kilisito dyandile dikageza kuwatigiza want'hu wose hi Wayahudi awo wamhuwile Kilisito watimile Miko ya Kiyahudi kulawa mwe Ndagano ya Kale, vitendese kuvinilwa. Kwa want'hu wamhuwile Kilisito vileke wazumilwe ni Mnungu, Paulo awandika kugamba hawakuunga mbuli yeyose hegu mnt'hu yeyose mna Kilisito du 1:15-20, na kugamba mahinizo kulawa mwe zifanyanyi za want'hu hezina kint'hu 2:8.

Yemndani

Paulo akonga baluwa ino kwa kulamsa difyo dya want'hu wakumhuwila Kilisito wakwikala uko Kolosai 1:1-2. Akajika awandika mwo ukulu wa Kilisito vitendese mwe kuhitula mbuli za mahinizo yo udant'hi uko Kolosai 1:3-3:4.

Enga ivo ili mwe baluwa nyingi za Paulo, Aguha hant'hu hakulu ha baluwa iyo akalava malagizo yakuungwa mwo wikazi wedi wa want'hu wakumhuwila Kilisito 3:5-4:6.

Paulo abindiliza kwa kulamsa na kulagiza kugamba baluwa ino isomigwe kwa izwi mwe mafyo matuhu ya want'hu wakumhuwila Kilisito 4:7-18.

Baluwa ya Paulo kwa Wakolosai

1 Miye Paulo, mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito kwa kuunga kwakwe Mnungu, hamwenga na ndugu yetu Timoseo,

² chawaandikilani nyuwe want'hu wa Mnungu naho wandugu zetu wahuwilwa mwe kulunganywa na Kilisito wa uko Kolosai.

Chawalombezalani uwedi no utondowazi kwa Mnungu Tati yetu.

Uwiki wa kumgamba Mnungu nivedi

³ Mazuwa yose umwo kikawalombezela nyuwe, chamgamba Mnungu ni vedi, uyo Ise ywa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, ⁴ kiva mbuli zo mhuwi wenyu mwa Yesu Kilisito, no lukunde lwenyu kwa want'hu wose wa Mnungu. ⁵ Mhuwi wenyu no lukunde lwenyu vina nk'hongelo mwe dikawiilo mwiikilwe kwe mbingu, idikawiilo mwadivaga aho nk'hongo mwo ulosi we Mbuli Yedi iyo yabilikizagwa kwenyu. ⁶ Iyo Imbuli Yedi izile kwenyu, no kwigala ayedi kwa want'hu naho igen-

dezwa mwe isi yose, enga ivo yandaga kwenyu kukongela mwe dizuwa mwaivaga no kukombaganya uwedi wa Mnungu mwe kindedi chose. ⁷ Nomhina uwedi wa Mnungu kulawa kwa Epafula uyo mtumwa miyetu kikumuungisa, mhuwilwa ywa Yesu Kilisito kwajili yetu. ⁸ Yehe nakakigambila mbuli yo lukunde lwenyu mwink'higwe ni Muye ywa Mnungu.

⁹ Kwaivo kigendeela kumlombeza Mnungu kwajili yenyu, kukongela aho chevaga zimbuli zenyu. Chamlombeza Mnungu awamemezeni umanyi ukint'hile kwaviya Mnungu akuunga, mwe mizungu yose no ukombaganyi kikwink'hwa ni Muye ywa Mnungu.

¹⁰ Aho nomdahe kwikala enga ivo akuunga Zumbe na kudamanya yadya yakumuwigila mazuwa yose. Wikazi wenyu noulete mbuli zedi, naho nomkule mwe kumanya Mnungu. ¹¹ Mnungu awenk'heni ludole kwa udahi wo ukulu wakwe vileke mdahe kunda na ugoja mwe kila kint'hu kwa kufinyiliza. ¹² Mgambeni Mnungu nivedi kwa kinyemi, uyo Tate awatendile mzu-milwe mnde mwo kuhokela mbuli ziya awaikile want'hu wakwe mwo Useuta wo ungazi. ¹³ Yehe nakakiyokola mwo udahi wo lwiza, niyo akisamizila

mwo Useuta we kindedi wa Mwanawe amuungise, ¹⁴ mwa yehe kina ukombolwa, nuko kugamba wavu wetu walekelwa.

Kilisito ne ndima yakwe

¹⁵ Kilisito akuoneka niye akeigile Mnungu pele, hee kuoneka. Yehe andaga aaho aho viumbwa vose vanda-ga vikei kuumbigwa. ¹⁶ Kwaviya kwombokela yehe, Mnungu kaumba vint'hu vose vikwe mbingu na vimwe isi, vint'hu vikuoneka na hevikuoneka, ni hamwenga na maseuta na wata udahi na wakulu. Mnungu aumbaga vint'hu vose kombokela yehe naho kwajili yakwe. ¹⁷ Yehe andaga uuko umwo vint'hu vose vandile havinati kunda uuko, vint'hu vose vanda aho vili mwa yehe. ¹⁸ Yehe niye mntwi wo mwili, umwili ni want'hu wamhuwile Kilisito. Yehe niye chotoko cho ugima. Yehe niye ywa nk'hongo kuuyuka vileke ande ywa nk'hongo mwe vint'hu vose. ¹⁹ Kwaviya Mnungu nakaunga mwenye kugamba Kilisito ande ivo eli Mnungu. ²⁰ Kwa kwombokela yehe vint'hu vose vimwe isi na viya va kwe mbingu, kuvivuzwa hamwenga kwa Mnungu, adamanye utondowazi kwombokela sakame ya Mwanawe abanike mwo msalaba.

²¹ Aho nk'hongo nyuwe nomkepagula hale na Mnungu, naho nomnda wank'hondo wakwe kwe zifanyanyi zenyu na udamanyi wenyu wiihile. ²² Mna haluse, Mnungu kawavuzani hamwenga mwo mwili wakwe kwa sila ye file ya Mwanawe vileke awaike hameso hakwe mkanda want'hu wa Mnungu heweina kulabila na malongelezo yoyose. ²³ Mna Mwaungwa kugendela ne nk'hongelo lutogile mwo mhuwi, naho msekuzumila kusingiswa mwe dikawiilo diya mpatile umwo mwevaga Mbuli Yedi. Miye Paulo hinda mtumwa ywe Mbuli Yedi iyo ibilikizwe kale kwa want'hu wose mwe isi.

Ndima ya Paulo kwa wahuwila wa Kilisito

²⁴ Naho haluse nna kinyemi mwa masulumizo nnanayo kwa ajili yenyu, kwaviya kwa masulumizo yangu nayakintiza yadya yasigale mwa masulumizo ya Kilisito, kwa ajili yo umwili wakwe, want'hu wamhuwile Kilisito. ²⁵ Hitendigwa kunda mtumwa wa wahuwila wa Kilisito, Mnungu kanink'ha indima iyo kwajili yenyu. Undima wenye ni kubilikiza kwa kindedi ulosi wa Mnungu umanyikise, ²⁶ ulosi uwo ni kinyele kiya chafisigwe kwa want'hu vyeleko na vyeleko kukongela aho kale, mna haluse kigubulwa kwa want'hu wakwe. ²⁷ Mnungu mwenye kasagula kuwatenda want'hu wakwe wamanye ikinyele ivo kili no wedi utendese no uku-lu, kugamba Kilisito emndani umwenyu, nanywe nomnde hamwenga mwo ugoli no uwedi utendese wa Mnungu. ²⁸ Kwa ivo Chambilikiza Kilisito kwa want'hu wose, kikamkanya no kumhiniza kila mnt'hu kwa mzungu wose, vileke kidahe kumwigala kila yumwenga akint'hile, hameso ya Mnungu, kwa kulunganywa na Kilisito. ²⁹ Vileke ayo yadamanyike, miye nadamanya ndima kwa kukombeka, kwa udahi mkulu wa Kilisito ukudamanya ndima mwa miye.

² Naunga mmanye ivo hukombeka kwa ajili yenyu, na kwa ajili ya want'hu wa Laodekia na kwa ajili ya wose hewenati kuniyona. ² Nadamanya ivo kwa kuwagela ludole, naho waduganywe hamwenga kwa lukunde vileke wamemezwe umanyi ukint'hile. Niho nawamanyise ikinyele cha Mnungu, kinyele icho ni Kilisito mwenye. ³ Mna yehe Vindolo vose vo umanyi no ubala vifisigwa mwakwe.

⁴ Mna nawagambani, msekuzumila kudant'hilizwa ni mnt'hu yeyose kwa milosi yo udant'hi ina mwiile. ⁵ Kwaviya, hata uneva miye nihale na nyuwe, mna nawafanyanyani, naona kinyemi ivo zimbuli zenyu zikugenda vedi no utogi wenyu mwo mhuwi mwa Kilisito.

Wikazi we kindedi kwa kulungana na Kilisito

⁶ Kwaviya mumzumila Yesu Kilisito eli Zombe, mgen-deele mwo kulunganywa hamwenga na yehe. ⁷ Ikeni maizi umwake naho mzungigwe mwa yehe naho mtoge mhuwi wenyu enga ivo mhinizizwe, naho mmemezwe ni kugamba, nivedi.

⁸ Hangi nyuwe wenye mse kutahigwa ni mnt'hu yeyose, kwa umanyi no udant'hi hewiina dyodyose na kwa kutimila mp'hepo ivo yakuhiniza, mna hiyo ivo akuhiniza Kilisito. ⁹ Kwaviya, mwo mwili wakwe Kilisito umwo ukwikala Umnungu wose, ¹⁰ nanywe mwink'hig-wa ugima ukint'hile mwe kulunganywa naye. Yehe ana udahi kujink'ha udahi wa mp'hepo zose.

¹¹ Mwe kulunganywa na Kilisito nyuwe nomvinilwa, mna hiyo uvini ukudamanywa ni want'hu, mna ni udua ukudamanywa ni Kilisito mwenye, uyo akudamanya ndima yo kukombola want'hu kulawa mwe chotoko cho wavu. ¹² Kwaviya umwo mwabatizwagwa, nomzik-wa hamwenga na Kilisito, naho mwo ubatizo no-muuyulwa hamwenga naye kwa kuhuwila, mwe zinguvu za Mnungu, uyo amuuyulaga Kilisito. ¹³ Naho umwo mwandaga enga mfa kwa wiihi wenyu, na kwaviya chotoko chenye cho wavu nekinda hakinati kuuswa. Mna haluse Mnungu kawenk'hani ugima hamwenga na Kilisito. Naye kakisila wavu wetu wose, ¹⁴ kakifutula wavu wetu kiwandikilwe ne miko yakwe yandile ikakilongeleza, no kuufuta pele kwa kuyagomandila mwo msalaba. ¹⁵ Hadya ho msalaba, Kilisito awahokaga ludole, wakulu wa mp'hepo na wata udahi no kuwatenda wabeligwe mwe kiyeti na kuwabulumula enga watahigwa akalongoza ludongo lwake kwa kinyemi.

¹⁶ Naivo mnt'hu yeyose ase kuwasengelani kwa nk'hande, hegu ukunywa hegu kutozeleza vihendo vikutigiza mwa mazuwa ya Kinyemi cho kufosa kwo umnenge hegu Mazuwa yo kuhumula. ¹⁷ Ayo yose ni kizuli cha mbuli nekika zikwiza, mna ikindedi che zimbuli zose ni Kilisito. ¹⁸ Msekuzumila kuhokigwa uwedi wenyu ni mnt'hu yeyose, uyo kwa kuunga kwakwe akeona kunda ywedi naho atigiza ujalamu wo udant'hi no kuwavika watumigwa wa kwe mbingu akakegela mwa maona yakwe mwenye na kukefenya bule kwa ubala wakwe mwenye. ¹⁹ Kakepagula na Kilisito, eli umtwi wo umwili uwo. Kwa kulongozwa na Kilisito,

mwili wose wank'hizwa na kulunganywa hamwenga kwa vilungo ne zink'wali zakwe, na mwili uwo wakula enga ivo Mnungu akuunga.

Ukubanika no kwikala na Kilisito

²⁰ Nyuwe mbanika hamwenga na Kilisito naho mkombolwa mwo udahi wa wakulu we zimp'hepo wa mwe isi. Elo nii mkei kwikala enga want'hu wa mwe isi ino? Naho nii mwaikilwa sigilzi enga izo, ²¹ "Mse kutoza iki na kuluma kiya naho mse kudosa kiya?" ²² Mbuli izo zose ni za vint'hu vikubanika, vikajika kudamanyila ndima, iyo ni miko na mahinizo ya want'hu du. ²³ Heiye, zimbuli izo zaoneka enga zina mzungu kwa uviki mkukeungila wenye, na mwo kuketenda wajalamu no kuutendela umwili wako kwa ukali, mna zimbuli izo kwavovose hazikudaha kuukindila kumunk'wamunk'wa kwo umwili.

3 Ivo uneva muuyulwa hamwenga na Kilisito, zunguleni mbuli za kulanga kudya eli Kilisito, kekala ho Useuta kulume kwa Mnungu. ² Fanyanyi zenyu zinde kwa mbuli za kulanga, naho hiyo mbuli za aha he isi. ³ Kwaviya nyuwe nomfa, naho ugima wenyu ufigisigwa hamwenga na Kilisito mwa Mnungu. ⁴ Umwo Kilisito akeza kuoneka naho, eli ugima wenyu, nanywe nomnde hamwenga naye mwo ukulu utendese.

Wikazi umhya mwa Kilisito

⁵ Elo, vikomeni vint'hu vose viya vimndani mwenyu va mwe isi. Navo ni ivi uhabwasi na usavu na fanyanyi zihile na kumunk'wamunk'wa kwiihile na ugubaguba, uwo ugubaguba ni enga uviki wa mahili. ⁶ Kwajili ya mbuli izo maya ya Mnungu yawezila wose hewe kumwiva Mnungu. ⁷ Umwo nyuwe mwandaga mkalongozwa ni zimbuli izo.

⁸ Mna haluse mwaungigwa kulekana ne zimbuli izi zose, maya na wiihi na lubezo. Kuhomola hegu milosi iihile visekutambulwa naho mwe milomo yenyu. ⁹ Msekugambilana lulimi, kwaviya nyuwe muuhambula pele unt'hu wenyu wo wavu hamwenga na udamanyi wakwe wiihile, ¹⁰ niyo mwavala unt'hu mhya. Uno wagendeela kudamanywa kunda mhya mwo umanyi wo muufi wakwe, vileke mdahe kumanya Mnungu kindedindedi. ¹¹ Mwo uhya uno, hahali Mgiliki hegu Myahudi naho hahali avinilwe hegu hevinilwe naho cha mgeni hegu mhezi cha mtumwa hegu cha mlekelwa. Mna Kilisito niye mbuli zose naho e mwa yose.

¹² Nyuwe mwi want'hu wa Mnungu, kawaungisani na kuwasagulani mnde wakwe. Elo indeni na moyo wa mbazi na uwedi na kweseleza na ujalamu no kufinyiliza. ¹³ Mfinyilizane no kulekelana, mna yumwenga ywenyu ananda na kulabila kwa miyawe amlekele, enga viya Zumbe awalekeleni nyuwe, iivo nyuwe nanywe mlekelane. ¹⁴ Kwa kongezela, mnde na lukunde, kwaviya lukunde lwalunganya kila kint'hu mwo uhamwenga ukint'hile. ¹⁵ Na utondowazi wa Kilisito ilongoze mwe mioyo yenyu. Kwaviya Mnungu kawe-

tangani mnde no uwo utondowazi, kwaivo mwili mwo mwili umwenga. Naho mgambe, nivedi! ¹⁶ Mbuli ya Kilisito yaungwa ikale mndani mwenyu imemile. Ke-hinizeni na kulangilizana kwa umanyi wose. Kemeni mila ya kumtologa Mnungu, mlekeleni Mnungu mwe mioyo yenyu kwa kumgamba, nivedi. ¹⁷ Icho mkulonga hegu kudamanya, yande yose kwa zina dya Zumbe Yesu no kumgamba nivedi Tate Mnungu kwombokela yehe.

Ivo mp'huga ikuungwa kwikala mwo wikazi mhya

¹⁸ Wavele, wetegelezeni wagosi zenyu, kwaviya nivo akuunga Zumbe.

¹⁹ Wagosi nanywe, waungeni wavele wenyu, msekunda wakali nawo. ²⁰ Nyuwe wana, weveni welesi zenyu mwe zimbuli zose kwaviya idyo dya muwagila Zumbe.

²¹ Nanywe welesi, msekuwagela maya wana wenyu, seka wakazaganya dikawiilo.

²² Nyuwe watumwa, weveni wakulu wenyu wa mwe isi kwa mbuli zose, hiyo kwa kuwawagila du, mna damanyeni ivo kwa moyo wose, kwa kumwogoha Zumbe. ²³ Chochose mkudamanya, damanyeni kwa moyo wose, enga kumdamanyila Zumbe, naho hiyo kuwadamanyila want'hu. ²⁴ Manyeni kugamba nomhokele kipe enga nt'hunyo kulawa kwa Zumbe kwaviya mwamdanyila ndima Zumbe Yesu Kilisito. ²⁵ Akudamanya yaihile naalihigwe viligane na wiihi wakwe, Mnungu hakwazagula.

4 Nyuwe wakulu, wadamanyileni watumwa wenyu kwo uwedi na ivo akuunga Mnungu, mkamanya kugamba nanywe mnanaye Mkulu ywenyu ywa uko kwe mbingu.

Malagizo kwa wahuwila wa Kilisito

² Msekuleka kumlombeza Mnungu, naho indeni meso mwo kulombeza no kumgamba Mnungu nivedi. ³ Naho mkakilombeza naswe kwa Mnungu, vileke akink'he luneka lwedi kibilikize ulosi wakwe ukugubula zimbuli hemwizimanyize za Kilisito. Naho kwa mbuli iyo miye hivugailwa mwe divugailo. ⁴ Nilombezeleni nidahe kubilikiza vileke want'hu wadahe kuikombaganya enga ivo ikuungwa.

⁵ Mnde na mzungu mwo wikazi wenyu mkanda hamwenga na want'hu hewekumhuwila Kilisito, mkaludamanyila ndima vedi lupisi mnanalo. ⁶ Mazuwa yose mnde na ulosi wedi ukuwambiza want'hu, naho mwaungwa mmanyane kumhitula vedi kila yumwenga.

Ndamsa zo mzigilizo

⁷ Mndugu ywetu Tukiko kikumuungisa, mtumwa mhuwilwa, naho mtumwa miyetu mwe ndima ya Zumbe. Yehe naawagambileni mbuli zangu zose. ⁸ Ivo namtuma kwenyu, vileke mmanyane ivo suwe kili, naivo adahe kuwagela ludole imioyo yenyu. ⁹ Weza hamwenga na Onesimo mndugu ywetu kikumuungisa naho

mhuwilwa, yumwenga mwe difyo dyenyu. Awo nawawagambileni kila kiya kikulaila aha.

¹⁰ Alistaliko, mvugailwa miyangu awalamsani. Maliko soviye dya Banaba naye awalamsani. Mwink'higwa kale nk'hanana yo kumhokela, mhokeleni akeza uko kwenyu. ¹¹ Yoshua naho akwitangwa Yusito, awalamsani. Awa naawo du Wayahudi wahuwila waku-damanya ndima kwajili yo Useuta wa Mnungu hamwenga na miye, naho wanda wambizi mkulu kwangu.

¹² Epafula, yumwenga mwe difyo naho mtumwa ywa Yesu Kilisito, awalamsani, naho mazuwa yose akombeka mwe kuwalombezeleni kwa Mnungu, vileke mdahe kukimala mtogile, naho mhuwilise Kilisito no kumtegelezesa Mnungu. ¹³ Kwaviya nadaha kulonga uwona kugamba, akombekesa kuwadamanyilani ndi-

ma nyuwe na want'hu wa Laodekia, na wose wa uko Hierapoli. ¹⁴ Luka mlaguzi ywetu kikumuungisa, na miyawe Dema, wawalamsani.

¹⁵ Chawalamsa wandugu wa uko Laodekia, hamwenga na Nimfa, na want'hu wamhuwile Kilisito, wose wakudugana mwe nyumba yakwe. ¹⁶ Mnabinda kuso- ma ibaluwa ino, kombekeni kwavovose isomwe ne difyo dya wahuwila wa Kilisito wa uko Laodekia na nyuwe tendeni ubala vileke mwink'higwe msome ibaluwa wenk'higwe woho. ¹⁷ Mgambileni Alikipo, adamanye vedi indima idya enk'higwe ni Zumbe.

¹⁸ Miye Paulo nawandika ndamsa ino kwa mkono wangu mwenye. Kumbukileni kugamba, ni mwe divugailo.

Uwedi wa Mnungu unde na nyuwe.

1Wasesalonike

ULONGOELO

Baluwa ya nk'hongo kwa Wasesalonike yawandikagwa ni mwigala ulosi Paulo. 1:1 Yawandikagwa mwo mwaka wa milonga mishano na umwenga aho Yesu eze ande kelekwa. Yadahika kunda niyo ibaluwa ya nk'hongo mwe zibaluwa awandikaga Paulo niyo yalunganywa mwe Bibilia. Paulo andaga Kolinso umwo akadiwandikila idifyo dya wahuwila wa Sesalonike ibaluwa ino, idyo adikongaga mwe nt'hambo yakwe ya kaidi yo kubilikiza Mbuli Yedi. Mitendele 17:1-10 yalongwa mwe kitabu che mitendele kugamba idifyo idyo dya wahuwila wa Kilisito dyandaga ni dya Wayahudi na Wagiliki wengi. Aho eze akonge idifyo idyo dya wahuwilwa wa Kilisito Paulo hadahaga kwikalisa uko Sesalonike, ivo awawandikilaga baluwa kuwagela moyo wahuwilwa wa uko. Mndani mwe baluwa mna simulizi nyingi hamwenga na malagizo yose mwa ivo wahuwilwa wa Kilisito wakuungwa kwikala. Mna iviyaiviya Paulo asimuilaga mwo wizilo wa kaidi wa Kilisito. Mafani idifyo dya wahuwila wa Sesalonike nawelelwa mwe simulizi iyo. Mwe simulizi iyo yo wizilo wa kaidi wa Kilisito. Kwa ulosi wa wizilo wa kaidi wa Kilisito, yandaga ni sila ya Paulo nakawagela moyo wekale kwa kumwelela Mnungu 5;6-8

Yemndani

Paulo akonga baluwa kwa kudilamsa idifyo dya wahuwila wa Kilisito na kumtoga Mnungu kwajili yawe.

Akajika Paulo atambalisa udamanyi wakwe ne milosi idya wegailwe ni Timoseo 2-3

Kitimile, Paulo alagiza ivo wahuwila wa Kilisito wakuungwa kwikala wakamanya wizilo wa kaidi wa Yesu 4:1-5:15.

Paulo abindiliza kwa kudilamsa kaidi idifyo dya wahuwila wa Kilisito na kuwalombeza wamanye ikindedi kugamba kila yumwenga aisoma ibaluwa 5:16-28.

1 Miye Paulo, hamwenga na Siliwano na Timoseo, nawa wandikilani nyuwe idifyo dya wahuwila wa Kilisito wa uko Sesalonike, want'hu wa Tate Mnungu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

Chawalombezelani uwedi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

Wikazi no mhuwi wa Wasesalonike

2 Mazuwa yose chamgamba Mnungu ni vedi, kwa mbuli yenyu kikawakumbukilani umwo kikanda mwo kumlombeza. **3** Kwaviya, chakumbukila hameso ya Mnungu ivo mkulagisa mhuwi wenyu kwa udamanyi, ivo lukunde lwenyu lukuwenk'hani udahi wa kudamanyisa ndima, naivo kawiiilo dyetu kwa Zumbe ywetu Yesu Kilisito ivo ditogile. **4** Wandugu zetu kimaanya kugamba Mnungu awaungani naho kawasagulani mnde want'hu wakwe. **5** Kwaviya ulosi wetu we Mbuli Yedi uwo kiwabilikizeni, hawandile wa milosi du, mna nevinda ni kwa udahi na kwa Muye ywa Mnungu, kikahuwila pele kugamba ulosi uwo nounda ni wa kindedi. Enga ivo mmanyize ivo suwe chekale na nyuwe, nekikala kwa kuwambizani nyuwe. **6** Nyuwe nomtimila mliganyizo wetu na mliganyizo wa Zumbe. Hamwenga na kusulumiziwa, muuhokela ulosi uwo kwa kinyemi kulawa kwa Muye ywa Mnungu. **7** Nyuwe

mnda kint'hu cha kutimilwa kwa wahuwila wose wa Makedonia hamwenga na Akaya. **8** Naivo kwa ndima yenyu yedi, Ulosi wa Zumbe hawivike Makedonia na Akaya du, mna mhuwi wenyu kwa Mnungu wenela kosekose. Naivo hakikuunga kulongesa. **9** Want'hu awo wasimuila ivo mwakihokelaga umwo chezaga kuwa talamkila, ivo mwalekaga ukuvika mahili haluse mwamvika Mnungu, no kumdamanyila ndima Mnungu ywo ugima naho ywe kindedi, **10** no kumgoja Mwanawe kulawa kwe Mbingu. Uyo Yesu amuyulaga, uyo akikombole na maya ya Mnungu

Ndima ya Paulo uko Tesesalonike

2 Nyuwe wenye wandugu zetu mmanya kugamba, utafi wetu wo kwiza kwetu hawandile wa bule.

2 Mmanya ivo kitendigwe na kuhomolwa kudya Filipi umwo chandile kikei kubula kwenyu Tesalonike. Hamwenga na kugamba kwandaga na kuhigigwa kwingi, Mnungu kaitenda kise kogoha mwo kuwabilikizani Mbuli Yedi yakwe. **3** Yadya kikutigiza kwenyu hiyo ya udant'hi hegu wiihi wowose na kudant'hiliza. **4** Mna, mazuwa yose chalonga enga ivo Mnungu akuunga kionge, Kwaviya kakizumila no kukink'ha ndima yo kubilikiza Mbuli Yedi. Hakikugeza kuwawagila want'hu du mna chaunga kumuwigila Mnungu amanyize kundani

kwe mioyo yetu. ⁵ Naho Mnungu niye Muwona ywetu. Kwa ivo manyize hachezile kwa milosi ya kwehem-beleza, naho hachaungile kupata vint'hu kwa kifiso. ⁶ Hachaungile kwink'higwa ukulu ni want'hu, hegu kulawa kwenyu hegu kwa want'hu watuhu, ⁷ hamwenga na ayo kikanda wegala ulosi wa Kilisito, nekikadaha kuunga chochose kulawa kwenyu. Mna suwe nekinda wajalamu kwenyu, enga ivo mnala akumlela mwanawe. ⁸ Nekiwaungisani, valekaga kiwegailani hiyo Mbuli Yedi ikulawa kwa Mnungu du, mna iviyaiviya no ugima wetu. Kwaviya nyuwe mnda want'hu kikuwaungisani. ⁹ Wandugu zetu, mwakumbukila ivo kidamanye ndima na makunt'ho. Umwo chawegailagani Mbuli Yedi ya Mnungu, chadamanyanga ndima kilo na msi vileke kise kumwink'ha mnt'hu yeyose ndima ya kukilela.

¹⁰ Nyuwe mlonga kiya muwone, naho Mnungu naye kaluona lugendo lwetu kwenyu nyuwe mkuhuwila, nolunda lwedi naho lusuntilwa helwiina kukalalizwa. ¹¹ Mmanga kugamba suwe kimtendela kila yumwenga ywenyu enga ivo tate akuwatendela wanawe. ¹² Vileke kiwageleni ludole na kuwasangalazani, na kuwatigizani vileke mwikale wikazi ukumwelela Mnungu yudya akuwetangani mwingile kwo Useuta na ukulu wakwe.

¹³ Mbuli nt'huhu ikuleka kika mtogola Mnungu nikugamba, aho chawegailagani Ulosi wa Mnungu, mwautegelezaga na kuuhoekela, hiyo enga ulosi wa mnt'hu, mna enga Ulosi wa Mnungu, naho ikindedi nivo wili. Kwaviya Mnungu adamanya ndima mndani mwenyu nyuwe mkuhuwila. ¹⁴ Wandugu zetu, nyuwe zimbuli ziwabwiileni ni enga izia zawabwiilaga amafyo ya wahuwila wa Kilisito kudya Uyahudi, awo want'hu wa Mnungu, mbuli ziwabwiile want'hu wa Yesu Kilisito. Nyuwe nomsulumizwa ni want'hu wa kwenyu enga viya woho wasulumizagwa ni Wayahudi weyawe, ¹⁵ wadya wamkomile Zumbe Yesu na walotezi wa Mnungu, niyo wakisulumiza naswe. Want'hu awo wamwihya Mnungu naho ni wank'hondo wa want'hu wose! ¹⁶ Nawageza kuki kindila kise kubilikiza Mbuli Yedi ikwigala uyokozi kwa want'hu hi Wayahudi. Nivo wakukintiza wawu wawe wadamanye mazuwa yose. Mna haluse maya ya Mnungu yawagweela.

Paulo aunga kuwatalamkila Wasesalonike kaidi

¹⁷ Wandugu zetu, nekilekana na nyuwe kwa lupisi du, naho nechasana kwa kuleka kukeona du, hiyo mwo moyo, nekiungisa kuwaonani meso kwa meso! ¹⁸ Kwai-vo nekifanyanya kuwatalamkilani naho. Naho miye Paulo nehigeza kaidi idi kwiza kwenyu, mna Mwavu kanikindila. ¹⁹ Togoleni, kikeza kukimala hameso ya Zumbe Yesu aho akeza kwiza, taji yo kulagisa uhumi wetu neinde kint'hu chani? Ni nyuwe wenye, nyuwe ni nyuwe dikawiilo dyetu ne kinyemi chetu. ²⁰ Ikindedi nyuwe mwi nt'hunyo yetu nk'hulu na kimyemi chetu!

³ Aho kize kinde hakikudaha kugendeela kufiny-iliza, nekilamula kusigala kudya Asene kikedu, ² nekimtuma kwenyu ndugu ywetu Timoseo, mtumwa

miyetu kwa ajili ya Mnungu mwo kubilikiza Mbuli Yedi ya Kilisito kimtuma vileke awageleni nguvu no kuwataendani mtoge mwo mhuwi wenyu, ³ vileke mhuwi wa mnt'hu yeyose use kuuleka mhuwi hamwenga na kunda aho makunt'ho ayo. Nyuwe mmanga kugamba chaungwa kubwiilwa ni makunt'ho. ⁴ Kwaviya umwo chandile hamwenga na nyuwe kuwagambilani kugamba nekisulumizwe, naho nivo yalaile. ⁵ Nivo vilekile hamtuma Timoseo kwenyu. Nehidunduga kugojesa, nehimtuma vileke nnamanye zimbuli zo mhuwi wenyu. Nehyogoha kunda mwavu kawagezani niyo indima yose idya kidamanye yanda hi kint'hu!

⁶ Haluse Timoseo kauya kale, kakigambila izimbuli zo mhuwi wenyu no lukunde lwenyu. Kakigambila kugamba mwakikumbukilisa mazuwa yose, naho mwaungisa kukiona enga naswe kiuungisa kuwaonani. ⁷ Kwaivo wandugu zetu, zimbuli zo mhuwi wenyu zikigela nguvu, mwa makunt'ho na msulumizo yose, ⁸ Kwaivo haluse kiwagima kindedi uneva mkimala mtogile mwe kulunganywa na Zumbe. ⁹ Haluse chadaha kumgamba Mnungu ywetu nivedi kwa ajili yenyu. Chamgamba nivedi kwa kinyemi kinanacho hameso ya kwe kwa nyuwe. ¹⁰ Chagendeela kumlombeza Mnungu kilo na msi kwa mioyo yetu yose, vileke akink'he luneka lwa kwiza kuwaonani meso kwa meso, vileke kiwenk'heni vint'hu vihunguke mwo mhuwi wenyu.

¹¹ Chamlombeza Mnungu mwenye, Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito, akidamanyile sila yo kwiza uko kwenyu. ¹² Zumbe awatendeni lukunde lwenyu lukunde no kugenyela, mkeungise nyuwe kwa nyuwe, naho muwaunge want'hu watuhu, enga ivo kikuwaungisani. ¹³ Naivo mioyo yenyu neitoge, nanywe nomnde hemwiina kulabila hameso ya Mnungu, na Tati yetu, umwo Zumbe Yesu akeza kwiza hamwenga na want'hu wakwe.

Wikazi ukumuwigila Mnungu

⁴ Hongezela wandugu zangu, mhina kulawa kwetu ivo mkuungwa kwikala vileke mmuwagile Mnungu. Naho nikindedi nivo mkwikala. Naivo chawalombeza na kuwatigizani kwa zina dya Zumbe Yesu, mdamanye vedi vitendese. ² Kwaviya myamanga yadya nk'hanana kiwenk'hileni kwa udahi wa Zumbe Yesu. ³ Mnungu aunga mnde msuntike naho mkenege kindedi ndedi no uhabwasi. ⁴ Mnt'hu yeyose aungwa amanye kuudaha umwili wakwe mwenye kwa kunda mnt'hu ywa Mnungu na wogofi, ⁵ hiyo kwa kumunk'wamunk'wa kwiihile enga want'hu hewemmanyize Mnungu. ⁶ Ivo, mnt'hu yoyose asekuumbalanga hegu kumhujila miyawe mwe mbuli ino. Kiwagambilani kale ayo no kuwakanya kugamba Zumbe naawa-sulumize want'hu wakudamanya zimbuli izi. ⁷ Mnungu hakitange kikale wikazi wa uhabwasi, kakitanga kikale mwo usuntwa. ⁸ Naivo elo akubela nk'hanana aya hakumbela mnt'hu, ikindedi ambela Mnungu uyo akuwenk'hani Muye ywakwe.

⁹ Hauhali mtigizo wowose wa kunitenda niwawandikileni mwe mbuli ya lukunde kwa wandugu zenyu

wahuwila. Nyuwe wenye mhinyizwa mwikale ni Mnungu ivo mkuungwa kukeunga. ¹⁰ Naho nomnda mkwadamanyila wandugu zenyu wose mwe Makedonia yose. Wandugu chawagambani mdamanye ya kujink'ha ayo. ¹¹ Muungise kwikala wikazi wa kutondowala, kila yumwenga akaule mbuli zakwe mwenye enga viya chawalagizeni. ¹² Kwaivo, nomkeikile nt'hogola yedi kwa wadya hi wahuwila wa Kilisito, naho heviungwe kuwahuwila want'hu watuhu kwa yadya mkuunga.

Imiziile ya Zumbe

¹³ Wandugu zangu, chaungisa mmanye ikindedi mwa wadya wabanike, mnase kwingila kinyulu enga want'hu heweina kawiilo. ¹⁴ Suwe chahuwila kugamba, Yesu abanikaga niyo auyuka, naho chahuwila kugamba Mnungu naawalete hamwenga na Yesu kwakwe, wose wabanike wakamhuwila.

¹⁵ Yano huwagambilani ni mahinizo ya Zumbe. Suwe awagima kikuunga kisigale umwo Zumbe akeza kwiza naho hekiwalongoele wadya wabanike kale. ¹⁶ Kwaviya nahalavigwe miko na izwi dya mtumigwa mkulu na izwi dye digunda dya Mnungu, naho Zumbe mwenye naasele kulawa kwe mbingu. Wose wadya wafaga wakamhuwila Mnungu naawaayulwe nk'hongo, ¹⁷ niho suwe nekinde wagima mwo lupisi ulo, nekiduganywe hamwenga mwa mavunde kikamsingila Zumbe mwo ulanga. Niho nekikale na Zumbe mazuwa yose. ¹⁸ Ivo elo, gelaneni ludole nyuwe kwa nyuwe kwa mbuli izi.

Keikenilumwe kwa kuuya kwa Zumbe

5 Wandugu zangu, hikuungwa kuwawandikilani mwe zimbuli ze misimo ne zimbuli za mazuwa aho zimbuli izi zikwiza kulaila. ² Kwaviya nyuwe wenye mmanya vedi kugamba zuwa dya Zumbe nedize haheina kukawiilwa enga mbavi akwiza nekilo. ³ Want'hu hadya nawagambile, kila kint'hu kitondoala, aho naah ubanangi ukuwezila! Mbuli iyo neilaile aaho enga usungu wa mvele akwingila nyumba, naho want'hu hawadahe kunyilika. ⁴ Mna nyuwe wandugu zangu, hammuli mwo lwiza, naho dizuwa dise kuwetukizani enga mbavi. ⁵ Nyuwe nyose ni want'hu wo ung'azi naho want'hu wo nomsi. Suwe hiyo want'hu wa kilo na wo lwiza. ⁶ Elo, kisekugona nt'hongo enga want'hu watuhu, chaungwa kinde meso na kuidaha mioyo yetu. ⁷ Wakugona wagona nekilo, naho wakozi wakol-

wa nekilo. ⁸ Mna suwe ni want'hu wa nomsi naho chaungwa kidahe imioyo naho kivale mhuwi na lukunde enga valo dya chuma dya kukeamila mwe kifua, na kawiilo dyetu dya kuyokolwa dinde enga nk'hofia ya ya kukeamila. ⁹ Kwaviya Mnungu hakisagule vileke kusulumizwa na maya yakwe, mna mpate kuyokolwa kwombokela kwa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, ¹⁰ yudya abanike kwajili yetu, vileke kikale hamwenga naye aho akeza kwiza, kikanda wagima hegu kikan-da kibanika. ¹¹ Ivo duganeni, naho mwambizane nyuwe kwa nyuwe enga ivo mkudamanya ivi haluse.

Paulo akomeleza kwa sigilizi

¹² Wandugu zangu, chawalombezani muwategeleze vilongozi wenyu, wadya wakuwalongozani na kuwahiniza mwo wikazi wa mhuwi mwa Kilisito.

¹³ Muwategeleze na kuwaungisa kwa ndima wakudamanya. Mnde na utondowazi nyuwe kwa nyuwe.

¹⁴ Wandugu zangu nawatigizani muwakanye want'hu wasokezi, muwagele moyo hewe kudaha naho muwambize hewena kint'hu, naho mfinyilize kwa want'hu wose. ¹⁵ Kauleni mnt'hu yoyose asekuumliha mnt'hu yaihile kwa yaihile, mna zunguleni kutendelana ayedi mazuwa yose kuwadamanyila yedi want'hu wose.

¹⁶ Mnde na kinyemi mazuwa yose, ¹⁷ vikeni Mnungu haheina kusokela, ¹⁸ naho mtogoleni Mnungu kwa mbuli zose, kwaviya ayo nayo akuunga Mnungu mwo kulunganywa kwenyu na Yesu Kilisito.

¹⁹ Msekuhiga ndima za Muye ywa Mnungu. ²⁰ Msekuubela ulosi ukulawa kwa Mnungu. ²¹ Mna himeni kila kint'hu naho tozeseni yadya ayedi ²² ikaleni hale no wi-ihii wose.

²³ Mnungu mwenye akukink'ha kutondowala awakukizeni, kwa sila zose na kuwamilani moyo wenyu na unt'hu wenyu ne mili yenyu, msekunda na masa umwo Zumbe ywetu Yesu Kilisito akeza kwiza naho. ²⁴ Yudya akuwetangani nyuwe naatende ivo Kwaviya yehe mhuwilwa.

²⁵ Wandugu zangu, kilombezeleni naswe.

²⁶ Walamseni wandugu wose kwa lukunde.

²⁷ Nawatigiza kwa udahi wa Zumbe, muwasomele wandugu wose ibaluwa ino.

²⁸ Uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe.

2 Wasesalonike

ULONGOELO

Baluwa ya kaidi kwa Wasesalonike yawandikagwa ni mwigala Ulosi Paulo, 1:1. Baluwa ino aiwandikaga lupisi lugihi na idya ya nk'hongo ya Wasesalonike, yandaga ni myaka milongo mishano na umwenga aho Kilisito eze ande kelelwa. Paulo andaga akei uko Kolinso umwo andaga akaiwandika ibaluwa ino ikuita kwe difyo dya wahuwila wa Kilisito wa Sesalonike idifyo adikongaga mwe nt'hambo yakwe ya kaidi yo kubilikiza Mbuli Yedi Mitendele 17:1-10. Mwe kitabu yalongwa kugamba Idifyo dya wahuwila dyandaga dya Wayahudi wageke na Wagiliki wengi.

Yaoneka idifyo dya wahuwila wa Kilisito uko Sesalonike dyaungwa disekujala mazuwa yo uheelo no uziilo wa kaidi wa Kilisito kwaviya Paulo kawandika mbuli nyingi mwe zibaluwa zakwe zose zimbili kwa Wasesalonike. Baluwa ya kaidi ya Paulo kwa Wasesalonike yalongesaga ivo nevinde kwa mazuwa yo uheelo no kuuya kwa Kilisito. Iviyaiviya Paulo kakanya mwe mbuli ya want'hu hewekuunga kudamanya ndima. Kugamba kila mnt'hu aungwa kudamanya ndima kwa kukezunguila nk'hande. 3:6-10.

Yemndani

Paulo akonga ibaluwa yakwe kwa kuketambalisa mwenye hamwenga na wadya wakutimilana naye 1:1-2. Naho amtogola Mnungu kwajili ya wahuwilwa Kilisito wa Sesalonike no kuwalombezela kwa Mnungu 1:3-12.

Mwo mnango 2, Paulo alonga mbuli ya mazuwa yo uheelo.

Naho alonga mbuli ya want'hu hewekuunga kudamanya ndima, na want'hu hewekuunga kudamanya ndima 3:1-15.

Paulo abindiliza kwa kulamsa kaidi idifyo dya wahuwila wa Kilisito 3:16-18.

¹ Miye Paulo hamwenga na Siliwano na Timoseo. Chawa wandikilani nyuwe fyo dya wahuwila wa Kilisito wa uko Sesalonike, want'hu wa Mnungu Tati yetu, naho wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

² Chawalombezelani kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito, awenk'heni uwedi wakwe no utondowazi.

Usengelo umwo Kilisito akeza kwiza naho

³ Wandugu zetu, mazuwa yose chaungwa kimgambe Mnungu, nivedi kwajili yenyu, kwaviya chaungwa kutenda ivo, vanda vedi kitende ivo kwaviya mhuwi wenyu wakulisa naho kuungana kwenyu kwagenyela.

⁴ Naivo suwe chaona kinyemi kwajili yenyu nyuwe mafyo ya wahuwila wa Kilisito. Kinyemi iki ni kwa ivo mkugendeela kuhuwila na kufinyiliza magezo na masulumizo mkubwiilana nayo.

⁵ Yoseni aya yakilagisa kugamba usengelo wa Mnungu ni wa kindedi, vikuunga viwatendeni nyuwe mzumilwe mnde mwo Useuta wa Mnungu uwo ukuleka mwasulumila. ⁶ Mnungu naadamanye viya viwagilwe, naawasulumize wadya wakuwasulumizani nyuwe, ⁷ no kuwahumuza nyuwe mkusulumila, hamwenga na suwe. Naadamanye imbuli iyo aho Zumbe Yesu akeza

kulaila kulawa kwe mbingu akanda na watumigwa wa kwe mbingu wata ludole, ⁸ naawasulumize na ndilija za moto wadya wakumlemela Mnungu na wadya hewe kuitimila Imbuli Yedi ya Zumbe ywetu Yesu. ⁹ Nawasulumizwe ulo na ulo no kuikwa hale na Mnungu no uku-lu utendese wo udahi wakwe, ¹⁰ aho akeza kwiza naho, kuhokela uwedi wakwe utendese kulawa kwa want'hu wakwe wasuntike, no utunywa kulawa kwa want'hu wose wakuhuwila. Nanywe nomnde umwo kwaviya mwahuwilaga ulosi udyo kiwagambileni.

¹¹ Nivo vikuleka chawalombezelani mazuwa yose. Chamlobeza Mnungu ywetu awatendeni mzumilwe mwo wikazi uwo awetangileni. Chamlobeza kwa udahi wakwe akintize kumunk'wamunk'wa kwenyu kwo kudamanya ayedi na kubindiliza indima yenyu yo mhuwi. ¹² Chalombeza ivo vileke zina dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito nedipate wedi utendese kwenyu, nanywe nompate uwedi utendese wa Mnungu kwa kulunganywa naye.

Yudya mnt'hu akwitangwa Mwiihi

² Haluse, wandugu zetu, mwe mbuli yo kwiza kwa Zumbe ywetu Yesu Kilisito no kudugaywa kwetu hamwenga kikale naye chawalombezesani, ² mse

kusunguza kwingila kinyulu mwo moyo, naho mse kugeligwa kituletule na want'hu wakugamba dizuwa dyo kwiza kwakwe Zumbe dibula. Mafa yafanyanywa kugamba nivo kilongile kikalotela hegu kikabilikiza, hegu chandikaga ivo mwe baluwa. ³ Mnt'hu yeyose asekuwadant'hiliza kwa sila yoyose. Kwaviya dizuwa idyo hedize mpaka kudya Kusaguka Kukuluku kulawile, na yudya Mwiihi aonekele, yakajika ayo yose naabanangwe pele. ⁴ Yehe naaketende mwenye kunda mkulu mwe kila kint'hu want'hu wakukiona kugamba nicho Mnungu, hegu wakukivika, naho neengile mwe Nyumba ya Mnungu, no kukelagisa kugamba niye Mnungu.

⁵ Togoleni, hamkukumbukila kugamba nehiwagambilani aya yose umwo nandile hamwenga na nyuwe? ⁶ Mna kwa ivi haluse diyuko dikumkindila, nanywe mdimanya. Uyo mnt'hu akwitangwa Mwiihi naagubulwe aho lupisi lwakwe lukeza kubula. ⁷ Hata ivo, yudya Mwiihi heekuoneka adamanya ndima kwa ivi haluse, mna naaonekele hadya yudya akumkindila naausigwe. ⁸ Aho niho mnt'hu yudya akwitangwa Umwavu naalaile, mna Zumbe Yesu naamkome kwa muye wakwe na kumbananga kwa ung'azi wakwe akeza kwiza kaidi. ⁹ Uyo mnt'hu akwitangwa Mwiihi neeze na ludole lwa Mwavu, naho naadamanye vilagiso va namna nyingi na kweheela kwingi kwa udant'hi, ¹⁰ kwa kudant'hiliza kwose kwa wadya wakukubigwa mwo kwaganika. Awo nawage kwaviya hawazumile no kukiunga ikindedi vileke wayokolwe. ¹¹ Nivo vilekile Mnungu kawaika hasi mwe ludole lukwaza, ivo wauhuwile udant'hi. ¹² Kwaivo want'hu wose hewehuwile ukindedi mna waonela kinyemi uwavu naweze wasengelwe.

Msagulwa myokolwe

¹³ Chaungwa kimgambe Mnungu nivedi mazuwa yose kwajili yenyu nyuwe mkuungiswa ni Zumbe, kwaviya Mnungu awasagulagani kunda want'hu wakwe myokolwe kwa ludole naho mtendigwe want'hu wakwe kwa kuhuwila kwenyu mwe kindedi. ¹⁴ Mnungu awetangilagani mbuli ino kwombokela Mbuli Yedi iyo kiwabilikizeni vileke nanywe mnde uumwo mwo ukulu utendese wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ¹⁵ Ivo wandugu kimaleni mtogile na kuyatoza mahinizo yadya kiwahunizeni kwa mabilikizi yetu na kwa kuwawandikilani. ¹⁶ Chamlombeza Zumbe ywetu Yesu Kilisito mwenye na Mnungu Tati yetu, yudya akiungile na kwo uwedi wakwe kakigela ludole lwa ulu na ulu na kawiiilo dyedi, ¹⁷ awagele ludole imioyo yenyu nakuwatendani mtoge vileke mdahe kudamanya na kulonga yadya ayedi mazuwa yose.

Mkilombezele kwa Mnungu

3 Yakongezekela, wandugu zangu, kilombezeleni vileke ulosi wa Zumbe ugendelele kugendezwa na

kutogolwa naho uhokelwe kila hant'hu enga ivo vili mwenyu. ² Naho lombezeni vileke Mnungu akiyokole na want'hu waihile na wavu, kwaviya hiyo wose wakuuhuwila ulosi uwo.

³ Mna Zumbe ni mhuwilwa ivo naawatendeni mtoge na kuwamila na yudya Mwiihi. ⁴ Zumbe naakink'he kawiiilo kulu mwa nyuwe, kugamba mwadamanya naho nomgendeele kudamanya yadya kiwagambileni. ⁵ Zumbe ailongoze mioyo yenyu vileke mhokele lukunde lwa Mnungu hamwenga na kufinyiliza kink'higwe ni Yesu Kilisito.

Vaungwa kudamanya ndima.

⁶ Wandugu zetu, chawafingizani kwa zina dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito, kenegeni na wandugu wahuwila wose wasokezi na wadya hewekutimila nk'hanana kiwenk'hileni. ⁷ Nyuwe wenye mmanya kugamba mwaungigwa mtimile enga suwe viya chandile kikadamanya, hachandile wasokezi umwo chandile hamwenga na nyuwe. ⁸ Hakidile nk'hande ya mnt'hu yoyose haheina kumliha. Nekidamanya ndima kwa kukombeka msi na kilo kwa makunt'ho vileke kise kumwink'ha mnt'hu yeyose nk'huswank'huswa ya kukink'ha nk'hande. ⁹ Kidamanya ivo hiyo kwaviya hakina udahi wa kuunga kink'higwe wambizi wenyu, mna Kwaviya nekikaunga mhinile kwetu. ¹⁰ Umwo chandile hamwenga na nyuwe nekiwafingizani kika gamba, mnt'hu yoyose hakuunga kudamanya ndima asekuadya nk'hande.

¹¹ Chalonga izimbuli izo kwaviya kiva kugamba weyuko mgati mwenyu want'hu wasoka hewekuunga kudamanya ndima mna waungisa kwikaila mbuli za want'hu watuhu. ¹² Kwa zina dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito chawafunda na kuwafingiza want'hu awo wose wahumule vileke wadamanye ndima wapate nk'hande yawe wenye.

¹³ Mna nyuwe wandugu zetu, msekusokela kudamanya ayedi. ¹⁴ Uneva eyuko mnt'hu hakuunga kuu-toza ulosi kiwegaileni, uneva niivo, mmanjeni mnt'hu uyo, msekudamanya dyodyose hamwenga naye vileke aone soni. ¹⁵ Mna msekumuona kunda enga mnk'hondo, mna mfundeni enga mndugu mhuwila.

Ulosi we nk'homelezo

¹⁶ Zumbe mwenye uyo ichotoko cho utondowazi, awenk'heni kutondowala mazuwa yose kwa sila zose. Zumbe ande na nyuwe nyose.

¹⁷ Kwa mkono wangu miye mwenye Paulo, nawandika ivi. Iki nicho kiwalo mwe kila baluwa yangu niwawandikileni. Ivi nivo huwandika.

¹⁸ Uwedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe nyose.

1 TIMOSEO

2 Wasesalonike

1 TIMOSEO

ULONGOELO

Baluwa ya nk'hongo ya Timoseo yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Paulo kwa mwanamp'hina ywakwe etangagwa Timoseo. Yadahika baluwa ino Paulo aiwandikaga mgati mwo mwaka wa milongo mtandatu na miidi kubula milongo mtandatu na mine kulawa aho Yesu eze elekwe. Lupisi ulo lwandaga mwa mazuwa yakwe yo uheelo mwe isi. Paulo aivanaga vitendese na Timoseo hata nk'hanana nyingi kamwitanga kunda mwanawe. Wafilipi 2:22; 1Timoseo 1:2; 1:18.

Baluwa ino ni imwenga mwe zibaluwa izine za Paulo izo awandike kwa mnt'hu ekedu hant'hu he difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. Baluwa zint'huhu zint'hatu ni Timoseo ya kaidi na Tito na Filemoni. Mwe baluwa ino kuna malagizo ya ivo want'hu wakuungwa kumvika Mnungu 2:1-15, na nt'hogola ze vilongozi wawe 3:1-13 na makanyo mwo kukekaulisa na wahinzi wa lulimi 1:3-11; 4:1-5; 6:2-5. Aya yose yalagisa ivo Paulo amhinize Timoseo kunda kilongozi mwa mafyo yamwenga. Mwe baluwa ino ya Timoseo ya nk'hongo ziyumo sila nyingi zikudaha kuwambiza vilongozi wa mazuwa aya, mwo kuzilongoza zindima zawe mwa mafyo ya wahuwila wa Kilisito wakuyalongoza.

Yemndani

Paulo akonga kwa kumlamsa Timoseo 1:1-2.

Akajika, amkanya Timoseo akekaulise na wahinzi wa lulimi. 1:3-11

Paulo agendeela kutambalisa ivo akumtoga Yesu Kilisito. 1:12-19

Naho Paulo amwink'ha malagizo Timoseo mwe mbuli yo kuvika ne mbuli ye vilongozi we difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. 2-3

Paulo abindiliza baluwa kwa kumwink'ha Timoseo malagizo yo uheelo. 4-6.

¹ Miye Paulo mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito kwa kulagizwa ni Mnungu Mlokozi ywetu, hamwenga na Yesu Kilisito, idikawiilo dyetu, ² nakuwandikila weye Timoseo mwanangu ywe kindedi mwo mhuwi,

Chawalombezelani uwedi na mbazi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tate na kwa Yesu Kilisito Zumbe ywetu, vinde na weye.

Makanyo mwe Mahinizo ya Udant'hi

³ Enga viya husigiile umwo nandile haita Makedonia, naunga wikale uuko Efeso vileke uwalemeze want'hu watuhu wakuhiniza mahinizo yo udant'hi. ⁴ Wagambe wazileke zisimo za lulimi na kutambula ludongo lwa mazina helwiina uheelo lwe cheleko chawe ivo yakulongoza, izimbuli izo zikwigala mahigano du, naho hazikuwaika want'hu mwo mzungu wa Mnungu ukumanyika kwa sila yo mhuwi. ⁵ Kitalo mwe dilagizo idi ni lukunde lukulawa mwo moyo wedi, no kumanya ukudamanya ayedi, no mhuwi we kindedi. ⁶ Wamwenga wayaleka aya niyo wahitukila kutalaula mbuli heziina wambizi. ⁷ Waungisa kuhiniza miko ya Mnungu, mna wenye hawa kukombaganya kiya wakulonga na kiya wakutigiza.

⁸ Mna kimanya, miko ya Mnungu ni yedi uneva ina damanyilwa ndima ivo ikuungwa. ⁹ Chaungwa kukumbukila kugamba, miko hayaikilagwa want'hu wedi, mna yaikilagwa want'hu waihile, hi waivi, hewe kumwogoha Mnungu, na wata wavu, he hewekukile na hewemanyize Mnungu na wakumhomola Mnungu na wakomi wa welesi wawe na kuwakoma want'hu watuhu, ¹⁰ wahabwasi na wakutenda uhabwasi na wagosi weyawe, wakutaga want'hu, wakukelisa kwa kudant'ha, na wadya wakudamanya chochose hi mahinizo ye kindedi. ¹¹ Mahinizo ayo, yazumilana ne Mbuli Yedi ya Mnungu ina ukulu, nink'hingwe miye nibilikize.

Paulo atogola uwedi wa Mnungu

¹² Namgamba nivedi Yesu Kilisito Zumbe ywetu anigeile ludole mwe ndima yangu. Namgamba nivedi kwaviya kaniona miye kunda mhuwilwa, niyo anisagula ninde mtumwa ywakwe, ¹³ hamwenga na kugamba aho nk'hongo nehinda hahomola, naho nehinda msulumizi naho mnt'hu ywa nk'humbizi. Mna Mnungu anionelaga mbazi kwaviya nadamanyaga ivo haheina kukombaganya naho hyandile na mhuwi. ¹⁴ Mna

Zumbe nakanikupuila uwedi wakwe kwa wingi, niyo anink'ha mhuwi, no lukunde mwo kulunganywa na Yesu Kilisito. ¹⁵ Ino ni mbuli ya kuhuwiwa na ya kuzumilwa, ya kugamba Yesu Kilisito ezaga mwe isi vileke awayokole wata wavu, name ni mwavu kujink'ha wose, ¹⁶ mna Mnungu kanionela mbazi, vileke Yesu Kilisito alagise ivo afinyilize kwajili yangu miye nandile no wavu kujink'ha wose, kulagisa kugamba wose wakuunga wamhuwile nawahokele ugima wa ulo na ulo. ¹⁷ Haluse kwa Seuta ywa ulo na ulo, heekubanika naho hakuoneka naho eli Mnungu ekedu, ande ywa kogohwa na ukulu heviina uheelo! Taile.

¹⁸ Mwanangu Timoseo ywe kindedi mwo mhuwi nakulagiza enga mbuli yo ulotezi ivo ilongigwe mwa weye aho kale, naivo utimile zimbuli izo unde mhumi mwo utowani, ¹⁹ naho utoze mhuwi wako na kumanya kudamanya ayedi. Wamwenga hawakutegeleze kuunga kusagula kudamanya ayedi niyo wabananga mhuwi wawe. ²⁰ Wamwenga mwa awo ni Humenayo na Alekizanda, awo niwenk'hilize kwa Mwavu vileke wahinizizwe wasekumhomola Mnungu.

Malagizo mwo Kuvika

2 Bosi mwa yose mgambileni Mnungu yadya mkuunga, lombezene kwa Mnungu na kuwalombezela want'hu watuhu, no kumtologa kwa mbuli ya want'hu wose, ² walombezeleni maseuta na wakulu wose, vileke kinde no utondowazi, na haheina vugo hamwenga na kumwogoha Mnungu no wikazi wedi. ³ Imbuli ino ni yedi naho yazumilwa hameso ha Mnungu Mlokozi ywetu, ⁴ akuungisa want'hu wose awayokole naho wakimanye ikindedi. ⁵ Kwaviya eyuko Mnungu yumwenga, naho eyuko yumwenga akuwalunganya want'hu hamwenga na Mnungu, uyo mnt'hu Yesu Kilisito, ⁶ akelavile yehe mwenye awakombole want'hu wose. Uwo nuwo uwona kugamba ni lupisi lukuungwa, Mnungu aunga want'hu wose wayokolwe, ⁷ Ivo nivo vilekile hisagulwa kunda mwigala ulosi na mbilikizi na mhinizi ywa want'hu hi Wayahudi, niuhinize ulosi wo mhuwi ne kindedi. Iki hulonga ni kindedi naho hikudant'ha.

⁸ Elo, kila hant'hu mkudugana mkamvika Mnungu, naunga wagosi wakwikala vedi hameso ha Mnungu, wenule mikono yawe wakamvika Mnungu haheina maya na mkulano. ⁹ Iviyaiviya, naunga wavele wande na ubala wavale suke zikuungwa, hiyo kwehamba kwa milukile yakweheela ya fili, hegu vint'hu va zahabu, hegu va lulu na suke za mayombe makulu, ¹⁰ mna kwa kudamanya vedi enga viya viwagilwe wavele wakugamba wamwogoha Mnungu. ¹¹ Mvele aungwa kunyamala no kwivisa umwo akakehiniza. ¹² Hikumlekela mvele kuhiniza, hegu kumwikaila mgosi, mna aungwa kunyamala. ¹³ Kwaviya Adamu niye aumbagwa nk'hongo, niho aumbigwe Hawa. ¹⁴ Naho Adamu hiyo yehe adant'hilizagwa, mvele niye adant'hilizagwa niyo agweela mwo wavu. ¹⁵ Mna uyu mvele naayokolwe kwa kweleka wana uneva anagendeela mwo

mhuwi na lukunde no kukuka no kwikala vedi na want'hu.

Ivo wakuungwa kunda vilongozi mwe difyo dya wahuwila wa Yesu Kilisito

3 Ulosi uno ni kindedi kugamba, Mnt'hu akuunga kunda kilongozi we difyo dya wahuwila aku-munk'wamunk'wa kwa ndima yedi. ² Kilongozi ywa fyo dya wahuwila wa Yesu Kilisito aungwa kunda mnt'hu heekubelwa, ande ywa ndoza ya mvele yumwenga, naho ande mt'hu akuudaha umoyo wakwe, heina mbuli za jangajila, ande mkise, naho mdahi wo kuhiniza, ³ asekunda mkozi, naho asekunda mnk'humbizi hegu mhigani mna ande mjalumu, ase kuungisa matundu, ⁴ ande mnt'hu akuidima vedi imp'huga ywakwe, no kuwatenda wanawe wamtegeleze naho wasekumbela kwa kint'hu chochose. ⁵ Kwaviya, uneva mnt'hu hakudaha kuidima imp'huga yakwe mwenye, naadahe vivihi kudidima idifyo dya wahuwila wa Mnungu? ⁶ Mnt'hu heiina lupisi lutali kukongela aho engilaga mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito, Yesu asekwink'higwa kulongoza, vileke asekukekweza niyo asengelwa enga viya yudya mwavu asengelwe. ⁷ Ande na nt'hogola yedi kwa want'hu hi we difyo dya want'hu wa Mnungu, anase kubelwa no kugwa mwo lwiniika lwo Mwavu.

Wambizi mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito

⁸ Iviya iviya wambizi mwe difyo dya wahuwila wa Yesu Kilisito waungwa wande na lugendo lwedi naho wakindedi, wasekunda wakozi, na kwa ugubaguba, ⁹ waungwa kutozesa ukindedi wo mhuwi ugubulwe kwa kusagula kudamanya ayedi. ¹⁰ Wande kugezigwa, wananda hewekulongigwa vihile, wenk'higwe undima wawe. ¹¹ Wavele wawe nawo wande na nyendo zedi, wasekunda wateti, wande wakuidaha mioyo yawe naho wakuhuwilwa mwe zimbu li zose. ¹² Mndima we difyo dya wahuwila wa Yesu Kilisito ande na mvele yumwenga, naho adahe kuwakimaila vedi wanawe ne nyumba yakwe. ¹³ Kwaviya wambizi wakudamanya ndima yawe vedi nawaketende wakaulwe vedi ni want'hu, naho wadaha kuwagambila want'hu mhuwi umwa Yesu Kilisito haheina kogoha.

Kindedi kigubulwe

¹⁴ Nakuwandikila ayo naivo hakawiila kwiza kwako ivi. ¹⁵ Mna uneva hinasunguze, nk'hanana aya nayakugambile ivo kikuungwa kunda mwe nyumba ya Mnungu, idyo idifyo dya wahuwila wa Kilisito, umkola ne nk'hongelo ye kindedi. ¹⁶ Hakuwali kuuza uza kinde-di kigubulwe cho lugendo lwetu lwe Kimnungu kugamba, Nakakelaviliza enga mnt'hu Nakalagiswa ni Muye ywa Mnungu kugamba amwelela Mnungu, watumigwa wakwe mbingu niyo wamuona, mbuli zakwe zenezwa kwa want'hu wa makabila,

nakahuwilwa ni want'hu wose mwe isi, niyo aguhigwa kuita kulanga mwo ukulu.

Wahinizi wo Udant'hi

4 Muye ywa Mnungu alonga haheina kufisa kugamba kwa mazuwa yo uheelo want'hu wamwenga nawauleke umhuwi wawe, nawategeleze miuye ikudant'hiliza, niyo watimila mahinizo ye zimp'hepo. ² Mahinizo ayo yenezwa ni want'hu wadant'hi naho watondwe, awo mioyo yawe ikufamikwa kwa kilama kimoto. ³ Want'hu awo wahiniza kugamba hivo vedi want'hu kulomba hegu kulombigwa, nakulemeza kudya nk'hande zimwenga. Mna Mnungu kaumba nk'hande zose zidigwe kwa wahuwila wakimanyize ikindedi naho kwa nt'hogola. ⁴ Kila kint'hu kiumbigwe ni Mnungu ni chedi, naho hakihali chochose kikuunga kulemezwa mna vihokelwe kwa kumtologa Mnungu, ⁵ kwaviya kint'hu icho kikukizwa kwa Mbuli ya Mnungu na kwa kulombeza Mnungu.

Mndima ywedi ywa Yesu Kilisito

⁶ Uneva ukawenk'ha wahuwila wose mahinizo aya nounde mtumwa ywedi ywa Yesu Kilisito, ukagendeela kuhina kwa milosi ya mhuwi na mahinizo ya kindedi ayo utimile. ⁷ Mna kenege ne zisimo za lulimi hizo za Kimnungu, ukehinize kwikala wikazi wa Kimnungu. ⁸ Kwaviya misezigo ina wambizi mwo mwili, mna mahinizo ye kimuye yana wambizi wose, kwaviya alaganaga mwe mbuli yo ugima wa ivi haluse na udua ugima ukwiza kulongole. ⁹ Ulosi uno ni kindedi kugamba na wakuwulwa, naho viwagilwa uzumiliswe. ¹⁰ Suwe chakombekesa no kukesulumiza kwa kudamanyia ndima kwaviya kiika idikawiilo dyetu kwa Mnungu, yehe niye Mlokozi ywa want'hu wose, vitendese wadya wakuwulwa.

¹¹ Izo nizo zimbuli ukuungwa ulagize na kuhiniza. ¹² Use kuzumila yeyose akubele kwaviya ukei mbwanga naho kombeka kunda mliganyizo wa kutimilwa ni wahuwila. Kwa ulosi wako na lugendo lwako na kwa lukunde na kwa mhuwi hamwenga na kunda mnt'hu ukukile. ¹³ Unde mnt'hu ywa kukombeka kuwasomela want'hu Mawandiko Yakukile mwe kiyeti na kubilikiza na kuhiniza kubula aho nenizile. ¹⁴ Usekuleka kuki-damanyila ikipe che Kimuye unanacho wink'higwe kwa milosi ya walotezi, naivo ugelekelwe mikono ni wadala vilongozi we difyo dya wahuwila wa Yesu Kilisito. ¹⁵ Zidamanyile ndima zimbuli izi naho wikale mwa ayo, vileke wakuone ivo ukukula mwe ndima yako. ¹⁶ Keamile weye mwenye na mahinizo yako. Gendeela kudamanyia ayo vileke ukeyokole weye mwenye na wadya wakukwiva.

Yo kuwadamanyila wahuwila

5 Usekuwafank'hila wadala, mna ulonge nawo mp'halahole enga iso. Watendele wabwanga engaga wanduguzo, ² watendele wadala we kivele enga

wanyokwe na wandle nawo enga walumbuzo, haheina kuwafanyanyila yaihile.

³ Uwatendele vedi wavele wabanikilwe ni wagosi zawe wadya we mwe kuunga wambizi kwa kindedi.

⁴ Mna mvele abanikilwe ni mgosiwe, uneva ana wana hegu wezukulu, awo waungwa kuhina kudamanyia engaviya Mnungu akuunga, yo kulela want'hu we nyumba yawe, na ivo wawaliha welesi wawe na wadala wawe, mbuli ino yamwelela Mnungu. ⁵ Mvele abanikilwe ywe kindedi akanda heina mnt'hu ywa kumwabiza kaika idikawiilo dyakwe kwa Mnungu, akagendeela, kulombeza kwa Mnungu msi na kilo apate wambizi.

⁶ Mna mvele abanikilwe ni mgosiwe hana uhumile umoyo wakwe mwe mbuli za kukebwedeza, uyo ni mnt'hu abanike hata uneva aoneka mgima. ⁷ Wenk'he nk'hanana aya, wanase kuoneka kunda na masa. ⁸ Elo uneva mnt'hu hana dahile kuwalela wanduguze, vitendese wadya wa mwe nyumba yakwe uyo naande kaukana mhuwi wakwe, naho kaihisa kujink'ha mnt'hu hehuwile.

⁹ Mvele abanikilwe ni mgosiwe awagilwe kuwandikwa mwe kitabu ni yudya abuile myaka milongo mtandatu, naho ande alombagwa lumwenga du, ¹⁰ naho ande na nt'hogola yedi, awaleile wanawe vedi, awahokele vedi wageni wezile mwe nyumba yakwe, awahake iviga want'hu wa Mnungu wa Mnungu, awambize wata makunt'ho, naho mta kwelavya mwo kudamanyia uwedi.

¹¹ Wandele wafilwe ni wagosiwe, wase kuhanganywa mwe kuwandikwa mwe kitabu, kwaviya wanahumwa no kumunk'wamunk'wa kwe mili yawe kujink'ha kudamanyia ndima Kilisito, nawaunge kulombigwa naho, ¹² ivo nawaoneke kuswesa uhuwilwa kwa kuleka yadya walagane nk'hongo. ¹³ Wandele awo wabanikilwe ni wagosi zawe, awo wahina kunda wasoka, wana lugenda genda mwe zinyumba, naho kitendese ukwaha, wawateta weyawe naho wakegela mwe zimbuli za want'hu watuhu uku wakalonga mbuli hewekuungwa kulonga. ¹⁴ Ivo nehaunga, wandle wabanikilwe ni wagosi zawe, walombigwe weleke wana, wakaule zinyumba zawe, wasekuwenk'ha wank'hondo wetu luneka lwa kulonga mbuli zo wavu mwa suwe.

¹⁵ Kwaviya wabanikilwe ni wagosi zawe wamwenga waganika kale no kumtimila Mwavu. ¹⁶ Mna, uneva mvele ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito ananawo wabanikilwe ni wagosi mwe mp'huga yakwe, aungwa yehe awalele haheina kuwalekela idifyo dya wahuwila dya Kilisito indima iyo, vileke awo wahuwila we difyo dya Kilisito wose wadahe kuwalela wabanikilwe ni wagosi zawe, heweina wambizi wowose.

¹⁷ Wadala vilongozi wakulongoza vedi wawagilwa kuleligwa vedi, vitendese wadya wakudamanyia ndima yo kubilikiza na kuhiniza. ¹⁸ Kwaviya Mawandiko Yakukile yagamba, "Usekuifupa ing'ombe umnomo umwo ukaidamanyia ndima yo kuhuta uhule," naho "Mndima kawagilwa maliho." ¹⁹ Use kuhokela malongelezo akulongelezwa mdala kilongozi, uneva hayane-galwe ni waona waidi hegu watatu. ²⁰ Uwativile mwe

kiyeti wakudamanya wavu vileke watuhu nawo wogohe kudamanya wavu.

²¹ Hameso ha Mnungu na Yesu Kilisito na watu-migwa wa kwe mbingu want'hu wa Mnungu, nakusigila uyatoze ayo haheina kusunguza kusengela, naho usekudamanya mbuli yoyose kwa kwazagula.

²² Usekusunguza kumtenda mnt'hu kunda kilongozi mwo kudamanya ndima ya Zumbe kwa kumgelekela mikono, naho usekukelunga mwo wavu wawe, kekaule we mwenye unde ukukile.

²³ Usekunywa mazi aayo du, mna unywe divai ludodo ikwambize kundani kwe zinda zako kwaviya walumwa lumwa.

²⁴ Uwavu wa wamwenga waonekela pwilili, naho wavu wawe zawasengela hata uneva wakei kubula kwo usengelo, mna wavu wa wamwenga weza kuonekela kwo usengelo. ²⁵ Saiivo mbuli zedi zakelaviliza pwilili, yadya nayo heyekuoneka pwilili haya kudahakufisa.

6 Watumwa wose waungwa kuweva wakulu wawe, vileke kunase kunda chotoko cha mnt'hu yeyose ase kuhomola dizina dya Mnungu, na aya kikuhiniza. ² Awatumwa wadya wose wa wakulu wahuwila wa Kilisito waungwa wase kuwabela, kwaviya wawaona engahahuwila weyawe du. Nevindilise vedi wana wadamanyila ndima, kwaviya awa nawo wanaicho ichedi wakupata mwe ndima ya wahuwila wakuwaungisa.

Mahinizo ya udant'hi no Ugoli we kindedi

Waungigwa kuwahiniza no kuwabilikiza zimbuli izi.

³ Uneva yeyose ahiniza mbuli naho hakuzumila milosi ye kindedi ya Zumbe ywetu Yesu Kilisito hamwenga na mahinizo yakumwelela Mnungu, ⁴ uyo ana wefenyi naho hamanyize dyodyose. Ni mnt'hu akuungisa mikulano kwa mbuli heziina kint'hu, vikwigala finju na mahigano na kuhomolana na haheina kuhuwilana, ⁵ na mahigano ya want'hu heweina ubala, hewekudahakunda no ukindedi wagamba kudamanya mbuli zikumwelela Mnungu ni sila ya kupatila ugoli.

⁶ Ikindedi, kudamanya yakumwelela Mnungu no kuzumila ananavo, nizo zimbuli zikuchambizisa.

⁷ Kwaviya mwe isi hakizile na kint'hu, naho hekihalawe na chochose. ⁸ Ivo kikanda ne zisuke ne nk'hande, vaungwa kuzumila na viya kinanavo. ⁹ Mna awo wakuunga ugoli wagweela mwe magezo no kugwiligwa

mwo kumunk'wamunk'wa kwiihile, naho kumunk'wamunk'wa uko kwa uhezi kwabulumula want'hu kwo kubanikilwa ne file. ¹⁰ Kwaviya kuungisa matundu ni chotoko cho wiihi wose. Wamwenga wakumunk'wamunk'wa vitendese kuyapata matundu, naivo wauleka mhuwi no kuilumiza imioyo yawe kwa usungu utendese.

Paulo amlagiza Timoseo mwenye

¹¹ Mna weye mnt'hu ywa Mnungu ukenege ne zimbuli izo. Utozese yadya yakukutenda uzumilwe hameso ha Mnungu no kudamanya yadya yakumwelela Mnungu, na mhuwi na lukunde na ugoja na ujalamu.

¹² Unde mhumi mwe mbuli yo kutowanila Mbuli yedi yo mhuwi, naho tozesa ugima wa ulo na ulo wintangilwe ni Mnungu aho wize uzumile we mwenye mhuwi wako hameso waona wengi. ¹³ Nakwink'ha nk'hanana hameso ha Mnungu akuvink'ha ugima viumbwa vose, na hameso ha Yesu Kilisito alongile yehe mwenye ukindedi hameso ha Pontio Pilato, ¹⁴ kutimila sigilizi haheina masa, kubula kwo ulailo wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ¹⁵ Kulaila kwakwe nokunde ho lupisi naaungile Mnungu ywo kutogolwa, Kilongozi heena miyawe, Seuta ywa maseuta naho Zumbe ywa mazumbe. ¹⁶ Uyo ekedu akudaha kwikala ulo na ulo, naho ekala mwo ung'azi naho mnt'hu yeyose heekudaha kuubwiila. Hahali yeyose amuonaga, naho hali yeyose akudaha kumuwona. Utunywa na ludole ni vakwe yehe heviina uheelo! Taile.

¹⁷ Wenk'he miko awagoli mwe zimbuli zo wikazi wa ivi haluse, wase kukefenya, naho wase kukawiila ugoli hewiikudaha kukawiilwa, mna wamkawiile Mnungu uyo kwa ukise akink'ha vint'hu vose kinde na kinyemi navo. ¹⁸ Wagambe wagoli wadamanye wedi, naho wadamanye vint'hu vingi vedi, naho wande wakise naho wadahe kuhangila na watuhu mwe vint'hu vawe. ¹⁹ Kwa kudamanya ayo nayambize kuupata ugima wa ulo na ulo, engaviya mnt'hu akukeduganyila vint'hu vingi vileke vimwambize kulongole.

²⁰ Timoseo, Uyamile yadya wink'higwe mwo ukaulizi wako. Ukenege na simulizi ziihile, na mahigano ya kihezi yakugambigwa na want'hu wamwenga kunda, "Umanyi". ²¹ Kwaviya wamwenga waketenda kunda no umanyi uwo, niyo kwa kudamanya ivo waza umhuwi wawe.

Wedi wa Mnungu unde na nyuwe nyose.

2 TIMOSEO

ULONGOELO

Baluwa ya kaidi ya Timoseo ni baluwa ya kaidi ya Mwigala Ulosi Paulo, amuwandikilaga mwanamp'hina ywakwe Timoseo. Paulo aiwandikaga baluwa ino mwa mazuwa yakwe yo uheelo mwe isi. Mwo lupisi ulo akawandika ibaluwa ino andaga kavugailwa uko Loma 2Timoseo1:16. Paulo aivanaga vitendese na Timoseo hata nk'hanana nyingi akamwitanga kunda mwanawe Wafilipi 2:22; 1Timoseo 1:2; 1:18.

Baluwa ino ni imwenga mwe zibaluwa izine za Paulo izo awandike kwa mnt'hu mweye, hant'hu ha difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. Baluwa zint'huhu zint'hatu ni Timoseo ya nk'hongo na Tito na Filemoni. Mwo lupisi baluwa ino ikawandikwa want'hu wamhuwile Kilisito weli mwo useuta wa Loma wandaga wakasulumizwa. Mafani iki nicho chotoko chamtendaga Paulo avugailwe, naivo amlagizaga Timoseo kufinyiliza masulumizo. Enga ivo ili mwe Timoseo ya kaidi, amkanyisaga Timoseo mwe mbuli ya wahinzi wa lulimi 1Timoseo 16-18. Iviyaiyiya amgambilaga Timoseo kugamba kulongole kwakwe kweza lupisi ludala.

Yemndani

Paulo akonga kwa kumlamsa Timoseo, mnango 1:1-2, naho amgela moyo, 1:3-18.

Akajika amtigiza Timoseo afinyilize, 2:1-13.

Naho niyo amwink'ha Timoseo malagizo ya wikazi wose 2:14-26.

Niyo naho amkanya mwe zimbuli zikwiza kulongole na sila yedi ya kuzidamanyila ndima, 3:1-4:8.

Paulo abindiliza kwa kumwink'ha malagizo Timoseo yehe mwenye, 4:9-24.

¹ Miye Paulo, mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito, viya aungile Mnungu, kanilagiza kubilikiza ugima uduya alagane kinanao mwe kulunganywa na Yesu Kilisito.

² Nakuwandikila weye Timoseo mwanangu ywe kindedi mwo mhuwi hukuungisa.

Mnungu Tate na Yesu Kilisito Zumbe ywetu akwink'he uwedi na mbazi na utondowazi.

Kumgamba Mnungu nivedi no Kugela ludole

³ Namtogola Mnungu humdamanyila ndima kwa kumanya kudamanyia ayedi enga ivo wadamanye wakale wangu, Namgamba ni vedi Mnungu kila hakukumbukila mwo kuvika kwangu kilo na nomsi. ⁴ Nakumbukila kwiila kwako naho naungisa kukuona, vileke ninde na kinyemi kikulu. ⁵ Naukumbukila umhuwi wako we kindedi, mhuwi andile nawo weyako Loisi, na nyokwe Eyonike. Naho himanya hata weye nawe unanao. ⁶ Niwo vikuleka nakukumbusa, ukwezele ikipe kimndani mwako wink'higwe ni Mnungu, aho nakugelekaga mikono yangu. ⁷ Kwaviya Muye kink'higwe ni Mnungu hiyo ywa kukitenda kinde wogofi, bule, mna ni Muye ywa kukink'ha ludole na lukunde, no kuudaha umoyo.

⁸ Elo, usekuona soni kulonga uwona mwa Zumbe ywetu, naho usekuona soni mwa miye mvugailwa kwa ajili yakwe. Mna unde hamwenga na miye mwa makunt'ho kwa Mbuli Yedi, kuligana no ludole ludya ukwink'higwa ni Mnungu. ⁹ Yehe kakiyokola, no kuki-

tanga kinde want'hu wakwe, mna hiyo kwa udamanyi wetu, ni kwa ivo aungile mwenye, no uwedi wa Mnungu. Nekingigwa uwedi uwo wa Mnungu kwa sila ya Yesu Kilisito, kukongela aho Isi iumbigwe. ¹⁰ Mna ivi haluse uwedi wa Mnungu ugubulwa kwetu kwa kwiza kwakwe yudya Mlokozi ywetu Yesu Kilisito. Yehe kalubanaga pele ludole lwo kubanika, na kwa Mbuli Yedi kaugubula ugima wa ulo na ulo.

¹¹ Naivo miye hisagulwa ni Mnungu ninde mwigala ulosi na mhinizi na kuwabilikiza want'hu Mbuli Yedi.

¹² Naho nivo vikuleka nasulumila enga ivi. Mna hikuona soni kwaviya himmanya yudya nimhuwile, naho himanyisa adaha kuchamila kiya anink'hile, kubula mwe dizuwa dyo uheelo. ¹³ Utozese mahinizo yadya ya kindedi huhinze na kusigala mwo mhuwi no lukunde lwetu mwo kulunganywa na Yesu Kilisito. ¹⁴ Imbuli idya ink'hulu wink'higwe, uyamile kwa wambizi wa Muye ywa Mnungu akwikala mndani mwetu.

¹⁵ Enga ivo umanyize, want'hu wose wakwikala mwe isi ya Asia hata Figelo na Helomogene wanileka.

¹⁶ Zumbe awaonele mbazi mp'huga ya Onesifolo, kwaviya nakanisangalaza mwo umoyo nk'hanana nyinji, naho haone soni kwa miye kunda mwe divugailo,

¹⁷ mna eze abule Loma, nakakonga kunizungula kwa kukombeka niyo aniyona. ¹⁸ Zumbe na amuwonele mbazi Onesifolo mwe dizuwa dyo uheelo! Naho weye kumanya vedi amengi anitendele uko Efeso.

Mtowani mhuwilwa ywa Yesu Kilisito

2 Mna, weye mwanangu, utoge mwo uwedi wa Mnungu kikuupata mwe kulunganywa mwa Yesu Kilisito. ² Yadya mahinizo wivile hahiniza hameso ha want'hu wengi, uwenk'he want'hu wakuhwilwa, nawadahe kuwahiniza watuhu.

³ Unde hamwenga na suwe mwa makunt'ho enga mtowani mhuwilwa ywa Yesu Kilisito. ⁴ Mtowani akan-da kwe nk'hondo akeika hale ne mbuli zo wikazi wa mazuwa yose, mna adamanya mbuli za kwe nk'hondo vileke amuwagile mkulu ywakwe. ⁵ Mhigani yeyose ywa msezigo wa nguluko hakudaha kuhuma no kwink'higwa nt'hunyo yo uhumi, atimile miko yo msezigo. ⁶ Mlimi alimise aungwa ande ywa nk'hongo kwink'hwa ulozo. ⁷ Fanyanya ayo hulonga, kwaviya Zombe naakwink'he ubala wa kumanya kila kint'hu.

⁸ Umkumbukile Yesu Kilisito auylagwa, uyo andaga lukolo lwa Daudi mwe Imbuli Yedi enga ivo huibilikiza. ⁹ Kwa idyo hisulumizwa na kukakigwa minyololo enga mnt'hu ahile, mna Ulosi wa Mnungu haukukakigwa minyololo, ¹⁰ kwa ivo nafinyiliza kila kint'hu kwa mbuli ya wadya wasagulwe ni Mnungu, vileke wayokolwe kwa sila ya Yesu Kilisito, no kwigala ukulu utendese wa ulo na ulo. ¹¹ Ni mbuli ya kindedi kugamba,

Uneva kibanika hamwenga na Yesu Kilisito, nekikalanye nae.

¹² Kinagendeela kufinyiliza, nekilongoze hamwenga nae.

Kinamlemela, nae naakilemele.

¹³ Kinaswesa kuhwilwa, yehe naagendeele kunda mhuwilwa mazuwa yose, kwaviya yehe hakudaha kuhituka mwe kiya akulonga.

Mndima azumilwe ni Mnungu

¹⁴ Wakumbuse want'hu wako mbuli izi na kuwakanya hameso ha Mnungu waleke uhigani we zimbuli. Uhi-gani uwo hiyo wedi, wawabananga du wadya wakwi-va. ¹⁵ Ukombeke kukelaviliza kunda azumilwe ni Mnun-gu, enga mdamanya ndima hakuona soni mwe ndima yakwe, naho akuhiniza vedi ulosi we kindedi wa Mnun-gu, ¹⁶ kenege na mbuli ziihile na za kihezi, kwaviya izo zawaika want'hu hale na Mnungu. ¹⁷ Mahinizo ayo ni enga k'wenge dikusunguza kwenela no kuhomola umwili. Naho wakuhiniza zimbuli izo ni Humenayo, na Filetosi. ¹⁸ Awa waganika, naho we hale ne kindedi, na-ho waugela mhuwi wa watuhu mwe wogofi wakagam-ba uuyulo ulaila kale. ¹⁹ Mna kindedi cha Mnungu ki-ink'hana kitogile enga iwe dya nk'hongelo diwandikwe ulosi uno, "Zombe kawamanya awakwe" naho "Wose wakukegamba woho ni want'hu wa Zombe, wauleke wavu wawe."

²⁰ Mwe nyumba nk'hulu viyuko vint'hu vi hengi, viyuko va matundu na zahabu, vituhu vidamanywa va maziti na ulongo, vituhu vidamanywa vinde va ndima zisagulwe naho vituhu ni kwa ndima zizoelwe. ²¹ Mna

inanda mnt'hu kakekukiza kwa kukepagula hale ne zimbuli izo ziihile, naande enga kint'hu kisagulwe kwa ndima naho kikukizwe na kunda chedi kwa Zombe na-ho kiikilwe lumwe kwa kila ndima yedi. ²² Mna nyilikeni kumumk'hwa ko ubwanga, damanyeni ayedi kwa Mnungu no mhuwi no lukunde no utondowazi, hamwenga na want'hu wose wakumlombeza Zombe kwa moyo usunt'hike. ²³ Ulemele uhigani wa kihezi na-ho hewiina kint'hu, ukamanya ayo yegala nk'humbizi. ²⁴ Mndima ywa Zombe asekunda mkwakwa. Aungwa kunda mjalumu kwa want'hu wose na mhinizi ywedi naho akufinyiliza, ²⁵ akawalangiliza kwa ujalumu wahi-gani wakwe, vileke Mnungu awenk'he luneka lwa kweiila wavu wawe waumanye ukindedi. ²⁶ Aho niho ubala wawe nouweziile, niyo walawa mwo lwinika lwo Mwavu uwagwiile, no kumtegeleza ivo akuunga.

Mazuwa yo uheelo

3 Nivedi ukaimanya imbuli ino, mwa mazuwa ya uheelo nokunde ni misimo ya makunt'ho makulu. ² Kwaviya want'hu nawande wakukeunga wenye naho wagubaguba na kuketunya na wata kukeona na wata kuhomola na hewekuweva welesi wawe na heweina nt'hogola na hewekukile. ³ Nawalaile want'hu hewena lukunde na hewekuunga kulumulwa naho wasongezi naho hewekudaha kuuhuma umoyo naho wakali, na-ho hewekuunga chochose chedi. ⁴ Nawande wasezen-gi, wank'hani wamemile wefenyi na wakuungisa kukebwedeza kujink'ha kumuunga Mnungu. ⁵ Kwa kuse waoneka enga want'hu wakumwogoha Mnungu, mna walemela ludole lwakwe. Awo wikale hale nawo. ⁶ Wamwenga wawe waitaga mwe nyumba za want'hu na kuwadant'hiliza wavele no kuwatenda wawa-tegeleze woho. Wavele wenye ni wadya weli wahezi naho wazamilwe nu wavu wawe naho wakulongozwa na kumunk'wa kwavovose. ⁷ Awo wavele wakehiniza mazuwa yose mna hawakudaha kubunk'hula kindedi cha Mnungu. ⁸ Want'hu awo wahiga kindedi enga viya Yane na Yambule ivo wamhigile Musa, ni want'hu awo wabanike ubala wawe, walemelwe mwe zimbuli zo mhuwi, ⁹ mna hawadahe kubula hale kwaviya uhezi wao haukefisile mwa meso ya want'hu wose. Nivo wandile Yane na Yambule.

Malagizo yo Mbindilizo

¹⁰ Mna weye kuyatimila mahinizo yangu kwa kindedi no lugendo lwangu na ivo huunga mwo wikazi wangu na mhuwi wangu na kufinyiliza na lukunde lwangu na ugoja wangu uku hafinyiliza, ¹¹ makunt'ho na masulu-mizo yangu. Mna kuzimanya mbuli zinipatile uko An-tiokia na Ikonja na Lisitila. Masulumizo ayo makulu nayapatile uko nehiyafinyiliza, Zombe nakaniyokola mwe zimbuli izo zose. ¹² Ikindedi ni kugamba kila mnt'hu akuunga kwikala wikazi wa kumhuwila Mnun-gu mwe kulunganywa na Kisito Yesu naasulumizwe.

† Yane na Yambule wandaga waganga wa Falao wamhigaga Musa, Kuhalawa 7:22, 9:11

¹³ Want'hu waihile na wakudant'ha nawagendeele kunda waihise naho wakuwadant'ha watuhu awo wenye nawo nawadant'hilizwe. ¹⁴ Mna weye ugen-deele kwikala mwe kindedi kiya uhuwilise. Ukamanya vedi wadya wahinzi wako wakuhinze, ¹⁵ Na weye kumanya kukongela houdodo wako kugamba Mawandiko Yakukile yakwink'ha mzungu wa kuyokol-wa kwa sila yo mhuwi mwa Yesu Kilisito. ¹⁶ Mawandiko yose ya Mnungu yawandikwa kwa kulongozwa ni Mnungu, naho yadaha kukuhinza ikindedi na kufingiza wiihi na kuwaogola want'hu na kuwalongoza wekale wikazi ukumwelela Mnungu, ¹⁷ vileke mnt'hu akumdanyila ndima Mnungu ande kakint'ha, naivo adahe kudamanyia kila ndima yedi.

4 Nakusigiila hameso ha Mnungu na hameso ha Yesu Kilisito akuunga awasengele want'hu wabanike na wagima na kwaviya neeze kulongoza akan-da Seuta, ² bilikiza Ulosi naho ukeike lumwe inde misimo ikuungwa hegu misimo heikuungwa, tivila naho wakanye naho uwagele ludole want'hu ukawahinza kwa kufinyiliza kose. ³ Nayeze mazuwa ayo want'hu hawategeleze mahinzi ya kindedi, mna nawatimile kumunk'wamunk'wa kwao wenye na kakeduganyila wahinzi wakuunga wawagambile mbuli ziya wakuzi-ungisa kwiva. ⁴ Nawalemele kwiva kindedi, nawahituk-ile simo za lulimi. ⁵ Mna weye unde meso kwavovose, finyiliza makunt'ho naho damanya ndima ya kubilikiza Mbuli Yedi naho kimala utogile mwo undima wako.

⁶ Kwaviya, lupisi lwangu lwo kubanika lwi hagihi na-ho sakame yangu neigidigwe enga ivo walava nt'hambiko wakugida int'hambiko idivai hameso ha Mnungu. ⁷ Hikombeka mwe kudamanyia vedi indima yangu na-ho, uhigani we zinguluko hiubinda, mhuwi nawo hi-wamila. ⁸ Naho haluse isigala du kwink'higwa taji yo kumwelela Mnungu, iyo Zumbe akulamula vikuungwa naanink'he zuwa diya. Naho hiyo miye du mna ni

hamwenga na wadya wose wakukawiila kwa lukunde kulaila kwakwe.

Paulo amlagiza Timoseo

⁹ Kombeka wize kwangu. ¹⁰ Dema kaiungisa isi ino kanileka no kuita Sesalonike. Naho Kelesike naye kaita Galatia, Tito naye kaita Dalimatia. ¹¹ Aha eaha Luka du hamwenga na miye. Haluse umguhe Maliko wize naye, kwaviya adaha kunambiza mwe ndima yangu. ¹² Mna nehimtuma Tukiko uko Efeso. ¹³ Umwo ukeza so ne dikoti dyangu nidilekile kwa Kalipo uko Toloa, ni-gaile hata viya vitabu, naho viya vidamnywe na nk'hin-go. ¹⁴ Yudya msani we shaba akwitangwa Alekizanda kanidamanyila wiihi utendese, Zumbe naamlihe vikuli-gana na udamanyia wakwe. ¹⁵ Weye nawe umsinyise kwaviya nakaulemela ulosi wetu kwa nk'hani. ¹⁶ Umwo hakegombela nk'hongo hakwandaga na yeyose anam-bizaga, wose wanasaga nikedu. Namlombeza Mnungu awausile masa mwe mbuli iyo. ¹⁷ Mna Zumbe andaga na miye naho nakanigela ludole, niyo nadaha kweneza ulosi ukint'hile na want'hu hi Wayahudi wawive, naho Zumbe naka niyokola mwo usengelo wo kubanika en-ga mwo mnomo wa simba. ¹⁸ Zumbe naaniyokole mwe mbuli zose zihile, na kuniguha vedi kubula ko useuta wa kulanga, ukulu unde kwakwe ulu na ulu! Taile.

Ndamsa zo mbindilizo no kulagana

¹⁹ Wenk'he ndamsa awo Pilisika na Akula, hamwenga ne mp'huga ya Onesifolo. ²⁰ Elasito nakasigala uko Kolinso, na yehe Tolofimo nehimleka uko Mileto kwaviya andaga mnyonge. ²¹ Kombekesa kusunguza ukwiza iivi nyota ikei kubula. Ebulo na Pudesi na Lino na Kilaudia na wose wakumhuwila Kilisito, wose waku-lamsisa. ²² Zumbe ande na weye mwo moyo wako.

Uwedi wa Mnungu unde na yuwe nyose.

TITO

ULONGOELO

Baluwa ya Tito ni imwenga mwe zibaluwa izine kulawa kwa Paulo amuwandikile mnt'hu yumwenga ekedu hant'hu ha fyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. Baluwa zint'huhu zint'hatu ni, Timoseo ya nk'hongo na Timoseo ya kaidi na Filemoni. Paulo andaga akamuwandikila Tito, mna naho awandikaga enga kugamba baluwa iyo neinda isomigwe kwa izwi kulu mwe kiyeti. Chadaha kuikombaganya imbuli ino kwaviya Paulo alavanyaga nt'hogola yo wigala ulosi wakwe, imbuli yamanyagwa kale ni Tito. Yadahika Paulo aiwandikaga ibaluwa ino mwe myaka ya milongo mtandatu na mitatu kubula milongo mtandatu na mishano yomboke kulawa aho Yesu eze elekwe.

Paulo amsigiilaga Tito ayalongoze mafyo ya wahuwila wa Kilisito ayo yandaga mwe kisiwa cha Kilete. Paulo amuwandikilaga Tito ibaluwa ino vileke inde malagizo mwo kuwasagula na kuwahiriza vilongozi we difyo dya wahuwila wa Kilisito. Amwink'haga malagizo yakuligana na yadya yeli mwe zibaluwa amuwandikile Timoseo. Baluwa zakwe zalavanya ivo vilongozi wa mafyo ya wahuwila ya Kilisito wakuungwa kudamanya vedi vitendese. Vilongozi na mafyo ya wahuwila wa Kilisito ya ivi haluse, waungwa kutoza ivo viwandikwe mwe baluwa ino.

Yemndani

Paulo amlangiliza Tito asagule vilongozi wakumwogoha Mnungu, 1:1-16

Naho akajika amlangiza awahirize want'hu wamwogohi Mnungu 2:1-3:11

Paulo alava mbuli za kuheleza ibaluwa yakwe. 3:12-15.

¹ Miye Paulo mtumwa ywa Mnungu naho ni mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito. Hitumwa vileke niuzenge mhuwi wa want'hu wasagulwe ni Mnungu, no kuwalongoza vedi wamanye ikindedi cho wikazi ukumwelela Mnungu, ² mhuwi uwo nk'hongelo lwakwe ni kukawiila kuhokela ugima wa ulo na ulo uwo Mnungu heekulonga lulimi, alagana kukongela aho isi yandaga ikei kuumbwa, ³ naho mwo lupisi lwedi, nakakegubula mwe mbuli yakwe mwenye, miye nehink'higwa ulosi uwo niugendeze kwa miko ya Mnungu Mlokozi ywetu.

⁴ Nakuwandikila weye Tito mwanangu ywe kindedi mwo mhuwi wetu, wink'higwe uwedi na utondowazi kulawa kwa Mnungu Tate na kwa Yesu Kilisito Mlokozi ywetu.

Undima wa Tito uko Kilete

⁵ Nehikuleka kudya Kilete vileke ukaziike vedi zimbuli ziya zandaga hazinati zikale vedi no kuwasagula wadala vilongozi we difyo dya wahuwila wa Kilisito mwe kila mzi. Enga ivo nakulagize. ⁶ Mdala kilongozi ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito aungwa kunda mnt'hu heekulongwa vihile ni want'hu, ande na mvele yumwenga du naho wanawe waungwa kunda wahuwila naho wamanyike kunda hiyo wank'humbizi naho hiyo wank'hani. ⁷ Kwaviya mdala kilongozi akulangiliza want'hu we difyo dya wahuwila wa Kilisito ni

mkimaila ywe ndima ya Mnungu, aungwa asekunda mnt'hu akulongwa vihile ni want'hu, naho, asekunda na maya hegu asekunda mkozi wa divai naho asekunda mnt'hu ywa nk'humbizi, naho akukefenya naho hi mgubaguba. ⁸ Naho aungigwa ande mkise akuungisa mbuli zedi, akudamanya vikuungwa ande akukile na mta lugendo lwedi naho akuuhuma umoyo. ⁹ Aungwa atozese ulosi ukuhuwilwa, enga viya ukuhinizwa, nivo nevileke adahe kuwasagalaza want'hu watuhu kwa mahinizo yano ugima no kuwahuma wadya wakuhiga mahinizo ayo.

¹⁰ Kwaivo weyaho want'hu wakulawa mwe wahuwila we Kiyahudi awo wahigani naho wakuwadant'hiliza want'hu kwa uhezi wawe. ¹¹ Nevinde vedi zimbuli zawe izi zikomelezwe, kwaviya wawatenda want'hu wase kuivana wakawahiniza mbuli hezikuungwa kuhinizwa vileke wapate matundu. ¹² Naho yumwenga ywa walotezi wawe agambaga, "Wakilete wazoela kulonga lulimi, ni enga makala yaihile, naho wahank'hu naho wasokezi." ¹³ Mbuli iyo ni ya kindedi kwaivo waungigwa kuwativilisa vileke wakimale watogile mwo mhuwi, ¹⁴ naho waleke kwiva zisimo ze Kiyahudi hegu malagizo yakulawa kwa want'hu walemele ikindedi. ¹⁵ Kila kint'hu kisunt'hika kwa want'hu wasunt'hike hameso ya Mnungu, mna hakihali kint'hu kisunt'hike kwa want'hu waihile na wadya hewe mhuwile Mnungu kwaviya ubala wawe na udahi wawe wo kuliganyiza ayedi hegu yaihile ubanika. ¹⁶ Want'hu enga awo

waketogola kugamba wammanya Mnungu, mna kwa yadya wakudamanya wamlemela Mnungu, ni want'hu wakwihiza vitendese naho hawakwiva dya mnt'hu naho hiyo wedi kwa mbuli yeyose yedi.

Mahinizo yo ugima

2 Mna weye hiniza mahinizo yana ugima. ² Uwagambile wadala we kigosi kugamba waungigwa waidahe mioyo yawe, naho wande wajalamu naho wakutegelezwa na want'hu naho wabala naho waungwa kunda watogile mwo mhuiwi, na mwo lukunde na mwo kufinyiliza. ³ Iviya iviya wagambile awadala we kivele wande na wikazi ukumwagila Mnungu naho wase kunda wasongezi hegu wakozi. Waungwa kuhiniza ayedi, ⁴ vileke wawahinimize wande wale walombigwe, vo kuwaunga wagosizawe na wana wawe, ⁵ wadahe kuihuma mioyo yawe naho wande wasunt'hike naho wakauke vedi zimbuli za mwe zinyumba zawe naho wande wedi naho wawategeleze wagosi wawe, vileke ulosi wa Mnungu usekuhomolwa.

⁶ Wabwanga nawo uwagambile iivo, waihume imiyo yawe. ⁷ Mwe zimbuli zose waungigwa weye mwenye unde mliganyizo kwa kila mbuli yedi, mwe mahinizo yako ulagise kugamba kuyatozesa naho wahuwilwa. ⁸ Milongele yako isekunda na lema dyodyose vileke waihi wako wase kukugwila kwa mbuli yoyose iihile yo kulonga mwa suwe, mna wande na soni hawanaone chochose kiihile kulawa kwetu.

⁹ Wagambile watumwa wawategeleze wakulu wawe no kuwelela mwe zimbuli zose, naho wase kukulana nawo, ¹⁰ wasekunda wabavi mna walagise kugamba ni want'hu wakuhuwiliswa vileke wautende ulosi wa Mnungu Mlokozi ywetu kunda wa kwelela kwa kila sila.

¹¹ Kwaviya uwedi wa Mnungu ukuwayokola want'hu wose ugubulwa. ¹² Uwedi wa Mnungu wakihiniza kuleka wiihi wose na kumunk'wa kwetu kwe zimbuli ze isi ivo kikale kwa kuihuma imioyo yetu na kwikala vedi na kuzumilwa hameso ha Mnungu mwe isi ya ivi haluse, ¹³ kikagojela dizuwa dye kinyemi kikudikawiila aho ukeza kulaila ukulu wa Mnungu ywetu mkulu na Mlokozi ywetu Yesu Kilisito. ¹⁴ Yehe Kilisito nakakelavya yehe mwenye vileke akikombole kilawe mwo wiihi wose na kukitenda kinde want'hu wakwe mwenye wasunt'hike naho want'hu wakumunk'wa kudamanya ayedi.

¹⁵ Wahinize want'hu zimbuli izi kwa udahi wako wose kwa kuwakanya na kuwagela ludole na mnt'hu yeyose asekukubela.

Kudamanya uwedi

3 Wakumbuse want'hu wawategeleze vilongozi wawe na wata udahi, na kukeika lumwe kudamanya ayedi. ² Naho uwagambe wase kumhomola mnt'hu yeyose, naho wekale kwa utondowazi no kunda wajalamu kwa want'hu wose ³ Kwaviya chandaga wahezi hekikwiva dya mnt'hu, naho nekinda hale na Mnungu. Nekitozwa nu kumunk'wa kwiihile na wikazi wa kukebwedeza, nekikala mwo wikazi wiihile na finju, naho want'hu nawakiihiya niyo naswe chawaihiya. ⁴ Mna wize ugubulwe uwedi no lukunde lwa Mnungu, Mlokozi ywetu, ⁵ nakakiyokola na kukisunt'ha kwa Muye ywakwe no kukitenda wahya. Ino ni kwe zimbazi zakwe hiyo kwa yedi yoyose kidamanye. ⁶ Mnungu nakakink'ha kwa ukise Muye ywa Mnungu, kwa sila ya Yesu Kilisito Mlokozi ywetu, ⁷ vileke kizumilwe hameso ha Mnungu kwo uwedi wakwe, no kuhokela ugima wa ulo na ulo kikuukawiila. ⁸ Mbuli ino ni ya kindedi, Naunga utigize zimbuli izi, vileke wadya wose wakumhuwila Mnungu watozese kudamanya ayedi. Mbuli izo zina wambizi mkulu kwa want'hu wose. ⁹ Mna ukenege no uhigani we kihezi na kuhigana mwo kutambula mazina mengi ye cheleko na nk'humbizi na uhigani mwe mbuli ye Miko ya Musa, zimbuli izi hazina wedi wowose naho hazikwambiza. ¹⁰ Mkanye mnt'hu akuwatenda want'hu wapangane, mkanye bosi naho mkanye kaidi, anagendeela lekana naye. ¹¹ Umanye kugamba mnt'hu enga uyo ehale na Mnungu naho mwavu, naho wavu wakwe wamsengela mwenye kugamba ana masa.

Malagizo ye nk'homelezo

¹² Aho nenimtume Altema hegu Tukiko kwako, kombeka wize kwangu Nekopoli, kwaviya hiunga kwikala uku mwo msimo we nyota. ¹³ Ukombeke kumwambiza Zenasi mnt'hu ywe miko na Apolo, vileke wakanda mwe zint'hambo zawe kaulisa kugamba wana kila kint'hu kiya wakuungwa kunda nacho. ¹⁴ Want'hu wetu waungwa kuhina kwikala mwe kudamanya ndima yedi vileke wapate kiya wakuunga kwa kila zuwa, vileke wasekwikala wikazi hewiina wambizi.

¹⁵ Wahuwila wose we hamwenga na miye wakulamsa. Walamse wahuwila weetu wose wakukiunga. Uwedi wa Mnungu unde na nyuwe nyose.

FILEMONI

ULONGOELO

Baluwa ino ingihi ya Filemoni yawandikagwa ni mwigala ulosi Paulo 1:1 Paulo andaga kwe divugailo umwo andaga akaiwandika, nuko kugamba vadahika aiwandikaga akanda Loma. Uneva nakanda Loma vanda ibaluwa ino neiwandikwa kwe myaka milongo mtandatu na umwenga yomboke aho Yesu eze elekwe, nu lupisi uulo awawandikilaga Wakolosai.

Baluwa ino amuwandikilaga mnt'hu yumwenga akwitangwa Filemoni, Filemoni andaga ni yumwenga mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito naho andaga na mtumwa ywakwe Onesimo. Paulo amuwandikilaga akamgamba asekumsulumiza mtumwa ywakwe Onesimo uyo amnyilikaga. Kwe sigilizi ye Kiloma Filemoni naakazumilwa kumkoma Onesimo. Paulo ombokelaga milosi ya kumgela Moyo Filemoni amhokele Onesimo enga nduguye ywa Kikilisito hamwenga na kufanyanya kugamba Onesimo alekelwe kudamanya ndima hameso ha Paulo 1:13-14.

Yemndani

Paulo amlamsa Filemoni 1:1-3.

Akajika Paulo amlombeza Onesimo kugamba Filemoni amhokele enga nduguye ywa Kikilisito. 1:4-21.

Paulo abindiliza kwa kulonga ivo naakaungisa kuwatalamkila no kuwegaila ndamsa 1:22-25.

1 Miye Paulo mvugailwa kwajili ya Yesu Kilisito, handa hamwenga na ndugu Timoseo, chakuwandikila weye Filemoni, mtumwa miyetu kiku kuungisa, ² na fyo dya wahuwila wa Kilisito wakudugana kwe nyumba yako, hamwenga na lumbu dyetu Afia, na mtowani miyetu Alikipo.

³ Chawalombezelani uwedi no utondowazi kulawa kwa Mnungu Tati yetu na Zumbe ywetu Yesu Kilisito.

Lukunde lwa Filemoni, no mhuwi

⁴ Nkanana zose havika Mnungu nakukumbukila weye Filemoni, na kumtologa Mnungu, ⁵ kwaviya, nalwiva lukunde lwako kwa want'hu wose wa Mnungu, hamwenga no mhuwi wako kwa Zumbe ywetu Yesu Kilisito. ⁶ Nalombeza vileke umhuwi uwo uhamwenga na suwe, ukutende umanyise kila kint'hu chedi kinanacho, mwo kulunganywa kwetu na Kilisito. ⁷ Ndugu yangu, lukunde lwako lunink'ha kinyemi kikulu na kunigela ludole kwaviya weye kuisangalaza mioyo ya want'hu wa Mnungu.

Paulo amlombeza Filemoni amwambize Onesimo

⁸ Kwaivo, nehadaha kunda na udahi enga nduguyo mwo kulunganywa na Kilisito, kukusigiila udamanye kiya ukuungwa kudamanya. ⁹ Mna kwajili yo lukunde ni vedi hulombeze. Nadamanya aya hamwenga na kugamba miye Paulo hidalahala, naho kwa ivi haluse miye ni mvugailwa kwa kumdamanyila ndima Yesu Kilisito. ¹⁰ Naivo namlombeza Onesimo, uyo ni

mwanangu mwenye ywe kindedi mwo mhuwi na mwo kulunganywa na Kilisito, kwaviya hinda ise ywe kimuye umwo handa kwe divugailo. ¹¹ Naho aho kale andaga hana ndima na weye, mna haluse emwe ndima kwa miye na weye.

¹² Haluse namvuza kwako, naho yehe enga umoyo wangu. ¹³ Nehaunga ekale na miye aha, anambize mwe hant'hu ha weye, umwo handa mwe divugailo kwajili ye Mbuli Yedi. ¹⁴ Mna henidamanye dyodyose haheina weye mwenye kuzumila. Hikuunga kukutigiza unambize, vileke uwedi wako waungwa unde mwo ulamuzi wako mwenye, naho hiyo kwa kutigizwa.

¹⁵ Yadahika Onesimo apagulagwa kwako kwa lupisi lugihi, vileke eze ande na weye kwa lupisi lwose. ¹⁶ Naho haluse hiyo mtumwa du, yehe kandilisa ywedi kujink'ha mtumwa, yehe ni ndugu yetu kikumuungisa. Naande ywedi kwangu naho vikutendedesa kwako, akaoneka kugamba yehe ni mnt'hu miyetu naho mndugu mwa Zumbe.

¹⁷ Ivo uneva wanimanya kunda miyao, mhokele enga viya noukadaha kunihokela miye. ¹⁸ Uneva kabananga kint'hu kwako, hegu wamtigiza kint'hu chochose, ivo miye nenilihe. ¹⁹ Miye Paulo hikuwandikila mwenye kwa mkono wangu, miye neni lihe! Naho hina mbuli ya kugamba weye una cha kuniliha, kint'hu icho nu ugi-ma wako. ²⁰ Ivo ndugu yangu nidamanyile imbuli iyo kwajili ya Zumbe, usangalaze umoyo wangu enga nduguyo mwo kulunganywa mwa Kilisito.

²¹ Nawandika hamanya nouzumile kiya hukulombeza, naho himanya noudamanye kujink'ha ayo

hukulobeza. ²² Hamwenga na ayo nalombeza mniikile lumwe hant'hu ho kugona, kwaviya nakawiila kugamba kwa kulombeza kwenyu Mnungu naanivuze uko kwenyu.

Ndamsa zo mzigilizo

²³ Mndugu Epafula avugailwe hamwenga miye kwajili ya kumdamanyila ndima Kilisito Yesu, akulamsa,

²⁴ na wandima wambuyazangu wakina Maliko na Al-istaliko na Dema na Luka na wakulamsa.

²⁵ Wedi wa Zumbe ywetu Yesu Kilisito unde na nyuwe nyose mwe mioyo yenyu.

WAIBULANIA

ULONGOENGO

Kitabu cha Waibulania ni baluwa ikugela moyo, yalagisa ivo Yesu akint'hize ulotezi mwingi we Ndagano ya Kale. Kiwandikwa engu mabilikizi. Kitabu iki kivuzagiza nk'hanana zijink'hile milongo mtandatu kwe Ndagano ya Kale ye Kiibulania iyo ikulagisa pwilili ivo Yesu akint'hize ulotezi na ndima yakwe engu Mkulu wa walava nt'hambiko wa Kiyahudi. Kwaivo Kitabu iki kitaila kuwagela moyo Wayahudi wakumhuwila Kilisito. Kitabu iki cha Waibulania chalagisa ivo Yesu aukint'hize Umwiko wa Mnungu amwink'haga Musa, vileke walava nt'hambiko wasekulava naho nt'hambiko. Kwaviya Yesu alavagwa kunda nt'hambiko yo wavu wose lumwenga du. Want'hu wamhuwile Kilisito wa haluse iviyaiviya wageligwa moyo ne baluwa ino vileke wagendeele kumtimila Yesu Kilisito atendile idahike suwe kimhuwile Mnungu iviyaiviya kigendeele kumhuwila yehe, 12:2. Hahali amanyize kugamba kitabu iki nekiwandikwa niani, mna wamanyi wafanyanya kugamba nekiwandikwa ni mwigala Ulosi Paulo hegu ni Luka hegu Balinaba. Hata lupisi chawandikilwa kitabu iki helukumanyika, mna wengi wahuwila kugamba nekiwandikwa hainati kubula miyaka milongo mfungate kulawa aho Yesu eze elekwe. Mna Yelusalemu neimoligwa mwo mwaka milongo mfungate kulawa aho Yesu eze elekwe, uyo awandike ibaluwa ino atambalisa engu viya Yelusalemu hainati imoligwe. Kitabu iki cha Waibulania chawandikilagwa kwo mzi wa Loma, 13:24. Naho yadahika nekigendezwa kwe mafyo mengi ya wahuwila wa Kilisito.

Yemndani

Awandike kitabu alagisa kugamba Yesu ni mkulu kujink'ha wegala Ulosi na watumigwa wa kwe mbingu, 1:1-4:13.

Naho agendeela kulagisa kugamba Yesu ni mkulu kujink'ha walava nt'hambiko wadamanye ndima mwe Nyumba ya Mnungu uko Yelusalemu, 4:14-7:28

Iviyaiviya ndima ya Yesu ni nk'hulu kujink'ha Ndagano ya Kale iyo Mnungu aidamanyaga na want'hu wakwe kwa sila yo Mwiko amwink'haga Musa, 8:1-10:31.

Eze ajike kutambalisa ivo Yesu eli mkulu kwa kila kint'hu, uyo awandike alava malagizo ya udamanyi, 10:32-13:17.

Kwo uheelo, uyo awandike abindiliza ibaluwa kwa milosi ya kugela moyo na ndamsa 13:18-25.

Mbuli ya Mnungu kwa sila ya Mwanawe

1 Aho kale Mnungu alongaga nk'hanana nyingi na wakale wetu kwa sila nyingi kwombokela walotezi wakwe, ² mna mwa mazuwa aya ye nk'homelezo, Mnungu kalonga na suwe kwa sila ya Mwanawe, uyo amwink'hile udahi mwa yose, naho kwombokela yehe nakaviumba vint'hu vose. ³ Yehe niye mmweko wo ukulu wa Mnungu, naho mwa yehe Umnungu wose ukint'ha, naho kwa mbuli yakwe ina ludole avitozeleza vint'hu vose vigendeele kunda aaho. Naho eze awakukize wavu wa want'hu wakwe, kekala kulume kwa Mnungu, udahi mkulu wa kwe mbingu.

Ukulu wa mwana ywa Mnungu

⁴ Mwana Mnungu ni mkulu kujink'ha watumigwa wa kwe mbingu, engu ivo dizina dyakwe enk'higwe ni Mnungu dili kulu kujink'ha zina dyawe. ⁵ Naho

kamgamba mtumigwa ywa kwe mbingu yuhi, naho ini, kugamba,

“Weye ywi mwanangu, diyelo miye ni Iso.”

Naho Mnungu hamgambile mtumigwa ywa kwe mbingu yeyose,

“Nininde Ise, naho yehe naande Mwanangu.”

⁶ Naho umwo Mnungu andaga akamtuma mwanawe nt'hula sasu mwe isi, agambaga,

“Watumigwa wa kwe mbingu wose wamvike.” B

⁷ Mna kwe mbuli ya watumigwa wa kwe mbingu, Mnungu agamba,

“Awatenda watumigwa wakwe wa kwe mbingu kunda engu mp'heho, wandima wakwe nawo awatenda engu ndilija za moto.”

⁸ Mna mwe mbuli yo Mwana, Mnungu agamba,

“Fumbi dyo Useuta wako weye Mnungu ni dya ulo na ulo!

Ngoda yo useuta yawalongoza want'hu mwe kudamanya yakumwelela Mnungu.

⁹ Waunga mbuli zikumwelela Mnungu, no kuwiihia wiihi.

Nivo vikuleka Mnungu, Mnungu ywako kakuhaka mavuta,

mavuta ya kinyemi kikulu kujink'ha weyawa wose."

¹⁰ Naho kagamba,

"Weye Zumbe, aho nk'hongo walambalikaga nk'hongelo ze isi,

naho weye niwe uumbile zimbingu.

¹¹ Izo zose nezihalawe, mna weye nougendeele kunda uuko,

yose ayo nayasakale enga suke.

¹² Naazizinge enga suke,

naho nezisakanywe enga suke.

Mna weye nu uyudya,

naho wikazi wako hauna uheelo."

¹³ Naho Mnungu hakuna zuwa hamgambile mtu-

migwa ywa kwe mbingu,

"Wikale kulume kwangu,

kubula aho neniwatende wank'hondo wako wande hasi ye viga vako."

¹⁴ Watumigwa wa kwe mbingu ni kint'hu chani? Hiyo mimuye ya Mnungu ikumdamanyila ndima, naho ikutumwa kuwambiza wakuwokela uyokozi.

Uyokozi mkulu

2 Ivo kiyatozese yadya kiyevile sema kina yaswese. ² Kwaivo uneva ulosi udyu wenk'hagwa watumigwa wa kwe mbingu noulagiswa kunda ni kindedi, naho yeyose hekutimila na heekwiva naasengelwe viwagilwe, ³ elo, nekihone vivihi uneva kinabela uyokozi uno mkulu? Nk'hongo ulongigwe ni Zumbe na awo wawivile wakigambila kugamba ni kindedi. ⁴ Mnungu naye ongezela uwona mwe mbuli iyo kwa vilagiso na vihungi na kwehela na upasi wa mageleko ya Muye ywakwe, enga ivo aungile mwenye.

Yesu niye akukilongoza kwo uyokozi

⁵ Mnungu hawaikile watumigwa wa kwe mbingu wande wakulu we isi idya ikwiza kikulonga. ⁶ Mna heyaha hamwenga Mawandiko Yakukile yakugamba,

"Mnt'hu ni kint'hu chani vikanda umkumbukile, naho want'hu ni kint'hu chani vikanda uwakaulise?"

⁷ Kamtenda kunda mdodo kujink'ha watumigwa wa kwe mbingu,

naho kumvala taji no ukulu wa Mnungu ne nt'hunyo, ⁸ niyo wamtenda kunda mkulu we vint'hu vose." Mwo

kunda mkulu wa vint'hu vose halekile kint'hu chochose. "Nokuika vint'hu vose hasi ye viga vakwe."

Kwa kuika vint'hu vose mwo ukulu wo uyo mnt'hu, hasigaze kint'hu chochose. Mna haluse hakikuona vint'hu vose vikanda mwo ukulu wakwe. ⁹ Mna chamuwona Yesu atendigwe mdodo kwa lupisi ludodo kujink'ha watumigwa wa kwe mbingu kwa lupisi ludodo

vileke kwa wedi wa Mnungu abanike kwa mbuli ya want'hu wose kwa masulumizo no kubanika kwakwe, haluse chamuwona kavaligwa taji yo ukulu wa Mnungu ne nt'hunyo. ¹⁰ Nevimwelela Mnungu atendile vint'hu vose vinde viyaho no kumtenda Yesu akint'he kwombokela masulumizo, awalete wana wengi kwo ukulu wa Mnungu, kwaviya Yesu niye akuwalongoza kwo uyokozi.

¹¹ Yudya akuwakukiza want'hu uwavu wawe, hamwenga na wadya wakukukizwa, Tati yawe ni yumwenga. Kwaivo Yesu hana soni kuwetanga wanduguze. ¹² Akamgamba Mnungu,

"Neniwabilikize wandugu zangu dizina dyako.

Nohukemele mila ya kukutogola mwe midugano yawe."

¹³ Naho niyo agamba, "Neni mkawiile yehe." "Naho nnanawo want'hu nink'higwe ni Mnungu wande wanangu."

¹⁴ Kwaviya wana wadya wanda ndala kwe sakame no mwili, yehe mwenye andaga enga woho no kunda ndala mwo unt'hu wawe vileke kwa kwombokela kubanika kwakwe, amhume Mwavu mta udahi we file,

¹⁵ awalekele wose watendigwe watumwa mwo wikazi wawe wose kwa kwogoha kubanika. ¹⁶ Ni kindedi kugamba yehe hezile kuwambiza watumigwa wa kwe

mbingu, mna keza kuwaambiza welekwa wa Ibu-lahimu. ¹⁷ Kwa ivo nevimuunga ande enga wanduguze,

vileke ande mlava nt'hambiko mkulu, mta mbazi, naho mhuwilwa kwa mbuli za Mnungu, vileke awausile want'hu wakwe wavu wawe. ¹⁸ Naho kwaviya yehe mwenye afinyilizaga masulumizo aho agezagwa, adaha kuwambiza wose wakugezigwa hamwenga na kusulumizwa.

Yesu ni mkulu kumjink'ha Musa

3 Ivo wandugu zangu want'hu wa Mnungu, wadya mwitangwe ni Mnungu mnde ndala kwe mbingu, mfanyanyeni uyo Yesu, atumigwe ni Mnungu naho mlava nt'hambiko mkulu, wo mhuwi uwo kikulonga kwa milomo yetu zimbuli zakwe. ² Yehe andaga mhuwilwa kwa Mnungu amsagulaga enga ivo Musa andaga mhuwilwa mwo kuwadamanyila ndima want'hu wose wa Izilaeli wetangwe nyumba ya Mnungu. ³ Yesu kawagilwa kuhokela ukulu kumjink'ha Musa, enga ivo vili kugamba mzesi ahokela nt'hunyo kujink'ha inyumba iyenye. ⁴ Kwaviya kila nyumba izengwa ni mnt'hu msiku, mna Mnungu niye mzesi ywe vint'hu vose. ⁵ Musa andaga mhuwilwa mwe nyumba yose ya Mnungu enga mndima, naho naakalonga uwona mwa yadya Mnungu naakaunga ayalongwe kulongole. ⁶ Mna Kilisito ni mhuwilwa enga mwana mwe nyumba ya Mnungu. Nyumba yakwe ni suwe uneva kinagendeela kukimaala haheina kogoha no kukeduvya mwe mbuli zia kikukawiila.

Humuilo dya want'hu wa Mnungu

⁷ Naivo elo, Muye ywa Mnungu agamba mwa Mawandiko,

“Dielo uneva mkeva izwi dya Mnungu,

⁸ msekunda na nk'hani, enga ivo wakale wenyu walemelaga kuntegeleza aho wanigezaga mwe nyika.

⁹ Aho wakale wenyu wanigezaga na kunihima, no kuuona udamanyi wangu kwa myaka milongo mine.

¹⁰ Kwaivo nehikiihiya cheleko kiya niyo nagamba, ‘Mazuwa yose nawanda hiyo wahuwilwa no kulemela kutoza sila zangu,

naho hawazimanyize sila zangu.’

¹¹ Nakelisaga kwa maya,

‘Hawengile hant'hu hangu ho kuhumula!’ ”

¹² Wahuwila wambuyazangu, kauliseni, mwa nyuwe kusekunda na yumwenga mta moyo mwavu hewikuhwila kwa kupaguka hale na Mnungu. ¹³ Mna mkagendeela kwiva mbuli “dielo” yasomigwa mwa mawandiko gelaneni ludole kila zuwa vileke yumwenga ywenyu anase kudant'hilizwa nu wavu. ¹⁴ Kwaviya kinda ndala na Kilisito uneva kikatozana vedi kubula kwo uheelo kudya kuswesa kunda na wogofi uwo chandaga nawo aho nk'hongo.

¹⁵ Mawandiko Yakule yagamba, “dielo uneva mkeva mbuli ya Mnungu, msekunda wank'hani, enga ivo watendaga wakale wenyu,

umwo waswesaga kumtegeleza Mnungu.”

¹⁶ Wadya wategelezaga mbuli ya Mnungu niyo naho waleka kuiva, ni wahi? Hiyo wadya walongozagwa ni Musa umwo wakalawa Misili. ¹⁷ Mnungu awaihiyaga wahi kwa myaka milongo mine? Hiyo wadya wadamanyaga wavu niyo vimba vawe vagwa mwe nyika. ¹⁸ Mnungu eze aike kilapi kugamba hawengile hant'hu hangu ho kuhumula awaikilaga wahi? Hiyo wadya walemele kumwiva. ¹⁹ Ivo chaona kugamba hawadahaga kwingila kwaviya hawahuwile.

4 Kwaivo uneva kiya alagane Mnungu kugamba want'hu wadaha kwingila hant'hu ho kuhumula kikei aaho, kikaulise, vileke yumwenga ywenyu anase adunduge kwingila. ² Kwaivo, naswe kiiva Mbuli Yedi ikabilikizwa kwetu enga woho, mna mbuli waivile haiwambizaga chochose kwaviya awo waivile hawaihanganye no mhuwi. ³ Kwaviya suwe kihuwile chengila kwe dihumuilo enga ivo Mnungu alongile,

“Naihiwagwa niyo nakelisa,

‘Hawengile mbwitu hant'hu hangu ho kuhumula!’ ” Alongaga ayo hamwenga na kugamba ndima yakwe yasilaga kukongela hadya aumbaga isi. ⁴ Kwaviya heyaho hamwenga hawandikwe mwa Mawandiko Yakukile mwe mbuli ye dizuwa dya mfunigate kugamba, “Mnungu alekaga ndima zakwe zose mwe dizuwa dya mfunigate niyo ahumula.” ⁵ Naho mwe mbuli ino hant'hu aho halonga naho, “Hawengile mbwitu hant'hu hangu ho kuhumula.” ⁶ Kwaviya mbuli ino ikei

kugamba weyuko want'hu nawengile hant'hu ho kuhumula, nawadya wabilikizwe Mbuli Yedi aho kale wadundugaga kwingila kwaviya walemelaga. ⁷ Naho Mnungu aikaga zuwa tuhu dikwitangwa “Dielo”. Mazuwa mengi yomboke alongaga zimbuli izo kwa sila ya Daudi kwa mbuli zalongagwa kukongela aho kale, “dielo uneva mkeva izwi dya Mnungu msekunda wank'hani.”

⁸ Kwaviya vandile Yoshua adahaga kuwatenda want'hu wahumule enga ivo alagane Mnungu, Mnungu hegu halongaga naho zuwa tuhu. ⁹ Naivo elo, kwiyuko kuhumula kwa want'hu wa Mnungu enga ivo Mnungu ahumulaga mwe dizuwa dya mfunigate.

¹⁰ Kwaviya wose wakwingila hant'hu ho kuhumula, nawaleke ndima zawe no kuhumula enga viya Mnungu alekaga ndima zakwe niyo ahumula. ¹¹ Elo, kikombekeni kingile hant'hu ha kuhumula, vileke yeyose mwa suwe anase agwe enga ivo wagwaga wamwenga kwa kuswesa kwiva kwawe.

¹² Kwaviya Mbuli ya Mnungu dina ugima naho ina ludole, yatwelesa kujink'ha bamba dyodyose dikutwa kosekose. Yakehenyeza kundani kwo unt'hu no muye, enga bamba dikutwa dikukant'ha kubula mndani mwe vilungo no msopwa, naho zadaha kukombaganya fanyanyi na kiya kikuungwa ni mioyo ya want'hu.

¹³ Hakihali chochose kikefisile hameso ha Mnungu, kila kint'hu kigubulwa no kuikwa pwilili kwa judya kikuungwa kimgambile vint'hu vose kidamanye.

Yesu Mlava nt'habiko Mkulu

¹⁴ Elo haluse, kwaviya kinanaye mlava nt'hambiko mkulu omboke kubula kwe mbingu uko eli Mnungu, Yesu mwana Mnungu, kiutozese mhuwi kinanawo mwa Kilisito udyo kikudaha kuulonga hameso ya want'hu. ¹⁵ Kwaviya kinananye mlava nt'hambiko mku-lu akukionela usungu kwo usokezi wetu. Yehe nakagezigwa mwe sila zose enga suwe, mna hadamanye wavu. ¹⁶ Kibaseni ukalo wo wedi wa Mnungu kwa ukindedi vileke kihokele mbazi no uwedi wa Mnungu, zichambize.

5 Mlava nt'hambiko mkulu yeyose asagulwa mwa want'hu vileke amdamanyle Mnungu ndima kwa mbuli ya want'hu kwa kulava malavo na nt'hambiko kwa mbuli yo wavu. ² Kwaviya yahe mwenye naye ni msokezi, adaha kuwaonela mbazi wadya wakudamanya wavu haheina kumanya kint'hu. ³ Naho kwo msokezi uwo aungwa kulava nt'hambiko yo kukeusila wavu wakwe mwenye, na want'hu watuhu. ⁴ Mnt'hu yeyose hakudaha kuguha mwenye nt'hunyo. Mnt'hu atendigwa ni Mnungu kunda mlava nt'hambiko mku-lu, enga viya atendagwa Haluni.

⁵ Enga iivo Kilisito Mkombozi naye hakeguhile mwenye nt'hogola yo kunda mlava nt'hambiko mkulu. Mna Mnungu niye amgambile,

“Weye ywi Mwanangu dielo nagamba miye ni Iso.”

⁶ Naho heyaho hamwenga mwa Mawandiko Yakukile hagambile,

“Weye nounde mlava nt'hambiko ywa ulo na ulo, mwe ndima yo ulava nt'hambiko wa Melikizedeki.”

⁷ Yesu mwo wikazi wakwe mwe isi, amlombezaga na kumwiila yudya adahaga kumyokola kwe file, naho kwo mhuwi wakwe, Mnungu amwivaga. ⁸ Hamwenga na kugamba yehe andaga mwana Mnungu, mwa masulumizo yakwe nakakehiniza kumwiva Mnungu. ⁹ Aho eze ande kabinda ndima enk'higwe ni Mnungu aidamanye, andaga chotoko cho uyokozi wa ulo na ulo kwa want'hu wose wakumwiva, ¹⁰ niyo Mnungu amwitunga kunda mlava nt'hambiko mkulu mwe ndima yo ulava nt'hambiko mkulu wa Melikizedeki.

Makanyo mwo kusaguka mwo mhuwi

¹¹ Kinanayo mengi yo kulonga mwe mbuli ino, mna ni vidala kuwagambilani kwaviya mnda wasokezi wo kukombaganya. ¹² Kwaivi haluse neviungwa nyuwe mnde wahiniza, mna naho mkei mwaungwa mnde na mnt'hu wo kuwahiniza naho mbuli zia za nk'hongo za Mnungu. Muiya naho kuunga konk'ha hiyo kudya nk'hande itogile. ¹³ Mnt'hu yeyose akwikala kwa konk'ha du akei mkembe, hamanyize mahinizo yo kudamanya vikumwelela Mnungu kwaviya yehe akei mkembe. ¹⁴ Nk'hande zitogile ni kwa want'hu wakuile wapatile mahinizo mwo ubala wawe kukombaganya ayedi na yaihile.

6 Elo kigendeele na mahinizo yatogile mwe mbuli ya Kilisito. Hiyo naho kukonga bosu mwe mahinizo mwa Kilisito na kukonga naho kuika nk'hongelo yo kweiila kwa mbuli hezina wambizi na mahinizo kwa mbuli yo mhuwi kwa Mnungu, ² na mahinizo yo ubatizo no kugelekela mikono, no kuuyulwa no usengelo wa ulo na ulo. ³ Elo nekigendeele kulongole na mahinizo yatogile mwe mbuli ya Kilisito. Nekidamanye ivo Mnungu anaunga.

⁴ Kwaivo haikudahika kuwavuza naho want'hu wadya mwo lupisi lusiku wagubuilagwa kindedi cha Mnungu, wadya walumile mageleko ya kwe mbingu, wandile ndala mwa Muye ywa Mnungu, ⁵ no kuluma uvedi we mbuli ya Mnungu hamwenga no ludole lwe isi ikwiza, ⁶ naho niyo wagwa, heidahike kuwavuza uhya wakweile kwaviya kwa kuulemela mhuwi wawe woho wenye ni enga wamuwamba kaidi Mwana Mnungu no kumhomola mwe kiyeti.

⁷ Mgunda ukunyeelwa nyeelwa ni fula no kuhoteza ulozo una wambizi kwa uyo akuulima, uwo wavikilwa ni Mnungu. ⁸ Mna mgunda ukuhoteza miwa na mani matuhu hauna wambizi, uwo uhagihini na kuligitwa ni Mnungu, naho kwo uheelo nowokigwe.

⁹ Wambwiya zetu, hamwenga na kugamba chalonga aya kimanya kwa kindedi kugamba mmwe sila yedi vitendese ikuwalongozani kwo uyokozi. ¹⁰ Kwaviya Mnungu adamanya yakwelela. Haajale kiya mdamanye, ivo muwambize want'hu wakwe, naho mwagendeela kuwambiza. ¹¹ Chaungisa kugamba kila yumwenga ywenyu alagise kukombeka ukudya kubula kwo uheelo vileke diya dikawiilo dilaille. ¹² Mse kunda

wasokezi, timileni wata mhuwi na wakufinyiliza vileke mhokele kiya alagane Mnungu.

Kilaganwe ni Mungu ni kindedi

¹³ Mnungu akeliselaga mwa yehe mwenye umwo alaganaga na Ibulahimu, kwaviya hahali yeyose mkulu kujink'ha yehe mwenye Mnungu uyo adahile kukelisi-la. ¹⁴ Mnungu agambaga, “Ikindedi nohuvikile naho neniwaganyeze welekwa wako.” ¹⁵ Ibulahimu agojaga no kufinyiliza niyo ahokela kiya alagane Mnungu. ¹⁶ Want'hu wakakelisi-la zina kulu kujink'ha woho wenye, naho kukelisa uku nuko kukutalaula mahigano yose. ¹⁷ Ivo, Mnungu naye akitendaga kiya alagane kikimale kitogile kwa kukelisa, naho kwaivo awalagisaga pwilili wadya alaganaga nawo kugamba haadahe kuhituka. ¹⁸ Mwe vint'hu ivi viidi kukelisa ne dilagano, Mnungu hakudaha kuhituka, naho mwe ivo Mnungu hakudaha kudant'ha. Naivo elo, suwe kinyilikile kwakwe kigelwa moyo mwo kutozesa dikawiilo kiikilwe. ¹⁹ Kawiilo idi dyakimalisa ngungulu no kwamila mioyo yetu enga viya nanga ikukimalisa ngalawa ngungulu. Nadyo dyakehenyeza niyo dyomboka dipazia no kwingila hakukise, ²⁰ umwo engile Yesu hant'hu ha suwe, uyo akilongoele, kanda mlava nt'hambiko mkulu ywa ulo na ulo, enga ivo wandile ulava nt'hambiko wa Melikizedeki.

Melikizedeki, mlava nt'hambiko

7 Melikizedeki andaga seuta ywa Salemu naho mlava nt'hambiko ywa Mnungu Mkulu, aduganaga na Ibulahimu umwo andaga akalawa kwe nk'hondo ukwo awakomaga maseuta washano niyo amvikila, ² niyo Ibulahimu amwink'ha Melekizedeki imwenga mwo mlongo ye vint'hu vakwe vose avitahaga, utapita we dizina dya Melekizedeki ni “Seuta akudamanya yakumwelela Mnungu”, Naho kwaviya andaga Seuta ywa Salemu, utapita we dizina dyakwe ni, “Seuta ywo utondowazi.” ³ Hahana ise hegu nine, hana welesi naho hana nk'hongelo yo ugima wakwe hegu uheelo wa mazuwa yakwe, yehe kakeiga mwana Mnungu naho yehe agendeela kunda ni mlava nt'hambiko ywa ulo na ulo.

⁴ Elo kauleni ukulu wo mnt'hu uyo, uyo Ibulahimu umkale ywetu amwink'haga imwenga ya mlongo mwe vint'hu viya atahaga kwe nk'hondo. ⁵ Naho welekwa wa Lawi awo wakwik'higwa ulava nt'hambiko, mwiko wa Mnungu amwink'hile Musa wawalagiza waguhe imwenga ya mlongo kulawa mwa want'hu, awo wandugu zawe hamwenga na kugamba awo nawo ni welekwa wa Ibulahimu. ⁶ Melikizedeki handaga mwelekwa ywa Lawi, mna aguhaga iyo imwenga mwo mlongo kulawa kwa Ibulahimu, niyo amvikila Ibulahimu uyo alaganaga na Mnungu. ⁷ Havikulemeleka kugamba, mdodo avikilwa nu mkulu. ⁸ Aha ino imwenga yo mlongo yahokelwa ni walava nt'hambiko, want'hu hewe kwikala ulo na ulo, mna aha akuhokela imwenga yo mlongo, yehe alongelwa uwona kugamba

emgima. ⁹ Elo chadaha kugamba, Lawi mwenye uyo akuhokela imwenga yo mlongo, yehe naye alavaga imwenga yo mlongo kwombokela kwa Ibulahimu. ¹⁰ Kwaviya umwo Melikizedeki akadugana na Ibulahimu, Lawi andaga akei kwelekwa, andaga akei mwe sakame ya Ibulahimu, mkale ywakwe.

¹¹ Kulawa mwo ulava nt'hambiko wa walawi, want'hu wa Izilaeli nawenk'hwa mwiko. Haluse uneva ulavant'hambiko wa Walawi noukint'ha, hakwandile naho kuunga kulaila ulava nt'hambiko mtuhu, naho ukutimila ulava nt'hambiko wa Melikizedeki naho hiyo udywa wa Haluni. ¹² Ivo uneva ulava nt'hambiko wahituka, miko nayo yaugwa ihituke. ¹³ Kwaviya mta zimbuli izi zose zikulongwa, andaga ywa kabila tuhu, naho mwe dikabila dyakwe hakwandaga na yeyose andaga mlava nt'hambiko akudamanyila ndima he kilingo cho kumvika Mnungu. ¹⁴ Ivo imanyika vedi kugamba Zumbe ywetu andaga ywa kabila dya Yuda, mwe dikabila idyo Musa halongile mbuli yoyose mwe mbuli ya walava nt'hambiko.

Mlava nt'hambiko mtuhu enga Melikizedeki

¹⁵ Naho mbuli ino yalagisa pwilili vitendese kugamba kalaila mlava nt'hambiko mtuhu enga Melikizedeki.

¹⁶ Yehe ulava nt'hambiko wakwe hawink'higwe miko na sigilizi ya mnt'hu, mna ni kwa ludole na ugima hewiina uheelo. ¹⁷ Kwaviya Mawandiko Yakukile yagamba, "Weye ni mlava nt'hambiko ywa ulo na ulo enga ivo vandaga ulava nt'hambiko wa Melikizedeki." ¹⁸ Naivo elo, mwiko udywa wa kale wasagwa, kwaviya nounda usokela naho hewiina ndima. ¹⁹ Kwaviya miko ya Mnungu amwink'hile Musa, idunduga kukitenda kint'hu chochose kunda kikint'hile. Mna kigailwa kawilo dyedi ditendese dikukigala hagihi na Mnungu.

²⁰ Naho mbuli ziya nezidamanyika kwa kilapi cha Mnungu, mwo lupisi wadya wamwenga watendagwa walava nt'hambiko hakwandaga na kilapi. ²¹ Mna Yesu katendigwa mlava nt'hambiko kwa kilapi, aho eze amgambe,

"Zumbe kaika kilapi
naho hahituke,

'nounde mlava nt'hambiko ywa ulo na ulo.'"

²² Kwe kilapi iki, Yesu niye akukimaila dilagano idi ditendese uwedi.

²³ Naho walava nt'hambiko wadya wa nk'hongo wandaga wengi kwaviya nawakindilwa ni file, naivo wadundugaga kugendeela ne ndima yawe. ²⁴ Mna Yesu ana ulava nt'hambiko wa ulo na ulo kwaviya yehe ni ywa ulo na ulo. ²⁵ Ivi nivo vikuleka adaha kuwayokola kutendese wadya wakumwizila Mnungu kwa sila ya yehe, kwaviya yehe ekala ulo na ulo vileke awalombezele kwa Mnungu.

²⁶ Elo nekiungwa kinde na mlava nt'hambiko mkulu akukile ywa ivi naho hee kukalalizwa heena usavu naho azagulwe hale na want'hu wavu, naho nakakwezwa kulanga kujink'ha mbingu. ²⁷ Yehe hiyo enga walava nt'hambiko watuhu wakulu, hakuungwa kulava nt'hambiko kila zuwa, nk'hongo, kwo wavu wawe

mwenye, akajika naho kwa wavu wa want'hu watuhu. Atambikaga lumwenga du kwa wose, aho akelavaga yehe mwenye. ²⁸ Miko ya Mnungu amwink'hile Musa yawaika want'hu hewekint'hile kunda walava nt'hambiko wakulu, mna kilapi kitimile mwiko kimwiika Mwana uyo akint'hile ulo na ulo.

Yesu Mlava nt'hambiko ywetu Mkulu

8 Elo kiya kikulonga mwa ayo ni kugamba, kinanaye mlava nt'hambiko mkulu ekale kulume kwo ukalo we Kiseuta wo Ukulu wa kwe mbingu, ² uyo adamanya ndima yo ulava nt'hambiko mkulu mwe dihema dya hakukile dye kindedi dikimigwe ni Zumbe, idyo hadikimigwe ni mnt'hu.

³ Mlava nt'hambiko mkulu yeyose asagulwa vileke alave mageleko na nt'hambiko, kwaivo uyu mlava nt'hambiko naye aungwa ande na cho kulava. ⁴ Uneva yehe andile mwe isi hegu handile mlava nt'hambiko mbwitu, kwaviya weyuko walava nt'hambiko watuhu wakulava malavo kwa kutimila miko ya Musa enk'higwe ni Mnungu. ⁵ Walava nt'hambiko wadamanya ndima enga mliganyizo na kizuli che zimbuli za kwe mbingu enga ivo Musa asigiilagwa ni Mnungu aho andaga ehagihi no kudizenga diya dihema, Mnungu amkanyaga akamgamba, "Kaulisa ukadamanye vint'hu vose viligane na viya ulagiswe kwo mnima." ⁶ Mna haluse Yesu kenk'higwa undima wa ulava nt'hambiko wedi utendese kujink'ha woho, kwaviya yehe ni mlunganyi we ndagano iyedi. Sigilizi ze ndagano idya zikimala mwo uwedi utendese udywa Mnungu alagane.

⁷ Naivo ndagano ya nk'hongo yandile haihungukilwe hegu hakwandile na kuunga ndagano ya kaidi. ⁸ Mna Mnungu nakawaona want'hu wakwe wana masa akagamba,

"Zumbe agamba, Mazuwa nayeze,
neniike ndagano mp'hya na want'hu wa Izilaeli, na wa Yuda.

⁹ Heinde enga idya indagano naikaga na wakale wawe

mwe dizuwa diya nawatozaga mikono hawalava mwe isi ya Misili,

Kwaviya hawagendeelaga ne ndagano yangu,
naivo niyo nanda hiwakaule.

¹⁰ Ino niyo indagano neniike na want'hu wa Izilaeli yakeza komboka mazuwa yadya,
neni wenk'he miko yangu mwo ubala wawe,
naho neni iwandike mwe mioyo yawe.

Name neninde Mnungu ywawe
nawo nawande want'hu wangu.

¹¹ Hahali yeyose mwa woho akudaha kuwahiniza weyawe

hegu kuwagamba weyawe,
'mmanyeni Zumbe.'

Kwaviya wose nawanimanye
kukongela wadodo na wakulu

¹² Neniwausile wavu wawe
naho henifanyanye wavu wawe vituhu."

¹³ Kwa kutambula ndagano mp'hya, Mnungu kaitenda ndagano ya nk'hongo kunda sakala, naho kint'hu cha kale kikusakala kihagihini no kwaga.

Miviko ya mwe isi na ya kwe mbingu

9 Ndagano ya nk'hongo mwandaga na ivo want'hu wandaga wakavika na hant'hu hakukile atile kuzengwa ni want'hu. ² Hazengagwa hema dya vyumba viidi, chumba chakwe cha nk'hongo chetangagwa hant'hu hakukile. Mndani mwakwe mwaikagwa kint'hu cha kwikila vimuli na meza ne mikate ilavilwe Mnungu. ³ Kunyuma ye dipazia dya kaidi kwandaga na hema dyetangagwa Hant'hu Hakukise. ⁴ Umwo mndani mwandaga na kilingo cha zahabu cho kufunk'hizila ubani, na sanduku dye ndagano dyahikizagwa zahabu nt'hendelo zose, umwo mwandaga na nyungu ihambigwe zahabu umwo mwaikagwa ink'hande ikwitangwa mana ne ngoda ya Haluni yandaga itugute, ne vibao va maiwe ve ndagano. ⁵ Mnanga mwe disanduku dye ndagano mwakink'hananaga mahili maida yakale enga makelubi yo ukulu wa Mnungu yana mawawa yakagubika hant'hu ho kuusilwa wavu. Hakikudaha kulongesa mwa mbuli izi.

⁶ Kila kint'hu kize kinde kiikwa lumwe enga ivo, wala-va nt'hambiko nawanda wakengila mwe chumba cha nk'hongo kudamanya ndima zawe zo uviki, ⁷ mna kudya kwe chumba cha kaidi engila mlava nt'hambiko mkulu du, naho nakatenda ivo lumwenga mwo mwaka, andaga kakeguhila sakame ya kumlavila Mnungu kwo wavu wakwe mwenye na kwa wavu wa want'hu wadamanye haheina kumanya. ⁸ Kwa sila ino Muye ywa Mnungu alavanya kugamba, sila ikuita kukukise kwe mbingu hainati ikomolwe kwaviya hema dya nk'hongo nedinda dikei aaho. ⁹ Mbuli ino ni mliganyizo kwa mazuwa ya haluse kulagisa kugamba malavo na nt'hambiko zikulavigwa kwa Mnungu hazikudaha kukint'hiza udahi wa kumanya kusagula ayedi hegu yaihile kwa yudya akuvika, ¹⁰ mna mbuli za nk'hande na vo kunywa na kuzoela sila zi hengi za kusunt'ha. Aya yose ni miko ya kimt'hu du yaiikigwe kubula aho Mnungu akeza kudamanya mbuli zose kwa uhya. ¹¹ Mna Kilisito keza, mlava nt'hambiko mkulu ywa mbuli zedi, zilaille kale. Yehe nakengila kundani ye di-hema dikulu dikint'hile, hedidamanywe ni mnt'hu, nuko kugamba hiyo dya mwe isi ino.

¹² Yehe nakengila kamwenga du hant'hu Hakukise, akanda haguhiye sakame ya vulata hegu ng'ombe, mna nakaguha sakame yakwe mwenye naho kwa sila iyo kakink'ha ukombola wa ulo na ulo. ¹³ Kwaviya uneva sakame ya vulata na ng'ombe na maivu ya moli yanyunyizilwe yawakukizaga wadya wandaga wasavu no kukuka, ¹⁴ Mna Kilisito Mkombozi kakelava mwenye kwa Mnungu ande nt'hambiko ikint'hile kwa ludole lwa Muye ywa Mnungu mazuwa yose, togoleni, sakame yakwe haikudaha kukukukiza vitendese umanyi wo wavu wetu no kukikombola mwe

udamanyi wetu haheina nk'halalizi na kudaha kumdamanyila ndima Mnungu eli mgima?

¹⁵ Ivo yehe ni mlunganyi we lagano hya kwa umwo wadya wetangwe ni Mnungu wadaha kuhokela kipe cha mazuwa yose walagane. File yakwe yawakombola want'hu kwo wavu wadamanye kwa ndagano ya nk'hongo.

¹⁶ Kwaviya aaho ikunda mawandiko yo ukipe haungwa file ya uyo mwenye aikaga mawandiko ayo ki-manyika, ¹⁷ dilagano dye kipe haya kudaha kukint'ha hahanandile ne file, kwaviya neinde haina ludole uneva yudya adiikile akei mgima. ¹⁸ Nivo vilekile lagano idya dya nk'hongo haiikigwe haheina kwitika sakame. ¹⁹ Umwo Musa andaga akawagambila want'hu wose miko enga ivo yandaga mwe sigilizi, aguhaga sakame ya ndama na mbuzi hamwenga na mazi, na kwa mani ya mfumbasa na nyuzi zink'hundu za mazoya ya ngonto niyo awamyagila akakonga ne kitabu chenye na want'hu wose. ²⁰ Akagamba, Ino ni sakame ye ndagano idya Mnungu awalagizeni mwiitimile. ²¹ Iviya iviya, Musa nakanyunyizila sakame mwe dihemana vint'hu vose vo kuvikila. ²² Ikindedi, mwe Miko idya Mnungu amwink'hile Musa kugamba vint'hu vose vakumoswa msanga ni sakame na hahana usilo dya wavu haheina kwitika sakame.

Kilisito niye Nt'hambiko Ikuusa wavu

²³ Elo neinda vint'hu viya vikukilagisa vint'hu va kwe mbingu vikukile kwa sila iyo. Mna mbuli za kwe mbingu zenye zaunga nt'hambiko itendese uwedi kujink'ha izi. ²⁴ Kwaviya Kilisito hengile hakukile hadamanywe ni want'hu ni mliganyizo wa kiya ichenye chandile kwe mbingu. Yehe kengila kwe mbingu ukwenye uko haluse kakimala hameso ha Mnungu akakigombela. ²⁵ Mlava nt'hambiko mkulu wa wayahudi nekeingila hant'hu hakukise kila mwaka akanda na sakame ya nyama, mna Kilisito heingile umwo kukelava mwenye nk'hanana nyingi. ²⁶ Vinanda ivo, Kilisito hegu nakusulumizwa nk'hanana nyingi kukongela kuumbigwa kwe isi. Mna haluse, mazuwa aya yo uheelo, yehe kalaila lumwenga du kuusa wavu kwa kukelava yehe mwenye nt'hambiko. ²⁷ Naho want'hu waikilwa kubanika lumwenga, kikutimila aho ni usengelo. ²⁸ Saviya ivo Kilisito naye nakalavigwa nt'hambiko lumwenga du ku-USA wavu wa wengi, neeze kaidi kuwayokola wadya wakumgoja.

10 Kwaviya Miko ya Musa enk'higwe ni Mnungu ni kizuli du che vint'hu vedi vikwiza naho viligane hiyo ikindedi ichenye ivo kili, nt'hambiko iziya nezikalavigwa kila mwaka, hazikudaha kuwatenda wadya wakumsogeela wande wakint'hile! ² Uneva awo want'hu wakumvika Mnungu wandile wasuntigwe wavu wawe kindedi, hawakukeiva naho kunda na wavu, na nt'hambiko izo zose nezisila. ³ Mna nt'hambiko izo zikudamanyagwa mwaka na mwaka za-wakumbusa want'hu wavu wao, ⁴ kwaviya sakame za majeku na vulata hazikudaha mbwitu kuusa wavu.

⁵ Kwa ivo Kilisito eze abule mwe isi, nakamgamba Mnungu,
 “Haungile nt'hambiko hegu malavo,
 mna kuniikila lumwe mwili.

⁶ Nt'hambiko za kokigwa pele mwe kilingo chakulavila nt'hambiko

na nt'hambiko za kuusila wavu, hazikukwelela.

⁷ Niyo nagamba, 'Niyaha,
 nitemde ivo ukuunga weye
 enga ivo niwandikilwe mwe kitabu che miko ya
 Mnungu amwink'hile Musa.' ”

⁸ Nk'hongo agambaga, “Huziungile na huwagilwe na nt'hambiko na malavo na nt'hambiko yo kokigwa pele na nt'hambiko yo kuusila wavu.” Agambaga ikanda nt'hambiko izo nezilavigwa kutimila miko ya Musa enk'higwe ni Mnungu. ⁹ Niyo ongezela kugamba, “Ni hano, kudamanya ivo ukuunga.” Ivo Mnungu kaziusa nt'hambiko zose za nkh'ongo no kuiika ya kaidi.

¹⁰ Kwaviya Yesu Kilisito nakakint'hiza ivo akuunga Mnungu, suwe kikukizwa wavu wetu kwa idya nt'hambiko yo mwili wakwe aulavile kamwenga du.

¹¹ Kila mlava nt'hambiko wa kiyahudi adamanya ndima yakwe mazuwa yose ya kulava malavo kwa kuvuzagiza nk'hanana nyingi, akadamanya nt'hambiko iiyo iyo heikudaha kuusa wavu. ¹² Mna Kilisito kalava nt'hambiko imwenga kwa ajili yo kuusa wavu, nt'hambiko ikwikala ulo na ulo, niyo ekala kulume kwa Mnungu, ¹³ kukongela aho akagojela wank'hondo wakwe waikwe hasi ye viga vakwe. ¹⁴ Ivo, kwa nt'hambiko yakwe imwenga wadya want'hu wa Mnungu kawatenda kunda wakint'hile mazuwa yose.

¹⁵ Naye Muye ywa Mnungu akigambila uwona. Akonga no kugamba,

¹⁶ Zumbe agamba, “Ino niyo ndagano niikile nawo,
 yakeza kwomboka mazuwa yadya,
 Neniike miko yangu mwe mioyo yawe,
 na kuiwandika mwo ubala wao.”

¹⁷ Niyo agamba, “Wavu wawe na hewekumwiva Mnungu henifanyanye naho.” ¹⁸ Ivo, wavu unauswa, hokunde na kulava malavo ya kuusila wavu.

Kimsogeele Mnungu

¹⁹ Elo, wandugu, kwaviya hakikogoha kwingila Hant'hu Hakukise kwa sakame ya Yesu, ²⁰ yehe kakikomoela sila imp'ya ikwigala ugima, kwombokela mwe dipazia, nuko kugamba kadamanya ivo kwa kukelava mwili wakwe, ²¹ na kwaviya kinananye mlava nt'hambiko mkulu akukimaila mwe nyumba ya Mnungu, ²² Ivo kimsogeele Mnungu kikanda na moyo wa na mhuwi ukint'hile, na kwa mioyo ikukizwe mwo kukeiva kugamba kina wavu, na mili kindedi isunt'higwe mwa mazi malengu. ²³ Naho kitozese dilagano diya kikudilonga kwa milomo yetu haheina kuhwa kwaviya yudya akigambile kikawiile ni mhuwilwa. ²⁴ Kifanyanye sila za kugelana moyo no kutigizana mwo lukunde na kudamanya ayedi. ²⁵ Naho kisekuleka kudugana hamwenga, enga ivo watuhu wazoele kutenda. Mna

kigelane moyo, vitendese kikadikaula Zuwa dya Zumbe ivo dili hagihi.

²⁶ Kwaivo kinagendeela kudamanya wavu kasidi uku kikanda kikimanya ikindedi, hokunde na nt'hambiko yoyose neiuse wavu. ²⁷ Mna isigale kungojela du kwa wogofi usengelo wa Mnungu, no ukali wo moto nouwakome wose wakumhiga Mnungu! ²⁸ Mnt'hu yeyose heekuiva miko ya Mnungu amwink'hile Musa, akomwa haheina mbazi kukanda na uwona wa want'hu waidi hegu watatu. ²⁹ Haluse, haasengelwe vitendese mnt'hu akumbela mwana ywa Mnungu no kuiona sakame ye ndagano ya Mnungu akukizilwe kunda hi kint'hu na akumhomola Muye ywo uwedi wa Mnungu? ³⁰ Kwaviya kimmunya yudya agambile, “Ndi-ma yo kulihiza ni yangu, ni miye nenilihize.” Naho niyo agamba, “Zumbe naawasengele want'hu wakwe.” ³¹ Kugweela mwe mikono ya Mnungu mta ugima kwatisisa!

³² Kumbukileni yalaile mazuwa ya nk'hongo aho mwakongaga kukimanya kindedi cha Mnungu. Nomwombokela masulumizo mengi mna no finyiliza.

³³ Hamwenga aha nomhomolwa na kutendelwa vihile mwe kiyeti, naho hamwenga nomnda hamwenga na wadya wasulumizwe enga ivo. ³⁴ Kwaviya nomuwaonela usungu wadya wandile mwe divugailo, naho niyo mwazumila kwa kinyemi kuhokigwa vint'hu venyu, mkamanya kugamba mna vint'hu vedi vitendese, vikwikalisa. ³⁵ Ivo, msekwaza dikawiilo dyenyu, kwaviya dina nt'hunyo nk'hulu. ³⁶ Mwaungigwa mfinyilize vileke mdahe kukint'hiza ivo Mnungu akuunga naho mhokele ndagano idya alongile. ³⁷ Kwaviya enga ivo viwandikwe,

“Lukei lupisi ludodo,
 naye yudya akwiza, neeze
 heekalise.

³⁸ Mna mnt'hu ywangu akudamanya yakumwelela Mnungu neekale kwa mhuwi

mna yeyose akutugatuga mwo mhuwi
 miye henelelwe naye.” ³⁹ Ivo, suwe hakimuli mwa wadya wakatugatuga no kukomwa, mna suwe kimwa wadya wata mhuwi na wadya wakuyokolwa.

Mhuwi

11 Mhuwi ni kunda na kindedi cha mbuli kikukawila ni kumanya kwa kindedi mbuli hezikuoneka.

² Kwaviya kwa mhuwi wawe wakale wetu wazumilagwa ni Mnungu.

³ Kwa mhuwi Suwe kimanya kugamba isi iumbwa kwa mbuli ya Mnungu, vint'hu vikuoneka viumbwa mwe vint'hu hevikuoneka.

⁴ Kwa mhuwi habili amlavilaga Mnungu nt'hambiko yedi kujink'ha idya ya Kaini. Mwo mhuwi wakwe nakazumilwa kugamba adamanya yakumwelela Mnungu naho mwenye nakazumila malavo yakwe. Hamwenga na kugamba abanikaga, kwo uwo mhuwi akei alonga.

⁵ Kwaivo mhuwi uwo, Henoko nakaguhigwa ni Mnungu kuita kwe mbingu ivo habanike, haoneke na-

ho kwaviya nakasamizwa ni Mnungu. Umwo andile akei kusamizwa nakalongelwa uwona kugamba amwelela Mnungu. ⁶ Mna haheina mhuwi haikudahika kumwelela Mnungu. Kwaviya yeyose akumbasa Mnungu aungwa ahuwile kugamba eyuko naho kugamba awenk'ha nt'hunyo wadya wakumzungula kwa kukombeka.

⁷ Kwo mhuwi, Nuhu amwivaga Mnungu akamkanya kwe zimbuli zandile zikei kulaila, hezikaoneka na meso. Amtegelezaga Mnungu niyo azenga safina vileke ayokole imp'huga yakwe. Kwa mhuwi wakwe want'hu we isi waonekanaga kunda wavu naivo niyo ahokela kumwelela Mnungu kwa sila ya mhuwi.

⁸ Kwa mhuwi Ibulahimu amwivaga Mnungu umwo amgambaga aite kwe isi yaungaga inde kipe chakwe. Asamaga mwe isi yakwe niyo aita kunt'hu heekumanyize. ⁹ Kwo mhuwi wakwe ekalaga mwe isi iinya heena ukaya nayo alongaga Mnungu, ekalaga mwa mahema hamwenga na Isaka na Yakobo wakipe hamwenga na yehe mwe iivo walaganaga. ¹⁰ Kwaviya Ibulahimu andaga akakawiila mzi una nk'hongelo itogile ifanyanywe na kuzengigwa ni Mnungu.

¹¹ Kwa mhuwi Ibulahimu mweye enk'hagwa udahi wa kunda mwelesi hamwenga na kugamba andaga kadalalalisa, naho Sala mkaziwe andaga mgumba. Ino yadahikaga kwaviya Ibulahimu ahuwilaga kugamba Mnungu uyo walagane ni mhuwilwa. ¹² Kwaivo kwa sila ya mnt'hu, yumwenga andaga kabunt'hika, kwelekagwa want'hu wengi engu nt'hondo za mwo ulanga naho engu msanga wa kwe bahali.

¹³ Want'hu awa wose wafaga wakanda na mhuwi hamwenga no kugamba hawahokele kiya walagane nawahokele, mna wakionelaga kwa hale niyo wakionela kinyemi no kukiona kindedi kugamba wandaga watafi naho hiwo wakaya mwe isi. ¹⁴ Yalagisa kugamba wose wakulonga mbuli izo wazungula isi yawe wenye. ¹⁵ Wandile waikumbukile isi yawe idya wayasaga, hegu wauyaga kwe isi yawe. ¹⁶ Vituhu vakwe nawaiungisa isi idya iyedi vitendese, ya kwe mbingu. Naivo Mnungu haone soni umwo woho wakamwitanga Mnungu ywawe, kwaviya nakawaikila lumwe mzi.

¹⁷ Kwa mhuwi, Ibulahimu amlavaga mwanawe Isaka ande nt'habiko umwo agezagwa ni Mnungu. Naho Ibulahimu ni yehe akawiilaga kiya Mnungu alaganaga kwakwe, mna azumilaga kumlava mwanawe andile nuuyo du. ¹⁸ Mnungu nakamgamba Ibulahimu, "Kwa kwombokela Isaka noupate welekwa nilagane na weye." ¹⁹ Ibulahimu afanyanyaga kugamba Mnungu naakadaha kuwauyula want'hu wabanike ni engu kugamba kindedi Ibulahimu nakampata naho mwanawe Isaka kulawa kuzimu.

²⁰ Kwo mhuwi, Isaka awavikilaga Yakobo na Esau kwa wikazi wawe wa kulongole.

²¹ Kwo mhuwi aho Yakobo andaga hagihi no kubanika awavikilaga wana wa Yusufu, naho amvikaga Mnungu akegamila ngoda yakwe.

²² Kwa mhuwi Yusufu umwo andaga kabunt'hika alongaga mbuli yo kulawa kwa wana wa Izilaeli, no kuwalagiza watendei na mavuha yakwe.

²³ Kwa mhuwi welesi wa Musa nawamfisa miezi mitatu aho eze elekwe kwaviya nawaona ni mwana mta futa yedi haheina kogoha sigilizi ya seuta. ²⁴ Kwa mhuwi Musa eze akule alemelaga kwitangwa mwana ywa mwanakike ywa seuta ywa Misili akwitangwa Falao.

²⁵ Aonaga ni vedi kusulumila hamwenga na want'hu wa Mnungu, kujink'ha kukebwedeza mwo wikazi wo wavu wo lupisi luguhi. ²⁶ Aonaga kugamba kusulumizwa kisoni kwa mbuli ya Kilisito Mlokozi ni utana utendese kujink'ha ugoli wose umwe isi ya Misili kwaviya andaga akakawiila nt'hunyo.

²⁷ Kwa mhuwi Musa alawaga Misili haheina kogoha maya ya seuta, kwaviya agendeelaga kumkawiila Mnungu heekuoneka. ²⁸ Kwa mhuwi aidamanyaga Pasaka niyo alagiza sakame imyagigwe mwe milango vileke Mkomi asekwiwa kuwakoma welekwa wa nk'hongo wa Waizilaeli.

²⁹ Kwa mhuwi Waizilaeli wombokaga mwe Bahali Ink'hundu engu viya mwe isi heiina mazi, mna Wamisili weze wageze kwomboka wadidimilaga niyo wafa mwa mazi.

³⁰ Kwa mhuwi gomela dya Yeliko dyamokaga aho Waizilaeli weze wauzunguluke umzi kwa mazuwa mfunigate. ³¹ Kwa mhuwi yudya pamp'he Lahabu hakomigwe hamwenga na wadya hewekumwiva Mnungu kwaviya awahokelaga wapelembi wa Waizilaeli kwa utondowazi.

³² Nigeeze naho? Kwaviya lupisi halukukint'ha kusumuila mbuli za wakina Gidioni na Balaki na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samweli na walotezi.

³³ Kwa mhuwi wose awa wawahumaga maseuta naho wadamanyaga vikuungwa niyo wahokela kiya Mnungu alagane kwawo, no kuifupa milomo ye zisimba, ³⁴ wauzimaga moto wandaga mkali naho wanyilikaga mwe kukomwa na mabamba naho usokezi wawe uhitulwa kunda ludole, wandaga wahumi mwe zink'hondo, naho wawagulusaga wank'hondo wageni.

³⁵ Wavele wamwenga wavuzilagwa want'hu wawe wabanikaga wakanda wauyulwa. Wamwenga wasulumizagwa niyo wakomwa uku wakalemela kulekelwa vileke wahokele wauyulwe no kwingila kwo ugima wedi utendese. ³⁶ Wamwenga nawasekigwa na kutoigwa mikoty, niyo wakakigwa mp'hingu na kugeliga kwa mavugailo. ³⁷ Wotoigwa maiwe naho wakant'hagwa nt'hili na kukomwa kwa mabamba naho wangadikaga wakavala nk'hingo za ngoto na mbuzi naho wandaga wakiwa, wakasulumizwa na kutendelwa viihile.

³⁸ Want'hu we Isi yose hawawagilwe kwikala na want'hu engu awo. Nawangadika mwe nyika na kwe milima, wakekala mwe zimp'hanga na mwa mabome.

³⁹ Hamwenga na kugamba wose awa nawalongelwa yedi kwo mhuwi wandaga nawo, hawahokele kiya Mnungu alagane nawo, ⁴⁰ kwaviya Mnungu akiikilaga

lumwe kint'hu chedi vitendese, vileke woho wasekuda-ha kukint'hizwa haheina suwe.

Mnungu Tate yetu

12 Kwaviya suwe naswe kizungulukwa ni fyo dya waona, kiike hale nt'wika zose no wavu ukukinamatila kwa uhufu, kiguluke kikafinyiliza mwe zinguluko zia kiikilwe kulongole. ² Kimkauleni Yesu uyo akikongele no kuukint'hiza mhuwi wetu, yehe kwa kinyemi nakafinyiliza msalaba no kuzibela zisoni zakwe, yehe kekala mwe difumbi kulume kwa Mnungu.

³ Mfanyanyeni yudya afinyilize wiihi adamanyilwe ni wata wavu vileke mse kusokela no kwingila chevu.

⁴ Mwe nk'hondo yo kuuhiga wavu hambuile mwo kukomwa. ⁵ Mjala zimbuli za kuwagelani moyo izo Mnungu alongaga na nyuwe wanawe akagamba,

“Mwanangu, Zumbe akakuogola, umwive, naho usekunda na chevu umwo akakuogola

⁶ kwaviya Zumbe amuogola yeyose akumuunga, naho amfyalika yeyose akumzumila kunda mwanawe.”

⁷ Finyilizeni umwo mkaogolwa, kwaviya Mnungu awatendelani nyuwe enga wanawe. Mwana yuhi heekuogolwa ni ise? ⁸ Uneva hamkuogolwa enga ivo wakuogolwa wana wose, vanda kugamba nyuwe hiyo wana we kindedi. ⁹ Hamwenga na ayo kinanawo watati zetu wa mwe isi wakukiogola niyo chawategeleza. Elo hi vedi kumtegelezesa Tati yetu ywa kwe mbingu vileke kinde wagima! ¹⁰ Watati zetu wacheleke wakiogola kwa lupisi du enga viya ikuwelela, mna Mnungu akiogola kwa kuchambiza vileke kinde want'hu wa Mnungu enga yehe. ¹¹ Kwa ivi haluse kuogolwa kwaluma naho kwagela kinyulu, mna kulongole kwegala utondowazi no wikazi ukumwelela Mnungu kwa wose wahinizwe nu kuogolwa uko.

Malagizo na makanyo

¹² Elo muigele ludole mikono yenyu na mavindi yenyu yasokele, ¹³ chululeni sila zenyu vileke viga va waholomp'hale vise kupimbizuka mna ni vedi wahonywe.

¹⁴ Kombekeni kuzungula kwikala kwa utondowazi na want'hu wose no kwikala mwo wikazi ukukile, kwaviya hokunde na yeyose namuwone Zumbe, uneva anaviswesa ivo. ¹⁵ Hangi nyuwe wenye, mnt'hu yeyose ase kuuswesa uwedi wa Mnungu anasekunda enga nk'holo ya usungu ikusuka niyo wawagela usavu watuhu wengi. ¹⁶ Mkekaulise kusekunda na yumwenga ywenyu kunda mhabwasi naho heekumwogoha Mnungu enga ivo Esau autagaga welekwa wakwe wa nk'hongo kwa ludyo lumwenga. ¹⁷ Kwaviya mmanya kugamba nakalemelwa aho eze aunge kuhokela naho uvikilwa kwaviya haonaga luneka lwa kweila hamwenga nakugamba nakaluzungula kwa kuila.

¹⁸ Nyuwe hamnati mbule kwo mnima Sinai enga ivo Waizilaeli wabulaga kwo mnima wa Sinai, nyuwe hambuile kwo moto wandaga ukakweela no kugubikwa ni

ziza dikomele na mvumilo na heho mna woho wabulaga, ¹⁹ naho kwo mnima udyo wevaga izwi dye digunda na izwi dya mbuli idya, wadya waivaga walombezaga wasekugendeela kugambilwa mbuli nt'huhu,

²⁰ kwaviya hawadahaga kufinyiliza sigilizi iyo wandaga wakasigiilwa kugamba, “Kiumbwa chochose kina kwafa mnima uno nekitoigwe maiwe kikomwe.” ²¹ Ayo yalailaga yandaga yakatisisa vamtendaga Musa agambe, “Nazingizaga na kwogoha.”

²² Mna nyuwe mwiza kwo mnima wa Sayuni kwo mzi wa Mnungu, Yelusalemu ya kwe mbingu ukwo weli watumigwa wa kwe mbingu hewe kuwamosa msanga wadugane kwa kinyemi. ²³ Nyuwe mbula mwo mdugano mkulu wa want'hu wa Mnungu wakwitangwa welekwa wa nk'hongo wa Mnungu, awo mazina yawe yawandikwe kwe mbingu. Naho mbula kwa Mnungu akuwasengela want'hu wose, naho ukwo ikwikala miuye ya want'hu wakudamanyo yakumwelela Mnungu naho wakint'hile. ²⁴ Mbula kwa Yesu mlunganyi ywe ndagano hya kwa sakame yakwe imyagigwe, iyo ikulonga ayedi kujink'ha idya ya Habili.

²⁵ Kauleni msekumlemela uyo akulonga na nyuwe. Enga want'hu wadya walemele kumtegeleza uyo awakanyaga aha he isi, naswe nekidahe vihihi kuhona uneva kinalemela kumtegeleza uyo akukikanya kulawa kwe mbingu? ²⁶ Mwo lupisi ludyo diizwi dyakwe dyaisingisaga isi, mna ivi haluse alagana na suwe akagamba, “Vituhu naho nenisingise isi, mna neniisingise ne mbingu nayo.” ²⁷ Mbuli izi “vituhu naho” zalagisa kugamba viumbwa nevisingiswe no kuuswa vileke visigale viya hevikusingisika.

²⁸ Elo, kimtogole Mnungu kwaviya chahokela useuta houkusingisika. Kinde na nt'hogola no kumvika Mnungu kwa sila ikumwelela no kwogoha, ²⁹ kwaviya Mnungu ywetu kindedi ni enga moto ukoka pele.

Kumwelela Mnungu

13 Mgendeele no lukunde nyuwe kwa nyuwe.

² Mse kujala kuwahokela wageni, kwaviya kwa kudamanyo ivo wamwenga wawahokelaga watumigwa wa kwe mbingu haheina kumanya. ³ Msekuwajala wavugailwa enga kugamba mvugailanywa, wadya nawo wakusulunizwa inde enga ni weye ukuhujilwa.

⁴ Ndoza yaungwa kwogohwa ni want'hu wose kiya kikuungwa mwe ndoza kidamanywe kwa uhuwilwa, kwaviya Mnungu naawasengele masulumizo wahabwasi na wadesi.

⁵ Mkenenge no kuungisa matundu, mwiguswe na viya mnanavo, kwaviya Mnungu kagamba, “Henikuleke naho he huduule.” ⁶ Naivo chadaha kulonga haheina kwogoha,

“Zumbe nuwo wambizi wangu, henogohe.

Mnt'hu naanitendei?”

⁷ Wakumbukileni vilongozi wenyu wadya wawabilikizagani Mbuli ya Mnungu. Fanyanyeni ivo wekalaga no kubanika vileke mdahe kutimila mhuwi wawe. ⁸ Yesu Kilisito nu uyudya, gulo na diyelo na ulo na ulo.

⁹ Msekuzumila kulongozwa ni mahinizo ye hengi ye kigeni, kwaviya ni vedi imioyo itogezwe nu wedi wa Mnungu, hiyo kwa kutimila miko mwe zink'hande heina wambizi kwa wadya wakuitimila.

¹⁰ Suwe kina kilingo cho kumvika Mnungu, naho awo wakudamanyana ndima mwe dihemba dya Wayahudi dyo kumvika Mnungu, hawakuungwa kudya vint'hu vakwe.

¹¹ Nyama ye icho kichinjigwe yokagwa moto uko kuse ye nk'hambi, mlava nt'hambiko mkulu aigalaga isakame yakwe Hant'hu Hakukise inde nt'hambiko ya kuusa wavu. ¹² Kwaivo Yesu naye asulumilaga no kubanika uko kuse yo mzi vileke awakukize want'hu kwa sakame yakwe. ¹³ Naivo elo kimbaseni ukwo kuse ye nk'hambi vileke kikasulumizwe enga ivo yehe asulumizwe. ¹⁴ Kwaviya aha hauhali mzi ukwikalisa, mna chazungula mzi udyo ukwiza. ¹⁵ Ivo, kigendeele kumlavila Mnungu nt'hambiko ya nt'hunyo kwa sila ya Yesu, aho kikalonga kwa milomo yetu kugamba yehe ni Zombe. ¹⁶ Msekuleka kudamanyana wedi no kwambizana mwa viya mnanavo kwaviya izo ni nt'hambiko zikumwelela Mnungu.

¹⁷ Muwategeleze vilongozi wenyu naho mtimile viya wakuwasigilani. Woho ni wadimi wo unt'hu wenyu, kwaviya nawaungwe walonge hameso ya Mnungu kiya wadamanye. Mawategeleza nawadamanye ndima kwa kinyemi hiyo kwa kulabila, naivo iyo haina wambizi kwenyu.

¹⁸ Kilombezeni kwaviya chahuwila kugamba mioyo yetu heikukigambila kugamba kina malema, chaungisa kudamanyana ayedi mazuwa yose. ¹⁹ Dikulu ditendese nawaungani mnilombezele kwa Mnungu vileke nisunguze kuvuzwa naho kwenyu.

Malombezo yo mzigilizo na ndamsa

²⁰ Mnungu ywo utondowazi uyo amuuyalaga Zombe ywetu Yesu Mdimi mkulu ywe zingoto kwa sakame yakwe ye ndagano ya ulo na ulo kunda kindedi, ²¹ awatendeni mkint'he kwa mbuli yoyose yedi mdahe kudamanyana yadya akuunga, yehe naye adamanye mwenyu yadya yakumwelela. Ukulu wa Mnungu wa ulo na ulo unde wakwe Yesu Kilisito! Taile.

Mbuli za kukomeleza

²² Wandugu zangu nawaungani mzihokele mbuli izi kwa kufinyiliza izi zikuwagelani moyo kwaviya hiwa bent'helani du. ²³ Naunga mmanye kugamba ndugu yetu Timoseo kafosa kwe divugailo, akeza kwiza nenize naye kwenyu.

²⁴ Walamseni vilongozi na want'hu wose wa Mnungu. Wandugu wose wa Italia wawalamsani.

²⁵ Wedi wa Mnungu unde na nyuwe nyose.

YAKOBO

ULONGOELO

Kitabu iki chawandikagwa ni Yakobo. Ino yadahika Yakobo nduguye ywa Yesu uyo andaga kilongozi we difyo dya nk'hongo dya wahuwila wa Kilisito naho andaga ni yumwenga mwe kitala cha Yelusalemu Mitendele 15:13 Iviyaiviya Paulo mwe baluwa yakwe amwitangaga Yakobo mwigamo wa mafyo ya wahuwila. Galatia 2:9 Wanap'hina nawahuwila kitabu icho chawandikagwa myaka milongo mishano aho Kilisito andaga kelekwa kale, kukongela aho Yakobo andaga kilongozi wa mafyo ya wahuwila wa uko Yelusalemu, vadahika akiwandikaga kitabu iki umwo andaga uko.

Yakobo nakakibilikiza kitabu chakwe mwe makabila mlongo na maidi ayo yasambale mwe ziisi 1:1 Mahinizo ya Yakobo ni kwajili ya Wakilisito wose mna kwa kugamba "makabila mlongo na maidi" Ino ni kugamba yadahika awawandikilaga Wakilisito wa Kiyahudi. Kwaviya kitabu iki nekinda na mzungu kisomigwe na want'hu we hengi naho chasimuila mahinizo mengi. Yakobo nakataila mwe mbuli yo uhagihi wo mhuwi ne mitendele. Mhuwi we kindedi nouwoneke mwe mitendele 2:17. Iviyaiviya akanya wagoli na wakiwa mwe mbuli yo kwazagula 2:1-4, no kukigambila kunda na wengele mwe yadya kikulonga 3:1-12

Yemndani

Yakobo alamsa vilongozi wakwe 1:1

Awagela moyo Wakilisito kufinyiliza umwo wakasulumila 1:2-27

Akajika alonga ivo vikuungwa mhuwi kulagiswa kwa mitendele 2:1-26

Akajika naho mbuli ivo ikudaha kunda na ludole 3:1-12

Naho Yakobo alonga mzungu wa Mnungu ivo hewikuliganyizwa na mzungu wa want'hu 3:13-4:10

Kikutimila, awakanya want'hu wakwe wakusoma wasekukefenya 4:11-5:6

Yakobo abindiliza kitabu chakwe kwa malagizo yo wikazi wa mazuwa yose, 5:7-20

1 Miye Yakobo, mtumwa ywa Mnungu na ywa Zumbe ywetu Yesu Kilisito, nawawandikilani nyuwe makabila mlongo na maidi msambale mwe isi yose nawalamsani.

Mhuwi ne mizungu

² Wandugu zangu, muwone kugamba ni kinyemi kihala umwo mkadugana na magezo yoyose, ³ kwaviya mmanya kugamba mhuwi wenyu unomboka kwa uhu mi mwo kugezigwa, nomnde mwadaha kufinyiliza.

⁴ Kufinyiliza kukint'hize indima yakwe mdahe kutoga haheina kuhungukilwa ni kint'hu chochose. ⁵ Mna uneva yumwenga ywenyu kahungukilwa ni mizungu alombeze Mnungu akuwenk'ha want'hu wose vint'hu vibindile ingi kwa ukise naye neenk'higwe. ⁶ Mna alombeze akahuwila yose asekunda na kituletule. Kwaviya mnt'hu mta kituletule ni enga mazi ya bahali yakujubwaniswa ni mp'heho uku na uko. ⁷ Mnt'hu enga uyo asekugamba naahokele kint'hu chochose kwa Zumbe. ⁸ Kwa ivo mnt'hu mta kituletule mta fanyanyi mbili, naho heina ulamuzi umwenga mwo lugendo lwakwe lwose.

Ukiwa no ugoli

⁹ Mna mindugu mkiwa, aungwa ande na kinyemi umwo akakwezwa ni Mnungu, ¹⁰ na mgoli naye ande na kinyemi akaselezwa ni Mnungu. Kwaviya mgoli naaholawe enga bwali dya mwe mbago. ¹¹ Kwaviya zuwa dyatont'homoka naho zihuye dyakwe dyanyaza mani, naho mabwali yakwe yahugutuka, utana wakwe nawo wabanika. Nivo vili kwa mgoli, ugoli wakwe noubanike umwo akanda mwe zindima zakwe zo ugoli.

Kuhimwa no kugezigwa

¹² Kavikilwa mnt'hu akufinyiliza umwo akagezigwa. Kwaviya umwo anomboka amagezo kwa uhumi, naahokele nt'hunyo iyo yo ugima iyo alagane Mnungu kwa want'hu wakumuunga. ¹³ Mnt'hu yeyose uneva anagezigwa, asekugamba, "Higezigwa ni Mnungu." Kwaviya Mnungu hakugezigwa ni wihi, naho yehe mwenye hakumgeza mnt'hu yeyose. ¹⁴ Mna kila yumwenga agezigwa umwo akavutigwa no kugwilwa ni kumunk'wamunk'wa kwakwe kwiihile. ¹⁵ Kudya uku-munk'wamunk'wa kunakulisa kwegala wavu, wavu nawo unakulisa wegala ukubanika.

¹⁶ Wambwiya zangu, msekudant'hilizwa! ¹⁷ Kila geleko dyedi na dikint'hile dyalawa kwe mbingu, na kwa Tate, muumbi ywo ung'azi wa kulanga, heekuhitu-ka naho hana kilagiso chochose kugamba ana mahituhitu. ¹⁸ Kwa kuunga kwake mwenye nakakink'ha ugi-ma mhya kombokela ulosi wakwe we kindedi, nakakitenda kinde malavo ya ulozo yatogile nk'hongo kuiva mwe viumbwa vakwe.

Kutegeleza no kuidamanyila ndima imbuli

¹⁹ Wandugu zangu, kumbukileni aya! Kila yumwenga aungwa kunda mhufu kwiva, mna asekunda mhufu kulonga, naho asekunda mhufu ywa maya. ²⁰ Kwaviya want'hu wata maya hawakudamanyia mbuli zikumwelela Mnungu. ²¹ Kwa ivo ziduuleni hale lugendo lwenyu lusavu na mbuli nyingi zose ziihile zenele kwenyu, mhokele kwa ujalamu mbuli idya ihandigwe mwe mioyo yenyu, iyo ikudaha kuwayokolani.

²² Mna indeni wadamanyi wa ulosi wa Mnungu, msekunda want'hu wakukedant'hiliza kwa kwiva du. ²³ Kwaviya mnt'hu ananda ategeleza ulosi du, mna hiyo mdamanyi, mnt'hu uyo ni engu mnt'hu akukesinya uso wakwe mwe kioo. ²⁴ Kwaviya akesinya, niyo ahalawa, aaho ajala ivo eli. ²⁵ Mna, yeyose akuukaula kwa wengele umwiko ukuwenk'ha want'hu ulekelwa na akugendela kuutoza naho hiyo kuiva du no kujjala, mna aiva no kuidamanyila ndima, uyo naande kavikilwa mwa yose akudamanyia.

²⁶ Mnt'hu yeyose anakeona ana sila ya kumtimila Mnungu mna hakuludaha lulimi lwakwe, akedant'hiliza yehe mwenye, na sila yakwe iyo hakwambiza kint'hu. ²⁷ Sila yedi heina masa ya kumtimila Mnungu hameso hakwe ni ino, kuwambiza wavele wabanikilwe niwagosi zawe, no kuwambiza wana wabanikilwe ni welesi wawe, no kukedima usekugeligwa usavu ni zimbuli ziihile za mwe isi.

Makanyo mwe mbuli ya kwazagula

2 Wandugu zangu, mnanda mwamhuwila Zumbe ywetu Yesu Kilisito, Zumbe ywo ukulu, msekuzagula want'hu. ² Kigambe, uneva mnt'hu mta mp'hetete za zahabu na suke zedi eza ho mdugano wenyu, aaho niyo eza mnt'hu mkiwa mta suke zisakale. ³ Uneva unamhokela vedi yudya availe zisuke izedi, niyo wamgamba, "Ikala ho ukalo uwedi," mna yudya availe suke zisakale wamgamba, "Kimala hadya" hegu, "Ikala hasi," ⁴ togoleni uko hiko kwazagulana? Uwo ulamuzi wenyu hawigalwe ni zifanyanyi zenyu ziihile?

⁵ Hake tegelezeni wandugu zangu! Mnungu kawasagula awakiwa wa mwe isi wande wagoli mwo mhuwi, naho wande wakipe wo useuta awaikile wose wakumuunga. ⁶ Mna nyuwe mwawabela wakiwa! Awagoli hiyo wakuwatendelani yaihile no kuwegalani kwe vitala? ⁷ Togoleni, hiyo awo wakudihomola dizina idyedi ditendese dya Zumbe, uyo nyuwe mwili want'hu wakwe?

⁸ Nomnde mwatenda vedi uneva mwaidamanyila ndima umwiko wo Kiseuta engu ivo uwandikwe mwa Mawandiko Yakukile, "Muunge miyao engu ivo ukuke-unga weye mwenye." ⁹ Mna uneva mwazagula want'hu, mwadamanyia wavu, naho miko ya Mnungu yalagisa kugamba want'hu awo hawakwiva miko.

¹⁰ Kwaviya yeyose heekwiva Umwiko wa Mnungu umwenga du naande hakwiva Miko yose. ¹¹ Kwaviya yehe agambaga, "Usekudamanyia uhabwasi," niye agambile, "Usekukoma." Hata uneva hudamanyie uhabwasi, mna kukoma, weye hutegeleze miko yose ya Mnungu. ¹² Elo, longeni no kudamanyia engu want'hu wakuunga wasengelwe kwa mwiko ukwigala ulekelwa. ¹³ Kwaviya Mnungu haande na mbazi kwa mnt'hu heiina mbazi kwa miyawe, mna mbazi yauhu-ma usengelo.

Mhuwi no udamanyi

¹⁴ Wandugu zangu, kuna wedi wani uneva mnt'hu agamba ana mhuwi mna hakuulagisa kwa udamanyi? Mhuwi uwo wadaha kumyokola? ¹⁵ Kigambe weyuko wandugu wasakaze hegu wana gumbo, ¹⁶ yambizai uneva yumwenga ywenyu awagamba, "Gendeni mp'heho! Mkotele moto naho mkadye mwigute," mna hawenk'hile yadya wakuunga mwo wikazi wawe? ¹⁷ Naivo mhuwi uwenye du hewiina udamanyi, mhuwi uwo ubanika.

¹⁸ Mna mnt'hu adaha kugamba, "Mnt'hu yumwenga ana mhuwi mtuhu naye ana udamanyi." Miye neni hitule, "Nilagise ivo mnt'hu akudaha kunda na mhuwi haheina udamanyi. Miye name nohulagise mhuwi wangu kwa udamanyi." ¹⁹ Weye wadamanyia vedi ukahuwila kugamba Mnungu ni yumwenga. Mna hata mp'hepo zahuwila no kuzingiza kwa wogofi ²⁰ Togola weye mhezi! Waunga alagiswe kugamba mhuwi hewiina udamanyi hicho kint'hu? ²¹ Elo Tate yetu Ibulahimu azumilagwa vivihi kunda ywedi hameso ya Mnungu? Azumilagwa kwa udamanyi wakwe aho eze amwink'hize mwanawe Isaka kunda nt'hambiko he kilingo. ²² Waona kugamba mhuwi no udamanyi wakwe vadamanyia ndima hamwenga, mhuwi wakwe ukint'hizwa nu udamanyi wakwe. ²³ Inda kindedi Mawandiko Yakukile kugamba, "Ibulahimu nakamhuwila Mnungu, niyo azumilwagwa ni Mnungu kunda ywedi." Niyo etangwa mbwiyaye ywa Mnungu. ²⁴ Ivo nivo vili, mnt'hu aoneka ywedi hameso ha Mnungu kwa udamanyi wakwe naho hiyo mhuwi wikedu.

²⁵ Valigana na yudya pamp'he Lahabu, azumilagwa kunda ywedi hameso ya Mnungu kwa yadya adamanyie aho eze awahokele wapelembi wa Waizilaeli niyo awanyilisa kwa kuwombosa sila nt'huhu.

²⁶ Kwaviya mwili howiina muye ubanika, mhuwi nwo howiina udamanyi ubanika.

Wiihi wo lulimi

3 Wandugu zangu, msekunda wahinzi wengi, enga ivo manyize kugamba usengelo wetu suwe wahinzi nounde mkulu kujink'ha watuhu. ² Suwe chose chadamanya malema mengi, Mna uneva mnt'hu yeyose hakudamanya malema mwo ulosi wakwe, mnt'hu uyo kakint'ha naho adaha kuudaha umwili wakwe wose. ³ Suwe chaika vint'hu vidodo vikakigwe sigi mwo mnomo we falasi vileke kidahe kuzilongoza kokose kudya kikuunga suwe. ⁴ Heke kaula mliganyizo we ngalawa itendese ukulu naho yadaha kuguhigwa ni nk'hungunto nk'hulu, mna yadaha yalongozwa ni kasukani kadodo, naho yadaha kuita kokose kudya naaunge uyo akuigendeza. ⁵ Saivo ivo, lulimi nalo ni kilungo kidodo mwo mwili, mna lwakefenya mwe mbuli nk'hulu.

Kauleni ivo moto mdodo ukudaha koka mabago makulu. ⁶ Lulimi nalwo lwenga moto. Lukimaila mbuli zose ziihile mwe vilungo ve mili yetu. Lwagela usavu mwili wose, lwaugela mwo moto ugima wetu wose, naho lwakegela lwoho lwenye mwo moto ukulawa kwo moto houkuzima wa ulo na ulo. ⁷ Mnt'hu adaha kuvidima viumbwa vose naho kadaha kale kuvidima, makala ya kwe mbago na madege na magondo na viumbwa va kwe bahali, ⁸ mna hakuli mnt'hu akudaha kuludima lulimi. Ni kint'hu kiihile, naho lwenga kala hadikudahika kudimwa, lumema usungu ukukoma. ⁹ Kwa lulimi lwetu suwe chamtogola Zumbe na Tati yetu. Kwa lulimi ulo chawaligita want'hu, awo waumbigwe kwa mliganyizo wa Mnungu. ¹⁰ Mnomo uuwo umwenga waligita no kuvikila. Havikuungwa kunda ivo wandugu zangu. ¹¹ Togoleni! Mazi ya suguta na mazi yana mwiile nayalawe mwe nchoko imwenga? ¹² Wandugu zangu, mti ukwitangwa mtini, haukudaha kweleka zabibu, mzabibu nawo haukudaha kweleka tini. Sa iivo, nchoko haikudaha kulava mazi ya suguta na mazi yanamwile

Mzungu ukulawa kwa Mnungu

¹³ Niani mto ubala no mzungu uko kwenyu? Alagise ayo kwa wikazi wakwe wedi mwo ujalamu na mwe mzungu. ¹⁴ Mna uneva mna finju zihangane na usungu na mta mzunguwike, msekuketogola no kulonga udant'hi hant'hu hakuungwa kindedi. ¹⁵ Uwo mzungu hiyo udyo ukulawa kwe mbingu, niwa wa mwe si naho haukulawa kwa Muye ywa Mnungu, uwo niwa Mwavu. ¹⁶ Kwaviya hohose hadya hane finju na want'hu wa mzunguwike, aho niho zili nk'humbizi no wiihi wose. ¹⁷ Mna mzungu ukulawa kwe mbingu, bosu ukuka, naho ni wa utondowazi na ujalamu na mwivano, una mbazi na udamanyi wedi, hauna kwazagula, naho hauna utondwe. ¹⁸ Mbuli zikumwelela Mnungu zalawa mwe zimbeyu zihandigwe mwe utondowazi na want'hu wakwigala utondowazi.

Umbwiya na mbuli ze isi

4 Uko kutoana ne zink'humbizi zenyu zalawa nahi? Hazikulawa uumwo mwo kumunk'wamunk'wa kwenyu kwiihile kukudamanya nk'hondo mazuwa yose mwe mili yenyu? ² Mwaunga kupata kint'hu mna mwaswesa. Mwakomana no kuonelana finju mna hamkudaha kupata. Naivo mwatoana na kwinuila nk'humbizi. Mna hamkupata kiya mkuunga kwaviya hamkumlombeza Mnungu. ³ Mkalombeza du hamkwink'higwa kwaviya hamdahile kulombeza, mwalombeza vileke mkint'hize kumunk'wamunk'wa kwiihile viya mkuvilombeza. ⁴ Nyuwe wahabwasi, hammanyize kugamba kwa kuungisa kunda mbuya na mbuli za mwe isi ino ni kunda wank'hondo wa Mnungu. ⁵ Hegu mwagamba ni ulosi hewiina kindedi ivo Mawandiko Yakukile yakulonga kugamba, "Uyo Muye ywa Mnungu aikigwe mwetu aonesa finju kwajili yetu." ⁶ Mna uwedi wa Mnungu una ludole lukulise, enga viya Mawandiko Yakukile yakulonga, "Mnungu awahiga wakukekweza mna awalagisa uwedi wakwe wadya wakukeseleza."

⁷ Elo, zumileni kulongozwa ni Mnungu. Mhigeni Mwavu, yehe naawanyiliken. ⁸ Msogeeleni Mnungu, naye naawasogeeleni. Sunt'heni mikono yenyu nyuwe wata wavu, naho isunt'heni mioyo yenyu nyuwe watondwe. ⁹ Indeni na kinyulu mkahongeza no kuila. Luseko lwenyu luhituke ndilo, ikinyemi chenye nekinde kuholola. ¹⁰ Keselezeni kwa Zumbe, Yehe naawakwezeni.

Use kuwasengela weyao

¹¹ Wandugu zangu mnt'hu asekuumlonga yaihile no kumsengela miyawe. Akulonga yaihile mwa miyawe no kumsengela, uyo aulonga vihile na kuusengela umwiko. Ivo una usengela umwiko hukudamanya umwiko wa Mnungu, mna kunda msengela mwiko. ¹² Akwink'hiza umwiko no kusengela ni yumwenga, uyo niye akudaha kuyokola no kukoma. Weye niwe ani wamsengela miyao?

Makanyo mwe mbuli ya wefenyi

¹³ Ivo, kauliseni nyuwe ukugamba, "Dielo hegu luvi nekiite kwo mzi udyo na udyo no kwikala uuko mwaka umwenga, kikachuuza kipate matundu." ¹⁴ Nyuwe du hamuumanyize ugima wenyu wa luvi. Nyuwe ni enga kungugu dikulaila kwa lupisi du, niyo dyatazuka. ¹⁵ Vituhu vakwe nomuungwa mgambe, "Uneva Zumbe akaunga, nekinde wagima na kudamanya idi na idi." ¹⁶ Mna haluse mwakefenya no kuketogola, kuketogola kwose uku kwiha.

¹⁷ Elo yeyose amanyize ayedi mna hakuyadamanya, uyo adamanya wavu.

Wagoli wakanywa

5 Nyuwe wagoli tegelezeni! Ileni no kuhongeza kwa makunt'ho yakuweziilani. ² Ugoli wenyu wose

wa mwe isi noukebanikile, kwaviya vint'hu venyu nevi-ole, suke zenyu nazo nezidigwe ni vuvu. ³Zahabu zenyu na matundu zenyu yose nevibanike, uko ukubanika nokunde uwona kwenyu kwaviya nokubanange imili zenyu enga moto. Nyuwe mkeumbikila ugoli mwa mazuwa aya yo uheelo! ⁴Hamuwalihile wandima wa kwe zink'honde zenyu. Tegelezeni wamikalalizani! Ndilo za wavuni wo ulozo mwe zink'honde zenyu zibula kwa Zumbe mta udahi. ⁵Mwikala mwe isi kwa kukebwedeza mioyo zenyu kwa mbuli ziihile ze mili zenyu. Mkegimbaza nyuwe wenye kwa zuwa dyo kuchinjwa. ⁶Mumsengela na kumkoma mnt'hu azumilwe kunda ywedi hameso ha Mnungu, naho yehe hahigane na nyuwe.

Kufinyiliza no kulombeza

⁷Kwa ivo wandugu, finyilizeni kubula kwiza kwakwe Zumbe. Mlimi agojela vihandigwe vilave ulozo uku-ungiswa, afinyiliza kubula zinye fula za nk'hongo na zo mzigilizo. ⁸Nanywe mwaungwa kufinyiliza, kimaleni mtogile mwo mhuwi wenyu kwaviya Zumbe ehagih no kwiza.

⁹Wandugu zangu, msekulabilana nyuwe kwa nyuwe mnase kusengelwa ni Mnungu, uyo niye mlamuzi ehagih no kwiza. ¹⁰Wandugu zangu, mnaunga ku-wona mliganyizo wa kugojela na kufinyiliza mwe makunt'ho, wakauleni walotezi wegale ulosi kwa zina dya Zumbe. ¹¹Chawetanga awo, wavikilwa, kwaviya nawafinyiliza. Mwiva mbuli yo ufinyilizo wa Ayubu, na-

ho mmanya ivo Zumbe amdamanyle ho lukomelezo, kwaviya Zumbe kamema mbazi no wedi.

¹²Kujink'ha ayo yose, wandugu zangu, msekukelisa mbingu hegu isi, hegu kwa kint'hu chochose. Gambeni, "Heiye" umwo mkagamba heiye, naho mgambe "Bule" aho mkagamba bule, aho homsengelwe ni Mnungu.

¹³Eyuko mnt'hu yeyose mwa nyuwe ana makunt'ho? Aungwa kulombeza kwa Mnungu. Naho eyuko mta kinyemi? Aungwa kukema wila wa nt'hogola. ¹⁴Eyuko mnyonge mwa nyuwe? Aungwa kuwetanga wadala vilongozi mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito, na woho nawalombezele na kumhaka mavuta kwa zina dya Zumbe. ¹⁵Kulombeza kwa mhuwi kwayokola mny-ongwe, Zumbe naamwinule na enga kadamanya wavu wowose naalekelwe. ¹⁶Elo, gambilaneni wavu wenyu nyuwe kwa nyuwe, na lombezelaneni vileke mhonywe. Malombezo ya mnt'hu akudamanya yakumwelela Mnungu yana udahi wa kudamanya mengi. ¹⁷Eliya andaga mnt'hu enga suwe, mna alombezaga kwa kukombeka kugamba fula ise kunya, nayo niyo hainyele mwe isi kwa myaka mitatu na miezi mtan-datu. ¹⁸Niyo alombeza vituhu, fula niyo yanya mwe isi, niyo kwanda na ulozo.

¹⁹Wandugu zangu, yumwenga ywenyu anaganika kulawa mwe kindedi niyo mtuhu amvuza, ²⁰manyeni kugamba yoyose akumvuza mta wavu kulawa mwo kwaganika kwakwe, naamyokole kulawa mwe file, na naatende ausilwe wavu wakwe mwingi ni Mnungu. Petulo

YAKOBO

Petulo

ULONGOELO

Baluwa ino ya nk'hongo ya Petulo yawandikagwa ni mwigala Ulosi Petulo. Petulo kakonga baluwa yakwe kwa kuketambula kugamba yehe niye yuhi naho niani akumuwandikila baluwa ino, kawawandikila want'hu wose wamhuwile Kilisito weli wageni mwe isi ino 1Petulo 1:1 naho kavuzagiza kuwagambila ivo nk'hanana nyingi awo awawandikile. Kwaviya baluwa ino yaliganaligana na baluwa ya Paulo kwa Waefeso, wengi wahuwila kugamba baluwa ino yawandikagwa aho baluwa ya Waefeso ize inde iwandikwa kale, yandaga mwo mwaka milongo mtandatu na mishano kulawa aho Yesu eze elekwe. Petulo awandikaga baluwa ino akanda ukwo Loma ukwo akwitange Babeli, 5:13

Petulo awandikaga baluwa ino vileke akugele moyo na kulava uwona kugamba uno nuwo uwedi wa Mnungu we kindedi, 5:12 Kuna kuligana kwingi mwa mafungu aya, 1 Petulo 2;11-3:7; Waefeso 5:18-6:9 na Wakolosai 3:18-4:6, mafungu yose aya matatu yalava malagizo mwo wikazi wedi mwe mp'huga na kuwiva udahi. Naho awagela moyo want'hu wakumhuwila Kilisito wande na kufinyiliza kukalaila makunt'ho kwaviya uheelo wi hagihi 4:1

Yemndani

Petulo aketambula mwenye no kuwatambalisa awo akuwawandikila 1 Petulo 1:1-2

Akajika amtogola Mnungu kwo uyokozi uwo wose wauhokele na ivo wili mkulu mwo wikazi wawe 1 Petulo 1:3-2:10

Naho awalagiza want'hu wakumhuwila Kilisito mwe mbuli zo wikazi wawe mwe isi, na kutambalisa mbuli za mwivano kwa mgosi na mvele na wakulu na watumwa 1 Petulo 2:11-4:11

Petulo naho awagela moyo wafinyilize makunt'ho 4:12-5:11

Eze ajike abindiliza baluwa yakwe 1Petulo 5:12-14

1 Miye Petulo mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito. Nawawandikila nyuwe msagulwe ni Mnungu Tate, nyuwe msambaale mwe isi yose naho hiyo wakaya uko Ponto na Galatia na Kapadokia na Asia hamwenga na Besania. ² Mnungu Tate nakawasagulani akataila yadya aungile, naho mtendigwa want'hu wa Mnungu ni Muye, vileke mdahe kumtegeleza Yesu Kilisito no kumyagilwa sakame yakwe.

Uwedi no utondowazi vindilise kwenyu.

Kawiilo dya kindedi

³ Atogolwe Mnungu, naho Ise dya Zumbe ywetu Yesu Kilisito, kwa mbazi zakwe zitendese nakakitenda chelekwe uhya, kwa kumuuyula Yesu Kilisito, kakink'ha kawiilo dina ukindedi. ⁴ Naho chakawiila kuhokela vint'hu vedi vingi vinde vetu, hevikugeligwa usavu naho hevikuchucha naho ni vakwikalisa Mnungu naye kawaikilani uko kwe mbingu. ⁵ Nanywe mwamilwa ni ludole lwa Mnungu kwa kuhuwila, vileke mhokele uyokozi wiikilwe lumwe kugubulwa mwe dizuwa dyo uheelo.

⁶ Indiliseni na kinyemi ne mbuli iyo, hamwenga na kugamba kwa lupisi lugihi nomuungigwe kunda na kinyulu kwa magezo ye hengi. ⁷ Kitalo cha magezo ayo ni kihimo cho mhuwi wenyu. Hata zahabu yenye ikubanika yagezagwa mwo moto, iviya iviya mhuwi wenyu wili mtana vitendese kujink'ha zahabu, waungwa kugezigwa vileke umanyike kugamba ni wa kindedi, niho nomhokele nt'hogola no ukulu, wogofi mwe dizuwa diya Yesu Kilisito akeza. ⁸ Hamwenga na kugamba hammuwone mwamuunga, naho mwamhuwila no kunda na kinyemi kitendese, kinyemi kikulu hekikulongeka, ⁹ Kwaviya ikitalo cho mhuwi wenyu ni uyokozi wenyu.

¹⁰ Walotezi wa Mnungu walotele mwo uwedi uwo hegu wandile wenyu, nawo wapelemba kwa wengele mwe mbuli yo uyokozi. ¹¹ Wazungulaga kugamba ni kwa viyahi na ni lupisi luhi lulongigwe ni Muye ywa Kilisito andaga mwawe, uyo awagambilaga kale masulumizo yakuunga yamwiziile Kilisito, no ukulu wa Mnungu uwo ukuunga ulaile yakajika ayo. ¹² Mnungu nakawagubuilwa kugamba, wandaga hawa kukedamanyila ndima wenye, mna nawawadamanyilani nyuwe, umwo wandile wakalonga mwe mbuli izo

haluse mzivile kulawa kwa want'hu wakubilikiza Mbuli Yedi kwa sila ya Muye ywa Mnungu atumigwe kulawa kwe mbingu. Mbuli izo hata watumigwa wa kwe mbingu wamunk'hwa wazimanye.

Lwitango lwa kwikala wikazi ukukile

¹³ Naivo, keikeni lumwe no ubala mkakawiila mwo uwedi wa Mnungu ukuunga mwink'higwe mwo kwiza kwakwe Yesu Kilisito. ¹⁴ Mkanda wana wakwiva mse kwikala kutimila kumunk'wamunk'wa kwa mbuli ziihile mwandile nazo aho mwandaga hammanyize ikindi cha Mnungu. ¹⁵ Mna mwaungwa kunda want'hu wakukile mwo lugendo lwenyu lwose viligane na yudya awetangeni ivo akukile. ¹⁶ Iwandikwa mwa maandiko ya Mnungu kugamba, "Mnde wakukile kwaviya miye hikuka."

¹⁷ Na ikanda mwamwitanga Tate, mwe mbuli iyo manyeni kugamba yehe amsengela kila yumwenga mwe yadya adamanye hehaina kwazagula. Naivo mgendeele vedi kwa lupisi lusigale aha he Isi mtile kwiza kwa kumwogoha Mnungu. ¹⁸ Kwaviya mmanya kugamba nyuwe nomkombolwa mwo lugendo lwenyu helwikwelela ludyu mumhokele kulawa kwa wadala wenyu. Mna hamkombolwe kwa vint'hu vikubanika engu viya matundu hegu zahabu, ¹⁹ mna myokolwa kwa sakame ina utana utendese ya Yesu Kilisito, yehe andile engu Mwanangoto heena lema hegu madoa. ²⁰ Yehe nakasagulwa ni Mnungu, umwo isi yandaga ikei kuumbigwa, niyo agubulwa kwa ajili yenyu mazuwa aya yo uheelo. ²¹ Kwa sila yakwe mwamhuwila Mnungu amuuyule no kumwink'ha ukulu, kwaivo mhuwi ne dikawiilo dyenyu vinde kwa Mnungu.

²² Nyuwe mkukizwa kale umuye kwa kuzumila ikindi, kwa kuwaunga weenyu haheina utondwe, ivo kombekeni kunda na lukunde kwa moyo wenyu wose. ²³ Kwaviya mwink'higwa ugima mhya, hiyo uduka kulawa mwe mbeyu ikubanika, mna kulawa mwe mbeyu heikubanika, kwa sila ya ulosi wa Mnungu wili mgima naho wekala mazuwa yose. ²⁴ Iwandikwa kugamba, "Want'hu wose engu mani, naho ukulu wawe utendese, ni engu bwali dya kwe mbago.

Mani yanyuluka, niyo mabwali yahugutuka.

²⁵ Mna Mbuli ya Zumbe yekala ulu na ulu." Ulosi wa Mnungu uwo ni idya Mbuli Yedi ibilikizwe kwenyu.

Iwe dina ugima, na want'hu wa Mnungu

2 Leken i wiihi wose, naho kusekunda na lulimi na utondwe, finju hamwenga na mbuli zikuihiya. ² Engu viya wana wakembe wakuungisa mele, nyuwe nanywe muungise mele yedi ye kimuye vileke mkule na kuyokolwa kwa ludole lwakwe. ³ Kwaviya iwandikwa kugamba, "Uneva mluma kugamba Zumbe ni ywedi." ⁴ Iteni kwakwe, yehe niye iwe dina ugima dilemelwe ni want'hu, mna kwa Mnungu disagulwe naho tana di-

tendese. ⁵ Iteni kwakwe engu maiwe yano ugima, mkazengeke nokunda nyumba ye kimuye mdamanye ndima ya ulava nt'hambiko ukukile, mkalava nt'hambiko ya kimuye yakumwelela Mnungu kwa sila ya Yesu Kilisito. ⁶ Kwaviya Mwandiko yakukile yagamba, "Kaula naika iwe mwe Sayuni,

iwe disagulwe dya nk'hongelo dya mwe mp'hembe, tana vitendese,

naho akuunga amhuwile yehe, hengile soni."

⁷ Kwenyu nyuwe mkuhuwila, iwe idyo ni tana vitendese, mna kwa wadya hewekuhwila, engu ivo Mwandiko Yakukile yakulonga

"Iwe wadilemele awazesi,

dinda iwe kulu dya mwe mp'hembe."

⁸ Iviya iviya yagamba,

"Iwe idyo ni iwe dya kukobadikila want'hu,

ni luwe lukuwakinya want'hu."

Want'hu wakobadika kwaviya nawalemela kuhwila ulosi wa Mnungu, naho niyo waikilagwa kukongela aho nk'hongo.

⁹ Mna nyuwe ni lukolo lusagulwe, mnda ni ulava nt'hambiko wa kiseuta na fyo dya want'hu wa Mnungu mwenye, vileke mbilikize udamanyi mkulu wa Mnungu awetangeni kulawa kwo lwiza, niyo awegalani kwo ung'azi wakwe wakwehela. ¹⁰ Uko kale nyuwe mwandaga hiyo want'hu wa Mnungu, mna haluse mwi want'hu wakwe, aho nk'hongo hamwenk'hagwa mbazi za Mnungu, mna haluse mhokela mbazi zakwe.

Wandima wa Mnungu

¹¹ Wambwiya zangu, nalonga na nyuwe engu wageni naho watafi aha he isi, lekeni kumunk'wamunk'wa ne zimbuli ziihile ze kiunt'hu zikuhigana na miuye yenyu.

¹² Mnde na lugendo lwedi mgati mwa want'hu hewemanyize Mnungu, vileke wakawazigani kugamba mwadamanya mbuli ziihile, mna wakakaula udamanyi wenyu wedi wamtunye Mnungu mwe dizuwa akeza kuwasengela want'hu.

¹³ Elo, zumileni kulongozwa ni wata udahi kwa mbuli ya Zumbe akanda ni seuta mkulu mta udahi mkulu,

¹⁴ hegu wakanda ni wakulu wakutumwa na yehe kuwalihiza wose wakudamanya yaihiile no kuwatunya wadya wakudamanya ayedi. ¹⁵ Kwaviya Mnungu aunga mdamanye udamanyi wedi vileke mfupe milomo ya want'hu wahezi hewemanyize kiya wakulonga.

¹⁶ Ikaleni engu want'hu walekelwa, mna msekuuguha ulekelwa uwo engu kint'hu cha kuziga wiihi, mna mwikale engu wandima wa Mnungu. ¹⁷ Weveni want'hu wose, naho waungeni wandugu zenyu wose wahuwila, iviya iviya mwogoheni Mnungu na kumwiva seuta.

Mliganyizo wa masulumizo ya Kilisito

¹⁸ Nyuwe wandima wa mwe nyumba, weveni wakulu wenyu wose, hiyo wadya awedi na wajalamu du, mna ni hamwenga na wadya wata lung'wangu. ¹⁹ Kwaviya Mnungu elelwa na mnt'hu akufinyiliza makunt'ho

hewagilwe, akamanya kugamba mazuwa yose amfanyanya Mnungu. ²⁰ Elo nompatei mnafinyiliza kutoigwa kwa kudamanywa wavy? Mna uneva mwafinyiliza masulumizo hamwenga na kugamba mwadamanywa ayedi, Mnungu neelele na nyuwe. ²¹ Ayo nayo mwitangilwe, kwaviya Kilisito mwenye nakasulumila kwa ajili yenyu, niyo awalekela mliganyizo vileke mdamanywa engwa viya yehe adamanywa. ²² Yehe hadamanywa wavy, naho hana zuwa alongile lulimi lwolwose. ²³ Aho eze ahomolwe, yehe hahitule, aho asulumizagwa yehe hawatisile want'hu. Mna nakakeika mwe mikono ya yudya akusengela mwe kindedi. ²⁴ Yehe mwenye nakaguha wavy wetu mwo umwili wakwe halanga he msalaba, vileke kileke kudamanywa wavy no kwikala kwa kudamanywa ayedi hameso ha Mnungu, kwa kulumizwa kwakwe nyuwe mhona. ²⁵ Nyuwe nomnda engwa ngoto zagile, mna ivi haluse muuya kwo mdimi no mkimalizi ywo ugima wenyu.

Wavele na wagosi

3 Wavele mlombigwe weveni wagosi wenyu, kugamba uneva weyuko wagosi wowose hewekuhwila, wahuwile kwa kukaula ivo wavele awo wakudamanywa, haheina kuwagambila dyodyose, ² kwaviya nawaone lugendo lwenyu ivo lwili lwedi, naho lwa kumwogoha Mnungu. ³ Kukehamba kwenyu kusekunda kwa mbuli za kuse, engwa milukile yakweheela ya fili, na mwo kuvika vint'hu va zahabu hamwenga na suke za utana utendese. ⁴ Mna kwehamba kwenyu kunde kwa kundani kwo moyo hakukudaha kubanika, kwa mwe wa ujalamu no utondowazi, uwo ni utana utendese hameso ha Mnungu. ⁵ Aho nk'hongo wavele wamvikile Mnungu kwa kindedi, naho wamkawiilaga Mnungu, niivo wakehambaga wenywa kwa wikazi wa kuwategeleza wagosi wawe. ⁶ Sala naye andaga ivo, amtegelezaga Ibulahimu niyo amwitanga Zumbe. Haluse nyuwe mwi wanawe uneva mwadamanywa ayedi haheina kogoha dyodyose. ⁷ Wagosi iviyaviya, mwikale na wavele wenyu mkamanya kugamba woho ni want'hu heweina ludole. Mwaungigwa mwikale nawo haheina kuwabela na kuwadamanywa ayedi, vileke msekulemelwa umwo mkamlombeza Mnungu, kwaviya woho nawo nawa-hokele nt'hunyo yo ugima hamwenga na nyuwe.

Ni vedi kusulumila kwa kudamanywa ayedi

⁸ Nabindiliza kwa kugamba, mnde na fanyanyi imwenga na kuonelana usungu naho mkeunge engwa ndugu, mwivane naho mnde wajalamu. ⁹ Msekulihiza wiihi kwa wiihi hegu kuhomola kwa kuhomola mna hant'hu hakwe muwavikile, kwaviya ayo niyo mwitangilwe vileke mhokele uvikilwa. ¹⁰ Engwa Mawandiko Yakukile yakugamba, "Akuunga kwelela wikazi no kuyaona mazuwa yedi, akedime asekulonga yaihile

naho asekulonga lulimi.

¹¹ Aleke kudamanywa yaihile, adamanywa ayedi. Azungule utondowazi kwa moyo wakwe wose.

¹² Kwaviya Zumbe awakaulisa want'hu wakudamanywa yakumwelela Mnungu

no kwiva yadya wakulombeza, mna awahiga wadya wakudamanywa yaihile."

¹³ Niani akuunga awalumizeni mkanda mkamunk'hwiswa kudamanywa yedi? ¹⁴ Mna indeni na kinyemi uneva mnaungigwa kusulumizwa mwe kudamanywa ayedi yakuungwa! Msekumwogoha mnt'hu yeyose naho msekunda na mahituhitu. ¹⁵ Mna mtunyenye Kilisito kunda Zumbe mwe mioyo yenyu, ikaleni lumwe kumhitula yeyose akuwauzani mbuli mwe dikawiilo mnanadyo, mna mdamanywa kwa ujalamu na wogofi, ¹⁶ na kwa mioyo heikuwagambila mna malema, vileke mwe mbuli idya mkuzigigwa na kuhomolwa mwo lugendo lwenyu lwedi kwa kulunganywa na Kilisito, wakudamanywa ivo wageligwe soni. ¹⁷ Kwaviya ni vedi kusulumila kwa kudamanywa ayedi, ikanda niivo akuunga Mnungu, kujink'ha kusulumila kwa kudamanywa yaihile. ¹⁸ Kwaviya Kilisito naye nakasulumizwa no kubanika lumwenga du kwa ajili ya wavy, yehe uyo akudamanywa yakumwelela Mnungu nakasulumizwa no kubanika kwa ajili ya wadya hewekumwelela Mnungu, vileke awegale nyuwe kwa Mnungu. Nakakomigwa mwo umwili wakwe, mna nakauyulwa kimuye. ¹⁹ Na kwe kimuye uko, agendaga kuibilikiza idya miuye yandile mwe divugailo. ²⁰ Awo ni wadya walemele kwiva, umwo Mnungu awagojaga kwa kufinyiliza mwe mazuwa Nuhu andaga akadamanywa ngalawa ikwitangwa safina, umwo wengilaga want'hu mnane du mwe ngalawa ikwitangwa safina wayokolagwa kwa sila ya mazi, ²¹ mazi ayo ni mliganyizo we zimbuli zo ubatizo ukuwayokolani nyuwe ivi haluse. Ubatizo udyo hiyo wa kuukukiza umwili, mna ni kilagane kwa Mnungu kiku-damanywa mwo moyo heikukigambila kina malema. Wawayokolani nyuwe kwa kuuyuka kwakwe Yesu Kilisito, ²² yehe aitaga kwe mbingu naho kekala kulume kwa Mnungu, alongoza watumigwa wa kwe mbingu na wata udahi na wakulu.

Wikazi Mhya

4 Kwaviya Kilisito nakasulumizwa mwo mwili wakwe, ivo nanywe mkombeke kwa fanyanyi engwa za-kwe, kwaviya uneva mnt'hu anasulumila mwo mwili wakwe, yehe haande mnt'hu ywo wavy vituhu.

² Kukongela ivi haluse, wikazi wenyu usigale aha he isi, ulongozwe viligane na viya akuunga Mnungu, hiyo viya umwili ukuunga. ³ Ukwo kunyuma mwandaga na lupisi lutali lwa kudamanywa mbuli ziya wakuunga kuzidamanywa, want'hu hewemmanyize Mnungu, nomuunga kudamanywa uhabwasi na kumunk'wamunk'wa kwihile na ukozi na fugo zimemile ukozi na uhabwasi na miviko ya kwiihiya ya kuvika mahili. ⁴ Haluse, want'hu hewe mmanyize Mnungu wehelwa wakawaonani hamlunganywe nawo mwo wikazi wiihile vitendese, nawo wawahomolani. ⁵ Mna nawalave zimbuli zawe

wadamanye wenye hameso ha yudya ekale lumwe kuwasengela want'hu wose, wagima na wabanike. ⁶Ivi nivo vilekile Mbuli Yedi neibilikizwa iviya iviya kwa wadya wabanike, vileke wasengelwe mwe mili yawe enga ivo wakusengelwa want'hu wose, vileke wekale kimuye enga viya Mnungu eli.

Mkimaila ywedi wa nt'hunyo za Mnungu

⁷Mna, kusila kwe zimbali zose kwihagihi, elo fanyanyeni vedi naho mnde meso vileke mdahe kumlombeza Mnungu. ⁸Hamwenga na ayo yose, mnde no lukunde kwa kila yumwenga, kwaviya lukunde lwagubika wavu mwingi. ⁹Hokelaneni nyuwe kwa nyuwe, haheina kulabila. ¹⁰Kila yumwenga aungwa adamanyile ndima ikipe kiya enk'higwe ni Mnungu, akanda mki-malizi ywedi we vipe vihengi va Mnungu ¹¹Mnt'hu akubilikiza, milosi yakwe inde enga milosi ya Mnungu. Na yudya akuwambiza want'hu watuhu, awambize kwa ludole enk'higwe ni Mnungu, vileke Mnungu atunywe kwa sila ya Yesu Kilisito. Ukulu no udahi ni vakwe yehe, ulo na ulo. Taile.

Masulumizo ya kunda mhuwila ywa Kilisito

¹²Wambwiya zangu, mse kwehelwa kwa magezo yakuluma vitendese, mkayaona enga kint'hu kigeni kikulaila kwenyu. ¹³Mna indeni na kinyemi, mkasulumila enga ivo Kilisito asulumile, vileke mwize mnde na kinyemi kitendese mwo ukulu wakwe ukeza kugubulwa. ¹⁴Mvikilwa uneva mkahomolwa kwajili ya kumtimila Kilisito, kwaviya Muye wo ukulu wa Mnungu ekale na nyuwe. ¹⁵Mnt'hu yeyose asekusulumizwa kwaviya yehe mkomi, hegu ni mwavu, hegu ni mbavi, hegu akwingiila mbuli za want'hu watuhu. ¹⁶Mna uneva mnt'hu akasulumizwa kwa kumhuwila Kilisito, ivo asekunda na soni, mna amtogole Mnungu, kwaviya want'hu wamwitanga yehe, kwa zina dya Kilisito.

¹⁷Kwaviya lupisi lwa usengelo lubula, naho usengelo uwo ukonga mwe want'hu wa Mnungu. Uneva usengelo wakonga mwa suwe, nevinde vivihi kwa want'hu walemele kuihuwila Mbuli Yedi ya Mnungu? ¹⁸Naivo enga Mawandiko Yakukile yakugamba,

“Uneva ni vidala kuyokolwa wadya wakudamanya yakumwelela Mnungu,

Nevinde vivihi kwa want'hu hewekumvika Mnungu na want'hu wavu?”

¹⁹Elo, wadya wakusulumila enga ivo Mnungu akuunga, wagendeele kudamanya ayedi no kukelava kwa Mnungu muumbi mhuwilwa.

Ludimo we difyo dya want'hu wa Mnungu

⁵Miye mdala miyenyu mwa nyuwe, wadala vilongozi weyangu. Miye ni muwona ywa masulumizo ya Yesu Kilisito, naho neninde na uhamwenga kwo ukulu wa Mnungu ukuunga ugubulwe, nawalombezani, ²mnde wadimi wa want'hu we difyo idyo mwink'higwe ni Mnungu, indeni na wengele nawo kwa kuunga kwenyu, enga ivo Mnungu akuunga mnde, hiyo kwa kutigizwa. Mse kudamanya ndima heikuungwa kwa kuunga kupata matundu. ³Mna msekuwalongoza kwa ukwank'hwalu wadya mkuwakimaila, mna nyuwe wenye mnde mliganyizo kwe difyo dya want'hu. ⁴Naho Mdimi Mkulu akeza kwiza, nomhokele nt'hunyo yo ukulu wa Mnungu idya heiikwaza utana wakwe.

⁵Iviya iviya, wabwanga na wandele, weveni wadala vilongozi. Naho nyuwe nyose keselezeni nyuwe kwa nyuwe mkambizana kila yumwenga, kwaviya mawandiko yagamba. “Mnungu awahiga wadya wakukekweza, mna awalagisa uwedi wakwe wadya wakukeseleza. ⁶Keselezeni kwa Mnungu, vileke awatendeni kunda wakulu mwo lupisi lwakwe luligane. ⁷Mduileni mahituhitu chenyu chose, kwaviya yehe niye akuwalelani.”

⁸Mkedime naho mkaulise! Kwaviya mk'hondo wenyu uyo Mwavu, ni enga kala dikubuma, dikugendagenda mwe isi, ongola mnt'hu amdye pele. ⁹Mtoge naho mnde na mhuwi naho mumhige, mkamanya kugamba, wandugu zenyu mwe isi yose wabwiilana na masulumizo aayo. ¹⁰Naho mkabinda kusulumila kwa lupisi, Mnungu ywo uwedi akuwetangani mnde ndala mwo ukulu wa ulo na ulo mwo kulungana na Kilisito, yehe mwenye naawatendeni mnde wagima naho no kuwenk'hani ludole no kuwatendani mtoge, naawenk'heni nk'hongelo lutogile. ¹¹Udahi unde wakwe ulo na ulo! Taile.

Ndamsa za nk'homelezo

¹²Hiwa wandikilani kwa uguhi kwa kwambizwa ni Siliwano, mndugu nimuwone kugamba ni mhuwilwa. Nawagambani msekubanika chevu, no kuwagambilani uwona wangu kugamba uno ni uwedi wa Mnungu we kindedi. ¹³Wahuwila wa Kilisito wasagulwe ni Mnungu aha Babiloni, hamwenga na Maliko mwanangu ywe kindedi mwo mhuwi, wawalamsani. ¹⁴Mlamsane kwa kilagiso cha lukunde. Utondowazi unde na nyuwe nyose mlunganywe na Kilisito.

2 Petulo

ULONGOELO

Baluwa ya kaidi ya Petulo yalagisa kugamba yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Petulo, mna wamanyi wengi dielo wafanyanya kugamba hiyo kindedi. Wagamba yadahika kugamba mnt'hu mtuhu niye awandikaga hant'hu ha Petulo. Awandike halongile uwona kugamba yehe mwenye amuwonaga Yesu, vitendese hadya Yesu eze ahi-tuke ifuta yakwe, 2 Petulo 1:17-18. Uneva Petulo niye awandike ibaluwa ino, yadahika kugamba awandikaga umwo andaga akei kubanika, mwo uheelo we miyaka ya milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe. Naho Petulo aitanga baluwa ino kunda ni ya kaidi, 2 Petulo 3:1 akaika talehe yo kuiwandika baluwa ino, aho eze abinde idya ibaluwa ya nk'hongo ya Petulo. Baluwa ino awawandikilaga want'hu wose wamhuwile Kilisito. Petulo awandikaga baluwa ino vileke awagele moyo want'hu wakumhuwila Kilisito wekale vedi na kuwakanya wasekuwatimila wahinizi wa udant'hi 2 Petulo 2. Awagela moyo wawabele want'hu wakugamba Yesu ekalisa kuuya, vituhu vakwe awalagisa kugamba Mnungu hakwikalisa mna aunga kila mnt'hu ayokolwe 2 Petulo, 3:8-9. Ivi nivo vikuleka want'hu waungwa kwikala wikazi wedi 2 Petulo 3:14.

Yemndani

Petulo aketambula mwenye na want'hu akuwawandikila 2 Petulo 1:1-2.

Akajika akumbusa want'hu wekale wikazi wedi kwaviya chekala ivo kwa udahi wa Mnungu.

Naho awakanya want'hu mwe mbuli ya wahinizi wa lulimi na kulonga kikuunga kiwapate awo wahinizi wa lulimi uko kwo uheelo 2 Petulo 2:1-22.

Petulo abindiliza kwa kuwagela moyo want'hu wakumhuwila Kilisito kwikala wikazi wedi na kukeika lumwe kwa kuuya kwa Yesu 2 Petulo 3:1-17.

¹ Miye Simoni Petulo mtumwa naho mwigala ulosi ywa Yesu Kilisito.

Nawawandikilani nyuwe kwa uwedi wakwe Yesu Kilisito eli Mnungu na myokozi ywetu, mwink'higwe mhuwi uudya wo utana utendese enga wa kwetu.

² Chawalombazelani uwedi no utondowazi vindilise kwenyu, mwo kummanya Mnungu hamwenga na Zombe ywetu Yesu.

Lwitango na usaguzi wa Mnungu

³ Kwa udahi wakwe we kimnungu, kakink'ha vint'hu vose kikuviunga vileke kikale mwo ugima wa wogofi kwa Mnungu, kwa kummanya yehe akitange kinde hamwenga naye, mwo ukulu wakwe mwenye no uwe-di wakwe. ⁴ Kwa ivo nakakink'ha mageleko makulu yadya akilagane vileke kwa ayo mdahe kunyilika ubanangi ukwigalwa ni kumunk'wamunk'wa kwiihile kumwe isi, no kunda hamwenga naye mwe kimnungu chakwe. ⁵ Kwa ivo kombekeni kongezela mhuwi kwa uwedi, na mwo uwedi wenyu mwongeze umanyi, ⁶ mwo umanyi yongezeleni no kuihuma mioyo, mwo kuihuma mioyo yongezeleni no ugoja, mwo ugoja nako yongezeleni no kumwogoha Mnungu, ⁷ kwa kumwogoha Mnungu yongezeleni no kuungana kwa wandugu, ukuungana kwa wandugu, yongezeleni, no

lukunde. ⁸ Mbuli izo mnanda nazo zimemile, neziwa-tendeni muwoneke wandima wakuungwa wana udamanyi wedi, vikulawa mwo umanyi wenyu mwa Zombe ywetu Yesu Kilisito. ⁹ Mna yeyose akuhungukil-wa ayo kanda nt'hunt'hu heekudaha kuwona vedi, naho kajala kukukizwa wavu wakwe wa kale.

¹⁰ Naivo elo wandugu zangu kombekeseni kulutenda ulo lwitango lwenyu na kusagulwa kwenyu na Mnungu lunde ni kint'hu cha mazuwa yose. Uneva mnekala ivo, homgwe mbwitu. ¹¹ Kwa kudamanyo ivo, nom-lekelwe kwingila haheina kukindilwa mwo useuta wa ulo na ulo wa Zombe Myokozi ywetu Yesu Kilisito.

¹² Kwa ivo nenigendeele kuwakumbusani zimbuli izi, hamwenga na kugamba mzimanya kale naho mtoga mwe kindedi kiya mkihokele. ¹³ Naona ni vedi kuwasetula kwa kuwakumbusani zimbuli izi lupisi lwose hwikala aha he isi, ¹⁴ kwaviya himanya kugamba ni-hagihi no kubanika, enga viya Zombe Yesu Kilisito anigambile. ¹⁵ Nenidamanye chochose icho nenidahe, vileke heza kunda hibanika myakumbukile aya.

Uwona mwo Ukulu wa Kilisito

¹⁶ Kwaviya hakitimile simo za lulimi lwa want'hu umwo kikawagambila ludole no kwiza kwakwe Zombe ywetu Yesu Kilisito, mna udahi wakwe nekiuona suwe

wenye. ¹⁷ Suwe chandaga aaho umwo akenk'higwa ukulu wa Mnungu Tate, umwo izwi dikamwiziila kulaila kwo ukulu wa Mnungu, dikagamba, "Uyu niye Mwanangu nimuungise, hyelelwa naye!" ¹⁸ Suwe wenye nekidiva diizwi idyo kulawa kwe mbingu umwo chandile naye kwo mnima ukukile.

¹⁹ Naswe kina kindedi vitendese mwe mbuli yo ulosi wa walotezi, umeva mwautoza, mwanda enga lumuli lukuwamulikilani mwo lwiza, kubula kukacha, no ung'azi we nt'hondo ya mtondo aho neing'ale mwe mioyo yenyu. ²⁰ Kujink'ha yose, hahali mnt'hu yeyose akutapita ulotezi mwe Mawandiko Yakukile ivo akuunga yehe mwenye. ²¹ Kwaviya hauhali ulotezi ukwiza kwa ivo mnt'hu akuunga, mna want'hu walongaga ulotezi wakalongozwa ni Muye ywa Mnungu.

Wahinizi wo Udant'hi

2 Mna iviyaiviya walailaga walotezi wo udant'hi mwa want'hu awo, enga ivo wakuunga walaile wahinizi wo udant'hi mwa nyuwe. Nawahinize mahinizo ya upapala ya kuwazaganya want'hu uku wakamlemela Zumbe awaguile, naivo wakakezunguila wenye ubanangi wa luholuho. ² Naho want'hu wengi nawatimile sila zawe zo uhabwasi, naho wahinizi awa wo lulimi nawaleke isila ye kindedi ikahomolwa. ³ Mwo ugubaguba wakwe, nawahokele va kusump'hula kulawa kwenyu kwa simo zawe zo udant'hi. Mna Mnungu nakalamula kukongela aho kale kugamba naawasengele, naho emeso ikindedi naawabanange!

⁴ Kwaviya umeva Mnungu hawalekelaga wadya watumigwa wa kwe mbingu aho weze wadamanye wavu, mna awaduulaga hant'hu ha masulumizo, wakakigwe minyololo mwe diziza titu tilili wakagajela zuwa dyo usengelo. ⁵ Iviyaiviya Mnungu hailekelaga isi ya kale umwo egalaga ugubiko wa mazi mwe isi, kwa want'hu hewe kumwogoha, mna amhonyaga Nuhu uyo andaga akawabilikiza want'hu wadamanye yakumwelela Mnungu, na want'hu watuhu mfunigate. ⁶ Iviya iviya, umeva Mnungu aibanangaga imizi ya Sodoma na Gomola kwa kuyoka moto taka no kuitenda inde mliganyizo wa ayo yakuunga yawalaile want'hu hewe kumwogoha. ⁷ Nakamyokola Lutu yudya akudamanya yakumwelela Mnungu, Lutu uyo agelagwa kinyulu ni lugendo lwa kihabwasi want'hu wavu. ⁸ Kwaviya mnt'hu uyo ywedi andaga akekala mwawe, naho asulumilaga mwo moyo wakwe kila zuwa kwa ivo andaga akauwona no kuwiva udamanyi wo wavu wa want'hu awo wandaga wakaudamanya. ⁹ Umeva niivo Zumbe kamanya ivo akudaha kuwayokola want'hu wakomwogoha Mnungu mwa magezo, mna kamanya kuwika want'hu waihile kubula kwe dizuwa dyo usengelo, ¹⁰ vitendese ni wadya wakutimila kumunk'wamunk'wa kwa mbuli za usavu ze mili, no kubela udahi wa Mnungu. Want'hu awo wane kigungumtwi, naho wakudavya, naho hawakogoha kuvihomola viumbwa vine uku lu va kwe mbingu. ¹¹ Mna hata watumigwa wa kwe mbingu, wata udahi na ludole kujink'ha awo wahinizi wo udant'hi, hawakuwakalaliza kwa kuwahomola vi-

umbwa awo hameso ha Zumbe. ¹² Mna want'hu awo wakuhomola vint'hu hewe kukikombaganya, ni enga makala heyeina ubala, ayo yelegagwa yagwiligwe no kuchinjwa. Nawo nawabanangwe iivo enga ayo makala, ¹³ nawalihigwe masulumizo kwa maihi wadamanye. Kinyemi chawe ni kudamanya mbuli za kuibwedeza mili vihile, naho nomsi kung'ale. Awo wagela kinyulu na soni mwo umwenga wenyu umwo mkanda nawo mwe fugo zenyu, naho waonela kinyemi sila zawe zo udant'hi. ¹⁴ Meso yawe yamema uhabwasi, wakagendeela kudamanya wavu. Woho wawagela want'hu hewetogile kwe mitego. Mioyo yawe izoela ugubaguba. Woho waligitwa ni Mnungu!

¹⁵ Waileka isila ichumile niyo wahinga kwo kwaga, waitimila isila ya Balaamu mwana ywa Beoli, aungisaga maliho yo kudamanya wihi, ¹⁶ niyo ativilwa kwa wavu wakwe. Punda hadidahile kulonga dyalongaga enga mnt'hu, dikauhiga ukilalu wa yudya mlotezi.

¹⁷ Want'hu awa wenga nc'hoko zinyaiile, naho enga mavunde yaku puputiswa ni nk'hungunto, woho waikilwa lwiza lutitu. ¹⁸ Walonga milosi ya kukeduvya naho ya kihezi, naho kwa kumunk'wamunk'wa mili yawe kwa uhabwasi wawategela wadya wakongile kukepagula mazuwa aaya kulawa mwa want'hu wakwikala mwa masa. ¹⁹ Wakawagamba want'hu nawande walekelwa, mna woho wenye ni watumwa wa ubanangi, kwaviya mnt'hu anda mtumwa ywa kila kint'hu kikumlongoza. ²⁰ Kwaviya umeva want'hu nawakepagula no wihi we isi kwa kumanya Zumbe eli Myokozi ywetu Yesu Kilisito, niyo kaidi agwilwa na kulongozwa nu wihi uwo, hali yawe yeza kunda iihisa kujink'ha idya ya nk'hongo. ²¹ Nevindilisa vedi kwa awo want'hu wandile hawamanyize kudamanya yakumwelela Mnungu, kujink'ha kumanya, niyo wayaleka nk'hanana yakukile walagizwe. ²² Mna ilaila kwawe vili-gane ne ngelo ya kindedi ikugamba, "Kuli dyauiya matahika yakwe dyenye," naho, "Inguluwe yahakigwe mazi, iuiya kuketongolosa mwe nt'hope." Ivo nivo vili kwawe kwa ivi haluse.

Zuwa dyo kwiza kwa Zumbe

3 Wambuya zangu, ino niyo ibaluwa yangu ya kaidi huwawandikilani mwe zibaluwa zangu zose higeza kusetula zifanyanyi zenyu zedi kwa kuwakumbusani, ² naunga mkumbukile milosi idya yalongagwa aho kale ni walotezi wakukile, ne miko idya ilaile kwa Zumbe Myokozi ywetu, yadya mwenk'hagwa ni wegala ulosi wenyu. ³ Nk'hongo ya yose mkumbukile kugamba, mwa mazuwa aya yo kubindiliza naweze want'hu wakutimila kumunk'wamunk'wa kwawe kwihile naho nawawabeleni, ⁴ naho nawauze, "Ekuhi elo haluse yudya alagane na nyuwe kugamba neeze? Awakale wetu wakefilaga kale, mna kila kint'hu kisigala enga ivo chandaga kukongela aho isi yaumbwagwa!" ⁵ Want'hu awo wajala kwa kasidi kugamba, aho kale Mnungu alongaga mbuli niyo mbingu ne isi vaumbigwa kulawa mwa mazi na kwa mazi, ⁶ isi idya ya kale neibanangwa aho Mnungu eze alagize ugubiko wa

mazi mwe isi. ⁷ Mna mbingu ne isi va ivi haluse, viikigwa kwa mbuli iitya kwa kwiza kokigwa pele no moto. Vamilwa kubula mwe dizuwa dyo usengelo, aho want'hu hewekumwogoha Mnungu wakeza kubanangwa pele.

⁸ Mna wambuya zangu mse kujala kint'hu kimwenga kugamba, hameso ha Zumbe zuwa dimwenga ni engamya magana mlongo, naho myaka magana mlongo ni engazuwa dimwenga. ⁹ Zumbe hana kisese mwe kukint'hiza kiya alagane enga ivo wamwenga wakubanikanyanya. Mna ni mbazi zakwe Mnungu kwenyu, hakuunga mnt'hu yeyose abanangwe, mna want'hu wose waleke wavu wawe.

¹⁰ Mna dizuwa dya Zumbe nedize engambavi, naho mwe dizuwa idyo mbingu neihalawe kwa msindomkulu, naho vint'hu vose vo mwo ulanaga nevibanangwe nu moto, isi hamwenga na kila kint'hu kifisigwe nevigubulwe na kuikwa mwazi. ¹¹ Uneva vint'hu vose nevibanangwe enga ivo, nyuwe nomnde want'hu wa vivihi? Mnde want'hu wa Mnungu, na wikazi wa kumhuwila Mnungu, ¹² mkagajela dizuwa dya Mnungu, no kuditigiza disunguze kwiza, zuwa dyo kokigwa

no kubanangwa nu moto kwe isi ne vint'hu va kulanga. ¹³ Mna enga ivo kili kiya alagane, chagoja mbingu mp'hya, na isi mp'hya ina want'hu wakudamanya yakumwelela Mnungu.

¹⁴ Naivo, wambuya zangu, mkagajela zimbuli izo, kombekeni muwoneke kwa Mnungu kugamba mna utondowazi naho hemwiina lema hegu wiihi.

¹⁵ Mkuone ukufinyiliza kwa Zumbe kugamba, ni luneka lwa uyokozi, engaviya ndugu ywetu Paulo ivo awawandikileni kwo umanyi enk'higwe ni Mnungu.

¹⁶ Aya nayo akulonga mwe zibaluwa zakwe zose umwo akawandika imbuli ino. Mbuli zimwenga ndala kuzikombaganya, naho kwa wadya wana mahituhitu enga ivo wakuhitulahitula mawandiko matuhu. Naivo wakekoma wohowenye.

¹⁷ Mna nyuwe wandugu zangu, muimanya kale imbuli ino. Indeni na wengele mse kuzaganywa ni malema ya mahinizo ya want'hu hewekutimila umwiko niyomwaza kukimala kwenyu. ¹⁸ Mna, gendeeleni kukula mwo wedi wa Mnungu no kumanya Zumbe na Myokozi ywetu Yesu Kilisito. Ukulu wa Mnungu unde wakwe, ivi haluse na ulo na ulo! Taile.

1 Yohana

ULONGOELO

Baluwa ya nk'hongo ya Yohana yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Yohana kwe myaka ya milongo mnane na mishano kubula milongo kenda, kulawa aho Yesu eze elekwe. Yohana hakugamba yehe niye awandike, mna mwo mnango wa nk'hongo yalagisa kugamba, yehe andaga muwona amuone Yesu ivo ekale mwe isi na kuuyuka kwakwe 1 Yohana 1:1-3. Imiwandikile mwe baluwa ya nk'hongo ya Yohana yaligana kwa hagihi ne miwandikile ya Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana. Yahuwilwa kugamba Yohana awandikaga iyo Mbuli Yedi, ne zibaluwa zint'hatu, baluwa ya nk'hongo ya Yohana na baluwa ya kaidi ya Yohana na baluwa ya katatu ya Yohana aho andaga akekala Efeso.

Yohana kawandika baluwa ino kwa want'hu wose wakumhuwila Kilisito, na lupisi ulo wahuwila awo wandaga mwe makunt'ho kulawa kwe difyo ya want'hu wakwitangwa "Ginositiki" wandaga wakahuwila kugamba Yesu andaga Mnungu kindedi, mna handaga mnt'hu kindedi umwo andile akekala mwe isi. Kwaivo Yohana agamba yehe amuwonaga Yesu akekala mwe isi, naho kwa mikono yakwe amtozaga Yesu 1 Yohana 1:1-3. Yohana awandikaga ibaluwa ino akataila kukint'hiza kinyemi chakwe 1 Yohana 1:4 na kuwafingiza wahuwila wasekugendeela kudamanya wavu 1 Yohana 2:1 na kuwamila wahuwila wasekuategeleza wahinizi wa udant'hi 1 Yohana 2:26 na kuwagambila wahuwila kugamba kindedi wayokolwa 1 Yohana 5:13.

Yemndani

Yohana atambula ibaluwa yakwe no kutambalisa kiya ataile mwo kuiwandika 1 Yohana 1:1-4.

Atambalisa ivo Mnungu eli ung'azi nakugamba chaungwa kwikala enga ivo Yesu ekalaga 1 Yohana 1:5-3:10.

Akajika awakumbusa mwe mbuli yo kuungana 1 Yohana 1:5-5:12.

Abindiliza ibaluwa yakwe mwe 5:13-21

Mbuli yo ugima

1 Ulosi uno ni wa Mbuli ywo ugima uyo andaga uuko kukongela nk'hongo aho isi yandaga ikei kumbwa, naho suwe wenye chamwivaga no kumuwona no kumdosa ne mikono yetu wenye. ² Uyo Mbuli ywo ugima eze alaile nekimuona, naivo chalonga uwona wakwe no kuwagambilani, uyo niye ugima ywa ulo na ulo andaga kwa Tate naho katendigwa amanyike kwetu. ³ Kiya kikione no kukiva nicho kikuwagambilani vileke nyuwe iviyaiviya mnde hamwenga na suwe mwo uhamwenga kinanao na Tate na mwanawe Yesu Kilisito. ⁴ Chawawandikilani nyuwe mbuli izi vileke mnde na kinyemi kikulu.

Mnungu ni ung'azi

⁵ Ivo, mbuli kiivile kwa Yesu na kuwagambilani ni ino, Mnungu ni ung'azi, naho mwakwe hamna ziza dyodyose. ⁶ Kinagamba kilungana hamwenga na yehe, mna chekala mwe diziza, nekinde wadant'hi naho hakikwikala kutimila ikindedi. ⁷ Mna uneva kinekala mwo ung'azi enga ivo yehe mwenye eli mwo ung'azi, nekinde no uhamwenga suwe kwa suwe, naho

sakame ya Yesu Kilisito mwanawe, neikikukize wavu wose.

⁸ Uneva kinagamba hakina wavu chakedant'hiliza wenye, naho kindedi hakimuli mndani mwetu. ⁹ Mna uneva kina keiila uwavu wetu uyo mhuwilwa, ywedi mazuwa yose, naakilekele kulawa mwo wavu wetu wose no kukikukiza wiihi wose udyo kidamanye. ¹⁰ Kinagamba hakidamanye wavu, chamtenda Mnungu kunda mdant'hi naho mbuli yakwe haimuli mndani mwetu.

Kilisito Mgombela ywetu

2 Nawawandikilani nyuwe wanangu mwo mhuwi veleke mse kudamanya wavu. Mna mnt'hu anadamanya wavu, eyuko, yumwenga du akudaha kukigombela kwa Tate. Uyo ni Yesu Kilisito akudamanya ya kumwelela Mnungu. ² Kilisito niye nt'hambiko yo kuusila wavu wetu, naho hiyo uwavu wetu du, mna iviyaiviya uwavu wa want'hu wose wa mwe isi.

³ Naho suwe chakombaganya kugamba chamanya Mnungu uneva kikaitoza imiko yakwe. ⁴ Uneva mnt'hu anagamba kamanya Mnungu mna hakuiva miko yakwe, mnt'hu uyo ni mdant'hi naho kindedi hakimuli mndani mwakwe. ⁵ Mna mnt'hu yeyose akuzumila im-

buli ya Mnungu, uyo niye kakint'ha. Imbuli ino niyo ikukilagisa kugamba kilunganywa naye. ⁶ Yeyose akukefanyanya kugamba kakelunga na Mnungu aungwa kwikala enga ivo Yesu Kilisito ekalaga.

Sigilizi mph'ya

⁷ Wambuya zangu, hikuwandikilani mwiko mhya, mna niidya ya kale mwandaga nayo kukongela nk'hongo. Umwiko udyu wa kale ni imbuli idya mwivile. ⁸ Na ivo isigilizi ino huwandikilani ni mp'hya naho ukindedi wakwe waoneka kwa Kilisito na kwa nyuwe. Kwaviya diziza dyahalawa, ung'azi we kindedi wiza kale.

⁹ Na mnt'hu yeyose akugamba emwo ung'azi mna amwihiya nduguye mnt'hu uyo akei mwe diziza. ¹⁰ Naho yeyose akumuunga nduguye, uyo emwo ung'azi, naho hana chochose kikudaha kuwatenda watuhu wawende wavu. ¹¹ Mna akumwihiya nduguye ekala no kugenda mwe diziza naho hamanyize kudya akuita kwaviya diziza dimtenda nt'hunt'hu.

¹² Nawawandikilani nyuwe wana kwaviya muusilwa wavu wenyu kwa zina dyakwe Kilisito. ¹³ Nawawandikilani nyuwe watate kwaviya mumanya yudya andaga uuko kukongela aho nk'hongo. Nawawandikilani wabwanga na wandle kwaviya mumhuma mwavu.

¹⁴ Nawawandikilani nyuwe wana kwaviya mumanya Kilisito. Nawawandikilani nyuwe watate kwaviya mwandagaga uuko kukongela aho nk'hongo. Nawawandikilani nyuwe wabwanga na wandle kwaviya mna ludole na mbuli ya Mnungu imndani mwenyu na mumhuma umwavu.

¹⁵ Mse kuungisa mbuli zihile za mwe isi. Kwaviya yeyose akuungisa zimbili izo, kumuunga Tate hakumuli mndani mwakwe. ¹⁶ Vint'hu vose va mwe isi no kumunk'wamunk'wa kwiihile kwo mwili no kumunk'wamunk'wa kwa meso no kukefenyela kunda na ugoli. Aya yose hayakulawa kwa Tate, mna yalawa mwe isi. ¹⁷ Isi na kumunk'wamunk'wa kwiihile kwimndani mndani mwakwe vomboka, mna wadya wakudamanyanya yadya akuunga Mnungu nawekale ulu na ulu.

Mnk'hondo ywa Kilisito

¹⁸ Mna wanangu, lukomelezo luhagihii! Enga ivo mgambilwe kugamba mhigani ywa Kilisito eza, na ivi haluse wahigani wengi wa Kilisito, wabula kale, kwaivo chamanya kugamba lukomelezo lwi hagihii. ¹⁹ Want'hu awa nawanda hamwenga na suwe, mna hawandile wetu kwaviya uneva wandile wa kwetu hegu nawekala na suwe. Mna nawahalawa vileke imanyike kugamba woho hawandile wa kwetu.

²⁰ Mna nyuwe nomhokela Muye ywa Mnungu kulawa kwa Kilisito, ivo nyuwe nyose mmanya kale ikindedi. ²¹ Nawawandikilani, hiyo kwaviya hawamanyize ikindedi, mna kwaviya muumanya, naho mmanya kugamba udant'hi wowose haukulawa mwe kindedi.

²² Mdant'hi niani? Ni yudya akuhiga kugamba Yesu niye Kilisito. Mnt'hu enga uyo, niye mhigani ywa Kilisito Myokozi, mnt'hu uyo akuwahiga, Tate na Mwana. ²³ Yeyose akumlemela Umwana, amlemela Tate, naho yeyose akumzumila Mwana, amzumila Tate.

²⁴ Elo, milosi mwaivaga kukongela aho nk'hongo ikale mwe mioyo yenyu. Mnamanya ivo, nomwikale mwo kulungana na Mwana na Tate. ²⁵ Naho kiya akigambile mwo kulagana kwakwe nu ugima wa ulu na ulu.

²⁶ Nawawandikilani aya kwa mbuli ya want'hu wakuunga wawazaganyeni. ²⁷ Mna nyuwe, nomhokele Muye ywa Mnungu kulawa kwa Kilisito na kwikala mwenyu, kwaivo homuunge kuhinizwa ni mnt'hu yoyose kwaviya Muye ywakwe awahinizani kila kint'hu, naho mahinizo yakwe ni ya kindedi heyeina udant'hi. Elo, tozeseni mahinizo yakwe uyo Muye, no kugendeela kwikala mndani mwakwe.

²⁸ Naivo wanangu, gendeeleni kwikala mndani mwakwe vileke aho mwe dizuwa akeza kwiza, msekogo naho mse kuwona soni. ²⁹ Uneva mmanya kugamba Kilisito amwelela Mnungu, mwaungwa mmanye kugamba yeyose akudamanyanya yakumwelela Mnungu, iviyaiyiya uyo kanda mwana ywa Mnungu.

Wana wa Mnungu

3 Hake kauleni lukunde lwa Tate ivo lwili lukulu lukitenda kitangwe wana wa Mnungu! Naho kindedi niivo kili. Nivo vikuleka want'hu wa mwe Isi hawa kukimanya, kwaviya hawa mmanyize Mnungu. ² Wambuya zangu, haluse suwe kiwana wa Mnungu, mna hainati imanyike pwiili ivo nekinde, mna chamanya kugamba, aho Kilisito akeza kulaila, nekinde enga ivo yehe eli kwaviya nekimuwone ivo eli. ³ Yeyose mta kawiiilo mwa Kilisito akekukiza enga ivo Kilisito eli akukile.

⁴ Mnt'hu yeyose akudamanyanya wavu auhituka miko ya Mnungu kwaviya wavu ni kuuhituka miko. ⁵ Mmanya kugamba Kilisito nakeza kuusa wavu wetu naho yehe hana wavu wowose. ⁶ Ivo, yeyose akwikala mwo kulungana na Kilisito hakugendeela kudamanyanya wavu, mna yeyose akugendeela kudamanyanya wavu hamuwone naho hammanyize Kilisito.

⁷ Wanangu, mse kudant'hilizwa ni mnt'hu yoyose! Akudamanyanya mbuli zikumwelela Mnungu, amwelela Mnungu enga ivo mwenye Kilisito akumwelela Mnungu. ⁸ Mn'thu akugendeela kudamanyanya wavu uyo ni ywo Mwavu, kwaviya Mwavu kadamanyanya wavu kukongela aho nk'hongo. Mna Mwana ywa Mnungu kalavilizwa vileke azibanange zindima zo Mwavu.

⁹ Wose weli wana wa Mnungu hawakugendeela kudamanyanya wavu kwaviya ugima wa Mnungu umndani mwawe, hawakudaha kugendeela kudamanyanya wavu kwaviya wanda wana wa Mnungu. ¹⁰ Ivo nivo kikudaha kuwamanyanya wana Mnungu na wana wo Mwavu. Want'hu hewekudamanyanya ya kumwelela Mnungu hegu wadya hewe kuwauunga wandugu zawe, awo nawo wana wo Mwavu.

Unganeni nyuwe kwa nyuwe

¹¹ Naho ulosi udyia mwevaga kulawa aho nk'hongo ni uno, kiungane suwe kwa suwe! ¹² Kisekunda enga Kai-ni yudya andaga ywo mwavu niyo amkoma mvunawe Habili. Amkomelagai nduguye? Amkomaga kwaviya andaga akadamanya wiihi, mna nduguye andaga akadamanya yakumwelela Mnungu.

¹³ Elo wandugu zangu mse kwehelwa umwo want'hu we isi umwo wakawaihiyani. ¹⁴ Chamanya kugamba chomboka kale mwo kubanika no kwingila mwo ugima kwaviya chawaunga wandugu zetu. Yeyose heina lukunde uyo akei mwo kubanika. ¹⁵ Yeyose akumwihya nduguye ni mkomi nanywe mmanya kugamba mkomi yeyose hana ugima wa ulo na ulo ukwikala mndani mwakwe. ¹⁶ Kwaivo chalumanya lukunde ivo lwili kwaviya Kilisito nakaulava ugima wakwe kwajili yetu kukikombola suwe, suwe naswe kikelave kwa kuwambiza wandugu zetu. ¹⁷ Mna, mnt'hu ananda na vint'hu va wikazi wa mwe isi niyo amuwona nduguye heina kint'hu no kulemela kumwabiza, Adaha vivihi kugamba Lukunde lwa Mnungu lumndani mwakwe? ¹⁸ Wanangu, lukunde lwetu lusekunda lwa milosi na kulonga du, mna lunde lwa kindedi na udamanyi.

Kisekogoha kunda hameso ha Mnungu

¹⁹ Naho kwa aya nekimanye kugamba suwe ki-want'hu wo ukindedi naho hakina wogofi mwe mioyo yetu hameso ya Mnungu. ²⁰ Kwaviya hata uneva mioyo yetu yakisengela, mna kimanya kugamba Mnungu ni mkulu kujink'ha mioyo yetu, naho kamanya kila kint'hu. ²¹ Wambuya zangu uneva mioyo yetu haikukisengela dyodyose, hechogohe kunda hameso ya Mnungu, ²² naho chahokela chochose kikulombeza kulawa kwakwe, kwaviya chatimila miko yakwe no kudamanya yakumwelela. ²³ Naho, ino niyo isigilizi yakwe kugamba kimhuwile Yesu Kilisito Mwanawe no kuungana suwe kwa suwe enga ivo akisigiile. ²⁴ Wose waku-timila miko ya Mnungu wekala mndani mwakwe, Mnungu naye ekala mndani mwawe kwa sila ya Muye ywa Mnungu kihokele kulawa kwa Mnungu.

Muye ywe Kindedi na ywa udant'hi

4 Wambuya zangu, mse kumhuwila kila mnt'hu akugamba alongozwa ni Muye ywa Mnungu, mna mumhime vileke mmanye ni kindedi kugamba Muye uyo alawaga kwa Mnungu. Kwaviya walotezi wengi wa lulimi walaila mwe isi. ² Ino niyo isila ya kumanya uneva mnt'hu alongozwa ni Muye ywa Mnungu. Mnt'hu Yeyose akugamba kindedi Yesu Kilisito nakeza no kunda mnt'hu, uyo alongozwa ni Muye ywa Mnungu. ³ Naho mnt'hu yoyose heekulonga ivo mwa Yesu, hakulongozwa ni Muye ywa Mnungu. Mnt'hu uyo ana muye ywa mhigani ywa Kilisito, naho haluse keza kale mwe isi.

⁴ Mna nyuwe wana, mwi wana wa Mnungu naho muwahuma kale awo, kwaviya uyo Muye mnanaye

ana ludole lukulu kujink'ha yudya muye akwikala mndani mwa want'hu we isi. ⁵ Woho ni want'hu we isi, naivo walonga mbuli za mwe isi, isi nayo yawa-tegeleza. ⁶ Suwe kiwant'hu wa Mnungu, yeyose ammanyize Mnungu akitegeleza, yudya hiyo ywa Mnungu hakudaha kukitegeleza. Naho ivi nivo kikudaha kukombaganya kugamba, uyo ni Muye ywe kindedi uyu naye ni Muye ywo udant'hi.

Mnungu ni Lukunde

⁷ Wambuya zangu, kiungane kwaviya lukunde lwalawa kwa Mnungu, yeyose mta lukunde kanda mwana ywa Mnungu naho kammunya Mnungu. ⁸ Mnt'hu heina lukunde, hammanyize Mnungu kwaviya Mnungu ni lukunde. ⁹ Mnungu kalulaviliza lukunde lwakwe kwa kumwigala mwanawe uyo eli ekedu, eze mwe isi vileke kinde no ugima kwombokela kwakwe. ¹⁰ Ulu nulo lukunde, hiyo kugamba ni suwe kimuungile Mnungu, mna ni yehe akiungile niyo amwigala mwanawe ande nt'hambiko ya kukilekela wavu wetu.

¹¹ Wambuya zangu, uneva Mnungu nakakiunga, naswe vakiunga kiungane. ¹² Hahali yeyose ezaga kumu-wona Mnungu zuwa dyodyose, mna kinaungana suwe kwa suwe, Mnungu neekale mndani mwetu, lukunde lwa Mnungu nolunde lukint'ha mndani mwetu.

¹³ Kwaivo Chamanya kugamba chekala mndani mwakwe, Mnungu naye ekala mndani mwetu kwaviya yehe kakink'ha Muye ywakwe. ¹⁴ Suwe kiona no kulonga uwona kugamba Tate nakamwigala mwanawe ande Myokozi ywa want'hu we isi yose. ¹⁵ Mnt'hu yeyose akulonga kugamba kindedi Yesu ni mwana Mnungu, Mnungu ekala mwe kulungana na mwa uyo, uyo akulonga ivo naye ekala mwe kulungana na Mnungu. ¹⁶ Naswe kilumanya na kuluhwila lukunde lwa Mnungu kwetu.

Mnungu ni lukunde, want'hu wose wakwikala kwa lukunde wekala mwe kulungana na Mnungu, Mnungu naye ekala mwe kulungana nawo. ¹⁷ Kwa sila ino, lukunde lukint'ha mndani mwetu vileke kise kogoha kwe dizuwa dyo usengelo, kwaviya yehe ivo eli nivo kili naswe aha he isi. ¹⁸ Lukunde halukwikala na kogoha, lukunde lukint'hile lwausa kogoha kose. Mnt'hu akogoha akei akint'he mwo lukunde, want'hu wogoha kwaviya kuna usengelo.

¹⁹ Suwe kina lukunde kwaviya Mnungu niye akongile kukiunga. ²⁰ Mnt'hu anagamba amuunga Mnungu, mna amwihya nduguye, uyo mdant'hi. Kwaviya haku-muunga nduguye akumuona haadahe kumuunga Mnungu akei kumu-wona zuwa dyodyose. ²¹ Na sigilizi kink'higwe ni Kilisito ni ino, mnt'hu akumuunga Mnungu amuunge nduguye.

Uhumi wetu mwe zimbuli ziihile za mwe isi

5 Yoyose akuhwila kugamba Yesu niye Kilisito Myokozi, uyo kanda mwana Mnungu, naho aku-

muunga Mwelesi amuunga no Mwana. ² Kwa kumuunga Mnungu na kutimila sigilizi zakwe, chamanya kugamba chawaunga wana Mnungu. ³ Kwaviya kumuunga Mnungu ni kuzitegeleza sigilizi zakwe naho du sigilizi zakwe hazina udala. ⁴ Ivo mwana Mnungu yeyose adaha kuzihuma mbuli ziihile za mwe isi. Chaihuma isi kwo mhuwi kinanawo. ⁵ Ivi, niani akudaha kuzihuma mbuli zihile za mwe isi uneva hi yudya akuhuwila kugamba Yesu ni Mwana ywa Mnungu?.

Uwona mwa Yesu Kilisito

⁶ Yesu Kilisito niye ezile kwa mazi na sakame. Hezile kwa mazi du, mna keza kwa mazi na kwa sakame. Muye naye alonga uwona kugamba ni kindedi, kwaviya Muye ni ywa ukindedi. ⁷ Kwaviya weyaho walonga uwona watatu, ⁸ Muye ywa Mnungu, mazi, na sakame, naho uwona wawe ni umwenga. ⁹ Inanda chazumila uwona wa want'hu, uwona wa Mnungu ni mkulu naho uwo nuwo uwona aulongile yehe mwenye mwo mwanawe. ¹⁰ Akumhuwila Mwana ywa Mnungu ananawo uwo uwona, mna hakuhuwila uwona uwo wa Mnungu kamtenda Mnungu kunda mdant'hi kwaviya hauhuwile uwona udyo wa Mnungu aulongile mwa Mwanawe. ¹¹ Naho uno nuwo uwona, Mnungu nakakink'ha ugima wa ulo na ulo, naho ugima uwo chaupata kwa Mwanawe. ¹² Yeyose ananaye Umwana ananawo uwo ugima, heena naye Mwana ywa Mnungu hananawo uwo ugima.

Ugima wa ulo na ulo

¹³ Nawawandikilani vileke mmanye kugamba mnanao ugima wa ulo na ulo nyuwe mkuhuwila mwe

dizina dya Mwana ywa Mnungu. ¹⁴ Ivi nivo kikudaha kunda na ukindedi hameso ha Mnungu kugamba kinamlombeza chochose kwa kuunga kwakwe akiva. ¹⁵ Naho uneva chamanya kugamba akiva kikamlombeza, chamanya kugamba akink'ha kiya kikumlombeza.

¹⁶ Uneva mnt'hu anamuwona nduguye adamanya wavu hewi kwigala kwe file amlombezele kwa Mnungu, na Mnungu naamwink'he ugima mnt'hu uyo akumlombezelwa. Nalonga mbuli ino kwa wadya wadamanye wavu udyo hewikwigala kwe file. Mna wiyaho wavu ukumwigala mnt'hu kwe file, miye hikulonga kugamba mumlombezele kwa idyo. ¹⁷ Dyodyose hedikumwelela Mnungu ni wavu, mna kuna wavu hewikwigala kwe file.

¹⁸ Chamanya kugamba wose weli wana wa Mnungu hawakudamanya wavu, kwaviya Mwana wa Mnungu awamila, naho yudya mwavu hakudaha kuwapata.

¹⁹ Chamanya kugamba suwe kiwana wa Mnungu hamwenga no kugamba isi imemile wiihi yalongozwanu Mwavu.

²⁰ Chamanya kugamba Mwana ywa Mnungu keza naho kakink'ha kukombaganya vileke kimmanye yudya ywe kindedi. Naswe chakelunga na Mnungu ywe kindedi kwa sila ya Mwanawe Yesu Kilisito. Uyo niye Mnungu ywe kindedi, naho niye ugima wa ulo na ulo.

²¹ Wanangu, mwo mhuwi mkenege no kuvika milungu yo udant'hi.

2 Yohana

ULONGOELO

Baluwa ya kaidi ya Yohana yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Yohana mwo mwaka wa milongo kenda kulawa aho Yesu eze elekwe. Yohana hakuketambula yehe mwenye kugamba niye awandike ibaluwa ino, mna aketanga mwenye enga mdala. Yemndani mwe baluwa ya kaidi Yohana yaligana kwa hagihi na yadya yawandikwe mwe Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana, ino yalagisa pwilili ivo Yohana atigize sigilizi ya kuungana na kwa sila imwenga aliganya kumuunga Yesu na kutimila sigilizi zakwe 2 Yohana 1:5-6, Yohana 15:9-10. Uyo niye awandike Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana, na baluwa ya nk'hongo ya Yohana na baluwa ya kaidi ya Yohana na baluwa ya katatu ya Yohana umwo andaga akekala uko Efeso.

Yohana kawandika ibaluwa ino kwa mnala asagulwe hamwenga na wanawe, yadahika kugamba mnala uyo hamwenga na wanawe waliganyizwa ne difyo dya want'hu wamhuwile Kilisito. Niyo agamba kawawandikila want'hu wose wamhuwile Kilisito. Kiya kilekile Yohana akawandika baluwa ino ni kudigela moyo idifyo dya want'hu wamhuwile Kilisito, na kuwakanya kwa mbuli ya wahinizi wa udant'hi.

Yemndani

Yohana akonga baluwa yakwe kwa kutambalisa kugamba ni wahi awawandikilaga na kuwalamsa 2 Yohana 1:1-3.

Akajika awagela moyo want'hu wakumhuwila Kilisito na kuwakumbusa mwe mbuli ye sigilizi ink'hulu 2 Yohana 1:4-6.

Naho awakanya kwa mbuli ya wahinizi wa lulimi 2 Yohana 1:7-11.

Yohana abindiliza baluwa yakwe kwa kuwalaga 2 Yohana 1:12-13.

¹ Miye mdala kilongozi nakuwandikila weye Mnala usagulwe ni Mnungu, hamwenga na wanawo huwaungisani mwe kindedi. Naho hiye miye du huwaungani, mna mwaungwa ni wadya wose wau-manyize ukindedi, ² kwaviya ukindedi umndani mwe-tu, nougendeele kwikala na suwe ulo na ulo.

³ Nawalombezalani, uwedi wa Mnungu na mbazi no utondowazi vikulawa kwa Tate na kwa Yesu Kilisito Mwana Tate, vinde na nyuwe mwe kindedi na lukunde.

Ukindedi no lukunde

⁴ Nehinda na kinyemi kikulu kuwona kugamba wana-wo wamwenga wekala mwo ukindedi enga viya Tate akisigiile. ⁵ Haluse elo mnala, nakulombeza kiungane. Sigilizi ino hiyo mph'ya, mna ni iidya chandaga nayo kukongela nk'hongo. ⁶ Ulu nulo lukunde, kwikala kwa kutimila sigilizi zakwe. Ino niyo isigilizi mwaivaga kukongela nk'hongo kugamba, mwaungwa mwikale kwa lukunde.

⁷ Wadant'hi wengi weza mwe isi, want'hu hewekuzumila kugamba Yesu Kilisito keza niyo anda mnt'hu.

Mnt'hu akulonga ivo mdant'hi naho mhigani ywa Kilisito. ⁸ Ivo mkeamile mnase kwaza kiya mkidamanyile ndima, mna mwize mhokele nt'hunyo ikint'hile.

⁹ Yeyose heekwikala mwe mahinizo mwa Kilisito, mna ongezela mbuli nt'huhu mwa ayo, mnt'hu uyo hana Mnungu, mna akutoza mahinizo ayo ananawo wose waidi, Tate no Mwana. ¹⁰ Uneva mnt'hu yeyose eza kwenyu heekuwegailani mahinizo mwa Kilisito, msekumhokela mwe zikaya zenyu hegu kumlamsa. ¹¹ Kwaviya yeyose akumlamsa mnt'hu enga uyo endala no mnt'hu uyo mwo udamanyi wakwe wo wiihi.

Nabindiliza na ndamsa

¹² Nnanazo mbuli nyingi za kuwagambilani, mna hikuunga kudamanya ivo kwa kuwawandikilani, vituhu vakwe nakawiila kwiza uuko kize kilonganye mnomo kwa mnomo vileke kinyemi chetu kikint'he.

¹³ Wana wa lumbudyo wasagulwe ni Mnungu waku-lamsa.

3 Yohana

ULONGOELO

Baluwa ya katatu ya Yohana yawandikagwa ni Mwigala Ulosi Yohana mwo mwaka wa milongo kenda kulawa aho Yesu eze elekwe. Yohana hakuketambula yehe mwenye kugamba niye awandike ibaluwa ino, mna aketan-ga mwenye enga mdala. 3 Yohana 1:1. Kadamanya iivo mwe 2 Yohana 1:1. Yahuwilwa kugamba, Uyo niye awandike Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana, na baluwa ya nk'hongo ya Yohana na baluwa ya kaidi ya Yohana na baluwa ya katatu ya Yohana umwo andaga akekala uko Efeso.

Yohana amuwandikilaga baluwa ino mhuwila yumwenga akwitangwa Gayo. Kamtambula Gayo enga mbwiyaye naho kamsigiila ande mkise kwa wandugu wakumhuwila Kilisito wandaga wakutamba mwe isi iyo.

Yemndani

Yohana aitambula baluwa yakwe 3 Yohana 1:1.

Akajika amgela moyo Gayo na kumsigiila awatendele ukise wandugu 3 Yohana 1:2-8.

Naho, asimuilu mwe mbuli ya want'hu watuhu waidi, Diotilefe na Demetilio 3 Yohana 1:9-12.

Akajika, abindiliza ibaluwa yakwe 3 Yohana 1:13-14.

1 Miye mdala kilongozi nakuwandikila mbuyangu Gayo hukuunga mwe kindedi. ² Mbuyangu, nalombeza kugamba mph'eho yedi kwako mwe zimbuli zose, unde mgima mwo mwili enga ivi wili mgima mwo muye. ³ Ne hyeelwa vitendese aho wandugu wamwenga weze wabule aha niyo weza kunigambila ivo wili mhuwilwa mwe kindedi, heiye weye wagen-deela mwe kindedi. ⁴ Hakihali kint'hu kikulu kikunik'ha kinyemi kikujink'ha ukwiva kugamba wanangu wekala mwe kindedi.

Nt'hogola kwa Gayo

⁵ Mbwiyangu, weye umhuwilwa vitendese kwa cho-chose ukudamanya kwa wanduguzo wahuwila, hata uneva wakanda wageni. ⁶ Woho wadigambila idifyo dya wahuwila wa Kilisito imbuli yo lukunde lwako. Nevinde vedi uneva nouwambize viya vikumwelela Mnungu wagendeele ne nt'hambo yawe. ⁷ Kwaivo wakonga int'hambo yawe kwo undima wawe kwa Kilisito haheina kwambizwa chochose ni want'hu hi wahuwila. ⁸ Naswe kiwambiza want'hu awa vileke kinde hamwenga nawo mwe ndima yawe kwajili yo ukindedi.

Diotilefesi na Demetilio

⁹ Nehiwawandikila fyo dya wahuwila wa Kilisito, mna Diotilefe uyo akuungisa kunda kilongozi ywawe, haku-unga kukitegeleza. ¹⁰ Elo, heza kwiza nenizibunk'hule zimbuli zakwe zose akudamanya ne milosi ya udant'hi akukiziga. Naho hiyo ayo du mna hakuwahokela wan-dugu awo naho wawafingiza wadya wakuwahokela no kuwagulusa mwe difyo dya wahuwila wa Kilisito.

¹¹ Mbwiyangu, unase kutimila mliganyizo wiihile mna utimile mliganyizo uwedi. Yeyose akukudamanya aye-di uyo ni ywa Mnungu, mna akudamanya yaiihile akei kumanya Mnungu.

¹² Kila mnt'hu amtogola Demetilio, naho ikindedi chenye chamtogola, suwe naswe chalonga uwona we-tu mwakwe, weye nawe kumanya kugamba iki kiku-longa ni kindedi.

Nabindiliza na ndamsa

¹³ Nna mbuli nyingi nehaunga kukugambila, mna hikuunga kuwandikila mwe ibaluwa. ¹⁴ Nakawiila kwiza kwako mazuwa aya ya hagihi, niho nekize kisimuile mnomu kwa mnomu.

¹⁵ Utondowazi unde na weye, wambuyazo wakulam-sa, walamse wambuya zetu wose.

YUDA

ULONGOELO

Baluwa ya Yuda, itangwa ivo kutimila dizina dya uyo awandike. Yuda aketambula mwenye enga mvunawe dya Yakobo uyo andaga mvunawe dya Yesu, naho yahuwilwa kugamba Yuda andaga yumwenga mwa wavunaze dya Yesu, Yuda 1:1. Hakikumanya kugamba ibaluwa ino yatailagwa fyo dimwenga dya wahuwila wa Kilisito, kwa ivo Yuda avuzagize mwe Ndagano ya Kale. Wadya wawandikilagwa ni Yuda yalagisa kugamba wandaga Wayahudi. Hamwenga na kugamba kawandika baluwa ino kwa kuwatambula want'hu wose wetangwe na wakuungwa ni Mnungu Tate naho mkwamilwa kwajili ya Yesu Kilisito, Yuda 1:1. Baluwa ino yawandikagwa mwo mwaka wa milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe.

Kilekile akawandika baluwa ino kwa want'hu wose wakumhuwila Kilisito, ni kuwakanya vileke wase kwazaganywa ni wahinizi wo udant'hi, Yuda 1:4. Naho kavuzagiza mbuli zilaile kwe Ndagano ya Kale vileke yadya akulonga yande yatogile. Baluwa ino ina fanyanyi nyingi enga yadya ye mwe 2 Petulo hamwenga na makanyo mwe mbuli za wahinizi wo udant'hi Yuda 1:4; 2 Petulo 2:1, iviyaiviya kavuzagiza kwa watumigwa wa kwe mbingu ne mizi ya Sodoma na Gomola.

Yemndani

Yuda akonga baluwa yakwe kwa kuwatambula wadya akuwawandikila Yuda 1:1-2.

Akajika, atambalisa kilekile akawandika baluwa ino kugamba ni makanyo mwe mbuli za wahinizi wa lulimi Yuda 1:3-4.

Naho, alava miliganyizo kulawa kwa want'hu na mbuli zilaile kwe Ndagano ya Kale Yuda 1:5-16.

Awagambaga wakumbukile na kutozesa ivo wakanyigwe Yuda 1:17-23.

Abindiliza kwa kumtologa Mnungu. Yuda 1:24-25.

1 Miye Yuda, mtumwa ywa Yesu Kilisito, naho mvunawe dya Yakobo.

Nawawandikilani nyuwe mwitangwe ni Tate Mnungu, nyuwe mkwikala mwo lukunde lwakwe, naho mkwamilwa ni Yesu Kilisito.

² Namlombeza Mnungu vileke mbazi no utondowazi no lukunde vindilise kwenyu.

Usengelo wa wahinizi wo udant'hi

³ Wandugu huwaungisani, umwo naungisaga kuwawandikilani mwe mbuli yo kuyokolwa iyo yetu chose, nehiona kugamba niwawandikileni vileke niwakanye kugamba muugombele mhuwi wenk'higwe want'hu wa Mnungu lumwenga du. ⁴ Kwaviya weyuko want'hu wamwenga hewe kumhuwila Mnungu wengile mwetu kwa kinyele. Want'hu awo wahitula ulosi wo uwedi wa Mnungu ywetu vileke wadamanye mbuli zo uhabwasi no kumlemela Yesu Kilisito heena miyawe, Mkulu naho Zumbe ywetu. Kukongela aho kale Mawandiko Yakukile yakigamba, want'hu awo usengelo wawe wawagojela.

⁵ Naunga niwakumbuseni hamwenga na kugamba mwagambilagwa pele kugamba Zumbe awayokolaga want'hu wa Izilaeli walawe mwe isi ya Misili mna niyo

awabananga wose wandaga hewehuwile. ⁶ Naho, wadya watumigwa wa Mnungu wadunduge kudima udahi wawe, mna niyo waleka ukalo wawe, Mnungu kawakakiliza minyololo ya ulo na ulo mwe diziza ditiu tilili, wakagojela dizuwa dikulu dyo usengelo. ⁷ Naho kumbukileni Sodoma na Gomola ne imizi idya imnk'handanda mwawe, wakaya wakwe watendaga enga wadya watumigwa wa kwe mbingu, wadamanyaga uhabwasi na kutimila mbuli heziligane ne miumbilwe, niyo wasengelwa kokigwa mwo moto wa ulo na ulo, vileke inde hinizo kwa want'hu wose.

⁸ Iviya iviya, want'hu awa sozi zawe zawalongoza watawende usavu mwe mili yawe no kuubela ukulu wa Mnungu na kuvihomola viumbwa vino ukulu va kwe mbingu. ⁹ Mna Mikaeli mtumigwa ywa kwe mbingu mkulu umwo andile kulana na wakahiganila no mwavu mwo umwili wa Musa, yehe no Mwavu, hagezaga kumlongeleza kwa kumkalaliza kwa kumla-ha. Mna niyo agamba, "Zumbe akufank'hile!" ¹⁰ Mna want'hu awa wahomola vint'hu hewevimanyize. Ziyuko mbuli wazimanyize naho wakudamanya ha-heina kuzifanyanya, enga makala heyeina ubala ivo yakudamanya. Na mbuli izo nizo zikuwabananga woho wenye. ¹¹ Hangi wenye! Wadya wakutimila sila ya Kaini. Mwo kuungisa matundu kwawe wakegela

mwe divuma idiya dya Balaamu. Wanda waihi niyo wabanagwa enga ivo abanangagwa Kola. ¹² Awa nawo want'hu wakunda ndala hamwenga na nyuwe mwe zifugo zenyu zo lukunde haheina soni, wekala enga maiwe yaihise yakudaha kubanaga ngalawa, ni enga wadimi wakukeank'hiza wenye du, naho enga mavunde hayeina mazi yakujubwaniswa ni nk'hung'unt'ho, enga maziti heyeina matunda mwo lupisi wo ulozo yang'oligwe no kunyala pele. ¹³ Awo ni want'hu wekale enga mjubwaniso ya mwe bahali, naho mbuli zawe za soni zaoneka enga fulo. Wekala enga nt'hondo zikwangadika ziikilwe kwikala mwe diziza tilili dya ulo na ulo.

¹⁴ Enoki nae mkale ywa mfungate kulawa Adamu, iviya iviya alotelaga mwa aya akagamba, "Zumbe eza hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu wakukile hewekuwazika, ¹⁵ vileke awasengele want'hu wose na kuwagela mwe masulumizo wata wavu hewe kumhuwila Mnungu kwe zimbuli zawe zikwihiza wadamanye ne zimbuli ziihile wamlongele Mnungu!"

¹⁶ Want'hu awa wagendeela kulabila na kukalaliza weyawe, wekala kwa kutimila kumunk'wamunk'wa kwawe kwihiihile, wakaketogola na kukelagisa kunda wedi kwa watuhu vileke wenk'hwe vint'hu kulawa kwa awo.

Makanyo na nk'hanana

¹⁷ Mna nyuwe wambuya zangu, kumbukileni yadya yose mwagambilagwa ni wegala ulosi wa Zumbe ywe-

tu Yesu Kilisito aho nk'hongo. ¹⁸ Nawagambilani, "Mwa mazuwa yo uheelo nawalaile want'hu hewekumhuwila Mnungu, ni want'hu wakulongozwa nu kumunk'wamunk'wa kwawe kwihiihile naho want'hu awo nawawasekeni." ¹⁹ Awa nawo wakwigala kupangana mwa want'hu, want'hu wana fanyanyi za mwe isi hawana Muye ywa Mnungu. ²⁰ Mna nyuwe wambuya zangu, mgendeele kukezenga vitendese mwo mhuwi wenyu ukukile. Lombezeni kwa Mnungu kwa ludole lwa Muye ywa Mnungu, ²¹ na kwikala mwo lukunde lwa Mnungu, mkamgoja Zumbe ywetu Yesu Kilisito awenk'heni ugima wa ulo na ulo mwe zimbazi zakwe.

²² Naho mnde na mbazi kwa want'hu wakutuwigala, ²³ wayokoleni watuhu mwo moto wa usengelo kwa kuwapokola, naho muwaonele mbazi watuhu kwa wengele mkaziihiya hata zisuke zawe enga zichuchizwa mwo mwili kwa kumunk'wamunk'wa kwawe kwihiihile.

Malombezo ya Nt'hogola

²⁴ Naivo yehe akudaha kuwamila nyuwe vileke msekugwa no kuwegala nyuwe mpaka hameso yo uwedi wakwe utendese kwa kinyemi kikulu haheina lema, ²⁵ kwa yehe Mnungu heena miyawe, Myokozi ywetu na kwa sila ya Yesu Kilisito Zumbe ywetu. Wedi utendese na ukulu na ludole na nt'hogola na udahi, kukongela aho kale aho isi yandaga ikei kuumbwa na ivi haluse na ulo na ulo. Taile.

UGUBULO

ULONGOELO

Kitabu cho Ugubulo nicho kitabu cho uheelo mwe Ndagano Imp'ya, naho nekinda kitabu cho uheelo mwo kuwandikwa. Chawandikagwa ni Mwigala Ulosi Yohana mwo mwaka wa milongo kenda na mishano kulawa aho Yesu eze elekwe. Ugubulo 1:1. Uyu niye awandike Mbuli Yedi iwandikwe ni Yohana ne baluwa ziya zint'hatu baluwa ya nk'hongo ya Yohana na baluwa ya kaidi ya Yohana na baluwa ya katatu ya Yohana. Iviyaiviya Yohana amanyikaga kugamba niye mwana mp'hina "aungisagwa ni Yesu." Yohana awandikaga kitabu iki cho Ugubulo mwo lupisi aho akanda uko kwe kisiwa cha Patimo, nakagelwa uko enga mvugailwa kwaviya naakabilikiza Mbuli Yedi ya Yesu Kilisito, Ugubulo 1:9.

Yohana awandikaga kitabu iki akataila kuwagela moyo awo awawandikile vileke wasigale kunda wahuwilwa kwa Yesu Kilisito, na kuwenk'ha kawiiilo kwa viya kuuya kwa Yesu Kilisito kwi hagihi, Ugubulo 1:3; 22:7. Awawandikilaga want'hu wose wamhuwile Kilisito na kwa mafyo mfungate ya wahuwila wa Kilisito yalagiswe mwo mnango 2-3. Yohana agamba, baluwa ino ni ulotezi, Ugubulo 1:3, naho atambalisa Ulosi mwe kitabu iki chose kwa vint'hu alagiswe. Kitabu kiligana na mafungu yamwenga ye mwe Ndagano ya Kale, vitendese mwe kitabu cha Zakalia 6:1-8. Iviyaiviya magunda mfungate ne viziga mfungate, valigana kwa hagihi na mavuma ayo Mnungu awatoelaga Wamisili Kulawa 7-9. Kitabu cho Ugubulo chasimuila mbuli zo lupisi lwo uheelo ulu Yesu naande mhumi, na wose wamhuwile nawekale naye ulu na ulu. Haluse kitabu iki chataila kukukanya weye na kukwink'ha kawiiilo kugamba Yesu ehagihi kuuya.

Yemndani

Yohana akonga kwa kuketambula na kulonga ivo ahokele sozi izi ze kiulotezi 1:1-20.

Ayenk'ha mafyo mfungate Ulosi wawe kulawa kwa Yesu mwenye.

Akajika, atambalisa mbuli ya maduha mfungate 4:1-8:5 na magunda mfungate 8:6-11:19.

Naho Yohana atambalisa mbuli ye nk'hondo ikutowanwa ni mwana kilume kudihiga dizoka dye mitwi mfungate 12:2-14:20.

Kulawa aho, awandika mbuli ye viziga mfungate va maya 15:1-16:18.

Naho Yohana asimuilwa ivo Mnungu akuwahuma wank'hongo wakwe uko kwe mbingu 17:1-20:15.

Abindiliza kwa kutambalisa mwe mbuli ye mbingu mp'ya ne isi mp'ya vikuunga vize kwo uheelo 21:1-22:21.

¹ Yesu Kilisito nakenk'higwa Ugubulo uno ni Mnungu, vileke awalagise wandima wakwe mbuli zikungu zisunguze kulaila. Kilisito amtumaga mtumigwa ywakwe ywa kwe mbingu amgambile Yohana mtumwa ywakwe zimbuli izo, ² uyo alongaga uwona mwe zimbuli zose aone no ulosi wa Mnungu we kindedi ugubulwe ni Yesu Kilisito. ³ Kavikilwa yudya naasome ikitabu iki cho ulosi we kilotezi na yudya akwiva no kuyatoza ayo yawandikwe umu, kwaviya mbuli izi zihagihi kulaila.

Ndamsa kwe mafyo mfungate ya wahuwila wa Kilisito.

⁴ Miye Yohana nawawandikila mafyo mfungate ya wahuwila wa Yesu Kilisito uko Asia.

Uwedi wa Mnungu no utondowazi wakwe, yehe Mnungu eyaho naho uyo andaga uuko, naho akuunga eze, naho kulawa kwe miuye mfungate ihameso ho ukalo we kiseuta, ⁵ naho kulawa kwa Yesu Kilisito mu-

wona mhuwilwa, mwelekwa ywa nk'hongo ywa wabanike, naho yehe niye mkulu wa maseuta mwe isi.

Yehe kakiungisa naho kakitenda walekelwa kulawa mwo wavu wetu kwa sakame yakwe. ⁶ Kakitenda kunda walava nt'hambiko kwa Mnungu uyo ise dya Yesu. Uwedi utendese wa Mnungu no udahi wa ulu na ulu unde wakwe Yesu Kilisito! Taile.

⁷ Kauleni eza mwa mavunde, want'hu wose hamwenga na wadya wamtungile mkuki nawamuwone, makabila yose mwe isi nawahongeze umwo wakamuona yehe. Heiye. Taile.

⁸ Zumbe Mnungu Mta Udahi Wose agamba, ni miye ywa nk'hongo na ywe nk'homelezo we vint'hu vose, uyo eyaho naho andaga uuko naho akuunga eze.

Yohana alagiswa maona mwa Kilisito

⁹ Miye Yohana ndugu ywenyu, naho mwe kulunganywa na Yesu, chanda ndala na nyuwe mwe makunt'ho

no useuta wa Mnungu kwa kufinyiliza kutendese mwe kulungana na Kilisito. Miye nehigelwa mwe kisiwa kik-witangwa Patimo handa mvugailwa kwaviya nehabilik-iza Ulosi wa Mnungu, no kulonga uwona wa Yesu.

¹⁰ Zuwa dimwenga dya kumvika Zumbe, nehitozwa ni Muye ywa Mnungu, niyo neva izwi kulu dikuila enga gunda. ¹¹ Dikanigamba, “Wandika mwe kitabu zimbuli izo ukuziona, naho zigale kwa mafyo mfungate ya wahuwila wa Kilisito uko Efeso na Similina na Pelig-amo na Tiatila na Salidi na Filadelifia hamwenga na Laodekia.”

¹² Niyo nahituka nikaule ni ani naakalonga na miye, nize nihituke niyo naona vinala mfungate va vimuli vi-damanywe kwa zahabu. ¹³ Naho mgati mwe vinala ve vimuli, mwandaga na yumwenga enga mnt'hu avaike nk'hazu nt'hali, na kukakilizwa mkoa wa zahabu mwe kifua chakwe. ¹⁴ Fili zakwe zang'alaga mbee enga sufi naho enga balafu, meso yakwe yandaga enga moto ukulimbija, ¹⁵ viga vakwe neving'ala enga shaba isunt'higwe vitendese enga yokigwa mwe dikawa dya moto, izwi dyakwe nadyo dyandaga enga bohelo dya mazi. ¹⁶ Mwo mkono wakwe wa kulume atozaga nt'hondo mfungate, mwo mnomu wakwe mwalawaga bamba dikutwa kosekose, uso wakwe noukamweka enga zuwa dikwalikisa kwa ludole. ¹⁷ Nize nimuwone niyo nagwa he viga vakwe enga mnt'hu abanike, mna yehe niyo anigeleka mkono wakwe wa kulume ak-agamba, Usekogoha! Ni miye ywa nk'hongo naho ywe nk'homelezo. ¹⁸ Miye ni mgima! Nehibanika, mna ivi haluse ni mgima ulo na ulo, naho nnanazo zink'ho-moelo ze file ne isi ya want'hu wabanike. ¹⁹ Naho uwandike ayo uone, aya ukuona ivi haluse hamwenga na yadya yakuunga yalaile. ²⁰ Kinyele kiya che zint'hon-do mfungate izo uzione mwo mkono wangu wo ku-lume ne kinyele che vinala mfungate ve vimuli ve za-habu ni iki. Zint'hondo ziya mfungate ni watumigwa wa kwe mbingu wa mafyo ya wahuwilwa wa Kilisito naho vinala viya mfungate ve vimuli ve zahabu ni mafyo mfungate ya wahuwila wa Kilisito.

Ulosi kwa Waefeso

2 Umuwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito uko Efeso.

Ino niyo milosi ya yudya atozile zint'hondo mfungate mwo mkono wakwe wo kulume naho yudya akugenda mgati mwe vinala mfungate ve vimuli ve zahabu. ² Hi-umanya udamanyi wako wose naho himanya kukombeka kwako na kufinyiliza kwako. Naho hi-manyanya kugamba hukudaha kuwafinyiliza want'hu wavu, naho kuwahima wadya wakukegamba ni we-gala ulosi wa Mnungu mna hiyo ivo, kubunk'hula kugamba wadant'hi. ³ Himanya kugamba nokunda na ugoji no kufinyiliza kwajili ye dizina dyangu, naho hu-sokele. ⁴ Mna nna mbuli imwenga ya kukulonga, kugamba kululeka lukunde lwako lwa nk'hongo. ⁵ Elo kumbukila ivo wandaga umwo wandile ukei kugwa, ukweiile wavu wako ukayadamanye yadya noukadamanye aho nk'hongo. Mna hunadamanye ivo

neza kwako, name nenikikiuse ikinala chako aho kili.

⁶ Mna mbuli ino unanayo, ni kugamba wauhiya udamanyi wa Wanikolai udyo name huuihiya.

⁷ “Mta magutwi eve vedi ayo Muye akuyagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito!

“Akuunga ande mhumi nenimtende adye matunda yo mti wo ugima uhandigwe mwe kiunga cha Mnun-gu.

Ulosi kwa Similina

⁸ “Umwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe di-fyo dya wahuwila wa Kilisito uko Similina kugamba,

“Aya nayo akulonga uyo ywe nk'hongo na ywe nk'homelezo, uyo abanike no kunda mgima. ⁹ Hiya-manyanya makunt'ho yako, no ukiwa wako, mna ikindedi weye wi mgoli! Himanya ivo wakukukalaliza wadya wakukegamba Wayahudi mna hiyo Wayahudi we kindedi, woho ni we difyo dya want'hu wo Mwavu!

¹⁰ Usekwoogoha kint'hu chochose kwa yadya yakuunga yakusulumize. Tegeleza! Mwavu naawagezeni wose no kuwagela wamwenga wenyu mwe divugailo naho makunt'ho yenyu nayande mazuwa mlongo. Mnde wahuwilwa hata mnaungwa kubanika. Miye neni-wek'he nt'hunyo dyo ugima.

¹¹ “Mta magutwi eve vedi yadya muye akuyagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito.

“Mhumi haalumizwe mbwitu ni file ya kaidi.

Ulosi kwa Wapeligamo

¹² “Umuwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito dya Peligamo kugamba,

“Uno nuwo ulosi kulawa kwa yudya endile na sime.

¹³ Hihamanya aho ukwikala aho he difumbi dyo Mwavu akulongoza kunda seuta. Naho kugendeela kunda mhuwilwa kwangu, naho hulekile umhuwi wan-gu, hata mwa mazuwa ya Antipa muwona ywangu mhuwilwa akomigwe mwa nyuwe aho akwikala Mwavu. ¹⁴ Mna nna mageke ya kulonga na nyuwe. Weyuko wageke mwa nyuwe wakutimila mahinizo ya Balaamu, yehe amhinize Balaki kuwatenda want'hu wa Izilaeli wadamanye wavu, naho wadye nk'hande za nt'hambiko zilavilwe mahili hamwenga na kudamanye uhabwasi. ¹⁵ Naho una want'hu wakutimila mahinizo ya Wanikolai. ¹⁶ Elo kweiile, hunatendile ivo, nasun-guza kwiza kwako, no kutoana na awo want'hu kwa bamba dikutwa kosekose dyo mnomu wangu.

¹⁷ “Mta magutwi eve vedi ayo Muye akulonga ne di-fyo dya wahuwila wa Kilisito!

“Naho mnt'hu yeyose mhumi nenimwink'he ink'hande ifisigwe ikwitangwa mana. Naho nen-imwink'he iwe ding'aile naho mnanga mwe idyo diiwe ding'aile diwandikwa zina hya naho hakuli adimanyize mna ni wadya du akudihokela.

Ulosi kwa Tiatila

¹⁸ “Umwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu we di-fyo dya wahuwila wa Kilisito ukwo Tiatila kugamba,

“Uno nuwo ulosi wa mwana ywa Mnungu, uyo andile na meso enga moto ukulimbija, viga vakwe navo vandaga enga shaba isunt'higwe vitendese enga yokigwa mwe dikawa dyo moto. ¹⁹ Himanya undima wako yose. No lukunde lwako no mhuwi wako no undima wako no kufinyiliza kwako. Ivi haluse weye wadamanya vedi mna hiyo enga viya nk'hongo. ²⁰ Mna nna mbuli huunga hugambile, weye wamzumila yudya mvele Yezebeli yehe akuketanga mlotezi, uyo akuwahiniza na kuwadant'hiliza wandima wangu wadamanye uhabwasi no kudya nk'hande zilavigwe nt'hambiko kwa mahili. ²¹ Himwin'ka lupisi lwa kweiila, mna hakuunga kweiila kwo uhabwasi wakwe. ²² Tegeleza! Haluse nenimtende ande mnyonge yehe na wose wakudamanya uhabwasi nawabwiilwe ni masulumizo yatendese uveva hawana kweiile udamanyi wawe. ²³ Naho neniwakome wadya wakumtimila, niho mafyo ya wahuwila wa Kilisito wamanye kugamba miye ni miye hupelemba mioyo na fanyanyi za want'hu, name nenimilhe kila yumwenga viligane no udamanyi wakwe.

²⁴ “Mna nawagambila nyuwe watuhu uko Tiatila, wowose heweina mahinizo ayo, hewemanyize kinyele cha Mwavu, enga viya wakulonga, heniwauze naho mbuli nt'huhu yeyose mwa nyuwe. ²⁵ Tozeseni kiya mnanacho, kubula aho nenize. ²⁶ Naho mhumi, na yudya akugendeela kuzumila mbuli izo niwagambile kudamanya kubula kwo uheelo, nenimwink'he udahi wa kulongoza want'hu we ziisi, ²⁷ naye naawadime kwa ngoda ya chuma, na kutulatila enga vint'hu va ulongo vikutulika. ²⁸ Enga ivo miye nihokele kwa Tate, name nenimwink'he idya int'hondo ya macheelwa.

²⁹ “Mta magutwi eve vedi ayo muye akuwagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito!

Ulosi kwe difyo dya wahuwila wa Kilisito wa Salidi

3 “Umwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito ukwo Salidi kugamba,

“Aya nayo yakulongwa ni yudya mta miuye mfungate ya Mnungu, hamwenga ne zint'hondo mfungate. Himanya udamanyi wako, naho kumanyika enga umgima mna kumbe kubanika! ² Hake zinduka, uzitende zitoge mbuli zisigale, izo zihagihni no kubanika, kwaviya hione kugamba udamanyi wako ukint'ha hameso ha Mnungu ywangu. ³ Elo ukumbukile yadya uhinizwe hamwenga na yadya wivile, naho kweiile wavu wako. Hunandile meso, nenize kwako enga mbavi, naho houmanyane mbwitu lupisi nenizile kukusengela. ⁴ Mna weyuko wageke ukwo Salidi hewegeile usavu zisuke zawe. Awo nekigendanye hamwenga na miye wakanada wavala suke zing'aile kwaviya wawagilwa kunda ivo. ⁵ Mhumi naavikwe suke zing'aile, name hikudiusa dizina dyakwe mbwitu mwe kitabu cho ugima, naho nenimgombe hameso ha Tate na hameso ya watumigwa wakwe wa kwe mbingu kugamba ywangu.

⁶ “Mta magutwi eve vedi ayo Muye akuyagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito!

Ulosi kwe difyo dya wahuwila wa Fidalelifa

⁷ “Umwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito ukwo Filadelfia kugamba,

“Ulosi uno walawa kwa yehe akukile naho mkindedi uyo mta ink'homoelo ya Daudi, akukomola haheina akudaha kuvugala, naho akuvugala haheina akudaha kukomola. ⁸ Hiyamanya udamanyi wako. Kaula, hikwikila mnango ukomolwe hameso hako, naho hahali akudaha kuuvugala. Himanya una ludole ludodo mna kuitoza imbuli yangu, naho hudilemele dizina dyangu. ⁹ Kaula, neniwegale want'hu we difyo dya Mwavu kwako, wadya wakukegamba Wayahudi mna hiyo ivo, mna walonga udant'hi. Neniwegale kwako nokuwatawafunamize mitwi yawe heviga hako, niho nawamanye kugamba miye name hikuunga.

¹⁰ Kwaviya weye kuitoza imbuli yo kufinyiliza, miye nohwamile mwo lupisi lwa makunt'ho yakwiza mwe isi yose, mwo lupisi lwo kugezigwa kwa want'hu wose.

¹¹ Nasunguza kwiza kwako! Elo tozesa icho unanacho vileke mnt'hu yeyose asekuhoka nt'hunyo yako.

¹² Mhumi nenimtende ande mikola mwe nyumba ya Mnungu ywangu naho aungwa asekuhoka umwo eli. Mnanga mwake neniwandike zina dya Mnungu ywangu ne dizina dyo mzi wa Mnungu ywangu, Yelusalemu imp'ya, mzi uduya ukuunga useele kulawa kwe mbingu kwa Mnungu ywangu. Naho neniwandike mnanga mwake zina dyangu idihya.

¹³ “Mta magutwi eve vedi ayo Muye akuwagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito!

Ulosi kwe difyo dya wahuwila wa Loadikia

¹⁴ “Umwandikile mtumigwa ywa kwe mbingu ywe difyo dya wahuwila wa Kilisito ukwo Laodekia kugamba.

“Aya nayo yakulongwa ni yudya Amina, muwona mhuiilwa naho ywe kindedi, chotoko che viumbwa va Mnungu. ¹⁵ Himanya mbuli zako zose! Himanya kugamba weye hwi mph'eho naho hegu hwi moto, nevinda vedi wandile umph'eho hegu moto. ¹⁶ Elo kwaviya ulufufunk'honde, nuko kugamba hwi mp'heho naho hwi moto, ni hagihi kukutahika ufose mwo mnomu wangu. ¹⁷ Kwaviya wakegamba weye wi mgoli naho unanavo vose viya ukuunga. Mna humanyize kugamba weye wi mnt'hu ywa kinyulu naho mnt'hu ywa kituletule naho umkiwa naho wi nt'hunt'hu naho wikimbwigili! ¹⁸ Nakulangiliza ugule zahabu kwangu, zahabu isunt'higwe mwo moto, vileke unde mgoli. Naho ugule suke zing'aile uvale usekunda kimbwigili. Naho nakulangiliza ugule miti ugele mwa meso yako vileke uone. ¹⁹ Miye nawakanya no kuwagola wose wadya huwanga. Elo kweiile uwavu wako kwa moyo wako wose. ²⁰ Tegeleza! Hikimala mwo mnango nagamba kuno, mnt'hu yeyose uveva akomola mnango, neningile kwakwe naho nenidye nae yehe nae naadye na miye. ²¹ Akuunga ande mhumi nekikalanye mwo ukalo wangu we kiseuta, enga viya

miye nindile mhumi niyo nekala hamwenga na Tate mwo ukalo wakwe we kiseuta.

²²“Mta magutwi eve vedi ayo Muye akuyagambila mafyo ya wahuwila wa Kilisito!”

Uviki wa kwe mbingu

4 Niyo naona naho, mnango ukomolwe kwe mbingu naho nehiva izwi diya nadiivaga aho nk'hongo dyandile enga izwi dya gunda, dyandile dikanigamba, “So uku hulagise yadya yakuunga yalaile umwo yanajika aya.” ² Aaho nehitozigwa ni Muye, naonaga fumbi dya kiseuta diikwa kudya kwe mbingu naho kwandaga na yumwenga ekalaga he difumbi dya kiseuta. ³ Naho yehe ekale he diya difumbi ang'alaga enga iwe dyedi dikwitangwa yasipi na kaneliani. Luta mwasi lung'aile enga iwe dyedi dikwitangwa amalodi lwazungulukaga he diya difumbi dye kiseuta. ⁴ Naho kwandaga na mafumbi matuhu milongo miidi na mane yazunguluke idyo difumbi dye kiseuta, kwandaga na wadala milongo miidi na wane wekale mwe ayo mafumbi, awo wavalaga suke zing'aile hamwenga na taji ze zahabu. ⁵ Mwe mafumbi yadya ya kiseuta mwalawaga lumwemwe na mtint'hilo hamwenga na lukuwa. Naho kwandaga na magala mfungate va moto vandaga halongole he difumbi dya kiseuta. Iyo vandaga ni miuye mfungate ya Mnungu. ⁶ Naho kulongole kwe difumbi idyo dya kiseuta kwandaga na kint'hu nekikaoneka enga bahali ye kioo yang'alisiga enga iwe dikupulika.

Naho na diya difumbi dya kiseuta hadya hagati nedizungulukwa t'hendelo zose na viumbwa vine vina ugima vandaga vigubikwa na meso mwili mgima kunyuma na kulongole. ⁷ Kiumbwa cha nk'hongo andaga enga simba, cha kaidi enga jeku, kiumbwa cha katatu chandaga na futa ya mnt'hu, kiumbwa cha kane chandaga enga mp'hungu dikupuluka. ⁸ Kila yumwenga mwe wadya wata ugima wane andaga na mawawa mtandatu yamemile meso, kundani na kuse. Haheina kuhumula kilo na msi wakakema wila,

“Akukile, Akukile, niye Zumbe Mnungu mta udahi, andagaga uuko naho eyaho, naho akuunga eze.”

⁹ Viya viumbwa vine ivi ugima umwo vandile vikakema wila wa kumwink'ha ukulu na kumtunya no kumtologa Mnungu yudya ekalaga mwe difumbi dye kiseuta uyo akwikala ulu na ulu, ¹⁰ wadya wadala milongo miidi na wane nawafunamiza mitwi yawe kubula hasi halongole ya yudya akwikala kulanga he difumbi dya kiseuta, wakamvika uyo akwikala mgima ulu na ulu. Wakaduula taji zawe halongole he difumbi dya kiseuta wakagamba,

¹¹ “Kuwagilwa weye Zumbe ywetu na Mnungu ywetu, kuhokela ukulu na nt'hunyo, na ludole.

Kwaviya ni weye uumbile vint'hu vose, naho kwa kuunga kwako kuvitenda vinde naho niyo vaumbwa.”

Ikitabu na Mwanangoto

5 Naho namuonaga yudya ekale mwe difumbi dya kiseuta mwo mkono wo kulume katoza kitabu kiwandikwe kosekose, naho kigeligwa maduha mfungate. ² Niyo naona mtumigwa ywa kwe mbingu mta udahi mkulu, akabilikiza kwa izwi kulu, “Niani awagilwe kunamatula maduha aya no kukigubula ikitabu?” ³ Mna hakwandile na yeyose ukwo kwe mbingu na kwe isi na hasi ye isi adahaga kugubula kitabu hegu kukikaula mndani. ⁴ Niyo nailisa kwa usungu kwaviya hakwandile mnt'hu aoneke kuwagilwa kugubula ikitabu na kukaula mndani mwakwe. ⁵ Niyo yumwenga mwe wadya wadala anigamba, “Usekuila. Kaula, simba ywa kabila dya Yuda, ywo lukolo lwa Daudi, niye mhumi, naho yehe niye akudaha kunamatula yadya maduha mfungate no kukigubula kiya kitabu.”

⁶ Niyo naona Mwanangoto kakimala hadya hagati he difumbi dya kiseuta andaga enga kachinjigwa, azungulukwe ni viya viumbwa ivi gima vine na wadya wadala. Andaga na mp'hembe mfungate hamwenga na meso mfungate, iyo niyo miuye mfungate ya Mnungu itumigwe mwe isi yose. ⁷ Mwanangoto agendaga kukiguha kiya kitabu mwo mkono wakwe wo kulume wa yudya ekale mwe difumbi diya dya kiseuta. ⁸ Eze akiguhe kiya ikitabu, viya viumbwa ivi ugima vine hamwenga na wadya wadala milongo miidi na wane wakefunamizaga mitwi yawe kubula hasi hameso ha Mwanangoto naho kila yumwenga andaga na sindamgunda hamwenga na viziga va zahabu vimemile ubani. Uwo vandaga ni malombezo ya want'hu wa Mnungu. ⁹ Niyo watula wila wakagamba, “Kuwagilwa weye kukiguha kitabu, no kukigubula maduha vakwe.

Kwaviya nokuchinjigwa, naho kwa sakame yako kumkomboela Mnungu want'hu mwe makabila na milosi yose na want'hu na isi zose.

¹⁰ Kuwatenda kunda maseuta na walava nt'hambiko kwa ndima ya Mnungu ywetu, naho nawaikaile isi.”

¹¹ Umwo nandile hakaula niyo neva izwi dya watumigwa wa kwe mbingu wabindile wingi, wazunguluke difumbi dye kiseuta, na wadya viumbwa wata ugima na wadya wadala, ¹² naho nawakakema kwa izwi kulu, “Mwanangoto uchinjigwe, kawagilwa kuhokela ludole na ugoli na ubala na udahi, nt'hunyo no ukulu na nt'hogola!”

¹³ Niyo neva kila kiumbwa kwe mbingu, na mwe isi na hasi ye isi hamwenga na mwe bahali, heiyee, naho viumbwa vyose vimwe isi yose vikagamba,

“Kwa yudya ekale mwe difumbi dye Useuta hamwenga na Mwanangoto,

Uvikilwa na nt'hunyo no ukulu no udahi vinde kwakwe ulu na ulu!”

¹⁴Viya viumbwa ivine ivi ugima niyo vagamba, "Taile!" Niyo wadya wadala wafunamiza mitwi yawe hasi no kuvika.

Mwanangoto ayabendula maduha

6 Niyo namuona Mwanangoto akabendula duha dimwenga mwe maduha yadya mfungate, niyo neva yumwenga mwe viya viumbwa ivine akalanga kwa izwi enga lukuwa kikagamba, "So!" ²Naho nehikaula niyo naona falasi ing'aile, naho yudya aikaile nakatoza uta. Naho nakenk'higwa taji, andaga mhumi naho agendeela kunda mhumi.

³Niyo Mwanangoto abendula duha dya kaidi, niyo neva yudya kiumbwa mta ugima wa kaidi akagamba, "So!" ⁴Niyo falasi nt'huhu ink'hundu gu yafosa kuse. Yudya akuilongoza nakenk'higwa udahi kuusa utondowazi mwe isi vileke want'hu wachinjane. Niyo enk'higwa bamba kulu.

⁵Niyo Mwanangoto abendula duha dya katatu, niyo neva kiya kiumbwa cha katatu kino ugima kikanigamba, "So!" Nize nikaule niyo naona falasi nt'hitu, yudya akuilongoza atozaga kihimilo mwo mkono. ⁶Niyo neva enga izwi dikulawa mwe viya viumbwa vine ivi ugima dikagamba, "mp'hishi ya ngano kwa maliho ya zuwa dimwenga, hamwenga na mp'hishi nt'hatu za shayili kwa dinali imwenga. Mna usekubananga mavuta ne divai!"

⁷Niyo Mwanangoto abendula duha dya kane, niyo neva kiya kiumbwa cha kane kino ugima kiketanga, "So!" ⁸Nakaulaga niyo naona falasi ya luivu, yudya akuilongoza etangagwa File, naho naakatimilwa ni isi ya wafile, niyo wenk'higwa udahi mwe lobo ya want'hu we isi vileke wawakome kwa nk'hondo na sala na maine hamwenga na makala ya kwe mbago.

⁹Mwanangoto niyo abendula duha dya shano, hadya hasi he kilingo cha kumvika Mnungu naonaga miuye ya wadya wachinjigwe kwaviya nawakabilikiza Mbuli Yedi ya Mnungu, naho nawanda wahuwilwa mwo uwona wawe. ¹⁰Nawakaila kwa usungu kwa izwi kulu wakagamba, "Zumbe, ukukile naho mkindedi. Nowize ini uwalahe want'hu wakwikala mwe isi no kuwasengela kulihiza kwa kukikoma suwe?" ¹¹Kila yumwenga ywawe enk'hagwa nk'hazu ing'aile, naho nawagambigwa wagojele lupisi ludodo kubula aho ukuunga ukint'he uwazilo wa wandima weyawe hamwenga na wandugu zawe wakuunga wakomigwe enga viya wakomigwe woho.

¹²Niyo naona Mwanangoto akabendula duha dya mtandatu, naho handaga na kisingisa kikulu, zuwa niyo dyanda enga gunia titu, mnenge wose nao niyo wanda wink'hundu gu. ¹³Nt'hondo nazo za mwo ulanga niyo zagwa mwe isi, enga nk'huyu zandile zikei kutoga yakugwa kulawa mwe diziti dyakwe dikasingiswa ni nk'hung'unt'ho. ¹⁴Naho ulanga no utatuke vihande viidi enga kilago kikuzigwa, kila mnima nakila kisiwa nevisingiswa niyo vamoka. ¹⁵Niho maseuta wa mwe isi na want'hu wakulu wa mwe isi na wakulu wa watawani na wagoli na wata ludole na kila mtumwa na

walekelwa, nawakefise woho wenye mgati mwe maiwe ya kwo mnima. ¹⁶Naho nawaigambe milima hamwenga na maiwe, "Kigweleni vileke mkifise kimnyilike yudya ekale mwe diya difumbi dyo useuta hamwenga na maya ya Mwanangoto. ¹⁷Kwaviya zuwa dya mank'huto dibula naho ni ani naadahe kuhona?"

Want'hu 144,000 wa Izilaeli wageligwe viwalo

7 Yeze yomboke ayo niyo naona watumigwa wa kwe mbingu wane wakimale mwe zimp'hembe zine ze isi, wakukindila nk'hungunt'ho ikulawa mwe zint'hendelo izo nne ze isi vileke ink'hung'unt'ho esekukung'unt'ha mwe isi na mwe bahali na mwe mti wowose. ²Niyo naona mtumigwa ywa kwe mbingu mtuhu akwiza kulawa ulailo wa zuwa andile na kiwalo cha Mnungu mta ugima. Niyo awetanga kwa izwi kulu wadya watumigwa awane wenk'higwe udahi wo kuibananga isi hamwenga ne bahali. ³Uyo mtumigwa ywa kwe mbingu niyo agamba, "Msekuibanaga isi na bahali hamwenga ne miti, mpaka kinde kugela viwalo mwe vihanga va wandima wa Mnungu ywetu." ⁴Hiva kugamba wadya waikigwe viwalo mwe vihanga wawe nawanda want'hu laki imwenga na milongo mine na kane kulawa mwe makabila yose ya wana wa Izilaeli, ⁵Mwe dikabila idyo dya Yuda weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo, mwe dikabila idyo dya Lubeni weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo, mwe dikabila idyo dya Gadi weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo. ⁶Mwe dikabila idyo dya Asheli weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili, mwe dikabila idyo dya Nafutali weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili, mwe dikabila idyo dya Manase weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili. ⁷Mwe dikabila idyo dya Simioni weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo, mwe dikabila idyo dya Lawi weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili, mwe dikabila idyo dya Isakali weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo. ⁸Mwe dikabila idyo dya Zabuloni weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo mwe dikabila dya Yusufu weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo, mwe dikabila idyo dya Benjamini weyuko want'hu milongo gana mlongo na mbili waikigwe viwalo.

Difyo kulu dya want'hu wakulawa kila isi

⁹Hamwenga na ayo hiona fyo kulu dya want'hu naho hakwandile na mnt'hu adahile kuwawaza, want'hu wa kila isi, na kabila na mp'huga na milosi, naho waki-mala hameso he difumbi dya kiseuta, na hameso ya Mwanangoto, wavaile nk'hazu zing'aile, naho wana matambi ye mitende mwe mikono yawe, ¹⁰Wakalonga kwa izwi kulu wakagamba, "Uyokozi una Mnungu ywetu, ekale mwe diya difumbi dye kiseuta na Mwanangoto!" ¹¹Watumigwa wose wa kwe mbingu nawakimala

kuzunguluka he diya difumbi dye kiseuta, hamwenga na wadala na viya viumbwa vine ivi ugima. Naho wafika madi no kufunamiza mitwi yawe hameso ya diya difumbi dye kiseuta, no kumvika Mnungu, ¹² wakagamba, "Taile, ukulu na nt'hogola na mizungu na nt'hunyo hamwenga na udahi na ludole, vina Mnungu ywetu ulo na ulo, Taile!"

¹³ Yumwenga mwa wadya wadala anizilaga niyo aniuza, "Want'hu awa wavikigwe nk'hazu zing'aile ni wahi naho walawa hii?"

¹⁴ Niyo namhitula, "Mkulu himanyize, mna weye wamanya,"

Niyo anigamba, "Awa ni wadya wahonile mwa yadya masulumizo makulu, naho wafuile zink'hazu zawe mwe sakame ya Mwanangoto no kuzitenda zinde zing'ala. ¹⁵ Nicho kilekile wakakimala hameso he difumbi dye kiseuta dya Mnungu, naho wamvika kilo na msi mwe nyumba yakwe ukwo kwe mbingu. Yudya akwikala mwe difumbi dye kiseuta naande nawo na kuwamila. ¹⁶ Hawaone sala hegu nk'hilu naho, zuwa nadyo hediwalikile naho, hegu zihuye ditendese.

¹⁷ Kwaviya Mwanangoto eli hagihhi na difumbi dye kiseuta dindile hadya hagati, naende mdimi ywawe, naho naawalongoze he n'choko ya mazi yo ugima. Naho Mnungu naawahanguse masozi yawe yose."

Duha dya mfungate

8 Aho Mwanangoto eze anamatule diduha dya mfungate, uko kwe mbingu kwandaga na kinyamaile kwa lupisi ludodo. ² Niyo nawaona wadya watumigwa mfungate wa kwe mbingu wakukimala hameso ha Mnungu, naho nawanda na nguli mfungate.

³ Mtumigwa mtuhu ywa kwe mbingu andaga na kazi-ga kakwe zahabu akimaalaga he nc'hanja ya kulavila nt'hambiko. Niyo enk'higwa ubani mwingi vileke auhanganye hamwenga na malombezo ya want'hu wa Mnungu wose mwe kilingo che zahabu cha kumvika Mnungu chandile hameso he difumbi dye kiseuta.

⁴ Umosi wo ubani udyana na malombezo ya want'hu wa Mnungu nevikwela kulanga hameso ha Mnungu, kulawa mwo mkono wa yudya mtumigwa ywa kwe mbingu. ⁵ Naho yudya mtumigwa ywa kwe mbingu niyo aguha kadya kaziga, niyo agela moto wa he kilingo cha kulavila nt'hambiko, niyo aduula mwe isi niyo kwalaila lukuwa na tint'hilo na lumwemwe na kisingisa.

Nguli mfungate

⁶ Niyo wadya watumigwa mfungate wa kwe mbingu wezile na nguli mfungate niyo wakeikila lumwe vileke watowe.

⁷ Mtumigwa ywa kwe mbingu ywa nk'hongo niyo atoa gunda dyakwe. Niyo kwalaila fula ya maiwe hamwenga na moto vihanganywe na sakame, vaduulagwa mwe isi. Imwenga ya nt'hatu ye isi yahyaga, naho imwenga ya nt'hatu ya maziti yahyaga, naho mani yose nayo yahyaga.

⁸ Mtumigwa ywa kwe mbingu wa kaidi niyo atowa digunda dyakwe. Kit'hu enga mnima mkulu ukukweela moto chaduulwa kwe bahali. Niyo imwenga kwa nt'hantu ye bahali yahituka sakame, ⁹ Imwenga kwa nt'hantu yaivo viumbwa vina ugima vikwikala mwe bahali vafaga, naho imwenga kwa nt'hatu ye zingalawa niyo zabanangwa.

¹⁰ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa katatu atowa nguli yakwe. Nt'hondo nk'hulu yandile ikaka enga lumuli niyo yagweela mwe imwenga ya nt'hatu ye mito hamwenga na mwa mazi yakuseela. ¹¹ Naho zina dye int'hondo iyo yetangwa, "Mumbula". Nuko kugamba usungu utendese. Imwenga ya nt'hatu ya mazi niyo yanda Yesungu. Want'hu wengi wafaga weze wanywe mazi ayo kwaviya yandaga Yesungu.

¹² Niyo naona mtumigwa ywa kwe mbingu ywa kane atowa nguli yakwe, imwenga ya katatu ye dizuwa no umnenge ne zint'hondo vose nevibanangwa, imwenga ya katatu yo ung'azi niyo yanda ziza. Imwenga ya katatu ya noms na nekilo niyo zanda ziza.

¹³ Umwo nandile hakaula niyo neva izwi dya mp'hungu ikapuluka kulanga vitendese, ikalonga kwa izwi kululu, "Hangi wenye, Hangi wenye, Hangi wenye want'hu wakwikala mwe isi kwa yadya maizwi matuhu ye zinguli zisigale za wadya watumigwa watatu wa kwe mbingu wakukeika lumwe wazitowe!"

9 Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa shano atowa inguli yakwe, niyo naona nt'hondo igwela kulawa kwe mbingu no kugwela kwe isi, naho niyo enk'higwa nk'homoelo yo mwina wo mnyongomela howina uheelo. ² It'hondo niyo yakomola mwina wo mnyongomela howina uheelo niyo mosi wakwela kulawa mwo mwina uwo, enga mosi ukulawa mwe dikawa kulu, udyana umosi niyo wagela lwiza mwe dizuwa no ulanga. ³ Sige niyo zalawa mwo udyana mosi niyo zagwa mwe isi naho nezink'higwa ludole enga ludole lwa visuse va mwe isi. ⁴ Niyo zagambigwa zisekubananga mani na miti yeyose hegu kint'hu chochose kikwani, mna ziwabanange want'hu wose wandile haweina viwalo va Mnungu mwe vihanga vawe. ⁵ Sige zigambigwa zisekuwakoma want'hu, mna ziwasulumize kwa lupisi lwa miezi mishano. Naho masulumizo ayo yandaga enga mnt'hu alumigwe ni kisuse. ⁶ Mwe mazuwa ayo want'hu nawaunge ukubanika mna hawabanike, file neiwanyilike.

⁷ Sige ziya zandaga enga falasi zikiilwe lumwe kwa nk'hondo, mwe mitwi yawe mwandaga na vint'hu vikale enga taji za zahabu, naho futa zawe zandaga enga futa za want'hu. ⁸ Naho zandaga na fili enga fili za wavele, meno yawe yandaga enga meno ya simba. ⁹ Mwe vifuwa vawe nomgubikwa na vint'hu enga valo dya chuma. Izwi dya mawawa yawe dyandaga enga tint'hilo dya magali yakuvutigwa ni falasi nyingi zikuguluka kwiita kwe nk'hondo. ¹⁰ Zandaga na mikila na miwa enga visuse wandaga na ludole mwe mikila yawe yo kuwaluma want'hu kwa lupisi lwa miezi mishano. ¹¹ Naho wananaye seuta ywawe, uyo ni mtumigwa ywo Mwavu, uyo niye mkulu ywa mnyon-

gomela howina uheelo, zina dyakwe kwa Kiibulania etangwa Abadoni, naho kwa Kigiliki etangwa, Apolioni, nuko kugamba, "Mkomi."

¹² Idya hangi wenye ya nk'hongo ilongigwe yomboka kale, kaula iyuko hangi wenye mbili zikwiza zikajika izi.

¹³ Mtumigwa ywa kwe mbingu ywa mtandatu atoaga inguli yakwe niyo neva izwi kulawa mwe vihembe ivine ve he kilingo cha kulavila nt'hambiko che zahabu chandile hameso ha Mnungu. ¹⁴ Izwi niyo dyamgamba yudya mtumigwa ywa kwe mbingu ywa mtandatu endile na nguli ikagamba, "Wakomoele watumigwa wa Mwavu wane wavugailwe hagihi no mto mkulu wa Fulati!" ¹⁵ Na wadya watumigwa wane wa Mwavu, waikilwe lumwe mwe sa iyo na zuwa na mnenge na mwaka, vileke wakome imwenga ya nt'hatu ya want'hu, niyo wakomoelwa. ¹⁶ Naho nehiva uwazilo wawe wadya wank'hondo wakweile falasi nawanda milioni magana mairi. ¹⁷ Naho ivi nivo nazonaga zifalasi ziya mwa maona. Wadya wandaga wekale mnanga wavalaga valo dya chuma mwe vifuwa wawe, zina langi zink'hundu engu moto na zabuluu engu ulanga na ya njano engu unga wa chola. Imitwi ye zifalasi izo neinda engu mitwi ya simba, na mwe milomo yawe kwalawa moto na mosi na chola. ¹⁸ Imwenga ya nt'hatu ya want'hu nawakomigwa na mavuma matatu ni udya umoto na umosi hamwenga na chola ilaile mwe milomo ye zifalasi. ¹⁹ Kwaviya ludole lwe zifalasi izo lumwe milomo yawe na mwe mikila yawe. Mikila yawe neioneka engu nyoka naho neinda na mitwi na izo nizo zikuwalumila awant'hu.

²⁰ Want'hu wadya wasigale hewekomigwe na moto na mosi na chola hawakweile kuvika mahili yawe wakedamanyile wenye, naho hawalekile kuvika zimp'hopo na mahili ya zahabu na ya masawa na ya shaba na ya maiwe na ya maziti heyekuona naho heyekwiva naho heiyee kugenda. ²¹ Want'hu wadya hawa kweile ukomi wawe na usai wawe no uhabwasi wawe no ubavi wawe.

Mtumigwa ywa kwe mbingu mta katabu

10 Niyo naona mtumigwa mtuhu ywa kwe mbingu mta udahi akaseela kulawa kulanga kwe mbingu. Kavikigwa vunde na utamwasi mwo mtwi wakwe, futa yakwe neinda engu zuwa, viga vakwe navo engu mikola ya moto. ² Mwo mkono wakwe andaga na katabu kagubulwe. Aikaga kiga chakwe cha kulume mwe bahali, kiga chakwe cha kumoso nacho aikaga mwe isi, ³ abongelaga kwa izwi kulu dyandaga engu mbumo we simba. Eze etange kwevikaga nk'huwa mfungate. ⁴ Zize zivike naungaga niwandike. Mna nevaga izwi kulawa kwe mbingu dikagamba, "Mbuli zilongigwe, ni kinyele use kuyawandika!"

⁵ Niyo yudya mtumigwa ywa kwe mbingu nimuwone akimale mwe bahali na mwe isi enula mkono wakwe wa kulume kuhingika kwe mbingu, ⁶ niyo akelisa kwa dizina dya Mnungu akwikala ulo na ulo, yehe aumbile mbingu ne isi ne bahali na vose vikwikala umwo. Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo agamba, "Hahande na

lupisi lwa kugoja naho. ⁷ Mna mwe mazuwa ayo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa mfungate eze ande hagihi kutoa nguli yakwe, Mnungu naatende yadya yakefisile yalaile viligane na ivo awabilikizaga wandima wakwe awo walotezi."

⁸ Niyo diya diizwi nivile kulawa kwe mbingu dyalonga namiye vituhu dikagamba, "Kaguhe kiya kitabu kigubulwe kimwo mkono wa mtumigwa ywa kwe mbingu akimale mwe bahali na mwe isi."

⁹ Ivo naitaga kwa mtumigwa ywa kwe mbingu no kumgamba anink'he katabu. Niyo anigamba, "Kaguhe, ukadye, nakande ke mwile mwo mnomo wako engu uki mna nakakugele usungu mwe inda yako."

¹⁰ Niyo naguha kadya katabu mwo mkono wa uyo mtumigwa ywa kwe mbingu niyo akadya, kandaga na mwiile engu uki, mna nize nikamele, niyo naona usungu mwe zinda zangu. ¹¹ Niyo wanigamba, "Waungigwa ulonge ulosi wa Mnungu naho kwa want'hu wengi, isi zose ne milosi hamwenga na kwa maseuta wengi."

Waona waidi

11 Niyo nenk'higwa dete engu ngoda ya kuhimila, niyo nagambigwa, "Ita ukaihime nyumba ya Mnungu hamwenga ne kilingo cha kulavila nt'hambiko na kuwawaza want'hu wakuvika mwe nyumba ya Mnungu. ² Mna unase uhime hant'hu ha kuse ye nyumba ya Mnungu, kwaviya wenk'higwa want'hu hi wayahudi vileke waujatangize mzi ukukile kwa lupisi lwa miezi milongo mine na miidi. ³ Neniwenk'he udahi walotezi wangu waidi wakanda wavala magunia, nawo nawabilikize mbuli yedi ya Mnungu kwa mazuwa 1,260."

⁴ Awo waona waidi ni vinala viidi va mizaituni vikukimale hameso ha Zumbe ywe isi. ⁵ Mnt'hu yeyose anaunga kuwalumiza, moto naulawe mwe milomo yawe na kuwalumiza wank'hondo wawe, naho kila akuunga ageze ivo nivo ikumuwigila kukomwa. ⁶ Awo wananawo udahi wa kuvugala zimbingu vileke fula isekunya mwa mazuwa yadya walava ulotezi. Naho wana udahi wa kuhitula mazi kunda sakame, no udahi wakuitowa isi kwa makunt'ho yoyose wakuunga woho.

⁷ Wanajika kubilikiza mbuli yedi ya Mnungu, diya dikala dikulawa kwo mnyongomela howina uheelo neditowane nawo, naho nediwahume na kuwakoma. ⁸ Vimba wawe nevilambale mwe sila yo mzi mkulu, kwa ulosi we kilotezi ukwitangwa Sodoma hegu Misili, naho aho niho Zumbe ywawe awambagwa. ⁹ Want'hu kulawa kila isi na makabila na milosi na mp'huga, nawakaule vimba wawe mazuwa matatu na nusu, naho hawazumile vimba ivo vimoswe. ¹⁰ Mna want'hu wakwikala mwe isi nawande na kinyemi kwa mbuli ye file ya waona waidi. Nawenk'hane mageleko woho kwa woho, kwaviya wadya walotezi waidi nawaka wasulumizisa want'hu wakwikala mwe isi. ¹¹ Mwe mazuwa matatu na nusu, nawengilwa ni Muye wo ugima kulawa kwa Mnungu, vimba ivo niyo wakimala, niyo wogofi mkulu wawengila wadya nawaka wakaula.

¹² Niyo wadya walotezi waidi weva izwi kulu dikulawa

kwe Mbingu dikagamba, "Kweleni uku!" Niyo wakwela kwe mbingu wakazungulukwa ni vunde, iviya wank'hondo wawe wakawakaula. ¹³ Mwo lupisi uludya halailaga kisingisa kikulu mwe isi, imwenga yo mlongo yo mzi niyo yagwa, wabanikaga want'hu wakubula mlongo magana mfungate. Want'hu wasigale wogohaga niyo wamwink'ha Mnungu ywa kwe mbingu uku-lu.

¹⁴ Idya hangi wenye ya kaidi nehalonga yomboka, kaula, hangi wenye ya katatu ihagihiki kwiza.

Nguli ya mfungate

¹⁵ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa mfungate atoa nguli yakwe, niyo kwanda na izwi kulu uko kwe mbingu dikagamba, "Useuta wa mwe isi unda wa Zumbe ywetu na yudya asagulwe kunda mlokozi, naho naasigale kunda Seuta ulo na ulo!" ¹⁶ Niyo wadya wadala milongo miidi na wane wekale ha mafumbi ye kiseuta, na hameso ha Mnungu nawakafika madi nokufunamiza imitwi yawe hasi wakamvika Mnungu, ¹⁷ wakagamba,

"Chakutogola Zumbe Mnungu Mta Udahi, weye wiyaho naho nokunda aho!

Kwaviya kulagisa udahi wako mkulu naho kukonga kulongoza.

¹⁸ Want'hu we ziisi wengilwa ni maya, Mna maya yako yabula,

no lupisi lwa kusengela wadya wabanike.

Lupisi lubula lwa kuwaliha watumwa wako na walotezi na want'hu wa Mnungu

hamwenga na want'hu wose wandile wakukwiva, woseni wabeligwe na wanant'hogola no lupisi lwa wadya wakuibananga isi!" ¹⁹ Niyo nyumba ya Mnungu ya uko kwe mbingu yakomolwa, disanduku dye ndagano yakwe niyo dyaoneka mndani mwakwe, naho kwandaga na lumwemwe na mitint'hiilo, na lukuwa na kisingisa hamwenga na fula nk'hulu ya maiwe.

Mvele ne dizoka dikulu

12 Niyo kilagiso chakwehela chaoneka kwe mbingu. Na handa na mvele avikile zuwa naho andaga na mnenge mwe viga vakwe hamwenga ne taji ye zint'hondo mlongo na mbili mwo mtwi wakwe. ² Mvele yudya andaga mbovu naho andaga akaguta kwo usungu wo kwingila nyumba.

³ Niyo halaila kilagiso kituhu kwe mbingu. Handaga na zoka kulu dink'hundu dyandile na mitwi mfungate na mahembe mlongo hamwenga na taji ze kiseuta mfungate mwe mitwi yakwe. ⁴ Naho mkila wakwe wabulumula imwenga ya nt'hatu ye zint'hondo za kwe mbingu nakuzidula kwe isi. Niyo idizoka dyakimala kulongole kwa yudya mvele vileke dimmele yudya mwana aho akelekwa. ⁵ Niyo eleka mwana kilume aikilwe lumwe kulongoza si zose kwa ngoda ye kilama. Na yudya mwana niyo aguhigwa kwa Mnungu he difumbi dya Mnungu dye kiseuta. ⁶ Mvele yudya niyo anyilikila kwe nyika, hant'hu aikilwe lumwe ni Mnungu,

vileke aleligwe kwa mazuwa mlongo na magana maidi na milongo mtandatu.

⁷ Niyo kwalaila nk'hondo kwe mbingu, mtumigwa mkulu ywa kwe mbingu Mikaeli hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu watuhu watoanaga ne dizoka diya dikulu hamwenga na wandima wakwe. ⁸ Mna diya dizoka niyo dyahumwa hamwenga na wandima wakwe, niyo waguluswa uko kwe mbingu. ⁹ Ivo zoka diya dikulu niyo dyaguluswa. Dyoho ni diya dizoka dya kale dikwitangwa Mwavu hegu Mwavu, dikuwadant'hiliza want'hu wose we mwe si zose. Niyo dyaduulwa mwe isi hamwenga na wandima wakwe.

¹⁰ Niyo neva izwi kulu kulawa kwe mbingu dikagamba, "Haluse uyokozi no ludole no useuta wa Mnungu ywetu, na udahi wa yudya asagulwe kunda mlokozi vibula. Kwaviya yudya naakakimala kwa Mnungu ywetu na kuwalongeleza wandugu zetu hameso ha Mnungu ywetu kilo na msi kaduulwa hasi. ¹¹ Wandugu zetu, waihuma ink'hondo kwa sakame ya Mwanangoto na kwa uwona wawe, naho hawauungise wikazi wawe hant'hu niyo wazumila kubanika. ¹² Na ivo yangeni, nyuwe mbingu na nyose mkwikala umo. Naho hangi nyuwe wenye mkwikala mwe isi na mwe bahali kwaviya yudya Mwavu kaselezwa kwenyu, naye kaihiswa kwaviya kamanya lupisi lwakwe lusigale luguhi."

¹³ Zoka dize dione diduulwa mwe isi niyo dyakonga kumgulusa yudya mvele eleke mwana kilume. ¹⁴ Mna yudya mvele niyo enk'higwa mawawa maidi ya mp'hungu nk'hulu vileke anyilikile hant'hu aikilwe lumwe kwe nyika, kudia akuleligwa kwa lupisi lwa myaka mitatu na nusu, no kunda hale na diya dizoka. ¹⁵ Diya dizoka dikulu niyo dyatahika mazi mengi engao lao kunyuma kwa yudya mvele vileke akubigwe ni yadya mazi. ¹⁶ Mna isi niyo yamwambiza yudya mvele, isi niyo yagubula engao mnomo na kumela diya dilao dya mazi yalaile kwe mlomo wa diya dizoka. ¹⁷ Zoka niyo dyamwiihiya yudya mvele niyo dyaita vileke dikatoane na cheleko cha yudya mvele wasigale, wadya nawo wakutoza sigilizi za Mnungu na wadya wahuwiligwe mwe uwona wa Yesu. ¹⁸ Naho dizoka diya niyo dyakimala mnk'handu ye bahali.

Makala maidi

13 Naho naonaga kala dikakwela kulawa mwe bahali, dyandaga na mp'hembe mlongo. Mwe zimp'hembe zakwe mwandaga na taji za kiseuta mlongo, naho mwe mitwi yakwe mwandaga na mazina ya kumhomola Mnungu. ² Idikala dyandaga engao sui mna viga vakwe vandaga engao viga va sangalugembe naho mnomo wakwe naukaoneka engao mnomo wa simba. Diya dizoka dyadink'haga ludole diya dikala hamwenga ne difumbi dye kiseuta no udahi mkulu. ³ Mtwi umwenga we dikala diya nouoneka engao wandaga ugelwa nk'hwenge ya kutisa, mna idya ink'hwenge neihona. Want'hu wose we isi yose naweehelwa no kuditimila dikala diya. ⁴ Want'hu niyo wadivika idizoka diya kwaviya dink'hiza udahi wakwe kwe

diya dikala. Naho nawadivika dikala wakagamba, “Niani enga idikala idi? Niani akudaha kutoana nadyo?”

⁵ Dikala dyalekelagwa kulonga mbuli za weduvi na kumhomola Mnungu, nedink'higwa udahi wa mazuwa wa miezi milongo na miidi. ⁶ Dyakongaga kumhomola Mnungu ne dizina dyakwe na hant'hu hakwe akwikala, hamwenga na wose wakwikala kwe mbingu.

⁷ Nedilekelwa kudamanya k'hondo na want'hu wa Mnungu naho niyo dya wahuma. Dyenk'hagwa udahi kwa kila kabila na si na milosi na kila nk'holo.

⁸ Want'hu wose wakwikala mwe isi nawadivike dikala, mna hiyo wadya wawandikagwa mwe kitabu cho ugi-ma cha Mwanangoto achinjigwe, kukongela aho isi yandaga ikei kuumbwa,

Dyakongaga kumligita Mnungu ne dizina dyakwe na hant'hu hakwe akwikala na wadya wakwikala kwe mbingu. ⁹ “Mta magutwi yo kwivila eve! ¹⁰ Yeyose aikilwe kutahigwa naatahigwe, aikilwe kukomwa kwa bamba, naakomigwe ne dibamba. Aha want'hu wa Mnungu waungwa kufinyiliza nokunda na mhuwi.”

¹¹ Niyo naona kala tuhu, dikalaila mwe isi, nedinda na mahembe maida enga ya mwanangoto, mna nedikalonga enga dizoka dikulu. ¹² Naho nedikadamanya ndima kwa udahi dyenk'hagwa ne dikala diya dya nk'hongo hant'hu ha dyoho. Nadyo nediwatenda want'hu we isi yose na wose vikwikala umwo kudivika dikala diya dya nk'hongo dyahonile ink'hwenge yakwe ikukoma. ¹³ Kala idi dya kaidi dyadamanya vihungi vakwehela, niyo dyatenda moto useele mwe isi kulawa kwe mbingu hameso ha want'hu. ¹⁴ Niyo awazaganya wose wakwikala mwe isi kwa vihungi, dyalekelagwa kudamanya hant'hu he dikala dya nk'hongo. Dyawagambaga wakwikala mwe isi wadamanye hili dye dikala diya dyasengagwa ne dibamba mna niyo dyanda gima. ¹⁵ Niyo dikala diya dyenk'higwa udahi wa kuditenda dya dihili dikehe naho dilonge no kuwatenda wadya wose hewedivikile dihili wakomigwe. ¹⁶ Dikala niyo dyatigiza want'hu wose, wakulu na wadodo na wakiwa na wagoli, watumwa na wadya walekelwa wagemigwe kiwalo mwe mikono yawe ya kulume hegu mwe vihanga vawe. ¹⁷ Hokunde na yeyose akuunga atage kint'hu chochose hegu kugula kint'hu chochose uneva hanandile ne kiwalo icho idyo ni dizina dye dikala hegu uwazilo ukukink'hanana hant'hu he dizina dyakwe.

¹⁸ Aha naho hakuungwa mizungu, mta ubala niye naadahe kuubunk'hula uwazilo we diya dikala. Kwaviya uwazilo uwo ni wa kimnt'hu. Naho uwazilo wenye ni magana mtandatu na milongo mtandatu na mtandatu.

Mwanangoto na want'hu wakwe

14 Nize nikaule naonaga Mwanangoto kakimala mwo Mnima wa Sayuni, akanda hamwenga na want'hu laki imwenga na mlongo magana mane na kane, wandaga ne dizina dyakwe na dya Ise yawandikwe mwe vihanga vawe. ² Niyo neva izwi kulawa kwe mbingu enga izwi dya bohelo, naho enga izwi dya

lukua lukulu. Izwi nadivaga dyandaga enga watoi wa masinda mgunda wakutowa masinda mgunda yawe.

³ Naho awo want'hu wandaga wakakema wila mhya hameso ye difumbi dye kiseuta na hameso yawe vi-umbwa wane wata ugima na hameso ya wadala. Hakwandile na yeyose adahile kuuhina uwila uwo mna ni wadya du gana dimwenga na milongo mine na kane alufu wakombolagwa mwe isi. ⁴ Awa ni wadya na zuwa hewekegeile usavu na wavele, awa wamtimila Mwanangoto kokose kudya akuita. Awa wakombolwa mwa want'hu wakanda enga malavo ya ulozo yatogile nk'hongo kuiva, kwa Mnungu na Mwanangoto.

⁵ Hawamanyize kulonga lulimi naho hawakukalalizwa.

Watumigwa wa kwe mbingu watatu

⁶ Niyo naona mtumigwa ywa kwe mbingu mtuhu akapawa mwe mbingu, akanda na Mbuli Yedi ya ulo na ulo, ya kuwabilikiza want'hu wa mwe isi, kwa want'hu wa kila isi na kabila na ulosi na kila nk'holo.

⁷ Niyo alonga kwa izwi kulu, “Mwogohe ukulu wa Mnungu na kumtunya, kwaviya lupisi lwakwe lwa kusengela lubula. Mvikenye yehe adamanye zimbingu na isi, bahali hamwenga na nc'hoko!”

⁸ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa kaidi amtimila yudya ywa nk'hongo, uku akagamba, “Ugwa, ugwa mzi udyo mkulu wa Babiloni, katenda want'hu wa si zose wanywe divai yakwe, divai ya kuungisa kwakwe uhabwasi!”

⁹ Mtumigwa ywa katatu ywa kwe mbingu awatimilaga awo waidi akalonga kwa izwi kulu, “Mnt'hu yeyeso akuunga afunamize mtwi wakwe hasi hameso ye idyo dikala ne dihili dyakwe, na kuhokela kiwalo mwe kihanga chakwe, hegu mwo mkono wakwe, ¹⁰ naye naanywe divai ya maya ya Mnungu idamanywe haheina kugeligwa mazi, mwe kikombe cha maya yakwe na kwiihiwa. Naasulumizwe kwa moto na maiwe ya chola ikulibuka, hameso ya watumigwa wa kwe mbingu na hameso ya Mwanangoto. ¹¹ Naho mosi wa moto ukuwasulumiza wakwela kwe mbingu ulo na ulo. Naho hawakuhumula kilo na msi, wadya nawakafunamila diya dikala hamwenga na dihili dyakwe, na kila ageligwe kiwalo che dizina dyakwe.”

¹² Kwa ivo, want'hu wa Mnungu wakutoza miko ya Mnungu na kumhuwila Yesu, waungigwa kufingiza.

¹³ Niyo neva izwi kulawa kwe mbingu dikagamba, “Wandika aya, wana kinyemi wose wakubanika wakamhuwila Zumbe kukongela ivi haluse!”

“Heiye!” Ivo, nivo Muye ywa Mnungu akulonga. “Nawenk'hwe kuhumula wakabinda makunt'ho yawe, kwaviya mbuli zo udamanyi wawe neziwatimile!”

Ulozo we isi

¹⁴ Nehikaula naho, niyo naona vunde ding'aile, kulanga kwe divunde idyo kuna yumwenga ekala enga Mwana Mnt'hu, naho nakavala taji ye zahabu mwo mtwi wakwe naho mwo mkono wakwe katoza hengo ikutwa. ¹⁵ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu mtuhu

keza akalaila kwe nyumba ya Mnungu, niyo agutila kwa izwi kulu kwa yudya ekale kwa mavunde akagamba, "Guha hengo yako uvune kwaviya lupisi lwo kuvuna lubula, ulozo we isi utoga!"¹⁶ Ivo yudya ekale mwe divunde niyo aduula hengo yakwe mnanga mwe isi, isi niyo yavunwa.

¹⁷ Niyo naona mtumigwa ywa kwe mbingu mtuhu akeza kulawa kwe nyumba ya Mnungu ukwo kwe mbingu, yehe naye andaga na hengo ikutwa.

¹⁸ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu mtuhu yudya andile no udahi wo moto eza kulawa kwe kilingo cha kulavila nt'mbiko. Niyo yudya mtumigwa ywa kwe mbingu andile na hengo ikutwa akabongela, akamgamba, "Yaha zizabibu za mwe isi ne hengo yako kwaviya zizabibu zakwe ziiva!"¹⁹ Niyo yudya mtumigwa ywa kwe mbingu niyo azegeta zizabibu ne hengo yakwe mwe isi, niyo azikupula hant'hu ho kujatangila divai dya maya makulu ya Mnungu.²⁰ Zizabibu nezi-jatangilwa hant'hu ho kujatangila divai handaga kuse yo mzi niyo sakame yalawaga hant'hu ho kuminyila yaseelaga utali ubuile mikono miidi kuita hasi na uhale wakwe ukubula maili magana maidi.

Makunt'ho mfungate yo kukomeleza kulawa kwa mtumigwa ywa kwe mbingu

15 Naho naonaga kilagiso kituhu kikulu kikwehela, kwandaga na watumigwa mfungate wa kwe mbingu watozaga makunt'ho ayo mtandatu ye nk'homelezo naho, kwa ayo maya ya Mnungu nayande yasila.

² Niyo naona kint'hu enga bahali ye kioo ihangane na moto, wadya wahumi walaile kwe dikala diya ne dihili dyakwe na kwe uwazilo we dizina dyakwe wakimalaga hant'handu ye idya bahali ye kioo watozile masinda mgunda wenk'higwe ni Mnungu,³ naho nawakakema wila wa Musa mtumwa ywa Mnungu no wila wa Mwanangoto wakagamba, "Weye Zumbe Mnungu mta udahi, udamanyi wako ni mkulu na wa kwehela! Seuta ywa si zose sila zako ni za kindedi na zikaka enga ivo zikuungwa kunda.

⁴ Zumbe niani hakukogoha na kuditogola dizina dyako?

Kwaviya weye wimkulu si zose nezize

na kufunamiza mitwi yawe kubula hasi hameso hako. Kwaviya udamanyi wako uwagile ukelaviliza kale."

⁵ Zeze yajike ayo naonaga Nyumba ya Mnungu, idyo nidyo Dihema dya uwona dikomolwa kwe mbingu.

⁶ Wadya watumigwa mfungate kwe mbingu wandile na makunt'ho yakutisa mfungate niyo weza kulawa kwe nyumba ya Mnungu wavaligwe suke zing'aile na zisunt'hike na zikumweka mweka, mwe vifuwa vawe nawavaligwa misipi ya zahabu.⁷ Niyo yumwenga mwe viumbwa vine wata ugima awenk'ha watumigwa wa kwe mbingu wadya mfungate nyiga ze zahabu, zimemile maya makulu ya Mnungu akwikala ulu na

ulu.⁸ Nyumba ya Mnungu niyo yamema mosi kulawa ukulu wa Mnungu no ludole lwakwe, naho hakwandile na yeyose adahile kwingila kundani kwe nyumba ya Mnungu kubula aho makunt'ho yakutisa mfungate kulawa kwa wadya watumigwa wa kwe mbingu mfungate yande yasila.

Nyiga za maya ya Mnungu

16 Niyo neva izwi kulu kulawa kwe nyumba ya Mnungu dikawagamba wadya watumigwa mfungate wa kwe mbingu, "kakupuleni mwe isi zinyiga mfungate za maya makulu ya Mnungu."

² Mtumigwa ywa kwe mbingu ywa nk'hongo agenda-ga kukupula nyiga yakwe mwe isi, niyo halaila ihu diihile kwa wadya wose wandile ne dihili dye diya dikala hamwenga na wadya nawakavika hameso ha diya kala.

³ Niyo mtumigwa ywa kaidi kakupula nyiga yakwe mwe bahali, mazi niyo yanda enga sakame ya mnt'hu abanike, niyo kila kina ugima kikwikala mwe bahali niyo chabanika.

⁴ Mtumigwa ywa kwe mbingu wa katatu niyo kakupula nyiga yakwe mwe mito na nch'hoko za mazi, niyo yose yanda sakame.⁵ Niyo neva mtumigwa ywa kwe mbingu akukimaila mazi akagamba, "Weye niwe ukudamanya yakwelela, weye wiyaho naho wandaga uuko. Weye niwe ukukile kwaviya kusengela si enga ivo viwagilwe.⁶ Kwaviya nawetila isakame ya walotezi ya want'hu wa Mnungu, naivo weye kuwenk'ha vileke wainywe, ivo nivo wawagilwe!"⁷ Niyo neva izwi kulawa kwe kilingo cha kulavila nt'hambiko dikagamba, "Zumbe Mnungu Mta udahi! Heiye, usengelo wako ni wa kindedi na wakudamanya yakwelela!"

⁸ Mtumigwa ywa kwe mbingu ywa kane niyo kakupula nyiga yakwe kwe dizuwa, niyo dyalekelwa kuwoka want'hu wose kwa zihuye dikoka.⁹ Want'hu niyo wahya kwa zihuye dikoka, niyo wadihomola dizina dya Mnungu Mta udahi mwa makunt'ho yadya. Naho hawakweiile uwavu wawe na kumwink'ha Mnungu ukulu wakwe.

¹⁰ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa shano kakupula nyiga yakwe mwo difumbi dye kiseuta we diya dikala. Ziza niyo dyasela mwo useuta we diya dikala, naho niyo want'hu wafunc'ha zinyimi zawe kwa usungu udywa waonaga,¹¹ naho niyo wamhomola Mnungu ywa kwe mbingu kwa udywa usungu nawakauona, na kwa maihu yawe, naho hawakweiile udamanyi wawe.

¹² Niyo mtumigwa ywa mtandatu kakupula nyiga yakwe mwo mto udywa mkulu ukwitangwa Fulati. Amazi ya udywa mto niyo yanyala uleke yeikile lumwe sila kwa maseuta wakulawa ulailo wa zuwa.¹³ Niyo naona miuye mitatu misavu yandaga enga majula. Umwenga walaga mwo mnomo we dizoka, imwenga ilawa mwo mnomo we diya dikala, imwenga nayo ilawa mwo mnomo wa yudya mlotezi wo lulimi.¹⁴ Iyo niyo miuye ye kimp'hepo ikudamanya vilagiso. Miuye iyo niyo ikuita kwa maseuta wose we ziisi vileke wawalunganye

kwa nk'hondo mwe dizuwa diya dya Mnungu Mta Udahi.

¹⁵ "Tegeleza! Neza enga mbavi! Ana kinyemi akwikala meso akavala zisuke zakwe anase kugenda kimbwigili na kukupata soni niyo want'hu wamuona!"

¹⁶ Miuye iyo yawaduganyaga maseuta we ziisi hamwenga, hant'hu hakwitangwa kwa Kiibulania Halimagedoni.

¹⁷ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu ywa mfungate akupula lwiga lwakwe mwo ulanga. Niyo izwi kulu dye-vika kulawa kwe difumbi dye kiseuta mwe nyumba ya Mnungu, dikagamba, "Idamanyika kale!" ¹⁸ Handaga na lumwemwe na matint'himo na nk'huwa, na kisingisa kikulu cha isi, naho ikisingisa icho hakinati kilaille kukongela aho isi yaumbagwa kwaivo chandaga kikulu. ¹⁹ Mzi mkulu niyo wakepanga hant'hu hatatu ye mizi yose ye isi niyo yabanika naho udyu mzi wa Babiloni niyo wakumbukilwa hameso ha Mnungu kunyewesigwa kikombe che divai ya maya makulu ya Mnungu. ²⁰ Visiwa vose niyo vadidimila, naho hakwaonekaga mnima wowose. ²¹ Naho fula nk'hulu ya maiwe makuku yazamile yakujink'ha kihimo cha kilo milongo mine kulawa kwe mbingu yawanyeelaga want'hu, niyo wamhomola Mnungu kwe dikunt'ho dikutisa diya dye fula ink'hulu ya maiwe, kwaviya kunt'ho idyo nedikulisa.

Pamp'he umkulu ne dikala

17 Mtumigwa ywa kwe mbingu yumwenga mwe wadya mfungate andaga ne zinyiga mfungate aniziilaga no kunigamba, "So uku vileke hulagise usengelo wa yudya pamp'he mkulu akwikala mnk'handu ya mazi mengi. ² Maseuta wengi we isi watenda uhabwasi na yehe. Na want'hu wa mwe isi wakolwa ni divai yo uhabwasi wakwe."

³ Niyo nehitozigwa ni Muye ywa Mnungu anigalaga kwe nyika. Uko namuonaga mvele ekale mnanga mwe dikala dink'hundu amemile mazina yakumhomola Mnungu, dikala dyandaga na mitwi mfungate hamwenga na mp'hembe mlongo. ⁴ Mvele yudya na kavala suke za zambalau na zink'hundu naho nakahambigwa kwa zahabu na vint'hu vidamanywe kwa maiwe ya utana utendese na usalu, naho andaga ne kikombe che zahabu mwo mkono wakwe kimemile mbuli zikwiihiza hamwenga na usavu wo uhabwasi wakwe. ⁵ Mwe kihanga cho uso wakwe mwawandikagwa dizina dye kinyele, "Babiloni Mkulu, mamiyawe dya mapamp'he ne zimbuli zikwiihiza za mwe isi." ⁶ Niyo namuwona yudya mvele kakolwa na sakame ya want'hu wa Mnungu hamwenga na sakame ya waona wa Yesu.

Nize nimuwone niyo neheleswa. ⁷ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo aniuza, "Nii kwehelwa? Nohugambile kinyele cha uyo mvele hamwenga na idi dikala dine mitwi mfungate na mahembe mfungate na yudya mvele ekale mnanga mwakwe. ⁸ Dikala diya udione dyandaga uuko, mna ivi haluse hadihali naho ivi haluse dyaunga dihagihi kulawa kwo mnyongomela

howiina uheelo no kuita ko ubanangi, wadya nawo wakwikala mwe isi wata mazina hayewandikwe mwe kitabu cho ugima kukongela aho isi yandaga ikei kumbigwa, nawehelwe wakeza kudiona diya idikala kwaviya dyandaga uuko naho ivi haluse hadihali mna nedize naho.

⁹ "Aho naho kuungwa mizungu no kukombaganya. Idya imitwi mfungate ni ngulu mfungate ziya ekaile yudya mvele, nayo ni maseuta mfungate, ¹⁰ washano mwa awo wabanangwa kale, yumwenga eyaho, naho umtuhu akei kwiza, naho akeza kwiza naaungwe kulongoza kwa lupisi luguhi du. ¹¹ Diya dikala dyandaga uuko naho ivi haluse hadikuli idyo nidyo dya mnane, naho dyoho ni dimwenga mwa wadya mfungate, nadyo nedikomigwe.

¹² "Yadya mahembe mlongo uyaone ni maseuta mlongo, naho wakei kukonga kulongoza, mna nawenk'higwe udahi kwa sa dimwenga du ne diya dikala. ¹³ Wose awa nawazumilana kwink'hiza ludole no udahi wawe kwe diya dikala. ¹⁴ Nawatoane na Mwanangoto, mna Mwanangoto hamwenga na wadya awetange na kuwasagula awo wahuwilwa, naawahume kwaviya Mwanangoto ni Zembe ywa mazumbe naho Seuta ywa maseuta."

¹⁵ Naho mtumigwa ywa kwe mbingu anigambaga, "Mazi ayo uyaone hadya akwikala yudya pamp'he, ni mafyo ya want'hu na si na nk'holo na milosi. ¹⁶ Yadya mahembe mlongo uyaone na diya dikala woho nawamwihiye yudya pamp'he naho nawaguhe kila kint'hu ananacho nakumwasa kimbwigili. Nawamdye nyama yakwe no kumwoka pele mwo moto. ¹⁷ Kwaviya Mnungu kagela mwe mioyo yawe kiya aungile kidamanywe kugamba wazumilane kudink'ha diya dikala useuta wawe kubula hadya alongile Mnungu yakelavilize.

¹⁸ "Naho yudya mvele umuwone ni udyu mzi mkulu, ukulongoza maseuta wose mwe isi."

Ukugwa kwa Babeli

18 Yeze yomboke ayo naonaga mtumigwa mtuhu ywa kwe mbingu akaseela kulawa kwe mbingu, mta udahi mkulu naho isi neing'azwa kwo ukulu wakwe. ² Abongeelelaga kwa izwi kulu akagamba, "Ugwa, Babiloni mkulu ugwa pele. Inda ukalo we zimp'hopo na gomela dya kila miuye iihile na chaila dya kila madege masavu heyekwelela. ³ Kwaviya want'hu we si zose zikolwa divai nk'hali yo kuungisa kwakwe uhabwasi. Maseuta we isi wakehabwasa naye, wakuchuza wanda wagoli kwa ludole lwo kumunk'wamunk'wa kwakwe."

⁴ Niyo neva izwi tuhu kulawa kwe mbingu dikagamaba, "Foseni mlaweni mwakwe nyuwe want'hu wangu! Msekunda ndala mwo uwavu wakwe, naho msekuhokela makunt'ho yakwe. ⁵ Kwaviya wavu wakwe ukeumbika kubula kwe mbingu, naho Mnungu akumbukila maihi yakwe.

⁶ Mtendeleni engu viya yehe awatendeleni nyuwe, mliheni nk'hanana mbili kwa yadya yose atendile. Naho mwe kikombe kiya ahanganyile divai yakwe mhanganyileni divai nk'hali nk'hanana mbili, kujink'ha idya awenk'hileni nyuwe.

⁷ Naho mwink'he masulumizo ne kinyulu viligane na viya naakaketogola na kukeunga, kwaviya naakagamba mwo moyo wakwe. 'Nalongoza engu seuta ywa kivele

Miye hiye mvele afiilwe ni mgosi, henione kinyulu!

⁸ Kwaivo makunt'ho nayeze zuwa dimwenga, file na kuhongeza na sala.

Naho yehe nookigwe pele nu moto kwaviya Zumbe Mnungu akusengela yehe ni mta udahi."

⁹ Wadya maseuta we ziisi wakehabwase na kukeb-wedeza hamwenga naye, nawaile na kuhongeza wanaona umosi wo kokigwa kwakwe. ¹⁰ Nawakimale hale kwa wogofi wa masulumizo yakwe, "Hangi wenye naho hangi wenye mzi udyu mkulu, Babeli, Mzi udyu wandile na ludole kwaviya mwe sa imwenga usengelo wako ubula!"

¹¹ Wachuuzi we isi nawaile na kunda na kinyulu kwaviya hakuli mnt'hu akugula uchuuzi wawe naho, ¹² vint'hu va zahabu na masawa na maiwe ya utana utendese na usalu wa lulu na suke zidamanywe kwa kitani na suke za zambalau na za halili na suke zink'hundu na viziti vose va mhemp'he na vint'hu vose vidamanywe kwa mahembe ya nt'hembo na vint'hu vidamanywe kwa maziti ya utana utendese na va shaba na va chuma na va maiwe, ¹³ mdalasini ne iliki no uvumba ne malihamu no ubani ne divai na mavuta yo mzeituni no unga wedi wa ngano ne ngano na ng'ombe na ngoto na falasi na magali yakukokotwa na watumwa na hata ugima wa want'hu. ¹⁴ "Viya nouka-munk'hilwa kunda navo vikufosa, vint'hu vose va utana utendese na vakukefenyela vaga houvione naho!"

¹⁵ Wadya wachuuzi wandaga wakadamanya uchuuzi we vint'hu ivo, wapataga ugoli kwakwe, nawakimale hale kwaviya nawakogoha ivo akusulumila. Nawaile na kunda na kinyulu, ¹⁶ wakagamba, "Hangi wenye naho hangi we wenye, umzi udyu mkulu! Noukavaligwa suke za kitani na zambalau na zink'hundu no kuhambwa kwa vint'hu vidamanywe kwa zahabu na vidamanywe kwa maiwe ya utana utendese na usalu wa lulu!

¹⁷ Kwaviya mwe sa imwenga ugoli wakwe wose waga!"

Walongoza ngalawa wose we zingalawa na want'hu wose wakagamba mwe bahali na wakudamanya ndima mwe ngalawa na wachuuzi wakuchuuza kwa sila ya bahali nawakimale hale, ¹⁸ Weze wauone umosi wo kuhya kwakwe, wagutilaga wakagamba, "Mzi wani ukudaha kuligana no mzi uno mkulu!" ¹⁹ Wakefilisilaga divumbi mwe mitwi yawe wakalagisa kunda na kinyulu wakagutila na kuhongeza wakagamba, "Hangi wenye mzi udyu mkulu hangi wenye, umwo want'hu wandaga na ngalawa mwe bahali wandaga wagoli kulawa

mwo ugoli wakwe. Kwa sa imwenga ugoli wakwe wose waga!"

²⁰ "Nyuwe mbingu, na want'hu wa Mnungu na we-gala ulosi wa Mnungu na walotezi wakwe indeni na kinyemi kwa yadya yakulaila mwo mzi uwo, kwaviya Mnungu kamsengela kwa yadya awatendeleni nyuwe!"

²¹ Mtumigwa ywa kwe mbingu yumwenga andaga mdahi enulaga iwe kulu dyandaga engu iwe dya kusagila, adiduula mwe bahali akagamba, "Ivi nivo umzi mkulu wa Babiloni ukuunga umoligwe pele, hauoneke naho. ²² Izwi dya watowa zeze na wakemi na watowa miluli na watowa magunda hedivike naho. Weye Babiloni mndani mwako haaoneke fundi yeyose mbwitu, hamwenga na izwi dya iwe dya kusagila hedivike naho kwako. ²³ Ung'azi we kimuli houoneke naho kwako, naho kwanga kwa wila wa ndoza hokwivike kwako mbwitu. Kwaviya wachuuzi wako wandaga ni want'hu wakula mwe isi, naho kwo usai kuwazaganya want'hu wose mwe si zose!"

²⁴ Mzi uwo wa Babiloni nousengelwe kwajili una masa ya sakame ya walotezi na sakame ya want'hu wa Mnungu na ya wose wachinjigwe mwe si zose.

19 Yeze yajike ayo nevaga izwi kulu engu izwi dya fyo kulu dya want'hu kwe mbingu dikagamba, "Zumbe atogolwe, uyokozi no ukulu no ludole vina Mnungu ywetu! ² Kwaviya usengelo wakwe ni wa kindedi na wa uwagilwa, kwaviya kumsengela yudya pamp'he mkulu aibalange isi kwa uhabwasi wakwe. Mnungu alihizaga kwaviya awakomaga wandima wakwe." ³ Walongaga naho wakagamba, "Zumbe atogolwe! Mosi wo moto ukuwoka udyu mzi wakwela kulanga ulo na ulo!" ⁴ Wadya wadala milongo miidi na kane na wadya wata ugima wane wakafunamiza mitwi yawe hasi no kumvika Mnungu akwikala mwe difumbi dye kiseuta wakagamba, "Taile, Mnungu atogolwe!"

Wila we ndoza ya Mwanangoto

⁵ Mwe difumbi dye kiseuta kwevikaga izwi dikagamba, "Nyuwe watumwa wakwe wose mtogoleni Mnungu ywetu, nyuwe mkumogoha, mkutunywa na hewekutunywa!" ⁶ Niyo neva izwi engu fyo kulu dya want'hu, naho engu izwi dya mazi mengi, naho engu izwi dya lukua lukali dikagamba, "Zumbe atogolwe kwaviya vint'hu vose ni va Zumbe Mnungu ywetu mta udahi.

⁷ Kinde na kinyemi no kwanga naho kimtunye Mnungu mta ukulu kwaviya ndoza ya Mwanangoto ibula naho mlombigwa kakeika lumwe. ⁸ Naho kalekelwa kuvala suke zidamanywe kwa nyuzi zing'aile." Suke izo zisunt'hike zing'aile ni udamanyi ukumwelela Mnungu ukudamanywa ni want'hu wa Mnungu.

⁹ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu anigamba, "Yawandike aya, kinyemi kina wadya walalikwe kwo ludyu lwe ndoza ya Mwanangoto." Naho niyo mtumigwa ywa kwe mbingu agendeela akagamba, "Izi ni mbuli za kindedi za Mnungu."

¹⁰ Miye name niyo nafika madi he viga vakwe vileke nifunamize mtwi wangu hasi hameso hakwe, mna niyo anigamba, "Usekutenda ivo, miye ni mtumwa

miyao du engu weye na wanduguzo, chose chalonga uwona mwa Yesu. Mvike Mnungu!”

Kwaviya want'hu wakulonga uwona mwa Yesu walongozwa ni Muye akuwalongoza walotezi.

Yudya akuilongoza ifalasi inga'ile

¹¹ Naonaga mbingu igubuka, naho kwandaga na falasi inga'ile naho yudya ekale mnanga mwakwe etangwa, Mhuwilwa na Mkindedi, naho akasengela want'hu no kutoana nk'hondo adamanya engu ivo vikuungwa. ¹² Naho meso yakwe nayanda engu lulija lwa moto, naho mwo mtwi wakwe mwandaga na taji nyingi za kiseuta, naho ana zina diwandikwe hedikumanywa ni mnt'hu yeyose ila yehe mwenye du. ¹³ Avalaga suke yatufikagwa mwe sakame, naho dizina dyakwe etangagwa “Mbuli ya Mnungu”. ¹⁴ Naho watoani wa kwe mbingu wandaga wavaligwa suke zisunt'hike zing'aile naho nt'hana, Awo wakweile falasi zing'aile. ¹⁵ Mwo mnomo wakwe mwandaga mkalawa bamba dikutwelesa, akuunga awatoele want'hu we isi. Naye naawalongoze kwa ngoda ya kilama, na kuminya zabibu mndani mwe kiminyilo kimemile maya makulu ya Mnungu Mta Udahi. ¹⁶ Naho ana zina diwandikwe mwe suke yakwe na mwe diwambo dyakwe, “Seuta ywa maseuta na Zumbe ywa mazumbe.”

¹⁷ Niyo namuona mtumigwa ywa kwe mbingu yumwenga akimale mwe dizuwa, niyo aila kwa izwi kulu, akayagamba madege yose yakupuluka mwo ulanga, “Soni mdugane kwo ludyo lukulu lwa Mnungu!

¹⁸ Soni mdye zinyama za Maseuta, hamwenga na wakulu wa watowani, hamwenga na nyama za want'hu wata ludole, na nyama ze falasi na za awo wakuzilongoza na wose wakanda watumwa hegu walekelwa, wana nt'hogola hegu hewena nt'hogola!”

¹⁹ Niyo nadiona diya dikala hamwenga na maseuta wa mwe isi hamwenga na wank'hondo wawe, wadugana vileke watowane na yudya akuilongoza ifalasi inga'ile akanda na watowani wakwe. ²⁰ Diya dikala niyo dyagwiligwa hamwenga na yudya mlotezi wo lulimi yehe adamanye vilagiso hant'hu hakwe naho kwa ivo nakawazaganya wadya want'hu wahokele ikiwalo che diya dikala hamwenga na wadya wadivikile dihili dyakwe. Idikala idyo na mlotezi nawaduulwa mwe dikawa dimemile maiwe ya chola yakukweela moto, ²¹ na wadya wank'hondo wasigale nawo wachinjagwa ne dibamba dya yudya akuilongoza ifalasi inga'ile, sime ikulawa mwo mnomo wakwe, niyo wadege yose yeguta kwa kudya nyama ze vimba va awo wakomigwe.

Mwavu naavugailwe myaka magana mlongo

20 Naho naonaga mtumigwa ywa kwe mbingu akaseela kulawa kwe mbingu, andaga ne zink'homoelo za kwo mnyongomela howiina uheelo hamwenga na mnyololo mkulu mwo mkono wakwe. ² Adigwilaga dizoka diya, dizoka dya kale dikwitangwa Mwavu hegu Mwavu no kudikakiliza mnyololo kwa

myaka milongo gana. ³ Niyo adiduula kwo mnyongomela howiina uheelo no kudivugaila, niyo agela kiwalo dinase kuwazaganya naho want'hu wa mwe isi mpaka aho myaka idya milongo gana isile. Myaka iyo inasila nedilekelwe kwa lupisi ludodo.

⁴ Naonaga mafumbi ya kiseuta, nawo wadya wayekaile wenk'hagwa udahi wa kusengela engu maseuta, naonaga miuye yawe wadya wakant'higwe mitwi kwa uwona mwa Yesu no kubilikiza Mbuli Yedi ya Mnungu. Na wadya walemele kudivika diya dikala ne dihili dyakwe naho hawageligwe kiwalo mwe vihanganga ve zinyuso zawe na mwe mikono yawe niyo wanda wagima wakekala mwo useuta hamwenga na Kilisito kwa myaka magana mlongo. ⁵ Wadya watuhu wabanike hawauyuke naho kubula usiilo we iyo myaka milongo gana. Uwo nuwo uuyulo wa nk'hongo.

⁶ Wavikilwa na want'hu wa Mnungu ni wadya nawauyulwe nk'hongo. File ya kaidi haina ludole mwa woho, mna nawande walava nt'hambiko wa Mnungu na wa Kilisito, naho nawalongoze hamwenga naye mwo useuta kwa myaka magana mlongo.

Mwavu avugailwa kwa myaka magana mlongo

⁷ Myaka magana mlongo ikeza kusila, Mwavu naako moelwe mwe divugailo dyakwe, ⁸ naivo naande kuse akawazaganya want'hu wa kila hant'hu mwe zimp'hembe ze isi want'hu awo wetangwa Gogu na Magogu, awaduganye watowane nk'hondo, uwazilo wawe wandaga engu msanga wa kwe bahali.

⁹ Wenelaga mwe isi yose, niyo waizunguluka ink'hambi ya want'hu wa Mnungu no mzi udyu auungile. Mna moto kulawa kwe mbingu niyo wawoka taka. ¹⁰ Naho Mwavu awazaganye, naadulwe mwe dikawa dimemile maiwe ya chola dikukweela moto, mdya dili dikala na yudya mlotezi wo lulimi, awo nawasulumizwe kilo na msi, ulo na ulo.

Kubanangwa kwa Mwavu

¹¹ Naho naonaga difumbi dye kiseuta ding'aile na uyo ekale umwo. Isi ne mbingu niyo vanyilika ho undiilo wakwe, naho havioneke naho. ¹² Mna niyo nawaona want'hu wabanikaga, wakulu na wadodo, wakimala hameso he difumbi dye kiseuta. Niyo vitabu vagubulwa, naho niyo kwagubulwa kitabu kituhu, ikitabu cho ugima. Awo wabanike niyo walahigwa viligane na yadya wadamanye engu ivo yawandikwe mwe viya ivitabu. ¹³ Bahali niyo yawalava kuse wadya wabanike wandile mndani mwakwe, file ne dibome hediina uheelo viwalava wabanike wandile mndani mwao. Wose nawasengelwe viligane na ivo wadamanyaga mwe isi. ¹⁴ File ne dibome hediina usengelo niyo vaduulwa mndani mwe dikawa dya moto. Iyo niyo file ya kaidi. ¹⁵ Naho mnt'hu yeyose zina dyakwe hadina oneke diwandikwa mwe kitabu iki cho ugima, nakaduulwa mwe dikawa dyo moto.

Mbingu mp'hya na isi mp'hya

21 Niyo naona mbingu mp'hya na isi mp'hya. Mbingu ziya za nk'hongo na isi idya ya nk'hongo zandaga zomboka kale, naho bahali nayo hayandile uko naho. ² Niyo naona mzi udy a ukukile, Yelusalemu imp'ya ukaseela kulawa kwe mbingu kwa Mnungu wikipilwe lumwe enga mvele mlombigwa ahambigwe aite kwa mgosiwe. ³ Niyo neva izwi kulu kulawa mwe difumbi dye kiseuta dya Mnungu dikagamba, "Kaula! Kaya ya Mnungu ni hamwenga na want'hu, naho nawande want'hu wakwe. Naye mwenye naande Mnungu ywawe. ⁴ Naawahanguse masozi yawe, hahande na file naho, hahande na kuhongeza hegu ndilo hegu usungu, kwaviya mbuli za kale nezinde zomboka."

⁵ Niyo yudya ekale mwe difumbi dye kiseuta agamba, "Kaula, nayatenda yose kunda mahya!" Naho agambaga, "Yawandike aya kwaviya zimbuli izi ni za kuhuwilwa naho za kindedi." ⁶ Niyo anigamba, "Idamanyika kale! Miye ni unk'hongo no uheelo, ywe nk'hongo na ywe nk'homelezo. Mta nk'hilu nenimwink'he mazi yakulawa kwe nch'hoko yo ugima hahaina maliho. ⁷ Wadya wakuunga wande wahumi nawahokele aya, neninde Mnungu ywawe nawo nawande wanangu. ⁸ Mna, wata wogofi na hewe kuhuwila na wakwiihiza na wakomi na wahabwasi na wasai hamwenga na wakuvika mahili na wadant'hi wose, want'hu awa hant'hu hawe ni he dikawa dimemile maiwe ya chola yakukweela moto. Ino niyo ifile ya kaidi."

Yelusalemu imp'ya

⁹ Yumwenga mwe wadya watumigwa mfunigate wa kwe mbingu uyo andaga ne zinyiga mfunigate zimemile yadya makunt'ho yo uheelo ezaga akanigamba, "Soo! Nohulagise yudya mlombigwa, mkaziwe dya Mwanangoto." ¹⁰ Natozagwa ni Muye niyo mtumigwa ywa kwe mbingu anigala kwo mnima mtali no kunilagisa mzi ukukile, Yelusalemu ukaseela kulawa kwe mbingu kwa Mnungu. ¹¹ Wandaga ukang'ala kwa ukulu wa Mnungu. Ung'azi wakwe wandaga enga iwe dya utana utendese, enga iwe dikwitangwa yasipi naho enga iwe dikupulika. ¹² Kwandaga nagomela kulu naho tali dyandaga na nk'hili mlongo na mbili, naho mwe zink'hili ziya kwandaga na watumigwa mlongo na waidi wa kwe mbingu, naho kwandaga na mazina mlongo na maidi ye zikabila mlongo na mbili za Waizilaeli yawandikwe mwe izo zink'hili. ¹³ Kwandaga na nk'hili nt'hantu mwe nt'hendelo zakwe zose zint'hatu zandaga ulailo wa zuwa naho zint'hatu zandaga kwa mkoma mahanya naho zint'hatu zandaga kwa mwenye mzi, mitatu ivihungihu yandaga kwo usweelo wa zuwa. ¹⁴ Digomela dyo mzi dyandaga na maiwe ya nk'hongelo mlongo na mbili naho mnanga mwe kila iwe idyo mwawandikagwa zina dya mwigala ulosi yumwenga mwa wadya wegala

ulosi mlongo na waidi wa Mwanangoto. ¹⁵ Yudya mtumigwa ywa kwe mbingu alongile na miye andaga na mwanzi wa zahabu wo kuhimila udy a mzi hamwenga ne zink'hili zakwe ne digomela dyakwe. ¹⁶ Mzi udy a waligananga kosekose, utali wakwe no uzangalamu wakwe valiganaga wakwe, niyo auhima udy a mzi kwa mwanzi wakwe, wandaga enga maili magana milongo miidi na magana mane uhale wakwe na uzangalamu wakwe no utali wakuita kulanga kwakwe vose viligana. ¹⁷ Niyo adihima diya digomela dyakwe, nadyo dyandaga ni mp'hima milongo mtandatu na mtandatu viligane ne vihimo va want'hu ivo wahimilaga mtumigwa ywa kwe mbingu. ¹⁸ Digomela diya dyazengagwa kwa iwe dikwitangwa yasipi, mzi wenye wazengagwa kwa zahabu yedi enga iwe dikulangaza. ¹⁹ Naho ink'hongelo ye digomela dyo udy a mzi dyahambwagwa kwa maiwe ye hengi ya utana utendese Iwe dya nk'hongo dyetangagwa yasipi, dya kaidi dyetangagwa safaya, dya katatu dyetangagwa kalikedoni, dya kane nadyo dyetangagwa zumalidi, ²⁰ iwe dya shano dyetangagwa Sadoniki, dya mtandatu dyetangagwa akiki, iwe dya mfunigate dyetangagwa kilisolito, na dya manane dyetangagwa zabalajadi, iwe dya kanda dyetangagwa yakuti injano, dya mlongo dyetangagwa kilisopulaso, iwe dya mlongo na imwenga dyetangagwa hiakinto, iwe dya mlongo na mbili dyetangagwa amesisto. ²¹ Zink'hili ziya mlongo na miidi zadamanyagwa kwa lulu mlongo na mbili, naho mnango umwenga noudamanywa kwa lulu imwenga. Vizila vakwe vetilagwa zahabu yandaga ikamweka enga kioo kikulangaza kisunt'hike.

²² Mwo mzi uwo hione nyumba ya Mnungu kwaviya Zumbe Mnungu Mta Udahi na Mwanangoto weyumo hant'hu hakwe.

²³ Naho mzi udy a houunge zuwa hegu mnenge va kuugela ung'azi kwaviya ukulu wa Mnungu nougele ung'azi naho Mwanangoto nulo lumuli lwakwe.

²⁴ Want'hu wa mwe isi nawekale mwo ung'azi uwo. Maseuta wa si nawagele ugoli wawe mkulu mwe isi idya. ²⁵ Naho nk'hili zakwe hezize zivugalwe nomsi, kwaviya mdya hamna kilo. ²⁶ Mndani mwakwe nawagele ukulu hamwenga ne nt'hogola ye zi si. ²⁷ Naho chochose kikwiihiza hekingile mndani mwakwe, hegu wadya wakudamanya yakwiihiza na wadant'hi, mna nawengile wadya du wawandikwe mwe kitabu cho ugima cha Mwanangoto.

Mto wo ugima

22 Naho niyo mtumigwa ywa kwe mbingu anilagisa mto wa mazi yo ugima wandaga ukalawa kwo ukalo we kiseuta wa Mnungu na wa Mwanangoto, wandaga enga iwe dikapulika enga kioo. ² Mto udy a noukaseela mgati mwe sila ink'hulu yo mzi uwo. Mnk'handu yo umto uwo kwandaga no mti ukweleka matunda, naho mti uwo ukweleka mhilimo wose. Mani yakwe yandaga yakawahonya want'hu we si zose. ³ Hahande na ligito dyodyose naho.

Difumbi idyo dye kiseuta wa Mnungu hamwenga na Mwanangoto nounde mwo mzi uwo naho wandima wakwe nawamvike. ⁴ Naho nawauone uso wakwe, dizina dyakwe nediwandikwe mwe vihanga ve zinyuso zawe. ⁵ Hokunde na kilo, hokuungwe kimuli hegu zuwa kwaviya Zumbe Mnungu naawamulikile. Nawalongoze enga maseuta ulo na ulo.

Kwiza kwa Yesu

⁶ Niyo mtumigwa ywa kwe mbingu anigamba, “Mbuli izi ni zakindedi na za kuhwilwa, Naho Zumbe Mnungu akugela muye wakwe kwa walotezi wakwe kamtuma mtumigwa ywa kwe mbingu amlagise mtumwa ywakwe yadya yakuungwa yasunguze kulaila.”

⁷ Yesu niyo agamba. “Tegelezeni!” “Nasunguza kwiza! Nawande wavikilwa wakuzitegeleza zimbuli zo ulotezi we kitabu iki!”

⁸ Miye Yohana, hiva nokuona zimbuli izi zose, nize ninde hiva kale no kuziona nehiunga kumvika yudya mtumigwa ywa kwe mbingu anilagisaga zimbuli izi.

⁹ Mna niyo anigamba, “Usekutenda ivo! Miye ni mtumwa miyao na wanduguzo walotezi na wadya wakutoza zimbuli ze kitabu iki. Mvike Mnungu.”

¹⁰ Naho niyo anigamba, “Usekuugela maduha ulosi udyu umwe kitabu iki kwaviya mbuli izi zihagihi kulaila.

¹¹ Yudya akudamanya wiihi agendeele kudamanya wihi wakwe, yudya msavu agendeele no usavu wakwe, yudya akudamanya yakumwelela Mnungu agendeele kudamanya yakumwelela Mnungu, naho yudya akukile agendeele kunda akukile.”

¹² Yesu niyo agamba, “Kaula, nasunguza ukwiza na mageleko ye mwo mkono wangu, neniwageleke want'hu wose viligane no udamanyi wawe aho heza kwiza. ¹³ Ni miye nk'hongo na nk'homelezo, ywa

nk'hongo na ywa nk'homelezo akukonga vint'hu vose no kuvibuza kwo uheelo.”

¹⁴ Wana kinyemi wafuile zisuke zawe, walekelwe kwingila kwe zink'hili zo mzi no kudya matunda yo mti wo ugima. ¹⁵ Mna uko kuse yo mzi uwo weyuko wakudamanya mbuli zikwihiza na wasai na wahabwasi na wakomi, hamwenga na wadya wakuvika mahili na kila yumwenga akuungisa kulonga udant'hi no kuumdamanya.

¹⁶ “Miye Yesu himwigala mtumigwa ywa kwe mbingu ywangu vileke alonge uwona we zimbuli izi kwa difyo dya wahuwila wa Kilisito. Miye ni mwelekwa mwe cheleko cha Daudi, ne Int'hondo ya Macheelwa ikung'ala.”

¹⁷ Muye ywa Mnungu na Mlombigwa wagamba, “So!” Kila yumwenga evile zimbuli izi aungigwa nae agambe, “So!”

Naho yeyose mta nk'hilu neeze! Yeyose akuunga neeze aguhe mazi yo ugima heyeina maliho.

Nk'homelezo

¹⁸ Miye Yohana nawakanya wakwiva zimbuli zo uwona we kitabu iki, mnt'hu akuunga awongezele chochose, Mnungu naye naamsulumize kwa makunt'ho yadya yawandikwe mwe iki kitabu. ¹⁹ Naho uneva mnt'hu yeyose anausa chochose mwe zimbuli zo ulotezi we kitabu iki, Mnungu naye naamuusile difungu dyakwe dya matunda yo udyu mti wa ugima hamwenga na mwo udyu mzi ukukile udyu uwandikwe mwe kitabu iki.

²⁰ Yudya akulonga uwona mwa aya agamba, “Ikinde-di nasunguza ukwiza.”

Taile. Zumbe Yesu, So.

²¹ Wedi wa Zumbe Yesu unde na nyuwe nyose. Taile.